LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

JURIDISKĀ FAKULTĀTE

Toms Čevers

NOZIEDZĪGI NODARĪJUMI MUITAS DARBĪBAS JOMĀ: MUITAS DARBĪBAS KRIMINĀLTIESISKĀS AIZSARDZĪBAS NEPIECIEŠAMĪBA UN SISTĒMA

PROMOCIJAS DARBS

Doktora grāda iegūšanai Sociālo zinātņu nozarē (tiesību zinātne)

Apakšnozare: Krimināltiesības

Promocijas darba vadītāja:
docente *dr. iur.* **Diāna Hamkova**

Rīga 2024

SATURA RĀDĪTĀJS

lpp.

Ievads 4

1. Muitas darbības nozīme sabiedrības drošības aizsardzībā 11
   1.1. Muitas funkciju pilnveide vēsturiskā perspektīvā 11
   1.2. Priekšmetu nelikumīgas starptautiskas aprites kriminalizēšanas sistēma Krimināllikumā 20
2. Krimināltiesiskais regulējums par kontrabandu tiesiskā regulējumā evolūcija Latvijas teritorijā 30
   2.1. Krimināltiesiskais regulējums līdz padomju okupācijai 30
   2.2. Padomju krimināltiesiskais regulējums 35
   2.3. Krimināltiesiskais regulējums pēc neatkarības atjaunošanas 43
3. Kontrabandas kriminalizēšanas teorētiskie aspekti un tās īstenošana Krimināllikumā 49
   3.1. Kontrabandas kriminalizēšanas sliekšņa izmaiņas Krimināllikumā 49
   3.2. Nodarījumu kriminalizēšanas principi un to nozīme kontrabandas kriminalizēšanas optimālā sliekšņa noteikšanā 57
4. Kontrabandas (Krimināllikuma 190. pants) sastāva analīze 70
   4.1. Krimināllikuma 190. panta pirmās daļas dispozīcijas uzbūves veids 70
   4.2. Kontrabandas objektīvās pazīmes 74
      4.2.1. Kontrabandas objekts 74
         4.2.1.1. Vispārējais objekts 74
         4.2.1.2. Kontrabandas grupas objekts 75
         4.2.1.3. Kontrabandas tiešais objekts 83
      4.2.2. Kontrabandas objektīvā puse 93
         4.2.2.1. Preču nelikumīga pārvietošana pāri valsts muitas robežai kā nodarījums 93
         4.2.2.2. Preču nelikumīgās pārvietošanas pāri valsts muitas robežai apstākļi 97
            4.2.2.2.1. Muitas kontroles apiešana un preču noslēpšana no tās 97
            4.2.2.2.2. Nedeklarēšana 100
            4.2.2.2.3. Viltotu dokumentu izmantošana 103
            4.2.2.2.4. Citāds nelikumīgs veids 108

4.2.3. Kontrabandas priekšmets 119
4.2.3.1. Kontrabandas priekšmeta kvalitatīvās pazīmes 119
4.2.3.2. Kontrabandas priekšmeta kvantitatīvās pazīmes 126
4.2.3.2.1. Kontrabandas priekšmeta vērtība 126
4.2.3.2.2. Kontrabandas priekšmeta daudzums 129
4.2.4. Kontrabandas izdarīšanas vieta 132
4.3. Kontrabandas pabeigtības brīdis 137
4.3.1. Krimināllikuma 190. panta noziedzīgo nodarījumu sastāvu konstrukcija 137
4.3.2. Brīdis, ar kuru ir notikusi preču pārvietošana pāri valsts muitas robežai 141
4.4. Kontrabandas subjektīvās pazīmes 155
4.4.1. Kontrabandas subjekts 155
4.4.1.1. Kontrabandas izdarītājs 155
4.4.1.2. Vairāku personu piedalīšanās kontrabandas izdarīšanā 160
4.4.2. Kontrabandas subjektīvā puse 166
4.4.2.1. Vaina formāla sastāva noziedzīgā nodarījumā 166
4.4.2.2. Kontrabandas izdarītāja vainas forma un veids 174
4.4.2.3. Kontrabandas izdarītāja motīvs un mērķis 183
5. Krimināllikuma 191. panta nozīme muitas darbības jomā izdarītu noziedzīgu nodarījumu sistēmā 188

Kopsavilkums 200

Anotācija 214

Annotation 215

Izmantotās literatūras, normatīvo tiesību aktu un juridiskās prakses saraksts 216

Pielikumi

IEVADS

Globalizācija, ko raksturo mūsdienu sabiedrības aizvien augstāka mobilitāte, neizbēgami veicina un atvieglo saskarsmi starp cilvēkiem no atšķirīgām valstīm un likumsakarīgi palielina preču starptautiskas aprites intensitāti.[1] Taču, neraugoties uz atsevišķu valstu grupu ciešāku politiski ekonomisku integrāciju, joprojām pastāv nošķirti tirgi, kuros preces tiek apgrozītas pēc vienotiem noteikumiem. Attiecīgi ir saglabātas valstu robežas, kas valsts varai nodrošina iespēju kontrolēt preču starptautisku apriti, ierobežojot personu rīcības brīvību.

Atļaujot preču pārvietošanu no valsts uz valsti bez ierobežojumiem atkarībā no to veida vai apjoma, var tikt pakļauts riskam starptautiskās un vietējās sabiedrības miers, veselība un dzīvība, kaitēts valsts stabilitātei, tās ekonomiskajām interesēm, apdraudēta kultūrvēsturiskā un dabas mantojuma saglabājamība un pieejamība, kā arī kavēta sabiedrisko procesu normāla norise. Tādēļ preču nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts muitas robežai radītais apdraudējums ir plašs un daudzveidīgs.

Sabiedrība organizējas valstī, lai nodrošinātu kārtību starp sabiedrības locekļiem un tādējādi sekmētu mieru un garantētu zināmu prognozējamību to savstarpējās attiecībās.[2] Izšķiroša nozīme ir valsts varas institūciju efektīvai darbībai. Viena no tām ir muita, kas, realizējot muitas kontroles pasākumus, atbild par preču tiesisku apriti starp valstīm, sekmējot vienveidīgas preču starptautiskas aprites noteikumu ievērošanu, vienlaikus identificējot un novēršot tās pārkāpumu rezultātā radītos draudus. Citiem vārdiem, muita sekmē drošību jeb tiecas panākt stāvokli, kurā nedraud briesmas[3].

Neraugoties uz attiecīgās sabiedrības attīstības līmeni, muita vienmēr ir bijusi starptautiskā tirdzniecībā iesaistīta institūcija. Laika gaitā, pilnveidojoties muitas funkcijām, muita ir pielāgojusies tās attīstības tendencēm un vienlaikus arī ietekmējusi to, jo muita, vecot preču kontroli, vienmēr neizbēgami ir arī kavējusi starptautisko ekonomisko sakaru pastiprināšanos. Saskaroties ar ierobežojumiem, tā sabiedrības oportūniski noskaņotā daļa, kurai raksturīga devianta uzvedība, izšķiras par savu nodomu īstenošu, izvairoties no noteiktās kārtības. Tādēļ nelegālā tirdzniecība uzskatāma par tik pat senu parādību, cik pati tirdzniecība – atšķirības nosaka

[1] Mikuriya K. The Customs Response to the 21st Century, Global Trade and Customs Journal, 2006, Vol. 1, Issue 1, pp. 21. Pieejams: https://doi.org/10.54648/gtcj2006002 [skatīts 2022. gada 17. novembrī].
[2] Viens no Latvijas nacionālās jurisprudences pamatlicējiem Kārlis Dišlers savulaik norādījis, ka viens no pirmajiem valsts uzdevumiem ir kārtības un drošības uzturēšana valsts iekšienē, lai aizsargātu iestādes un iedzīvotājus pret varbūtējiem uzbrukumiem un traucējumiem, neraugoties uz to, vai tie būtu plānoti vai nejauši (Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 46. lpp.).
[3] Šķirklis "drošība". Interneta vārdnīca "Tēzaurs". Pieejams: https://tezaurs.lv/dro%C5%A1%C4%ABba [skatīts 2022. gada 28. septembrī].

vienīgi tas, kas tiek atzīts par preci, kādā mērā rīcība ar preci ir aizliegta un kas nosaka pārvietošanas noteikumus.[4]

Preču nelikumīga pārvietošana pāri valstu robežām tradicionāli tiek saistīta ar kontrabandas jēdzienu. Muitas cīņa ar to vienmēr norit tās īstenotās muitas kontroles ietvaros.

Vārds „kontrabanda" cēlies no latīņamerikāņu spāņu valodas vārda *contrabando,* ko veido prievārds *contra* jeb latviešu val. "pret" un lietvārds *bando* jeb latviešu val. "likums", "valdības noteikums" vai "edikts".[5] Sākotnēji ar kontrabandu apzīmēja preču ražošanu un tirdzniecību, kas veikta pretēji valsts izdotajiem likumiem, bet laika gaitā tās izpratne tika sašaurināta, ar to aptverot preču ievešanu valsts muitas teritorijā un izvešanu no tās bez muitas nodevu nomaksas.[6]

Tādējādi, neraugoties uz likumdevēja izvēlētajiem formulējumiem, ar kontrabandu plašākā izpratnē var saprast jebkādu preču nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai, neievērojot likumdevēja noteiktos ierobežojumus, precīzāk, to var attiecināt gan uz pārvietošanai aizliegtu preču ievešanu valsts teritorijā vai izvešanu no tās, gan arī uz pārvietošanai atļautu preču nogādāšanu pāri valsts robežai, neizpildot tai paredzētos noteikumus.

Kontrabanda kā paaugstināta kaitīguma nodarījums tiek aizliegta, par tās izdarīšanu tradicionāli paredzot smagāko juridiskās atbildības veidu, kriminalizējot šo nodarījumu vai arī paredzot krimināltiesiska rakstura sankcijas speciālajos nozares normatīvajos tiesību aktos.[7]

Krimināllikumā[8] (turpmāk arī – KL) kontrabanda *expressis verbis* ir kriminalizēta tikai KL 190. pantā "Kontrabanda", tajā paredzot krimināltbildību par tādu preču kontrabandu, kas nodara nepastarpinātu kaitējumu tautsaimniecībai, jeb par komerciālo kontrabandu. Kaut arī šī noziedzīgā nodarījuma sastāvs tika iekļauts jau likuma pamata redakcijā, likumdevējs šajā tiesību normā vairākkārt ir izdarījis būtiskus grozījumus, nespējot izšķirties par krimināltbildības slieksni un soda apmēru. Minētais signalizē par nepieciešamu noteikt un pārvērtēt kontrabandas kriminalizēšanas nosacījumus.

---

[4] Lee M. Trafficking and Global Crime Control. London: SAGE, 2011, pp. 1.

[5] Peña Cuervo J. J., Martínez Espinosa L. F., Peña Cuervo L. A. El delito aduanero de contrabando: identificación de los elementos de su tipo penal en Colombia. Prolegómenos, 2018, Vol. 21, No. 41, pp. 133. Pieejams: https://doi.org/10.18359/prole.2944 [skatīts 2022. gada 17. novembrī]. Arī Latvijas autori ir norādījuši, ka šī vārda izcelsme saistāma ar romāņu valodu grupas vārdu ar burtisku nozīmi „pretēji aizliegumam" (itāļu val. *contrabando*, franču val. *contrebande*, latīņu val. *contra bandum* vai *contra bannum* (Latviešu konversācijas vārdnīca. IX sējums. Red. A. Švābe, A. Būmanis, K. Dišlers. Rīga: A. Gulbja apgādībā, 1933, 17499. sleja), spāņu val. *contrabando* (Juridisko terminu vārdnīca. Dubure V., Fogels A., Fridrihsons I. u. c. Rīga: Nordik, 1998, 117. lpp.)).

[6] Peña Cuervo, J. J., Martínez Espinosa, L. F., Peña Cuervo, L. A. 2018, pp. 133. Pieejams: https://doi.org/10.18359/prole.2944 [skatīts 2022. gada 17. novembrī].

[7] Buczkowski K., Nowak C. Conclusions: Criminal Policy on Illicit Tobacco Trade Between Scylla of Health Concerns and Charybdis of Fiscal Interests. In: Combatting Illicit Trade on the EU Border. A Comparative Perspective. Cham: Springer, 2021, pp. 277, 279; Hajdari A., Alishani A. Smuggling of Goods. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 57, 4/2020, pp. 1160. Pieejams: https://doi.org/10.31141/zrpfs.2020.57.138.1159 [skatīts 2022. gada 17. oktobrī]; papildus sk. pielikumā Nr. 7 pievienoto tabulu.

[8] Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8. jūlijs, Nr. 199/200. [19.04.2023.]

Neraugoties uz to, arī citu Krimināllikuma Sevišķās daļas tiesību normu analīze norāda, ka atkarībā no noziedzīga nodarījuma priekšmeta specifikas vairākos noziedzīgu nodarījumu sastāvos faktiski ir kriminalizēta tādu priekšmetu nelikumīga ievešana valstī vai izvešana no tās, kuriem primāri nav komerciālas nozīmes. Minētais liecina par Krimināllikumā iestrādātu preču nelikumīgas starptautiskas aprites kriminalizēšanas sistēmu, taču līdz šim ne Latvijas krimināltiesību teorijā, ne praksē nav akcentēta šo noziedzīgo nodarījumu savstarpēja saistība, kas veicinātu to pilnīgāku izpratni. Taču ar mērķi sekmēt darba praktisko noderību tā ierobežotā apjoma ietvaros izpētes gaitā pastiprināta uzmanība tiks veltīta tieši KL 190. panta piemērošanas problemātikai.

Turklāt muitas darbs ir vērsts arī uz to, lai valstī ievestās ārzemju preces tiesiski iekļautos iekšējā tirgū, izpildot visas valsts varas uz tām attiecinātās prasības. Ar mērķi novērst nelikumīgā brīvā apgrozībā nokļuvušo preču potenciāli izraisīto ekonomisko apdraudējumu, tradicionāli tiek kriminalizēta arī nelikumīga rīcība ar šīm precēm iekšzemē. Uz šiem ar muitas lietām saistītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem ir attiecināmas tās pašas teorētiskās atziņas, tādēļ arī pieejai, paredzot krimināllatbildību, jābūt salīdzināmai. Tādēļ muitas darbības krimināltiesiskās aizsardzības iespējami pilnīgam novērtējumam nepieciešams meklēt kopsakarības starp ar muitas lietām saistītajiem komerciāla rakstura nodarījumiem, tādējādi atklājot Krimināllikumā iestrādātu to apkarošanas sistēmu.

Darba mērķis ir pamatot muitas nodrošināto sabiedriski svarīgo interešu krimināltiesiskās aizsardzības nepieciešamību, atklāt ar muitas lietām saistītu nodarījumu kriminalizēšanas sistēmu Krimināllikumā, kā arī sniegt priekšlikumus efektīvai noziedzīgu nodarījumu muitas darbības jomā kvalificēšanai un krimināltiesību normu jaunradei.

Tēmas mērķtiecīgas izpētes nolūkos autors ir noteicis vairākus **darba uzdevumus**. Pirmkārt, izsekot muitas funkciju attīstībai, pārliecinoties, ka muitas darbības krimināltiesiska aizsardzība nav pašmērķis, bet krimināltbildība par pārkāpumiem muitas lietās ir paredzama, lai aizsargātu tās vērtības, kuru nodrošināšanai tiek īstenotas muitas funkcijas un uz ko ir vērsts muitas darbības mērķis. Otrkārt, analizēt krimināltbildības par kontrabandu tiesiskā regulējuma evolūciju tagadējās Latvijas teritorijā, pievēršot uzmanību tiem normatīvajiem tiesību aktiem, kas ir ietekmējuši mūsdienu izpratni par kontrabandu un attiecīgi tiesiskā regulējuma izveidi. Treškārt, apzināt un izvērtēt nodarījumu kriminalizēšanas principus un to ievērošanu, Krimināllikumā paredzot krimināltbildību par komerciālo kontrabandu. Ceturtkārt, detalizēti analizēt KL 190. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, izmantojot juridiskās metodes, krimināltiesību doktrīnas un muitas lietu teorijas atziņas, Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT), Eiropas Savienības Tiesas (turpmāk – EST) un nacionālo tiesu praksi, kā arī citu valstu[9]

[9] Ar mērķi gūt iespējami lietderīgu informāciju, vienlaikus rēķinoties ar darba ierobežoto apjomu, autors pievērsīsies ārvalstu tiesiskā regulējuma izpētei, ievērojot turpmāk norādītos apsvērumus. Pirmkārt, ES dalībvalstu tiesiskais regulējums, jo tajā pastāv vienots iekšējais tirgus un muitas politika. Šajā grupā uzmanība veltīta to dalībvalstu tiesiskajam regulējumam, kurām ir sauszemes robeža ar trešajām valstīm, it sevišķi tām dalībvalstīm, kuras robežojas

likumdevēju noteiktās kontrabandas pazīmes. Piektkārt, nošķirt komerciālo kontrabandu no citiem kriminalizētiem pārkāpumiem muitas lietu jomā un arī no citiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuri ir cieši saistīti ar komerciālās kontrabanda izdarīšanu.

Šo uzdevumu secīgu izpildi atspoguļo **darba struktūra**, ko veido piecas nodaļas. Tajās apzināta muitas loma sabiedrības drošības aizsardzībā, atklātas cīņai ar kontrabandu paredzētā līdzšinējā krimināltiesiskā regulējuma likumsakarības atšķirīgos politiskajos režīmos, analizēti apstākļi, saskaņā ar kuriem mūsdienu likumdevējs kontrabandas apkarošanai izvēlējies smagāko valsts rīcībā esošo tiesisko līdzekli, novērtēta pastāvošā krimināltiesiskā regulējuma atbilstība tiesiskajai un faktiskajai realitātei muitas lietās un pareizas noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas nolūkos komerciālā kontrabanda norobežota no citiem noziedzīgu nodarījumu sastāviem, iezīmējot Krimināllikumā iestrādātu ar muitas lietām saistīto noziedzīgo nodarījumu apkarošanas sistēmu.

Tēmas iespējami pilnīgai atklāšanai un izdarāmo secinājumu ticamības nodrošināšanai darbā ir izmantotas vairākas **zinātniskās izpētes metodes**. Autors plaši ir izmantojis salīdzinošo metodi, izzinot kopīgo un atšķirīgo kontrabandas krimināltiesiskajā novērtējumā dažādos laika posmos, pastāvot atšķirīgiem sociāli ekonomiskajiem un politiskajiem apstākļiem, un arī mūsdienās vairākās valstīs. Kontrabandas sastāva pazīmju izvērtēšanai komparatīvi aplūkoti dažādu instanču nacionālo tiesu nolēmumi kontekstā ar pārnacionālo tiesu praksi, kā arī Latvijas un ārvalstu muitas lietu un krimināltiesību speciālistu uzskati, tādējādi meklējot universālas atziņas, kas izmantojamas kontrabandas efektīvas apkarošanas krimināltiesisko līdzekļu izstrādei.

Savukārt, izmantojot vēsturisko metodi, vēsturiskā perspektīvā autors vērtējis muitas funkciju attīstību, lai noteiktu tās nodrošinātās vērtības, kas pelna augstāko valsts varas aizsardzību, un aplūkojis kriminālatbildības par kontrabandu tiesiskā regulējuma evolūciju tagadējās Latvijas teritorijā no 20. gs. sākuma līdz mūsdienām, meklējot laika pārbaudi izturējušus krimināltiesiskos risinājums.

Pētot noziedzīgu nodarījumu sastāvus, sevišķi būtiska nozīme ir deduktīvās un induktīvās metodes mijiedarbei. Izmantojot krimināltiesību vispārīgās daļas teorētiskās atziņas, lai nodrošinātu krimināltiesību vienotu funkcionēšanu, novērtējamas konkrētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes un risināmi ar kvalifikāciju saistītie jautājumi. Turpretī, izvērtējot konkrētā noziedzīgā nodarījuma sastāva piemērošanu atbilstoši šīs tiesību normas mērķim, tiek sekmēta krimināltiesību vispārējās daļas institūtu pilnīgāka izpratne to universālai piemērošanai, jo ar tiem

ar vienām un tām pašām trešajām valstīm, proti, ar Krieviju un Baltkrieviju. Šajā grupā vispirms aplūkots Igaunijas, Lietuvas, Polijas un Somijas, pēc tam arī Slovākijas, Ungārijas, Rumānijas, Horvātijas un Grieķijas tiesiskais regulējums. Otrkārt, to valstu tiesiskais regulējums, kurām ir sauszemes robeža ar ES dalībvalstīm, proti, Krievijas, Baltkrievijas, Ukrainas, Moldovas, Bosnijas un Hercegovinas, Serbijas, Albānijas, Ziemeļmaķedonijas un Turcijas tiesiskais regulējums. Treškārt, aplūkots Norvēģijas tiesiskais regulējums, ņemot vērā, ka tai kā Eiropas valstij ir kopīga sauszemes robeža ar Krieviju. Ceturtkārt, aplūkots Spānijas tiesiskais regulējums, ņemot vērā, ka autors pārvalda spāņu valodu tādā mērā, lai spētu nepastarpināti iepazīties ar tās normatīvajiem tiesību aktiem. Sk. pielikumā Nr. 7 pievienoto tabulu.

saistītie doktrinārie uzstādījumi tiek konfrontēti ar aplūkojamajam noziedzīgā nodarījuma sastāvam raksturīgajiem faktiskajiem apstākļiem un to novērtējumu šajā speciālajā sabiedrības dzīves jomā.

Viscaur darbam autors izmantojis aprakstošo metodi, atlasot un fiksējot relevantos faktus, un analītisko metodi, novērtējot, kvalificējot, klasificējot un sistematizējot tos un meklējot starp tiem kopsakarības, kas ir pamatā secinājumu izdarīšanai.

Ņemot vērā tēmas starpdisciplināro raksturu, muitas lietu problemātikas apzināšanai izmantoti starptautiski atzītu ekspertu (Deivids Vidovsons (*David Widdowson*), Luks de Vulfs (*Luc de Wulf*), Kunio Mikurija (*Kunio Mikuriya*), Timotejs Laiens (*Timothy Lyons*), Mihaels Lukss (*Michael Lux*), Masimo Fabio (*Massimo Fabio*)), kā arī vietējo speciālistu (Aivars Gulbis, Aldis Čevers) viedokļi.

Ievērojot, ka krimināltiesības ir izteikti nacionāla un konservatīva tiesību nozare, autors krimināltiesību vispārīgās daļas institūtus analizējis, ievērojot galvenokārt Ulda Krastiņa un Valentijas Liholajas Latvijas krimināltiesībās izstrādātās atziņas, kas plaši aprobētas juridiskajā literatūrā un praksē. Savukārt tieši kontrabandas krimināltiesiskajā novērtējumā galvenokārt izvērtētas Aivara Niedres un Diānas Hamkovas atziņas, ņemot vērā viņu devumu pret tautsaimniecību vērstu noziedzīgu nodarījumu sastāvu izpētē. Iespējami izvērstākam skatījumam, autors izmantojis arī Māra Lejas paustās atziņas, saskaņā ar kurām krimināltiesību institūti analizēti vācvalodīgo valstu doktrīnu kontekstā. Atsaucoties uz pagājušā gadsimta sākuma ievērojamā Latvijas krimināltiesību zinātnieka Paula Minca uzskatiem, autors vēlas uzsvērt aktualitāti, kas joprojām piemīt viņa ieguldījumam krimināltiesību teorijas attīstībā. Sakarā ar krimināltiesiskās domas būtiskajām līdzībām, autors detalizētāk iepazinās ar Lietuvā atzītu speciālistu Mīkola Romera Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesību un kriminālprocesa institūta profesora, Lietuvas Augstākās tiesas tiesneša Oļega Fedosjuka (*Olegas Fedosiukas*) un Lietuvas Sociālo zinātņu centra Tiesību institūta vecākā zinātniskā līdzstrādnieka Skirmanta Bikeļa (*Skirmantas Bikelis*) publikācijām, kā arī izmantoja iespēju viņus intervēt.

Ievērojot, ka Latvijas krimināltiesību doktrīna ir veidojusies uz padomju krimināltiesību bāzes un attīstījusies mūsdienu Krievijas krimināltiesību ietekmē, abu valstu krimināltiesībām ir cieša tipoloģiska līdzība. Tādēļ Latvijas krimināltiesību institūtu teorētiska izpratne un noziedzīgu nodarījumu kvalificēšanas metodoloģijas izzināšana pagaidām līdz krimināltiesību vispārīgās daļas fundamentālai pārskatīšanai nevar būt pilnīga bez šīs valsts speciālistu pausto viedokļu iztirzāšanas.

Tādējādi autors padziļināti iepazinies ar Krievijas krimināltiesību atziņām, kas izteiktas gan vispāratzītu teorētiķu darbos, uz kuriem izdarītas atsauces arī Latvijas krimināltiesību doktrīnā (Vladimirs Kudrjavcevs (*Владимир Николаевич Кудрявцев*), Ninele Kuzņecova (*Нинель*

Фёдоровна Кузнецова), Aleksejs Rarogs (*Алексей Иванович Рарог*), gan to autoru darbos, kas pētījuši ekonomiska rakstura noziedzīgus nodarījumus, bet kas līdz šim mūsu krimināltiesiskās domas telpā nav aktualizēti (Boriss Volženkins (*Борис Викторович Волженкин*), Aleksandrs Boiko (*Александр Иванович Бойко*), Ļubova Rogatiha (*Любовь Федоровна Рогатых*), Pāvels Jani (*Павел Сергеевич Яни*), Nataļja Lopašenko (*Наталья Александровна Лопашенко*) un Genādijs Jesakovs (*Геннадий Александрович Есаков*)).

Darba novitāti pamato tas, ka, neraugoties uz valsts varas deklarēto cīņu ar ekonomisko noziedzību[10], noziedzīgi nodarījumi muitas darbības jomā, tajā skaitā komerciālā kontrabanda, līdz šim nav bijuši krimināltiesību izpētes sevišķā uzmanības lokā, galvenokārt ar to saistītos jautājumus apskatot krimināltiesībām kopumā veltīto jautājumu kontekstā. KL 190. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma sastāvs līdz šim ir analizēts vai nu vispārīgi saistībā ar noziedzīgiem nodarījumiem tautsaimniecībā,[11] vai konspektīvi Krimināllikuma komentāros[12], vai arī atsevišķās plašāk neizdiskutētās noteiktiem kontrabandas jautājumiem veltītās publikācijās[13]. Krimināltiesību literatūrā vairākkārt ir piedāvāts arī šī noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmju shematisks attēlojums.[14] Taču nav atklāta komerciālās kontrabandas sastāva pazīmju interpretācijas un attiecīgi noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas problemātika, ko autors turpretī ir identificējis. Savukārt tiesu praksē ir koriģēta vienīgi atsevišķu ar komerciālo kontrabandu saistītu

[10] Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību, 180., 182. punkts. Pieejams: https://www.mk.gov.lv/lv/media/532/download [skatīts 2022. gada 19. novembrī]; Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu: Saeimas paziņojums, Latvijas Vēstnesis, 2019. 27. septembris, Nr. 197, Nacionālās drošības koncepcija, 9. punkts. [19.04.2023.]

[11] Krastiņš U. Noziedzīgi nodarījumi ekonomikā II. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1999, 22.–23. lpp.; Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. 2. daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022, 10.–24. lpp.

[12] Krastiņš U., Niedre A. Krimināllikuma komentāri. 5. grāmata. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 1999, 40.–43. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā un sevišķā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999, 234.–235. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā un sevišķā daļa. Papildināts izd. Zin. red. U. Krastiņš. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001, 281.–282. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Zin. red. U. Krastiņš. Rīga: AFS, 2003, 75.–78. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Zin. red. U. Krastiņš. Rīga: AFS, 2007, 87.–90. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. 3. papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 419.–421. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016, 82.–88. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa). 2. papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 85–93. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa). 3. papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2023, 90.–97. lpp.

[13] Saforostovs A. Kontrabandas kvalifikācijas problēmas. Grām.: Starptautiskās zinātniskās konferences „Valsts un tiesību aktuālās problēmas" zinātnisko rakstu krājums. Zin. red. A. Baikovs. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds „Saule", 2011; Šaforostovs A. Kontrabandas preces vērtības noteikšana. Administratīvā un Krimināla Justīcija. 2015, Vol. 3, Nr. 72; Saforostovs A. Kontrabandas subjektīvā puse. Administratīvā un Krimināla Justīcija, 2016, Vol. 3, Nr. 76.

[14] Loskutovs A., Judins A. Krimināllikums neformālā skatījumā. Rīga: [b. i.], 2000, 95. lpp.; Mežulis D. Krimināltiesības shēmās. Sevišķā daļa. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 140.–141. lpp.

krimināprocesuālu aspektu izpratne saistībā ar Eiropas Savienības (turpmāk – ES) tiesisko regulējumu un EST judikatūru.[15]

Darbā pieteiktās **tēmas aktualitāti** un nozīmi ne tikai teorijā, bet arī praksē noteica Latvijas iestāšanās ES 2004. gada 1. maijā. Latvijai kā ES dalībvalstij, kas veido tās ārējo robežu, ir pienākums rūpēties par visa šīs reģionālās organizācijas vienotā iekšējā tirgus aizsardzību. Tādēļ Latvijai ir paaugstināta atbildība nodrošināt krimināltiesiskā regulējuma skaidrību un tā efektīvu piemērošanu.

Jau 20. gs. sākuma Latvijā muitas likmju paaugstināšana vai līdz minimumam samazinātas importa iespējas tika atzītas par kontrabandas determinantiem.[16] Savukārt Starptautiskais valūtas fonds norādījis, ka kontrabanda pastāvēs tikmēr, kamēr vien starptautiskajai tirdzniecībai būs šķēršļi un atšķirsies iekšējā tirgus aizsardzības pasākumi starp valstīm.[17] Tādēļ īpašu nozīmi kontrabandas kvalifikācijas problēmu identificēšana un novēršana ieguvusi līdz ar pēdējos gados noteiktajām bezprecedenta starptautiskās tirdzniecības sankcijām demokrātisko valstu līdzšinējā sadarbībā ar Krieviju un Baltkrieviju, kurām ir sauszemes robeža ar Latviju.[18]

Turklāt viens no apstākļiem, kas motivē komerciālās kontrabandas izdarīšanu, ir kaimiņvalstu nepietiekams labklājības līmenis, kas preču nelikumīgu izlaišanu otras valsts iekšējā tirgū, nenomaksājot uz tām attiecināmos obligātos maksājumus, padara sevišķi izdevīgu. Ņemot vērā, ka esošajos ģeopolitiskajos apstākļos nav sagaidāma Latvijas un tās ES neietilpstošo kaimiņvalstu ekonomiskā augšupeja[19], tuvākajā laikā nav pamata prognozēt preču nelegālas pārvietošanas gadījumu skaita samazināšanos.

Ievērojot minēto, komerciālās kontrabandas kā juridiska, ekonomiska un sociāla fenomena aktualitāte ir nebeidzama, jo ekonomiskā rakstura noziedzība ir daļa no sabiedriskajiem procesiem, kas ir cieši saistīti ar sabiedrības attīstību un izaugsmi.[20]

---

[15] Ievērojot Latvijas Republikas Augstākās tiesas (turpmāk – LR AT) Senāta Krimināllietu departamenta judikatūru, tiesu praksē tiek nošķirts komerciālās kontrabandas ceļā pārvietojamo preču vērtības jēdziens no tās rezultātā nodarīto zaudējumu jēdziena. Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk – VID) pieteiktās mantiskā kaitējuma kompensācijas netiek atzītas par pamatotām, ja komerciālās kontrabandas fakts tiek atklāts un preces tiek aizturētās pirmajā muitas kontroles punktā pēc ES muitas robežas šķērsošanas.

[16] Lūkins F. Latvijas Muitas likuma izstrādāšanu uzsākot. Muitas Darbinieks, 1935. 1. decembris, Nr. 14, 6. lpp.; Bigaunis A. Pārdomas par muitas likumu. Muitas Darbinieks, 1936. 1. maijs, Nr. 15, 20. lpp.; Aizsilnieks A. Latvijas saimniecības vēsture 1914–1945. Stokholma: Daugava, 1968, 404. lpp.

[17] Changing Customs: Challenges and Strategies for the Reform of Customs Administration. Ed. by M. Keen. Washington, D. C.: International Monetary Fund, 2003, pp. 7–9.

[18] Ārlietu ministrija. Kādas sankcijas Eiropas Savienība noteikusi Krievijai un Baltkrievijai par agresiju pret Ukrainu. Jurista Vārds, 2022. 19. aprīlis, Nr. 16.

[19] Kara ietekme uz ekonomiku – ar ko jārēķinās. Raidījums "Šodienas jautājums". VSIA "Latvijas Televīzija". 2022. gada 30. marts. Pieejams: https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/ltv/257339/sodienas-jautajums-kara-ietekme-uz-ekonomiku-ar-ko-jarekinas [skatīts 2022. gada 17. novembrī].

[20] Achim M. V., Borlea S. N. Economic and Financial Crime Corruption: Corruption, Shadow Economy, and Money Laundering. Cham: Springer, 2020, pp. 51.

1. MUITAS DARBĪBAS NOZĪME SABIEDRĪBAS DROŠĪBAS AIZSARDZĪBĀ

1.1. Muitas funkciju pilnveide vēsturiskā perspektīvā

Jebkuras publiskās varas institūcijas izveidošanas un uzturēšanas jēgu nosaka iecerētais tās darbības mērķis un funkcijas, kuras īstenojot šis mērķis tiek sasniegts. Tādēļ attiecīgā publiskās varas institūcija nav nepieciešama un tādēļ aizsargājama *per se*, respektīvi, persona ir saucama pie atbildības tādēļ, ka, pārkāpjot noteikto kārtību, tiek kavēta tai noteikto funkciju izpilde un apdraudēta tās darbības mērķa sasniegšana, kas ļauj identificēt apdraudētās intereses. Ievērojot minēto, arī muitas darbības krimināltiesiska aizsardzība nav pašmērķis.

Pirmie muitas pasākumi datējami ar laiku, kad sabiedrība bija sasniegusi tādu pašorganizētības līmeni, kurā miera un labklājības veicināšanas nolūkos tika apjausta nepieciešamību pēc dzīves stingrākas regulācijas un zināmas publiskās varas, kas neitralizētu indivīda patvaļīgas rīcības kaitīgo ietekmi uz sabiedrības kopuma interešu nodrošināšanu.

Likumsakarīgi, ka tiecoties pēc zināmas prognozējamības ikdienā, kas atvieglo indivīda eksistenci, klejotāju jeb nomadu mobilitāti kā dzīvesveida formu nomainīja vietsēdība, savukārt vākšanu un medniecību kā saimniekošanas formas – zemkopība un ražošana. Piesaiste zemei un teritorijai deva iespēju augt iedzīvotāju skaitam, kas palielināja nepieciešamību pēc resursiem, kas ir bijis galvenais sociāli kulturālās evolūcijas virzītājspēks.[21] Cilvēki patstāvīgi retāk nokļuva pie resursiem un neveda tos sev līdzi, aprobežojoties ar apkārtnē atrodamajiem, tādēļ minētā dzīvesveida maiņa iezīmēja pāreju no tādas saimniekošanas stratēģijas, kur cilvēks devās pie resursiem, uz tādu, kur resursi tika piegādāti cilvēkam.[22] Tādējādi, pārvarot vietējo resursu vienveidību un nepietiekamību, attīstījās starptautiskā tirdzniecība.[23] Attiecīgi radās nepieciešamība pēc mehānismiem, kas vērsti uz pārvietojamo preču kontroli, pēc profesijas, kuras pārstāvji ar to nodarbotos, un pēc norobežotas vietas, kur šīs darbības veikt, precīzāk, pēc muitas kontroles, muitnieka un muitas kontroles punkta, kas organizēja muitu kā publiskās varas institūciju.

Latviešu valodā vārds "muita" cēlies no senslāvu vārda *мыто*, ar ko apzīmēja nodevu par preču vešanu vietās, kurām fiziski nebija iespējams pabraukt garām, proti, ceļi, tilti, pārceltuves, iebraucamās sētas, pilsētu vārti,[24] atkarībā no teritorijas ģeogrāfiskajām īpatnībām –

[21] Bogumil E., Chase-Dunn C. Settlement Networks and Sociocultural Evolution. In: Handbook of Cities and Networks. Ed. Neal Z. P., Rozenblat C. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Publishing, 2021, pp. 67.
[22] *Ibid.*, pp. 66.
[23] Tirdzniecība, tajā skaitā starptautiskā tirdzniecība, neattīstās abstrakti, bet gan, reaģējot uz tirgotāju praksi un to pamatotām vajadzībām. Savukārt tirdzniecības prakse attīstās, reaģējot uz tirdzniecības kavēkļiem (Transnational Commercial Law: Text, Cases, and Materials. Goode R., Kronke H., McKendrick E. et al. Oxford, New York: Oxford University Press, 2007, pp. 6–7).
[24] Nodokļi nodevas un muita Latvijā. Urtāns A., Ketners K., Ankalniņš M. u. c. Rīga: RTU Izdevniecība, 2008, 8., 18. lpp.

arī aizas.[25] Arī vairumā citu valodu vārds "muita" cēlies no vārda, ar ko apzīmē maksājumu par robežas šķērsošanu.[26] Latvijas teritorijā senākās muitošanas liecības saglabājušās par tirdzniecības ceļiem no Skandināvijas un Lietuvas uz Krievzemi un otrādi 10.–12. gs., kad tirgotāju pieturpunkti bija tilti pār Latvijas teritorijā esošajām lielākajām upēm – Daugavu, Gauju, Lielupi un Ventu.[27]

Par muitas darbības vēsturi un tās lomu sabiedriski ekonomiskajos un politiskajos procesos liecina tas, ka līdz pat mūsdienām nosaukumu "Muitas" saglabājis ciems Daugavpils novada Kalkūnes pagastā, kas atrodas aptuveni divus ar pusi kilometrus no Daugavas kreisā krasta. Turklāt iela, kas šķērso ciemu, ir Muitas iela. Šī apdzīvotā vieta atrodas Augšzemes augstienē, no kurienes Daugava ir bijusi labi pārredzama, kas dažādos laikos veicinājis nodevu efektīvu iekasēšanu.[28]

Šajā laikā sabiedrībā pastāvošā saimniekošana nebija balstīta mērķtiecīgā ekonomikas politikā, taču tika veikti pirmie vienkāršie pasākumi, lai apdzīvotās teritorijas ģeogrāfisko stāvokli izmantotu mantiska labuma gūšanai. Ņemot vērā, ka muitas nodevas kalpoja par noteiktu ieņēmumu garantu, izmantojot teritoriju politisko sadrumstalotību,[29] sākotnēji muitas nodevām bija vienīgi **fiskāla jeb ienākumus vairojoša nozīme**.

Tikai ar vietējo preču aprites intensīvāku apriti, kura pakļauta noteiktām likumsakarībām, kā arī pilnveidojoties izpratnei par tās nozīmi sabiedrības labklājības veicināšanā, var runāt par tāda vietējā tirgus izveidošanos, ko ir vērts un nepieciešams aizsargāt. Ar laiku tika atklāta starptautiskās tirdzniecības ierobežojumu būtiskā ietekme uz iekšējā tirgus stāvokli un vietējo ražotāju turību.[30]

---

[25] Lux M. Guide to Community Customs Legislation. Brussels: Bruylant, 2002, pp. 1; Landes D. S. The Wealth and Poverty of Nations: Why Some Are So Rich and Some So Poor. London, New York: W. W. Norton & Company, 1998, pp. 245.

[26] Nicali A. Customs History. A Historical Outlook on the Italian Customs Policy, pp. 53. Pieejams: https://www.adm.gov.it/portale/documents/20182/2394935/storiadogane_uk.pdf/26ebc323-eac9-4cd7-8fa7-621b7d2daeb8 [skatīts 2022. gada 5. septembrī].

[27] Nodokļi nodevas un muita Latvijā. Urtāns A., Ketners K., Ankalniņš M. u. c. Rīga: RTU Izdevniecība, 2008, 8., 18. lpp.

[28] Čevers T. Intervija ar mg. hist. Brigitu Madelāni. 2022. gada 9. jūnijs. Intervijas pieraksts glabājas autora arhīvā. B. Madelāne pārstāv Kalkūnes pagasta vēsturnieku biedrību "Calcuna", kas dibināta, lai apzinātu ar Kalkūnes pagasta teritoriju saistītās vēsturiskās liecības.

[29] Viduslaikos tagadējās Latvijas teritorijā Livonijā bija jāmaksā muitas maksājumi kā nodevas par preču iekšēju pārvietošanu no vienas tās pavalsts uz citu gan pa sauszemi, gan upēm. Savukārt 15. un 16. gs. mijā Rīgas rāte sāka iekasēt nodevas no visām pilsētā ievedamām un no tās izvedamām precēm (Nodokļi nodevas un muita Latvijā. Urtāns A., Ketners K., Ankalniņš M. u. c. Rīga: RTU Izdevniecība, 2008, 18. lpp.).

[30] Jau nodibinot cunftes jeb viduslaiku amatnieku slēgtas organizācijas savstarpējas palīdzības nodrošināšanai, tika pievērsta uzmanība arī konkrētā aroda amatnieku saimnieciskā stāvokļa nostiprināšanai, ievērojot monopola un protekcionisma politiku. Tas cita starpā tika panākts, aizsargājot pilsētas iekšējo tirgu, jo vienīgi konkrētajai cunftei bija tiesības tirgot savus izstrādājumus attiecīgajā pilsētā (Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования. 2-е изд. Москва: Издательсто МГУ, Норма, 1998, с. 366.).

Tā Jaunajos laikos 16.–18. gs. muitas nodevas kļuva par muitas politikas īstenošanas rīku.[31] Ar mērķi **aizsargāt iekšējo tirgu,** paaugstinot muitas likmes, preču pārvietošana apzināti tika padarīta saimnieciski neizdevīga, tādējādi stimulējot vietējo ražošanu un pašpatēriņu. Šāda politika bija būtiska merkantilisma jeb ekonomiskā nacionālisma teorijas pamatā, jo bija saistīta ar valsts varas aktīvu iejaukšanos ekonomiskajos procesos, mērķtiecīgi nosakot valsts ekonomikas attīstības virzienus, kam raksturīga kapitāla uzkrāšana un pozitīvas ārējās tirdzniecības bilances uzturēšana.[32] Valsts kontrolēja ārējo tirdzniecību un valūtas apgrozību, gūstot ienākumus no preču izdevīgas aprites.[33] Tādējādi līdz pat 18. gs. beigām Eiropā valdīja protekcionisms, aizsargājot vietējos ražotājus no ārējās konkurences un veicinot eksportu.[34]

Savukārt industriālā revolūcija 18. un 19. gs. mijā fundamentāli izmainīja Eiropas ekonomisko iekārtu. Līdz tam preču izgatavošanu noteica amatniecība, izmantojot galvenokārt roku darbu un vienkāršus darba rīkus un mehānismus, kādēļ tā likumsakarīgi bija lokāla. Tvaika dzinēja attīstīšana un plašā izmantošana ļāva ne tikai sīkražošanu transformēt rūpnieciskā masu produkcijas ražošanā, bet arī sekmēja sakaru nozares, tajā skaitā transporta, attīstību. Tvaika lokomotīvju un tvaikoņu izmantošana ļāva vēl nepieredzētos tempos nogādāt preces jauniem noieta tirgiem. Turklāt infrastruktūru pilnveidoja arī transporta ceļu attīstība, izbūvējot autoceļus, dzelzceļus un kanālus.[35]

Līdz tam nepieredzēto komerciālo aktivitāti cita starpā stimulēja arī ekonomiskā liberālisma teorijas izplatība, mazinot valsts iejaukšanos tirgus procesos, kas starptautiskajā tirdzniecībā bija saistīta ar tirgotāju atbrīvošanu no nodevām.[36] Katrai valstij bija paredzēts darboties tādās tautsaimniecības nozarēs, kuru attīstībai tajās bija labākie dabiskie priekšnoteikumi, tādējādi veiksmīgi konkurējot starptautiskajā tirdzniecībā.

Taču, neraugoties uz to, Jaunākajos laikos 20. gs. sākumā jaundibinātajām valstīm un jau esošajām, iekļaujoties jaunās starptautiskās politiskas kārtībā, nozīmīga bija arī saimnieciska nostiprināšanās, kurā sevišķa nozīme bija muitas politikai kā sistēmiskam pasākumu kopumam ārējās tirdzniecības kontrolēšanai. Attiecīgi muitas nodrošināta **iekšējā tirgus regulēšana** kļuva

---

[31] Nodokļi nodevas un muita Latvijā. Urtāns A., Ketners K., Ankalniņš M. u. c. Rīga: RTU Izdevniecība, 2008, 23. lpp.; Игнатюк Ф. З. Контрабанда и иные правонарушение во внешнеэкономической деятельности: теория и практика расследования. Москва: Изд–во деловой и учебной литературы; Минск: Амалфея, 2001, с. 5, 6.

[32] Ore. A. Muitas ieņēmumi. Muitas darbinieks, 1933. 1. aprīlis, Nr. 7, 13. lpp.; Bukovskis K. Ekonomiskā nacionālisma teorētiskā skola, politiskajā ekonomikā. Nacionālā enciklopēdija. 17.08.2021. Pieejams: https://enciklopedija.lv/skirklis/96797-ekonomisk%C4%81-nacion%C4%81lisma-teor%C4%93tisk%C4%81-skola,-politiskaj%C4%81-ekonomik%C4%81 [skatīts 2022. gada 6. jūlijā].

[33] Аннерс Э. История европейского права. Москва: Наука, 1999, с. 210–211, 275–276.

[34] *Ibid.,* с. 276–277.

[35] Аннерс Э. 1999, с. 276–277; Robinson O. F., Fergus T. D., Gordon W. M. European Legal History. Sources and Institutions. 3rd Ed. Oxford: Oxford University Press, 2000, pp. 288, 297, 298.

[36] Аннерс Э. 1999, с. 276–277; Bukovskis K. Klasiskā ekonomiskā liberālisma idejiskā skola, politiskajā ekonomijā. Nacionālā enciklopēdija. 17.08.2021. Pieejams: https://enciklopedija.lv/skirklis/96811-klasisk%C4%81-ekonomisk%C4%81-liber%C4%81lisma-idejisk%C4%81-skola,-politiskaj%C4%81-ekonomik%C4%81 [skatīts 2022. gada 6. jūlijā].

par būtisku instrumentu valsts ekonomisko mērķu sasniegšanai. To panāca, nosakot mainīgus un diferencētus muitas tarifus atšķirīgiem preču veidiem un atkarībā no to importa vai eksporta, nosakot preču pārvietošanas apjomus jeb veicot to kontingēšanu, kā arī dibinot valsts monopolus.[37] Tādējādi iejaukšanās ārējās tirdzniecības procesā valstīm deva iespēju veicināt ražošanu un preču noietu, stimulējot tikko dibinātās vai atjaunotās nacionālās tautsaimniecības atsevišķu nozaru attīstību un vietējo ražotāju ekonomisku nostiprināšanos, kā arī piesaistīt investīcijas ar izdevīgiem muitas tarifiem.

Turpretī mūsdienās, valstīm, to apvienībām un starptautiskām institūcijām apzinoties globalizācijas kopumā auglīgo ietekmi uz savstarpējām ekonomiskajām attiecībām, starptautiskā tirdzniecība tiek liberalizēta, arvien atsakoties no šķēršļiem, kas kavē iespējami brīvu tirdzniecību. Tādēļ, saglabājoties muitas robežām, šobrīd muitas darbība galvenokārt vērsta uz **legālās tirdzniecības veicināšanu**. Tās pamatā ir ar preču pārvietošanu saistīto risku analīze un attiecīgi muitošanas kārtības atvieglošana sevi pierādījušiem godprātīgiem uzņēmējiem, bet kontroles pastiprināšana izlases kārtībā un paaugstināta riska gadījumos, vienlaikus novēršot godīgas konkurences apdraudējumus.[38]

Paralēli minētajam muitas teorijā tiek izdalīta arī **statistiskā funkcija**.[39] Tai muitas lietās ir būtiska nozīme, jo, tikai pārzinot pāri valsts robežai pārvietoto preču specifiku un apjomus, valsts varai ir iespējams gūt priekšstatu par iekšējā tirgus stāvokli un prognozēt preču starptautiskās aprites procesus, kam ir nepārvērtējama nozīme tādu lēmumu pieņemšanā, kas ietekmē muitas politiku un valsts ekonomiku kopumā. Amerikas Savienotajās Valstīs jau pirms vairāk nekā divdesmit gadiem tika izteikts viedoklis, ka tirdzniecībai turpinot liberalizēties, tieši muitas uzkrātā informācija valstīm ir jāizmanto savu ieņēmumu vairošanai.[40]

Konstatējams, ka visas iepriekš uzskaitītās muitas funkcijas, ko raksturo minētie muitas darbības aspekti, ir aplūkojamas galvenokārt sabiedrības ekonomiskās labklājības kontekstā. Taču aizvien intensīvāka un brīvāka preču aprite ir saistīta arī ar tādiem riskiem, kas nav saistīti ar tiešu ekonomiska rakstura ietekmi.[41]

---

[37] Ore. A. 1933, 14. lpp.; Aizsilnieks A. 1968, 198.–199., 200.–201., 211.–218., 283.–290., 404.–405., 484.–493., 548. lpp.; Nodokļi nodevas un muita Latvijā. Urtāns A., Ketners K., Ankalniņš M. u. c. Rīga: RTU Izdevniecība, 2008, 77., 87.–88. lpp.

[38] Gulbis A., Čevers A. Muitas darbības pamati. Papildināts un pārstrādāts izd. Rīga: RTU Izdevniecība, 2014, 28.–29. lpp.

[39] *Ibid.*, 29., 30. lpp.

[40] Customs in the 21st Century: A Foundation for the Future. U.S. Customs Service Senior Executive Futures Sessions Digest. Washington: Coates & Jarratt Inc., 2001, pp. 20.

[41] Piebilstams, ka kriminologs Andrejs Vilks izvirzījis tēzi, ka, piemēram, cigarešu kā akcīzes preču kontrabanda ne tikai negatīvi ietekmē valsts ekonomisko stāvokli, bet arī destabilizē nacionālo drošību (Vilks A. Cigarešu kontrabanda kā nacionālās drošības apdraudējums. RSU zinātniskā konference "Politiskās, ekonomiskās, sociālās un tiesiskās sistēmas transformācijas Latvijā un pasaulē", VIII sekcija, 2016. gada 17.–18. marts, Rīga. Pieejams: https://www.rsu.lv/rsu-zinatniska-konference-2016 [skatīts 2023. gada 15. augustā]).

Amerikas Savienoto Valstu Muitas dienests sadarbībā ar nozares ekspertiem un muitas lietās iesaistītā sabiedriskā sektora pārstāvjiem šī gadsimta sākumā pārvērtēja muitas lomas izmaiņas tuvākajās desmitgadēs, ņemot vērā muitas darba ietekmi uz dažādām sabiedrības dzīves norisēm. Tika prognozēts, ka tirdzniecības nepārtraukta liberalizēšanās neizbēgami liks reducēt muitas tarifus, kas arvien mazinās muitas nozīmi valsts ienākumu nodrošināšanai.[42] Tā vietā par muitas galvenajām funkcijām nostiprināsies legālās tirdzniecības veicināšana, pielāgojoties aizvien mobilākās sabiedrības prasībām pēc muitas procedūru vienkāršošanas un to izpildes ātruma, un valsts robežas aizsardzība, uzsverot muitas ekskluzīvās iespējas kontrolēt preču ievešanu valstī.[43]

Turklāt jāņem vērā, ka minētās prognozes tika izdarītas vēl pirms 2001. gada 11. septembra teroraktiem, kas visai starptautiskajai sabiedrībai lika ar nepieredzētu atbildību pievērsties sabiedrības drošības aizsardzības stiprināšanai. Starptautiska autoru kolektīva veidotā muitas modernizācijas jautājumiem veltītā izdevumā muitas lietu speciālisti vairākus gadus vēlāk apstiprināja, ka starptautiskais terorisms ir veicinājis muitas potenciālu kļūt par galveno valsts varas instrumentu robežu drošības nodrošināšanai.[44]

Tādējādi līdz ar starptautiskās tirdzniecības liberalizācijas sekmēto savstarpēji nosacīto piegāžu ķēžu un ražošanas ciklu globalizēšanos ir izmainījusies arī muitas loma, tās funkcionalitātei kļūstot dinamiskākai.[45] Pasaules attīstītajās valstīs, kuras spēj efektīvi kontrolēt preču kustību caur savas valsts teritoriju, preču aprites kārtības ievērošanu muitas iestādes kontrolē vairs ne tik daudz budžeta ieņēmumu nodrošināšanai, cik sabiedrības drošības aizsardzībai, ko apdraud pāri valsts robežai pārvietotie priekšmeti. Muitas darbs ir vērsts uz antidempinga pasākumu kontroli, novēršot godīgas konkurences pārkāpumus, kontrafaktu preču ievešanas kontroli, novēršot intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumus, tādu preču ievešanas kontroli, kuru kvalitāte nav pārbaudīta un droša, novēršot kaitējumu cilvēku veselībai un dabai, kā arī ieroču, divējāda pielietojuma preču un aizsargājamu dzīvnieku un augu sugu īpatņu, kultūrvēsturisku vērtību un vielu, kas kaitē apkārtējai videi, ievešanas kontroli.[46]

Kaut arī Starptautiskā valūtas fonda starptautiskās tirdzniecības ideālajā modelī, kas balstās ekonomisko sakaru liberalizēšanā, muita nepastāvētu, tā atzīst muitas darbības būtisko nozīmi vairākos aspektos, kas saistīti ar robežas kontroli it īpaši laikā, kas saistīts ar jauniem drošības riskiem saistībā ar starptautiskā terorisma aktivizēšanos šī gadsimta sākumā, kā arī ierobežotas apgrozības priekšmetu apriti, apdraudēto augu un dzīvnieku sugu aizsardzību, sanitāro

[42] Customs in the 21st Century: A Foundation for the Future. U.S. Customs Service Senior Executive Futures Sessions Digest. Washington: Coates & Jarratt Inc., 2001, pp. 7–8, 10, 18, 20, 26, 42–43.
[43] *Ibid.*, pp. 1, 5–6, 9–10, 44.
[44] Customs Modernization Handbook. Ed. L. De Wulf and J. B. Sokol. Washington: World Bank, 2005, pp. xxiii.
[45] Lux M. 2002, pp. VI.
[46] *Ibid.*, pp. VI, 2–3.

un fitosanitāro ierobežojumu ievērošanu, intelektuālā īpašuma aizsardzību, skaidras naudas apgrozību noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas kontekstā.[47] Starptautiskās organizācijas pārstāvis papildus norādījis, ka, pieaugot starptautiskās tirdzniecības apjomiem, savu nozīmi saglabā arī ar preču ievešanu iekšējā tirgū un izvešanu no tā saistītu nodokļu iekasēšana, pieaug muitas loma starptautisko un reģionālo tirdzniecības vienošanos administrēšanā un atbildība starptautiskās tirdzniecības statistikas apkopošanā.[48]

Pēc vairāk nekā piecpadsmit gadiem turpinot attīstīt iepriekš paustās idejas, Starptautiskā valūtas fonda eksperti joprojām atzinuši visu šo funkciju nozīmi, raksturojot mūsdienu muitas darbību no trim aspektiem – fiskālais (nodokļu iekasēšana), ekonomiskais (valsts ekonomiskās politikas īstenošana un pārraudzīšana, tajā skaitā starptautisko saistību, muitas procedūru pareiza izpilde, lai sasniegtu to mērķi, tirdzniecības veicināšana, tirdzniecības statistikas uzkrāšana), kā arī aizsardzības un drošības (dažādu priekšmetu, kas apdraud sabiedrības veselību, drošību, patērētāju intereses, vidi un kultūras mantojuma saglabāšanu, nelikumīgas pārvietošanas un pārrobežu noziedzības novēršana).[49]

Minētais skaidri iezīmē muitas funkciju pilnveidi laika gaitā.[50] Taču tā nav notikusi mehāniski un galīgi, proti, ar dažādu intensitāti tiek pildītas visas iepriekš minētās funkcijas un atbilstoši valsts saimnieciskajām īpatnībām, valsts varas īstenotāju ideoloģiskā kursa izmaiņām un reakcijai uz iekšzemes un starptautiskiem pārkārtojumiem kādas funkcijas izpilde var tikt stimulēta vai tās nozīme var tikt mazināta.[51] Pasaules banka eksperti, apskatot dažādos ar muitas lietu attīstību saistītus aspektus, vairākkārt ir uzsvēruši mūsdienu muitas funkciju dažādību – nodokļu iekasēšana, iekšējā tirgus aizsardzība, tirdzniecības veicināšana, sabiedrības drošības aizsardzība.[52] Taču, lai nodrošinātu to izpildi, muitai šobrīd vairāk nekā jebkad agrāk ir

[47] Changing Customs: Challenges and Strategies for the Reform of Customs Administration. Ed. by M. Keen. Washington, D. C.: International Monetary Fund, 2003, pp. 1–5; Walsh J. T. New Customs. Finance & Development. A quarterly magazine of the IMF. March 2006, Vol. 43, No. 1. Pieejams: https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2006/03/walsh.htm [skatīts 2020. gada 4. maijā].

[48] Walsh J. T. New Customs. Finance & Development. A quarterly magazine of the IMF, March 2006, Vol. 43, No. 1. Pieejams: https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2006/03/walsh.htm [skatīts 2020. gada 4. maijā].

[49] Montagnat-Rentier G., Bremeersch C. The Multifaceted Role of Customs and Its Importance for the Economy and Society. In: Customs Matters: Strengthening Customs Administration in a Changing World. Washington, DC: International Monetary Fund, 2022, pp. 5–19.

[50] De Wulf L. Strategy for customs modernization. In: Customs Modernization Handbook. Ed. L. De Wulf and J. B. Sokol. Washington: World Bank, 2005, pp. 5–6; Widdowson D. The Changing Role of Customs: Evolution or Revolution. World Customs Journal, January 2007, Vol. 1, No. 1, pp. 31; par konkrētiem muitas funkciju izmaiņu iemesliem plašāk sk.: Čevers A. Muitas procesu vadības un organizācijas novērtēšanas sistēmiskais risinājums. Promocijas darbs. Rīga: Rīgas Tehniskā Universitāte, 2021, 76.–80. lpp.

[51] Gulbis A., Čevers A. 2014, 29.–30. lpp.

[52] De Wulf L. Strategy for Customs Modernization. In: Customs Modernization Handbook. Ed. L. De Wulf and J. B. Sokol. Washington: World Bank, 2005, pp. 5–6; De Wulf L. Human Resources and Organizational Issues in Customs. In: Customs Modernization Handbook. Ed. L. De Wulf and J. B. Sokol. Washington: World Bank, 2005, pp. 31; Mikuriya K. Legal Framework for Customs Operations and Enforcement Issues. In: Customs Modernization Handbook. Ed. L. De Wulf and J. B. Sokol. Washington: World Bank, 2005, pp. 51; McLinden G. Integrity in Customs. In: Customs Modernization Handbook. Ed. L. De Wulf and J. B. Sokol. Washington: World Bank, 2005,

jānodrošina pastāvīgs līdzsvars starp starptautiskās tirdzniecības veicināšanu, riska vadību un sabiedrības drošības aizsardzību, kas vienlaikus stimulē un apgrūtina preču starptautisko apriti.[53]

Attiecīgi arī ES dalībvalstu galvenā muitas tiesību avota Savienības Muitas kodeksa[54] 3. pantā ir ietverti visi iepriekš raksturotie muitas darbības aspekti, proti, ES un tās dalībvalstu finanšu interešu aizsardzība, ES aizsardzība pret negodīgu un nelikumīgu tirdzniecību, vienlaikus atbalstot likumīgu darījumdarbību, ES un tās iedzīvotāju drošības un drošuma, kā arī vides aizsardzības nodrošināšana, atbilstoša līdzsvara uzturēšana starp muitas kontroli un likumīgas tirdzniecības veicināšanu.

Starptautiski vispāratzītais muitas lietu eksperts D. Vidovsons faktorus, kas noteikuši muitas lomas izmaiņas, iedala evolucionārajos, ko noteikusi globalizācija, un revolucionārajos, ko noteikusi starptautiskā terorisma aktualizēšanās.[55] Viņš prognozē, ka muita kā institūcija izzudīs, bet tās veiktās funkcijas pilnībā iekļausies valstu veikto robežas pārvaldības pasākumu kopumā, kas saistīts ar atšķirīgu risku pārvaldību sakarā ar preču un personu kustību pāri valsts robežai.

Laikmeta izvirzītos uzdevumus muita spēj izpildīt, jo tās īstenotā muitas kontrole ir universāls instruments dažādu sabiedrības drošības apdraudējumu novēršanai. Tādēļ arī muita pamatoti tiek dēvēta par konstantu valsts varas resursu (angļu val. *evergreen framework*) sabiedrības drošības aizsardzībai,[56] kuru ir pamats mērķtiecīgi izmantot valsts varas noteikto prioritāšu izpildei dažādās dzīves jomās.[57] Ņemot vērā, ka muitas darbība sniedz reālu iespēju aizkavēt un novērst priekšmetu plūsmas pāri valstu robežām, tā var tikt elastīgi izmantota daudzu ar robežas šķērsošanu saistītu problēmu risināšanā. Attiecīgi mazinoties citu funkciju nozīmei, var pieaugt muitas loma sabiedrības drošības aizsardzības nodrošināšanā, muitas kontroles punktiem funkcionējot kā filtriem, kas atlasa valsts teritorijā ievedamos un izvedamos priekšmetus rūpēs par sabiedrības drošības aizsardzību un arī par pašu pārvietojamo priekšmetu aizsardzību. Metaforiski par šo "vārtu sarga" lomu uzskatāmi liecina muitas tradicionālais simbols – nolaižamais durvju režģis viduslaiku cietokšņos (latīņu val. *portcullis*).[58]

---

pp. 67; De Wulf L., McLinden G. The Role of Information Technology in Customs Modernization. In: Customs Modernization Handbook. Ed. L. De Wulf and J. B. Sokol. Washington: World Bank, 2005, pp. 285.

[53] Rovetta D. The Future Role of Customs in the EU after the Paris Declaration. Global Trade and Customs Journal, 2008, Vol. 3, Issue 11/12, pp. 391. Pieejams: https://doi.org/10.54648/gtcj2008051 [skatīts 2022. gada 20. decembrī].

[54] Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 9. oktobra regula (ES) Nr. 952/2013, ar ko izveido Savienības Muitas kodeksu, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 269, 10.10.2013., 1.–101. lpp. [19.04.2023.]

[55] Widdowson D. 2007, pp. 36.

[56] Nicali A. Customs History. A Historical Outlook on the Italian Customs Policy, pp. 2, 3. Pieejams: https://www.adm.gov.it/portale/documents/20182/2394935/storiadogane_uk.pdf/26ebc323-eac9-4cd7-8fa7-621b7d2daeb8?t=1456336313235 [skatīts 2022. dada 12. jūlijā].

[57] Widdowson D. 2007, pp. 32; Customs Modernization Handbook. Ed. L. De Wulf and J. B. Sokol. Washington: World Bank, 2005, pp. xxiii.

[58] Widdowson D. Raising the Portcullis. Conference: Developing the Relationship between WCO, Universities and Research Establishments, March 2006, Brussels, pp. 1. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/265245988_RAISING_THE_PORTCULLIS [skatīts 2022. gada 12. jūlijā]; Widdowson D. 2007, pp. 32.

Konceptualizējot iepriekš raksturotās muitas funkciju izmaiņas laika gaitā, secināms, ka ir notikusi paradigmas maiņa muitas funkciju prioritāšu noteikšanā. Ievērojot minēto, muitas darbs galvenokārt tiek vērsts uz **sabiedrības drošības aizsardzību** dažādās jomās, bet sabiedrības drošības tās plašākajā izpratnē nodrošināšanu var atzīt par muitas darbības mērķi.[59] Ne velti Aldis Lieljuksis Nacionālajai enciklopēdijai sagatavotajā Latvijas valsts iekšējās drošības iestāžu šķirklī muitu pieskaita iestādēm, kas nodrošina valsts iekšējo kārtību un drošību.[60]

Muitas funkciju izmaiņas Latvijas teritorijā uzskatāmi atklāj publikācijas līdz šim plašāk mazpazīstamajā Finanšu ministrijas Muitas departamenta darbinieku Bibliotēkas biedrības no 1931. līdz 1936. gadam gatavotajā periodiskajā izdevumā "Muitas Darbinieks". Tajā regulāri tika iztirzāti muitas darbībai veltīti jautājumi, korespondējot starptautiskās tirdzniecības aktivitātēm un Latvijas tautsaimniecības attīstības aktualitātēm. Konstatējams, ka 20. gs. sākumā autori pazina fiskālo, iekšējā tirgus aizsardzības, tā regulēšanas un zināmā mērā arī legālās tirdzniecības veicināšanas funkciju.[61] Taču minētajā izdevumā iekļauto rakstu autori pievērsušies vienīgi valsts tirdzniecības politikas problemātikai, neanalizējot muitas lomu sabiedrības drošības aizsardzībā.

Kā jau iepriekš minēts, muita vienmēr ir bijusi iesaistīta valsts ekonomiska rakstura pārmaiņās. Taču attiecīgas muitas politikas realizēšana neatspoguļo tikai valstu starptautiskās ekonomiskās attiecības, bet arī politiskās attiecības, ņemot vērā, ka tāds retorsijas paņēmiens kā muitas karš ir izmantots, lai nemilitāriem līdzekļiem starptautisko tiesību normu ietvaros atturētu otru valsti no nelabvēlīgas rīcības vai sodītu par tādas rīcības veikšanu.

Atbilstoši autora novērojumiem līdz šim nav pievērsta uzmanība, ka muitas lietām piešķirtā nozīme valsts varas īstenošanā atspoguļo arī valsts politisko kursu. Vēsturiskā perspektīvā sevišķi uzskatāmi tas izpaudies, kad muita ir izmantota par ideoloģisku rīku, lai nodrošinātu tādas valsts varas politiskās iekārtas funkcionēšanu, kura balstīta starptautiskā izolācijā, tajā skaitā iekšējā tirgus noslēgtībā. Muita uzskatāmi pildīja **politisku funkciju** valstīs, kuru politisko kursu noteica komunistiska ideoloģija, piemēram, Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā (turpmāk – PSRS). Muita tajā garantēja valsts varas noteiktu ārējās tirdzniecības monopolu.[62] Ar muitas kontroles pasākumiem tika nodrošināta totalitāras valsts iespēja pilnībā kontrolēt ārējo tirdzniecību, kas iespējami minimizēja tās atkarību no citām valstīm, iezīmējot autarķijas tendences. Turklāt arī šobrīd, mainoties ģeopolitiskajai situācijai, Krievijā tiek pievērsta

[59] Sal.: Gulbis A., Čevers A. 2014, 27.–28., 31. lpp.; muitas aizsardzības funkcijas plašo tvērumu detalizēti sk.: Čevers A., 2021, 73. lpp.
[60] Lieljuksis A. Latvijas valsts iekšējās drošības iestādes. Nacionālā enciklopēdija. 22.02.2023. Pieejams: https://enciklopedija.lv/skirklis/22126-Latvijas-valsts-iek%C5%A1%C4%93j%C4%81s-dro%C5%A1%C4%ABbas-iest%C4%81des [skatīts 2023. gada 30. martā].
[61] Pīpirs A. Pasaules muitas politika. Muitas Darbinieks, 1931. 1. jūlijs, Nr. 2, 47.–48. lpp.; Ore A. 1933, 13., 14. lpp.; Lūkins F. 1935, 5.–6. lpp.; Bigaunis A. 1936, 16., 18. lpp.
[62] Nodokļi nodevas un muita Latvijā. Urtāns A., Ketners K., Ankalniņš M. u. c. Rīga: RTU Izdevniecība, 2008, 97. lpp.

pastiprināta uzmanība kontrabandas sastāvam, akcentējot nepieciešamību pēc tāda tiesiskā regulējuma, kas efektīvi aizsargātu valsts drošības intereses.[63]

Papildus norādāms, ka arī jaundibinātas vai atjaunotas valsts varas institūciju izveide cita starpā liecina par valsts neatkarību *de facto*, tai demonstrējot gatavību un spēju patstāvīgi risināt savai pastāvēšanai būtiskus jautājumus, kas ietver arī kontroles iegūšanu pār valsts iekšējo tirgu. Piemēram, dažu mēnešu laikā pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas 1990. gada 4. maijā Ministru Padome jau 1990. gada 3. jūlijā lēma par Muitas departamenta izveidi Ministru Padomes pakļautībā, kaut gan vēl pastāvēja PSRS. Tādējādi muita rūpēs par valsts ekonomisko drošību bija pirmā atjaunotās valsts robežkontroles institūcija.[64]

Arī mūsdienās ietekmīgiem ekonomiskiem veidojumiem, piemēram, ekonomiski attīstītām lielvalstīm, pašām lemjot par muitas tarifu un netarifu pasākumiem, vai muitas savienībām, nosakot vienotu muitas politiku visās to dalībvalstīs, ir iespēja ietekmēt starptautisko tirdzniecību ne tikai savās finansiālajās interesēs, bet arī īstenot savas politiskās ambīcijas, veicinot noteiktu tirgus segmentu attīstību vai veicinot citu valstu politikas maiņu, tādējādi ietekmējot starptautiskās attiecības.[65] Šobrīd uzskatāms piemērs tam ir ekonomisko sankciju noteikšana Krievijai un Baltkrievijai attiecīgi par karadarbības uzsākšanu Ukrainā un par tās atbalstīšanu. ES un citas valstis ir noteikušas preču grupas, kuru imports no šīm valstīm, eksports uz tām, kā arī tranzīts pa to teritorijām ir aizliegts.[66]

Tātad laika gaitā muitai ir uzticētas atšķirīgas funkcijas, kuru nozīme līdz mūsdienām ir mainījusies, lai rūpētos ne tikai par tautsaimniecības aizsardzību un tās veicināšanu, bet arī par jebkuras citas sabiedrības dzīves jomas drošību, ko var negatīvi ietekmēt dažādu priekšmetu nelikumīga starptautiska aprite. Ievērojot šo funkciju izpildes nepārvērtējamo nozīmi valsts varas izraudzītās politikas nodrošināšanai, to pienācīga izpilde neapšaubāmi ir krimināltiesiskas aizsardzības vērta. Turklāt, paredzot kriminālatbildību par nodarījumiem muitas darbības jomā, tiek aizsargātas atšķirīgas intereses, kuru apdraudējumu nosaka konkrētā pārvietojamā priekšmeta specifika, kas tiks raksturots darba turpinājumā.

---

[63] Piemēram, pēc Krievijai piemērotajām starptautiskajām sankcijām Krievijas tiesībsargājošajām iestādēm pietuvinātas augstskolas pārstāve sakāpinātā intonācijā vērtējusi kriminālatbildības par kontrabandu tiesiskā regulējuma nepastāvību (Волчкова. А. А. Проблемы противодействия контрабанде: уголовно-правовой аспект. Вестник Нижнегородской академии МВД России, 2016, № 2, с. 101, 103).

[64] Nodokļi nodevas un muita Latvijā. Urtāns A., Ketners K., Ankalniņš M. u. c. Rīga: RTU Izdevniecība, 2008, 134. lpp.

[65] Sk.: Lyons T. EU Customs Law. 3rd Ed. London: Oxford University Press, 2018, pp. 56.

[66] Ierobežojumi un aizliegumi. Valsts ieņēmumu dienests. 2023. gada 17. marts. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/lv/ierobezojumi-un-aizliegumi [skatīts 2023. gada 17. martā].

1.2. Priekšmetu nelikumīgas starptautiskas aprites kriminalizēšanas sistēma Krimināllikumā

Muitas darbības fokusa maiņa uz sabiedrības drošības aizsardzību tās plašākajā izpratnē ir tieši saistīta ar globalizācija procesiem, kas no vienas puses sabiedrībai nodrošina jaunas iespējas ārpus valsts ģeogrāfiskajām robežām, bet no otras puses pakļauj to grūti kontrolējamiem apdraudējumiem.

Amerikāņu ekonomists Nobela prēmijas ekonomikā (2001) laureāts Džozefs Jūžens Stiglics (*Joseph Eugene Stiglitz*), kurš, 20. un 21. gs. mijā strādādams Amerikas Savienoto Valstu prezidenta administrācijā un Pasaules bankas vadībā, personīgi pieredzēja ekonomikas liberalizācijas procesus pasaulē, globalizāciju definējis kā valstu un attiecīgi cilvēku ciešāku integrāciju, ko izraisījusi transporta un sakaru izmaksu būtiska samazināšanās un mākslīgu šķēršļu nojaukšana preču, pakalpojumu, kapitāla, zināšanu un pašu cilvēku plūsmai pāri valstu robežām.[67]

Apvienoto Nāciju Organizācija savulaik konstatēja, ka līdz ar Aukstā kara beigām globalizācija ir virzījusies ātrāk nekā starptautiskā sabiedrība ir spējusi to regulēt.[68] Informācijas plašā pieejamība, savstarpējas saziņas vienkāršošanās, preču un cilvēku pārvietošanās atvieglojumi, valstu robežām kļūstot caurlaidīgākām, *a priori* veicina noziedzīgās rīcības vieglāku plānošanu un realizēšanu. Globalizācija likumsakarīgi ir veicinājusi arī pārrobežu nelegālo tirdzniecību, ko literatūrā dēvē par nelegālo globālo ekonomiku, apvienojot no civiltiesiskās aprites izslēgtu vai ierobežotu priekšmetu un kā nelegāli, tā arī legāli iegūtu, bet nelikumīgi pārvietotu priekšmetu plūsmas.[69] Ne velti prettiesiskā starptautiskā tirdzniecība tiek uzskatīta par globalizācijas tumšo pusi.[70]

Apzīmējums "pasaule kustībā" (angļu val. *world in motion*) precīzi atspoguļo mūsdienu dzīves apstākļus, kas pakļauti daudzveidīgajai starptautiskajai mobilitātei.[71] Aktivitātei, ko nosaka kustība, ir ambivalenta daba, jo vienīgi rīkojoties ir iespējama attīstība, bet vienlaikus tā ir saistīta ar risku, kas sevi un apkārtējos pakļauj briesmām. Aplūkojot Krimināllikuma Sevišķajā daļā ietverto noziedzīgo nodarījumu sastāvus, konstatējams, ka absolūti lielāko daļu nodarījumu raksturo darbība, nevis bezdarbība, jo tieši rīcība ļauj ātrāk un efektīvāk sasniegt mērķi.[72]

---

[67] Stiglics Dž. J. Globalizācija un neapmierinātība ar to. Rīga: Turība, 2010, 17.–18. lpp.
[68] The Globalization of Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime, 2010, pp. ii, 18, 29. Pieejams: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/TOCTA_Report_2010_low_res.pdf [skatīts 2022. 14. jūnijā].
[69] Jojarth C. Crime, War, and Global Trafficking. Designing International Cooperation. Cambridge: Cambridge University Press, 2009, pp. 7–8.
[70] Lee M. 2011, pp. 1.
[71] *Ibid.*, pp. 2.
[72] Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 82. lpp.

Lai iespējami mazinātu globalizācijas negatīvo ietekmi, valstis paredz savas robežas aizsardzības pasākumus, kas ir viens no nacionālās drošības garantiem.[73] Konkrētāk, Latvijas Republikas valsts robežas drošības likuma[74] 8. panta pirmajā daļā valsts robežas drošība definēta kā pasākumu kopums, kas paredzēts valsts robežas neaizskaramības garantēšanai un valsts apdraudējuma novēršanai. Šo mērķu sasniegšanai 9. pantā ir reglamentēts valsts robežas režīms, ietverot kārtību, kas paredzēta valsts robežas šķērsošanas un priekšmetu pārvietošanas pār to kontrolei. Attiecīgi atbilstoši 10. panta otrajai daļai robežas šķērsošana un preču pārvietošana ir atļauta vienīgi robežšķērsošanas vietās.[75] Tajās saskaņā ar 22. panta trešo un ceturto daļu tiek veiktas vairākas pārbaudes, lai konstatētu, vai personas izpilda normatīvo tiesību aktu noteikumus par ārējās robežas šķērsošanu un par mantu, preču un kuģošanas līdzekļu pārvietošanu pāri ārējai robežai, proti: 1) robežpārbaude, ko veic Valsts robežsardzes amatpersonas, 2) muitas kontrole, ko veic muitas iestāžu amatpersonas, 3) veterinārā, fitosanitārā, pārtikas nekaitīguma, nepārtikas preču drošuma, kvalitātes un klasifikācijas kontrole, ko veic Pārtikas un veterinārā dienesta amatpersonas, un 4) radiometriskā kontrole, ko veic normatīvajos tiesību aktos noteiktās valsts pārvaldes iestāžu amatpersonas.

Ja robežsardzes darbība ir vērsta uz nelegālās migrācijas novēršanu[76], tad tieši muita rūpējas par priekšmetu nelikumīgas starptautiskas pārvietošanas novēršanu, neraugoties uz šo priekšmetu veidu, respektīvi, tai ir uzticēta visu pārvietojamo priekšmetu kontrole robežšķērsošanas vietās, kurās faktiski notiek muitas kontrole. Tādēļ tā ietver ne tikai komerciālos nolūkos pārvietojamo priekšmetu kontroli, kas saistīts ar muitas deklarāciju pārbaudi un muitas procedūru piemērošanu tām, bet arī ar normatīvajos tiesību aktos noteikto pārvietošanas ierobežojumu pārbaudi, identificējot preces, kuru starptautiska aprite ir ierobežota vai aizliegta. Savukārt veterinārā, fitosanitārā, pārtikas nekaitīguma, nepārtikas preču drošuma, kvalitātes un klasifikācijas kontrole un radiometriskā kontrole likumsakarīgi ir iespējama tikai tad, ja pirms tam kādus pārvietotus priekšmetus muitas vai robežsardzes iestādes ir konstatējušas.

Attiecīgi arī saskaņā ar Savienības muitas kodeksa 134. panta pirmo daļu preces, kas ievestas ES muitas teritorijā, no to ievešanas brīža ir muitas uzraudzībā, un tās var pakļaut muitas

[73] Nacionālās drošības koncepcija, 2. punkts.
[74] Latvijas Republikas valsts robežas drošības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 2. decembris, Nr. 189. [19.04.2023.]
[75] Latvijas Republikas valsts robežas drošības likuma 1. panta 2. punktā robežšķērsošanas vieta definēta kā vieta uz valsts sauszemes robežas vai tās tuvumā, ostas, lidostas, lidlauka, dzelzceļa stacijas teritorijas daļa vai cita vieta vai telpa, kas paredzēta personām ārējās robežas šķērsošanai, kā arī mantu un preču pārvietošanai pāri ārējai robežai un kur kompetentās iestādes veic pārbaudes.
[76] Kaut arī saskaņā ar Valsts robežsardzes likuma (Valsts robežsardzes likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2020. 17. novembris, Nr. 223 [19.04.2023.]) 4. pantu, 5. panta pirmās daļas 7. punktu, lai izpildītu valsts robežas neaizskaramības nodrošināšanas funkciju, robežsardzei cita starpā ir uzticēts uzdevums novērst preču pārvietošanu pāri valsts robežai ārpus robežšķērsošanas vietām, kur muitas kontrole faktiski netiek nodrošināta, preču nelikumīgas ievešanas gadījumā tās teorētiski tomēr atrodas muitas uzraudzībā.

kontrolei. Vajadzības gadījumā tās pakļauj aizliegumiem un ierobežojumiem, ko pamato cita starpā ar sabiedrības morāli, sabiedrisko kārtību vai sabiedrības drošību, cilvēku, dzīvnieku vai augu dzīvības un veselības aizsardzību, vides aizsardzību, tādu nacionālo bagātību aizsardzību, kurām ir mākslas, vēstures vai arheoloģiska vērtība, un rūpnieciskā vai komerciālā īpašuma aizsardzību, ietverot kontroli attiecībā uz narkotisko vielu prekursoriem, precēm, ar kurām ir pārkāptas dažas intelektuālā īpašuma tiesības, un skaidru naudu. Savukārt muitas uzraudzība 27. punktā skaidrota kā darbība, ko parasti veic muitas dienesti, lai nodrošinātu, ka tiek ievēroti tiesību akti muitas jomā un vajadzības gadījumā citi noteikumi, kas piemērojami precēm, uz kurām attiecas šāda darbība, bet muitas kontrole 5. panta 3. punktā – kā īpašas darbības, ko veic muitas dienesti, lai nodrošinātu atbilstību tiesību aktiem muitas jomā un citiem tiesību aktiem, kas reglamentē tādu preču ievešanu, izvešanu, tranzītu, pārvietošanu, uzglabāšanu un galapatēriņu, kuras pārvietotas starp ES muitas teritoriju un valstīm vai teritorijām ārpus tās.

Atkarībā no pārvietojamā priekšmeta specifikas sabiedrības drošība, uz kuras aizsardzību ir vērsta muitas kontrole, neparedz tikai valsts ekonomikas politikas un valstī pastāvošo ekonomisko attiecību, bet arī starptautiskās sabiedrības miera, valsts stabilitātes, sabiedrības veselības un dzīvības, dabas vides, kultūrvēsturiskā mantojuma un sabiedriskās kārtības un procesu aizsardzību.

Šīs sabiedrības drošības aizsardzības muitas funkcijas izpildes efektivitāti nodrošina likumdevēja izvēle kriminalizēt preču nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai, diferencējot krimināltbildību dažādos noziedzīgu nodarījumu sastāvos, kas pamatoti lielākoties ir ietverti atšķirīgās Krimināllikuma Sevišķas daļas nodaļās atkarībā no pārvietojamā priekšmeta specifikas, kas arī nosaka sabiedrības apdraudējumu dažādās jomās.[77]

Ievērojot minēto, ir konstatējams teorētisks pamats nošķirt kontrabandas dažādas izpratnes atbilstoši to satura apjoma atšķirībām. **Ar kontrabandu plašākā izpratnē[78] ir saprotama jebkādu priekšmetu nelikumīga ievešana valsts teritorijā un izvešana no tās, izvairoties no to starptautiskas aprites aizliegumiem vai ierobežojumiem. Savukārt ar kontrabandu šaurākā jeb tradicionālā izpratnē – komerciālā kontrabanda jeb tādu preču nelikumīga ievešana valsts muitas teritorijā vai izvešana no tās, izvairoties no muitas kontroles, kurām primāri ir ekonomiska vērtība, kas arī motivē to nelikumīgu pārvietošanu**.[79]

[77] Sk. pielikumā Nr. 5 pievienoto tabulu.

[78] Latvijas krimināltiesību literatūrā jau ir netieši atzīts kontrabandas jēdziena atšķirīgs tvērums. Pēc tam, kad no KL 190.[1] panta nosaukuma tika izslēgta norāde uz kontrabandu, A. Niedre norādīja, ka šajā tiesību normā joprojām ir paredzēta krimināltbildība par dispozīcijā uzskaitīto priekšmetu kontrabandu (Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 421. lpp.). Šāds viedoklis ir saglabāts arī šobrīd (Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 98. lpp.).

[79] Krimināltiesību literatūrā to apzīmē arī kā ekonomisko kontrabandu (Русанов Г. А. Уголовная ответственность за контрабанду (статья 188 Уголовного кодекса Российской Федерации). Российское право: состояние, перспективы, коментарии, 2011, № 2, с. 65) vai kā preču kontrabandu (Яни П. С. Товарная контрабанда и

Tieši specifisku priekšmetu atrašanās vietas mainīšana jeb to aprite (apgrozība), izņemot šos priekšmetus no tiem noteiktajiem apstākļiem un rīkojoties ar tiem pēc personas ieskatiem, rada apdraudējuma risku. Rīcības kaitīgums pieaug, ja nekontrolēti palielinās priekšmetu starptautiska izplatība, tos pārvietojot pāri valstu robežām, tādējādi nodrošinot tiem pieeju valsts iekšienē.

Jāņem vērā, ka Krimināllikumā ne vienmēr tiek lietoti jēdzieni, kas *expressis verbis* norādītu uz robežas šķērsošanu un attiecīgi uz preču ievešanu valstī un izvešanu no tās. Likumdevējam izmantojot diskrecionāro varu tiesību normu formulēšanā, noziedzīgu nodarījumu sastāvu aprakstos ir sastopami atšķirīgi priekšmetu pārvietošanas apzīmējumi, attiecīgi konkrētāk vai abstraktāk raksturojot to kustības diapazonu, proti:

- **pārvietošana** (KL 73. pants "Masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošana, glabāšana, pārvietošana, lietošana un izplatīšana", 98. pants "Radioaktīvo un ķīmisko vielu aprites drošības noteikumu pārkāpšana", 98.[1] pants „Nelikumīgas darbības ar ozona slāni noārdošām vielām", 190.[1] pants „Preču un vielu, kuru aprite ir aizliegta vai speciāli reglamentēta, pārvietošana pāri Latvijas Republikas valsts robežai", 220.[1] pants „Nelikumīga naftas produktu uzglabāšana, pārvietošana (pārvadāšana) un realizācija", 221. pants „Alkoholisko dzērienu un tabakas izstrādājumu nelikumīga uzglabāšana, pārvietošana (pārvadāšana) un realizācija", 221.[2] pants „Nelikumīgu alkoholisko dzērienu izgatavošana (ražošana), glabāšana un pārvietošana", 229. pants „Nelikumīgas darbības ar valsts aizsardzībā esošu kultūras pieminekli", 229.[1] pants „Nelikumīgas darbības ar valstij piederošām senlietām", 277. pants "Neatļautas darbības ar arhīvu dokumentiem");
- **ievešana un izvešana** (KL 99. panta „Atkritumu apsaimniekošanas noteikumu pārkāpšana" trešā daļa, 190. pants „Kontrabanda", 195.[2] pants "Izvairīšanās no skaidras naudas deklarēšanas", 229. pants „Nelikumīgas darbības ar valsts aizsardzībā esošu kultūras pieminekli", 229.[1] pants „Nelikumīgas darbības ar valstij piederošām senlietām", 277. pants "Neatļautas darbības ar arhīvu dokumentiem");
- **aprite** (KL 166. panta "Pornogrāfiska priekšnesuma demonstrēšanas, intīma rakstura izklaides ierobežošanas un pornogrāfiska rakstura materiāla aprites noteikumu pārkāpšana" pirmā, otrā daļa, KL 237.[1] pants "Stratēģiskas nozīmes preču aprites noteikumu pārkāpšana");

уклонение от уплаты таможенных платежей. Российкая Юстиция, май 2012 г., № 5, с. 23; Плохова В. И. Толкование признаков контрабанды. Lex russica (Русский закон), 2016, № 5, с. 148). Darba turpinājumā ar jēdzienu "kontrabanda" tiek saprasta komerciālā kontrabanda, kas ir darba centrālais izpētes priekšmets. Atsevišķos gadījumos domas skaidrības labad tiks lietots arī jēdziens "komerciālā kontrabanda".

- **tirdzniecība** (KL 115.[1] pants "Apdraudēto savvaļas dzīvnieku un augu sugu īpatņu tirdzniecības noteikumu pārkāpšana", 205. pants "Tirdzniecības noteikumu pārkāpšana");
- **pārvadāšana un pārsūtīšana** (KL 111. pants "Elektrozvejas ierīču nelikumīga izgatavošana, iegādāšanās, glabāšana, realizēšana, pārvadāšana un pārsūtīšana", 192. pants "Viltotas naudas un valsts finanšu instrumentu izgatavošana, izplatīšana, pārvadāšana, pārsūtīšana, iegādāšanās un glabāšana", 229. pants „Nelikumīgas darbības ar valsts aizsardzībā esošu kultūras pieminekli", 229.[1] pants „Nelikumīgas darbības ar valstij piederošām senlietām", 233. panta "Šaujamieroču, šaujamieroču būtisko sastāvdaļu, šaujamieroču munīcijas, lielas enerģijas pneimatisko ieroču, sprāgstvielu un spridzināšanas ietaišu neatļauta izgatavošana, remontēšana, iegādāšanās, glabāšana, nēsāšana, pārvadāšana, pārsūtīšana, realizēšana un realizēšanas noteikumu pārkāpšana" otrā daļa, 246. pants "Ātri uzliesmojošu vielu un priekšmetu, kā arī kodīgu vielu neatļauta pārsūtīšana", 248. pants "Indīgu un stipri iedarbīgu vielu neatļauta izgatavošana, iegādāšanās, glabāšana, realizēšana un pārsūtīšana", 248.[1] pants "Jaunu psihoaktīvu vielu neatļauta izgatavošana, iegādāšanās, glabāšana, pārvadāšana un pārsūtīšana realizācijas nolūkā un realizēšana", 248.[2] pants "Jaunu psihoaktīvu vielu neatļauta izgatavošana, iegādāšanās, glabāšana, pārvadāšana, pārsūtīšana un jaunu psihoaktīvu vielu neatļauta lietošana", 249. pants "Narkotisko un psihotropo vielu ražošanas, iegādāšanās, glabāšanas, uzskaites, izsniegšanas, pārvadāšanas un pārsūtīšanas noteikumu pārkāpšana", 277. pants "Neatļautas darbības ar arhīvu dokumentiem");
- **izplatīšana** (KL 73. pants "Masveida iznīcināšanas ieroču izgatavošana, glabāšana, pārvietošana, lietošana un izplatīšana", 79.[6] pants "Terorisma attaisnošana, aicinājums uz terorismu un terorisma draudi", 81. pants "Pret Latvijas Republiku vērsts aicinājums", 182.[1] pants "Nelikumīgas darbības ar patērētās elektroenerģijas, siltumenerģijas un gāzes komercuzskaiti", 192. pants "Viltotas naudas un valsts finanšu instrumentu izgatavošana, izplatīšana, pārvadāšana, pārsūtīšana, iegādāšanās un glabāšana", 192.[1] pants "Naudas viltošanai pielāgotu iekārtu, programmatūras, datu un citu līdzekļu izgatavošana, iegādāšanās, glabāšana un izplatīšana", 193. pants "Nelikumīgas darbības ar finanšu instrumentiem un maksāšanas līdzekļiem", 193.[1] pants "Datu, programmatūras un iekārtu iegūšana, izgatavošana, izplatīšana, izmantošana un glabāšana nelikumīgām darbībām ar finanšu instrumentiem un maksāšanas līdzekļiem", 194.[1] pants "Nepatiesu datu vai ziņu izplatīšana par Latvijas Republikas finanšu sistēmas stāvokli", 206. pants "Preču zīmes, citas atšķirības zīmes

un dizainparauga nelikumīga izmantošana", 244. pants "Nelikumīgas darbības ar automatizētas datu apstrādes sistēmas resursu ietekmēšanas ierīcēm", 244.[1] pants "Datu, programmatūras un iekārtu iegūšana, izgatavošana, izmainīšana, glabāšana un izplatīšana nelikumīgām darbībām ar elektronisko sakaru tīklu galiekārtām", 307.[1] pants "Kriminālllietas materiālu pavairošanas un to satura izplatīšanas aizlieguma pārkāpšana").

It sevišķi krimināltiesībās, ievērojot krimināllatbildības izsauktās smagākās negatīvās sekas personai, izvirzāmas augstākās tiesību normu skaidrības prasības.[80] Ņemot vērā, ka tiesības jebkurā gadījumā ir kārtība, kuras imanenta pazīme ir noteiktība, krimināltiesību normu paaugstinātas kvalitātes prasība tika izteikta jau pagājušā gadsimta sākumā un ir kļuvusi neapstrīdama mūsdienās tiesību normu plūdu apstākļos.[81] Ievērojot arī to, ka krimināltiesību normu adresāts lielākoties tās var iztulkot tikai gramatiski,[82] juridiskās metodes atziņa, ka tiesību normās ietvertie jēdzieni vispirms uztverami to latviešu valodas ikdienišķā nozīmē[83], jo sevišķi ir attiecināmi uz materiālo krimināltiesību normu iztulkošanu. Latviešu literārajā valodā iepriekš minētie vārdi tiek skaidroti saskaņā ar turpmāko:

- pārvietošana kā iedarbība uz kaut ko tādā veidā, lai panāktu, ka tas maina atrašanās vietu;[84]
- ievešana kā kaut kā nogādāšana kaut kur iekšā, to vedot ar transportlīdzekli, kā arī importēšana,[85] un izvešana kā kaut kā izvirzīšana no kaut kurienes, to vedot ar transportlīdzekli, kā arī aizvešana, aizsūtīšana uz ārzemēm;[86]
- pārvadāšana kā kaut kā nogādāšana uz citu vietu, vedot ar transportlīdzekli,[87] un pārsūtīšana kā kaut kā atsūtīta nosūtīšana uz citu vietu;[88]
- aprite kā process jeb norišu kopums;[89]

[80] Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. I. Ziemeles zin. red. 2. papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 451. lpp.
[81] Mincs P. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Ar V. Liholajas komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 49., 18.–19. lpp.; Hamkova D. Krimināltiesību normas skaidrība kā konstitucionāla vērtība. Grām.: Satversmē nostiprināto vērtību krimināltiesiska aizsardzība. Latvijas Universitātes 77. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019, 68. lpp.
[82] Hamkova D. 2019, 68. lpp.
[83] Meļķisis E. Tiesību normu iztulkošana. Rīga: Latvijas Universitāte, 2000, 25., 27.–28. lpp.; Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: Jānis Neimanis, 2004, 147.–148. lpp.
[84] Šķirklis "pārvietot". Interneta vārdnīca "Tēzaurs". Pieejams: http://tezaurs.lv/#/sv/p%C4%81rvietot [skatīts 2019. gada 21. martā].
[85] Šķirklis "ievest". Interneta vārdnīca "Tēzaurs". Pieejams: http://tezaurs.lv/#/sv/ievest [skatīts 2019. gada 21. martā]; Latviešu valodas vārdnīca. 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumu. Autoru kolektīvs. Rīga: Avots, 2006, 385. lpp.
[86] Šķirklis "izvest". Interneta vārdnīca "Tēzaurs". Pieejams: http://tezaurs.lv/#/sv/izvest [skatīts 2019. gada 21. martā]; Latviešu valodas vārdnīca, 451. lpp.
[87] Šķirklis "pārvadāt". Interneta vārdnīca "Tēzaurs". Pieejams: http://tezaurs.lv/#/sv/p%C4%81rvad%C4%81t [skatīts 2019. gada 22. martā].
[88] Šķirklis "pārsūtīt". Interneta vārdnīca "Tēzaurs". Pieejams: http://tezaurs.lv/#/sv/p%C4%81rs%C5%ABt%C4%ABt [skatīts 2019. gada 22. martā].
[89] Šķirklis "aprite". Interneta vārdnīca "Tēzaurs". Pieejams: https://tezaurs.lv/aprite [skatīts 2023 gada 2. augustā].

– tirdzniecība kā preču pārdošana un pirkšana, preču ieguve un arī to piegādāšana patērētājiem;[90]
– izplatīšana kā kaut kā virzīšana uz vairākām vai visām pusēm, virzīšana plašumā.[91]

Secināms, ka visi šie jēdzieni ir saistīti ar priekšmetu nokļūšanu no vienas vietas citā, tādējādi, loģiski vērtējot, tie aptver arī šo priekšmetu starptautisku kustību. Taču, kā redzams, tikai daļa iepriekš nosaukto noziedzīgo nodarījumu sastāvu satur tiešu norādi uz nodarījuma pārrobežu raksturu, precīzāk, KL 99. panta trešā daļa ("ievešana Latvijas teritorijā"), 190. pants ("ievešana Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešana no tās"), 190.[1] pants ("pārvietošana pāri Latvijas Republikas valsts robežai"), 195.[2], 229., 229.[1] un 277. pants ("izvešana ārpus Latvijas Republikas vai ievešana Latvijas Republikā"), kas nepārprotami liecina par preču starptautiskas aprites kriminalizēšanu.

Ņemot vērā, ka pārējo sākotnēji uzskaitīto noziedzīgo nodarījumu sastāvu aprakstos lietotie jēdzieni ir plašāki, jo neparedz priekšmetu kustības ierobežojumu telpā, tad atbilstoši šīm tiesību normām noziedzīgais nodarījums ir kvalificējams tad, ja konkrēto priekšmetu kontrabandai nav paredzēts speciāla noziedzīga nodarījuma sastāvs.

Tā kā KL 190.[1] pantā ir konkretizēti preču nelikumīgās pārvietošanas apstākļi un precīzi uzskaitīti arī noziedzīga nodarījuma priekšmeti, tad nav šaubu, ka tā ir uzskatāma par speciālu normu iepretī 98., 233., 237.[1], 246., 248., 248.[1], 248.[2], 249. pantam, kuros vispārīgi kriminalizēta nelikumīga rīcība ar tiem pašiem priekšmetiem. Tādēļ šo priekšmetu kontrabandas gadījumā personas izdarītais kvalificējams tikai saskaņā ar KL 190.[1] panta attiecīgo daļu.

Savukārt atbilstoši jau iepriekš raksturotajai komerciālās kontrabandas jēdziena izpratnei un darba turpinājumā analizētajam tās grupas objektam, KL 190. panta noziedzīgā nodarījuma priekšmets aptver tikai tādus priekšmetus, kuriem primāri ir ekonomiska nozīme, kā rezultātā nelikumīga rīcība ar tiem var tieši apdraudēt tautsaimniecību. Turklāt atbilstoši darba turpinājumā analizētajai komerciālās kontrabandas priekšmeta kā muitošana pakļautas preces izpratnei autora ieskatā KL 190. pants aptver tikai tos priekšmetus, kurus ir iespējams muitot, piemērojot tiem kādu muitas procedūru, respektīvi, tādus, kuru tiesiska aprite ir iespējama. Attiecīgi KL 190. pants nebūtu piemērojams priekšmetiem, kuru funkcionālā nozīme primāri nav saistīta ar to ekonomisko vērtību (KL 81., 194.[1], 307.[1] pants), vai viltotiem priekšmetiem (KL 192., 206. pants). Autora ieskatā KL 190. panta priekšmets nav arī tādi priekšmeti, kuri paredzēti citu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanai (KL 192.[1], 193., 193.[1], 244., 244.[1] pants). Papildus norādāms, ka atbilstoši darbā turpmāk skaidrotajam, noziedzīgi iegūtu priekšmetu kontrabanda atkarībā no to apmēra

[90] Šķirklis "tirdzniecība". Interneta vārdnīca "Tēzaurs". Pieejams: http://tezaurs.lv/#/sv/tirdzniec%C4%ABba [skatīts 2019. gada 22. martā].
[91] Šķirklis "izplatīt". Interneta vārdnīca "Tēzaurs". Pieejams: https://tezaurs.lv/#/sv/izplat%C4%ABt [skatīts 2020. gada 18. aprīlī]

kvalificējama saskaņā ar KL 195. pantu, ja izpildās Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma un proliferācijas finansēšana novēršanas likumā[92] noteiktās noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas pazīmes.[93]

Tāpat jāņem vērā, ka blanketo dispozīciju gadījumos vai arī tad, kad objektīvās puses pazīmes ir nepieciešams interpretēt sistēmiski ar specifiskas nozares tiesisko regulējumu, konkrētais nodarījums var implicīti saturēt cita starpā arī attiecīgā priekšmeta nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai. Ievērojot darba ierobežoto apjomu, autors analizēs vienīgi atsevišķus gadījumus problēmas aktualizēšanai.

KL 166. panta otrajā daļā cita starpā ir paredzēta krimināatbildība par tādu pornogrāfiska rakstura materiāla apriti, kas satur bērnu pornogrāfiju, cilvēka seksuālas darbības ar dzīvnieku, nekrofiliju vai dzimumtieksmes apmierināšanu vardarbīgā veidā. Pornogrāfijas ierobežošanas likuma[94] 1. panta 3. punkta c) apakšpunktā ar šādu materiālu apriti tiek saprasta arī to ievešana jeb fiziska pārvietošana jebkādā veidā pāri Latvijas robežai no ārvalstīm. Minētā likuma 4. pantā ir aizliegta bērnu pornogrāfija un arī tāda pornogrāfiska rakstura materiāla aprite, kas ietver cilvēka seksuālas darbības ar dzīvnieku, nekrofiliju vai dzimumtieksmes apmierināšanu vardarbīgā veidā. Attiecīgi pornogrāfiska rakstura materiālu slepena ievešana Latvijas teritorijā jeb to kontrabanda kvalificējama saskaņā ar KL 166. panta otro daļu. Šī tiesību norma pamatoti ir ietverta radītajam apdraudējumam atbilstošajā Krimināllikuma XVI nodaļā "Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību".

Savukārt atbilstoši nozares tiesiskajam regulējumu secināms, ka KL 115.[1] pantā lietotais jēdziens "tirdzniecība" aptver arī īpaši aizsargājamo dzīvnieku un augu, to daļu un izstrādājumu nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai.[95]

Atbilstoši to Krimināllikuma grozījumu anotācijai[96], saskaņā ar kuriem Krimināllikums tika papildināts ar minēto tiesību normu, šo izmaiņu pamatā bijusi Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 19. novembra direktīvā 2008/99/EK par vides krimināltiesisko aizsardzību[97] dalībvalstīm noteiktā prasība kriminalizēt noteiktu rīcību pret dabas vidi. Tās 3. panta „g" punkts dalībvalstīm liek par noziedzīgu atzīt aizsargājamu dzīvnieku sugu vai augu šķirņu vai to daļu vai

[92] Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma un proliferācijas finansēšana novēršanas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2008. 30. jūlijs, Nr. 116. [19.04.2023.]
[93] Par KL 190. pantā 195. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāvu nošķiršanu sk. darba 4.2.2.2.2. nodaļu.
[94] Pornogrāfijas novēršanas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. 24. maijs, Nr. 83. [19.04.2023.]
[95] Ņemot vērā arī jau pieminētā KL 205. panta dispozīcijas blanketo raksturu, kriminalizējot valsts institūciju izdoto tirdzniecības noteikumu apzinātu pārkāpšanu, atsevišķas izpētes priekšmets būtu noskaidrot šī noziedzīgā nodarījuma tvērumu saistībā ar preču starptautisku apriti.
[96] 2010. gada 21. oktobra likuma „Grozījumi Krimināllikumā" pamatā esošā likumprojekta anotācija. Pieejams: http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/7318F47F694717E9C22576CB00505314?OpenDocument [skatīts 2022. gada 22. jūnijā].
[97] Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva (EK) Nr. 99/2008 (2008. gada 19. novembris) par vides krimināltiesisko aizsardzību. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 328, 6.12.2008., 28.–37. lpp. [19.04.2023.]

izstrādājumu nelikumīgu tirdzniecību. Direktīvā nav skaidrots tirdzniecības jēdziens, taču aizsargājamo savvaļas dzīvnieku un augu sugu raksturošanai izdarīta atsauce uz Padomes 1996. gada 9. decembra regulu (EK) 338/97 par savvaļas dzīvnieku un augu sugu aizsardzību, reglamentējot to tirdzniecību.[98] Šī regula ietver ES pamata tiesisko regulējumu šajā nozarē,[99] un tās 2. panta „u" punktā tirdzniecība definēta kā šīs regulas noteikumiem pakļautu īpatņu ievešana Kopienā, ietverot to ievešanu no jūras, eksportu un reeksportu, kā arī lietošanu, pārvietošanu un īpašnieku maiņu Kopienā, tajā skaitā vienā dalībvalstī.

Turklāt arī Latvijai no 1997. gada 3. janvāra saistošajā 1973. gada 3. martā konvencijā „Par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām"[100] jeb CITES konvencijā, kura atzīstama par svarīgāko tiesību aktu šajā jomā un kuras mērķis ir nodrošināt, lai izmirstošās sugas neizmirtu un apdraudētās sugas netiktu pakļautas izmiršanas riskam tieši starptautiskās tirdzniecības dēļ, 1. panta „c" punktā tirdzniecība tiek definēta plaši, ietverot eksportu, reeksportu, importu un ievešanu no jūras. Jāņem vērā, ka ES savos normatīvajos tiesību aktos pilnībā ir pārņēmusi CITES regulējumu un padarījusi to stingrāku.[101]

Tādēļ gadījumos, kad jebkādā veidā no muitas tiek noslēpti faktiski ievedamie vai izvedamie īpatņi, ir pamats konstatēt šo augu un dzīvnieku prettiesisku pārvietošanu pāri robežai jeb to kontrabandu. Norādāms, ka arī šī noziedzīgā nodarījuma sastāvs pamatoti ir ietverts tā radītajam apdraudējumam atbilstošajā KL XI nodaļā "Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi".

Tajā pašā laikā ir jānorāda, ka dažkārt krimināltiesību par kontrabandu plašākā izpratnē var būt paredzēta arī citos noziedzīgu nodarījumu sastāvos, kuros nav ne tiešas, ne netiešas norādes uz preču pārvietošanu pāri valsts robežai, bet tas ir secināms pēc noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīmju padziļinātas analīzes. Piemēram, KL 84. pantā "Starptautisko organizāciju un Latvijas Republikas noteikto sankciju pārkāpšana" paredzēta krimināltiesību par ANO, ES un citu starptautisko organizāciju noteikto sankciju vai par Latvijas Republikas noteikto nacionālo sankciju pārkāpšanu. Tam korespondējošā Starptautisko un Latvijas Republikas

[98] Padomes Regula (EK) Nr. 338/97 (1996. gada 9. decembris) par savvaļas dzīvnieku un augu sugu aizsardzību, reglamentējot to tirdzniecību. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 61, 3.3.1997., 1.–69. lpp. [19.04.2023.]

[99] Wildlife trade. EU and international measures to protect endangered species from illegal trade. European Commission. Pieejams: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/wildlife-trade_en [skatīts 2023. gada 1. aprīlī]; Wildlife Trade Regulations in the European Union. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010, pp. 11. Pieejams: http://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/trade_regulations/short_ref_guide.pdf [skatīts 2022. gada 22. jūnijā].

[100] Par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām: starptautisks līgums. Latvijas Vēstnesis, 1997. 7. janvāris, Nr. ¾. [19.04.2023.]

[101] Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations. Brussels: European Commission and TRAFFIC, 2020, pp. 122–123. Pieejams: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/wildlife-trade_en [skatīts 2023. gada 1. aprīlī]; 1973. gada Vašingtonas konvencijas par tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām (CITES) ieviešana Eiropas Savienībā un Latvijā. Strode G., Gabrāne G., Čeirāns A. u. c. [B. v.]: Dabas aizsardzības pārvalde, [b. g.], 14.–17. lpp.

nacionālo sankciju likuma[102] 8. pantā precizēts, ka sankcionēts var tikt cita starpā preču imports un eksports, kas personai liedz sankciju subjektam pārdot, piegādāt, nodot, eksportēt vai kā citādi atsavināt šīs preces. Šī tiesību norma ietverta KL X nodaļā "Noziegumi pret valsti", nodarījumā pamatoti saskatot apdraudējumu valsts pastāvēšanai.

Sabiedriskās attiecības bez apstājas evolucionē – ne tikai izveidojas jauni to veidi, bet jau pazīstamo nozīme mainās. Ievērojot likumdevēja līdzšinējo kriminalizēšanas praksi, secināms, ka nav nodrošināta pietiekama aizsardzība pret kaitīgu rīcību ar atsevišķiem priekšmetiem. Ministru kabineta 2005. gada 27. decembra noteikumu Nr. 1037 "Noteikumi par cilvēka asiņu un asins komponentu savākšanas, testēšanas, apstrādes, uzglabāšanas un izplatīšanas kvalitātes un drošības standartiem un kompensāciju par izdevumiem zaudētā asins apjoma atjaunošanai"[103] 3. punktā noteikts, ka cilvēka asinis un asins komponentus valstī neieved un no tās neizved, izņemot $3.^1$ un $3.^2$ punktā paredzētajos gadījumos. Kaut gan valsts vara ir atzinusi nepieciešamību aizliegt šo vielu apriti, nav tiesiskā regulējuma, kas šo politisko izšķiršanos juridiski aizsargātu. Asinis nenoliedzami ir būtisks sabiedrības veselību un ilgtspēju nodrošinošs priekšmets, kura pareizas aprites krimināltiesiska aizsardzība nav apšaubāma, it īpaši tik negaidīti trauksmainā laikā, kādu piedzīvojam, kad terorisms un karadarbība pat Eiropā kļuvusi par ikdienišķu parādību un starptautiskā sabiedrība pārdzīvojusi koronavīrusa izraisītās slimības "Covid-19" pandēmiju. Ņemot vērā konstatēto, būtu apsverams Krimināllikuma XIII nodaļu "Noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību" papildināt ar jaunu noziedzīga nodarījuma sastāvu.

Apkopojot un analizējot noziedzīgu nodarījumu sastāvus, kuros neatkarīgi no izraudzītā dispozīcijas formulējuma faktiski kriminalizēta preču nelikumīga starptautiska aprite, secināms, ka krimināalatbildība par kontrabandu plašākā izpratnē, ņemot vērā nelikumīgi pārvietojamā priekšmeta specifiku, paredzēta vairākos noziedzīgu nodarījumu sastāvos, kas ietverti atšķirīgās Krimināllikuma Sevišķās daļas nodaļās. Tādējādi secināms, ka Krimināllikumā ir iestrādāta preču nelikumīgas starptautiskas aprites kriminalizēšanas sistēma. Taču, ņemot vērā darba ierobežoto apjomu, turpinājumā autors pievērsīsies galvenokārt kontrabandas šaurākā izpratnē jeb komerciālās kontrabandas kvalifikācijas problemātikai.

[102] Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2016. 15. februāris, Nr. 31. [19.04.2023.]

[103] Noteikumi par cilvēka asiņu un asins komponentu savākšanas, testēšanas, apstrādes, uzglabāšanas un izplatīšanas kvalitātes un drošības standartiem un kompensāciju par izdevumiem zaudētā asins apjoma atjaunošanai: Ministru kabineta 2005. gada 27. decembra noteikumi Nr. 1037. Latvijas Vēstnesis, 2006. 13. janvāris, Nr. 8. [19.04.2023.]

2. KRIMINĀLATBILDĪBAS PAR KONTRABANDU TIESISKĀ REGULĒJUMĀ EVOLŪCIJA LATVIJAS TERITORIJĀ

2.1. Krimināltiesiskais regulējums līdz padomju okupācijai

Likumdevējs, it sevišķi krimināltiesību jomā, tradicionāli strādā *post factum*, tādēļ krimināltiesiskā regulējuma, precīzāk, noziedzīgu nodarījumu sastāvu formulējumu un sankciju, vēsturiskā analīze ļauj izdarīt secinājumus par sabiedrības attīstību konkrētajā laika posmā un attiecīgi sabiedrības aktuālajiem apdraudējumiem. Ievērojot minēto, ir pamats uzskatīt, ka Latvijas teritorijā pastāvējušie krimināllikumi ir korespondējuši arī muitas lietu aktualitātēm, kas ļaus noteikt, kā līdzšinējais Latvijas teritorijā spēkā esošais krimināltiesiskais regulējums ietekmējis likumdevēja turpmāko nostāju, kriminalizējot noziedzīgus nodarījumus preču starptautiskajā apritē.

19. un 20. gs. mijā līdz ar tautsaimniecības straujās izaugsmes veicināto sabiedrisko attiecību intensīvo attīstību normatīvi tika nostiprinātas jaunas tiesību apakšnozares ar aizvien komplicētāku tiesisko regulējumu.[104] Tā kā viena no šādām tiesību nozarēm ir arī muitas tiesības, autora ieskatā darba ierobežotā apjoma dēļ normatīvo tiesību aktu izpēti ir lietderīgi veikt, sākot ar šo laika posmu, kas sakrīt ar Latvijas valsts dibināšanas laiku.

20. gs. sākumā, Latvijas tagadējai teritorijai vēl esot Krievijas Impērijas sastāvā, galvenais krimināltiesību avots bija cara Nikolaja II apstiprinātie 1903. gada Sodu likumi, kurus vēlāk Pirmā pasaules kara laikā no 1915. līdz 1918. gadam piemēroja arī vācu okupācijas vara.[105] Šīs normas, tās pielāgojot pastāvošajiem apstākļiem, bija spēkā arī Latvijas neatkarības pirmajā posmā līdz brīdim, kad 1933. gada 1. augustā spēkā stājās 1933. gada Sodu likums.[106]

1903. gada Sodu likumos kontrabanda *expressis verbis* pieminēta tikai kā viens no bandas izveidošanas mērķiem, proti, 279. panta 5. punktā[107] norādīts, ka ar ieslodzījumu pārmācības namā sodāma persona, kura piedalījusies bandā, kura sastādījusies, lai ievestu kontrabandu. Minētā tiesību norma iekļauta likuma XII nodaļā „Sabiedriskā miera aizsardzības noteikumu pārkāpšana", acīmredzami, lielāku uzsvaru liekot uz bandas kā personu noziedzīgas apvienības paaugstināto kaitīgumu, nevis tās izdarītās kontrabandas radīto apdraudējumu.

Saskaņā ar likuma 1. panta piezīmi 1903. gada Sodu likumu vispārīgie noteikumi par noziedzīgiem nodarījumiem un sodiem bija piemērojami arī tiem noziedzīgajiem nodarījumiem,

[104] Аннерс Э. 1999, с. 276, 277; Robinson O. F., Fergus T. D., Gordon W. M. 2000, pp. 285.
[105] Latvijas tiesību vēsture (1914–2000). Mācību grāmata juridiskajām augstskolām un fakultātēm. D. A. Lēbera red. Rīga: fonds „Latvijas Vēsture", 2000, 30., 31., 41. lpp.
[106] *Ibid.*, 206., 207., 246. lpp.
[107] 1903. gada 22. marta Sodu likumi. Tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem. 3. izd. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Neoficiāls izd. Rīga: [B. i.], 1930, 80. lpp.

kuri paredzēti noteikumos par sodiem kontrabandas lietās.[108] Attiecīgais tiesiskais regulējums bija ietverts 1910. gada Muitas nolikumā[109]. Secināms, ka, neraugoties uz materiālo krimināltiesību kodificēšanu, līdz Latvijas Republikas proklamēšanai un tās pastāvēšanas pirmajā posmā ar kontrabandu saistītie krimināltiesību jautājumi tika regulēti ārpus krimināllikuma, taču tas nemazina šo pārkāpumu juridisko nozīmi, ievērojot, ka krimināltiesību sistēma bija homogēna.[110]

Muitas lietas un ar tām saistītos pārkāpumus likumdevējs atzina par speciāla un detalizēta tiesiskā regulējuma priekšmetu, Muitas nolikumā aprakstot ne tikai muitošanas kārtību, bet arī kontrabandas ārējo izpausmi, sodus par kontrabandu un to piemērošanas noteikumus, kā arī subjektu loku un citus ar to saistītus jautājumus.

Kontrabanda tika definēta kazuistiski, ar to saprotot vai tai pielīdzinot atšķirīgas situācijas, kurās veikta rīcība ar precēm, kas normatīvajos tiesību aktos noteiktajā kārtībā nav uzrādītas muitai. Jānorāda, ka jau pagājušā gadsimta trīsdesmitajos gados tika atzīts, ka Muitas nolikumā ietvertais tiesiskais regulējums ir neskaidrs, sarežģīts un grūti piemērojams.[111]

Muitas nolikuma 1045. pantā **kontrabanda tika definēta kā: 1) tādu preču ievešana no ārzemēm ārpus muitas iestādēm vai caur tām, bet slēpjot no muitas kontroles: a) kuras ir ārzemju preces un aizliegtas ievešanai, vai, apliekot ar muitu, atļautas ievešanai vai pielaistas pārvešanai pār robežu tranzītā bez muitas samaksas un b) kuras cēlušās Latvijā un pielaistas izvešanai uz ārzemēm, atmaksājot muitas nodevas, kas samaksātas par to izgatavošanai izlietotiem materiāliem, vai atļautas izvešanai, atmaksājot akcīzes nodevu un citas maksas, 2) izvešanai aizliegtu vai, apliekot ar muitu, atļautu Latvijas preču izvešana vai mēģinājums izvest uz ārzemēm ārpus muitas iestādēm vai caur tām, bet slēpjot no muitas kontroles, 3) tādu preču ievešana iekšējā tirgū: a) kuras ienākušas muitnīcās kā ievešanai aizliegtas un ir pielaistas izvest atpakaļ uz ārzemēm, bet nav izvestas no valsts robežām, un b) kuras aizliegtas vai, samaksājot muitu, atļautas ievešanai, bet ir saņemtas, pretlikumīgi vienojoties ar amatpersonām, nesamaksājot muitu vai samaksājot to mazākā apmērā nekā**

[108] 1903. gada 22. marta Sodu likumi. Tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem. 3. izd. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Neoficiāls izd. Rīga: [B. i.], 1930, 7. lpp. Turklāt gan 1903. gada Sodu likumu 1. pantā, gan 1933. gada Sodu likuma 1. pantā, definējot noziedzīga nodarījuma jēdzienu, norādīts, ka par noziedzīgu ir atzīstams tāds nodarījums, kas ir aizliegts ar soda piedraudējumu likumā, nevis tieši konkrētajā krimināllikumā (1903. gada 22. marta Sodu likumi. Tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem. 3. izd. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Neoficiāls izd. Rīga: [B. i.], 1930, 5. lpp.; 1933.gada 24.aprīļa Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī ar alfabētisko un citiem rādītājiem. Rīga: [b. i], 1934, 5. lpp.).

[109] 1933. gada 24. aprīļa Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī ar alfabētisko un citiem rādītājiem. Rīga: [B. i.], 1934, 272.–279. lpp. Kaut arī Muitas nolikumā laika gaitā tika izdarīti grozījumu šī no Krievijas Impērijas pārņemtā normatīvā tiesību akta pamati bija palikuši nemainīgi (Lavrentjevs A. Kontrabandas un tās apkarošana Latvijā. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1923. 1. februāris, Nr. 7, 14. lpp.).

[110] Judins A. Pārskats par ārvalstu pieredzi administratīvās atbildības regulējumā. [B. v.]: sabiedriskās politikas centrs "Providus", [b. g.], 11. lpp. Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/node/70 [skatīts 2022. gada 12. jūlijā].

[111] Līdaks J. Muitas likumu noteikumi par kontrabandu. Rīga: [b. i.], 1931, 8. lpp.

pienācies.[112] Savukārt tādā autoritatīvā sava laika sabiedrisko domu formējošā informācijas avotā kā Latviešu konversācijas vārdnīca kontrabanda lakoniski tika traktēta kā ievešanai vai izvešanai aizliegtu vai ar muitas nodokli apliekamu preču ievešana no ārzemēm vai izvešana uz tām attiecīgi bez atļaujas vai bez muitas nodokļu samaksas.[113]

Saskaņā ar Muitas nolikuma 1046. pantu **kontrabandai tika pielīdzināta tādu preču glabāšana, novietošana un pārvietošana, kuras atzītas par kontrabandas precēm, ja nav sniegti pienācīgi pierādījumi par to izcelšanās likumību** Muitas nolikumā noteiktajos gadījumos.[114] Sava laika tiesību literatūrā tika norādīts, ka valsts robežu nav iespējams nosargāt tik stingri, lai novērstu kontrabandas preču ieplūšanu, kādēļ kontrabandas apkarošana tiek pārnesta uz valsts iekšieni, tikpat stingru atbildību kā par preču nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai paredzot arī par gadījumiem, kad iekšzemē tiek konstatētas ārzemju preces, kuru legālu ievešanu apliecinoši pierādījumi muitai nav iesniegti.[115]

Attiecīgi, ievērojot 1061. pantu, pie atbildības par kontrabandu atkarībā no konkrētajiem apstākļiem sauca kontrabandas preču saimnieku, kurš uzturas Latvijā, personu, kas šīs preces pārvietojusi pāri robežai, to uzglabātāju, kā arī tādas tirdzniecības vai rūpniecības iestādes saimnieku, kurā kontrabandas preces tika atrastas.[116]

Saskaņā ar 1048. un 1065. pantu[117] par kontrabandu visos gadījumos bija paredzēti tādi sodi kā kontrabandas preču un to pārvadāšanas līdzekļa atņemšana un naudas sods. Atbilstoši 1054. pantam[118] naudas soda apmērs bija atkarīgs no preces rakstura, proti, par ievešanai aizliegtām precēm naudas sodu piemēroja preču trīskāršas vērtības apmērā, par izvešanai aizliegtām precēm – to divkāršas vērtības apmērā, par muitojamām precēm – muitas nodokļu pieckāršā apmērā, bet, ja precēm bija piemērojams arī akcīzes nodoklis, – muitas un akcīzes nodokļu kopsummas pieckāršā apmērā. Savukārt par atsevišķu priekšmetu kontrabandu bija noteikta speciāla naudas soda aprēķināšanas kārtība, proti, par sevišķā sarakstā iekļautiem ķīmiskiem un farmaceitiskiem produktiem naudas soda mēru noteica oficiālās aptieku sīktirdzniecības cenas desmitkārtīgā apmērā, bet par rudziem un kviešiem – muitas nodokļa desmitkārtīgā apmērā.

---

[112] 1933. gada 24. aprīļa Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī ar alfabētisko un citiem rādītājiem. Rīga: [b. i], 1934, 272. lpp.
[113] Latviešu konversācijas vārdnīca. IX sējums. Red. A. Švābe, A. Būmanis, K. Dišlers. Rīga: Gulbis A., 1933, 17499. sleja.
[114] 1933. gada 24. aprīļa Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī ar alfabētisko un citiem rādītājiem. Rīga: [b. i], 1934, 272.–273. lpp. Noteiktos gadījumus sk. pielikumā Nr. 4 pievienotajā tabulā.
[115] Lūkins F. Kas ir kontrabanda pēc Latvijā spēkā esoša muitas nolikuma. Rīga: [b. i.], 1934, 11., 16.–17. lpp.
[116] 1933. gada 24. aprīļa Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī ar alfabētisko un citiem rādītājiem. Rīga: [b. i], 1934, 276. lpp.
[117] *Ibid.*, 273., 276. lpp.
[118] *Ibid.*, 274.–275. lpp.

Sods tika pastiprināts atkarībā no tā izdarīšanas apstākļiem. Kontrabandas **atkārtota izdarīšana** bija sodāma ar naudas sodu divkāršā apmērā un, ja persona dzīvojusi robežas tuvumā, papildus ar izraidīšanu 25 km attālumā no sauszemes un jūras robežas uz laiku no viena līdz pieciem gadiem (1048., 1059., 1067. pants[119]). Savukārt, par kontrabandas izdarīšanu **amata veidā**, kā arī par tādu paņēmienu izmantošanu kontrabandas izdarīšanai, kas apgrūtina preču atklāšanu, proti, par **preču ievešanu ārpus muitas iestādēm ar iejūdzamiem lopiem vai zirgiem**, kas vienlaikus veicināja lielāka apjoma preču ātrāku pārvietošanu, vai arī par to **noslēpšanu, izmantojot speciāli iekārtotas telpas vai arī muitas dokumentus, kas attiecas uz citām precēm**, kā arī par kontrabandas izdarīšanu, **piedaloties vairākām personām vai izmantojot ieroci ārpus muitas iestādēm,** kas mazināja pretestību preču nelikumīgai pārvietošanai, papildus tika piemērots arī cietumsods (1048., 1068., 1069., 1070. pants[120]). Par kontrabandas izdarīšanu **bandas sastāvā** cietumsoda vietā bija paredzēts ieslodzījums pārmācības namā (1071. panta[121], 1903. gada Sodu likumu 279. panta 5. punkts).

Atbilstoši Muitas nolikuma attiecīgi 1079., 1080. un 1080.[1] pantam[122] individuāli bija kriminalizēta, pirmkārt, ārzemju spēļu kāršu ievešana, otrkārt, ievešanai aizliegtas ārzemju naudas ievešana, un, treškārt, ārzemju loterijas biļešu, aizņēmuma biļešu, ārzemju privātu sabiedrību un iestāžu izlaistu vērtspapīru neatļautu ievešana, apejot muitas iestādes vai arī caur tām, bet slēpjot no muitas kontroles. Savukārt Sodu likuma par akcīzes noteikumu pārkāpumiem 33. pantā cita starpā par spirta, degvīna, liķieru, vīnu un citu ar akcīzi apliekamu dzērienu slepenu ievešanu no ārzemēm neatkarīgi no muitas soda uzlikšanas papildus bija piemērojams cietums un naudas sods slepeni ievesto dzērienu vērtības trīskārtīgā apmērā atbilstoši vietējās pārdošanas tirgus cenai.[123]

Ņemot vērā, ka pirmais Latvijas likumdevēja patstāvīgi izstrādātais krimināllikums, proti, **1933. gada Sodu likums**, ļoti lielā mērā balstījās 1903. gada Sodu likumu principos,[124] likumsakarīgi arī tika saglabāts līdzšinējais tiesiskais regulējums, saskaņā ar kuru bija paredzēta krimināltbildība par kontrabandu. Uz to attiecināmās tiesību normas joprojām atradās spēku saglabājušajā 1910. gada Muitas nolikumā. Tieša atsauce uz kontrabandas izdarīšanu tika saglabāta vienīgi 1903. gada Sodu likumu 279. pantam analoģiskajā 243. pantā[125], kur uzskaitīti

[119] 1933. gada 24. aprīļa Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī ar alfabētisko un citiem rādītājiem. Rīga: [b. i], 1934, 273., 275., 276. lpp.
[120] *Ibid.*, 273., 276., 277. lpp.
[121] *Ibid.*, 277. lpp.
[122] *Ibid.*, 278.–279. lpp.
[123] *Ibid.*, 264. lpp.
[124] Arveds Švābe savulaik pat norādīja, ka 1933. gada Sodu likumu nevar uzskatīt par jaunradītu normatīvo tiesību aktu (Švābe A. Mūsu sodu likumu valoda. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1933. 1. jūnijs, Nr. 6.–8., 139.–140. lpp.). Mazāk kategoriskā formā arī P. Mincs atzina, ka 1933. gada Sodu likums ir 1903. gada Sodu likumu pārstrādājums (Mincs. P. Jaunais sodu likums. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1930. 1. oktobris, Nr. 10., 370. lpp.).
[125] 1933. gada 24. aprīļa Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī ar alfabētisko un citiem rādītājiem. Rīga: [b. i], 1934, 84. lpp.

bandas izveidošanas mērķi. Šī tiesību norma iekļauta 1903. gada Sodu likumu XII nodaļai analoģiskajā 1933. gada Sodu likuma XIV nodaļā „Sabiedriskās drošības aizsardzības noteikumu pārkāpšana". Turpmāk likums vairs nesaturēja atsauci uz kontrabandu tā vispārējo noteikumu 1. pantā, taču tas nav skaidrojams ar kontrabandas kā pārkāpuma juridiskās nozīmības mazināšanos, bet gan ar juridiskās tehnikas prasībām.[126]

Vienīgi stiprinot cīņu ar citiem preču starptautiskas aprites pārkāpumiem, likuma XV nodaļā "Sabiedriskās labklājības aizsardzības noteikumu pārkāpšana" tika ietverts jauns pārkāpuma sastāvs, 278. pantā[127] paredzot krimināltatbildību par tādu priekšmetu cita starpā izvešanu uz ārzemēm bez pienācīgas atļaujas, kas, vainīgajam zinot, iekļauts aizsargājamo pieminekļu sarakstā, un kā sodu paredzot arestu līdz trim mēnešiem vai naudas sodu līdz 300 latiem.

Izvērtējot Latvijas neatkarības pirmajā posmā pastāvošo krimināltiesisko regulējumu, secināms, ka likumdevējs kontrabandu bija definējis ļoti plaši, ar to aptverot ne tikai muitojamo preču nelikumīgu ievešanu valstī vai izvešanu no tās, bet arī nelikumīgu rīcību ar tādām precēm, kurām nav likumīga statusa iekšzemē, attiecīgi nenošķirot atbildību par atšķirīgiem preču starptautiskas aprites kārtības pārkāpumiem. Arī tiesību literatūrā tika atzīmēts, ka kontrabanda ir muitas noteikumu pārkāpumus apkopojošs jēdziens, nenorobežojot noteikumu pārkāpšanu par preču ievešanu, izvešanu un caurvešanu, kas tika atzīta par kontrabandu tās īstajā nozīmē, un tiešu defraudāciju jeb slepenu tirdzniecību, izvairoties no muitas kontroles.[128] Vienlaikus krimināltatbildība atsevišķos noziedzīgu nodarījumu sastāvos daļēji tika diferencēta, ievērojot pārvietojamā priekšmeta specifiku.

Būtiski, ka jau šajā laikā bija noformulēti un normatīvi nostiprināti arī mūsdienās pazīstamie kontrabandas izdarīšanas pamata veidi, proti, muitas kontroles apiešana, preces pārvietojot caur "zaļo" robežu, preču noslēpšana no tās, preces pārvietojot caur muitas kontroles punktu, kā arī preču pārvietošana, nelikumīgi vienojoties ar muitas amatpersonu.[129]

Kontrabandas sastāvā nebija ietverti priekšnoteikumi, kas noteiktu krimināltatbildības iestāšanos. Taču, pastāvot vienotai sodu sistēmai, kriminalizēšanas slieksnim līdzīgu efektu nodrošināja kvalificējošie apstākļi, kas pastiprināja sodu. Tie iedalāmi apstākļos, kas attiecināmi

[126] 1933. gada 24. aprīļa Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī ar alfabētisko un citiem rādītājiem. Rīga: [b. i], 1934, 5. lpp.
[127] *Ibid.*, 94. lpp.
[128] Lavrentjevs A. 1923, 14. lpp. Savulaik, neapšaubot kontrabandas plašo traktējumu Muitas nolikumā, tika izteikts arī pretējs viedoklis, piešķirot būtisku nozīmi kontrabandas un citu muitas noteikumu pārkāpumu nošķiršanai (Lūkins F. 1934, 3.–5., 26., 29. lpp.). Muitas nolikumā bez kontrabandas bija paredzēti arī citi pārkāpumi, taču atbilstoši tiesību literatūrā secinātajam tie bija viegli atklājami un nenoveda pie ārzemju preču ieplūšanas iekšējā tirgū bez muitas nodokļa nomaksas un bija vērsti uz sagatavošanos kontrabandai vai tās mēģinājuma izdarīšanu, lai preces noslēptu no muitas kontroles un iedabūtu iekšējā tirgū bez muitas nodokļa nomaksas. Tādēļ šie pārkāpumi arī tika sodīti maigāk.
[129] Lavrentjevs A. 1923, 14. lpp.; Lūkins F. 1934, 6. lpp.

uz izdarītāju (kontrabandas atkārtota izdarīšana, izdarīšana amata veidā un izdarīšana, piedaloties vairākām personām, vai arī bandas sastāvā) vai uz izdarīšanas paņēmieniem (muitas kontroles apiešana, izmantojot speciālus līdzekļus, proti, iejūdzamus dzīvniekus, preču noslēpšana no muitas kontroles, izmantojot speciālas telpas vai neatbilstošus muitas dokumentus, kā arī ieroča izmantošana).

Savukārt, izvērtējot par kontrabandu noteiktās maksimālās sankcijas šajā laika posmā, secināms, ka nekādos apstākļos tā netika pieskaitīta smagākajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, bet atkarībā no kvalificējošo pazīmju esamības un to kaitīguma, kontrabanda tika klasificēta kā pārkāpums vai noziegums, tādējādi novērtējot, bet nepārvērtējot tās nozīmi iespējamā kaitējuma nodarīšanā.[130]

2.2. Padomju krimināltiesiskais regulējums

Pēc padomju okupācijas Latvijas teritorijā no 1940. gada 26. novembra kļuva saistošs **1926. gada Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskā Republikas Krimināl kodekss**[131], kurā atsevišķās tiesību normās tika nodalīta krimināl atbildību par vienkāršu kontrabandu (83. pantā) un par kvalificētu kontrabandu (59.[9] pants).[132]

Minētie noziegumu sastāvi bija ievietoti attiecīgi likuma Sevišķās daļas otrajā nodaļā „Citi noziegumi pret pārvaldības kārtību" un pirmās nodaļas „Valsts noziegumi" 2. daļā „PSR Savienībai sevišķi bīstami noziegumi pret pārvaldības kārtību". Padomju krimināltiesībās noziegumu sastāvu sistematizācijas lielā ideoloģiskā nozīme tika nepārprotami uzsvērta arī

[130] 1903. gada Sodu likumos noziedzīgo nodarījumu klasifikācijas pamatā bija soda piedraudējuma smagums (P. Mincs. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Ar V. Liholajas komentāriem. 2005, 11., 12. lpp.). Atbilstoši 3. pantam (1903. gada 22. marta Sodu likumi. Tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem. 3. izd. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Neoficiāls izd. Rīga: [b. i.], 1930, 7., 8. lpp.), pirmkārt, smagi noziegumi bija tie, par kuriem bargākais soda veids bija nāves sods, spaidu darbi vai izsūtījums nometinājumā, otrkārt, noziegumi bija tie, par kuriem bargākais soda veids bija ieslodzījums pārmācības namā, cietoksnī vai cietumā, bet pārkāpumi bija tie, par kuriem bargākais soda veids bija arests vai naudas sods. Kaut arī 1933. gada Sodu likumā sodu sistēma tika pārskatīta, noziedzīgo nodarījumu klasifikācijas principi tika saglabāti, proti, smagi noziegumi bija tie, par kuriem bargākais soda veids bija spaidu darbi, otrkārt, noziegumi bija tie, par kuriem bargākais soda veids bija pārmācības nams vai cietums, bet pārkāpumi bija tie, par kuriem bargākais soda veids bija arests vai naudas sods.

[131] Minētais normatīvais tiesību akts kļuva saistošs sakarā ar Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas (turpmāk – Latvijas PSR) Tautas Komisāru Padomes 1940. gada 25. novembra paziņojumu „Par KPFSR Krimināl, Krimināl procesa, Civilā, Civilprocesa, Darba likumu un Laulības, Ģimenes un Aizbildniecības likumu kodeksu piemērošanu Latvijas PSR teritorijā", kas izdots saskaņā ar PSRS Augstākās padomes atļauju tās 1940. gada 6. novembra dekrētā (Meņšagins V., Višinska Z. Padomju krimināltiesības. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1952, 38. lpp.; Latvijas tiesību vēsture (1914-2000). Mācību grāmata juridiskajām augstskolām un fakultātēm. D. A. Lēbera red. Rīga: fonds „Latvijas Vēsture" , 2000, 284., 314.–315., 338.–339. lpp.); vācu okupācijas vara (1941–1945) atjaunoja 1933. gada Sodu likuma darbību, savukārt padomju vara pēc Latvijas otrreizējās okupācijas atjaunoja 1926. gada Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskā Republikas Krimināl kodeksa darbību (Latvijas tiesību vēsture (1914-2000). Mācību grāmata juridiskajām augstskolām un fakultātēm. Autoru kolektīvs. D. A. Lēbera red. Rīga: fonds „Latvijas Vēsture", 2000, 355.–356., 363., 373. lpp.).

[132] KPFSR Krimināl kodekss. Ar pārgrozījumiem līdz 1940.gada 15.novembrim. Oficiāls teksts ar pielikumiem un sistematizētiem materiāliem pantu kārtībā. Latvijas PSR Tieslietu Tautas Komisariāta Kodifikācijas daļas tulkojums. Rīga: Latvijas PSR Tieslietu Tautas Komisariāts, 1940, 44., 32. lpp.

padomju krimināltiesību literatūrā[133], konkrētāk, tika akcentēts, ka "sociālistisko krimināltiesību Sevišķās daļas sistēmā pirmajā vietā jāliek valsts noziegumi", cīņa ar kuriem "nozīmē padomju iekārtas pamatu aizsardzību, sociālistiskā īpašuma aizsardzību un valsts pārvaldības pamatu aizsardzību strādnieku un zemnieku sociālistiskajā valstī".[134]

Kontrabanda tika atzīta par ārējās tirdzniecības monopola sevišķu pārkāpšanas veidu,[135] bet ārējās tirdzniecības monopolam savukārt bija īpaša politiska un ekonomiska nozīme,[136], kas izcelta, to salīdzinot ar "vienu no padomju valdības platformas nesatricināmiem pamatiem". Šāda pieeja ir likumsakarīga, jo konstitucionālā līmenī, proti, 1936. gada PSRS konstitūcijas 14. panta h) punktā, tika noteikts, ka PSRS augstāko varas un valsts pārvaldes orgānu pārziņā ir ārējā tirdzniecība, kuras pamatā ir valsts monopols.[137] Šis piemērs apliecina, ka norma par kriminālatbildību par kontrabandu ir uzskatāms indikators vispārējām attiecīgā laika perioda krimināltiesību politikas tendencēm.[138]

Savukārt citi ārējās tirdzniecības monopola pārkāpumi tika kriminalizēti 59.[11] pantā, kurā bija paredzēta kriminālatbildība par ārējās tirdzniecības monopola nolikuma pārkāpumiem, par ko sodīja ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu.[139]

Apskatāmās 1926. gada Krievijas PFSR Kriminālkodeksa normas nesaturēja kontrabandas jēdziena skaidrojumu un tajās arī nebija ietverta atsauce uz citu normatīvo tiesību aktu, kurā tas bija ietverts, proti, uz 1928. gada PSRS Muitas kodeksu, precīzāk, tā 164. un 166. pantu. Šādi dispozīciju formulējumi atbilda vienkāršas dispozīcijas veidam, jo saturēja tikai noziedzīgā nodarījuma nosaukumu, nenoteicot tā pazīmes.[140] Šāda veida dispozīcija parasti tika lietota gadījumos, kad nozieguma pazīmes ir pietiekami skaidras bez speciāla paskaidrojuma, taču, ņemot vērā kontrabandas specifisko raksturo un plašo tvērumu, kas neaprobežojās vienīgi ar preču nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai, uz kontrabandu to nevarētu attiecināt. Tādēļ, lai arī ar blanketa veida dispozīciju padomju krimināltiesībās saprata tādu, kurā, nenosakot noziedzīgā nodarījuma būtību, likumdevējs atsaucas uz citiem tiesību aktiem, kuriem nepieciešams

[133] Meņšagins V., Višinska Z. 1952, 155.–156. lpp. Sk. papildus: Latvijas tiesību vēsture (1914-2000). Mācību grāmata juridiskajām augstskolām un fakultātēm. D. A. Lēbera red. Rīga: fonds „Latvijas Vēsture", 2000, 402. lpp.
[134] Krimināltiesības. Sevišķā daļa. I. T. Goļakova visp. red. Tulkojums no trešā pārlabotā un papildinātā izd. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1947, 29. lpp.
[135] *Ibid.,* 135. lpp.
[136] Meņšagins V., Višinska Z. 1952, 186. lpp.
[137] Krimināltiesības. Sevišķā daļa. I. T. Goļakova visp. red. Tulkojums no trešā pārlabotā un papildinātā izd. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1947, 134. lpp.
[138] Розумань И. В. Уголовная ответственность за контрабанду: по материалам Сибирского федерального округа. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск: Омская академия, 2005, с. 9, 10. Pieejams: https://search.rsl.ru/ru/record/01003261468 [skatīts 2023. gada 2. janvārī).
[139] KPFSR Kriminālkodekss. Ar pārgrozījumiem līdz 1940. gada 15. novembrim. Oficiāls teksts ar pielikumiem un sistematizētiem materiāliem pantu kārtībā. Latvijas PSR Tieslietu Tautas Komisariāta Kodifikācijas daļas tulkojums. Rīga: Latvijas PSR Tieslietu Tautas Komisariāts, 1940, 33. lpp.; Krimināltiesības. Sevišķā daļa. I. T. Goļakova visp. red. Tulkojums no trešā pārlabotā un papildinātā izd. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1947, 134.–135. lpp.
[140] Krimināltiesības. Vispārīga daļa. I. T. Goļakova visp. red. Tulkojums no trešā pārlabotā un papildinātā izd. Rīga: APP, 1946, 77. lpp.

pievērsties, lai šādu dispozīciju piemērotu, autora ieskatā 59.[9] un 83. panta dispozīcijas tomēr ir klasificējamas kā blanketas, jo, doktrīnā sniedzot krimināllikuma iztulkošanas vadlīnijas, kā pirmais paņēmiens norādīts likuma teksta konstatēšana, ko nav iespējams izdarīt bez papildu normatīvo tiesību aktu aplūkošanas. Turklāt kā piemērs tiek minēta tieši kontrabandas sastāva un PSRS Muitas kodeksa saistība.[141] Visbeidzot, analizējot Krimināl kodeksa pantu struktūru, 59.[9] un 83. pantu dispozīcijas padomju krimināltiesību teorētiķi tieši atzina par blanketām, jo tās nesniedza kontrabandas definīciju un nesaturēja atsauci uz citiem tiesību aktiem.[142]

Ar vienkāršu kontrabandu tika saprasta PSRS Muitas kodeksa 164. pantā paredzētā **kontrabanda, proti, kādas kravas (preču, vērtību vai citu priekšmetu) pārvietošana pār robežu ārpus muitas iestādēm vai caur tām, bet noslēpjot to no muitas kontroles**. Turklāt kontrabandai normatīvi tika pielīdzināti arī tādi nodarījumi, kuri nebija tieši saistīti ar preces pārgādāšanu pāri valsts robežai, bet kas liecināja par attiecīgo priekšmetu nonākšanu nelikumīgā apgrozībā iekšzemē, kas atspoguļoja nelikumīgu rīcību ar šīm precēm iekšzemē vai veicināja tās nelikumīgu apriti iekšzemē.[143]

Savukārt PSRS Muitas kodeksa 166. pantā **kvalificētu kontrabandas sastāvu veidoja kazuistiski uzskaitīti kontrabandas gadījumi.**[144] Padomju krimināltiesībās šīs pazīmes tika sistematizētas attiecīgi pēc priekšmeta, darbības veida un subjekta, tādējādi klasificējot trīs kontrabandas veidus.[145] **Pirmkārt, specifisku priekšmetu, proti, sprāgstvielu, ieroču, kara apgādes piederumu, gaisa kuģu, telegrāfa un radiotelegrāfa mantas, anulētu vērtspapīru, valūtas un fondu vērtību kontrabanda. Otrkārt, kontrabanda, izmantojot speciālus kravas pārvietošanas līdzekļus, kontrabanda, izmantojot viltotus muitas dokumentus vai uz citām precēm attiecināmus dokumentus, vienkāršas kontrabandas atkārtota izdarīšana, kontrabandas preču slēpšana speciāli iekārtotās telpās, kontrabandas preču glabāšana, pārvietošana, vai tirgošanās ar tām amata veidā, apzinoties to ievešanu kontrabandas ceļā. Treškārt, piedalīšanās organizācijā, kas speciāli nodarbojas ar kontrabandu, kontrabanda, ko izdarījušas apbruņotas personas, kontrabanda, ko izdarījusi amatpersona, izmantojot savu dienesta stāvokli.**

---

[141] Krimināltiesības. Vispārīga daļa. I. T. Goļakova visp. red. Tulkojums no trešā pārlabotā un papildinātā izd. Rīga: APP, 1946, 78., 87.–88. lpp.
[142] V. Meņšagins, Z. Višinska. Padomju krimināltiesības. Rīga: Latvija valsts izdevniecība, 1952, 41. lpp.
[143] Krimināltiesības. Sevišķā daļa. I. T. Goļakova visp. red. Tulkojums no trešā pārlabotā un papildinātā izd. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1947, 135.–136. lpp.
[144] KPFSR Krimināl kodekss. Ar pārgrozījumiem līdz 1940.gada 15.novembrim. Oficiāls teksts ar pielikumiem un sistematizētiem materiāliem pantu kārtībā. Latvijas PSR Tieslietu Tautas Komisariāta Kodifikācijas daļas tulkojums. Rīga: Latvijas PSR Tieslietu Tautas Komisariāts, 1940, 124.–125. lpp. Uztveramības labad kvalificētas kontrabandas pazīmes autors norādījis, iespējami vispārinot kazuistisko regulējumu; precīzu tiesību normas dispozīciju sk. pielikumā Nr. 4 pievienotajā tabulā.
[145] Krimināltiesības. Sevišķā daļa. I. T. Goļakova visp. red. Tulkojums no trešā pārlabotā un papildinātā izd. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1947, 136.–138. lpp.

Vienkāršo kontrabandu uzskatīja par administratīva rakstura pārkāpumu, kā sodu nosakot kontrabandas preču konfiskāciju un naudas sodu, ko uzliek administratīvā kārtībā uz PSRS Muitas kodeksa pamata. Krimināltiesiskā kārtā sodāma bija tikai kvalificēta kontrabanda, kad kā sodu papildus vēl noteica brīvības atņemšanu vismaz uz vienu gadu ar mantas konfiskāciju, bet sevišķi pastiprinošos apstākļos draudēja augstākais iespējamais soda mērs – nošaušana un mantas konfiskācija.[146]

Tādējādi secināms, ka PSRS Muitas kodeksa 166. pantā norādītie apstākļi faktiski raksturoja kontrabandas kriminalizēšanas slieksni. Tie bija kontrabandas paaugstinātā kaitīguma indikatori, proti, pirmkārt, kontrabandas priekšmeta specifiskās īpašības, otrkārt, kontrabandas izdarīšanas apstākļi, kas aptver īpašu paņēmienu izmantošanu kontrabandas izdarīšanā un rīcību ar kontrabandas ceļā ievestām precēm iekšzemē, treškārt, kontrabandas subjekta īpašības, kas aptver arī administratīvā kārtā sodāmas kontrabandas vairākkārtēju izdarīšanu.

Šajā laikā padomju krimināltiesībās vēl nebija izstrādāti detalizēti noziegumu klasificēšanas noteikumi atbilstoši to smagumam. Taču novērtēt noziegumu atšķirīgu kaitīgumu iespējams, konstatējot tā piederību vienam vai otram noziegumu veidam saskaņā ar 46. pantu. Atbilstoši tam tika nošķirti, pirmkārt, tādi noziegumi, kas "vērsti pret strādnieku un zemnieku varas PSR Savienības nodibinātās Padomju iekārtas pamatiem, un tamdēļ atzīstami par visbīstamākajiem", un, otrkārt, visi pārējie noziegumi. Par pirmās kategorijas noziegumiem bija paredzēta soda robeža, par kuru zemāku tiesa nevarēja noteikt, bet par otro – tikai augstākā atļauta soda robeža.[147] Šādas klasifikācijas mērķis bija atklāt pirmās grupas noziegumu šķiriski-politisko atšķirību, kas ietekmēja attiecībā uz tiem noteikto sodu politiku.[148] Izvērtējot kvalificētās kontrabandas sankciju, secināms, ka tā pieskaitāma smagākajiem noziegumiem.

Savukārt sākot no 1961. gada 1. aprīļa, Latvijas teritorijā piemērojams kļuva **1961. gada 6. janvāra Latvijas PSR Krimināl kodekss[149]**, kas atklāj būtiskas izmaiņas krimināltiesiskā kārtā sodāmas kontrabandas formulējumā un ir ietekmējis mūsdienās pazīstamās kontrabanda legāldefinīcijas izveidošanu.

Pirmo reizi krimināllikumā tika dots kontrabandas skaidrojums. Tā 73. panta dispozīcijas ievadā tika aprakstītas kontrabandas pazīmes, taču turpinājumā līdzīgi iepriekš analizētajam krimināltiesiskajam regulējumam tika uzskaitītas vairākas savstarpēji nesaistītas pazīmes, kas,

[146] Krimināltiesības. Sevišķā daļa. I. T. Goļakova visp. red. Tulkojums no trešā pārlabotā un papildinātā izd. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1947, 1947, 136. lpp.
[147] KPFSR Kriminālkodekss. Ar pārgrozījumiem līdz 1940.gada 15.novembrim. Oficiāls teksts ar pielikumiem un sistematizētiem materiāliem pantu kārtībā. Latvijas PSR Tieslietu Tautas Komisariāta Kodifikācijas daļas tulkojums. Rīga: Latvijas PSR Tieslietu Tautas Komisariāts, 1940, 19. lpp.
[148] Курс советского уголовного права. Часть общая. Том 1. Отв. ред. Н. А. Беляев, М. Д. Шаргородский. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1968, с. 174.
[149] Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālkodekss. "Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotāja" pielikums. Rīga: [b. i.], 1961, 3. lpp.

raksturojot krimināltiesiskā kārtā sodāmo kontrabandu, norāda uz tās paaugstināto kaitīgumu. **Ar kontrabandu tika saprasta preču vai citu vērtību nelikumīga pārgādāšana pāri PSRS valsts robežai, kas izdarīta, noslēpjot priekšmetus speciālās glabātavās vai viltus ceļā izmantojot muitas un citus dokumentus, vai lielos apmēros, vai ko izdara personu grupa, kura organizējusies, lai nodarbotos ar kontrabandu, vai ko izdara amatpersona, izmantojot dienesta stāvokli, kā arī sprāgstvielu, narkotisku, stipri iedarbīgu un indīgu vielu, ieroču un uzkabes kontrabanda**.[150] Atbilstoši sava laika doktrīnā skaidrotajam tiesību normā uzskaitītās pazīmes ir kriminālatbildības nosacījumi, respektīvi, kriminālatbildība par kontrabandu iestājās, ja tika konstatēta vismaz viena no dispozīcijā minētajām pazīmēm.[151] Secināms, ka pirmo reizi par kriminālatbildības slieksni līdztekus kontrabandas izdarīšanas paņēmieniem, subjekta pazīmēm un kontrabandas priekšmeta specifiskām īpašībām, bija noteikts arī preču apmērs.

Savukārt par kontrabandu, kas nav izdarīta paaugstināta kaitīguma apstākļos, sods tika noteikts administratīvā kārtībā saskaņā ar PSRS Muitas kodeksu, tādējādi saglabājot jau iepriekš izmantoto pieeju.[152]

Atšķirībā no iepriekšējā tiesiskā regulējuma, šajā kriminālkodeksā ietverot kontrabandas legāldefīniciju un uzskaitot pazīmes, kas to kriminalizē, ir būtiski sašaurināts kontrabandas tvērums, to konsekventi attiecinot tikai uz nodarījumu, kas izpaužas preču faktiskā pārvietošanā pāri robežai, kaut arī PSRS Muitas kodeksā kontrabanda joprojām bija definēti plaši, ar to aptverot arī nelikumīgu rīcību ar kontrabandas precēm iekšzemē.[153] Tādējādi tika mazināta muitas lietu tiesiskā regulējuma nozīme kontrabandas izpratnē, veidojot šķietami aprakstošu dispozīciju. Taču, lai gan atšķirībā no mūsdienu tiesiskā regulējuma kontrabandas pazīmju uzskaitījums dispozīcijā bija noslēgts, tajā tika ietverta tieša norāde uz darbības nelikumīgumu, kas liecina par to, ka tiesību normas saturs nebija atklāts pilnībā.

Sava laika krimināltiesību literatūrā tāda dispozīcija, kurā nebija noteiktas visas nozieguma sastāva pazīmes, bet tās bija noskaidrojamas citā konkrēto tiesību nozari regulējoša normatīvā tiesību aktā, tika klasificēta kā blanketa.[154] Turklāt, analizējot kontrabandas nozieguma sastāvu, tika norādīts, ka, to izdarot, tiek pārkāpta valsts noteiktā preču ievešanas un izvešanas kārtība, kura savukārt tika regulēta PSRS Muitas kodeksā. Konkrētāk, par kontrabandu bija atzīstama vienīgi preču nelikumīga pārvietošana pāri valsts robežai un nelikumīguma jēdziena

[150] Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālkodekss. "Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotāja" pielikums. Rīga: [b. i.], 1961, 32. lpp.
[151] Latvijas PSR Kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A. Niedres visp. red. Rīga: Avots, 1982, 247.–248. lpp.
[152] Latvijas PSR Kriminālkodeksa komentāri. Atb. red. R. Brīze. Rīga: Liesma, 1965, 171. lpp.; Latvijas PSR Kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A. Niedres visp. red. Rīga: Avots, 1982, 248. lpp.
[153] Latvijas PSR Kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A. Niedres visp. red. Rīga: Avots, 1982, 247. lpp.
[154] Курс советского уголовного права. Часть общая. Том 1. Отв. ред. Н. А. Беляев, М. Д. Шаргородский. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1968, с. 79.

saturu noteica PSRS Muitas kodekss.[155] Ievērojot minēto, šī dispozīcija bija atzīstama par blanketu.

Tajā pašā laikā PSRS Augstākās tiesas plēnums 1978. gada 3. februāra lēmumā Nr. 2 „Par tiesu praksi lietās par kontrabandu" sniedza nelikumīguma autonomu skaidrojumu.[156] Atbilstoši minētajā lēmumā paustajai tēzei preču nelikumīga pārgādāšana bija tāda pārgādāšana, kas izdarīta bez muitas iestāžu ziņas un bez attiecīgas atļaujas, kas notiek ārpus šo iestāžu noteiktās vietas un laika, vai arī noslēpjot kontrabandas priekšmetus no muitas kontroles, precīzāk, apzināti neziņojot muitai par priekšmetiem, kas ir obligāti piesakāmi un uzrādāmi, vai pārgādājot priekšmetus ar paņēmieniem, kas apgrūtina to apskatīšanu un uziešanu, vai uzrādot priekšmetus ar citu nosaukumu.[157]

Padomju krimināltiesību speciālistiem turpinot argumentēt, ka ar kontrabandu tiek kaitēts valsts saimnieciskajai varenībai,[158] attiecīgi ignorējot valsts politikas ideoloģiskās nostādnes, joprojām netika uzsvērta tās negatīvā saimnieciskā nozīme, bet gan šis noziegums tika iekļauts Krimināl kodeksa pirmās nodaļas "Valsts noziegumi" II daļā „Citi valsts noziegumi" un par to bija paredzēta brīvības atņemšana uz laiku no 3 līdz 10 gadiem, konfiscējot mantu.[159] Ievērojot, ka jaunais krimināl kodekss tika pieņemts, ņemot vērā tiesībsargājošo iestāžu līdzšinējo praksi un "partijas lēmumus, kas bija vērsti uz padomju demokrātijas paplašināšanu un sociālistiskās likumības nostiprināšanu",[160] nebija arī pamata gaidīt, ka Krimināl kodeksa Sevišķās daļas sistēma tiks principiāli pārskatīta. Attiecīgi arī kontrabandas kaitīguma izpratne būtībā nebija mainījusies, apstiprinot, ka ar to tiek pārkāpts ārējās tirdzniecības monopols, kas "koncentrē Padomju valsts rokās ekonomiskos sakarus ar citām valstīm".[161]

Savukārt, analizējot kontrabandas ārējo izpausmi, krimināltiesību teorijā tika nepārprotami uzsvērti preču kustības abi virzieni un nošķirta muitas kontroles apiešana, kad preces tika nelikumīgi ievestas vai izvestas caur PSRS sauszemes, jūras vai gaisa robežu jebkurā vietā,

[155] Курс советского уголовного права. Часть особенная. Том 3. Отв. ред. Н. А. Беляев, М. Д. Шаргородский. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1973, с. 293, 294.
[156] Jāņem gan vērā, ka Augstākās tiesas plēnuma lēmumi kā likumu normatīvās tulkošanas akti bija raksturīgi sociālistiskajai tiesību sistēmai (Par likuma "Par tiesu varu" 49. panta otrās daļas atbilstību Satversmes 1. un 83. pantam: LR Satversmes tiesas 2003. gada 4. februāra spriedums lietā Nr. 2002-06-01, Latvijas Vēstnesis, 2003. 5. februāris, Nr. 19, 2.3. punkts). Tā kā to esamību noteica valsts politiskā koncepcija par varas vienotību un nedalāmību (*Ibid.*), tad nav pārvērtējama to būtiskā ietekme uz tiesību normu piemērošanu un attiecīgi uz noziegumu kvalifikāciju.
[157] Latvijas PSR Krimināl kodeksa komentāri. J. Dzenīša un A. Niedres visp. red. Rīga: Avots, 1982, 247. lpp.
[158] Blūma M., Reigase A. Latvijas PSR Krimināl kodekss un tā attīstība. Rīga: Pētera Stučkas LVU Redakcijas un izdevniecības daļa, 1972, 54. lpp.
[159] Latvijas Padomju Sociālistiskās republikas Krimināl kodekss. "Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotāja" pielikums. Rīga: [b. i.], 1961, 32.lpp.; vēlāk sankcija tika pastiprināta, paredzot iespēju papildus piemērot arī nometinājumu no 2 līdz 5 gadiem (Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Krimināl kodekss. Latvijas PSR Tieslietu ministrija. Oficiālais teksts ar pielikumiem, kuros ievietoti pa pantiem sistematizēti materiāli. Rīga: Avots, 1984, 83. lpp.).
[160] Blūma M., Reigase A. 1972, 23.–24. lpp.
[161] Latvijas PSR Krimināl kodeksa komentāri. Atb. red. R. Brīze. Rīga: Liesma, 1965, 169. lpp.

un preču noslēpšana no muitas kontroles, kad tās tiek pārvietotas caur muitas kontroles punktu.[162] Šīs atziņas kopā ar iepriekš minētajā PSRS Augstākās tiesas plēnuma lēmumā pausto iezīmē arī mūsdienās pieņemto kontrabandas nodarījuma izpratni.

Papildus norādams, ka apskatāmajā laika periodā plašākas sabiedrības izpratnes veicināšanai izstrādātajā kontrabandas definīcijā ir uzsvērtā slepenības nozīme preču nelikumīgajā starptautiskajā pārvietošanā – Latvijas padomju enciklopēdijā lasāms, ka ar kontrabandu saprotama priekšmetu nelikumīga pārgādāšana pāri valsts robežai bez muitas iestāžu ziņas.[163]

Dokumentu izmantošana ar viltu tika saistīta ar tādu dokumentu izmantošanu, kas neļauj identificēt pārvietojamās preces, jo aptvēra gan pašu dokumentu viltošanu, gan arī citai kravai paredzētu dokumentu izmantošanu.[164] Vēlāk šī izpratne paplašināta, aptverot arī nelikumīgā ceļā iegūtu dokumentu uzrādīšanu muitas kontrolei, lai iegūtu pamatu preču pārvietošanai pāri robežai.[165] Savukārt ar muitas dokumentiem bija saprotami dokumenti par precēm, ko attiecīgā kārtībā ir apliecinājusi muitas amatpersona, piemēram, muitas deklarācija, uzziņa par valūtas maiņu, valūtas apliecība, bet par citiem dokumentiem – tādi, kas apliecina kravas apjomu un raksturu, kā arī pasažieru un kravas saraksti, specifikācijas, rēķini, dokumenti, kas apstiprina personas tiesības pārvietot pāri robežai attiecīgās preces.[166] Kaut arī teorijā dokumentu loks bija ļoti plašs, tiesu praksē tas tika aprobežots tikai ar tādiem, kas kalpoja par pamatu preču pārgādāšanai pāri robežai.[167]

Liels apmērs sākotnēji tika saistīts ar lielu daudzumu vai arī preču vērtību, ņemot vērā konkrētā nozieguma izdarīšanas apstākļus.[168] Savukārt vēlāk tiesu praksē par apmēra kritēriju tika noteikta preču vērtība vismaz 10 000 rubļu apmērā, rēķinot pēc valsts mazumtirdzniecības cenām.[169]

Krimināl kodeksā sākotnēji bija paredzēta visai nosacīta noziegumu klasifikāciju, kādēļ to kaitīgums novērtējams, salīdzinot paredzētos sodu veidus un mērus ar to maksimālajām robežām. Saskaņā ar 23. panta pirmo daļu maksimālais brīvības atņemšanas soda termiņš vispārīgi tika noteikts 10 gadi un tikai par atsevišķiem noziegumiem, kas tika klasificēti par sevišķi smagiem, maksimālais brīvības atņemšanas sods bija paredzēts līdz 15 gadiem. [170] Minētais liecina par to, ka kontrabanda joprojām tika uzskatīta par ārkārtīgi kaitīgu noziegumu. Savukārt pēc

[162] Latvijas PSR Krimināl kodeksa komentāri. Atb. red. R. Brīze. Rīga: Liesma, 1965, 170. lpp.
[163] Latvijas Padomju enciklopēdija. 5.[1] sējums. Galv. red. P. Jērāns. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984, 315. lpp.
[164] Latvijas PSR Krimināl kodeksa komentāri. Atb. red. R. Brīze. Rīga: Liesma, 1965, 170. lpp.
[165] Latvijas PSR Krimināl kodeksa komentāri. J. Dzenīša un A. Niedres visp. red. Rīga: Avots, 1982, 248. lpp.
[166] *Ibid.*
[167] Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Krimināl kodekss. Latvijas PSR Tieslietu ministrija. Oficiālais teksts ar pielikumiem, kuros ievietoti pa pantiem sistematizēti materiāli. Rīga: Avots, 1984, 358. lpp.
[168] Latvijas PSR Krimināl kodeksa komentāri. Atb. red. R. Brīze. Rīga: Liesma, 1965, 170. lpp.
[169] Latvijas PSR Krimināl kodeksa komentāri. J. Dzenīša un A. Niedres visp. red. Rīga: Avots, 1982, 248. –249. lpp.
[170] Latvijas Padomju Sociālistiskās republikas Krimināl kodekss. Rīga: [B. i.], 1961, 11. lpp.

pagājušā gadsimta septiņdesmitajos gados veiktajiem grozījumiem, Krimināl kodeksu papildinot ar 7.[1] pantu, tika ieviests smaga nozieguma jēdziens, ar ko tika aptverti panta otrajā daļā uzskaitītie tīšie noziegumi, kam ir paaugstināta sabiedriskā bīstamība, tajā skaita, kontrabanda.[171] Tajā pašā laikā par kontrabandu vairs nebija iespējams piemērot nāvessodu, kādēļ tā nebija ietverama krimināltiesību teorijā izšķirtajā visbīstamāko noziegumu grupā, par kuru izdarīšanu kā maksimālā sankcija bija paredzēts šis soda veids. Jānorāda, ka šie noziegumi apdraudēja visvērtīgākos objektus jeb vissvarīgākās sociālistiskās sabiedriskās attiecības, tajā skaitā PSRS ekonomisko pamatu.[172]

Izvērtējot padomju krimināltiesību pieeju kontrabandas kriminalizēšanā, secināms, ka likumdevēju, paredzot krimināl atbildību par kontrabandu, vadījuši galvenokārt politiski apsvērumi kontrabandas kaitīgumu vērtējot valdošās politiskās ideoloģijas aizsardzības kontekstā, ko pamato nozieguma grupas objekta noteikšana, to pieskaitot noziegumiem pret valsti, un augsto sankciju paredzēšana, kas tuvojas maksimāli iespējamajām. Turklāt netika nošķirts preču un specifisku priekšmetu kontrabandas kaitīgums, visos gadījumos vienas tiesību normas ietvaros likumsakarīgi paredzot vienādas piemērojamā soda robežas.

Taču, neraugoties uz minēto, atsevišķs kontrabandas gadījums bez papildu apstākļiem, kas palielina tās kaitīgumu, nekad netika uzskatīts par pietiekamu, lai par to sauktu pie krimināl atbildības, bet pēc būtības atšķirīgās kriminalizējošās pazīmes tiesību normu padarīja kazuistisku. Turklāt laika gaitā krimināl atbildība par kontrabandu tika mīkstināta un tās izpratne tika sašaurināta, vienlaikus neparedzot citu noziegumu sastāvus, kuros *expressis verbis* būtu kriminalizēta nelikumīga rīcība ar kontrabandas ceļā ievestām precēm iekšzemē.

Darba turpinājumā būs iespējams pārliecināties, ka padomju krimināltiesiskais regulējums, jo sevišķi 1961. gada 6. janvāra Latvijas PSR Krimināl kodekss, un doktrīnas atziņas ir formējušas pēc valstiskās neatkarības atjaunošanas likumdevēja izvēlēto pieeju kontrabandas kriminalizēšanā un tās noziedzīgā nodarījuma sastāva formulēšanā, kā arī ietekmējušas mūsdienu tās teorētisku izpratni. Arī Latvijas Krimināl kodeksā un Krimināllikumā tiks sniegta kontrabandas legāldefinīcija, kurā bez tiešas atsauces uz nozares tiesisko regulējumu aprakstītas nodarījuma pazīmes, ar nodarījumu saprotot vienīgi preču nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts robežai tiesību normas dispozīcijā uzskaitītajos veidos. Lai gan arī turpmāk krimināl atbildības un administratīvās atbildības nošķiršanai tiks izmantots tāds kritērijs kā pārvietojamo preču apmērs, tiks mazināta

[171] Par smaga nozieguma izdarīšanu bez sankcijā minētajām izdarītājam bija paredzētas citas papildu negatīvās sekas – personu nevarēja atbrīvot no krimināl atbildības un soda, nevarēja notiesāt nosacīti, tai tika izraudzīts stingrāks brīvības atņemšanas soda izciešanas režīms, paredzētas mazākās iespējams tikt atbrīvotai no soda izciešanas pirms termiņa un soda aizstāšana ar vieglāku sodu, savukārt pēc soda izciešanas varēja noteikt administratīvo uzraudzību (Latvijas PSR Krimināl kodeksa komentāri. J. Dzenīša un A. Niedres visp. red. Rīga, Avots, 1982, 41.–43. lpp.).
[172] Latvijas PSR Krimināl kodeksa komentāri. J. Dzenīša un A. Niedres visp. red. Rīga: Avots, 1982, 43.–44. lpp.

kazuistika kriminālatbildības sliekšņa noteikšanā, vienlaikus tehniski uzlabojot tiesību normas konstrukciju.

2.3. Krimināltiesiskais regulējums pēc neatkarības atjaunošanas

1998. gada 17. jūnijā tika pieņemts, bet nākamā gada 1. aprīlī stājās spēkā Krimināllikums.[173] Šajā relatīvi īsajā 25 gadu laika posmā valsts attīstība ir bijusi dinamiska – to skārušas dažādas sociālas, politiskas un ekonomiskas pārmaiņas, kas tieši ir ietekmējušas arī valsts tiesisko sistēmu, kā rezultātā intensīvi ir pilnveidots arī krimināltiesiskais regulējums.

Vēsturiskā perspektīvā izvērtēt kontrabandas sastāva evolūciju ir būtiski divu iemeslu dēļ, kas saistīti ar konceptuālās izmaiņām, aizsargājot valsts ekonomiku. Pirmkārt, atjaunojot neatkarību 1990. gadā un tautsaimniecību pārkārtojot no plānveida ekonomikas uz tirgus ekonomiku, vajadzēja atteikties no padomju okupācijas varas uzspiestās komunistiskās ideoloģijas, saskaņā ar kuru valsts varas ekskluzīvās kompetences apdraudējums tika vērtēts sevišķi jūtīgi, kas atspoguļojās arī krimināltiesībās. Otrkārt, līdz ar pievienošanos ES Latvijai bija pamats pārvērtēt muitas funkciju izpildes kvalitāti un ar muitas darbību saistīto interešu krimināltiesiskās aizsardzības pietiekamību, ņemot vērā, ka reģionālās organizācijas pastāvēšana balstās vienotā iekšējā tirgus darbībā un Latvijas robeža turpmāk veidoja tās ārējo robežu.

Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas ar Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1991. gada 29. augusta lēmumu "Par Latvijas PSR likumdošanas aktu piemērošanu Latvijas Republikas teritorijā" līdz jaunajiem sociālajiem, politiskajiem, ekonomiskajiem un juridiskajiem apstākļiem atbilstoša krimināllikuma izstrādāšanai Latvijas teritorijā ar labojumiem spēku saglabāja Latvijas PSR Krimināl kodekss, kurš atbilstoši valsts konstitucionālajām izmaiņām tika pārdēvēts par **Latvijas Krimināl kodeksu**.[174]

Latvijas Krimināl kodeksa uzbūve vēl neliecināja par kontrabandas grupas objekta izmaiņām, jo 73. pants, kurā joprojām bija paredzēta kriminālatbildība par kontrabandu, palika ietverts likuma Sevišķās daļas pirmās nodaļas "Noziegumi pret Republiku" otrajā daļā "Citi valsts noziegumi". Taču dispozīcija tika būtiski rediģēta un, turpinot 1961. gada 6. janvāra Latvijas PSR Krimināl kodeksā aizsākto kontrabandas pazīmju apraksta pieeju, tajā tika sniegta kontrabandas legāldefinīcija, aprakstot nodarījuma pazīmes bez tiešas atsauces uz muitas normatīvajiem tiesību aktiem.[175]

[173] Likuma "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību" (turpmāk – Īpašais likums) 1. pants (Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 4. novembris, Nr. 331/332 [19.04.2023.]).
[174] Latvijas Krimināl kodekss. Rīga: Latvijas Republikas Tieslietu ministrija, 1992, 3. lpp.
[175] Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Krimināl kodekss. Oficiālais teksts ar pielikumiem, kuros ievietoti pa pantiem sistematizēti materiāli. Rīga: Avots, 1984, 83. lpp.

Saglabājot dispozīcijas aprakstošo raksturu, bet ievērojami uzlabojot tiesību normas izteiksmi un diferencējot atšķirīgu kontrabandas veidu kaitīgumu, minētais pants tika sadalīts divās daļās.[176] Pamatsastāvā bija paredzēta kriminālatbildība **par preču vai citu vērtību nelikumīgu pārvietošanu pāri Latvijas Republikas muitas robežai, kas izdarīta lielos apmēros, apejot muitas kontroli vai noslēpjot no šādas kontroles**. Tādējādi, izvairoties no kontrabandas izdarīšanas veidu kazuistikas uzskaitīšanas, tika aptverti visi gadījumi, kad preces ir iespējams pārgādāt pāri valsts muitas robežu bez muitas iestāžu ziņas, bet kā kriminālatbildības slieksnis tika saglabāts preču liels apmērs. Turklāt, divdabja teicienā norādot abus kontrabandas izdarīšanas veidus, tiek dota vadlīnija nelikumīguma jēdziena piepildīšanai ar saturu. Taču izdarītā atsauce uz darbības nelikumīgumu tiesību normu tomēr sasaista ar nozares normatīvajos tiesību aktos noteikto regulējumu, kādēļ dispozīcija joprojām bija vērtējama kā blanketa. Piebilstams, ka ar lielu apmēru šajā laikā tika saprasta kontrabandas priekšmeta vērtība, kas nozieguma izdarīšanas brīdī bija vismaz 50 valdības noteiktās minimālās mēnešalgas likmes.[177] Savukārt kvalificētajā sastāvā bija paredzēta atbildība par **kontrabandu, ja to izdarījusi personu grupa, kura ir organizējusies, lai nodarbotos ar kontrabandu, kā arī par narkotisko līdzekļu, stipri iedarbīgu, indīgu un radioaktīvu vielu, sprāgstvielu, ieroču un munīcijas (izņemot gludstobra medību ieroču un to munīcijas) kontrabandu**.

Turpmāk saskaņā ar veiktajiem grozījumiem līdz Krimināllikuma pieņemšanai kontrabandas objektīva puse gan tika kazuistiski papildināta ar pazīmi, kas raksturo preču pārvietošanas nelikumīgumu, proti, viltotu muitas vai citu dokumentu izmantošana, tādējādi atjaunojot jau padomju krimināltiesībās normatīvi nostiprināto pazīmi.[178] Savukārt speciālo priekšmetu uzskaitījums tika koriģēts, no vienas puses to paplašinot, bet no otras puses to sašaurinot, viena veida priekšmetus izslēdzot no dispozīcijas, bet cita veida – iekļaujot tajā. Respektīvi, turpmāk tas aptvēra narkotiskās, psihotropās vielas, indīgās vielas, stratēģiskas nozīmes preces, produkciju vai tehnoloģiju.[179]

Latvijas PSR Kriminālkodeksa ietekme uz Latvijas Kriminālkodeksa saglabājās arī, kontrabandu joprojām klasificējot kā smagu noziegumu saskaņā ar 7.[1] panta otro daļu.[180] Savukārt sods par kontrabandas pamatsastāvu tika divkārt mīkstināts, kā bargāko sodu nosakot brīvības

[176] Latvijas Krimināl kodekss. Rīga: Latvijas Republikas Tieslietu ministrija, 1992, 44., 45. lpp.
[177] 1993. gada 1. marta LR Augstākās Tiesas plēnuma lēmums Nr. 2 "Par kontrabanda apmēru noteikšanu, izskatot krimināllietas pēc Latvijas krimināl kodeksa 73. panta" (Sk.: Krastiņš U. Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krimināltiesību jautājumos apkopojums ar komentāriem mūsdienu skatījumā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 76. lpp.).
[178] Latvijas Krimināl kodekss. Komentāri pie atsevišķiem Latvijas Krimināl kodeksa pantiem. Rīga: Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995, 49. lpp.
[179] Latvijas Krimināl kodekss. Komentāri pie atsevišķiem Latvijas Krimināl kodeksa pantiem. Rīga: VSIA "Tiesiskās informācijas centrs", 1998, 73. lpp.
[180] Latvijas Krimināl kodekss. Rīga: Latvijas Republikas Tieslietu ministrija, 1992, 6.–7. lpp.

atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem, bet par kvalificēto kontrabandu tika saglabāts līdzšinējais maksimālais sods – brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz 10 gadiem. Ievērojot minēto, secināms, ka atšķirīgu kontrabandas veidu, proti, komerciālās kontrabandas un speciālo priekšmetu kontrabandas, nošķiršana nebija veikta formāla, vienā tiesību normā nošķirot divu noziegumu sastāvus, bet arī pēc būtības, paredzot ievērojami atšķirīgus soda mērus atkarībā no pārvietojamā priekšmeta specifikas.

Likumdevējam līdzšinējo tiesisko regulējumu pamatoti uzskatot par neatbilstošu jaunajai tiesiskajai un faktiskajai realitātei, tika uzsākts darbs pie jauna krimināllikuma izstrādes. **Krimināllikumā** tika saglabāta Latvijas Kriminālkodeksa struktūra, bet tā izstrādi virzīja depolitizācijas, humanizācijas un dekriminalizācijas idejas.[181] Tātad likumdevējs bija paredzējis arī principiāli atšķirīgu pieeju prettiesiskās rīcības kaitīguma noteikšanā.

Pastāvot tirgus ekonomikas principos balstītai tautsaimniecībai, kontrabanda vairs netiek eksaltēti atzīta par valsts politiskās iekārtas apdraudējumu. Atsakoties no kareivīga patosa normatīvo tiesību aktu izstrādē, Krimināllikuma uzbūve nepārprotami liecina par rūpēm aizsargāt valsts ekonomikas intereses, nevis – valsts politikas ideoloģiskās nostādnes. Tādēļ, koriģējot ar kontrabandu apdraudēto interešu loku, kriminālatbildība par komerciālo kontrabandu kā ekonomiska rakstura noziedzīgo nodarījumu turpmāk tika paredzēta KL 190. pantā "Kontrabanda". Šis pants joprojām ievada Krimināllikuma XIX nodaļu "Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā", taču konstatējams, ka pantu secību šajā nodaļā nav noteikusi ne to nosaukumu alfabētiskā kārtība, ne noziedzīgo nodarījumu smagums. Tādēļ secināms, ka, kontrabandas sastāvu ietverot kā pirmo pirms citiem tautsaimniecībai kaitējošiem noziedzīgiem nodarījumiem, atspoguļojas likuma autoros nostiprinājies uzskats par kontrabandas sastāva nozīmību, programmatiski akcentējot tās apdraudēto interešu aizsargāšanas nepieciešamību ar spēcīgāko tiesību aizsardzības līdzekli, proti, ar kriminālatbildības piedraudējumu.

KL 190. pantā tika sniegta kontrabandas legāldefinīcija, kura ar redakcionālām izmaiņām ir saglabājusies līdz šim brīdim, proti, **preču vai citu vērtību pārvietošana pāri Latvijas Republikas muitas robežai, apejot muitas kontroli vai noslēpjot preces vai citas vērtības no šādas kontroles, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā**.

Likumdevējs, turpinot kontrabandas sastāva konstruēšanas tradīciju, prettiesiskā nodarījuma aprakstu sniedza kontrabandas legāldefinīcijā, kurā nosaukts noziedzīgais nodarījums un aprakstītas tā pazīmes, precīzāk, daļa no iespējamajām pazīmēm.[182] Taču jaunais kontrabandas

[181] Niedre A. Par Latvijas krimināltiesībām, tuvojoties Eiropas kritērijiem. Latvijas Vēstnesis, 2001. gada 9. janvāris, Nr. 4; Krastiņš U. Krimināllikumam 10 gadi: tapšana, attīstība un perspektīva. Juridiskā zinātne, 2010, Nr. 1, 7.–8. lpp.
[182] Par KL 190. panta dispozīcijas veidu un ar to saistīto problemātiku plašāk sk. darba 4.1. nodaļā.

legāldefinīcijas formulējums bija aprakstošāks salīdzinājumā ar Latvijas Krimināl kodeksā sākotnēji ietverto, jo tajā preču prettiesiskās pārvietošanas veidu pāri Latvijas Republikas muitas robežai uzskaitījums tika iesākts ar konkrētiem piemēriem, bet galu galā netika pabeigts[183], kas nav bijis raksturīgi nevienam no iepriekš analizētajiem kriminālliku miem. Toties kontrabandas priekšmetu turpinot raksturot ar vārdiem "preces un citas vērtības" [184], kas tika lietots jau padomju krimināltiesībās un Latvijas Krimināl kodeksā, kontrabandas legāldefinīcijā jau otrreiz tika izmantots nenoteikta tvēruma jēdziens. Kaut arī šāda juridiskā tehnika tiesību normai piešķir elastību, tomēr, nosakot šādos uzskaitījumos ietveramo apstākļu tipu un vienlaikus bez pietiekama pamata šos uzskaitījumu atstājot atvērtus, tiek kavēta procesuālā ekonomija, jo, kriminālprocesa ietvaros jebkurā gadījumā ir jāpierāda konkrētā apstākļa atbilstība tiesību normā ietvertajai pazīmei, kā arī tiek mazināta iespēja paredzēt sodīšanas risku.

KL 190. panta pirmās daļas dispozīcija, kurā vienmēr bijusi sniegta kontrabandas legāldefinīcija, jaunā redakcijā tika izteikta ar 2005. gada 28. aprīļa likumu "Grozījumi Krimināllikumā"[185]. Turpmāk muitas robežas šķērsošanas vietā norādīts uz **preču nelikumīgu ievešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešanu no tās**.[186] Taču dažādajiem formulējumiem nav būtiskas atšķirības, jo muitas teritorijā var iekļūt un no tās var izkļūt, tikai šķērsojot muitas robežu. Jāievēro, ka jebkura teritorija ir norobežota platība[187], kurā iespējams iekļūt un no kuras iespējams izkļūt vienīgi šķērsojot tās robežu. Attiecīgi arī muitas robeža muitas lietās tiek definēta kā iedomāta līnija, kas norobežo muitas teritoriju.[188] Nav konstatējams, ka formulējuma izmaiņas būtu saistāmas ar krimināltiesiskā un muitas lietas regulējošā normatīvā regulējuma saskaņošanas nepieciešamību vai ar kādas jaunas krimināltiesiskas pieejas iedzīvināšanu, konstatējot kontrabandas sastāvu. Turklāt arī juridiskajā literatūrā pretrunīgi norādīts, ka attiecīgajam grozījumam piešķirama īpaša nozīme, taču nav skaidrots tā mērķis un ietekme uz kontrabandas sastāva izpratni.[189] Ievērojot, ka "robežas šķērsošana" uzskatāma par jēdzienu, ka apkopo abus preču pārvietošanas virzienus, šī jēdziena saglabāšana būtu nodrošinājusi lakoniskāku izteiksmi.

Jānorāda, ka līdz šīm izmaiņām, KL 190. panta pirmās daļas un 190.[1] panta pirmās daļās dispozīciju formulējumi bija analoģiski, norādot uz attiecīgo priekšmetu nelikumīgo pārvietošanu

[183] Par kontrabandas izdarīšanas veidiem plašāk sk. darba 4.2.2.2. nodaļā.
[184] Par KL 190. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma priekšmeta tvērumu plašāk sk. darba 4.2.3. nodaļā.
[185] Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 18. maijs, Nr. 78. [19.04.2023.]
[186] Par nodarījumu kā kontrabandas objektīvās puses pazīmi plašāk sk. darba 4.2.2.1. nodaļā.
[187] Latviešu valodas vārdnīca. Atb. red. D. Guļevska. Rīga: Avots, 1987, 801. lpp.
[188] Gulbis A., Čevers A. 2014, 39. lpp.; Glossary of international customs terms. World Customs Organization. Brussels: World Customs Organization, 2018, pp. 11. Pieejams: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/glossary-of-international-customs-terms/glossary-of-international-customs-terms.pdf?db=web [skatīts 2021. gada 3. decembrī].
[189] Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 421. lpp.

pāri Latvijas Republikas muitas robežai, neraugoties uz to, ka KL 190.[1] pantā bija kriminalizēta ierobežotas vai aizliegtas apgrozības priekšmetu starptautiska aprite, kurā noteiktā kārtība netiek aizsargāta komerciālu apsvērumu dēļ. Attiecīgi kaitīga ir konkrēto specifisko priekšmetu atrašanās valsts teritorijā, nevis valsts muitas teritorijā, kas ir paredzēta iekšējā tirgus aizsardzībai. Tādēļ arī kriminalizēta tiek šo priekšmetu nelikumīga pārvietošana no vienas ES dalībvalsts uz otru, neraugoties uz to, ka muitas robežas starp tām nepastāv.

Sākotnēji KL 190.[1] pantā bija kriminalizēta tikai narkotisko vai psihotropo vielu vai šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru) pārvietošana **pāri Latvijas Republikas muitas robežai**.[190] Savukārt līdz ar minēto grozījumu izdarīšanu KL 190.[1] pantā krimināatbildība tika paredzēta ne tikai par tikko minēto vielu, bet arī par radioaktīvo vai bīstamo vielu, stratēģiskas nozīmes preču vai citu vērtību, sprāgstvielu, ieroču un munīcijas **pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai** jebkādā nelikumīgā veidā.

Tādēļ bija pamats uzskatīt, ka likumdevējs iecerējis uzskatāmi nodalīt krimināatbildību par komerciālo kontrabandu no specifisku priekšmetu kontrabandas. Taču šāda loģika nav ievērota turpmākā Krimināllikuma pilnveidē, tādēļ šo grozījumu mērķis paliek neskaidrs.[191]

Nošķirot KL 190. un 190.[1] pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu sastāvus, to izpratnes veicināšanai lietderīgāk būtu bijis izmantot līdzīgus formulējumus, akcentējot to būtiskāko atšķirību, respektīvi, abu tiesību normu dispozīcijās norādāms vai nu teritorijas statuss, uz kuru vai

---

[190] Ar 2002. gada 17. oktobra likumu "Grozījumi Krimināllikumā" (Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 6. novembris, Nr. 161 [19.04.2023.]) Krimināllikums tika papildināts ar jaunu noziedzīgā nodarījuma sastāvu, proti, ar 190.[1] pantu "Narkotisko, psihotropo vielu un šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru) kontrabanda", ar kuru atsevišķā pantā paredzēta krimināatbildība konkrēti par narkotisko vai psihotropo vielu vai šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru) pārvietošanu pāri Latvijas Republikas muitas robežai, apejot muitas kontroli vai noslēpjot šīs vielas no šādas kontroles, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā.

[191] Šādu komerciālās un speciālo priekšmetu kontrabandas nošķīruma izpratni gan diskreditēja haotiskie grozījumi Krimināllikumā, ar kuriem bija mēģināts efektivizēt cīņu ar akcīzes preču kontrabandu. Šīs kategorijas preču nelegāla aprite izsenis bijusi sevišķi izplatīta, jo par tām tradicionāli maksājamais akcīzes nodoklis šīs preces ievērojami sadārdzina, kādēļ to kontrabanda nodrošina lielāku finansiālo ieguvumu. Iespējams, ar mērķi paaugstināt sankciju tieši par alkohola kontrabandu likumdevējs ar 2007. gada 21. jūnija likumu "Grozījumi Krimināllikumā" (Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. 5. jūlijs, Nr. 107 [19.04.2023.]) KL 190.[1] panta dispozīcijā *expressis verbis* iekļāva līdz tam ar vispārīgo jēdzienu "preces" KL 190. panta pirmajā daļā aptverto spirtu un citus alkoholiskos dzērienus, ievērojot, ka KL 190.[1] panta sankcijas bija bargākas par KL 190. pantā paredzētajām. Taču tādā gadījumā nav racionāli izskaidrojams, kādēļ līdztekus tam KL 190.[1] panta tvērumā netika iekļauti arī tabakas izstrādājumi, kuru nelikumīgas starptautiskas pārvietošanas motivācija ir identiska. Ievērojot šī regulējuma acīmredzami nepārdomāto raksturu, likumsakarīgi, ka jau ar 2009. gada 19. novembra likumu "Grozījumi Krimināllikumā" (Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembris, Nr. 193 [19.04.2023.]), spirts un citi alkoholiskie dzērieni no KL 190.[1] panta noziedzīgā nodarījuma priekšmetu loka tika izslēgti. Formāli šo pēdējo likuma grozījumu nepieciešamība tika pamatota ar procesuālās ekonomijas apsvērumiem, proti, atsakoties no krimināatbildības par maznozīmīga apmēra alkoholisko dzērienu nelikumīgu pārvietošanu pāri Latvijas robežai, šo pārkāpumu izmeklēšanai netiktu tērēts nesamērīgi daudz resursu (Pakalne L. Par nelikumīgu alkohola pārvešanu pāri valsts robežai mazos apmēros neparedzēs krimināatbildību. Tieslietu ministrija. 2009. gada 23. aprīlis. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/lv/jaunums/par-nelikumigu-alkohola-parvesanu-pari-valsts-robezai-mazos-apmeros-neparedzes-kriminalatbildibu-0 [skatīts 2023. gada 28. martā]). Tomēr šādā gadījumā alkoholisko dzērienu kontrabanda netika dekriminalizēta – atsakoties no šī speciālā sastāva, piemērojams atkal kļuva KL 190. pants, kurā nebija noteikti jebkādi noziedzīga nodarījuma priekšmeta apmēra ierobežojumi.

no kuras preces tiek pārvietotas, proti, ievešana valsts muitas teritorijā / valsts teritorijā vai izvešana no tās, vai nu šķērsotās robežas statuss, proti, pārvietošana pāri valsts muitas robežai / valsts robežai.

Apkopojot Krimināllikuma 190. pantā līdz šim veiktās izmaiņas, kas pilnā apjomā norādītas pielikumā Nr. 1 pievienotajā tabulā, secināms, ka KL 190. pants līdz šim grozīts nepamatoti bieži, kļūstot par uzskatāmu piemēru, lai izdarītu likumdevējam neglaimojošu secinājumus par tā attieksmi pret normatīvo tiesību aktu noteiktību, kas ietekme sabiedrības juridisko kultūru.[192] Vienlaikus degradējot respektu pret Krimināllikumu kā sabiedrības būtiskāko vērtību sargātāju, tiek mazināta tiesiskā regulējuma uzticamība, kas ir priekšnoteikums tā ievērošanai, un kavēts tiesību piemērotāju darbs, kuriem ikreiz jāpielāgojas aktuālajām izmaiņām.

Krimināltiesību speciālisti jau tēlaini izteikušies par Krimināllikumu kā par eksperimentālo lauciņu un grozījumu regulāro izdarīšanu tajā – par vivisekciju, uzsverot, ka izmaiņas Krimināllikumā nav bijušas izsvērtas, skaidri nedefinējot to mērķi un nepārliecinoties par to efektivitāti.[193] Pašreiz spēkā esošā KL 190. panta pirmajā daļā ietvertā kontrabandas legāldefinīcija darba turpinājumā analizēta vienkopus ar kontrabandas sastāva pazīmēm.

[192] Par stabila tiesiskā regulējuma būtisko nozīmi sk.: Nikuļceva I. Likums un tā grozījumi. Jurista Vārds, 2008. 8. aprīlis, Nr. 14.
[193] Liholaja V. Demokrātijas paraugstunda jeb Krimināllikuma kārtējā vivisekcija. Jurista Vārds, 2004. 27. janvāris, Nr. 3; Liholaja V. Uz Krimināllikuma desmitgadi atskatoties. Jurista Vārds, 2009. 17. novembris, Nr. 46, 31. paragrāfs.

3. KONTRABANDAS KRIMINALIZĒŠANAS TEORĒTISKIE ASPEKTI UN TĀS ĪSTENOŠANA KRIMINĀLLIKUMĀ

3.1. Kontrabandas kriminalizēšanas sliekšņa izmaiņas Krimināllikumā

Kaut arī kontrabandas sastāvs Krimināllikumā vienmēr ir bijis ietverts, apliecinot tā nozīmību preču pareizas starptautiskas aprites aizsardzības nodrošināšanā, likumdevējs vienreizēju preču nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts muitas robežai gadījumu nekad nav uzskatījis par tik kaitīgu, lai krimināltbildību paredzētu tikai par prettiesisko darbību vien. Vienmēr bijusi paredzēta kādu papildu kaitīga apstākļa konstatēšana jeb vienmēr bijis noteikts **krimināltbildības slieksnis**[194], kas noziedzīgu nodarījumu atšķir no administratīva pārkāpuma.

Sākotnēji[195] krimināltbildība par kontrabandu KL 190. panta pirmajā daļā tika sasaistīta ar noziedzīga nodarījuma priekšmeta vērtību, proti, krimināltbildības slieksnis bija prettiesiski pārvietoto preču **liels apmērs**, tādējādi saglabājot jau Latvijas Krimināllkodeksā noteikto.

Ar 2005. gada 28. aprīļa likumu "Grozījumi Krimināllikumā" kontrabandas pamatsastāva pazīmes "liels apmērs" vietā turpmāk krimināltbildība saskaņā ar KL 190. panta pirmo daļu iestājās, ja kontrabanda tika **izdarīta atkārtoti gada laikā**, ar mērķi apkarot kontrabandu, kas tiek izdarīta mazākā apmēra, bet bieži.[196] Savukārt kontrabandas preču liels apmērs turpmāk veidoja kvalificētas kontrabandas sastāvu panta otrajā daļā.

Ar šiem grozījumiem kontrabanda tika kriminalizēta neatkarīgi no konkrētā kontrabandas gadījuma objektīvā kaitīguma jeb nodarījuma negatīvās ietekmes uz apkārtējo vidi, jo krimināltbildība, ievērojot KL 23. panta piektajā daļā (redakcijā līdz 2013. gada 1. aprīlim) noteikto atsevišķā (vienotā) noziedzīga nodarījuma veidu, iestājās, ja tika konstatēts vismaz divu gada laikā izdarītu administratīvā kārtā sodāmu kontrabandas gadījumu kopums un ja iepriekšējā reizē, pārkāpējam zinot, tie bija fiksēti likumā noteiktajā kārtībā. Līdz ar šiem grozījumiem KL

[194] Latvijas tiesību telpā tiek lietoti atšķirīgi jēdzieni, kas izsaka noziedzīgu nodarījumu un citu tiesībpārkāpumu normatīvi novērtējamā smaguma atšķirību (D. Hamkova lieto jēdzienu "kriminalizācijas robeža" (sk.: Hamkova D. Noziedzīga nodarījuma kvalificēta un salikta sastāva konstrukcijas problēmas. Grām.: Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā: Latvijas Universitātes 73. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2015, 156. lpp.) un "kriminālsodāma nodarījuma un administratīvā pārkāpuma robežšķirtne" (Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 103. lpp.); V. Liholaja lieto jēdzienu "krimināltbildības nosacījums" (Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 21. lpp.; Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. 2. daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022, 18. lpp.)). Autors piedāvā lietot jēdzienu krimināltbildības vai kriminalizēšanas slieksnis, ar to saprotot apstākli, kas raksturo nodarījuma paaugstinātu kaitīgumu, lai par tā izdarīšanu būtu lietderīgi un samērīgi paredzēt krimināltbildību kā bargāko juridiskās atbildības veidu, šim apstāklim tādējādi kļūstot par krimināltbildības nosacījumu.

[195] Šajā apakšnodaļā autors analizē KL 190. panta pamatsastāvu, kurā tiek ietvertas minimālās pazīmes, lai personu sauktu pie krimināltbildības. Taču jāņem vērā, ka atšķirīgās Krimināllikuma redakcijās kvalificētos sastāvos ir bijusi kriminalizēta kontrabanda, kurai pamatsastāvā ietvertās kriminalizējošās pazīmes vietā piemīt kāda cita tās kaitīgumu izsakoša pazīme.

[196] Latvijas Republikas Finanšu ministrijas 2005. gada 16. februāra vēstule Nr. 31-20.1/4475. Pieejams Saeimas arhīvā.

190. panta pirmajā daļā paredzētais noziedzīgais nodarījums papildināja to 34 noziedzīgo nodarījumu skaitu, kuri jau iepriekš bija kriminalizēti atbilstoši šādai pazīmei.

Tādējādi nosakot krimināltbildību par administratīvo pārkāpumu, par kriminalizēšanas kritēriju tika izvēlēts subjektīvs faktors, precīzāk, izdarītāju raksturojošie dati.[197] Savulaik padomju tiesībās Ilmārs Bišers un Alberts Pāže norādīja, ka noteiktos gadījumos tiesībpārkāpēja personībai ir izšķirošā loma noteikta juridiskās atbildības veida piemērošanā: „Ja agrāk pastrādāti līdzīgi pārkāpumi, kas tiek atkārtoti, neraugoties uz piemērotiem administratīvās [..] ietekmēšanas līdzekļiem, rodas nepieciešamība piemērot tai nopietnāku atbildības veidu, proti, krimināLo."[198] Juridiskajā literatūrā šī pieeja ir plaši kritizēta, norādot, ka administratīvā pārkāpuma izdarīšanas biežums neietekmē konkrēta pārkāpuma kaitīgumu, kādēļ pārkāpuma atkārtota izdarīšana jāņem vērā, individualizējot sodu vienā sankciju sistēmā, nevis – individualizējot juridiskās atbildības veidu.[199] Par būtiskāko pretargumentu atzīstams iespējamais dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa pārkāpums, ņemot vērā, ka krimināLatbildības konstituēšanā varēja būt izšķiroša tāda administratīva pārkāpuma ietekme, par kuru persona jau ir saņēmusi administratīvo sodu. Šī aspekta padziļināta analīze būtu atsevišķas izpētes priekšmets, taču jānorāda, ka persona netika saukta pie krimināLatbildības par vieniem un tiem pašiem faktiskajiem apstākļiem, jo personai tika inkriminēts vienīgi konkrētais pārkāpums, bet iepriekš izdarītais analogais pārkāpums tikai kvalitatīvi un kvantitatīvi pastiprināja iespējamo sodu.[200]

Konkrētais krimināLatbildības slieksnis atspoguļoja likumdevēja pieeju tādu negatīvu parādību skaita ierobežošanai, kuras, atsevišķi novērtētas, nesasniedza noziedzīgam nodarījumam raksturīgu kaitīguma pakāpi, bet kuru plaša izplatība traucēja normālai valsts funkcionēšanai.[201] Tādēļ autora ieskatā, normatīvi precizējot šī krimināLatbildības nosacījuma konstatēšanas

[197] Judins A. Par atkārtotību Krimināllikumā. Jurista Vārds, 2008. 11. marts, Nr. 10; Saukāne L. KrimināLatbildība par atkārtoti izdarītu administratīvo pārkāpumu. Jurista Vārds, 2009. 27. janvāris, Nr. 4; Krastiņš U. Noziedzīgu nodarījumu atkārtotības un kopības teorētiski praktiskie risinājumi. Jurista Vārds, 2010. 30. novembris, Nr. 48.

[198] Bišers I., Pāže A. Administratīvā atbildība. Rīga: Avots, 1988, 13. lpp. Latvijas PSR vadošā padomju krimināltiesību speciāliste Marija Blūma, tāpat ka citi padomju krimināltiesību autori, turpretī prettiesiskās rīcības atkārtošanu pieskaitīja nodarījumu raksturojošām pazīmēm, kas cita starpā liecina par tās paaugstinātu sabiedrisko bīstamību, nevis personībai. Taču arī viņas ieskatā subjektu raksturojošās pazīmes nedrīkstēja ņemt vērā, izvērtējot nodarījuma sabiedrisko bīstamību (Blūma M. Nozieguma jēdziens un tā pazīmes padomju krimināltiesībās. Rīga: Pētera Stučkas LVU Redakcijas un izdevniecības daļa, 1972, 52., 53. lpp.).

[199] Krastiņš U. Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības kvalifikācijas problēmas. Jurista Vārds, 2007. 20. novembris, Nr. 47; Judins A. 2008; Saukāne L. 2009; Krastiņš U. Krimināllikumam 10 gadi: tapšana, attīstība un perspektīva. Juridiskā zinātne, 2010, Nr. 1, 11., 21. lpp.

[200] Papildus norādāms, ka šobrīd krimināltiesībās ir konstatējami gadījumi, kad vienai un tai pašai noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmei ir nozīme personas saukšanai pie krimināLatbildības vienlaikus par diviem noziedzīgiem nodarījumiem, tādējādi, pastiprinot krimināLsodu par vienu un to pašu prettiesiskās uzvedības aktu. Personai tiek inkriminēta noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība, kad izraisītās kaitīgās sekas tiek aptvertas ar papildu tiesību normu, saskaņā ar kuru šīs sekas ir sodāmas bargāk. Piemēram, ja laupīšanas (KL 176. panta pirmā daļa) rezultātā cietušajam tiek tīši nodarīti smagi miesas bojājumi (KL 125. pirmajā daļā), tad personai tiek inkriminēti abi noziedzīgie nodarījumi, kaut arī abi satur norādi uz vardarbību.

[201] Saukāne L. 2009.

kārtību[202], tā pastāvēšana bija attaisnojama, jo, pastiprinot represijas pret personu, kurai piemērotais administratīvais sods nav bijis pietiekami efektīvs, lai tā turpmāk ievērotu tiesisko kārtību, valsts vara cīnās pret tiesisko nihilismu, ar ko saprotama normatīvi nostiprinātas kārtības ignorēšana, acīmredzami nerespektējot tajā atspoguļotās kolektīvās vērtības[203].

Taču izvēlētais risinājums likumdevēja ieskatā sevi attaisnoja relatīvi īsu laiku, jo krimināltbildības par kontrabandu nosacījums tika mainīts līdz ar Krimināllikuma apjomīgajiem grozījumiem saskaņā ar 2012. gada 13. decembra likumu "Grozījumi Krimināllikumā"[204]. Izmaiņu nepieciešamība tika pamatota ar Krimināsodu politikas koncepcijā izteiktajiem sodu sistēmas un sodu noteikšanas modernizācijas priekšlikumiem.[205] Tajā ietvertās atziņas atbilst iepriekš tiesību literatūrā paustajiem un jau minētajiem argumentiem.[206]

Turpmāk krimināltbildība saskaņā ar KL 190. panta pirmo daļu iestājās, ja kontrabanda izraisīja **būtisku kaitējumu**. Tādējādi, plašāk izplatot šo pazīmi Krimināllikuma Sevišķajā daļā, formāli tika atspoguļota Krimināsodu politikas koncepcijā iestrādātā nostāja uzskatāmi nošķirt krimināltbildību no administratīvās atbildības, kriminalizējot nodarījumus, kas rada vērā ņemamu kaitējumu sabiedriskajām interesēm.[207] Savukārt Krimināllikuma pamata redakcijā noteiktajam krimināltbildības par kontrabandu priekšnoteikumam – lielam apmēram – tika piešķirta vēl augstāka kaitīguma pakāpe, krimināltbildību par to nu jau paredzot sevišķi kvalificētajā panta trešajā daļā.

Likumsakarīgi tika noteiktas būtiski atšķirīgas maksimālās sankcijas KL 190. panta pirmajā un trešajā daļā, taču, izvērtējot teorētiski iespējamos kvalifikācijas risinājumus, konstatējams, ka dažādiem, bet savstarpēji salīdzināmiem kontrabandas kaitīguma determinantiem tika piešķirta nesamērīgi atšķirīga nozīme. Ja pāri valsts muitas robežai nelikumīgi tiktu pārvietotas preces lielā apmērā un vienlaikus kontrabandas rezultātā netiktu nomaksāti nodokļi ievērojamā apmērā un tiktu apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātas intereses un tiesības[208], tad, ievērojot normu konkurences noteikumus, personai nebūtu inkriminējams kontrabandas pamatsastāvs, bet gan sevišķi kvalificētais sastāvs saskaņā ar KL 190. panta trešo daļu. Tāpat, ja

[202] Likumdevēja izvēlēto kriminalizēšanas pieeju acīmredzami diskreditēja tas, ka par nākamo pēc krimināltbildības piemērošanas atkārtoti gada laikā izdarīto analoģisko pārkāpumu persona atkal bija sodāma administratīvā kārtā, neraugoties uz to, ka pat krimināsods nebija novērsis tās turpmāku deviantu uzvedību (sk.: Saukāne L. 2009).
[203] Osipova S. Ievads tiesību socioloģijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, 126.–127. lpp.
[204] Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 27. decembris, Nr. 202. [19.04.2023.]
[205] 2012. gada 13. decembra likuma "Grozījumi Krimināllikumā" pamatā esošā likumprojekta anotācija. Pieejams: https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument#_ftnref17 [skatīts 2022. gada 18. jūlijā].
[206] Krimināsodu politikas koncepcija: Ministru kabineta 2009. gada 9. janvāra rīkojums Nr. 6, Latvijas Vēstnesis, 2009. 13. janvāris, Nr. 6, Informatīvā daļa, 56.–61. lpp. Pieejams: http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2891 [skatīts 2022. gada 18. jūlijā]. Zaudējis spēku. [31.12.2020.]
[207] *Ibid.*, 56., 60.–61. lpp.
[208] Atbilstoši Īpaša likuma 23. panta pirmajai daļai redakcijā, kas korespondē apskatāmajai Krimināllikuma redakcijai, būtisku kaitējumu cita starpā veidoja noziedzīgā nodarījuma rezultātā vienlaikus nodarīts ievērojams mantiskais kaitējums un vēl arī citu ar likumu aizsargātu interešu un tiesību apdraudējums.

pāri valsts muitas robežai nelikumīgi tiktu pārvietotas preces lielā apmērā un vienlaikus kontrabandas rezultātā netiktu arī nomaksāti nodokļi lielā apmērā, tad personai būtu inkriminējams smagākais noziedzīgais nodarījums atbilstoši KL 190. panta trešajai daļai, nevis pirmajai daļai, ievērojot, ka krimināltiesību teorijā nodarījuma rezultātā nodarīti zaudējumi lielā apmērā tiek pielīdzināti būtiskam kaitējumam[209]. Tādējādi, ja arī likumdevēja ieskatā kontrabandas kaitīgumu precīzāk raksturo preču vērtība, nevis tās rezultātā nenomaksāto nodokļu apmērs, ir acīmredzami neadekvāti, ka sankcijas mērs atšķirtos 11 (!) reižu.[210] Jānorāda gan, ka KL 190. panta pašreizējā redakcijā šīs kvalifikācijas problēmas vairs nepastāv.

Savukārt S. Bikelis, sistēmiski analizējot Lietuvas Krimināl kodeksu, pamatoti secinājis, ka jebkurš ekonomiska rakstura noziegums lielākā vai mazākā mērā kaitē godīgai konkurencei. Tādēļ tam vien, ka kontrabandas ceļā iekšējā tirgū nelikumīgi tiek nodrošināta pieeja lētākām precēm, nevar piešķirt tik lielu nozīmi, lai attaisnotu nesamērību starp kontrabandas un to noziedzīgo nodarījumu kriminalizēšanas nosacījumiem, kad krimināl atbildība tiek saistīta ar reāla mantiska kaitējuma nodarīšanu valstij, piemēram, izvairoties no nodokļu nomaksas.[211] Šī atziņa ir attiecināma arī uz Latvijas krimināltiesisko regulējumu, tādēļ kriminalizēšanas nosacījumiem un sankciju ietvariem par KL 190. un 218. pantā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem ir jābūt salīdzināmiem.

Taču arī būtisks kaitējums kā kontrabandu kriminalizējošs apstāklis likumdevēja ieskatā bija pieņemams īsu laiku – ar 2015. gada 29. oktobra likumu "Grozījumi Krimināllikumā"[212] līdz šim brīdim kontrabandas krimināltiesiska ranga kaitīgumu atkal nosaka prettiesiski pārvietojamo preču vērtība, ko raksturo no jauna ieviestais vērtējuma jēdziens – kontrabandas preču **ievērojams apmērs**.

Atbilstoši likumprojekta anotācijai tāda pazīme kā būtisks kaitējums ir paredzama tad, ja nodarījuma rezultātā var tikt konstatēts ne tikai mantisks kaitējums, bet arī apdraudējums citām ar likumu aizsargātām interesēm. Secināms, ka likumdevēja ieskatā šī pazīme nav piemērota tādiem nodarījumiem, kuru kaitīgumu nosaka mantiskā kaitējuma apmērs vai noziedzīga nodarījuma priekšmeta vērtība, pie pēdējiem cita starpā pieskaitot arī kontrabandu.[213]

---

[209] Hamkova D., Liholaja V. Nelikumīgas darbības ar alkoholiskajiem dzērieniem un tabakas izstrādājumiem: kvalifikācijas problemātika. Jurista Vārds, 2012. 28. augusts, Nr. 35, 15. lpp.

[210] Plašāk par būtiska kaitējuma konstatēšanas problemātiku kontrabandas sastāva gadījumā sk.: Čevers T. Kontrabandas krimināltiesiskie aspekti. Rīga: Pārdaugavas juridiskais birojs, 2015, 57.–66. lpp.

[211] Bikelis S. Permąstant sankcijas už kontrabandą: proporcingumo problema (I). Proporcingumo principas ir Bausmės už kontrabandą. Teisės problemos, 2012, Nr. 4, pp. 15–16.

[212] Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2015. 19. novembris, Nr. 227. [19.04.2023.]

[213] 2015. gada 29. oktobra likuma "Grozījumi Krimināllikumā" pamatā esošā likumprojekta anotācija. Pieejams: https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/945D99DD5A3969EBC2257DE3004B422E?OpenDocument [skatīts 2022. gada 18. jūlijā].

Krimināltiesību doktrīnā pamatoti atzīts, ka vērtējuma jēdzieni un jo sevišķi tāds jēdziens kā "būtisks kaitējums", noziedzīgu nodarījumu sastāvu konstruēšanā izmantojami, ja nodarījuma kaitīgās sekas nav iespējams precīzi noteikt vai arī tās var atšķirīgi izpausties katrā konkrētā situācijā, kas apgrūtina to skaidru atklāšanu tiesību normas dispozīcijā.[214] Toties apstākļus, kas ietekmē komerciālās kontrabandas kaitīgumu, iespējams raksturot ar precīziem kvantitatīviem rādītājiem – nelikumīgā brīvā apritē nonākušais priekšmetu daudzums ir tieši uztverams un attiecīgi to vērtība ir noskaidrojama, turklāt atbilstoši preču raksturojošajiem datiem arī valstij nodarīto mantisko kaitējumu nenomaksāto nodokļu veidā ir iespējams aprēķināt. Tādēļ būtisks kaitējums nav piemērots kontrabandas kaitīguma izteicējs, taču saskaņā ar darba nākamajā apakšnodaļā sniegto analīzi arī patlaban pastāvošais krimināltiesību slieksnis nav atzīstams par optimālu jeb kontrabandas specifikai atbilstošu.

Atbilstoši iepriekš raksturotajām kontrabandas kriminalizēšanas sliekšņa izmaiņām līdz šim krimināltiesību par kontrabandu noteikta, noziedzīga nodarījuma sastāvā iekļaujot papildu objektīvās puses pazīmi vai subjekta personību raksturojošu pazīmi. Turklāt to raksturs bijis krasi atšķirīgs, proti, tās bijušas attiecināmas uz noziedzīga nodarījuma priekšmeta apmēru, izraisītajām kaitīgajām sekām un pat uz izdarītāja prettiesiskā motīva noturību, izdarot administratīvo pārkāpumu atkārtoti gada laikā. Turpmāk uzskaitītie apstākļi rada šaubas par likumdevēja konstruktīvi veiktu kontrabandas kaitīguma novērtējumu un attiecīgi par labas likumdošanas principa[215] prasību ievērošanu.

Pirmkārt, attiecīgo Krimināllikuma grozījumu priekšlikumu nepietiekama izvērtēšana. Likumprojektam, ar kuru ieviesta pazīme "atkārtoti gada laikā", nav pieejama anotācija, kas liecina par to, ka attiecīgais priekšlikums Saeimā iesniegts tikai pēc pirmā lasījumā un attiecīgi nav laikus pārdomāts. Savukārt, ja anotācijas ir pieejamas, piemēram, paredzot pazīmes "būtisks kaitējums" un "ievērojams apmērs", tad tajās nav izsmeļoši pamatots, kādēļ attiecīgā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīme ir paredzama un kā tā atbilst konkrētā noziedzīgā nodarījuma sastāva specifikai. Attiecīga argumentācija nav ietverta arī minēto likumprojektu izstrādes materiālos, kas pieejami Saeimas arhīvā.

Otrkārt, attiecīgo Krimināllikuma izmaiņu nepastāvīgums. Proti, pazīme "liels apmērs" bija spēkā nepilnus sešus gadus no 1999. gada 1. aprīļa līdz 2005. gada 31. maijam, pazīme "atkārtoti gada laikā" – nepilnus astoņus gadus no 2005. gada 1. jūnija līdz 2013. gada 31. martam,

[214] Sk.: Krastiņš U. Vērtējuma jēdzieni Krimināllikuma normās. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi. 2009–2014. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015., 273.–274. lpp.

[215] LR Satversmes tiesa no tiesiskas valsts principa atvasinājusi labas likumdošanas principu, saskaņā ar kuru likumdevējam cita starpā jāapspriež iecerētie priekšlikumi, lai izvērtētu tiesiskā regulējuma alternatīvas, jānodrošina tiesiskā regulējuma ilgtspēja, kā arī iecerētais tiesiskais regulējums nepieciešamības gadījumā pienācīgi jāpamato ar izskaidrojošiem pētījumiem (Par Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 3. panta 9.^{2} daļas 1. un 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam: LR Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta spriedums lietā Nr. 2018-11-01. Latvijas Vēstnesis, 2019. 8. marts, Nr. 48, 18.1. punkts).

pazīme "būtisks kaitējums" – nepilnus trīs gadus 2013. gada 1. aprīļa līdz 2015. gada 2. decembrim, un pazīme "ievērojams apmērs" – nepilnus astoņus gadus no 2015. gada 3. decembra līdz šim brīdim. *A priori* nav iespējams, ka tik salīdzinoši īsos laika posmos dinamiski būtu izmainījušies cilvēku paradumi vai valstī pastāvošās ekonomiskās attiecības un iekšējā tirgus stāvoklis, lai atzītu par lietderīgu šādu grozījumu izdarīšanu tradicionāli par konservatīvu uzskatītajā krimināllikumā.

Treškārt, tādu publiski pieejamu datu trūkums, kas visaptveroši atklātu kontrabandas negatīvo nozīmi.[216] Savukārt pieejamā informācija neapstiprina to, ka valsts vara būtu regulāri noteikusi kontrabandas negatīvo ietekmi uz sociāli ekonomiskajiem procesiem valstī un attiecīgi novērtējusi valsts varai pieejamo kontrabandas apkarošanas līdzekļu nepieciešamību un lietderību.[217]

Tādēļ secināms, ka raksturoto Krimināllikuma 190. panta pirmajā daļā izdarīto izmaiņu pamatā nav bijušas attiecīgi novērtētas kontrabandas kaitīguma izmaiņas, bet gan noziedzīgo nodarījumu sastāvu aprakstu unificēšana, ievērojot vienotu juridisko tehniku, neņemot vērā konkrētā noziedzīgā nodarījuma īpatnības.

Papildus jānorāda, ka atbilstoši vispāratzītai kriminoloģijas atziņai soda un attiecīgi noziedzības prevencijas efektivitāti nosaka soda neizbēgamība un bargums. Ja neizbēgamība ir atkarīga no kriminālprocesuālās norises, kur bez atbilstoša tiesiskā regulējuma pastāvēšanas

---

[216] Arī citās valstīs konstatēta līdzīga problēma, piemēram, nav pieejama detalizēta informācija par nelikumīgu tirdzniecību ar tabakas izstrādājumiem un par noziedzību, kas ar to saistīta (Buczkowski K., Nowak C. 2021, pp. 281–282).

[217] Ar mērķi noteikt pamatojumu Krimināllikuma grozījumiem autors iepazinās ar VID publiskotajiem tā darbību raksturojošajiem dokumentiem. Kontrabandas negatīvā nozīme vispārīgi ir atzīta, VID kontrabandas apkarošanu dažādiem līdzekļiem gan tieši, gan netieši pastāvīgi izvirzot par sava darba prioritāti (sk.: Valsts ieņēmumu dienesta darbības un attīstības stratēģija 2011.–2013. gadam, 6., 7., 8. lpp. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/default.aspx?tabid=4&id=684&hl=1 [skatīts 2022. gada 6. septembrī]; Valsts ieņēmumu dienesta darbības stratēģija 2014.–2016. gadam, 8., 9. lpp. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/default.aspx?tabid=4&id=684&hl=1 [skatīts 2022. gada 6. septembrī]; Valsts ieņēmumu dienesta darbības stratēģija 2017.–2019. gadam Pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/vid_darbibas_un_attistibas_strategija_2017-2019_1310.pdf [skatīts 2022. gada 6. septembrī]; Valsts ieņēmumu dienesta darbības stratēģija 2020.–2022. gadam, 3., 6., 10. lpp. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/vid_strategija_precizeta_.pdf [skatīts 2022. gada 6. septembrī]).

Savukārt izvērtējot VID ikgadējos publiskos pārskatus, kur cita starpā atspoguļoti arī darba rezultativitātes kvantitatīvie rādītāji, nav iespējams izdarīt drošus secinājumus par kontrabandas intensitātes kritumu vai pieaugumu, kas varētu liecināt par tās kaitīguma izmaiņām un attiecīgi būt par pamatu regulārai grozījumu izdarīšanai Krimināllikumā. Jāņem vērā, ka norādītie dati, atspoguļojot izmaiņas trīs gadu periodā, savstarpēji nesakrīt, nav precizēts vai tādu preču kā cigaretes, alkohols, degviela izņemšana notikusi kriminālprocesu vai administratīvo pārkāpumu lietvedību ietvaros, tāpat nav norādīts, kāda veida pārkāpums ir konstatēts, kura dēļ attiecīgās preces ir izņemtas. Publiskie pārskati tāpat nedod iespēju izsekot valstij nodarīto zaudējumu apmēram izdarīto noziedzīgo nodarījumu rezultātā, jo tā fiksēta tikai atsevišķu gadu pārskatos, turklāt tiek ņemtas vērā visu noziedzīgo nodarījumu muitas darbības jomā iestājušās vai prognozētās kaitīgās sekas. Tādēļ secināms, ka publiskie pārskati lielākoties popularizē VID darbību, veidojot tās pozitīvu publisko tēlu un zināmā mērā var sekmēt iedzīvotāju un uzņēmēju sadarbību ar VID, bet to detalizācijas pakāpe nav pietiekama, lai spriestu par nelikumīgu starptautisku preču apriti raksturojošiem faktoriem. VID publiskie gada pārskati pieejami: https://www.vid.gov.lv/lv/strategija-plans-parskati [skatīts 2023. gada 10. martā].

izšķiroši svarīga ir arī prasmīga tā praktiskā piemērošana, tad sodu veidu un to mēra robežu noteikšanā izšķirošs ir likumdevēja lēmums.

Krimināllikuma sākotnējā redakcijā kontrabandas pamata sastāva maksimālā sankcija bija noteikta brīvība atņemšana uz laiku līdz pieciem gadiem, kas attiecīgi bija klasificējams ka mazāk smags noziegums. Tādējādi tika saglabāta jau Latvijas Krimināl kodeksā noteiktais soda veids un mērs un noziedzīgā nodarījuma klasifikācija. Turpmāk sankcijas par KL 190. pantā ietvertajiem noziedzīgajiem nodarījumiem ir revidētas vairākkārt, precīzāk, gandrīz katru reizi, kad šajā tiesību normā ir veiktas izmaiņas, proti, ar 2002. gada 17. oktobra likumu "Grozījumi Krimināllikumā", 2004. gada 12. februāra likumu "Grozījumi Krimināllikumā"[218], 2005. gada 28. aprīļa likumu "Grozījumi Krimināllikumā", 2007. gada 13. decembra likumu "Grozījumi Krimināllikumā"[219], 2012. gada 13. decembra likumu "Grozījumi Krimināllikumā", 2020. gada 3. septembra likumu "Grozījumi Krimināllikumā"[220] un ar 2020. gada 17. decembra likumu "Grozījumi Krimināllikumā"[221]. Grozījumi lielākoties saistīti ar tādu izmaiņu ieviešanu, kas skar visu krimināl sodu sistēmu kopumā vai kas paredzēti sankciju savstarpējai saskaņošanai, taču autora ieskatā būtiski pievērst uzmanību izmaiņām, kas veiktas vai arī nav veiktas saistībā ar krimināl atbildības sliekšņa pārdefinēšanu.

Kontrabandas pamatsastāvs vienmēr bijis klasificējams kā mazāk smags noziegums[222], kas *prima facie* liecina par to, ka likumdevēja ieskatā arī kontrabandas kaitīgums laika gaitā nav būtiski mainījies, ievērojot, ka tieši klasifikācija atspoguļo noziedzīga nodarījuma kaitīgumu, kas sevišķi uzsvērts arī Krimināl sodu politikas koncepcijā.[223] Taču turpmāk raksturotās sankciju izmaiņas, kas detalizētāk izsaka konkrētā nodarījuma kaitīgumu, liek apstrīdēt šādu secinājumu.

Ar 2005. gada 28. aprīļa likumu "Grozījumi Krimināllikumā", kad likumdevējs atteicās no pazīmes "liels apmērs" pamatsastāvā, pirmās daļas sankcija tika mīkstināta, par maksimālo sodu nosakot brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem. Savukārt krimināl atbildība par kontrabandu lielā apmērā turpmāk tika paredzēta panta kvalificējošajā otrajā daļā, kur noteiktā maksimālā sankcija brīvības atņemšana uz laiku no trijiem līdz astoņiem gadiem jau atbilst smaga nozieguma klasifikācijai. Tādējādi maksimālais sods par kontrabandu lielā apmērā ievērojami pieauga – vairāk nekā par pusi, proti, par trim gadiem.

[218] Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2004. 3. marts, Nr. 34. [19.04.2023.]
[219] Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. 29. decembris, Nr. 208. [19.04.2023.]
[220] Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2020. 15. septembris, Nr. 178. [19.04.2023.]
[221] Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2020. 29. decembris, Nr. 250. [19.04.2023.]
[222] Noziedzīgu nodarījumu klasifikācija, saskaņā ar kuru, ievērojot vainas formu un maksimālo sankciju diferenciāciju, tos iedala krimināl pārkāpumos, mazāk smagos, smagos un sevišķi smagos noziegumus, ir reglamentēta KL 7. pantā.
[223] Krimināl sodu politikas koncepcija: Ministru kabineta 2009. gada 9. janvāra rīkojums Nr. 6, Latvijas Vēstnesis, 2009. 13. janvāris, Nr. 6, Informatīvā daļa, 6.–7. lpp. Pieejams: http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2891 [skatīts 2022. gada 18. jūlijā]. Zaudējis spēku.

Savukārt ar 2012. gada 13. decembra likumu "Grozījumi Krimināllikumā", kas kopumā bija vērsts uz krimināLsodu sistēmas liberalizēšanu[224], likumdevējam pazīmes "atkārtoti gada laikā" vietā ieviešot pazīmi "būtisks kaitējums", pirmās daļas sankcija atkal tika mīkstināta, par maksimālo sodu nosakot brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam, neraugoties uz to, ka krimināLatbildība turpmāk bija saistīta ar kaitīgo seku iestāšanos, respektīvi, pirmo reizi kontrabandas sastāva konstrukcija atbilda materiālam noziedzīga nodarījuma sastāvam.[225] Savukārt krimināLatbildība par kontrabandu lielā apmērā nu jau bija paredzēta sevišķi kvalificētajā trešajā daļā, kā tas ir saglabājies līdz šim brīdim, un noteikta maksimālā sankcija brīvības atņemšana uz laiku no diviem līdz 11 gadiem, kas atbilst sevišķi smaga nozieguma klasifikācijai. Tādējādi maksimālais soda mērs par kontrabandu lielā apmērā, salīdzinot ar Krimināllikuma iepriekšējo redakciju, pieauga vēl par trim gadiem. Jāpiemin, ka ar 2020. gada 3. septembra likumu "Grozījumi Krimināllikumā" sankcija par kontrabandu lielā apmērā ir grozīta, atsakoties no minimālās brīvības atņemšanas soda sankcijas ierobežojuma un samazinot maksimālā soda sankciju par vienu gadu, tas ir, līdz desmit gadiem, taču noziedzīgā nodarījuma klasifikāciju tas nav ietekmējis.

Toties ar 2015. gada 29. oktobra likumu "Grozījumi Krimināllikumā", grozot krimināLatbildības slieksni uz kontrabandas preču ievērojamu apmēru, tādējādi atjaunojot formāla noziedzīga nodarījuma sastāva konstrukciju un attiecīgi sodu paredzot vienīgi par prettiesisko darbību, sankcijas un līdz ar to arī klasifikācija netika mainīta.

Ievērojot minēto, rodas bažas par līdz šim vispār jebkādu kritēriju esamību soda mēra robežu noteikšanā, it īpaši, ievērojot pretēji vērstu tendenci, ka – par kontrabandas pamatsastāvu soda maksimālās robežas ir būtiski samazinātas, toties par kontrabandu lielā apmērā soda maksimālās robežas ir uzskatāmi palielinātas. Turklāt liela apmēra izpratne visu šo laiku nav mainījusies.[226] Noziedzīga nodarījuma priekšmeta apmēra noteikšana vienmēr ir bijusi piesaistīta tādam kritērijam kā valstī noteiktā minimālā mēnešalga, kura atspoguļo laikā mainīgo sociāli ekonomisko situāciju valstī. Šāda tipa nenoteiktie juridiskie jēdzieni tiek izmantoti tieši tādēļ, lai tiesisko regulējumu padarītu elastīgāku un izvairītos no pastāvīgiem grozījumiem, to arvien pieskaņojot faktiskajai realitātei.[227]

Tādējādi secināms, ka likumdevējs līdz šim nav demonstrējis skaidru pozīciju par kontrabandas vispār un tās kvalificējošo pazīmju kaitīgumu. Raksturotā likumdevēja nekonsekvence izgaismo problēmas valstī pastāvošajā kriminalizēšanas politikā kopumā, jo,

[224] 2012. gada 13. decembra likuma "Grozījumi Krimināllikumā" pamatā esoša likumprojekta anotācija. Pieejams: https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument#_ftnref17 [skatīts 2022. gada 18. jūlijā].
[225] Par kontrabandas sastāva veidu atkarībā no tā konstruktīvajām īpatnībām sk. darba 4.3.1. nodaļā.
[226] Sk. Īpašā likuma 20. pantu.
[227] Sniedzīte G. Tiesību normu iztulkošana *praeter legem* (II). Likums un tiesības, 2005, Nr. 11, 352. lpp.

analizējot sankcijas par atšķirīgu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu to kopsakarā, tiesību literatūrā jau ir konstatēts, ka krimināls odu apmēri nereti ir noteikti ārpus jebkādas sistēmas bez skaidri identificējamiem kritērijiem.[228] Tādēļ turpinājumā autors sniegs teorētisku ieskatu kriminalizēšanas principos, lai noteiktu atbilstošāko kritēriju kontrabandas kriminalizēšanai.

3.2. Nodarījumu kriminalizēšanas principi un to nozīme kontrabandas kriminalizēšanas optimālā sliekšņa noteikšanā

Saskaņā ar iepriekš minēto krimināl atbildības par kontrabandu slieksnis Krimināllikuma darbības divdesmit piecu gadu laikā ir grozīts trīs reizes. Ievērojot, ka likumdevējs katrreiz ir izvēlējies atšķirīgu kritēriju, KL 190. pantā ietvertā tiesiskā regulējuma nepastāvīgums rada jautājumu, vai vispār vēršanās pret komerciālo kontrabandu ar krimināltiesiskiem līdzekļiem ir attaisnojama.

Tādēļ ir jāpievērš uzmanība kriminalizēšanas principiem, kam jaunākajā Latvijas krimināltiesību vispārīgās daļas problemātikai veltītajā literatūrā nav pievērsta pastiprināta uzmanība. Taču pirms tam ir jāieskicē krimināltiesību nozīme, jo kriminalizēšanas rezultātā tiek noteikti tie personas uzvedības akti, par ko ir paredzēts krimināls ods, kas piemērojams kriminālprocesuālā kārtībā.

Sabiedrību vieno kopīgas vispārīgas vērtības un no tām atvasinātas konkrētas intereses, tajā skaitā tiesiska preču starptautiska aprite, ko valsts vara aizsargā divpakāpīgi. Pirmkārt, tiek pieņemts tiesiskais regulējums, kas atšķirīgā detalizācijas pakāpē strukturē jebkuru sabiedrības dzīves jomu, paredzot, ka noteiktu darbību izpilde vai atturēšanās no tām ir prognozējama un pakļauta zināmai kārtībai. Otrkārt, par noteiktās kārtības pārkāpumiem tiek paredzēta juridiskā, tajā skaitā krimināltiesiskā, atbildība, kas nosaka piespiešanas mehānismu tās ievērošanai.[229]

Krimināltiesības neregulē tiesiskās attiecības kādās tiesību nozarēs, bet gan ir paredzētas to izpildes neizbēgamībai.[230] Citiem vārdiem, tās neveido tiesisko iekārtu, bet gan cīnās ar citu tiesību nozaru traucējumiem.[231] Tādēļ pamatoti līdz pat mūsdienām ir saglabājusies atziņa, ka krimināltiesībām, kuru ietvaros tiek piemērota smagākā juridiskās atbildības forma, proti, krimināl atbildība, ir sekundāra jeb pakārtota nozīme tiesiskās kārtības uzturēšanā.[232] Turklāt šī

[228] Hamkova D. Krimināltiesību globalizācijas procesi un krimināls ods. Grām.: Aktuālās tiesību realizācijas problēmas. Latvijas Universitātes 69. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011, 364. lpp.
[229] Par krimināls odu kā tiesību kvalitātes garantu, nodrošinot sabiedrības interešu efektīvu aizsardzību, sk.: Banga E. Sodu politika kā brīdinājums. Jurista Vārds, 2006. 3. janvāris, Nr. 1.
[230] Хилюта В. В. Преступления против собственности и порядка осуществления экономической деятельности: концептуальные основы моделирования объекта и системы. Москва: Юрлитинформ, 2012, с. 62.
[231] Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 15., 21. lpp.
[232] Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. 2005, 24. lpp.; Herring J. Criminal Law. Text, Cases, and Materials. Oxford: Oxford University Press, 2004, pp. 5–7.; Leja M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē un Vācijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 261. lpp.; Есаков Г.

atziņa formāli ir atzīta arī krimināla jā likumdošanā, par ko liecina Krimināl sodu politikas koncepcija, kurā akcentēta krimināltiesību alternatīvā nozīme noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas novēršanai.[233]

Neraugoties uz to, sabiedrībā, kurā pastāv konflikti, krimināltiesības tomēr nosaka indivīda rīcības brīvības galējās robežas, kad valsts īstenotā noziedzības prevencija un sabiedrības pašregulācija nav bijusi pietiekami efektīva. Tādēļ krimināltiesības ir vērstas uz sabiedrības drošības aizsardzību, kas mūsdienās dažādu apdraudējuma risku intensīva pieauguma apstākļos ir kļuvusi par vienu no būtiskākajām sabiedrības prasībām pret valsti.[234] Savukārt, uzskaitot un sistematizējot sabiedrībai būtiskākās intereses[235], kuru īstenošanu regulē citas tiesību nozares, krimināllikums demokrātiskā un tiesiskā valstī atspoguļo sabiedrību, kurai tas ir adresēts.

Atbilstoši minētajam teorijā tiek nošķirtas arī vairākas krimināltiesību funkcijas. Pirmkārt, aizsargājošā funkcija, ar piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piedraudējumu un piemērošanu panākot krimināllikumā nostiprināto interešu atzīšanu un līdz ar to uzturot tiesisko kārtību kopumā. Otrkārt, preventīvā jeb brīdinošā funkcija, personu pirms rīcības uzsākšanas informējot, ka noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā tai neizbēgami nāksies izciest negatīvas sekas.[236] Turklāt krimināltiesībām ir arī simboliska nozīme, jo, likumdevējam krimināllikumu papildinot ar jaunu noziedzīga nodarījuma sastāvu, tas principiāli iestājas pret konkrēto uzvedības aktu.[237]

Apstākļos, kad par noteikta veida tiesībpārkāpumiem tiek paredzētas smagākas negatīvās sekas personai nekā par citiem, samērīguma princips kā vispārējs tiesību princips, kas nosaka demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskās sistēmas sistematizāciju,[238] prasa noskaidrot šo tiesībpārkāpumu atšķirīgās īpašības.[239]

А. Экономическое уголовное право: Общая часть. Москва: Издательский дом Высшей школы экономики, 2019, с. 153.

[233] Krimināl sodu politikas koncepcija: Ministru kabineta 2009. gada 9. janvāra rīkojums Nr. 6, Latvijas Vēstnesis, 2009. 13. janvāris, Nr. 6, Informatīvā daļa, 56.–61. lpp. Pieejams: http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2891 [skatīts 2022. gada 18. jūlijā]. Zaudējis spēku.

[234] Comparative Concepts of Criminal Law. Ed. J. Keiler, D. Roef. 3rd Ed. Cambridge: Intersentia, 2019, pp. 6, 30.

[235] U. Krastiņš paudis, ka: "Ar krimināltiesību līdzekļiem likumdevējs paredzējis nodrošināt tikai pašas svarīgākās un nozīmīgākās intereses." (Krastiņš U. 2014, 55. lpp.).

[236] Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. 3. papildinātais izd. Zin. red. U. Krastiņš. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 18.–19. lpp.; Ashworth A. Principles of Criminal Law. 5th Ed. Oxford: Oxford University Press, 2006, pp. 15–17.

[237] Par kriminalizēšanu kā likumdevēja politiski motivētu reakciju uz sabiedriskajiem procesiem sk.: Ashworth A. 2006, pp. 23.–25.

[238] Rezevska D. Latvijas tiesiskā sistēma. Nacionālā enciklopēdija. 12.10.2021. Pieejams: https://enciklopedija.lv/skirklis/25869-Latvijas-tiesisk%C4%81-sist%C4%93ma [skatīts 2022. gada 28. jūlijā].

[239] Juridiskajā literatūrā samērīguma principu ir piedāvāts likt visā krimināltiesību pamatā, proti, atkarībā no pārkāpuma smaguma nodarījumi vispirms ir kriminalizējami, jau kriminalizēti nodarījumi ir nošķirami savā starpā, izvērtējot likumdevēja noteiktās sankcijas, un pēc tam, izvērtējot notikušā faktiskos apstākļus, jau konkrētai personai par izdarītu kriminalizētu nodarījumu nosakāms atbilstošs sods sankcijas ietvaros (Ashworth A. 2006, pp. 19–20). Plaši par samērīguma principa nozīmi nodarījumu kriminalizēšanā un soda noteikšanā Lietuvas Konstitucionālās tiesas prakses kontekstā sk.: Bikelis S. 2012; Fedosiukas O. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė. Jurisprudencija, 2012, Vol. 19, No. 2.

Saskaņā ar KL 6. pantu noziedzīgs nodarījums definēts kā ar nodomu vai aiz neuzmanības izdarīts kaitīgs nodarījums, kurš paredzēts Krimināllikumā un par kura izdarīšanu draud krimināls sods, ja vien nepastāv kriminālatbildību izslēdzoši apstākļi. Tādējādi noziedzīgs nodarījums raksturots gan formāli, ietverot norādi uz nodarījuma ietveršanu krimināllikumā, gan materiāli, ietverot norādi uz tā kaitīgumu. Taču nevar atzīt, ka šajā tiesību normā būtu atspoguļots kriminalizēšanas pamats, jo jebkuras rīcības prettiesiskums *per se* nosaka tās kaitīgumu un ir par iemeslu tam, ka valsts vara izmanto resursus, lai vispār pret to vērstos.[240] Turklāt ar kaitīgumu latviešu valoda tiek saprasta īpašība, kas apzīmē kaut kā nevēlama izraisīšanu.[241] Tas ir attiecināms uz jebkuru tiesībpārkāpumu[242], tādēļ, autoraprāt, nav pamata kaitīguma jēdzienu monopolizēt vienīgi noziedzīgu nodarījumu raksturošanai.

U. Krastiņš, kura ilgstošās zinātniskās un pedagoģiskās darbības ietekmē Latvijas tiesību telpā veidojusies krimināltiesību vispārīgās daļas jautājumu izpratne, uzsvēris kaitīgumu kā noziedzīga nodarījuma svarīgāko īpašību[243], skaidrojot, ka noziedzīgi nodarījumi atšķirībā no citiem tiesībpārkāpumiem atšķiras ar kaitīguma smaguma pakāpi, kas kādu interešu apdraudējumu izsaka tādā mērā, ka pret to ir nepieciešams vērsties ar krimināltiesību līdzekļiem.[244] Vairāki mūsdienu autori ir apstiprinājuši, ka noziedzīgam nodarījumam ir visaugstākā kaitīguma pakāpe.[245] Attiecīgi jo svarīgāka jeb būtiskāka ir aizsargājamā interese, jo kaitīgāka ir nesankcionēta vēršanās pret to.[246] Turklāt konkrētās aizsargājamās intereses nozīmes pieaugumam jāatspoguļojas arī sankcijas palielinājumā, kas nodrošina to, ka sankcija ir attiecīgo interešu aizsardzības garants.[247]

Intereses nozīmi raksturo tas, cik no tās saglabāšanas ir atkarīgs, respektīvi, jo vairāk tā sniedz indivīdam un sabiedrībai, jo vairāk posta rada tās apdraudējums. Nozīmes kritērijs var būt šo interešu aizsardzības rangs. Tā D. Hamkova akcentējusi, ka krimināltiesību pamatu veido

[240] Козлов Ю. М. Административное право. Учебник. Москва: Юристъ, 2001, с. 168.
[241] Šķirklis "kaitīgs". Interneta vārdnīca "Tēzaurs". Pieejams: https://tezaurs.lv/kait%C4%ABgs:1 [skatīts 2022. gada 28. jūlijā].
[242] Beļska A. Noziedzīga nodarījuma izpratne Latvijas un Amerikas Savienoto Valstu krimināltiesības. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012, 135. lpp.
[243] Plašāko kaitīguma kā noziedzīga nodarījuma pazīmes skaidrojumu sk.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorijas un prakses problēmas. Jurista Vārds, 2003. 30. septembris, Nr. 35.
[244] Krastiņš U. 2014, 11., 12.–13. lpp.
[245] Rozenbergs J. Vainas institūts krimināltiesībās un tā nozīme noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijā. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013, 79. lpp.; Hamkova D. Goda un cieņas krimināltiesiskā aizsardzība Latvijā. Grām.: Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā I. 2016. gada 16.–17. novembris. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 6. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016, 284. lpp.; Kronberga I. Nepilngadīgo personu likumpārkāpumu prevencija kā krimināls soda mērķis. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2019, 96. lpp.
[246] Krastiņš U. 2014, 55. lpp.; Reigase A. Kriminalizācija un dekriminalizācija – krimināltiesību politikas īstenošanas metodes. Administratīvā un Krimināla Justīcija, 2007, Nr. 2, 12. lpp.
[247] Hamkova D. 2011, 364., 365. lpp.

konstitucionāli aizsargātas vērtības.[248] Arī ārzemju krimināltiesību literatūrā pausts, ka noteikta rīcība var tikt kriminalizēta tieši pamattiesību aizsardzības nolūkos.[249]

LR AT Senāta Krimināllietu departaments savā 2008. gada 1. septembra lēmumā lietā Nr. SKK-351/2008[250] norādījis, ka Satversmē garantēto tiesību aizskārums katrā ziņā atzīstams par personas tiesību un tiesiski aizsargāto interešu ievērojamu apdraudējumu Īpašā likuma 23. panta izpratnē, kas piepilda ar saturu tādu krimināltiesību vērtējuma jēdzienu un vienlaikus krimināalatbildības slieksni kā „būtisks kaitējums". Taču konstitūcijas lakoniskā izteiksme dod lielākas iespējas kā tās paplašinātai, tā sašaurinātai iztulkošanai, kādēļ iepriekš minētā atziņa gluži neatvieglo kaitīguma pakāpes noteikšanu. Minēto apliecina LR AT Krimināllietu departamenta 2016. gada 29. septembra lēmums lietā Nr. SKK-190/2016, ar kuru tika koriģēta iepriekš minētajā lēmumā ietvertā pieeja būtiska kaitējuma konstatēšanā, norādot, ka tomēr ne katrs Satversmē garantēto tiesību aizskārums *per se* ir atzīstams par ievērojamu bez šī aizskāruma individuāla izvērtējuma. Tas ļauj vispārināt, ka atšķirīgu Satversmē garantēto tiesību aizskāruma smagums ir novērtējams pēc atšķirīgiem kritērijiem.

Detalizēti kaitīgums jeb sabiedriskā bīstamība tika analizēta padomju krimināltiesībās, no kurām pārņemti daudzi mūsdienu Latvijas krimināltiesību koncepti. Tā arī M. Blūma, analizējot nozieguma[251] fenomenu, atsaucoties uz citiem padomju kolēģiem, par tā svarīgāko pazīmi nosauca tā sabiedrisko bīstamību, kas atklāj nozieguma būtību un vienlaikus ļauj nošķirt par noziedzīgu atzīstamo rīcību no citiem pārkāpumiem.[252]

Kaut arī jebkurš pārkāpums pamatoti tika atzīts par sabiedriski bīstamu, M. Blūma pauda, ka noziegumu paaugstinātā jeb specifiskā sabiedriskā bīstamība izriet no apdraudēto sabiedrisko attiecību svarīguma un no kaitējuma smaguma, kas tām draud un kam jābūt ievērojamam jeb nopietnam.[253] Tāpat autore izšķīra vēl vairākas citas pazīmes, kas raksturo nozieguma sabiedrisko bīstamību, proti, personas uzvedības raksturs, darbības neatlaidība, atkārtošana, subjektīvā attieksme pret nodarījumu un tā rezultātā izraisītajām kaitīgajām sekām.[254]

---

[248] Hamkova D. 2016, 284. lpp.
[249] Comparative Concepts of Criminal Law. Ed. J. Keiler, D. Roef. 3rd Ed. Cambridge: Intersentia, 2019, pp. 75.
[250] LR AT Senāta Krimināllietu departamenta 2008. gada 11. septembra lēmums lietā Nr. SKK-351/2008. Pieejams: http://www.at.gov.lv/lv/info/archive/department2/2008/ [skatīts 2012. gada 11. maijā].
[251] Ievērojot Latvijas PSR 1961. gada Kriminālkodeksa 7. panta pirmo daļu, padomju krimināltiesībās visu noziedzīgās uzvedības aktu apkopojošs jēdziens bija noziegums, nevis noziedzīgs nodarījums (Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālkodekss. "Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotāja" pielikums. Rīga: [b. i.], 1961, 6. lpp.).
[252] Blūma M. 1972, 48., 60. lpp.
[253] Blūma M. 1972, 48.–49., 50., 52., 60. lpp.; Latvijas PSR Kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A. Niedres visp. red. Rīga: Avots, 1982, 35. lpp.
[254] Blūma M. 1972, 52.–53. lpp. Vēlāk Agra Reigase uzskaitītajiem līdzīgus apstākļus, proti, nodarījuma raksturu un veidu, iestājušās sekas, izdarītāju raksturojošas pazīmes, vainas formu, mērķi un motīvu, atzina par tādiem, kas likumdevējam jāņem vērā, kriminalizējot nodarījumus, jo tie ietekmē nodarījuma kaitīgumu (Reigase A. 2007, 12. lpp.).

Autore pievienojusies citu laikabiedru priekšlikumam nozieguma sabiedriskās bīstamības novērtēšanā ņemt vērā tās raksturu un pakāpi.[255] Viņas ieskatā raksturs noziegumu izsaka kvalitatīvi un attiecīgi ir Krimināl kodeksa Sevišķās daļas uzbūves pamatā.[256] Secināms, ka šī pazīme ir par pamatu attiecīga nodarījuma kriminalizēšanai. Savukārt pakāpe noziegumu izsaka kvantitatīvi un dod pamatu likumdevējam noteikt atšķirīgus soda veidus un mērus un tiesai piemērot sodu sankcijas robežās, izvērtējot nodarījuma objektīvo un subjektīvo pusi raksturojošās pazīmes.[257] Secināms, ka šī pazīme ir par pamatu krimināl soda individualizācijai par nodarījumu, kurš jau ir kriminalizēts.

Šos kritērijus noziedzīgu nodarījumu nošķiršanai no citiem tiesībpārkāpumiem un arī to savstarpējai norobežošanai mūsdienās atbalstījuši arī Aleksejs Loskutovs un Andrejs Judins.[258]

Līdzīga pieeja ir pārmantota arī Krievijas jaunākajā tiesību literatūrā, atzīstot, ka sabiedriskā bīstamība ir visai nenoteikts jēdziens, tādēļ kriminalizēšanas pamats nav nodarījuma sabiedriskā bīstamība *per se*, bet gan tās pietiekams līmenis.[259] To nosaka nodarījuma kaitīgums, apdraudot sabiedrībai nozīmīgas attiecības, noziedzīgā nodarījuma radītās negatīvās sekas un arī izplatība, kas apliecina, ka nodarījumam nav vienkārtējs vai nejaušs raksturs.[260]

Rietumvalstu tiesību literatūrā, detalizēti apskatot kriminalizēšanas jautājumus, vairāk uzmanības tiek veltīts atšķirīgiem apstākļiem, kas var būt par pamatu, lai izšķirtos par principiālu nepieciešamību sodīt. Tie ir sodīšanas attaisnojumi, kuri likumdevējam jāizsver katrā konkrētā gadījumā.[261] Kaut arī nodarījuma nopietnības novērtēšana, neraugoties uz tās komplekso un problemātisko raksturu, ir nenovēršama un fundamentāla,[262] vienlaikus tiek norādīts, ka nav iespējamas piedāvāt konkrētas un universāli piemērojamas vadlīnijas kriminālatbildības sliekšņa

[255] Blūma M. 1972, 36., 50. lpp.
[256] *Ibid.*, 58. lpp.
[257] *Ibid.*, 58.–59. lpp.
[258] Judins A., Loskutovs A. Bīstamība kā noziedzīga nodarījuma pazīme. LPA Raksti, 2000, Nr. 7, 118.–119. lpp.
[259] Нечаев А. Д. Концептуальные основы криминализации и декриминализации деяний. Москва: Юрлитинформ, 2018, с. 59, 120–121, 199.
[260] *Ibid.*, с. 59, 122, 143, 158–159, 160, 200.
[261] Comparative Concepts of Criminal Law. Ed. J. Keiler, D. Roef. 3rd Ed. Cambridge: Intersentia, 2019, pp. 36. Tiek pievērsta uzmanība indivīda autonomijas principam, saskaņā ar kuru tiek iebilsts paternālai pieejai, saskaņā ar kuru rūpēs par indvīdu likumdevējs nosaka tā rīcības ierobežojumus, apšaubot viņu spēju patstāvīgi pieņemt lēmumus savās labākajās interesēs (Comparative Concepts of Criminal Law. Ed. J. Keiler, D. Roef. 3rd Ed. Cambridge: Intersentia, 2019, pp. 45; Ashworth A. 2006, pp. 25–26), labklājības principam, saskaņā ar kuru indivīda autonomija tiek ierobežota sabiedrības kopējo interešu nodrošināšanai (Comparative Concepts of Criminal Law. Ed. J. Keiler, D. Roef. 3rd Ed. Cambridge: Intersentia, 2019, pp. 46; Ashworth A. 2006, pp. 28–29), kaitējuma principam, saskaņā ar kuru indivīds ir tiesīgs rīkoties, kā vēlas, ja vien nekaitē apkārtējiem (Comparative Concepts of Criminal Law. Ed. J. Keiler, D. Roef. 3rd Ed. Cambridge: Intersentia, 2019, pp. 48–49; Ashworth A. 2006, pp. 30), juridiskajam morālismam, saskaņā ar kuru tiek kriminalizēti uzvedības akti, kas pārkāpj sabiedrisko morāli, kas nodrošina tās pastāvēšanu (Comparative Concepts of Criminal Law. Ed. J. Keiler, D. Roef. 3rd Ed. Cambridge: Intersentia, 2019, pp. 60; Ashworth A. 2006, pp. 40), tiesisko interešu aizsardzības principam, saskaņā ar kuru vienīgi noteikta veida intereses pelna krimināltiesisku aizsardzību (Comparative Concepts of Criminal Law. Ed. J. Keiler, D. Roef. 3rd Ed. Cambridge: Intersentia, 2019, pp. 67).
[262] Ashworth A. 2006, pp. 39.

noteikšanai.[263] Attiecīgi izejas punkts, lemjot par kāda nodarījuma kriminalizēšanu, ir tā kaitīgums un kaitējuma nodarīšana tā rezultātā.[264] Krimināllatbildība, kas paredz spēcīgāko valsts varas nopēlumu, paredzama tikai par nopietnākajiem pārkāpumiem (angļu val. *the major wrongs*), kas ietekmē galvenās vērtības (angļu val. *central values*) un izraisa nopietnu kaitējumu (angļu val. *significant harms*).[265]

Tādējādi ir pamats secināt, ka konkrētā apdraudējuma objekta paša par sevi svarīgums nav vienīgais tā kaitīguma izteicējs. Arī nodarījumu raksturojošie apstākļi[266], kas aptver visas tās objektīvās un subjektīvās pazīmes, kas raksturo notikušo un palielina iespēju aizskart objektu vai šo aizskārumu padarīt smagāku, var būt tik nozīmīgi, ka šī apdraudējuma riska neitralizēšanai ir nepieciešami krimināltiesiski līdzekļi. Turklāt, kaut arī jebkurš tiesībpārkāpums tādā vai citādā veidā negatīvi ietekmē apkārtējo vidi, izraisīto seku raksturs un smagums liecina par tiesību pārkāpuma paaugstinātu kaitīgumu.[267] Nozīmīgāku seku iestāšanās iespēja likumsakarīgi palielinās, ja tiek aizskarts būtisks objekts vai tas tiek darīts intensīvi.

Ievērojot minēto secināms, ka par nodarījuma paaugstinātu kaitīgumu liecina apdraudētā objekta svarīgums, nodarījuma raksturs un radītās kaitīgās sekas. Pieaugot nodarījuma kaitīgumam, pirmkārt, tas ir kriminalizējams, Krimināllikuma Sevišķajā daļā ietverot attiecīgu noziedzīga nodarījuma sastāvu, un, otrkārt, paredzama iespēja par to piemērot bargāku soda veidu un mēru.

Ja arī tiek konstatēts kriminalizēšanas pamats, tad, ņemot vērā krimināltatbildības represīvo raksturu un kriminālprocesuālās izmaksas, izvērtējama alternatīvo mehānismu pieejamība un lietderība, nosakot, vai kriminalizēšanas mērķis nav sasniedzams ar ekonomiskākiem un personu mazāk ierobežojošiem pasākumiem. Šī pieeja, kas raksturo krimināltiesības kā galējo līdzekli (latīņu val. *ultima ratio*) tiesiskās kārtības nodrošināšanai, ir vispāratzīta kā ārvalstu[268], tā vietējā tiesību literatūrā[269].

---

[263] Comparative Concepts of Criminal Law. Ed. J. Keiler, D. Roef. 3rd Ed. Cambridge: Intersentia, 2019, pp. 83–84; Ashworth A. 2006, pp. 25, 54.
[264] Ashworth A. 2006, pp. 30.
[265] *Ibid.*, pp. 17.
[266] Piemēram, nodarījuma izdarīšanas vieta, laiks, izmantotie rīki, līdzekļi un paņēmieni, intensitāte (piemēram, pārkāpumos ceļu satiksmē alkohola koncentrācija izelpā vai asinīs (Saukāne L. 2009), situācija, kādā tas tiek izdarīts, noziedzīgā nodarījuma priekšmeta apmērs un tā specifiskas īpašības, vainas forma (tīši izdarīti tiesību pārkāpumi, kas liecina par aktīva gribas momenta klātbūtni, ir kaitīgāki) u. tml.
[267] Krastiņš U. 2014, 13.–14, 89., 99. lpp.; Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. 2020, 19.–20. lpp.
[268] Ashworth A. 2006, pp. 31; Husak D. Criminal Law Theory. In: The Blackwell Guide to the Philosophy of Law and Legal Theory. Ed. M. P. Golding and W. A. Edmundson. Oxford: Blackwell Publishing, 2006, pp. 116; Comparative Concepts of Criminal Law. Ed. J. Keiler, D. Roef. 3rd Ed. Cambridge: Intersentia, 2019, pp. 76–78; Fedosiukas O. 2012, pp. 716–717.
[269] Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. 2005, 17., 18. lpp.; Lejiņš P. Krimināltiesības. [B. v.]: [b. i.], 1940, 9.–10. lpp.; Reigase A. 2007, 13. lpp.

P. Mincs, lūkojoties vēsturiskā perspektīvā, secinājis, robežas no viena pārkāpuma veida uz citu mēdz būt visai plūstošas. Kaut arī viņš ir atzinis, ka krimināltiesiskas represijas likumdevējs paredz par nopietnākajiem jeb sevišķi smagiem tiesībpārkāpumiem,[270] viņa ieskatā tiesībpārkāpumi savstarpēji nevar kvalitatīvi jeb principiāli atšķirties, jo visu tiesību nozaru pamati ir vienādi.[271] Viņš norāda, ka tie savstarpēji atšķiras tikai pēc likumdevēja noteiktajām negatīvajām sekām personai un kārtības, kādā tās tiek piemērotas.[272] Uz grūtībām noteikt kvalitatīvu atšķirību starp dažāda veida tiesībpārkāpumiem norādījis arī P. Minca laikabiedrs Pēteris Lejiņš, atzīstot, ka krimināltiesiska sankcija paredzama nopietnākajos gadījumos.[273] Vienlaikus viņš tieši pauž, ka atbilstoši likumības principam (latīņu val. *nullum crimen sine lege*) bez krimināllikumā paredzēta krimināls oda piedraudējuma nodarījums nav noziedzīgs, neraugoties uz tā, iespējams, sevišķo kaitīgumu sabiedrībai, ko savukārt nosaka tās izjūta.[274] Tādējādi secināms, ka pārkāpuma piederība vienai vai otrai sodu sistēmai tiek noteikta atbilstoši likumdevēja ieskatam.

Ne velti likumdevēja izvēles tiesības nodarījumu kriminalizēšanā un dekriminalizēšanā A. Loskutovs un A. Judins hiperbolizēti nodēvējuši par tā leģislatīvo jeb likumdošanas patvaļu,[275] šī viedokļa autoriem pievienojas ideālistiskam uzskatam, ka nodarījumu atšķirīgais kaitīgums ir objektīvi novērtējams, kādēļ pēc tā būtu jāvadās, nosakot atšķirīgu kārtību, kādā pret tiem vērsties.[276] Attiecīgi arī A. Reigase norādījusi, ka kriminalizēšanas pamatā ir objektīva jeb sociāla nepieciešamība.[277]

Piekrītot tam, ka kriminalizēto nodarījumu sastāvu daudzveidība liecina par sabiedrības attīstības pakāpi, tomēr likumdevēja izdarītā izvēle atzīt par noziedzīgu vienu vai otru uzvedības aktu jebkurā gadījumā atspoguļo likumdevēja ideoloģiju, citiem vārdiem, argumenti par labu kriminalizēšanai vai pret to var būt politiskas izvēles vadīti,[278] kā rezultātā jebkurš uzvedības akta var tikt atzīts par krimināltiesiskā kārtā sodāmu.[279] Tādēļ, neapšaubot krimināltiesību doktrīnas spēju sadarbībā ar attiecīgās nozares speciālistiem pamatot konkrēta nodarījuma paaugstināto kaitīgumu, autors nevar pievienoties Jāņa Rozenberga ieskatam par to, ka nav pamata bažām par

[270] Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. 2005, 17., 70.–71. lpp.
[271] *Ibid.*, 15.–16., 17. lpp.
[272] *Ibid.*, 16.–17., 71. lpp.
[273] Lejiņš P. 1940, 7., 9. lpp.
[274] *Ibid.*, 36. lpp.
[275] Judins A., Loskutovs A. 2000, 107., 116. lpp. Rakstā pausta mūsdienīga atziņa, kas atbilst demokrātiskās tiesiskās valstīs dominējošajai dabisko tiesību izpratnei par tiesību sistēmas pilnību, ka tiesību jaunrade nav tiesību normu radīšana, bet gan to apzināšana un atklāšana sabiedrībai. Taču minētie autori šo tēzi drosmīgi attiecina arī uz noziedzīgu nodarījumu sastāvu formulēšanu Krimināllikumā (*Ibid.*, 116. lpp.), kas cita starpā liecina par analoģijas pieļaujamību krimināltiesībās. Taču, domājams, ka likumības princips šādu nostāju ierobežo.
[276] Шишко И. В. Экономические правонарушения: Вопросы юридической оценки и ответственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Прес, 2004, с. 161–162.
[277] Reigase A. 2007, 12., 13. lpp.
[278] Comparative Concepts of Criminal Law. Ed. J. Keiler, D. Roef. 3rd Ed. Cambridge: Intersentia, 2019, pp. 37.
[279] Нечаев А. Д. 2018, с. 121–122.

likumdevēja pieļautām kriminalizēšanas kļūdām vai diskrecionārās varas izmantošanu politiskos nolūkos.[280]

Padomju ideoloģijas sakāpinātā vēršanās pret formālismu, vienmēr uzsverot politiski angažēta satura nozīmību jebkurās sabiedriskajās attiecībās, bija novērojama arī krimināltiesībās. Uzsverot, ka sabiedriskā bīstamība ir materiāla pazīme, respektīvi, noziedzīgam nodarījumam objektīvi piemītoša un neatņemama īpašība, [281] M. Blūma savulaik noliedza likumdevēja iespēju piešķirt kādam pārkāpumam sabiedrisko bīstamību. Viņa norādīja, ka likumdevējs tikai izzina un ar lielāku vai mazāku precizitāti nosaka laika gaitā nodarījuma mainīgo sabiedriskās bīstamības raksturu un pakāpi, tādēļ no tā gribas ir atkarīga tikai sabiedriski bīstamu nodarījumu atzīšana par noziegumiem jeb tā sabiedriskās bīstamības juridiska fiksēšana.[282] Viedoklis, ka likumdevējs vienīgi atzīst kāda nodarījuma prettiesiskumu, pamatoti tiek izteikts arī mūsdienās.[283]

Ņemot vērā, ka gan padomju krimināltiesībās,[284] gan arī mūsdienās pie krimināllatbildības var saukt tikai par tādu nodarījumu, kas ir tieši paredzēts krimināllikumā, likumdevēja lēmumam tomēr ir izšķiroša nozīme. Arī konstitucionālās tiesas, šajā likumdošanas jomā saskatot likumdevēja lielāku rīcības brīvību, noteiktu nodarījumu kriminalizēšanu netiecas atzīt par antikonstitucionālu, tādējādi iespējami neiejaucoties materiālo krimināltiesību saturā.[285] Nav gan noliedzams, ka no demokrātiskā tiesiskā valstī pastāvošajiem vispārējiem tiesību principiem tiek atvasināts aizvien vairāk prasību likumdevējam. Tā Lietuvas krimināltiesībās aktualizēts jautājums par to, ka arī *ultima ratio* principam ir vispārēja tiesību principa statuss, kas ierobežo likumdevēja brīvību kriminalizēt nodarījumus.[286] Šis aspekts būtu atsevišķas izpētes priekšmets arī Latvijas krimināltiesību kontekstā, ņemot vērā Latvijas Republikas Satversmes tiesas (turpmāk – LR Satversmes tiesa) paustās atziņas, koriģējot noziedzīgu nodarījumu sastāvu tvērumu.[287]

---

[280] Rozenbergs J. 2013, 79.–80. lpp.
[281] Blūma M. 1972, 49. lpp.
[282] *Ibid.*, 49., 54. lpp.
[283] Нечаев А. Д. 2018, с. 122, 143.
[284] Atbilstoši M. Blūmas rakstītajam, ja kāds sabiedriski bīstams nodarījums kļūdaini nebija atzīts par noziegumu, tad to varēja labot tikai likumdošanas ceļā, taču ja kāda kriminalizēta nodarījuma sabiedriskā bīstamība konkrētā nodarījumā nebija konstatējama, tas vismaz normatīvi bija izslēgts tās noziedzīgums (Blūma M. 1972, 62., 55.–56. lpp.). Atbilstoši 1961. gada 6. janvāra Latvijas PSR Kriminālkodeksa 7. panta otrajai daļai par noziegumu nebija atzīstama darbība vai bezdarbība, kam bija kāda šajā Kriminālkodeksā paredzēta nodarījuma pazīmes, bet kas sava mazsvarīguma dēļ nebija sabiedriski bīstama (Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālkodekss. "Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotāja" pielikums. Rīga: [b. i.], 1961, 6. lpp.). Paradoksālā kārtā mūsdienās, ja kriminālprocess ir uzsākts un persona ir noskaidrota, izbeigt šādu kriminālprocesu noziedzīga nodarījuma maznozīmīguma dēļ uz reabilitējoša pamata nav iespējams (sk. Kriminālprocesa likuma 373. panta 2^1. daļu, 379. panta pirmās daļas 1. punktu, 380. pantu, 392. panta 2^1. daļu (Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11. maijs, Nr. 74 [19.04.2023.])).
[285] Hörnle T. Theories of Criminalization. Book: Oxford Handbook of Criminal Law. Ed. M. D. Dubber, T. Hörnle. Oxford: Oxford University Press, 2014. Pieejams: https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199673599.013.0030 [skatīts 2022. gada 27. jūlijā].
[286] Fedosiukas O. 2012, pp. 718, 720–721, 734; Bikelis S. 2012, pp. 6.
[287] LR Satversmes tiesa sniegusi būtisku ieguldījumu Krimināllikuma Sevišķās daļa normu interpretācijā (Par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2021-34-01: LR Satversmes tiesas 2022. gada 27. maija lēmums. Latvijas Vēstnesis, 2022. 30. maijs, Nr. 103, 18.2., 18.3. punkts). Konkrētajā gadījumā tika atzīts, ka, personu saucot pie

Praktiski kriminalizēšana nav brīva no apkārtējās vides apstākļiem.[288] To ietekmē atsevišķu sabiedrības grupu un interešu pārstāvju spiediens un arī mediju darbība, selektīvi aktualizējot noteiktus sabiedriskās dzīves aspektus. Turklāt likumdevēju veido sabiedrības pārstāvji ar unikālu personisko pieredzi un dzīves laikā veidojušos dzīves uztveri, kādēļ nav pamata noliegt arī viņu neizbēgami subjektīvu ieskatu. Tādēļ, kaut arī ir nodarījumi, kuru sevišķais kaitīgums šķiet acīmredzams un ir vispāratzīts, piemēram, miesas bojājumu nodarīšana, nonāvēšana, izvarošana, laupīšana, kas veido materiālo krimināltiesību kodolu (angļu val. *core criminality*), nodarījuma kaitīguma noteikšana vienmēr ir vērtējuma jautājums, kas jo sevišķi izpaužas nepastāvīgos sociālos, politiskos un ekonomiskos apstākļos, kad tiek respektēts viedokļu plurālisms.

Ievērojot iepriekš izklāstītās atziņas, izvērtējams arī kontrabandas kriminalizēšanas pamatojums. Šobrīd krimināltiesību par kontrabandu iestājas, ja nelikumīgi pāri valsts muitas robežai pārvietotas muitošanas pakļautas preces noteiktā apmērā. Tādējādi secināms, ka kontrabandas kriminalizēšana šobrīd nav saistīta ar tās objekta svarīgumu *per se*, bet gan ar nodarījumu raksturojošiem apstākļiem. Citiem vārdiem, likumdevējs kontrabandas objektu ir atzinis par krimināltiesiskas aizsardzības vērtu tikai tad, ja ir pieaugusi negatīvās iedarbības uz to intensitāte.

Autora ieskatā ar kontrabandu aizskartās intereses ir vērtējamas kā būtiskas, jo to ilgtermiņa saglabāšanā ir ieinteresēta visa ES kopumā.[289] Vienlaikus jebkurš vienreizējs preču nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts muitas robežai gadījums tā fizisko ierobežojumu dēļ objektīvi nevar izraisīt sevišķas negatīvas pārmaiņas tautsaimniecībā, kas ietver sarežģītu un sazarotu ekonomisko attiecību tīklojumu. Tādēļ, lai kontrabandu atzītu par tik kaitīgu, ka par to būtu paredzama krimināltiesību, ir nepieciešams konstatēt kādu papildu pazīmi, kas visprecīzāk raksturotu tās negatīvo ietekmi uz tautsaimniecību, precīzāk, visciešāk būtu saistīta ar valsts realizētās muitas politikas noteikto mērķu apdraudējumu.

Ievērojot minēto, likumdevēja pieeja, paredzot papildu pazīmi, kas konstatējama, lai iestātos krimināltiesību par kontrabandu ir pareiza, taču, autoraprāt, nav izvēlēta precīzākā pazīme.

---

krimināltiesību saskaņā ar KL 81. pantu "Pret Latvijas Republiku vērsts aicinājums", nepietiek ar publiska aicinājuma veikšanas fakta konstatējumu, bet gan jāvērtē konkrētā situācija un personas izteikumi pēc būtības. Respektīvi, šajā normā ir paredzēta krimināltiesību tikai par tādu publisku aicinājumu likvidēt Latvijas Republikas valstisko neatkarību, kas rada reālu valsts un sabiedrības interešu apdraudējumu un pamudina uz tādu rīcību, kas reāli ļautu sasniegt aicinājuma mērķi. Atbilstoši katra konkrētā nodarījuma faktiskajām pazīmēm publiskiem aicinājumiem likvidēt valstisko neatkarību var būt atšķirīga ietekme uz radīto apdraudējumu valsts un sabiedrības interesēm un ne visi šādi publiski aicinājumi patiešām apdraud valstisko neatkarību. Secināms, ka krimināltiesību var iestāties tikai tad jeb nodarījums ir kriminalizēts tikai tad, ja konkrētās intereses tiek apdraudētas pēc būtības.

[288] Husak D. 2006, pp. 109, 116; Ashworth A. 2006, pp. 23, 25.

[289] Kontrabandas objekta analīzi sk. darba 4.2.1. nodaļā.

Saskaņā ar Īpašā likuma regulējumu kontrabandas preču apmērs atkarībā no to specifikas tiek noteikts atbilstoši pārvietojamo preču vērtībai jeb to tirgus cenai vai arī to daudzumam.[290] Aktuālajā juridiskajā literatūrā pausts, ka rīcības ar nelikumīgā brīvā apritē nonākušiem priekšmetiem kaitīgumu tieši izsaka šo priekšmetu daudzums,[291] tādēļ tiek atbalstīta noziedzīga nodarījuma apmēra raksturošana kvantitatīvi.[292] Autoraprāt, šī atziņa nav universāla, jo atkarībā no preču specifikas kontrabandas kaitīgumu izsaka to daudzums un vērtība vai arī sakarā ar to pārvietošanu pāri valsts muitas robežai nenomaksāto nodokļu summa, kas atbilst valstij nodarītajiem zaudējumiem.

Kontrabandas ceļā ievesto un izvesto preču daudzums un vērtība ir vienīgais konkrētais kritērijs, kas ļauj spriest par kontrabandas nodarīto kaitējumu tautsaimniecībai un diferencēt krimināltbildību, tikai tad, ja par to pārvietošanu nodokļi nav maksājami, kādēļ šo preču nelikumīga esamība vai neesamība iekšējā tirgū ir kaitīga *per se*. Taču gadījumā, kad konkrēto preču aprites tiesiskumu nosaka tām piemērojamo nodokļu nomaksa, kontrabandas kaitīgumu tieši izsaka nenomaksāto nodokļu summa, kuras apmērs aprēķināms atbilstoši nelikumīgā brīvā apritē nonākušo preču daudzumam un vērtībai.

Tā jau iepriekš tika rakstīts, ka Latvijas brīvvalsts pirmajā posmā kārtība, kādā nosakāmas sankcijas par kontrabandu, bija diferencēta atkarībā no tā, vai attiecīgo preču starptautiska aprite bija vai nebija atļauta. Respektīvi, ja to imports vai eksports bija aizliegts, tad soda mēru noteica, izvērtējot preču vērtību, bet ja šo preču aprite bija atļauta, tad – izvērtējot piemērojamo nodokļu apmēru.

Izvērtējot Eiropas Komisijas sagatavoto priekšlikumu direktīvai "Par Savienības tiesisko regulējumu attiecībā uz muitas noteikumu pārkāpumiem un sankcijām"[293], ar ko bija paredzēts harmonizēt ES dalībvalstīs noteiktās sankcijas par pārkāpumiem muitas lietu jomā, eksperti konstatēja, ka 12 no 16 ES dalībvalstīs, kuru tiesiskajās sistēmās tiek nošķirtas krimināltiesiska un ne krimināltiesiska rakstura sankcijas par šādiem pārkāpumiem, ir paredzēts zināms slieksnis, kuru konstatējot persona tiek saukta pie krimināltbildības. Šo slieksni nosaka atbilstoši nesamaksāto importa nodokļu apmēram vai pārvietojamo preču vērtībai.[294]

---

[290] Par kontrabandas ceļā pārvietojamo preču apmēru kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmi sk. darba 4.2.3.2. nodaļā.

[291] Hamkova D. Profesora U. Krastiņa ieguldījums vērtējuma jēdziena "būtisks kaitējums" izpratnes attīstībā Latvijas krimināltiesībās. Grām.: Tiesību interpretācija un tiesību jaunrade – kā rast pareizo līdzsvaru: Latvijas Universitātes 71. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013, 112., 118. lpp.

[292] Hamkova D. Krimināltbildība par nelikumīgām darbībām ar alkoholiskajiem dzērieniem un tabakas izstrādājumiem. Grām: Inovāciju juridiskais nodrošinājums. Rīga: Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 393. lpp.

[293] Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par Savienības tiesisko regulējumu attiecībā uz muitas noteikumu pārkāpumiem un sankcijām (COM/2013/0884 final – 2013/0432 (COD)). Brisele, 13.12.2013. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52013PC0884 [skatīts 2022. gada 29. septembrī].

[294] Analysis and effects of the different Member States' customs sanctioning systems. Study for the IMCO Committee. Tusveld R., Godel M., Stoop A. et al. European Union: Brussels, 2016, pp. 26.

Tika secināts, ka pārvietojamo preču vērtībā balstīta sankciju sistēma rada samērīguma principa pārkāpumu, jo tā atšķirībā no nenomaksāto nodokļu apmēra neizsaka personas gūto priekšrocību pārkāpuma izdarīšanas rezultātā.[295] Likumsakarīgi tika izteikts priekšlikums soda noteikšanā ņemt vēra pārkāpuma specifiku: 1) ja pārkāpums attiecas uz konkrētām precēm, tad soda mērs nosakāms, procentuāli summai, par kādu ir notikusi izvairīšanās no nodokļu nomaksas, 2) ja pārkāpums nav saistīts ar konkrētām precēm, tad paredzams fiksēts sods noteiktās robežās.[296]

Jānorāda, ka Eiropas Parlaments, ņemot vērā norādītās nepilnības, pieņēma minētās direktīvas priekšlikuma grozījumus.[297] Sākotnējā direktīvas projektā par muitas noteikumu pārkāpumiem bija paredzēts piemērot naudas sodu vienīgi procentuāli preču vērtībai. Taču vēlāk sankciju proporcionalitātes nodrošināšanas nolūkos tika piedāvāta diferencēta pieeja, proti, naudas soda apmērs būtu nosakāms procentuāli nenomaksāto nodokļu apmēram, ievērojot attiecīgā pārkāpuma finansiālās sekas, ja muitas noteikumu pārkāpums būtu saistīts ar nenomaksātajiem nodokļiem. Naudas soda apmērs būtu nosakāms procentuāli preču vērtībai, ja muitas noteikumu pārkāpums būtu saistīts ar preču vērtību. Savukārt naudas soda apmērs būtu nosakāms fiksētā apmērā noteiktās robežās gadījumos, ja muitas pārkāpums nav saistīts ne ar nenomaksātajiem nodokļiem, ne ar preču vērtību.[298] Kaut arī šī direktīva netika pieņemta, tā atspoguļo ES institūciju atbalstītos principus, kuri būtu jāievēro, nosakot sankcijas par pārkāpumiem visām dalībvalstīm vienotajās muitas lietās.

Autora ieskatā nodokļu nenomaksāšana tieši atspoguļo kaitējumu tautsaimniecībai, jo neatkarīgi no preču veida, daudzuma un vērtības tiek atļauta to izmantošana iekšzemē vai izvešana uz ārvalsti tikai tad, ja tiek nomaksāti nodokļi atbilstošā apmērā. Respektīvi, līdz ar nodokļu nomaksu ir novērsta valsts aprēķinātā preču iespējami negatīvā ietekme uz iekšējo tirgu un izpildīti ar tām saistītie valsts muitas politikas uzdevumi. Turklāt šāda pieeja kaitējumu ļauj viegli aprēķināt un pierādīt, ko apliecina VID prakse, pamatojot mantiskā kaitējuma kompensāciju pieteikumus kontrabandas lietās.

Neraugoties uz starptautiskās tirdzniecības liberalizāciju, preču pārvietošana pāri valsts muitas robežai joprojām ir saistīta ar zināmiem preču pārvietotāja izdevumiem par labu valstij. ES

[295] Par minēto problēmu autors jau norādīja savā publikācija, kas tapa pirms norādītā pētījuma publicēšanas (sk.: Čevers T. 2015, 66.–68. lpp.).
[296] Analysis and effects of the different Member States' customs sanctioning systems. Study for the IMCO Committee. Tusveld R., Godel M., Stoop A. et al. Tusveld R., Godel M., Stoop A. et al. European Union: Brussels, 2016, pp. 64, 70, 71.
[297] Ziņojums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par Savienības tiesisko regulējumu attiecībā uz muitas noteikumu pārkāpumiem un sankcijām (COM(2013)0884 – C8-0033/2014 – 2013/0432(COD)). 2016. gada 19. jūlijs. Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2016-0239_LV.html?redirect [skatīts 2023. gada 1. aprīlī].
[298] Šādai pieejai atbalsts ir izteikts arī muitas lietu praktiķu vidū (sk.: Muñiz P. EU Harmonization of Customs Infringements and Sanctions Is Needed but the EU Must Proceed with Caution. Global Trade and Customs Journal, 2008, Vol. 13, Issue 7/8, pp. 272–273. Pieejams: https://doi.org/10.54648/gtcj2018031 [skatīts 2023. gada 5. janvārī]).

ietvaros preču imports un eksports tiek aplikts ar ievedmuitas un izvedmuitas nodokli, ko, ievērojot Savienības Muitas kodeksa 56. panta 1. punktu, 5. panta 20., 21.punktu, nosaka atbilstoši kopējam muitas tarifam, ko saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību[299] 31. pantu nosaka Eiropas Padome pēc Eiropas Komisijas priekšlikuma. Preču pārvietošana pāri valsts muitas robežai var būt saistīta arī ar citu nodokļu, piemēram, ar pievienotās vērtības nodokļa, akcīzes nodokļa un dabas resursu nodokļa, un maksājumu, piemēram, antidempinga un kompensācijas maksājumu, nomaksu. Izvairoties no preču uzrādīšanas muitai, kontrabandas izdarītāju noziedzīgā rīcība ir virzīta uz izvairīšanos no visiem ar preču pārvietošanu saistītajiem maksājumiem, kas valstij rada zaudējumus neiekasētās summas apmērā.

Turklāt šobrīd saskaņā ar Savienības Muitas kodeksa 83. panta 1. punktu attiecīgi ievedmuitas vai izvedmuitas parāds rodas arī attiecībā uz tādām precēm, kurām piemēro jebkādus importa vai eksporta aizliegumus vai ierobežojumus.[300] Kaut arī šādu preču ievešana valsts muitas teritorijā vai izvešana no tās likumsakarīgi nav aplikta ar nodokļiem, to kontrabandas gadījumā kaitējums tautsaimniecībai tomēr ir aprēķināms atbilstoši nodokļu apmēram, no kura varētu būt notikusi izvairīšanās. Kā vienīgie izņēmumi minētā panta 2. punktā ir noteikts – viltota nauda, kas nelikumīgi ievesta ES muitas teritorijā, un narkotiskās un psihotropās vielas, kas tiek ievestas ES muitas teritorijā. Taču šādi priekšmeti atbilstoši autora iepriekš argumentētajam neatbilst komerciālās kontrabandas noziedzīgā nodarījuma priekšmetam un to nelikumīgas starptautiskas aprites gadījumiem Krimināllikumā jau ir paredzēti citi noziedzīgu nodarījumu sastāvi, konkrētāk, KL 192. un 190.[1] pants.

Līdzīga pieeja jau pastāv ārvalstīs. Piemēram, Igaunijas Sodu likuma[301] 391. pantā kontrabandas kriminalizēšanas slieksnis ir saistīts ar divām alternatīvām pazīmēm, proti, ar noziedzīga nodarījuma priekšmeta daudzumu un radītā muitas parāda apmēru, bet Polijas Finanšu sodu likuma[302] 86. pantā – ar muitas parāda samazināšanās apmēru un priekšmeta vērtību. Savukārt atbilstoši Slovākijas Krimināl kodeksa[303] 254. pantam krimināl atbildība iestājas tad, ja radīts būtisks sabiedrības interešu apdraudējums vai tiek samazināti vai netiek samaksāti muitas nodevu vai citu saskaņā ar likumu par importētām precēm iekasējami maksājumi, bet Horvātijas

[299] Līgums par Eiropas Savienības darbību (konsolidētā versija), Eiropas Savienības Oficiālais vēstnesis, C 83, 30.03.2010., 47.–199. lpp. [19.04.2023.]
[300] Lyons T. 2018, pp. 99.
[301] Igaunijas Sodu likums. Pieejams: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/515072020011/consolide/current [skatīts 2022. gada 30. septembrī].
[302] Polijas Finanšu sodu likums. Pieejams: Buczkowski K., Dziekański P. Legal and Practical Challenges of Combating Illicit Trade of Tobacco in Poland. In: Combatting Illicit Trade on the EU Border. A Comparative Perspective. Editor C. Novak. Cham: Springer, 2021, pp. 175, 178–179, 189–190.
[303] Slovākijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://www.derechos.org/intlaw/doc/svk1.html [skatīts 2022. gada 4. oktobrī].

Krimināllikuma[304] 256. pantā komerciāla kontrabanda ir kriminalizēta, vienīgi ņemot vērā tās rezultātā panākto maksājamā nodokļa vai muitas nodevas samazinājumu vai nenoteikšanu vispār.

Lai gan arī Lietuvas Krimināl kodeksā kontrabandas kriminalizēšanas slieksnis ir saistīts ar nelikumīgi pārvietojamo preču vērtību, šī pieeja daudzu gadu garumā aktīvi tiek kritizēta juridiskajā literatūrā, aicinot kontrabandas kaitīgumu saistīt tieši ar šī nodarījuma izraisīto negatīvo efektu, proti, ar to nodokļu apmēru, no kura notikusi izvairīšanās kontrabandas dēļ.[305]

Ievērojot minēto, kontrabanda ir kriminalizējama, ņemot vērā tās rezultātā reāli vai potenciāli izraisītās kaitīgās sekas. Tādēļ autora ieskatā krimināl atbildība par komerciālo kontrabandu ir paredzama un diferencējama ņemot vērā vienīgi nodokļu apmēru, no kuru nomaksas ir notikusi izvairīšanās kontrabandas dēļ. Tādā gadījumā citādas KL 190. panta pirmās daļas dispozīcijas konstruēšanā var vadīties no Krimināllikumā jau iestrādātā parauga, kad saskaņā ar 218. panta un 218.[1] panta otro daļu krimināl atbildība iestājas, ja ar attiecīgo nodarījumu ir nodarīti zaudējumi valstij vai pašvaldībai. Ņemot vērā, ka kontrabanda ir speciāls izvairīšanās no nodokļu nomaksas veids ar paaugstinātu kaitīgumu, kas tiks argumentēts darba turpinājumā, tās kriminalizēšanas slieksnis var būt zemāks, to saistot jau ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas ievērojamā apmērā.

Ievērojot, ka kontrabanda ir pazīstama sen, ir izplatīta joprojām[306] un tā ir neizbēgami saistīta ar kaimiņvalstu atšķirīgu muitas politiku, ko nosaka to nacionālās intereses, un ekonomisko situāciju, ko otra valsts nav tiesīga ietekmēt, respektējot starptautiskajās publiskajās tiesībās atzīto neiejaukšanās principu, bez krimināl atbildības piemērošanas kontrabandas izplatību nav iespējams kontrolēt.

Nav šaubu, ka, kriminalizējot kontrabandu, uzskatāmi tiek realizētas arī krimināltiesību funkcijas. Tiek sekmēta sabiedrības drošība, uzturot tiesisko kārtību tādā sabiedrības dzīves jomā, kas saistīta ar preču starptautisku apriti. Tiek veicināta muitas lietu pārkāpumu prevencija un vienlaikus iekšējā tirgus un līdz ar to arī tautsaimniecības normāla funkcionēšana simboliski tiek atzīta par vērtību, kuras nozīme sabiedrības labklājības nodrošināšanā ilgtermiņā nav pārvērtējama.

---

[304] Horvātijas Krimināllikums. Pieejams: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_11_125_2498.html [skatīts 2022. gada 15. oktobrī].

[305] Bikelis S. 2012, pp. 15–16, 20; Illicit Cigarette Trade: Complex Analysis of the Phenomenon and Controls. Executive summary. Bikelis S., Giedrytė-Mačiulienė R., Mickėnienė I. et al. Law institute of Lithuania, 2017, pp. 5, 6. Pieejams: https://teise.org/wp-content/uploads/2017/03/Summary-Illict-cigarette-trade.pdf [skatīts 2022. gada 9. decembrī]; Fedosiukas O. Muitų teisės pažeidimas kaip nusikalstama veika: kokį kriminalizavimo modelį turime? Jurisprudencija, 2018, Vol. 25, No. 2, pp. 340–341. Šo atziņu aktualitāti autoram intervijās apstiprināja S. Bikelis un O. Fedosjuks (Čevers T. Intervija ar dr. iur. Skirmantu Bikeli (*Skirmantas Bikelis*). 2022. gada 5. decembris. Intervijas pieraksts glabājas autora arhīvā; Čevers T. Intervija ar dr. iur. Oļegu Fedosjuku (*Olegas Fedosiukas*). 2022. gada 5. decembris. Intervijas pieraksts glabājas autora arhīvā).

[306] Gadā vidēji tiek reģistrēti vairāk nekā 150 kontrabandas gadījumi (2018. gadā – 127, 2019. gadā – 160, 2020. gadā – 204, 2021. gadā – 131, 2022. gadā – 158). Sk.: Kriminālā statistika. Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs. 2022. gada 3. februāris. Pieejams: https://www.ic.iem.gov.lv/lv/kriminala-statistika [skatīts 2023. gada 15. augustā].

4. KONTRABANDAS (KRIMINĀLLIKUMA 190. PANTS) SASTĀVA ANALĪZE

4.1. Krimināllikuma 190. panta pirmās daļas dispozīcijas uzbūves veids

Pirms kontrabandas sastāva analīzes pievēršama uzmanība Krimināllikuma 190. panta pirmās daļas dispozīcijas uzbūvei, jo tai nav tikai teorētiska nozīme tās konstruēšanā izmantoto juridiskās tehnikas paņēmienu sistematizācijas kontekstā. Krimināltiesību normas pareizai piemērošanai un tās mērķa sasniegšanai ir būtiski identificēt attiecīgās dispozīcijas uzbūves veidu un atbilstoši tam to piepildīt ar saturu.

Kā detalizētāk tiks skaidrots darba turpinājumā, viena no kontrabandas objektīvās puses alternatīvajām pazīmēm ir preču nelikumīga ievešana valsts muitas teritorijā vai izvešana no tās citādā nelikumīgā veidā. Norādāms, ka nav iespējams kādu darbību vērtēt kā nelikumīgu, ja nav zināms, kāds ir likumīgais veids, jo jebkura tiesiskā kārtība ir fiksēta kādā normatīvajā tiesību aktā. Kādas darbības nelikumīga izdarīšana liecina par noteiktās kārtības pārkāpumu. Tādēļ tikai tad, ja nav ievēroti normatīvo tiesību aktu priekšraksti, muitošanai pakļauto preču pārvietošana pāri valsts muitas robežai nav bijusi likumīga un pārvietotās preces otrā valstī ir nogādātas prettiesiski. Jāpiekrīt krimināltiesību literatūrā paustajam, ka pazīme "nelikumīgs" norāda, ka, saucot personu pie krimināltbildības par speciālās tiesību nozarēs izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, lielākoties ir jākonstatē divkāršs prettiesiskums, proti, vispirms konkrētajā tiesību nozarē un pēc tam krimināltiesībās.[307] Turklāt, trāpīgi atsaucoties uz kontrabandas nosaukuma vēsturisko izcelsmi, pamatoti tiek norādīts, ka tā burtiski nozīmē normatīvo tiesību aktu pārkāpumu.[308]

Ņemot vērā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmju atšķirīgu konkretizācijas jeb detalizācijas pakāpi dispozīcijās, teorijā ir izstrādāta dispozīciju klasifikācija, nošķirot vienkāršas, aprakstošas, norādes jeb atsauces un blanketas dispozīcijas.[309] Blanketās dispozīcijas no pārējām atšķiras ar to, ka tajās netiek raksturotas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, tā vietā norādot uz kādu citu normatīvo tiesību aktu, kurā tās ir noteiktas.[310] Arī judikatūrā ir apstiprināts, ka blanketu dispozīciju gadījumos noziedzīga nodarījuma pilnīgai aprakstīšanai nepieciešams izmantot citus normatīvos tiesību aktus.[311]

---

[307] Есаков Г. А. 2019, с. 149–150, 151, 152, 154.

[308] Лопашенко Н. А. Преступления в сфере экономики: авторский комментарий к уголовному закону (раздел VIII УК ПФ). Москва: Волтерс Клувер, 2006, с. 509.

[309] Sk. katra dispozīcijas veida raksturojumu un piemērus: Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2008, 29.–30. lpp.

[310] *Ibid.*, 30. lpp.; Krastiņš U. 2014, 21. lpp.

[311] Sk.: Par Krimināllikuma 230.[1] panta pirmās daļas atbilstību Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 7.panta pirmās daļas pirmajam teikumam un Latvijas Republikas Satversmes 64. un 65. pantam un 92. panta otrajam teikumam: LR Satversmes tiesas 2008. gada 16. decembra spriedums lietā Nr. 2008-09-0106. Latvijas Vēstnesis, 2008. 18. decembris, Nr. 197, 7.2. punkts; LR AT Senāta Krimināllietu departamenta 2010. gada 27. oktobra lēmums lietā Nr. SKK-509/2010, 2010. gada 14. jūnija lēmums lietā Nr. SKK-265/2010, LR AT Krimināllietu departamenta 2014. gada 19. septembra lēmums lietā Nr. SKK-353/2014 un 2015. gada 29. maija lēmums lietā Nr. SKK-113/2015. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2010; https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-

Kaut arī netiek noliegta šādi konstruētu krimināllikuma normu kā tādu konstitucionalitāte,[312] sakarā ar to neizbēgamo saturisko nepilnīgumu[313], ir apzināti šāda likumdošanas tehnikas paņēmiena izraisīti cilvēktiesību apdraudējumi, kas saistīti ar tāda krimināltiesību principa kā sodīšanas nepieļaujamība bez likuma jeb likumības principa[314] paplašinātu izpratni, jo blanketu dispozīciju gadījumos ar kriminālsoda piedraudējumu aizliegtā nodarījuma izpausme krimināllikumā netiek atklāta tieši, bet gan citos likumos vai pat zemāka juridiskā spēkā normatīvajos tiesību aktos. Minētais var būt par pamatu, lai apšaubītu šādas krimināltiesību normas skaidrību, izvirzītu jautājumu par analoģijas par sliktu personai pieļaujamību un par likuma atpakaļejošā spēka ietekmi šādu tiesību normu piemērošanā, vienlaikus apgrūtinot sodīšanas paredzamības iespēju.[315]

ECT ir devusi vispārīgas vadlīnijas blanketu dispozīciju piemērošanai, vienlaikus šo tiesību normu piemērotājiem saglabājot visai plašas vērtējuma robežas, konkrētāk, krimināltiesību normai un ar to saistītajai nozares tiesiskā regulējuma normai kopsakarā ir jānodrošina iespēja prognozēt sodīšanas risku un nozares tiesiskais regulējums nedrīkst paplašināt krimināltbildības apmēru ārpus krimināltiesību normas noteiktā.[316] Pirms tam ECT tiesneši Paulo Pinto de Albukerke (*Paulo Pinto de Albuquerque*) un Ksenija Turkoviča (*Ksenija Turković*), paužot savas

---

prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2014; https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2015 [skatīts 2023. gada 6. janvārī].

[312] Par Krimināllikuma 230.[1] panta pirmās daļas atbilstību Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 7.panta pirmās daļas pirmajam teikumam un Latvijas Republikas Satversmes 64. un 65. pantam un 92. panta otrajam teikumam: LR Satversmes tiesas 2008. gada 16. decembra spriedums lietā Nr. 2008-09-0106. Latvijas Vēstnesis, 2008. 18. decembris, Nr. 197, 7.2. punkts; European Court of Human Rights. Guide on Article 7 of the European Convention on Human Rights. 31 August 2022, para. 31. Pieejams: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_7_ENG.pdf [skatīts 2023. gada 31. martā].

[313] Sk. atšķirīgus viedokļus: Пикуров Н. И. Квалификация преступлений с бланкетными признаками состава. Москва: Российская академия правосудия, 2009, с. 62, 68, 71–72; Leja M. 2019, 94.–96. lpp.; Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. 2020, 14. lpp.

[314] Nosakot krimināltiesību normas definēšanas, interpretācijas un piemērošanas robežas, šis krimināltiesību princips vispārīgi paredz, ka pirms personas saukšanas pie krimināltbildības par noteiktu nodarījumu tam pastāv skaidrs juridisks pamats. Krimināltiesību norma atbilst šim principam, ja tā ir rakstīta (*lex scripta*) un skaidra (*lex certa*), ja tās tvērums netiek patvaļīgi paplašināts par sliktu personai (*lex stricta*) un ja tā ir spēkā esoša noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī (*lex praevia*) (Timmerman M. Legality in Europe. On the principle nullum crimen, nulla poena sine lege in EU law and under ECHR. Cambridge: Intersentia, 2018, pp. 1–2; Strada-Rozenberga K. Krimināltiesības: tiesiskā drošība krimināltiesībās un kriminālprocesā. Grām.: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2015–2020. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2021, 17.–18. lpp.).

[315] Leja M. 2019, 144.–145., 357.–388. lpp.; Пикуров Н. И. 2009, с. 152–169. Soda paredzamības iespēja ir izšķirošais apstāklis, ko izvērtē ECT, lai noteiktu, vai, tiesību norma, saskaņā ar kuru persona ir saukta pie krimināltbildības, ir bijusi pietiekami skaidra, vai, to piemērojot, nav patvaļīgi paplašināts tās tvērums un vai šī tiesību norma nav piemērota ar atpakaļejošu spēku par sliktu personai. Šie apstākļi ietilpst ECK 7. pantā nostiprinātā likumības principa tvērumā (Timmerman M. 2018, pp. 100–101, 113-114, 120).

[316] The Grand Chamber of the European Court of Human Rights. Advisory opinion concerning the use of the "blanket reference" or "legislation by reference" technique in the definition of an offence and the standards of comparison between the criminal law in force at the time of the commission of the offence and the amended criminal law. Request no. P16-2019-001. Strasbourg, 29 May 2020, para. 31–35, 74. Pieejams: https://www.echr.am/resources/echr/judgments/19963d5f567f262c689eab822767f39c.pdf [skatīts 2022. gada 3. janvārī]; European Court of Human Rights. Guide on Article 7 of the European Convention on Human Rights. 31 August 2022, para. 31. Pieejams: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_7_ENG.pdf [skatīts 2023. gada 31. martā].

atsevišķajās domas, jau bija norādījuši, ka arī ārpus krimināllikuma esošajam tiesiskajam regulējumam, kas blanketo krimināltiesību normu papildina ar iztrūkstošajiem noziedzīgu nodarījumu konstituējošajiem elementiem, pašam par sevi ir pilnībā jāatbilst likumības principam.[317] Arī Kristīne Strada-Rozenberga paudusi, ka uz tiesību normām, kas veido par noziedzīgu atzīstamās rīcības saturu, cita starpā ir attiecināmas noteiktības, skaidrības un paredzamības prasības.[318]

Papildus tam norādāms, ka šāda tipa noziedzīgo nodarījumu inkriminēšana ir saistīta arī ar zināmiem procesuālām noteikumiem. Kasācijas instances tiesa vairākkārt ir atzinusi, ka, piemērojot blanketu dispozīciju, apsūdzībā un attiecīgi noziedzīga nodarījuma aprakstā tiesas spriedumā ir precīzi jānorāda, kādi normatīvie tiesību akti nodarījuma rezultātā ir pārkāpti.[319]

Šī prasība ir tieši saistāma ar tiesību uz aizstāvību pilnvērtīgu realizāciju atbilstoši Kriminālprocesa likuma 20. panta pirmajai daļai, ko cita starpā nodrošina apsūdzības konkrētība. Atbilstoši kasācijas instances tiesas atziņām apsūdzībai jābūt tik detalizētai, lai būtu iespējams pilnībā izprast tās būtību, nemeklējot papildu izskaidrojumus krimināllietas materiālos. Pretējā gadījumā saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 575. panta trešo daļu ir konstatējams tāds Kriminālprocesa likuma pārkāpums, kas noved pie nelikumīga nolēmuma.[320] Atbilstoši vienam no šī fundamentālā kriminālprocesuālā principa aspektiem personai ir tiesības zināt, kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšana tai ir inkriminēta. Šis princips ir nostiprināts arī Eiropas cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas[321] (turpmāk – ECK) 6. panta 3. punkta a) punktā, paredzot personas tiesības nekavējoties tai saprotamā valodā un detalizēti tikt informētai par izvirzītās apsūdzības raksturu un iemeslu. Atbilstoši ECT praksei šis princips garantē iespēju personai

[317] Joint partly dissenting opinion of Judges Pinto de Albuquerque, Turković, joined to Matytsina v. Russia no. 58428/01, 27 March 2014, para. 6. Pieejams: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-141950%22]} [skatīts 2022. gada 3. janvārī].

[318] Strada-Rozenberga K. 2021, 19. lpp.

[319] *Expressis verbis* tas noteikts LR AT Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 21. februāra lēmumā lietā Nr. SKK-7/2007 un LR AT Krimināllietu departaments 2014. gada 19. septembra lēmumā lietā Nr. SKK-353/2014. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2007 [skatīts 2023. gada 6. janvārī]. 2007. gada 21. februāra lēmumā lietā Nr. SKK-7/2007 tiesa pirms dispozīcijas uzbūves veida noteikšanas, atsaukusies uz Kriminālprocesa likuma 124. panta otro daļu, no kā secināms, ka tiesas ieskatā bez pārkāpto normatīvo tiesību aktu atklāšanas nav konstatējams noziedzīgā nodarījuma sastāvs, kura esamība vai neesamība ir pierādāma kriminālprocesā.

[320] LR AT Senāta Krimināllietu departamenta 2008. gada 15. oktobra lēmums lietā Nr. SKK-535/2008, 2009. gada 21. oktobra lēmums lietā Nr. SKK-520/2009, 2012. gada 4. jūnija lietā Nr. 8/2012. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2008; https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2009; https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2012 [skatīts 2023. gada 6. janvārī].

[321] Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Latvijas Vēstnesis, 1997. 13.jūnijs, Nr. 143/144. [19.04.2023.]

efektīvi izmantot minētās normas b) punktā noteiktās tiesības uz laiku un līdzekļiem, kas nepieciešami, lai sagatavotu savu aizstāvību.[322]

Kā jau tika minēts, krimināltiesībām ir pakārtots raksturs, kas jo sevišķi izpaužas speciālu tiesību nozaru regulējuma pārkāpumu gadījumos. Tos kriminalizējot, krimināltiesību normas mērķis ir tieši saistīts ar nozares tiesiskā regulējuma efektivitātes nodrošināšanu. Tas ļauj sasaistīt konkrēto noziedzīgā nodarījuma sastāvu ar to reālās dzīves jomu, tieši kuras apdraudējuma dēļ attiecīgais uzvedības akts ir noteikts par noziedzīgu.[323]

Turklāt krimināltiesību un nozares tiesiskā regulējuma saikne, ko tieši atspoguļo dispozīcijas blanketais raksturs, ir vēl ciešāka, ja krimināltatbildība tiek paredzēta par ES tiesiskā regulējuma pārkāpumiem, tajā skaitā par pārkāpumiem muitas lietās. Atbilstoši ES tiesību pārākuma principam ES tiesības ir vienādi piemērojamas visās dalībvalstīs, lai nodrošinātu to efektivitāti un šo tiesību adresātu vienlīdzību neatkarīgi no dalībvalsts, kuras jurisdikcijai viņi ir pakļauti.[324]

Starptautiskai preču apritei ir paredzēta īpaša kārtība, ko regulē atsevišķa tiesību nozare, proti, muitas tiesības, tādēļ personas rīcības kaitīgumu determinē tās saistība ar noteiktiem apstākļiem, kuru raksturošanai un izpratnei ir obligāta šajā nozarē lietotā terminoloģija. Tādēļ kontrabandas sastāva pazīmes ir specifiskas tikai muitas lietām un to saturs un nozīme ir atkarīga vienīgi no nozares nepieciešamības. Ja nebūtu speciālo normatīvo tiesību aktu, kas regulē muitas lietas, tad nebūtu arī kontrabandas objekta. Attiecīgi muitas lietu tiesiskajam regulējumam ir izšķiroša nozīme notikušā faktisko apstākļu novērtēšanā un attiecīgi noziedzīga nodarījuma sastāva esamības vai neesamības noskaidrošanā, kas ir saistīts arī ar noziedzīga nodarījuma stadijas noteikšanu un līdzīgu noziedzīgu nodarījumu sastāvu norobežošanu, kas tiks analizēts darba turpinājumā.

Ievērojot minēto, bez normatīvo tiesību aktu, kurā ir fiksēta preču tiesiskas pārvietošanas kārtība, izpētes nav iespējams pilnvērtīgi izsecināt un piepildīt ar saturu kontrabandas sastāva pazīmes. Tādēļ, personu saucot pie krimināltatbildības par kontrabandu un atzīstot par vainīgu tās izdarīšanā, ir konkrēti norādāms, kādēļ preču pārvietošana ir atzīstama par nelegālu, respektīvi, kāds personas izvēlētais preču pārvietošanas veids ir bijis sastāva objektīvās puses pamatā, bet to nevar izdarīt bez argumentācijas ar konkrētu normatīvo tiesību aktu pārkāpumiem. Pretējā gadījumā persona tiktu atzīta par vainīgu uz pieņēmuma pamata. Jānorāda, ka tiesu praksē

[322] Harris D. J. Harris, O'Boyle & Warbrick. Law of the European Convention on Human Rights. 2nd Ed. Oxford, New York: Oxford University Press, 2009, pp. 307–308.
[323] Sk.: Шишко И. В. 2004, с. 164–165, 301–302.
[324] Craig P., de Búrca G. EU Law: Text, Cases and Materials. 7th Ed. New York: Oxford University Press, 2020, pp. 305.

konstatējama atšķirīga pieeja kontrabandas apraksta veidošanā. Daļā spriedumu[325] ar atšķirīgu detalizācijas pakāpi ir norādītas konkrētas speciālās tiesību normas, kuru pārkāpuma dēļ preču pārvietošana pāri valsts muitas robežai ir atzīstama par nelikumīgu, bet daļā spriedumu[326] vispār nav izdarītas nekādas atsauces uz nozares tiesisko regulējumu.

Apkopojot iepriekš minēto, secināms, ka kontrabandas saturs KL 190. panta dispozīcijā nav atklāts pilnībā. Tādēļ tā ir atzīstama par blanketu un, personu saucot pie krimināltatbildības par kontrabandu, ir obligāti norādāmas pārkāptās speciālās tiesību normas. Ievērojot, ka kontrabandas sastāva pazīmes atrodamas un precizējamas muitas lietu tiesiskajā regulējumā ārpus Krimināllikuma, autoraprāt, tam nav nozīmes vienīgi KL 190. panta pirmās daļas sistēmiskā interpretācijā, bet tas veido daļu no šī noziedzīgā nodarījuma sastāva.

4.2. Kontrabandas objektīvās pazīmes

4.2.1. Kontrabandas objekts

4.2.1.1. Vispārējais objekts

Latvijas krimināltiesībās līdz ar valsts neatkarības atgūšanu noziedzīga nodarījuma objekts tradicionāli tiek definēts kā noteiktās intereses, ko apdraud attiecīgais noziedzīgais nodarījums.[327] Precizējams gan, ka tās apdraud dispozīcijā ietvertā darbība vai bezdarbība, jo tikai visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes to kopumā nosaka, ka notikušais ir vērtējams kā noziedzīgs nodarījums, nevis kāds cits tiesībpārkāpums. Intereses tiek atzītas par precīzāko

[325] Piemēram, Rīgas rajona tiesas 2022. gada 8. augusta spriedums krimināllietā Nr. 15840000122, 2019. gada 8. janvāra spriedums krimināllietā Nr. 15840000118, 2016. gada 24. maija spriedums Nr. 15890069915, 2016. gada 11. aprīļa spriedums krimināllietā Nr. 15890003816, Rēzeknes tiesas 2021. gada 17. decembra spriedums krimināllietā Nr. 15840026018, 2018. gada 4. decembra spriedums krimināllietā Nr. 15890014817, 2017. gada 30. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15890073515, 2015. gada 11. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15890023114, Daugavpils tiesas 2021. gada 23. septembra spriedums krimināllietā Nr. 15840039721, 2021. gada 9. marta spriedums krimināllietā Nr. 15840012821, 2020. gada 17. februāra spriedums krimināllietā Nr. 15840021419, 2018. gada 9. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 15890005815, 2018. gada 12. marta spriedums krimināllietā Nr. 15890011914, 2017. gada 28. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15890020615, 2016. gada 21. septembra krimināllietā Nr. 15890020515, 2015. gada 19. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 15890007215, Alūksnes rajona tiesas 2017. gada 14. augusta spriedums krimināllietā Nr. 11822000117, 2015. gada 3. decembra spriedums krimināllietā Nr. 15890038215. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

[326] Piemēram, Daugavpils tiesas 2022. gada 4. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 15840022022, 2022. gada 9. marta spriedums krimināllietā Nr. 1589003814, 2021. gada 24. septembra spriedums krimināllietā Nr. 15840001921, 2020. gada 19. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15840004820, 2020. gada 9. septembra spriedums krimināllietā Nr. 15890012617, 2019. gada 31. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 11824003219, 2017. gada 1. marta spriedums krimināllietā Nr. 15890080415, Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2022. gada 11. marta spriedums krimināllietā Nr. 12507000419, Rīgas rajona tiesas 2020. gada 25. maija spriedums krimināllietā Nr. 15840063119, Rēzeknes tiesas 2020. gada 8. septembra spriedums krimināllietā Nr. 15840004420, 2018. gada 21. aprīļa spriedums krimināllietā Nr. 15890004017, Vidzemes rajona tiesas 2018. gada 10. jūlija spriedums krimināllietā Nr. 15840013018, 2018. gada 11. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15840000218, 2018. gada 8. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15890034216, Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2015. gada 17. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15890016414, Krāslavas rajona tiesas 2015. gada 13. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 15890003715. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

[327] Krastiņš U. 2014, 55. lpp.; Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. 2020, 24. lpp.

jēdzienu ar Krimināllikumu aizsargāto vērtību apzīmēšanai, jo ietver laikā mainīgus kā objektīvus, tā subjektīvus apsvērumus, aptverot indivīda vajadzību, pieredzes un izvēles nosacītu aktīvu attieksmi pret īstenību.[328] Tādējādi tiek atklāta šo vērtību sociālā nozīmība attiecīgajā sabiedrības attīstības posmā, kas ir bijusi par pamatu tās ieinteresētībai pret apdraudējumiem vērsties ar spēcīgāko valsts varas piespiešanas līdzekli.

Atbilstoši Latvijas krimināltiesību teorijā nostiprinātajai noziedzīga nodarījuma objekta izpratnei katra nodarījuma, tajā skaitā preču starptautiskas aprites pārkāpumu, izraisītais apdraudējums tiek sistematizēts pa vertikāli trīs līmeņos, ņemot vērā konkrēto aizskarto interešu piederību plašāku interešu kopumam. Kaut arī šī pieeja ir raksturīga tikai postpadomju valstīm un ir kritizēta tās lietderība un teorētiski filozofiskie principi, ar kuriem tā tiek pamatota,[329] nevar noliegt, ka tā veicina krimināltiesību pārskatāmību un sekmē to sistēmisku izpratni.

Vispirms, izdarot noziedzīgu darbību vai pieļaujot noziedzīgu bezdarbību, vainīgais demonstrē savu attieksmi pret sabiedrībai nozīmīgām un tādēļ valsts īpaši aizsargātām interesēm vispār, kas raisa pamatotas bažas par attiecīgās personas spēju turpmāk ievērot tiesisko kārtību, izvairoties no deviantas uzvedības. Saskaņā ar minēto krimināltiesību teorijā ir noteikts **noziedzīga nodarījuma vispārējais objekts**, proti, tas ir visu ar Krimināllikumu aizsargāto interešu kopums[330], kam persona neizbēgami kaitē, arī izdarot noziedzīgus nodarījumus muitas darbības jomā. Tādējādi ar vispārējā objekta jēdzienu tiek pamatota noziedzīgu nodarījumu nošķirtība no pārkāpumiem ar mazāku kaitīguma pakāpi, norādot uz to kvalitatīvu atšķirību un attiecīgi krimināltiesībām, kuru centrālais elements ir noziedzīgs nodarījums, piešķirot arī simbolisku nozīmi.

4.2.1.2.Kontrabandas grupas objekts

Sakarā ar sabiedrības dzīves komplicēšanos likumsakarīgi tiek identificētas arvien jaunas krimināltiesiskā kārtā aizsargājamas intereses, kā rezultātā krimināllikums tiek papildināts ar jauniem noziedzīgu nodarījumu sastāviem. Visas intereses ir klasificējamas un apvienojamas pēc kopīgām pazīmēm, kā rezultātā krimināltiesībās tiek izdalītas noziedzīgu nodarījumu grupas, kas apdraud savstarpēji saistītas intereses kādās noteiktās dzīves jomās.[331] Attiecīgi tiek nošķirti **noziedzīga nodarījuma grupas objekti**, saskaņā ar kuriem tradicionāli tiek noteikti

[328] Krastiņš U. 2014, 54.–55., 57. lpp.
[329] Ķinis U. Noziedzīgi nodarījumi pret informācijas sistēmu drošību (kibernoziegumi). Disertācija. Rīga: Latvijas Universitāte, 2005, 57.–62. lpp.
[330] Krastiņš U. 2014, 60. lpp.; Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. 2020, 24. lpp.
[331] *Ibid.*

Krimināllikuma Sevišķās daļas nodaļu nosaukumi un atbilstoši kuriem arī tiek veidota Krimināllikuma Sevišķās daļas sistēma.[332]

Ievērojot, ka likumdevējs savu izšķiršanos par konkrētā uzvedības akta kaitīgumu un tā saturu izdara, kriminalizējot attiecīgu nodarījumu konkrētā tiesību normā, jāpiekrīt P. Minca paustajam, ka ar noziedzīgo nodarījumu aizsargājamo interesi nosaka jau noziedzīgā nodarījuma sastāva iekļaušana krimināllikuma sevišķajā daļā.[333] Arī U. Krastiņš pamatoti norādījis, ka grupas objektu palīdz atklāt tieši konkrēto noziedzīgo nodarījumu dispozīcijas.[334] Šie apsvērumi ļauj secināt, ka, ikviena nodarījuma kriminalizēšana automātiski liecina par kādas aizsargājamās intereses pastāvēšanu.

Ņemot vērā, ka krimināltiesību norma kā jebkura cita tiesību norma ir piemērojama, ja tiek konstatēta tās tiesiskā sastāva atbilstība faktiskajiem apstākļiem, jāsecina, ka likumdevēja paredzētais noziedzīga nodarījuma grupas objekts nevar principiāli ietekmēt kvalifikāciju.[335] Attiecīgi tas, ja noziedzīga nodarījuma sastāvs kļūdaini nav ietverts tā radītajam apdraudējumam atbilstošā Krimināllikuma Sevišķās daļas nodaļā, nevar būt par šķērsli personas saukšanai pie kriminālatbildības. Minēto cita starpā paredz arī tiesību normu saprātīgas piemērošanas princips, jo pretējā gadījumā juridiskās tehnikas nepilnību vai objekta atšķirīgu teorētisko novērtējumu dēļ, tiktu pakļauta riskam sabiedrības drošība. Sakarā ar minēto nav arī pieļaujama tāda tiesību normas interpretācija, kuras rezultātā kāda tiesību norma kļūtu lieka,[336] tādējādi pilnībā izslēdzot vesela noziedzīga nodarījuma sastāva piemērojamību tikai tādēļ, ka nav pareizi noteikta tā vieta normatīvā tiesību akta struktūrā. Šajā sakarā norādāms, ka arī saskaņā ar Latvijas Kriminālkodeksu kriminālatbildība par kontrabandu 73. pantā joprojām bija paredzēta nodaļā pie valsts, nevis saimnieciska rakstura noziegumiem, neraugoties uz to, ka valsts konstitucionālā un ideoloģiskā iekārta jau bija mainīta.

Autora ieskatā grupas objekta definēšanas praktiskā nozīme ir vērtējama galvenokārt juridiskās tehniskas kontekstā, proti, radniecīgus noziedzīgu nodarījumu sastāvus apvienojot atbilstošās normatīvā tiesību akta nodaļās, ir iespējams pārskatāmi izkārtot tiesību normas. Šādi kataloģizējot krimināltiesiski aizsargātās intereses, tiek veidota adresātam viegli uztverama

[332] Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Likums, teorija, prakse. 2. papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 23. lpp.; Krastiņš U. 2014, 58., 61. lpp.
[333] Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. 2005, 89. lpp.
[334] Krastiņš U. 2014, 62. lpp.
[335] Tiesību literatūrā norādīts, ka krimināllikuma sistēma ir atkarīga no likumdevēja lemtā, kurš var kļūdīties, mehāniski šķirojot noziedzīgu nodarījumu sastāvus. Tādēļ noziedzīga nodarījuma tiešais objekts ne vienmēr atbilst tai noziedzīgo nodarījumu grupai, kurā tā sastāvs ir iekļauts. Turklāt nereti arī krimināltiesību teorijā sistematizācijas vienkāršošanas labad noziedzīgā nodarījuma tiešā un grupas objekta saistība netiek izvērtēta pēc būtības (Есаков Г. А. 2019, с. 54, 55.).
[336] Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. J. Briedes zin. red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 271. lpp.

normatīvā tiesību akta sistēma, veicinot attiecināmās tiesību normas atrašanu, un atvieglota noziedzības uzskaite[337].

Taču, neraugoties uz to, jāievēro, ka grupas objektu diferencēšana saistībā ar Krimināllikuma Sevišķās daļas nodaļu nosaukumiem pilda to pašu funkciju, ko jebkura cita normatīvā tiesību akta strukturēšana noteiktās teksta iedalījuma vienībās, kurās ietvertās tiesību normas ir savstarpēji ciešāk saistītas un vērstas uz kopīga mērķa sasniegšanu. To savstarpējās sakarības ir izzināmas, veicot tiesību normu sistēmisku interpretāciju.[338] Jāņem vērā, ka arī speciālu nosaukumu piešķiršana teksta iedalījuma vienībām ir juridiskās tehnikas instruments, kas koncentrē tiesību normas piemērotāja uzmanību uz nepieciešamo un pietiekamo tiesību normas saturu.[339]

Tādēļ, jo sevišķi ievērojot, ka Latvijas tiesību sistēmā krimināllatbildība ir paredzēta vienīgi Krimināllikumā, nevar izslēgt, ka atsevišķos gadījumos grupas objekts var koriģēt noziedzīgā nodarījuma sastāva tvēruma robežas.[340] Tiesu praksē ir konstatējami gadījumi, kuros sniegtais grupas objekta vērtējums ir diskutabls.[341] Teorētiski ir iespējami tādi noziedzīgu nodarījumu sastāvi, kuru objektīvo pusi būtu iespējams īstenot dažādās dzīves jomās, tādējādi apdraudot atšķirīgus grupas objektus, bet saukšanai pie krimināllatbildības likumdevēja ieskatā nepieciešamo paaugstināto kaitīgumu nodarījums iegūst tikai kādā konkrētā jomā, tādējādi ierobežojot attiecīgā noziedzīgā nodarījuma sastāva piemērojamību.[342]

---

[337] Sk. krimināls statistikas uzskaites metodoloģiju: Krimināla statistika. Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs. 2022. gada 3. februāris. Pieejams: https://www.ic.iem.gov.lv/lv/kriminala-statistika [skatīts 2023. gada 15. augustā].

[338] Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. J. Briedes zin. red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 271.–272. lpp.

[339] Krūmiņa V., Skujiņa V. Normatīvo aktu izstrādes rokasgrāmata. Rīga: [B. i.], 2002, 21. lpp.

[340] Шишко И. В. 2004, с. 15–16.

[341] Piemēram, ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2017. gada 24. janvāra spriedumu krimināllietā Nr. 11092025213 pirmskolas izglītības iestādes saimniecības vadītāja un medicīnas māsa tika atzītas par vainīgām saskaņā ar KL 197. pantu "Nolaidība" par to, ka pretēji normatīvo tiesību aktu prasībām viņas nepārbaudīja iestādes teritorijas atbilstību bērnu drošībai un nenovērsa riskus bērnu veselībai un dzīvībai, kā rezultātā viens no bērniem iekrita kanalizācijas akas šahtā, gūstot vidēja smaguma miesas bojājumus. Šī noziedzīgā nodarījuma sastāvs ir iekļauts KL XIX nodaļā "Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā", lai gan ir apšaubāms, vai tautsaimniecībai nepastarpināti kaitē valsts izglītības sistēmā pieļauti pārkāpumi, kuru rezultātā ir apdraudēta audzēkņu veselība un dzīvība. Neraugoties uz to, Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija 2017. gada 25. oktobra spriedumā apstiprināja, ka apsūdzēto rīcība apdraudēja tautsaimniecības aizsardzības intereses, norādot, ka jēdziens "tautsaimniecība" nav tulkojams šauri tikai kā ekonomiskās darbības sfēra, bet gan tas ietver visas tautsaimniecības nozares, tajā skaitā pakalpojumu sniegšanu, pie kuras pieskaitāma arī izglītība. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 8. martā].

[342] Piemēram, LR AT Senāta Krimināllietu departaments 2010. gada 17. septembra lēmumā lietā Nr. SKK-350/2010 norādīja, ka sabiedriskā transporta biļetes viltošana neapdraud KL XXII nodaļā "Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldības kārtību" ietvertajā 275. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma objektu (Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2010 [skatīts 2023. gada 8. martā]). Autors piekrīt, ka ir pamats apšaubīt, vai šāds privāto tiesību jomā izstrādāts dokuments apdraud pārvaldības kārtību. Zanda Zaļuma argumentējusi, ka, viltojot un izmantojot viltotu sabiedriskā transporta braukšanas biļeti, tiek pārkāpta normatīvajos tiesību aktos noteiktā kārtība, kādā persona var izmantot sabiedriskā transporta pakalpojumus un kādā tiek organizēta braukšanas tiesību apliecinošo dokumenta aprite, un tiek aizskarta sabiedrības uzticība dokumenta īstumam (Zaļuma Z. Dokumenta jēdziens Senāta Krimināllietu departamenta nolēmumos. Jurista Vārds, 2010, Nr. 47). Turpretī M. Leja argumentējis, ka tā apdraud pārvaldības kārtību, ar to saprotot tiesību normās noteikto izpildvaras administratīvo funkciju īstenošanu, jo

Kontrabandas sastāvs jau līdz ar Krimināllikuma pieņemšanu tika iekļauts Krimināllikuma XIX nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā"[343]. Secināms, ka likumdevēja ieskatā ar KL 190. pantā definētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem tiek kaitēts tādai vispārējo interešu daļai kā tautsaimniecības aizsardzības intereses.[344]

Neraugoties uz arvien pieaugošo ekonomiska rakstura noziedzības aktualitāti, pret tautsaimniecību vērsto noziedzīgo nodarījumu objekta problemātika Latvijas krimināltiesību zinātnē joprojām nav padziļināti aplūkota. Tradicionāli tiek norādīts, ka: „Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā [..] apdraud valsts tautsaimniecības intereses materiālo vērtību ražošanas, sadales, maiņas, patēriņa un citās ar ekonomisko darbību saistītās sfērās [..]."[345] Savukārt V. Liholaja pirms atsevišķu Krimināllikuma XIX nodaļā ietvertu noziedzīgu nodarījumu sastāvu kvalifikācijas aktuālo jautājumu iztirzāšanas, raksturojot to grupas objektu, bez iepriekš minētā piebildusi, ka ar tiem tiek pārkāpts valstī noteiktais uzņēmējdarbības regulējums, akcīzes preču aprites kārtība, nodarot zaudējumus valstij un pašvaldībām nenomaksāto nodokļu veidā un radot kaitējumu ar likumu aizsargātām personas interesēm.[346]

Ievērojot, ka normas teksts ir tās satura ārēji redzamais ietvars[347] un attiecīgi caur tekstu normas piemērotājs uztver tās jēgu, tad grupas objekta pilnvērtīgai izpratnei ir lietderīgi detalizētāk noskaidrot vārda "tautsaimniecība" nozīmi. Latviešu valodas vārdnīcā skaidrots, ka tautsaimniecība ir sinonīms vārdiem „ekonomika" un „tautas saimniecība", savukārt ar ekonomiku

---

sabiedriskā transporta pakalpojuma organizēšana ir pašvaldības autonomā funkcija. Ja pašvaldība šo pakalpojumu sniedz pati, tad, personai braucot ar viltotu biļeti, pašvaldība negūst par to ienākumus, kas var apdraudēt šī pakalpojuma turpmāku sniegšanu. Savukārt, ja pašvaldība to deleģē privātpersonai, tad ienākumus negūst šī privātpersona. Ja ienākumu zuduma dēļ tā turpmāk atsakās vai nespēj sniegt šo pakalpojumu, tad sašaurinās pašvaldības izvēles iespējas izraudzīties pakalpojuma sniedzēju un nodrošināt šo pakalpojumu (Leja M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē un Vācijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019, 260.–261. lpp.). Autora ieskatā, minētie objekta traktējumi ir pārāk plaši un zaudē faktisku saikni ar apskatāmo nodarījumu, jo tā pamatā jebkurā gadījumā ir atteikšanās izpildīt civiltiesisku saistību ar viltu, kas liecina par krāpšanu. Tādēļ radītā apdraudējuma šāda piesaiste grupas objektam ir vērtējama kā formāla, tāpēc neattaisno tā identificēšanas nozīmi.

[343] Cita starpā norādāms, ka Krimināllikuma XIX nodaļas nosaukums maldina par tās tvērumu, ievērojot, ka tas dod pamatu uzskatīt, ka tajā ir apkopoti visi tie noziedzīgie nodarījumi, kuri ir izdarīti ekonomisko attiecību ietvaros, nevis tādi, kuri šīs attiecības tieši apdraud (šāda problēma savulaik tika konstatēta arī Krievijas Krimināl kodeksā (Хилюта В. В. 2012, с. 126.)). Tādēļ, ievērojot citu Krimināllikuma Sevišķās daļas nodaļu nosaukumu veidošanas principus, tās nosaukums ir pārformulējams kā "Noziedzīgi nodarījumi pret tautsaimniecību", uzsverot, ka šajos gadījumos nepastarpināti tiek kaitēts tautsaimniecības aizsardzības interesēm.

[344] 20. gs. 60./ 70. gados padomju likumdevējs krimināllikumos ar jēdzienu "tautsaimniecība" aizstāja jēdzienu "ekonomika", ņemot vērā, ka atbilstoši politiskās ideoloģijas kursam ekonomika kopumā bija pārveidota par plānveida saimniecību, kuras atsevišķās nozares turpmāk arī krimināltiesiski bija aizsargājamas (Хилюта В. В. 2012, с. 81.). Latvijas Krimināl kodeksā tika saglabāts tāds jau padomju krimināl kodeksos lietots Sevišķās daļas nodaļas nosaukums kā "Saimnieciskie noziegumi" (Latvijas Krimināl kodekss. Rīga: Latvijas Republikas Tieslietu ministrija, 1992, 67. lpp.), savukārt no šī nosaukuma acīmredzami atvasināts arī Krimināllikumā lietotais nosaukums "Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā".

[345] Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 1999, 233. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2001, 280. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 417. lpp.

[346] Liholaja V. Ieskats noziedzīgu nodarījumu pret tautsaimniecības interesēm juridiskā izvērtējuma problemātikā. Grām.: Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020, 153. lpp.

[347] Meļķisis E. 2000, 6. lpp.

ir saprotams vēsturiski nosacīts sabiedriskās ražošanas attiecību kopums, bet ar saimniecību – materiālo vērtību ražošanas veids, ekonomiskā dzīve.[348] Arī ekonomikas terminu vārdnīcā tautsaimniecības jēdziens tiek vienādots ar ekonomikas jēdzienu, taču tā tiek izprasta vēl plašāk, ar to saprotot dažādo valsts saimniecības nozaru un cilvēka visa veida darbību savstarpēji saistītu kompleksu jeb vēsturiski izveidojušos ražošanas, maiņas, sadales un patēriņa sistēmu noteiktā zemē.[349] Atbilstoši ANO pieņemtajai ekonomikas nozaru starptautiskajai standartklasifikācijai ekonomika tiek iedalīta vairākās apakšnozarēs, būtībā aptverot visas cilvēka dzīves jomas, jo ar to tiek saistīta ne tikai ražošana, bet arī pakalpojumu sniegšana.[350] Arī Raita Karnīte skaidro, ka ekonomikas termins tiek lietots, lai runātu par saimniekošanas sistēmām teritoriālā un nozaru aspektā. Savukārt ekonomikas zinātnē produktu un pakalpojumu ražošana, sadale, maiņa un patēriņš tiek pētīts no sabiedriskā viedokļa, precīzāk, no procesā iesaistīto sabiedrisko attiecību un labklājības viedokļa, lai izzinātu un prognozētu valsts un sabiedrības attīstību īstermiņā un ilgtermiņā ar mērķi iegūt vēlamo tautsaimniecības attīstības gaitu.[351]

Mūsdienu sabiedrības dzīves sarežģītās struktūras dēļ gandrīz ikviens noziedzīgais nodarījums atstāj kādu ietekmi uz tautsaimniecību.[352] Tādēļ, tik plašu tautsaimniecības izpratni attiecinot arī uz krimināltiesībām, ikviens noziedzīgs nodarījums būtu tieši vai pastarpināti ar to saistīts, kādēļ noziedzīgo nodarījumu grupas objektu iedalījums kļūtu lieks. Turklāt nevar noliegt, ka vārdam "ekonomika" sabiedrībā ir izteikti komerciāla konotācija, kas saistās ar naudas un preču vai pakalpojumu attiecību raksturošanu. Tādēļ, kaut arī minētie skaidrojumi tautsaimniecības jēdzienu pakļauj ļoti plašai interpretācijai, ievērojot noziedzīgo nodarījumu objektu detalizēto diferenciāciju Krimināllikumā, secināms, ka noteicošā pazīme, lai kādu nodarījumu pieskaitītu tautsaimniecības sfērai krimināltiesiskā nozīmē, ir tās saistība ar preču kā mantiska rakstura vērtību apgrozību, ietverot gan to izgatavošanu, kustību un patēriņu, gan mantiska rakstura pakalpojumu sniegšanu un saņemšanu valsts noteiktās un īstenotās ekonomiskās politikas ietvaros. Arī izpētot Krimināllikuma XIX nodaļā aprakstīto nodarījumu sastāvu saturu, secināms, ka tie galvenokārt ir saistīti tieši ar tādām aktivitātēm dažādos to veikšanas posmos, kas saistītas ar mantiska rakstura labumu apgrozību.

---

[348] Latviešu valodas vārdnīca. Atb. red. D. Guļevska. Rīga: Avots, 1987, 798., 206., 691. lpp.

[349] Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. 4478 termini ar tulkojumu angļu, vācu, franču un krievu valodā. Sast. autoru kolektīvs R. Grēviņas vadībā. Rīga: Zinātne, 2000, 487. lpp.

[350] Sk.: International Standard Industrial Classification of All Economic Activities. Revision 4. New York: United Nations, 2008, pp. 46–61. Pieejams: https://unstats.un.org/unsd/classifications/Econ/Download/In%20Text/ISIC_Rev_4_publication_English.pdf [skatīts 2022. gada 3. jūnijā].

[351] Karnīte R. Ekonomika. Nacionālā enciklopēdija. 2022. gada 1. marts. Pieejams: https://enciklopedija.lv/skirklis/981-ekonomika [skatīts 2022. gada 2. jūnijā].

[352] Хилюта В. В. 2012, с. 87–88, 105–106. Piemēram, liela un stratēģiski nozīmīga uzņēmuma vadītāja slepkavība var radīt būtiskas neatgriezeniskas izmaiņas noteiktā tirgus segmentā.

Ievērojot minēto, par nodarījumiem, kas **apdraud tautsaimniecību, uzskatāmi visi tie, kas tieši apdraud valsts izraudzīto tās ekonomiskās attīstības virzienu, kas demokrātiskā tiesiskā valstī vērsts uz sabiedrības labklājības sekmēšanu un nostiprināšanu. Kavējot valsts paredzēto uzdevumu izpildi tās makroekonomisko mērķu sasniegšanai, tiek likti šķēršļi noteiktu nozaru attīstība, netiek pienācīgi pildīts valsts budžets un tiek traucēta ekonomisko labumu pārdale atbilstoši valsts varas realizētajai ekonomiskajai politikai, kas negatīvi ietekmē komersantu godīgu konkurenci un iedzīvotāju dzīves līmeni.**

Konkrētāk komerciālās kontrabandas sastāva iekļaušanu Krimināllikuma nodaļā pie noziedzīgiem nodarījumiem tautsaimniecībā nosaka vairāki kontrabandas kaitīgumu veidojošie aspekti, kas negatīvi ietekmē valsts tautsaimniecības kopējo stāvokli. Pirmkārt, valsts ārējās tirdzniecības politikas pārkāpšanas rezultātā notiek nelikumīga intervence iekšējā tirgū un kapitāla aizplūšana, kas rada disonansi iekšējā tirgus struktūrā,[353] izraisot preču ekonomiski nepamatotus pārpalikumus vai deficītu, kas var būt par pamatu valsts ekonomiskās sistēmās dezorganizācijai. Nekontrolēta preču apgrozība, neievērojot muitas tarifus un importa un eksporta ierobežojumus, destruktīvi iedarbojoties uz normāli realizētu ārējās tirdzniecības procesu[354], kas neizbēgami atstāj negatīvu iespaidu uz valsts atsevišķu nozaru darbību un valsts stabilitāti kopumā. Otrkārt, līdz ar komerciālo kontrabandu lielākoties notiek izvairīšanās no nodokļu nomaksas, kas tajā iesaistītajiem nodrošina oficiāli neuzskaitītus līdzekļus un likumsakarīgi veicina ēnu ekonomiku[355]. Minētais tieši kaitē valsts budžetam, tādējādi apdraudot valsts funkciju pilnvērtīgu realizēšanu dažādās sabiedrības dzīves jomās, jo tā ir atkarīga no valsts varai pieejamajiem naudas līdzekļiem. Neraugoties uz liberālu valstu iesaistes mazināšanos ekonomiskajos procesos, nevar noliegt, ka tieši tautsaimniecības normāla funkcionēšana nodrošina valsts varai resursus, lai tā spētu strādāt visas sabiedrības interesēs.[356] Treškārt, kontrabandas kā jebkura mantiska rakstura noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rezultātā veidojas nepamatotas, tas ir, sniegtajam ieguldījumam tautsaimniecībā neatbilstošas ienākumu un izdevumu attiecības, proti, notiek labumu – gan pašu preču, gan nodokļu maksājumos nesamaksāto naudas summu – negodīga pārdale. Tādējādi,

[353] Игнатюк Ф. З. 2001, с. 41.
[354] Бойко А. И., Родина Л. Ю. Контрабанда: история, социально экономическое содержание и ответсвенность. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, с. 70.
[355] Vasiliauskas K. Kontrabandos ir muitinės prižiūrimų prekių ar produkcijos gabenimo nusikaltimai: kai kurie baudžiamojo įstatymo trūkumai ir tobulinimo galimybės. Jurisprudencija, 2017, Vol. 24, No. 1, pp. 191. Plašu ēnu ekonomikas teorētisko skaidrojumu apkopojumu speciālajā literatūrā un par izvairīšanos no nodokļu nomaksas kā to komponenti sk.: Achim M. V., Borlea S. N. Economic and Financial Crime: Corruption, Shadow Economy, and Money Laundering. Cham: Springer, 2020, pp. 9–13, 13–15, 17–19.
[356] Būtiski, ka nepilnīgi iekasēto nodokļu dēļ valsts sniegto pakalpojumu trūkumu vai to kvalitātes samazināšanos izjūt ne tikai godprātīgi nodokļu maksātāji, bet arī personas, kas no to nomaksas ir izvairījušās (Achim M. V., Borlea S. N. 2020, pp. 246.).

kontrabandas izdarītāju nelikumīgi gūtajām priekšrocībām bremzējot normālu preču un naudas attiecību attīstību, tiek deformētas ekonomiskās attiecības sabiedrībā.[357]

Ievērojot piedāvāto kontrabandas grupas objekta tvērumu un šīs noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes nozīmi tiesību normu interpretācijā, atbilstoši jau iepriekš rakstītajam no KL 190. panta priekšmeta tvēruma ir izslēdzami tie, kuriem primāri nav ekonomiskas nozīmes.

Kaut arī kontrabandas apdraudējuma loks ir acīmredzami plašs, tās radītā kaitējuma apmērs šī noziedzīgā nodarījuma latentā rakstura dēļ nav tieši izmērāms. Vispārīgi spriest par kontrabandas izplatību, respektīvi, par nelikumīgi ievesto preču īpatsvaru iekšējā tirgū, būtu iespējams, izvērtējot tā saucamās nodokļu plaisas datus, proti, nedeklarētās un deklarētās, bet nesamaksātās nodokļu summas attiecību pret potenciālo nodokļu masu, kas tiktu aprēķināta un iekasēta ar nosacījumu, ka visi nodokļu maksātāji pilnā apmērā izpilda savas nodokļu saistības[358]. Kaut arī atbilstoši VID un Eiropas Komisijas apkopotajai informācijai un veiktajiem aprēķiniem Latvijā nodokļu plaisa attiecībā uz pievienotās vērtības nodokli un akcīzes nodokli ar katru gadu pakāpeniski samazinās[359], publiskotā informācija nesatur konkretizētus datus saistībā ar preču starptautisku nelikumīgu apriti, kā rezultātā šobrīd nav iespējams izdarīt precīzus secinājumus par kontrabandas negatīvo ietekmi uz tautsaimniecību, preces nelikumīgi pārvietojot pāri Latvijas Republikas muitas robežai. Turklāt, pievēršoties šim kontrabandas aspektam, tiek norādīts uz veikto aprēķinu neprecizitāti, jo tie nepilnīgi atspoguļo faktisko stāvokli.[360]

Papildus norādāms, ka kontrabanda, domājams, tiek kriminalizēta ne tikai tādēļ, lai stiprinātu kriminālatbildības preventīvo funkciju[361], kas personai palīdz orientēties sabiedrībā pastāvošo vērtību sistēmā, bet gan jo īpaši tādēļ, ka kontrabanda ir svešķermenis normāli funkcionējošā sabiedrībā. Kontrabanda, ievērojot atsevišķu kontrabandas priekšmetu specifiku un to turpmākas izmantošanas iespējas, ir uzskatāma par nozīmīgu kriminogēno faktoru, jo nodrošina iespēju ar kontrabandas precēm veikt turpmāku kaitīgu rīcību, palielinot citu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas risku.[362] Starp tiem ir ne tikai citi noziedzīgi nodarījumi, kas apdraud tautsaimniecību, piemēram, kaitēšana godīgai konkurencei (KL 211. pants), tādu preču

[357] Бойко А. И., Родина Л. Ю. 2002, с. 114; Vasiliauskas K. 2017, pp. 191.
[358] Par Valsts nodokļu politikas pamatnostādnēm 2018.–2021. gadam: Ministru kabineta 2017. gada 24. maija rīkojums Nr. 245. Latvijas Vēstnesis, 2017. 30. maijs, Nr. 105, pielikums "Esošās situācijas apraksts", 261. lpp. [19.04.2023.]
[359] *Ibid.*, 262., 263., 265. lpp.; VAT Gap. European Commission. Pieejams: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/value-added-tax-vat/vat-gap_lv [skatīts 2023. gada 1. aprīlī].
[360] Vilks A. Cigarešu kontrabanda kā nacionālās drošības apdraudējums. RSU zinātniskā konference "Politiskās, ekonomiskās, sociālās un tiesiskās sistēmas transformācijas Latvijā un pasaulē", VIII sekcija, 2016. gada 17.–18. marts, Rīga. Pieejams: https://www.rsu.lv/rsu-zinatniska-konference-2016 [skatīts 2023. gada 15. augustā]; Jurušs M., Šmite-Roķe B., Gasūne L. Excise Duty Gap on Cigarettes. Engineering Economics, 2018, Vol. 29, No. 4, pp. 420.
[361] V. Liholaja, norādot, ka Krimināllikumā ir ne mazums normu, kuras faktiski netiek piemērotas praksē, nošķīrusi tradicionāli kriminalizētus nodarījumus un tādus, kas kriminalizēti vienīgi ar mērķi reaģēt uz kādu konkrētu notikumu vai situāciju, lai epizodiski nodrošinātu kādu interešu aizsardzību vai arī lai Krimināllikumu izmantotu jaunas tiesībpolitiskas idejas vai sistēmas izmēģināšanai (Liholaja V. 2009, 31. paragrāfs).
[362] Бойко А. И., Родина Л. Ю. 2002, с. 110.

realizēšana, kas neatbilst kvalitātes normatīviem (KL 202. pants), naftas produktu, alkoholisko dzērienu un tabakas izstrādājumu nelikumīga pārvietošana un realizēšana iekšzemē (KL 220.[1], 221. pants), nelikumīgu alkoholisko dzērienu realizēšana un pārvietošana iekšzemē (KL 221.[1], 221.[2] pants), bet arī tādi, kuru rezultātā tautsaimniecības apdraudējums nav primārs, piemēram noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi, nelikumīgi pārvietojot tādus priekšmetus, kas to var piesārņot (KL 101. pants, 102. pants).

Piedzīvojot dažādu dzīves jomu intensīvu modernizēšanos, sabiedrība neizbēgami tiek pakļauta jauniem apdraudējumiem. Tāpēc tiesību literatūrā izteikta atziņa, ka pēdējā laikā krimināltiesības arvien vairāk tiek izmantotas noziedzīgas rīcības izdarīšanas iespēju mazināšanai, tās piemērojot agrākā kaitīgās rīcības izpildes stadijā. Tādējādi uzsvars tiek likts uz apdraudējuma risku mazināšanu nākotnē, nevis uz jau izdarītā krimināltiesisku novērtējumu.[363] Iekļaujoties minētās krimināltiesiskās domas kontekstā, kontrabandas kriminalizēšana iegūst jaunu aktualitāti.

Arī citu to valstu krimināltiesībās, kurās noziedzīgo nodarījumu sastāvi ir kodificēti, krimināltiesību par komerciālo kontrabandu ir paredzēta vienā nodaļā ar ekonomiska rakstura noziedzīgajiem nodarījumiem, šo nodaļu nosaukumos ar lielāku vai mazāku precizitāti atklājot konkrētās noziedzīgo nodarījumu grupas specifiku. Piemēram, Lietuvā, Slovākijā, Horvātijā, Baltkrievijā, Moldovā, Serbijā un Ziemeļmaķedonijā attiecīgais noziedzīgā nodarījuma sastāvs ietverts vispārīgi pret valsts ekonomiskajām interesēm vērsto noziedzīgo nodarījumu grupā. Bulgārijā un Igaunijā tas ir ietverts šīs noziedzīgo nodarījumu grupas apakšgrupā, kas aptver noziedzīgus nodarījumus, kas attiecīgi saistīti ar muitas režīmu un ar nodokļu krāpšanu, kas nepārprotami konkretizē Igaunijas likumdevēja atzīto kontrabandas kaitīguma izpausmi. Bosnijas un Hercegovinas krimināllikumā attiecīgās nodaļas nosaukums cita starpā ietver tiešu norādi uz pārkāpumiem muitas jomā. Savukārt Somijas krimināllikumā ir paredzēta speciāla nodaļa ar muitas lietām, precīzāk, ar importu un eksportu, saistītu noziedzīgu nodarījumu sastāvu apkopošanai.[364]

Krievijas Krimināl kodeksa Sevišķās daļas uzbūve ir detalizētāka, ar ko arī izskaidrojams tas, ka Krievijas krimināltiesību doktrīnā ir izstrādāta diferencētāka noziedzīgo nodarījumu objektu klasifikācija. Taču arī šajā krimināllikumā krimināltbildība par komerciālo kontrabandu bija paredzēta vienkopus ar citiem ekonomiska rakstura noziedzīgiem nodarījumiem, precīzāk, tā 22. nodaļā "Noziedzīgi nodarījumu ekonomiskās darbības jomā", kas savukārt bija iekļauta tā astotajā sadaļā "Noziedzīgi nodarījumi ekonomikas jomā". Tādējādi arī tiesību literatūrā bez principālām uzskatu atšķirībām tika atbalstīta nostāja, ka komerciālā kontrabanda pieskaitāma

[363] Comparative Concepts of Criminal Law. Ed. J. Keiler, D. Roef. 3rd Ed. Cambridge: Intersentia, 2019, pp. 6–7, 38–39.
[364] Norādīto informāciju par minēto valstu krimināllikumiem sk. pielikumā Nr. 7 pievienotajā tabulā.

tiem noziedzīgajiem nodarījumiem, kuri apdraud valsts ekonomikas normālu funkcionēšanu un attīstību valsts regulētās ekonomiskās darbības sfērā.[365]

4.2.1.3. Kontrabandas tiešais objekts

Ar noziedzīga nodarījuma tiešo objektu saprotamas atsevišķas vai savstarpēji saistītas intereses, pret kurām konkrētais nodarījums ir tieši vērsts un kuras aizsargā konkrētā krimināltiesību norma. Tas aptver raksturīgākās intereses un pilnīgi atklāj konkrētā apdraudējuma būtību, tādēļ tās vienmēr cieš konkrētā noziedzīgā nodarījuma rezultātā.[366] Jāpiekrīt doktrīnā konstatētajam, ka arī noziedzīga nodarījuma tiešais objekts ir izsecināms no attiecīgās tiesību normas dispozīcijas un atklājas noziedzīgu nodarījumu sastāvu savstarpējā salīdzinājumā.[367] Tādēļ arī šajā gadījumā secinājumi par objektu var tikt izdarīti tikai hronoloģiski pēc pārējo noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmju analīzes. Minētais liecina par to, ka tiešajam objektam kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmei nav gluži patstāvīgas lomas kvalifikācijā[368], bet tas drīzāk kalpo par papildu kontroles mehānismu pareizās tiesību normas atrašanai un to savstarpējai nošķiršanai. Tikai šādā kontekstā var piekrist doktrīnā norādītajam, ka tiešā objekta precīza noskaidrošana sniedz pamatu turpmākai pareizai kvalifikācijai.[369]

Taču, neraugoties uz minēto, nav apšaubāma noziedzīga nodarījuma objekta esamība jebkurā noziedzīga nodarījuma sastāvā. Attiecīga sastāva iekļaušana Krimināllikumā norāda uz aizliegumu rīkoties tā, kā norādīts dispozīcijā noziedzīgu nodarījumu formālos sastāvos[370], un tā, lai iestātos dispozīcijā norādītās sekas noziedzīgu nodarījumu materiālos sastāvos, jo noziedzīga

---

[365] Михайлов В. И., Федоров А. В. Таможенные преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 1999, с. 13, 14; Бойко А. И., Родина Л. Ю. 2002, с. 125–126; Рогатых Л. Ф. Уголовно наказуемая контрабанда. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2005, с. 20–24; Фёдоров А. В. Ещё раз к вопросу об объекте «переродившейся» контрабанды, предметах контрабанды и её месте в особенной части УК РФ. Ученые записки Санкт-Петербургского имени В. Б. Бобкова филиала Российской таможенной академии, 2013, № 2, с. 124–125.

[366] Krastiņš U. 2014, 63.–65. lpp.; Liholaja V. 2007, 23. lpp.

[367] Krastiņš U. 2014, 67. lpp.; Liholaja V. 2007, 24. lpp.

[368] J. Rozenbergs pamatoti norādījis, ka "ņemot vērā, ka tieši notikuma faktiskie apstākļi ir tie, kas veido nodarījuma objektīvo pusi, būtu loģiski vispirms identificēt juridiski nozīmīgos faktiskos apstākļus, tādējādi konstatējot objektīvās puses pazīmes. Pamatojoties uz šo informāciju [..], tālāk ir noskaidrojams noziedzīgā nodarījuma objekts, sākotnēji grupas objekts un pēc tam tiešais objekts" (Rozenbergs J. 2013, 118. lpp.). Savukārt Agnese Beļska atzinusi, ka "nav nepieciešamības "iznest" objektu ārpus objektīvās puses, jo tiesiski aizsargātās intereses ir neatņemama objektīvās puses analīzes sastāvdaļa, kas vērtējama kopsakarā ar potenciāli iespējamo kaitējumu jeb apdraudējumu noziedzīga nodarījuma izdarīšanas gadījumā" (Beļska A. 2012, 141. lpp.). Vienīgi piebilstams, ka par objektu var liecināt ne tikai objektīvā puse, bet arī citi noziedzīga nodarījuma sastāva elementi, piemēram, subjekts (sal. KL 275. pantu "Dokumenta, zīmoga un spiedoga viltošana un viltota dokumenta, zīmoga un spiedoga realizēšana un izmantošana" un 327. pantu "Dienesta viltojums"). Sk. arī V. Liholajas apkopotos ārvalstu speciālistu viedokļus: Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. 2020, 30.–31. lpp.

[369] Liholaja V. 2007, 24., 26. lpp.; Krastiņš U. 2014, 64. lpp.

[370] Kā zināms, noziedzīgu nodarījumu sastāvus pēc to konstrukcijas veida jeb pēc objektīvās puses obligāto elementu skaita krimināltiesību teorijā galvenokārt iedala formālos un materiālos. Formālu sastāvu objektīvo pusi veido tikai nodarījums, bet materiālu sastāvu – gan nodarījums, gan radītās kaitīgās sekas un cēloņsakarība. Līdz ar to, lai noziedzīgu nodarījumu atzītu par pabeigtu, formālu sastāvu gadījumā jākonstatē izdarīta darbība vai pieļauta bezdarbība, bet materiālu sastāvu gadījumā – vēl papildus tās rezultātā iestājušās kaitīgās sekas un attiecīgi cēloņsakarība.

nodarījuma sastāva esamība ir konkrētā uzvedība akta prettiesiskuma rādītājs.[371] Krimināllikuma Sevišķās daļas normu tuvākais mērķis ir kaitējuma nodarīšanas konkrētām interesēm novēršana vai vismaz kaitējuma riska mazināšana, ņemot vērā, ka tieši tiesiski aizsargājamo interešu apdraudējumā balstās nodarījuma kaitīgums.[372] Tādējādi tiešais objekts izskaidro, kādēļ pret nodarījumu jāvēršas krimināltiesiskā kārtā.

Attiecīgi Krimināllikumā ietvertie kontrabandas plašākā izpratnē sastāvi **paredzēti, lai nodrošinātu, ka konkrētajās dispozīcijās norādītās preces pāri valsts muitas robežai vai valsts robežai tiktu pārvietotas likumīgi**. Tādējādi, ievērojot pārvietojamo preču specifiku, atbilstoši arī precizējams kontrabandas tiešais objekts. Attiecīgi KL 190. pantā ietvertās komerciālās kontrabandas gadījumā tās ir **tiesību normām atbilstošas preču pārvietošanas pāri valsts, respektīvi, ES, muitas robežai kārtības aizsardzības intereses, kas nodrošina ES ārējās tirdzniecības politikas realizēšanu un ES ekonomiskās drošības uzturēšanu**.

Ņemot vērā komerciālās kontrabandas radīto plašo apdraudējuma loku, analizējot noziedzīga nodarījuma objektu, jāizvērtē pamats izšķirt galveno tiešo un papildu tiešo objektu, jo tas var ietekmēt faktisko apstākļu krimināltiesisku novērtējumu, kam savukārt var būt nozīme pareizas noziedzīga nodarījuma kvalifikācijas izdarīšanai.

Galvenais tiešais objekts ir tās intereses, kuras vienmēr tiek apdraudētas ar noteiktā veida nodarījumu, jo tieši šo interešu aizsardzībai attiecīgā tiesību norma ir paredzēta, kādēļ arī atbilstoši tam tiek noteikta noziedzīga nodarījuma kvalifikācija. Savukārt papildu tiešais objekts ir tās intereses, kurām ar dispozīcijā formulēto nodarījumu neizbēgami tie nodarīts kaitējums, bet kuru aizsardzībai citkārt būtu paredzēts cita noziedzīga nodarījuma sastāvs, kas tādējādi liecina par noziedzīga nodarījuma paaugstināto kaitīgumu.[373] Tādēļ papildu tiešā objekta aizsardzība nenotiek patstāvīgi, bet gan pastarpināti, taču nesaraujami saistīti ar galveno tiešo objektu.[374] Ņemot vērā, ka šo abu interešu aizskārums ir ietverts noziedzīga nodarījuma sastāvā,[375] vienlaikus ar galveno tiešo objektu aizsargājot arī papildu tiešo objektu, tie abi veido katrs savu ar tiešo objektu aptverto interešu daļu.

Kā zināms, noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijā papildu tiešā objekta izšķiršana ir būtiska divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, ja attiecīgais noziedzīgā nodarījuma sastāvs paredz papildu tiešo objektu, tad persona saucama pie krimināltatbildības saskaņā ar konkrēto tiesību normu tikai tad, ja šāds papildu apdraudējums ir konstatēts. Otrkārt, tikai tad, ja tiek apdraudētas vēl kādas

[371] Krastiņš U. 2014, 14. lpp.
[372] Кузнецова Н. Ф. Проблемы квалификации преступлений: Лекции по спецкурсу «Основы квалификации преступлений». Науч. ред. В. Н. Кудрявцев. Москва: Городец, 2007, с 157.
[373] Krastiņš U. 2014, 65.–66. lpp.; Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. 2020, 24. lpp.
[374] Уголовное право. Общая часть. Учебник для вузов. Отв. ред. И. Я. Козаченко и З. А. Незнамова. Москва: Норма-Инфра-М, 1999, с. 138.
[375] Liholaja V. 2007, 25. lpp.

intereses, kuras neaptver galvenais tiešais un papildu tiešais objekts, ir izvērtējams, vai personas izdarītais nav kvalificējams papildus saskaņā ar citu krimināltiesību normu vai ņemams vērā nosakot sodu.[376]

Autora ieskatā tiesiski pareizas preču aprites pāri ES muitas robežai kārtības aizsardzības intereses atzīstamas par komerciālās kontrabanda **galveno tiešo objektu**, jo tā raksturo KL 190. panta iekļaušanas Krimināllikumā tiešo mērķi. Toties valstī noteikto nodokļu iekasēšanas aizsardzības intereses atzīstamas par tās **papildu tiešo objektu**, jo gadījumos, kad preču imports vai eksports ir apliekams ar nodokļiem, to nelikumīga ievešana valsts muitas teritorijā vai izvešana no tās šīm interesēm neizbēgami rada kaitējumu. Papildu tiešā objekta iekļaušana kontrabandas sastāvā teorētiski pamato tādu kvalifikācijas risinājumu, saskaņā ar kuru personas noziedzīgā rīcība tiek aptverta ar vienu noziedzīga nodarījuma sastāvu.

Nekonkretizējot jebkādus nodarījuma apstākļus, vispārīgi krimināltbildība par izvairīšanos no nodokļu vai tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas paredzēta KL 218. panta pirmajā daļā. Ievērojot tiesību normu sistēmiskās interpretācijas metodi, nodokļa jēdziens saprotams atbilstoši likuma „Par nodokļiem un nodevām"[377] 1. panta 1. punktā sniegtajai legāldefinīcijai kā ar likumu noteikts obligāts periodisks vai vienreizējs maksājums valsts vai pašvaldību budžetu ieņēmumu nodrošināšanai un valsts vai pašvaldību funkciju finansēšanai. Kontrabandas rezultātā lielākoties notiek izvairīšanās no kopējā muitas tarifa jeb muitas nodokļa, uz ko izdarīta atsauce iepriekš minētajā tiesību normā kā uz maksājumu, ka noteikts tieši piemērojamos ES normatīvajos tiesību aktos par muitas lietām, kā arī no akcīzes nodokļa un pievienotās vērtības nodokļa nomaksas.[378]

Kaut arī likumdevējs KL 190. panta pirmās daļas dispozīcijā nav ietvēris tiešas norādes par nodarījuma saistību ar izvairīšanos no nodokļu nomaksas, autoraprāt, ievērojot turpmāk norādītos apsvērumus, kontrabanda, vērtējot tās nodarījuma izpausmi un izraisītās kaitīgās sekas, ir specializēts, uz muitas darbības jomu attiecināms veids, kā persona prettiesiski samazina preču starptautiskas aprites izmaksas, izvairoties no valsts noteikto nodokļu pienācīgas nomaksas. Tādēļ KL 190. un 218. pants savstarpēji konkurē kā speciāla norma iepretī vispārējai un atbilstoši krimināltiesību normu konkurences noteikumiem noziedzīgais nodarījums kvalificējams tikai saskaņā ar speciālo normu.[379]

[376] Krastiņš U. 2014, 66. lpp.
[377] Par nodokļiem un nodevām: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 18. februāris, Nr. 26. [19.04.2023.]
[378] Jāņem vērā, ka atsevišķām preču grupām var būt noteikti arī papildu ievešanas maksājumi. Sk.: Muitas maksājumi. Valsts ieņēmumu dienests. 2022. gada 25. novembris. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/lv/muitas-maksajumi [skatīts 2023. gada 16. martā].
[379] Lai novērstu jebkādus teorētiska rakstura šķēršļus piedāvātajam kontrabandas kvalifikācijas risinājumam, vieglāk sodāmu noziedzīgu nodarījumu neaptverot ar smagāk sodāmu, jāsaskaņo KL 190. panta trešās daļas un 218. panta trešās daļas sankcijas, attiecīgi par kontrabandu organizētā grupā paredzot bargāku sodu.

Par labu šādam secinājumam cita starpā liecina arī ārvalstu krimināltiesiskais regulējums, piemēram, Slovākijas Krimināl kodeksā komerciālā kontrabanda faktiski ir kriminalizēta 254. pantā "Preču importu un eksportu reglamentējošo noteikumu pārkāpums". Tā otrajā daļā krimināl atbildība ir paredzēta par muitas nodevu vai citu saskaņā ar likumu par importētām precēm iekasējamu maksājumu samazināšanu vai nesamaksāšanu, noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes *expressis verbis* nesaistot ar konkrētu nelikumīgu rīcību ar attiecīgajam precēm.[380]

KL 218. pantā ietverto noziedzīgo nodarījumu sastāvi atšķirībā no KL 190. pantā paredzētajiem atšķiras pēc to konstruktīvajām īpatnībām, respektīvi, tie ir materiāla rakstura, jo to objektīvās puses obligāta pazīme ir kaitīgās sekas – valstij nodarīti zaudējumi lielā apmērā.[381] Minētais *prima facia* liecina par to, ka šīm tiesību normām ir atšķirīgs tvērums. Taču jāņem vērā, ka kvalifikācijai saskaņā ar KL 190. panta atbilstošo daļu kontrabandas preču apmērs, kā tiks skaidrots darba 4.2.3.2. nodaļā, tiek noteikts, ņemot vērā visu uz precēm attiecināmo un nenomaksāto nodokļu summu, kas vienlaikus veido valstij nodarītos zaudējumus. Tādēļ autora ieskatā kontrabandas objektīvā puse aptver visas izvairīšanās no nodokļu nomaksas objektīvās puses pazīmes.

Ievērojot nodokļu nomaksas komplicēto kārtību, var atšķirties brīdis, kad preces tiek faktiski pārvietotas pāri valsts muitas robežai un kad ir iestājies pienākums nomaksāt uz tām attiecināmos nodokļus. Taču, autoraprāt, iespējamība laika ziņā nošķirt izdarīto darbību un pieļauto bezdarbību neliecina par divu patstāvīgu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, jo apstāklis, ka muitošanai pakļautās preces ir ievestas slepeni, acīmredzami liecina par personas noziedzīgo nolūku tās nepakļaut muitas kontrolei, kas cita starpā tiek veikta par to pārvietošanu iekasējamo nodokļu apmēra noteikšanai un to samaksas nodrošināšanai.[382] Šajā gadījumā persona demonstrē tūlītēju atteikšanos no pienākuma izpildīt savas finansiālās saistības pret valsti, kas arī nosaka preču prettiesiskās pārvietošanas un zaudējumu rašanos cēlonisko sakaru. Šī iemesla dēļ personas rīcību nav pamata vērtēt normālai nodokļu nomaksai paredzētās kārtības kontekstā.

Arī tiesu praksē līdz šim nav konstatējami gadījumi, kad saistībā ar vienu un to pašu preču nelikumīgu ievešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā personai būtu inkriminēta KL 190. un 218. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu kopība.[383]

---

[380] Slovākijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://www.derechos.org/intlaw/doc/svk1.html [skatīts 2022. gada 4. oktobrī].

[381] Šī apstākļa nozīme, sniedzot teorētisku pamatu abu noziedzīgo nodarījumu kopībai, ir akcentēta arī ārvalstu krimināltiesību literatūrā (Рогатых Л. Ф. 2005, с. 114.–122.).

[382] Ievērojot minēto, autors nevar pievienoties krimināltiesību literatūrā paustajai atziņai, saskaņā ar kuru šo abu noziedzīgo nodarījumu kopība tiek pamatota ar to objektīvo pušu atšķirībām (Рогатых Л. Ф. 2005, с. 114.–122; Яни П. С. 2012, с. 24, 25).

[383] Savulaik LR AT Senāta Administratīvo lietu departaments (LR AT Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010. gada 22. novembra spriedums lietā Nr. SKA-428/2010. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2010 [skatīts 2023. gada 9. februārī]) un LR Satversmes tiesa (Par likuma "Par akcīzes

Jāievēro, ka kontrabanda ir aprobežota ar darbībām, kas vērstas uz valsts muitas robežas šķērsošanu. Tādēļ citām ar preču nelikumīgu ievešanu otras valsts muitas teritorijā vai izvešanu no tās saistītām interesēm, piemēram, godīgai konkurencei, patērētāju veselībai un dabas vides saglabāšanai, ar kontrabanda var tiki kaitēts pastarpināti. Atšķirībā no nodokļu nomaksas šīs intereses ne vienmēr cieš kontrabandas rezultātā, ņemot vērā, ka to drošība ir atkarīga no turpmākās rīcības ar šīm precēm. Tikai tad, ja notiks to realizācija vai pašpatēriņš vai tikti izmantotas iegūtās mantiskā rakstura priekšrocības nenomaksāto nodokļu dēļ, būtu pamats izvērtēt šo interešu apdraudējumu. Šiem gadījumiem Krimināllikumā jau ir paredzēti citi noziedzīgu nodarījumu sastāvi, kas jau tika uzskaitīti iepriekš.

Plaša viedokļu apmaiņa, raksturojot kontrabandas tiešo objektu, vērojama Krievijas krimināltiesībās. Autori lielākoties ir vienisprātis par to, ka kontrabandas tiešais objekts ir nepastarpināti saistīts ar preču pārvietošanas pāri valsts muitas robežai noteiktās kārtības aizsardzību.[384] Taču būtiski atšķiras uzskati par to, kādas intereses ar šo kārtību tiek aizsargātas un attiecīgi kā to identificēšana ietekmē šī noziedzīgā nodarījuma tiešā objekta un attiecīgi noziedzīgā nodarījuma sastāva tvēruma robežas.

P. Jani un J. Žuravļova uzskata, ka preču pārvietošanas pāri valsts muitas robežai kārtības aizsardzības mērķis aprobežojas ar starptautiskajai tirdzniecībai labvēlīgu apstākļu nodrošināšanu. Tādēļ, paredzot krimināatbildību par kontrabandu, nav paredzēts vērsties pret apdraudējumiem, kas radušies saistībā ar muitas veikto funkciju izpildes kavēšanu. Likumsakarīgi viņu ieskatā

nodokli" 33. panta piektās un septītās daļas vārdu "un soda naudu saskaņā ar likumu "Par nodokļiem un nodevām"" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta otrajam teikumam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Septītā protokola 4. pantam: LR Satversmes tiesas 2012. gada 18. oktobra spriedums lietā Nr. 2012-02-0106. Latvijas Vēstnesis, 2012. 23. oktobris, Nr. 167) pievērsās muitas lietu pārkāpumu un ar to saistītās izvairīšanās no nodokļu nomaksas nošķiršanai dubultās sodīšanas nepieļaujamības principa (latīņu val. *ne bis in idem*) kontekstā, katrai tiesu iestādei nonākot pie atšķirīgiem secinājumiem. Latvijas krimināltiesībās gan tieši, gan netieši šī principa piemērojamība noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijā ir aktualizēta vairākkārt (sk.: Krastiņš U. Vēlreiz par Krimināllikuma 260. panta trešās daļas un 262. panta kopību. Jurista Vārds, 2004. 27. aprīlis, Nr. 16; Krastiņš U. Taisnīgums un nodarījuma kvalifikācija. Jurista Vārds, 2005. 25. oktobris, Nr. 40; Krastiņš U. 2007; Liholaja V. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: likums un prakse. [B. v.]: [b. i.], 2007. 79. lpp. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/nozares-politika/petijumi [skatīts 2022. gada 12. janvārī]; Hamkova D., Liholaja V. 2012, 19., 20. lpp.; Liholaja V. Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 317. panta otrās daļas, 318. panta otrās daļas un 319. panta otrās daļas. [B. v.]: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2014, 62. lpp. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas [skatīts 2022. gada 12. janvārī]; Judins A. "Ne bis in idem" princips Latvijas krimināprocesā. Grām.: Krimināprocesa likumam – 10. Pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi. Ā. Meikališas zin. red. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 202., 207., 208. lpp.). Taču līdz šim nav uzsvērta tā konceptuālā nozīme, jo atbilstoši tam ir identificējami atsevišķi (vienoti) noziedzīgi nodarījumi un attiecīgi risināmi noziedzīgu nodarījumu kopības un normu konkurences jautājumi ar mērķi pilnvērtīgi nodrošināt no šī principa atvasināmās tiesības, novēršot vienu un to pašu faktisko apstākļu inkriminēšanu, saucot personu pie krimināatbildības par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem.

[384] Михайлов В. И., Федоров А. В. 1999, с. 14; Рогатых Л. Ф. 2005, с. 25; Журавлева Е. М., Яни П.С. Контрабанда: объект, момент окончания преступления. Российская юстиция, ноябрь 2005 г., № 11, с. 15; Наумов. А. В. Практика применения Уголовного кодекса Российской Федерации. Комментарий судебной пактики и доктринальное толкование. Москва: Волтерс Клувер, 2005, с. 464; sk. norādes vēl uz citu autoru darbiem: Русанов Г. А. 2011, с. 65–66; Фёдоров А. В. 2013, с. 125–127.

kontrabandas rezultātā veiktā izvairīšanās no muitas maksājumu nomaksas ir kvalificējama patstāvīgi.[385]

Toties kontrabandas tiešo objektu saistīt vienīgi ar preču pārvietošanas pāri valsts muitas robežai kārtības apdraudējumu kritizējis B. Volženkins, norādot, ka šī kārtība ir paredzēta tādu interešu aizsardzībai, kuras ir saistītas ar valsts īstenoto muitas politiku tās atšķirīgajās darbības jomās.[386] Viņš arī atzinis, ka par vienu no kontrabandas objektiem ir uzskatāmas arī valsts budžeta ienākumu nodrošināšanas intereses, kas saistītas ar muitas maksājumu iekasēšanu sakarā ar preču starptautisku apriti. Tas ir viens no iemesliem, kādēļ viņa ieskatā krimināLatbildība par kontrabandu savukārt aptver krimināLatbildību par izvairīšanos no muitas maksājumu nomaksas.[387]

Jānorāda arī principiāls tiesību literatūrā pausts viedoklis, saskaņā ar kuru tiek apšaubīta preču tiesiskas pārvietošanas kārtības aizsardzība kā kontrabandas tiešais objekts, jo tādējādi nāktos atzīt, ka ar krimināLsoda piedraudējumu tiek aizsargātas vienīgi tiesību normas, kuras šo kārtību regulē, nevis reālas intereses, kuras tiek apdraudētas noziedzīga nodarījuma rezultāta.[388] Nav apšaubāms, ka jebkura normatīvā tiesību aktā reglamentēta procesa norises kārtība ir tikai līdzeklis kādu konkrētu interešu aizsardzībai. Taču, paredzot krimināLatbildību par valsts noteiktās kārtības pārkāpumiem kādā reglamentētā dzīves jomā, tiek aizkavēta kaitējuma nodarīšana ar to tieši saistītām konkrētām interesēm. Tādējādi jebkura kārtība *per se* ir aizsardzības vērta interese.

Jāpiekrīt, ka kontrabandas kā normatīvi nostiprinātas kārtības, konkrētāk, preču starptautiskas aprites kārtības, pārkāpums apdraud pārvaldības kārtības aizsardzības intereses. [389] Ievērojot minēto, būtu konstatējams zināms pamats šī noziedzīgā nodarījuma sastāvu ietvert Krimināllikuma XXII nodaļā "Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldības kārtību". Taču tādējādi tiktu izjaukta Krimināllikuma Sevišķās daļas sistēma, jo konsekvences labad šajā nodaļā būtu jāietver uz dažādākajām dzīves jomām attiecināmi noziedzīgu nodarījumu sastāvi.

Tādēļ ne velti krimināltiesību literatūrā kontrabandas plašākā izpratnē objekta noteikšanā tiek ņemta vērā konkrētā nelikumīgi pārvietojamā priekšmeta specifika. Atkarībā no tā īpašībām, pārkāpjot noteikto pārvietošanas kārtību, valsts ekonomisko interešu vietā var būt apdraudētas citas, piemēram, sabiedriskās drošības un morāles, ekoloģiskās drošības un kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības intereses. Sakarā ar šo konstatējumu daļa autoru atzīst pat pamatotu krimināLatbildību par atšķirīgu priekšmetu kontrabandu paredzēt atšķirīgās krimināLlikuma

[385] Журавлева Е. М., Яни П. С. Контрабанда: объект, момент окончания преступления. Российская юстиция, ноябрь 2005 г., № 11, с. 15–16.
[386] Волженкин Б. В. Преступления в сфере экономической деятельности по уголовному праву России. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2007, с. 533–535.
[387] *Ibid.*, с. 607.
[388] Агафонов А. В. О содержании непосредственного объекта преступления при контрабанде. Сибирский юридический вестник, 2003, № 3.
[389] Есаков Г. А. 2019, с. 72.

sevišķās daļas nodaļās.[390] Savukārt daļa autoru, kuru vidū Aleksandrs Fjodorovs (*Федоров Александр Вячеславович*), kurš ilgstoši sekojis līdzi krimināLatbildības par kontrabandu tiesiskā regulējuma izmaiņām, norādījuši, ka, nelikumīgi pārvietojamā priekšmeta specifika nosaka vienīgi kontrabandas papildu tiešo objektu. Tādēļ arī netiek saskatīti teorētiski šķēršļi krimināLatbildību par to paredzēt vienkopus ar citiem ekonomiska rakstura noziedzīgiem nodarījumiem. [391]

Kaut arī visos kontrabandas plašākā izpratnē gadījumos tiek pārkāpta muitas kontrolēta preču tiesiskas pārvietošanas pāri valsts robežai kārtība, autora ieskatā tās grupas objekta noteikšanai jābalstās noziedzīga nodarījuma priekšmeta specifikā, jo tieši tā izsaka ar konkrēto pārkāpumu reāli apdraudētās intereses. Vienlaikus autors piekrīt viedoklim, ka krimināLatbildība par kontrabandu plašākā izpratnē nav paredzēta muitas normālas darbības aizsardzībai.[392] Pretējā gadījumā muitas kontrole tiek atzīta par pašmērķi, kas liedz atbilstoši faktiski apdraudētajām interesēm, novērtēt šī noziedzīgā nodarījuma kaitīgumu.

Visus preču starptautiskas pārvietošanas kārtības pārkāpumus nevar atzīt par tādiem, kas vērsti pret tautsaimniecību, tikai tādēļ vien, ka šo kārtību kontrolē muita, kas tradicionāli tikusi pieskaitīta valsts ekonomikas veicināšanā iesaistītajām institūcijām. Lai arī valsts, īstenojot savu ārējās tirdzniecības politiku starptautisko saistību ietvaros, var noteikt atsevišķu priekšmetu aprites ierobežojumus, tiesību normas, kurās paredzēta krimināLatbildība par kontrabandu plašākā izpratnē, tautsaimniecību aizsargā tikai tiktāl, ciktāl rīcība ar tiem būtiskāk neaizskar jau citas intereses. Šajā kontekstā ir nošķiramas darbības, kas reāli apdraud tautsaimniecību, proti, tādas, kas nepastarpināti kavē valsts ekonomisko attīstību, un tādas, kas primāri apdraud citas jomas.

Tādēļ autors pievienojas viedoklim, saskaņā ar kuru krimināLatbildība ir paredzama par katru to interešu apdraudējumu, uz kuru aizsardzību ir vērsta muitas darbība. Attiecīgi kontrabandas plašākā izpratnē noziedzīgu nodarījumu sastāvi ir ietverami atšķirīgās, to apdraudējumam atbilstošās nodaļās. Šāda noziedzīgu nodarījumu objektu nošķiršana ir pamatojama ar muitas atšķirīgo funkciju nodalīšanu, kas saistīta ar atšķirīgu kategoriju priekšmetu pārvietošanas ierobežojumu vai aizliegumu ievērošanas kontroli un kas vērsta uz muitas darbības tiesībsargājošo mērķu sasniegšanu. Tādējādi muita, tās realizētā muitas kontrole un preču pārvietošanas noteikumi ir līdzeklis, kas ne tikai aizsargā tautsaimniecību, bet nepastarpināti arī sabiedrību no apdraudējumiem dažādās tās dzīves jomās.

Kaut gan darba 1.2. nodaļā tika ieskicēta kontrabandas plašākā izpratnē kriminalizēšanas sistēma Krimināllikumā, likumdevēja pieeja Krimināllikumā sastopamo kontrabandas plašākā izpratnē atšķirīgo veidu sistematizācijā nav bijusi konceptuāla. Turklāt arī doktrīnā šis apstāklis

[390] Рогатых Л. Ф. 2005, с. 25–28; Волженкин Б. В. 2007, с. 534–535; Волчкова. А. А. 2016, с. 102; Есаков Г. А. 2019, с. 71–72;
[391] Русанов Г. А. 2011, с. 66–67; Фёдоров А. В. 2013, с. 127–128, 129.
[392] Русанов Г. А. 2011, с. 66.

nav problematizēts. Latvijas krimināltiesiskā regulējuma nepilnības uzskatāmi atklāj vispārbīstamu priekšmetu kontrabandas kriminalizēšana.

Par šo priekšmetu kontrabandu Krimināllikuma pamata redakcijā kriminālatbildība bija paredzēta 190. panta sevišķi kvalificētajā trešajā daļā. To sastāvā tika klasificētas, pirmkārt, apreibinošas vielas (narkotiskās un psihotropās vielas), otrkārt, bīstamas vielas (stipri iedarbīgas, indīgas un radioaktīvas vielas), treškārt, divējādā pielietojuma preces (stratēģiskas nozīmes preces vai citas vērtības), ceturtkārt, ieroči (sprāgstvielas, ieroči, munīcija, gāzes pistoles (revolveri), to patronas, ar kairinošas iedarbības vielām pildīti gāzes baloniņi, ar indīgām vai stipri iedarbīgām vielām pildīti speciālie līdzekļi).

Vienas no KL 190. pantā veiktajām būtiskākajām izmaiņām kopumā ir bijušas vērstas uz vispārbīstamo priekšmetu norobežošanu, no šīs tiesību normas tvēruma pakāpeniski izslēdzot tādus noziedzīga nodarījuma priekšmetus, kuri nav saistāmi ar valsts tautsaimniecības apdraudējumu[393], taču citā tiesību normā saglabājot kriminālatbildību par visās iepriekš uzskaitītajās grupās ietveramo priekšmetu kontrabandu.[394]

Ar 2002. gada 17. oktobra likumu "Grozījumi Krimināllikumā" KL tika papildināts ar 190.[1] pantu "Narkotisko, psihotropo vielu un šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru) kontrabanda", tajā nošķirot atbildību par narkotisko vai psihotropo vielu vai šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru) kontrabandu. Panta pirmās daļas dispozīcijas uzbūve bija veidota pēc KL 190. panta pirmās daļas parauga, saglabājot visas šī noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, izņemot vienīgi noziedzīga nodarījuma priekšmetu.

Savukārt ar 2005. gada 28. aprīļa likumu "Grozījumi Krimināllikumā" šis pants turpmāk paredzēts visu speciālo priekšmetu prettiesiskas pārvietošanas kriminalizēšanai, jo tā pirmā daļa tika papildināta ar atlikušajiem iepriekš KL 190. panta trešajā daļā uzskaitītajiem speciālajiem priekšmetiem, vienīgi stipri iedarbīgās un indīgās vielas pārsaucot par bīstamām vielām[395] un mazinot kazuistiku konkrētu ieroču veidu uzskaitījumā, turpmāk norādot tikai sprāgstvielas, ieročus un munīciju. Tādējādi atsevišķa noziedzīga nodarījuma sastāva aprakstā tika paredzēta kriminālatbildība par visu minēto vispārbīstamo priekšmetu nelegālu pārvietošanu pāri valsts robežai.

Attiecīgi gan tad, kad par vispārbīstamo priekšmetu kontrabandu un par komerciālo kontrabandu kriminālatbildība bija ietverta viena panta atšķirīgās daļās, gan tad, kad

[393] Šajā sakarā likumdevējs nav bijis konsekvents, jo ar 2007. gada 21. jūnija likumu "Grozījumi Krimināllikumā" KL 190.[1] pantā tika paredzēta kriminālatbildību par spirta vai citu alkoholisko dzērienu kontrabandu. Šo izmaiņu novērtējumu sk. darba 2.3. nodaļā.

[394] Visu KL 190.[1] pantā izdarīto grozījumu ietekmi uz šajā tiesību normā ietvertajiem noziedzīgo nodarījumu sastāviem, tas ir, uz dispozīcijām un sankcijām, skatīt pielikumā Nr. 2 pievienotajā tabulā.

[395] Niedre A. Komentārs par Krimināllikuma grozījumiem, kas izdarīti pēc 2002. gada 31. oktobra. Grām.: Krimināllikums. Rīga: AFS, 2006, 176. lpp.

kriminālatbildība tika nošķirta, Krimināllikumu papildinot ar jaunu noziedzīga nodarījuma sastāvu, vispārbīstamo priekšmetu kontrabanda vienmēr bijusi kriminalizēta Krimināllikuma XIX nodaļā "Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā". Arī Latvijas krimināltiesību doktrīnā šo abu noziedzīgo nodarījumu tiešie objekti vienmēr līdz šim ir skaidroti kā tautsaimniecības intereses muitas darbības sfērā.[396] Taču pamatot šī kontrabandas veida un tautsaimniecības apdraudējumu objektīvi nav iespējams, jo šo priekšmetu pārvietošanas kārtība nav noteikta ar mērķi sekmēt valsts ekonomisko attīstību, bet gan vispārējās drošības un sabiedriskās kārtības interesēs, par ko jo sevišķi liecina tas, ka daļa no šiem priekšmetiem vispār ir izņemti no civiltiesiskās apgrozības. Tādēļ arī KL 190.[1] pants acīmredzami nav iederīgs starp noziedzīgiem nodarījumiem, kas apdraud tautsaimniecību.

A. Loskutovs un A. Judins jau 2000. gadā, sniedzot Krimināllikuma Sevišķās daļas shematisku pārskatu, speciāli norādīja, ka KL 190. panta trešajā daļā ietvertā noziedzīgā nodarījuma objekts ir vispārējā drošība, kamēr tautsaimniecība, valsts ekonomiskās intereses un valsts intereses muitas sfērā tika aizsargātas ar kriminālsoda piedraudējumu par šī panta pirmajā un otrajā daļā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.[397] Arī Dainis Mežulis ir ņēmis vērā noziedzīga nodarījuma priekšmeta atšķirības dažādās panta daļās, jau konkrētāk norādot, ka KL 190. panta trešajā daļā ietvertā noziedzīgā nodarījuma objekts ir valsts drošība pretstatā valsts ekonomikai, kas tika aizsargāta ar kriminālsoda piedraudējumu par šī panta pirmajā un otrajā daļā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.[398]

Līdz ar to KL 190[1]. panta gadījumā noziedzīga nodarījuma tiešais objekts ir saistāms ar tā atšķirīgo priekšmetu pārvietošanas kārtības ievērošanu. Tas atbilst katras konkrētās jomas aizsardzības interešu apdraudējumam atkarībā no noziedzīga nodarījuma priekšmeta veida.

Sakarā ar to, pēc autora domām, likumdevēja nākamais racionālais solis būtu kriminālatbildību par aizliegtas un ierobežotas aprites priekšmetu nelikumīgu pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai paredzēt Krimināllikuma XX nodaļā "Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību", kur jau pašlaik ir paredzēta kriminālatbildība par neatļautām darbībām, ar šaujamieročiem, stratēģiskas nozīmes precēm, narkotiskām un psihotropām vielām. Savukārt kriminālatbildība par radioaktīvo un bīstamo vielu kontrabandu būtu paredzama Krimināllikuma XI nodaļā "Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi", ievērojot, ka citāda nelikumīga rīcība ar šāda veida vielām jau ir kriminalizēta šajā nodaļā ietvertā noziedzīgā

[396] Krastiņš U., Niedre A. 1999, 40. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 1999, 233. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2001, 280. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2003, 75., 79. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2007, 88., 90. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 417., 418., 419. lpp. Savukārt D. Hamkova pamatoti precizējusi, ka ar muitas darbības sfēru ir saprotama muitas lietu sfēra, tādējādi akcentējot, ka tiek aizsargāta muitas nodrošinātā kārtība, nevis muitas kā iestādes darbs (Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 98.–99. lpp.).
[397] Loskutovs A., Judins A. 2000, 95. lpp.
[398] Mežulis D. 2001, 140.–141. lpp.

nodarījuma sastāvā. Minētās Krimināllikuma nodaļas sistēmiski pēc attiecīgajiem pantiem papildināmas ar jauniem noziedzīgu nodarījumu sastāviem, kas paredzēti paaugstinātai kriminālatbildībai par attiecīgo priekšmetu nelikumīgu pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai analoģiski 190.[1] panta dispozīcijai, bet KL 190.[1] pants ir svītrojams.

Taču likumdevējs acīmredzot ir paredzējis ievērot līdzšinējo kārtību, jo ar 2014. gada 25. septembra likumu "Grozījumi Krimināllikumā"[399], korespondējot sabiedrībā pēkšņu aktualitāti ieguvušās sintētiskās marihuānas lietošanas izraisītajām traģiskajām sekām jauniešu vidū, kriminālatbildība par jaunu psihoaktīvu vielu vai to saturošu izstrādājumu, kuru aprite ir aizliegta vai ierobežota, kontrabandu ir noteikta KL 190.[1] pantā, attiecīgi papildinot noziedzīga nodarījuma priekšmetu uzskaitījumu.

Vairākās valstīs tāpat kā Latvijā kriminālatbildība par specifisku priekšmetu kontrabandu nav principiāli nošķirta no kriminālatbildības par komerciālo kontrabandu. Piemēram, Lietuvā, Bulgārijā, Moldovā, Bosnijā un Hercegovinā un Albānijā, nosakot kriminālatbildību par atšķirīgu priekšmetu kontrabandu, attiecīgie noziedzīgo nodarījumu sastāvi ir ietverti vienas krimināllikuma nodaļas vai pat viena panta ietvaros. Turklāt atsevišķās valstīs, piemēram, Spānijā un Rumānijā, kurās kriminālatbildība par pārkāpumiem muitas lietās ir reglamentēta nozares normatīvajos tiesību aktos, kontrabandas plašākā izpratnē noziedzīgā nodarījuma sastāvi arī ir formulēti vienkopus.[400]

Savukārt Ukrainā arī pēc komerciālās kontrabandas dekriminalizēšanas specifisku priekšmetu kontrabanda joprojām ir paredzēta tajā pašā krimināllikuma nodaļā, kurā apkopoti pret saimniecisko darbību vērsti noziedzīgi nodarījumi.[401] Citādu pieeju izvēlējās Krievijas likumdevējs. Pēc tam, kad no Krimināl kodeksa[402] tika izslēgts 188. pants, kura atšķirīgās daļās bija kriminalizēta preču un vispārbīstamu priekšmetu kontrabanda, netika saglabāta viena universāla tiesību norma, bet narkotisko un psihotropo vielu kontrabanda tika kriminalizēta jaunā 226.[1] pantā, kas tika ievietots 25. nodaļā "Noziedzīgi nodarījumu pret sabiedrības veselību un morāli", savukārt ieroču kontrabanda – jaunā 229.[1] pantā, kas turpretī tika ievietots 24. nodaļā "Noziedzīgi nodarījumi pret sabiedrisko drošību".

Salīdzinājumam norādāms, ka arī Lietuvas krimināltiesību teorijā izteikta neizpratne par speciālo priekšmetu kontrabandas sastāva iekļaušanu pie noziedzīgajiem nodarījumiem, kas vērsti

[399] Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2014. 15. oktobris, Nr. 204. [19.04.2023.]
[400] Norādīto informāciju par minēto valstu krimināllikumiem sk. pielikumā Nr. 7 pievienotajā tabulā.
[401] Ukrainas Krimināl kodekss. Pieejams: https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-1-7/ [skatīts 2022. gada 12. oktobrī].
[402] Krievijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://base.garant.ru/10108000/ [skatīts 2022. gada 29. septembrī].

pret ekonomiku un uzņēmējdarbības kārtību, lai gan tie atkarībā no pārvietojamā priekšmeta specifikas apdraud atšķirīgas intereses.[403]

4.2.2. Kontrabandas objektīvā puse

4.2.2.1. Preču nelikumīga pārvietošana pāri valsts muitas robežai kā nodarījums

Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse raksturo personas uzvedības ārējo izpausmi, kas noris reālajā dzīvē un rada kaitīgas izmaiņas apkārtējā vidē.[404] Tā ietver tādas pazīmes kā darbība vai bezdarbība, to raksturojošās īpašības (veids, paņēmiens, izmantotie rīki un līdzekļi, noziedzīga nodarījuma priekšmets), situācija, kādā tā notiek (apstākļi, vieta un laiks), kā arī radītās kaitīgās sekas un cēloņsakarība. Tā atspoguļo visus tos neatkarīgi no izdarītāja apziņas pastāvošos un tādēļ nepastarpināti konstatējamos apstākļus, kuri tieši raksturo negatīvo iedarbību uz noziedzīga nodarījuma objektu, kādēļ arī objektīvi atspoguļo izdarīto.

Taču objektīvajai pusei ir nozīme arī citu noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmju noteikšanā. Nodarījuma aprakstā raksturotā darbība vai bezdarbība, pirmkārt, konkretizē tās kaitīgās iedarbības lauku, kas ļauj izsecināt konkrētā noziedzīgā nodarījuma galveno tiešo un papildu tiešo objektu. Otrkārt, norādītā darbība vai bezdarbība, kas notikusi dispozīcijā noteiktajos apstākļos, var liecināt par likumdevēja paredzēto izdarītāja subjektīvo attieksmi pret izdarīto. Treškārt, specifiskās darbības vai bezdarbības apraksts var netieši ietvert norādi, ka par konkrētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu vismaz noteiktos apstākļos pie krimināLatbildības saucama persona, kurai bez Krimināllikuma Vispārīgajā daļā noteiktajām piemīt arī citas obligāti konstatējamas īpašības.

No visām noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm par objektīvo pusi ir visvairāk likumdevēja sniegtas tekstuālās informācijas,[405] tādēļ tiesību normas satura atklāšanā liela nozīme ir tieši gramatiskās interpretācijas metodei, kura vērsta uz tiesību normas vārdiskā formulējuma izpēti.

Nosakot tiesību normas saturu saskaņā ar tajā lietotajiem valodas līdzekļiem, ņem vērā, pirmkārt, leksisko elementu, izvērtējot lietotās vārdšķiras. Otrkārt, sintaktisko elementu, izvērtējot lietoto vārdu savienojumu un teikumu uzbūvi. Treškārt, loģisko elementu, izvērtējot noteikto domu, kas izteikta tieši ar izvēlēto vārdu piešķirtajām nozīmēm un šo vārdu savstarpējām attieksmēm konkrētajā virknējumā. Ceturtkārt, stilistisko elementu, izvērtējot paņēmienus, kā

[403] Bikelis S. 2012, pp. 5; Fedosiukas O. 2018, pp. 343–344. Šo atziņu aktualitāti autoram intervijās apstiprināja arī S. Bikelis un O. Fedosjuks (Čevers T. Intervija ar dr. iur. Skirmantu Bikeli (*Skirmantas Bikelis*). 2022. gada 5. decembris. Intervijas pieraksts glabājas autora arhīvā; Čevers T. Intervija ar dr. iur. Oļegu Fedosjuku (*Olegas Fedosiukas*). 2022. gada 5. decembris. Intervijas pieraksts glabājas autora arhīvā).
[404] Sal.: Liholaja V. 2007, 29. lpp.; Krastiņš U. 2014, 7., 31., 73. lpp.
[405] U. Krastiņš raksta, ka "objektīvā puse [..] satura ziņā formulēta visplašāk, ja salīdzina ar citiem noziedzīga nodarījuma sastāva elementiem" (Krastiņš U. 2014, 77. lpp.).

vārdi un teikumi tiek savstarpēji sasaistīti.[406] KL 190. panta pirmās daļas dispozīcija ir izteikti aprakstoša un tādēļ informatīva, kādēļ kontrabandas sastāva analīzē uzskatāmi atklājas visu tikko uzskaitīto elementu nozīme un mijiedarbība.

Kontrabandas legāldefinīcija veidota, ietverot objektīvās puses pamatpazīmi, kas nosaka aizliegtā nodarījuma būtību, proti, muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību nelikumīga ievešana Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešana no tās, un papildpazīmi – kādu no alternatīvajiem preču pārvietošanas veidiem kā paņēmieniem vai metodēm, ar ko tiek sasniegts noziedzīgais mērķis.

Kontrabandas formulējumā izmantots divdabja teiciens, kurā savrupināts nelokāmais divdabis ar izskaņu "-ot". Šo divdabi latviešu valodā tradicionāli izmanto, lai nosauktu pavaddarbību, kas notiek reizē ar pamatdarbību, ko veic viens un tas pats darītājs. Šim divdabim ir raksturīgs adverbiāls izmantojums, respektīvi, tas norāda galvenās darbības norises apstākļus, tajā skaitā tās veidu.[407] Turklāt, ievērojot arī legāldefinīcijā skaidrotā un iekavās liktā jēdziena "kontrabanda" novietojumu dispozīcijā, uzskatāms, ka viss teksts, kas atrodas līdz šim jēdzienam, veido kontrabandas tvērumu un tādējādi aptver gan preču pārvietošanu, gan veidus, kādos tā izdarīta.

Krimināltiesību teorijā norādīts, ka kontrabanda ir komplicēta darbība, jo preču pārvietošana kopā ar kādu no tās izdarīšanas veidiem veido nedalāmu vienību, šai pārvietošanai iedzīvinot kādu no šiem alternatīvajiem veidiem.[408] Tādējādi atbilstoši KL 190. panta pirmās daļas dispozīcijai kontrabandu konstituē preču konkrētā pārvietošanas veida izmantošana, lai preces nelikumīgi nogādātu valsts muitas robežas otrā pusē. Citiem vārdiem, kontrabandas ārējo izpausmi, precēm šķērsojot valsts muitas robežu, vienmēr raksturo divi savstarpēji saistīti uzvedības akti, proti, preču pārvietošana un izvairīšanās no muitas kontroles.[409] Tādēļ kontrabandu atkarībā no tās izdarīšanas apstākļiem ir atzīstama par saliktu noziedzīgu nodarījumu.

Autora ieskatā likumdevēja nosauktie preču prettiesiskās pārvietošanas veidi ir atzīstami par apstākļiem, kādos preču pārvietošana ir izdarīta, jo tie *per se* nenosaka preces fiziskās atrašanās vietas maiņu. Kā pareizi norādījis B. Volženkins, tie nosaka preču pārvietošanas prettiesiskumu.[410] Vienlaikus, ņemot vērā, ka šie apstākļi kā kontrabandu raksturojošas pazīmes ir ietverti kontrabandas legāldefinīcijā, tos nav pamata uzskatīt arī par kontrabandas kā noziedzīga nodarījuma izdarīšanas veidiem vai paņēmieniem.

[406] Meļķisis E. 2000, 25. lpp.
[407] Latviešu valodas gramatika. I. Auziņa I. Breņķe, J. Grigorjevs u. c. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 585.–586. lpp.
[408] Бойко А. И., Родина Л. Ю. 2002, с. 154, 155.
[409] Hajdari A., Alishani A. 2020, pp. 1161. Pieejams: https://hrcak.srce.hr/file/356954 [skatīts 2022. gada 17. oktobrī].
[410] Волженкин Б. В. 2007, с. 539.

Tādējādi, jau gramatiski interpretējot tiesību normu, secināms, ka KL 190. panta pirmajā daļā ir paredzēta krimināltbildība gan par preču ievērojamā apmērā nelikumīgu pārvietošanu pāri Latvijas Republikas muitas robežai, gan par šīs pārvietošanas konkrētajiem apstākļiem, kas citkārt būtu kvalificējami atsevišķi, proti, viltotu dokumentu izmantošana mantkārīgā nolūkā saskaņā ar KL 275. panta otro daļu, ievērojot, ka kontrabandas subjektīvo pusi raksturo mantkārība, vai nepatiesu ziņu norādīšana mantiska rakstura deklarācijā par mantu lielā apmērā saskaņā ar KL 219. panta pirmo daļu, ievērojot, ka šajā tiesību normā nav noteikti kādi mantiskā rakstura deklarācijas jēdziena ierobežojumi un muitas deklarācijā tiek atspoguļotas ziņas par pāri muitas robežai pārvietojamajām precēm, kurām ir ekonomiska vērtība.[411]

Atbilstoši KL 23. panta pirmajai daļai, ja divi vai vairāki noziedzīgi nodarījumi ir savstarpēji saistīti un ja tos aptver personas vienots nodoms, tad tas ir atzīstams par atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu, kas atbilst tikai viena noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm. Ņemot vērā, ka šāds noziedzīgs nodarījums apvieno darbības, kas atbilst vairākiem citiem noziedzīgu nodarījumu sastāviem, tas ir atzīstams par saliktu atsevišķu (vienotu) noziedzīgu nodarījumu un personas nodarījums arī kvalificējams atbilstoši tikai šim patstāvīgajam noziedzīgā nodarījuma sastāvam.[412] Precīzāk, preču nelikumīga pārvietošana pāri valsts muitas robežai apskatāmajos apstākļos ir tā saucamās vērā ņemtās ideālās kopības piemērs, kad likumdevējs, veidojot noziedzīgā nodarījuma sastāvu, tajā ir apvienojis vairāku noziedzīgo nodarījumu sastāvu pazīmes.[413]

Jāsecina, ka šis vienlaikus ir arī normu konkurences gadījums, KL 190. pantam un 275. panta otrajai daļai, 219. pantam pirmajai daļai savā starpā konkurējot kā vienas normas daļai pret otru veselu normu.[414] Tātad KL 190. pantā identificējamas papildu objektīvās puses pazīmes, kas norāda uz šo normu atšķirīgu apjomu. Tādēļ KL 190. pants attiecībā uz viltota dokumenta izmantošanu un muitošanai pakļauto preču nedeklarēšanu kā šaurāka satura norma ir prioritāra iepretī 275. panta un 219. panta attiecīgajām daļām kā plašāka satura normām. Arī tiesu praksē

[411] Kontrabandas, kas izdarīta, izmantojot viltotus dokumentus, kvalifikāciju tikai saskaņā ar KL 190. pantu apdraud vienīgi sankciju nesamērība, proti, par viltotu dokumentu, kas piešķir tiesības vai atbrīvo no pienākumiem, izmantošanu mantkārīgā nolūkā maksimālā sankcija ir četras reizes augstāka nekā par kontrabandas pamatsastāvā noteikto. Jānorāda gan, ka Krimināllikuma pamata redakcijā sankcijas bija saskaņotas, par jebkādos apstākļos izdarītu kontrabandu paredzot lielāku maksimālo sodu nekā par KL 275. panta otrajā daļā paredzēto. Autoraprāt, paredzot krimināsoda piedraudējumu par nodarījumu, kas ir pilnībā noformulēts vienā noziedzīga nodarījuma sastāvā, likumdevējs tam ir sniedzis individualizētu kaitīguma novērtējumu. Tādēļ šajā gadījumā sankciju atšķirības nevar ietekmēt kvalifikāciju. Arī krimināltiesību literatūrā norādīts, ka tiesību normu konkurences gadījumā, kvalificējot noziedzīgos nodarījumus, sankcijas ir ņemamas vēra tikai tiktāl, ciktāl tās palīdz atklāt tiesību normas jēgu un tās saistību ar citām tiesību normām (Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. 2-е изд., перераб. и дополн. Москва: Юристъ, 2001, с. 233–235).

[412] Krastiņš U. 2014, 290., 298.-299. lpp.

[413] Krastiņš U. Par tiesību normu konkurenci. Jurista Vārds, 1999. 8. aprīlis, Nr. 13; Krastiņš U. 2007; Krastiņš U. 2014, 311.–312. lpp.

[414] Liholaja V. 2007, 172. lpp.; Krastiņš U. 2014, 317. lpp.

autors nav konstatējis tādus kvalifikācijas risinājumus, kuros būtu norādīta šo noziedzīgo nodarījumu kopība.

KL 190. panta pirmajā daļā paredzētais nodarījums izpaužas **muitošanai pakļauto preču ievešanā Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešanā no tās**, tas nozīmē muitas robežas šķērsošanu kā preču ievešanas, tā izvešanas gadījumā neatkarīgi no izvēlētā transporta veida.[415] Ar to saprotami divi preču pārvietošanas virzieni, jo muitas kontrole tiek īstenota abos preču plūsmas virzienos, ņemot vērā, ka tautsaimniecībai ir iespējams nodarīt kaitējumu, gan preces ievedot valsts muitas teritorijā, gan izvedot no tās pretēji noteiktajai kārtībai. Ievērojot, ka kontrabandas kā pabeigta noziedzīga nodarījuma kaitīgums ir tieši saistāms ar preču nelikumīgu esamību vai neesamību valsts iekšējā tirgū, ar preču ievešanu jāsaprot preču nokļūšana tajā, bet ar izvešanu – izkļūšana no tā.[416]

Ņemot vērā, ka izvedmuitas nodoklis ES šobrīd nevienam preču veidam nav noteikts, tiesu praksē likumsakarīgi konstatējami tikai tādi gadījumi, kad muitošanai pakļautās preces tikušas nelikumīgi ievestas valsts muitas teritorijā.[417]

Kontrabandas izdarīšanā izšķiroša ir preces atrašanās vietas maiņa no vienas valsts muitas teritorijas uz otru, fiziski iedarbojoties uz noziedzīgā nodarījuma priekšmetu, kas notiek, izmantojot transportlīdzekli vai arī nepastarpinātu cilvēka fizisku piepūli, proti, ķermeņa kustības. Sakarā ar minēto juridiskajā literatūrā tiek pamatoti norādīts, ka KL 190. pantā paredzēto nodarījumu var izdarīt tikai ar **darbībām**, tātad – aktīvi.[418]

Preču pārvietošana pāri valstu muitas robežām starptautisko sakaru un ekonomikas veicināšanas nolūkos ir sekmējama parādība, taču ar mērķi īstenot sabiedrības drošības aizsardzību, tai ir noteikta speciāla kārtība. Muitas faktisku iespēju uzraudzīt preču apriti ar mērķi

---

[415] Gulbis A., Čevers A. 2014, 180.–181. lpp. Šo tēzi apstiprinājis arī LR AT Senāta Administratīvo lietu departaments 2009. gada 2. marta lēmumā lietā Nr. SKA-5/2009. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2009 [skatīts 2023. gada 1. februārī].

[416] Par brīdi, ar kuru kontrabanda atzīstama par pabeigtu, sk. darba 4.3. nodaļu.

[417] Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 3. decembra spriedumā krimināllietā Nr. 15840058219 persona tika atzīta par vainīgu cita starpā cigarešu bez Latvijas Republikas akcīzes markām nelikumīgas izvešanas mēģinājumā, jo cigaretes tika konstatētas uz kuģa Ventspils ostā pirms tā izbraukšanas. Taču, ievērojot, ka šīs pašas preces persona jau iepriekš bija ievedusi Latvijā no Lietuvas, tādējādi ar tām jau nelikumīgi rīkojoties iekšzemē, un noziedzīga nodarījuma aprakstā nav arī norādīts, uz kurieni kuģim no Ventspils ostas bija paredzēts doties, šādai kvalifikācijai nav pamata. Līdzīgos apstākļos mēģinājumi nelikumīgi izvest preces no Latvijas Republikas muitas teritorijas apsūdzētajiem tika inkriminēti arī kriminālprocesos, kuros pieņemts notiesājošs Ventspils tiesas 2016. gada 6. aprīļa spriedums krimināllietā Nr. 15890013415 un Kurzemes rajona tiesas 2020. gada 28. februāra spriedums krimināllietā Nr. 11151055217. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī]. Savukārt par vainīgu muitošanai pakļautu preču nelikumīgā izvešanā no Latvijas Republikas muitas teritorijas uz Lietuvu kravas mašīnā persona tika atzīta ar jau pieminēto Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2022. gada 11. marta spriedumu krimināllietā Nr. 12507000419. Šo kļūdaino nolēmumu pamatā ir nepareiza ES muitas teritorijas jēdziena izpratne, kas analizēta darba 4.2.4. nodaļā

[418] Liholaja V. 2007, 30. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 420. lpp.; Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. 2. daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022, 13. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 93. lpp.

pārliecināties, ka tiek ievērotas normatīvajos tiesību aktos noteiktās prasības, nodrošina, pirmkārt, to pārvietošana tikai caur tam īpaši pielāgotām vietām – muitas kontroles punktiem (turpmāk – MKP), otrkārt, noteiktu muitas procedūru piemērošana tām.[419] Izdarot kontrabandu, jebkurā gadījumā netiek izpildītas preču starptautiskas aprites prasības jeb personai noteiktie pienākumi, kurus tā uzņemas, izvēloties šādu darbības veidu. Tādēļ izvērtējams, vai kontrabandas gadījumā nodarījumu neraksturo bezdarbība kā personas pasīvas uzvedības akts. Turklāt kontrabandas legāldefinīcijā viena no alternatīvajām noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm ir tieši muitošanai pakļauto preču nedeklarēšana.

Krimināltiesību teorijā bezdarbību nosaka divi kritēriji, precīzāk, objektīvais kritērijs, kas norāda uz personas pienākumu rīkoties, un subjektīvais kritērijs, kas norāda uz personas reālu iespēju šo pienākumu izpildīt.[420] Kontrabandas gadījumā ir konstatējami abi minētie kritēriji, taču pienākumu neizpildīšana ir vienīgi cēlonis tam, ka preču pārvietošana pāri valsts muitas robežai kļūst nelikumīga. Kā tiks skaidrots darba turpinājumā, kontrabanda ir pabeigta ar preču fizisku nogādāšanu otras valsts muitas teritorijā. Tādēļ, ja kādi pienākumi netiek izpildīti, bet preces tomēr netiek pārvietotas, tad atkarībā no faktiskajiem apstākļiem izdarītais krimināltiesiski vērtējams kā labprātīga atteikšanās no kontrabandas vai kā nepabeigta kontrabanda.

4.2.2.2. Preču nelikumīgās pārvietošanas pāri valsts muitas robežai apstākļi

4.2.2.2.1. Muitas kontroles apiešana un preču noslēpšana no tās

KL 190. panta pirmajā daļā preču nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts muitas robežai apstākļu uzskaitījums ir alternatīvs, jo tos vieno sakārtojuma saiklis "vai", un nenoslēgts, kas liecina par to raksturošanā izmantoto kazuistisko pieeju. Ievērojot tiesību normas gramatisko uzbūvi, atbilstoši kurai katrs no šiem apstākļiem ietverts atsevišķā divdabja teicienā, jāsecina, ka likumdevējam ir bijis būtisks to nošķirums.

A. Niedre, kurš daudzu gadu garumā komentējis KL 190. pantu, konsekventi skaidrojis, ka ar kontrabandas priekšmeta pārvietošanu pāri valsts muitas robežai saprotama tā ievešana, ienešana un attiecīgi – izvešana un iznešana. Izvērtējot paņēmienu, kādā kontrabandas objektīvā puse skaidrota, secināms, A. Niedre saskaņā ar komentēšanas brīdī spēkā esošo tiesību normas redakciju, pretnostatot nodalījis divus nodarījuma izpausmes veidus. Pirmkārt, muitas kontroles apiešana jeb preču pārvietošana ārpus vietām, kas noteiktas muitas kontrolei, un, otrkārt, preču

[419] Gulbis A., Čevers A. 2014, 184., 220. lpp.
[420] Krastiņš U. 2014, 86.–88. lpp.; Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. 2020, 26. lpp.

noslēpšana no muitas kontroles dažādos veidos, ar ko tiek saprasta preču nomaskēšana, slēptuvju izmantošana, kā arī viltotu muitas vai citu dokumentu izmantošana.[421]

Arī juridisko terminu vārdnīcā kontrabanda skaidrota lakoniski kā preču vai citu vērtību pārvietošana pāri valsts muitas robežai, apejot muitas kontroli vai noslēpjot tās no šādas kontroles,[422] neraugoties uz to, ka vārdnīcas izdošanas laikā kontrabanda Krimināllikumā bija definēta plašāk.

Preču nelikumīga starptautiska aprite ir iespējama vienīgi tad, ja muita vispār netiek informēta vai netiek pienācīgi informēta par konkrēto preču pārvietošanu. Tādēļ, kā tiks detalizētāk skaidrots darba turpinājumā, kontrabanda vienmēr ir saistīta ar preču pārvietošanu pāri valsts muitas robežai bez muitas iestāžu ziņas. Tādēļ, autoraprāt, ir konstatējami vienīgi divi patstāvīgi preču nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts muitas robežai apstākļi, kas izsmeļoši raksturo šo nodarījumu, un kas, raugoties krimināltiesiskā regulējuma vēsturiskās attīstības perspektīvā, bijuši pazīstami vienmēr, proti, muitas kontroles apiešana un preču noslēpšana no tās.

Kā tika norādīts iepriekš, muitas kontrole ir muitas lietu centrālais institūts, jo tas nodrošina muitas funkciju izpildi, novēršot sabiedrības apdraudējumu, ko var radīt kādu priekšmetu prettiesiska ievešana valstī vai izvešana no tās. Vienlaikus jānorāda, ka pāri valsts muitas robežai pārvietojamo preču kontroli, ja tas notiek ārpus MKP, var veikt arī robežsardzes amatpersonas, kādēļ, izdarot kontrabandu, var notikt arī izvairīšanās no robežsardzes kontroles, uz ko vērsta uzmanība arī Lietuvas krimināltiesību literatūrā.[423] Taču autora ieskatā tas nav pamats kontrabandas definīcijas pārskatīšanai, jo preču tiesiska starptautiska aprite var notikt tikai saskaņā ar muitas kontroles noteikumiem. Citiem vārdiem, persona valsts muitas robežu šķērso robežkontroles punktā, lai izvairītos no muitas kontroles, tādēļ, nelikumīgi pārvietojot preces ārpus MKP, vienlaikus notiek izvairīšanās no muitas kontroles.

Krimināltiesību teorijā pastāv vienprātība, ka ar **muitas kontroles apiešanu** saprotama muitas robežas šķērsošana vietā, kur tas nav atļauts, respektīvi, ārpus MKP.[424] Tas notiek precēm šķērsojot t. s. zaļo robežu (angļu val. *green border*), piemēram, preces pārvietojot pār valstu robežupi vai caur meža masīvu vai kalnieni, kas atrodas uz valstu robežas. Muitas kontrole tiek apieta arī, preces pārvietojot caur MKP laikā, kad tas nav atļauts, piemēram, ārpus darba laika, vai apstākļos, kādos tas nav atļauts, piemēram, bez apstājas izbraucot tam cauri ar šķēršļu pārvarēšanu vai bez tās. Būtiski, ka muitas kontroles apiešanas gadījumā pārvietojamo preču muitas kontrole

[421] Krastiņš U., Niedre A. 1999, 42. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 1999, 234.–235. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2001, 281.–282. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2003, 77. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2007, 88.–89. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 420. lpp.
[422] Juridisko terminu vārdnīca. Dubure V., Fogels A., Fridrihsons I. u. c. Rīga: Nordik, 117. lpp.
[423] Ivoška G. Baudžiamosios politikos kontrabandos ir muitinės apgaulės kontrolės srityje įgyvendinimo Lietuvos teisinėje sistemoje problemos. Teisės problemos. 2011, Nr. 2 (72), p. 56, 58.
[424] Sk.: Krastiņš U. 1999, 22. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 420. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 94. lpp.

netiek iniciēta. To raksturo lielāka slepenība, jo preces nenonāk kontaktā ar muitu. Kaut arī likumsakarīgi tas liecina par mazāku iespējamību atklāt noziedzīgo rīcību, neiekārtotā infrastruktūra un attiecīgās vietas ģeogrāfiskās īpatnības pārvietošanu kavē, tādēļ objektīvi nav iespējams pārvietot lielu daudzumu preču. Ievērojot minēto, šis atzīstams par mazāk kaitīgu[425] preču nelikumīgās pārvietošanas apstākli.

Savukārt ar **preču noslēpšanu no muitas kontroles** galvenokārt saprotama muitas robežas šķērsošana vietā, kur tas ir atļauts, un laikā, kad tas ir atļauts, bet izmantojot paņēmienus, kas apgrūtina preču atklāšanu.[426] Preces iespējams noglabāt speciāli pielāgotās slēptuvēs, ievietot starp citām precēm vai arī tām piešķirt citu preču izskatu, kā arī maldinoši izmantot vai arī patvaļīgu uzlikt vai noņemt muitas identifikācijas līdzekļus, tādējādi tās padarot muitai grūtāk pieejamas. Ņemot vērā, ka latviešu valodā ar noslēpšanu nav saprotama tikai kaut kā padarīšana par nepieejamu, bet arī noklusēšana, nepateikšana un neatklāšana[427], preču noslēpšana no muitas kontroles aptver arī tos gadījumus, kad muitas iestādes tiek maldinātas par pārvietojamo preču identitāti un to patiesajām īpašībām. Būtiski, ka, preces noslēpjot no muitas kontroles, valsts muitas robežas nelikumīgas šķērsošanas procesā tās nonāk saskarē ar muitas iestādēm.

Preču noslēpšanu no muitas kontroles raksturo papildu metožu izmantošana, kas var veidot patstāvīgus noziedzīgu nodarījumu sastāvus. Minētais liecina par rūpīgāku noziedzīgās rīcības plānošanu un lielāku apņēmību noziedzīgo nodomu sekmīgi realizēt. Ļaunprātīga jau gatavas infrastruktūras izmantošana nodrošina iespēju pārvietot lielāku daudzumu preču. Savukārt noziedzīgās rīcības veikšana muitas amatpersonu klātbūtnē, tās tieši maldinot, liecina par kontrabandistu lielāku aukstasinību. Turklāt kontrabandas pabeigšanas gadījumā, tiek sevišķi diskreditēts muitas darbs, bet tās atklāšanas gadījumā tiek aizkavēts citu starptautiskās satiksmes dalībnieku laiks. Ievērojot minēto, lai arī, preces pārvietojot caur MKP vai robežkontroles punktu, teorētiski pastāv lielāka iespēja kontrabandas novēršanai, preču noslēpšana no muitas kontroles ir vērtējama par kaitīgāku preču nelikumīgās pārvietošanas apstākli.[428]

---

[425] Atbilstoši turpmāk sniegtajai argumentācijai, autoraprāt, muitas kontroles tiek apieta arī gadījumos, kad tā pēc būtības netiek uzsākta un veikta sakarā ar amatpersonu uzpirkšanu vai vardarbības vai draudu vēršanu pret tām. Šādu kontrabandas gadījumu kaitīgums ir būtiski paaugstināts, jo saistīts ar papildu objektu apdraudējumiem.

[426] Sk.: Krastiņš U. 1999, 22. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 420. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 94. lpp.

[427] Šķirklis "noslēpt". Interneta vārdnīca "Tēzaurs". Pieejams: https://tezaurs.lv/nosl%C4%93pt [skatīts 2022. gada 26. augustā].

[428] Atsevišķu valstu krimināllikumos *expressis verbis* ir nošķirti kontrabandas sastāvi, kas saistīti ar preču pārvietošanu caur vietām, kas paredzētas muitas kontroles veikšanai, un tādām, kas tam nav paredzētas. Šo divu apstākļu kaitīguma novērtējums atšķiras, piemēram, Moldovā lielāka maksimālā sankcija ir paredzētā tieši par preču pārvietošanu ārpus muitas kontroles veikšanai paredzētajām vietām, bet Rumānijā abos gadījumos sankcijas ir identiskas. Norādīto informāciju par minēto valstu krimināllikumiem sk. pielikumā Nr. 7 pievienotajā tabulā.

Pastāvot komplicētākiem faktiskajiem apstākļiem, tikko minētās kontrabandas nodarījuma izpausmes tiesu praksē ne vienmēr tiek pareizi nošķirtas. [429]

Kaut arī pārējie likumdevēja uzskaitītie preču nelikumīgās pārvietošanas pāri valsts muitas robežai apstākļi, proti, nedeklarēšana un viltotu muitas vai citu dokumentu izmantošana, precīzāk raksturo nodarījuma izpausmi, tie tāpat ir vērsti uz muitas kontroles apiešanu vai preču noslēpšanu no tās.

4.2.2.2.2. Nedeklarēšana

Norāde uz nedeklarēšanu KL 190. panta pirmās daļas dispozīcijā tika ieviesta tikai ar 2005. gada 28. aprīļa likumu "Grozījumi Krimināllikumā". Piedāvājot iekļaut šādu kontrabandas pazīmi, Latvijas Republikas Finanšu ministrija atbilstoši pašas norādītajam ņēmusi vērā šāda rakstura pārkāpumu biežo izplatību un citu valsti praksi, papildus gan nenorādot, vai tādējādi tiek paplašināts noziedzīgā nodarījuma sastāva tvērums, salīdzot ar tiesību normas iepriekšējo redakciju.[430]

Saskaņā ar Savienības Muitas kodeksa 158. pantu deklarējamas ir visas pāri valsts muitas robežai pārvietojamās preces, kuras paredzēts pakļaut kādai no muitas procedūrām. Preces deklarējot, muitas amatpersonas tiek informētas par preču pārvietošanas faktu un par ievedamo vai izvedamo preču dabu, t. sk. par to veidu, īpašībām, daudzumu un vērtību, kas ir pamats muitošanas procesa tālākai virzībai.[431] Tādējādi **nedeklarēšana** ir kaitīga bezdarbība, kas aptver personas, kurai ir pienākums deklarēt preces, paziņojums, ka tai nav deklarējamu preču, jeb nedeklarēšana vispār vai arī deklarācijas aizpildīšana tikai par daļu no pārvietojamajām precēm jeb nepilnīga deklarēšana. Nedeklarēšanu ir pamats inkriminēt tikai pēc tam, kad deklarētājs apzināti nav izmantojis iespēju deklarēt preces un kad tam vairs nav tiesību labot deklarāciju, kas noteiktos gadījumos atļauts Savienības Muitas kodeksa 173. pantā.

---

[429] Atbilstoši Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2015. gada 17. novembra spriedumam krimināllietā Nr. 15890016414 Rīgas ostā no Sanktpēterburgas ostas ienāca kuģis, uz kura klāja atradās konteiners ar cigaretēm bez Latvijas Republikas akcīzes markām, kas tika novietos universālajā terminālī. Pēc notiesātā, kuram šīs cigaretes piederēja, lūguma muitas brokere, kura nezināja par viņa noziedzīgo nodomu, sagatavoja importa deklarāciju, izmantojot apsūdzētā iesniegtos viltotos pavaddokumentus, saskaņā ar kuriem konteinerā atradās koksnes briketes. Muitas brokere sagatavoto importa deklarāciju iesniedza MKP, savukārt apsūdzētais veica saskaņā ar to aprēķināto nodokļu nomaksu, pēc kā muitas amatpersonas pieņēma lēmumu veikt konteinera fizisko kontroli. Ievērojot minēto, tika atļauts konteineru izvest no universālā termināla un nogādāt MKP fiziskās kontroles veikšanai. Apsūdzētais nolīga šoferi, kurš nezināja par viņa noziedzīgo nodomu, un uzticēja viņam savākt konteineru un nogādāt to MKP. Kad šoferim tika izsniegts attiecīgais konteiners un tas tika izvests no universālā termināla, apsūdzētais viņam norādīja, ka konteiners ir jānogādā Rojā, ko šoferis arī izdarīja, tādējādi cigaretēm nonākot nelikumīgā brīvā apgrozībā. Notiesātā darbības tika kvalificētas kā muitas kontroles apiešana, lai gan nodarījums atbilst preču noslēpšanai no muitas kontroles, jo tās tika pārvietotas caur MKP, muitas amatpersonām esot informētām par kravas kā tādas pārvietošanu, kas, veicot risku analīzi, deva iespēju noteikt fizisko kontroli. Turklāt lielā mērā tieši tādēļ vispār bija iespējams kravu uziet un izņemt.

[430] Latvijas Republikas Finanšu ministrijas 2005. gada 16. februāra vēstule Nr. 31-20.1/4475. Pieejams Saeimas arhīvā.

[431] Gulbis A., Čevers A. 2014, 277. lpp.

Jaunākajos Krimināllikuma komentāros ar nedeklarēšanu KL 190. panta kontekstā tiek saprasta nepieciešamo ziņu par precēm nepaziņošana vai nenorādīšana.[432] Taču šāds skaidrojums nepietiekami iezīmē šīs pazīmes tvērumu, tādēļ noskaidrojams vai KL 190. pantā runa ir tikai par deklarācijas neiesniegšanu vispār un par nepilnīgu deklarēšanu vai arī par nepatiesas deklarācijas iesniegšanu.

Gramatiski vērtējot Krimināllikumā *expressis verbis* lietotos formulējumus, kuros kāds nodarījums ir saistīts ar deklarēšanu, konstatējams, ka likumdevējs faktiski nošķir nedeklarēšanu vispār un nepatiesu deklarēšanu. KL 190. pantā ir runa vienīgi par nedeklarēšanu, KL 195.[2] pantā – par nedeklarēšanu vai nepatiesu deklarēšanu, KL 218.[1] pantā – par faktiski nenotikuša ar pievienotās vērtības nodokli apliekama darījuma uzrādīšanu pievienotās vērtības nodokļa deklarācijā, KL 219. pantā – par nepatiesu ziņu norādīšanu deklarācijā, KL 299. pantā – par apzināti nepatiesas deklarācijas iesniegšanu.[433]

Autora ieskatā visos gadījumos, kad dispozīcijā paredzēta vienīgi nedeklarēšana jeb izvairīšanās no deklarēšanas vai deklarācijas iesniegšanas, tiesību norma aptver arī nepatiesu ziņu norādīšanu deklarācijā, jo abos gadījumos nodarījums ir vērsts uz vienu un to pašu mērķi neatspoguļot faktisko stāvokli atbilstoši realitātei. Ja deklarācijā tiek norādītas nepatiesas ziņas, tad nevar atzīt, ka ir veikta pienācīga deklarēšana, bet to efektīvi nodrošināt ir šo krimināltiesību normu mērķis. Taču nepatiesu ziņu norādīšana, autoraprāt, ir vērtējama kā kaitīgāka, jo liecina par personas mērķtiecību kompetento institūciju maldināšanā, turklāt iesniegtās informācijas apstrādei un pārbaudei ir jāvelta valsts resursi. Tādēļ, ja ir kriminalizēts mazāk kaitīgs nodarījums, tad atbilstoši taisnīguma principam krimināltiesībām ir jāiestājas arī par tāda paša veida nodarījumu, kurš ir kaitīgāks.[434]

---

[432] Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 94. lpp.

[433] Izvērtējot Krimināllikuma izmaiņas vēsturiskā perspektīvā, secināms, ka šo atšķirīgo jēdzienu lietojuma izvēlē likumdevēju nav vadījusi kāda principiāla izšķiršanās. Laikā, kad ar minēto pazīmi tika papildināta kontrabandas legāldefinīcija, Krimināllikumā tikai 219. pantā "Izvairīšanās no deklarācijas iesniegšanas" bija runa par nedeklarēšanu, nošķirot deklarācijas neiesniegšanu un nepatiesas deklarēšanas iesniegšanu. KL 219. pantam piedzīvojot dažādas transformācijas, tā nosaukums ir saglabāts, bet saturā ir runa vienīgi par nepatiesu ziņu norādīšanu deklarācijā.

[434] Salīdzinājumam jānorāda tēze, kas secināma no U. Krastiņa savulaik paustā, proti, ja likumdevējs ir kriminalizējis kādu nodarījumu ar mazāk kaitīgu noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmi, tad vēl jo vairāk ir kriminalizēts tāds pats nodarījums ar kaitīgāku pazīmi, piemēram, ja ir paredzēta krimināltatbildība par noziedzīga nodarījuma izdarīšana personu grupā, tad atbilstoši šai Krimināllikuma Sevišķās daļas normai ir kvalificējama arī tāda paša nodarījuma izdarīšana organizētā grupā, kaut arī šī pazīme *expressis verbis* nebūtu ietverta dispozīcijā, jo tas ir kaitīgāks personu noziedzīgās apvienības veids. Tāpat, ja dispozīcijā kaitīgās sekas ir saistītas vienīgi ar būtiska kaitējuma iestāšanos, tad izdarītais ir kvalificējams atbilstoši šai Krimināllikuma Sevišķās daļas normai arī tad, ja nodarījuma rezultātā ir iestājušās smagas sekas, kas ir kaitīgāks kaitīgo seku veids (Krastiņš U. Grupveida nodarījumi: teorija un prakse. Jurista Vārds, 2005. 19. aprīlis, Nr. 14; Krastiņš U. Vērtējuma jēdzieni Krimināllikuma normās. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi. 2009–2014. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 268., 274. lpp.). U. Krastiņš savu secinājumu pamatojis ar loģiku un taisnīgumu, kam pilnībā jāpiekrīt, taču šāda nostāja prasa turpināt diskusiju par analoģijas piemērošanas iespēju par sliktu personai krimināltiesībās (sk.: Rezevska D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. 2. izd. Rīga: Daiga Rezevska, 2015, 118.–119., 135.–137. lpp.; Slaņķe G. Tiesību tālākveidošana krimināltiesībās. Jurista Vārds. 2012. gada 11. septembris, Nr. 37; Liholaja V. Krimināltiesību normu tālākveidošana: pamats, problēmas, risinājumi. Grām.: Jurisprudence un kultūra: pagātnes

Nepatiesas deklarācijas sagatavošana ir atzīstama par tās intelektuālu viltojumu, jo tās rezultātā tiek izgatavots neīsts dokuments, ietverot tajā ziņas, kas neatbilst īstenībai.[435] Šādu deklarāciju iesniedzot muitai, persona vienlaikus ir arī izmantojusi viltotu muitas dokumentu, ko likumdevējs KL 190. panta pirmās daļas dispozīcijā ir norādījis kā patstāvīgu preču nelikumīgās pārvietošanas pāri valsts muitas robežai apstākli un kas tiks analizēts darba turpinājumā. Minētais liecina par šo kontrabandas pazīmju pārklāšanos.

Kontrabandistu darbības vienmēr ir vērstas uz pilnīgu un patiesu ziņu par precēm nesniegšanu muitai, tādēļ, nepienācīgi deklarējot pārvietojamās preces, tās faktiski tiek noslēptas no muitas kontroles. Turklāt deklarēšanu praktiski ir iespējams izdarīt, tikai muitu iepriekš informējot par pārvietojamajām precēm un to pārvietošanu veicot caur MKP. Tādēļ, apejot muitas kontroli, nav pat teorētiskas iespējas preces deklarēt. Tādējādi apskatāmā kontrabandas nodarījuma izpausme pilnībā pārklājas arī ar abām divām iepriekš raksturotajām un nepaplašina tiesību normas tvērumu.

Stiprinoties globālajai cīņai ar starptautisko noziedzību, pēdējos gados nepārtraukti tiek pilnveidota ar noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas novēršanu saistīto problēmjautājumu izpratne un tiek aktualizēts kā procesuālo, tā materiālo krimināltiesību regulējums. Attiecīgi likumdevējs konstatējis, ka noziedzīgi iegūtas naudas nedeklarēšana vai nepatiesa deklarēšana, kad tā tiek pārvietota pāri valsts robežai, ir atzīstama par tās legalizēšanu Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma un proliferācijas finansēšana novēršanas likuma 5. panta pirmās daļas 1. punkta izpratnē, proti, noziedzīgi iegūtu līdzekļu atrašanās vietas mainīšana, apzinoties, ka šie līdzekļi ir noziedzīgi iegūti, ja šīs darbības veiktas nolūkā slēpt vai maskēt līdzekļu noziedzīgo izcelsmi vai palīdzēt citai personai, kura iesaistīta noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, izvairīties no juridiskās atbildības.[436] Tādēļ tika grozīta KL 195.[2] panta "Izvairīšanās no skaidras naudas deklarēšanas" redakcija, no šī panta pirmās daļas dispozīcijā formulētā noziedzīgā nodarījuma priekšmeta apraksta izslēdzot norādi uz skaidrās naudas noziedzīgo izcelsmi. Turpmāk krimināltbildība paredzēta par liela apmēra skaidras naudas, ko, šķērsojot valsts iekšējo robežu, ieved Latvijas Republikā vai izved no tās, nedeklarēšanu vai nepatiesu deklarēšanu.

Ievērojot tiesību normu sistēmisku interpretāciju, šādu izpratni nav pamata neattiecināt arī uz noziedzīgi iegūtām precēm, kuras nelikumīgi tiek pārvietotas pāri valsts muitas robežai, tās

mācības un nākotnes izaicinājumi. Latvijas Universitātes 5. starptautiskā zinātniskā konference, veltīta Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 95. gadadienai, 2014. gada 10.–11. novembris. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 442.–452. lpp.; Miķelsone G. Judikatūras nozīme Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskajā sistēmā. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2015, 121.–132. lpp.).

[435] Par dokumenta viltošanas krimināltiesisko izpratni sk.: Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 536.–537. lpp.

[436] 2019. gada 20. jūnija likuma "Grozījumi Krimināllikumā" pamatā esošā likumprojekta anotācija. Pieejams: http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/74C4AFDF9F813D2FC225840F003B8EC6?OpenDocument [skatīts 2022. gada 6. aprīlī].

nedeklarējot. Tādēļ noziedzīgi iegūtu preču kontrabanda, pastāvot iepriekš minētajiem nosacījumiem, kvalificējama saskaņā ar KL 195. panta attiecīgo daļu. Šādos apstākļos nelikumīgi pārvietotas noziedzīgi iegūtas preces izslēdzamas no KL 190. panta tvēruma un šajā kontekstā minētie noziedzīgo nodarījumi sastāvi vērtējami kā speciāli iepretī KL 190. pantā paredzētajiem.

Neraugoties uz norādītajām izmaiņām KL 195.[2] pantā, tajā joprojām ir saglabāta krimināltbildība par atsevišķu kontrabandas plašākā izpratnē veidu. Šajā gadījumā skaidras naudas pārvietošanas prettiesiskums izpaužas nepienācīgā deklarēšanā, kas cita starpā veicama arī uz Latvijas robežas ar citam ES dalībvalstīm.[437] Ievērojot minēto, no KL 190. panta noziedzīgā nodarījuma priekšmeta ir izslēgta kā noziedzīgas, tā arī likumīgas izcelsmes skaidra nauda.

4.2.2.2.3. Viltotu dokumentu izmantošana

Jau Krimināllikuma pamata redakcijā par kontrabandas pazīmi bija noteikta viltotu muitas vai citu dokumentu izmantošana. Preču pārvietošanas pāri valsts muitas robežai kārtību ietekmē pārvietojamo preču daba, kā arī to pārvietošanā iesaistīto subjektu statuss. Muita attiecīgo informāciju galvenokārt iegūst no preču pārvietošanā iesaistīto personu tai iesniegtajiem dokumentiem.

Krimināllikumā kopumā rīcība ar dokumentu kriminalizēta vairākos noziedzīgu nodarījumu sastāvos, dokumenta jēdzienu raksturojot ar atšķirīgu detalizācijas pakāpi. Šajā sakarā noziedzīgu nodarījumu sastāvus iespējams klasificēt vairākās grupās, pirmkārt, tādi, kuros nosaukts konkrēts dokumenta veids (KL 92. pants, 229. panta pirmā daļa, 250. panta pirmā, otrā daļa, 265. panta pirmā, otrā daļa, 275.[1], 277. (attiecībā uz jēdzienu "arhīva dokuments"), 281. pants), otrkārt, tādi, kuros nosaukta dokumenta funkcionēšanas joma (KL 190. panta pirmā daļa (attiecībā uz jēdzienu "muitas dokumenti"), 217. panta pirmā daļa, 327. panta pirmā daļa, 328. pants), treškārt, tādi, kuros dokumentam noteiktas sevišķas īpašības neatkarīgi no tā veida (KL 274., 275. panta pirmā daļa, 277. pants (attiecībā uz jēdzienu "arhīviska vērtība"), 306. pants), ceturtkārt, tādi, kuros dokumenta jēdziena saturs nav nekādā veidā ierobežots (KL 190. panta pirmā daļa (attiecībā uz jēdzienu "citi dokumenti"), 215. panta otrā daļa, 215.[1] otrā daļa, 334. panta pirmā daļa). Turklāt vairākās tiesību normās likumdevējs dokumenta jēdzienu izmantojis, lai, personu saucot pie krimināltbildības, tiktu izvērtēts, vai tās rīcība atbilst noteikta veida vai funkcionēšanas jomas dokumentiem (KL 194. panta pirmā daļa, 202., 203. pants).

[437] Likuma "Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas" 2., 5. pants (Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. 17. aprīlis, Nr. 62 [19.04.2023.]); Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 23. oktobra regulas Nr. 2018/1672 par Savienības teritorijā ievestās skaidras naudas vai no tās izvestās skaidras naudas kontroli un par Regulas Nr. 1889/2005 atcelšanu 3. panta 1. daļā, 4. panta 1. daļa (Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 23. oktobri regula Nr. 2018/1672 par Savienības teritorijā ievestās skaidras naudas vai no tās izvestās skaidras naudas kontroli un par Regulas Nr. 1889/2005 atcelšanu, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 284, 12.11.2018., 6.–21. lpp. [19.04.2023.]).

No U. Krastiņa sniegtās dokumenta kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes skaidrojuma secināms, ka saskaņā ar Krimināllikumu, neraugoties uz šo jēdzienu paskaidrojošajiem vārdiem, krimināltbildība draud tikai par tādu dokumentu viltošanu, realizēšanu un izmantošanu, kuri risina tiesiskās attiecības starp tiesību subjektiem, respektīvi, piešķir tiesības vai atbrīvo no pienākumiem.[438] Atbilstoši šai argumentācijai, inkriminējot, piemēram, KL 327. pantu, būtu piemērojama teleoloģiskā redukcija par labu personai un arī uz šajā dispozīcijā lietoto dokumenta jēdzienu būtu attiecināmas KL 275. pantā dokumentam noteiktās prasības. Pilnībā jāpiekrīt uzskatam, ka krimināltbildība paredzama tikai par būtiskiem pārkāpumiem, taču, ievērojot likumdevēja acīmredzami atšķirīgi izvēlētos formulējumus minēto tiesību normu dispozīcijās,[439] šajā gadījumā tiesību tālākveidošana būtu sevišķi pamatojama.[440]

Tādējādi jāsecina, ka Krimināllikumā lietotā dokumenta jēdziena izpratne nav vienota un katra noziedzīgā nodarījuma sastāva kontekstā dokumenta jēdziena saturs nosakāms atbilstoši attiecīgās Krimināllikuma Sevišķās daļas tiesību normas mērķim.

KL 190. panta pirmās daļas dispozīcijā dokumenta jēdziena saturs *prima facia* ir aprobežots ar tā funkcionēšanas jomu, proti, muitas lietām, uz ko norāda dispozīcijā lietotais dokumentu raksturojošais vārds "muitas". Taču, ņemot vērā, ka dokumentu veida uzskaitījums nav noslēgts, tad, gramatiski interpretējot, tie var būt arī dokumenti bez piesaistes noteiktai darbības jomai. Turklāt šajā tiesību normā *expressis verbis* dokumentam nav izvirzītas nekādas formas vai satura prasības.

Ievērojot minēto, formas ziņā ar kontrabandas legāldefinīcijā norādītajiem dokumentiem saprotami tādi dokumenti, kas atbilst to vispārējai juridiskajai nozīmei, kas noteikta Dokumentu juridiskā spēka likuma[441] 1. panta pirmajā daļā, proti, jebkura rakstveida informācija, ko rada jebkurš publisko vai privāto tiesību subjekts, īstenojot iestādes vai amata pilnvaras, vai fiziskā persona, ciktāl kādi speciālie normatīvie tiesību akti nenosaka citādi.

Savukārt, ņemot vērā to, ka atbilstoši iepriekš skaidrotajam kontrabandas sastāvs konstruēts, sasaistot preču pārvietošanu pāri valsts muitas robežai ar kādu no apstākļiem, kādos tā

---

[438] Krastiņš U. Dokumenta juridiskais spēks. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi. 2009–2014. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 321.–322. lpp. Jānorāda gan, ka U. Krastiņš KL 275. pantā norādītās dokumenta pazīmes attiecina arī uz dokumentiem, kas paši par sevi tiesības nerada, bet ir obligāti nepieciešami kādu tiesību realizēšanai, piemēram, valsts pārvaldes iestādes izsniegta izziņa (*Ibid.,* 322.–323. lpp.).

[439] KL 327. panta pirmajā ir noteikta krimināltbildība par dokumenta viltošanu vai par viltota dokumenta izsniegšanu vai izmantošanu, apzinoties, ka dokuments ir viltots, ja to izdarījusi valsts amatpersona. Savukārt KL 275. panta pirmajā daļā – par dokumenta, kas piešķir tiesības vai atbrīvo no pienākumiem, zīmoga vai spiedoga viltošanu, kā arī par viltota dokumenta, zīmoga vai spiedoga realizēšanu vai izmantošanu. Tātad KL 327. pantā dokumenta jēdziens nesatur paskaidrojošus vārdus, kas sašaurinātu tā izpratni.

[440] Autora ieskatā, ņemot vērā valsts amatpersonas sevišķo statusu, pastāv pamats tās atbildību pastiprināt par jebkāda dienesta vajadzībām nepieciešama vai dienesta izpildes laikā sagatavota dokumenta viltošanu (piemēram, akts par fakta konstatāciju, kas tieši nerada kādas tiesības vai pienākumus), bet citu personu atbildība būtu pastiprināma tikai tad, ja šim dokumentam ir tūlītēja ietekme vai būtiskāka nozīme.

[441] Dokumentu juridiskā spēka likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2010. 19. maijs, Nr. 78. [19.04.2023.]

izdarīta, kā arī to, ka tiesību normā lietoto jēdzienu atvērta uzskaitījuma gadījumā visam ar to aptvertajam jābūt pēc būtības līdzīgam tieši nosauktajam, secināms, ka ar KL 190. panta pirmajā daļā paredzētajiem dokumentiem saprotami tādi, kuri ir obligāti nepieciešami konkrēto preču pārvietošanā pāri valsts muitas robežai un kuru esamība un saturs ietekmē preču izlaišanu atbilstoši attiecīgajai muitas procedūrai. Tātad satura ziņā ar kontrabandas legāldefinīcijā norādītajiem dokumentiem saprotami tādi, kuri piešķir tiesības vai atbrīvo no pienākumiem, nodrošinot iespēju bez tiesiska pamata vai ar nepamatoti atvieglotiem noteikumiem pārvietot preces pāri valsts muitas robežai.

Tādēļ saskaņā ar šiem teorētiskajiem apsvērumiem ir veicama tiesību normas teleoloģiskā redukcija, sašaurinot apskatāmās likumdevēja noteiktās kontrabandas pazīmes saturu, un attiecīgi koriģējama krimināltiesību teorijā izteiktā vispārīgā atziņa, ka KL 190. panta kontekstā ar dokumentiem ir saprotami muitas iestādēm uzrādāmie dokumenti muitas kontroles veikšanai[442].

Salīdzinošam aspektam norādāms, ka formulējuma ziņā KL 190. panta pirmās daļas dispozīcija līdzinās KL 334. panta "Izvairīšanās no aktīvā dienesta" pirmās daļas dispozīcijai, kurā paredzēta krimināldarbība cita starpā par izvairīšanos no aktīvā dienesta pienākumu pildīšanas, nodarot sev kādu miesas bojājumu (pašsakropļošanās) vai simulējot slimību, viltojot dokumentus vai citādi apmānot, un KL 282. panta "Izvairīšanās no iesaukuma obligātajā militārajā dienestā" otrās daļas dispozīcijai redakcijā, kas bija spēkā līdz 2006. gada 31. decembrim un kurā bija paredzēta krimināldarbība par izvairīšanos no iesaukuma obligātajā militārajā dienestā, nodarot sev miesas bojājumus vai simulējot slimību, viltojot dokumentus vai citādi maldinot. Komentējot KL 282. panta piemērošanas teorētiskos aspektus, A. Niedre arī ierobežoja dokumenta jēdziena tvērumu, rakstot, ka krimināldarbība iestājās tikai tad, ja viltojums, respektīvi, viltojamais dokuments, var dot pamatu panākt vainīgā atbrīvošanu no iesaukšanas.[443]

Saskaņā ar minēto autora ieskatā nav praktiskas nepieciešamības dispozīcijā lietotajam muitas dokumentu un citu dokumentu nošķīrumam. Tādēļ, ja tajā tiek saglabāta norāde uz kādu viltotu dokumentu izmantošanu, tad iespējami lakoniska formulējuma nodrošināšanai tos nav nepieciešams diferencēt. Arī jaunākajos Krimināllikuma komentāros šie dokumentu veidi netiek nošķirti,[444] taču KL 190. panta izpratnes veicināšanai ir lietderīgi tos teorētiski klasificēt.

Izvērtējot muitošanas procesu, preces ievedot ES muitas teritorijā vai izvedot no tās, konstatējams, ka pie KL 190. panta pirmajā daļā minētajiem dokumentiem, pirmkārt, pieder muitas deklarācija.[445] Jāņem vērā, ka atbilstoši Savienības Muitas kodeksa 6. panta 1. punktam visa informācijas apmaiņa starp uzņēmējiem un muitu notiek elektroniski. Attiecīgi arī deklarēšana

[442] Krastiņš U. 1999, 22. lpp.
[443] Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2001, 365. lpp.
[444] Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 94. lpp.
[445] Savienības Muitas kodeksa 5. panta 9., 10., 12. punkts.

notiek elektroniski, kādēļ muitas deklarācija ir atzīstama par elektronisko dokumentu.[446] Savienības Muitas kodeksa 162. pantā noteikts, ka muitas deklarācijā tiek ietverta visa informācija, kas vajadzīga, lai varētu piemērot noteikumus, ar kuriem reglamentē muitas procedūru, kam preces tiek deklarētas. Attiecīgi muitas deklarācijas mērķis ir informēt muitu par pārvietojamo preču turpmāko izmantošanu.[447] Šajā dokumentu grupā ietilpst arī akcīzes preču pārvietošanas paziņojums, kas atbilstoši Ministru kabineta noteiktajai kārtībai[448] ir iesniedzami uz autoceļa izveidotajā robežšķērsošanas vietā ar mērķi samazināt iespēju ES teritorijā noliet, uzglabāt un tirgot degvielu, kura ievesta ar komerciālu mehānisku transportlīdzekli, un par kuru ES nav nomaksāti nodokļi, kā arī sekot akcīzes preču, kuras fiziskas personas ieved nemaksājot nodokļus, daudzumam un ievešanas regularitātei.[449]

Otrkārt, pavaddokumenti, kas pierāda muitas deklarācijā sniegto ziņu patiesumu, t. sk. transporta pavadzīmes, līgumi, rēķini, preču izcelsmes sertifikāti, licences.

Treškārt, citi dokumenti, kas tieši attiecas uz muitošanas procesu, t. sk. izziņa par preces atbilstību kombinētās nomenklatūras kodam, dokumenti par preču atbrīvošanu no muitas kontroles, piemēram, attiecībā uz diplomātiskā un konsulārā dienesta darbinieku un to ģimenes locekļu bagāžu.

Var piekrist arī U. Krastiņa piedāvātajam skaidrojumam, likumdevēja izvēlētajā formulējumā konstatējot atšķirīgus dokumentu veidus, proti, ar muitas dokumentu tiek saprasta muitas deklarācija, bet ar citiem dokumentiem – tādi, kas kravu atbrīvo no muitas kontroles vai liecina par kravas daudzumu un svaru.[450] Tādējādi tiek nošķirti dokumentus, kas tieši paredzēti muitošanai, no tādiem, kas preces identificē un raksturo.

Viltojot tikko uzskaitītos dokumentus, iespējams panākt personai nepamatoti izdevīgāka muitas maksājumu un citu nodokļu apmēra noteikšanu vai izvairīties no muitas kontroles vispār. Atbilstoši krimināltiesību teorijā izstrādātajai dokumenta viltojuma izpratnei tā ietver gan intelektuālu viltojumu jeb neīsta dokumenta izgatavošanu, kad tiek sastādīts dokuments, kurā jau sākotnēji ietverta patiesībai neatbilstoša informācija, gan materiālu viltojumu jeb īsta dokumenta

---

[446] Elektronisko dokumentu likuma 1. panta 3. punkts (Elektronisko dokumentu likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2002. 20. novembris, Nr. 169 [19.04.2023.]), Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 23. jūlija regulas (ES) Nr. 910/2014 par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū un ar ko atceļ direktīvu 1999/93/EK 3. panta 35. punkts (Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 23. jūlija regula (ES) Nr. 910/2014 par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū un ar ko atceļ direktīvu 1999/93/EK, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 257, 28.08.2014., 73.–114. lpp. [19.04.2023.]).

[447] Fabio M. Customs law of the European Union. 4th Ed. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2012, §6.05.

[448] Akcīzes preču pārvietošanas paziņojuma aizpildīšanas un iesniegšanas kārtība uz autoceļa izveidotajā robežšķērsošanas vietā. Ministru kabineta 2019. gada 16. jūlija noteikumi Nr. 334. Latvijas Vēstnesis, 2022. 28. novembris, Nr. 230. [19.04.2023.]

[449] Ministru kabineta 2019. gada 16. jūlija noteikumu Nr. 334 "Akcīzes preču pārvietošanas paziņojuma aizpildīšanas un iesniegšanas kārtība uz autoceļa izveidotajā robežšķērsošanas vietā" pamatā esošā noteikumu projekta anotācija. Pieejams: https://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40473319 [skatīts 2022. gada 31. oktobrī].

[450] Krastiņš U. 1999, 22. lpp.

falsifikāciju, kad tajā jebkādiem mehāniskiem paņēmieniem fiziski tiek ieviesti labojumi, tādējādi izmainot tā saturu neatbilstoši īstenībai.[451]

Savukārt dokumentu izmantošanu krimināltiesību teorētiķi tradicionāli interpretē kā tā iesniegšanu un uzrādīšanu, uzdodot to par īstu.[452] Citiem vārdiem, tā ir darbība, kas aptver dokumenta esamības fakta un tā satura atklāšanu institūcijai, kuras lēmumu vai rīcību attiecīgais dokuments ietekmē. Sakarā ar šo atziņu universālo raksturu, tās pilnībā ir attiecināmas arī uz KL 190. pantu.

Krievijas Krimināl kodeksā kontrabandas ārējās izpausmes raksturošanai cita starpā tika lietoti vārdi *обманное использование документов*, kas latviski tulkojams kā dokumentu krāpnieciska izmantošana jeb dokumentu izmantošana ar viltu. Krievijas tiesību literatūrā ar šo paņēmienu tiek aptverta arī nelikumīgi iegūtu vai nederīgu dokumentu izmantošana.[453] Arī no A. Niedres konsekventi skaidrotā secināms, ka viņa ieskatā ar citiem dokumentiem saprotami tādi īsti dokumenti, kas preču pārvietošanu padara nelikumīgu, piemēram, nederīgi vai nelikumīgi iegūti dokumenti.[454] Gramatiski interpretējot KL 190. panta pirmo daļu, šādam viedokli nevar piekrist, jo "viltots" ir īpašības vārds, kas raksturo priekšmetu, proti, dokumentu, savukārt "cits" ir nenoteiktais vietniekvārds, kas norāda uz precīzāk neidentificētu priekšmetu[455], proti, tā izmantojums ļauj klasificēt viltotos dokumentus, ar to aptverot no muitas dokumentiem atšķirīgus viltotus dokumentus. Tādēļ nevar uzskatīt, ka likumdevējs dokumenta pazīmi "viltots" būtu attiecinājis tikai uz muitas dokumentiem.

Iepriekš veiktā kontrabandas sastāva vēsturiskās attīstības izpēte liecina, ka šāda izpratne ir saglabājusies no padomju krimināltiesībām un tā saturiski acīmredzami ir plašāka par viltotu dokumentu izmantošanas izpratni, kas *expressis verbis* ir ietverta KL 190. panta pirmajā daļā. Tādēļ nepieciešams noskaidrot, kā kontrabandas kvalifikāciju ietekmē nelikumīgi iegūtu vai nederīgu dokumentu izmantošana.

Ņemot vērā, ka kontrabandas kaitīgumu nosaka muitas iestāžu neinformēšana par pārvietojamo preču esamību vai to patieso identitāti, kā rezultātā netiek izpildīti valsts noteiktie muitas politikas uzdevumi, tad nelikumīgi iegūtu, bet īstu, derīgu un preču patiesās īpašības apstiprinošu dokumentu izmantošana autora ieskatā neietekmē preču pārvietošanas tiesiskumu un attiecīgi izslēdz kontrabandas kvalifikāciju. Savukārt apzināti nederīgu dokumentu izmantošana,

[451] Par dokumenta viltojuma krimināltiesisku izpratni sk.: Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 536.–537. lpp.
[452] Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. 3. papildinātais izd. Zin. red. prof. U. Krastiņš. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 676. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 538. lpp.
[453] Михайлов В. И., Федоров А. В. 1999, с. 48; Бойко А. И., Родина Л. Ю. 2002, с. 160.
[454] Krastiņš U., Niedre A. 1999, 42. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 1999, 234. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2001, 282. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2003, 77. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2007, 89. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 420. lpp.
[455] Sk.: Latviešu valodas gramatika. I. Auziņa I. Breņķe, J. Grigorjevs u. c. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013, 428., 446. lpp.

tāpat kā viltotu dokumentu izmantošana liecina par muitas iestāžu maldināšanu. Tā kā šajos gadījumos muitai netiek sniegta īstenībai atbilstoša informācija par faktiski pārvietojamo preču identitāti, apskatāmie preču nelikumīgās pārvietošanas apstākļi, respektīvi, norādīto dokumentu izmantošana, liecina par preču noslēpšanu no muitas kontroles.

4.2.2.2.4. Citāds nelikumīgs veids

Šobrīd KL 190. panta pirmajā daļa minētais preču nelikumīgās pārvietošanas apstākļu uzskaitījums ir atvērts, ievērojot, ka dispozīcijas izskaņā ir tieši norādīts uz muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību ievešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešanu no tās arī citādā nelikumīgā veidā, respektīvi, jebkādā nelikumīgā veidā. Citiem vārdiem, konkrētajam apstāklim nav nozīmes, ja vien ar to ir iespējams prettiesiski ievest Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvest no tās muitošanai pakļautu preci. Secināms, ka likumdevēja mērķis ir bijis ar šo tiesību normu aptvert visus praktiski iespējamos apstākļus, kādos iespējams nelikumīgi pārvietot preces pāri valsts muitas robežai, lai novērstu risku atstāt nesodītu kādu uzvedības aktu, ar kuru iespējams radīt identisku kaitējumu tam, kādu var nodarīt sakarā ar kādu no kazuistiski uzskaitītajiem. Šajā gadījumā apskatāmās kontrabandas pazīmes konkrēto izpausmi konkretizē notikušā faktiskie apstākļi, kas novērtējami atbilstoši nozares tiesiskajam regulējumam.

Līdz šim Latvijas krimināltiesību teorijā citi preču nelikumīgās pārvietošanas veidi nav detalizēti uzskaitīti un padziļināti analizēti, taču divi no tiem ir identificēti likumdošanas procesā.

Līdz ar KL 190. pantā izdarīto 2005. gada 28. aprīļa grozījumu pamatošanu Latvijas Republikas Finanšu ministrija papildus skaidrojusi, ka kontrabandas izdarīšana citādā nelikumīgā veidā aptver tos gadījumus, kad kontrabanda ir izdarīta sakarā ar ļaunprātīgu vienošanos ar muitas amatpersonu par attiecīgo preču nelikumīgu izlaišanu brīvam apgrozījumam.[456] Ņemot vērā muitas un robežsardzes amatpersonu rīcībā esošo valsts varu, to darbībai piemīt nepārvērtējama nozīme starptautiskās preču aprites procesa sekmēšanā un tā likumības nodrošināšanā. Muita ir tieši iesaistīta pāri muitas robežai pārvietojamo preču kontrolē un normatīvo tiesību aktu muitas jomā ievērošanas uzraudzībā, savukārt Valsts robežsardzei ir uzticēts novērst preču pārvietošanu pāri valsts robežai ārpus robežšķērsošanas vietām. Attiecīgi ir konstatējams faktiskais pamats kontrabandistu ieinteresētībai šīs amatpersonas iesaistīt kontrabandas izdarīšanā, lai izlaistu preces nelikumīgā brīvā apgrozībā bez muitas deklarācijas vispār vai arī lai izlaistu lielākā daudzumā vai citas preces nekā norādīts muitas deklarācijā. Kā jau tika norādīts iepriekš, šāda kontrabandas pazīme bija pazīstama jau Latvijas brīvvalsts pirmajā posmā. Amatpersonu uzpirkšana preču

[456] Latvijas Republikas Finanšu ministrijas 2005. gada 16. februāra vēstule Nr. 31-20.1/4475. Pieejams Saeimas arhīvā.

nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts muitas robežai nolūkos kā cits kontrabandas izdarīšanas nelikumīgs veids ir fiksēta arī jaunākajā krimināltiesību literatūrā.[457]

Autors gan nevar piekrist minētā likumprojekta anotācijā papildus norādītajam, ka šajos apstākļos netiek apieta muitas kontrole.[458] Ja amatpersona par kukuli, izmantojot savu dienesta stāvokli, neizdara likumīgas darbības vai izdara nelikumīgas darbības, kā rezultātā muitošanai pakļautās preces prettiesiski ir šķērsojušas valsts muitas robežu, šo preču muitas kontrole bez tiesiska pamata nav veikta atbilstoši normatīvajiem tiesību aktiem. Tā kā attiecīgā amatpersona nav izpildījusi savus dienesta pienākumus, muitas kontrole, kas vērsta uz kontrabandas apkarošanu, faktiski nav uzsākta un nav notikusi pēc būtības jeb atbilstoši tās mērķim.

Savukārt vispārējās administratīvo sodu reformas ietvaros, saskaņā ar kuru administratīvie pārkāpumi turpmāk tiek regulēti nozaru likumos, tika izdarīti 2019. gada 17. oktobra grozījumi Muitas likumā,[459] tā 29. panta trīspadsmitajā daļā turpmāk paredzot administratīvo atbildība par kontrabandu, kuras formulējums būtiski neatšķiras no Krimināllikumā lietotā. Šo grozījumu pamatā esošā likumprojekta anotācijā, skaidrojot šīs tiesību normas piemērošanu, teikts, ka ar citu muitošanai pakļauto preču nelikumīgas ievešanas Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešanas no tās veidu cita starpā saprotama preču pārvietošana bez īpašās atļaujas saņemšanas.[460] Šajā gadījumā, lai izvairītos no attiecīgās atļaujas pārbaudes, preces tiek pārvietotas ārpus tam paredzētajām vietām vai arī tiek veiktas darbības, lai muitas iestādes maldinātu par konkrēto preču esamību vai tāpatību, mazinot muitas iestādes iespēju tās atklāt muitas kontroles laikā. Tādēļ autora ieskatā arī šajā gadījumā preču nelikumīgā pārvietošana notiek, attiecīgi apejot muitas kontroli vai preces noslēpjot no tās.

Ņemot vērā kontrabandas legāldefinīcijā ietvertās norādes uz preču pārvietošanas citādu nelikumīgu veidu plašumu, ir pamats izvērtēt, vai likumdevējs tajā netieši nav ietvēris arī pašas amatpersonas izdarītu kontrabandu, ļaunprātīgi izmantojot savu dienesta stāvokli. *Expressis verbis* šāda pazīme bija ietverta padomju krimināl kodeksos un tika pārmantota Krievijas un Baltkrievijas krimināltiesībās, kā arī joprojām ir sastopama, piemēram, Igaunijas, Bulgārijas un Albānijas krimināllikumos.[461] Taču darba ierobežotā apjoma dēļ šī apstākļa un ar to saistīto dienesta noziegumu kvalifikācijas problēmu izzināšana ir atsevišķas izpētes priekšmets.

Savukārt par patstāvīgu apstākli, kas preču pārvietošanu pāri valsts muitas robežai padara prettiesisku, atsevišķu valstu krimināllikumos, piemēram, Baltkrievijā, Bosnijā un Hercegovinā,

[457] Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 94. lpp.
[458] Latvijas Republikas Finanšu ministrijas 2005. gada 16. februāra vēstule Nr. 31-20.1/4475. Pieejams Saeimas arhīvā.
[459] Grozījumi Muitas likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2019. 5. novembris, Nr. 224. [19.04.2023.]
[460] 2019. gada 17. oktobra likuma "Grozījumi Muitas likumā" pamatā esošā likumprojekta anotācija Pieejams: http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/25C03A33A9D38FCCC225835B0052A12B?OpenDocument [skatīts 2023. gada 29. martā].
[461] Norādīto informāciju par minēto valstu krimināllikumiem sk. pielikumā Nr. 7 pievienotajā tabulā.

Serbijā un Ziemeļmaķedonijā, tiek atzīta vardarbības vai draudu izmantošana pret amatpersonām, kas veic muitas kontroli, tādējādi piespiežot tās atturēties no savu dienesta pienākumu izpildes.[462] Šis gadījums no citiem aplūkotajiem atšķiras ar to, ka muitas kontrole netiek veikta pretēji attiecīgo amatpersonu gribai, kaut arī tām ir informācija par potenciāli muitošanai pakļautu preču pārvietošanas faktu. Ņemot vērā, ka šādā gadījumā muitas kontrole faktiski netiek uzsākta vai netiek turpināta, jo amatpersonām nav bijusi iespēja piekļūt pārvietojamajām precēm un veikt ar tām paredzētās darbības, šis apstāklis liecina par muitas kontroles apiešanu.

Izvērtējot ārvalstu tiesisko regulējumu kopumā, secināms, ka likumdevēji ir izšķīrušies par dažādām pieejām kontrabandas kā noziedzīga nodarījuma definēšanai, izvēloties krasi atšķirīgas detalizācijas pakāpes skaidrojumus, kādēļ to sistematizēšana nav lietderīga. Taču, lai nodrošinātu to, ka dispozīcija iespējami nepārprotami aptvertu visus praktiski iespējamos preču nelikumīgās pārvietošanas pāri valsts muitas robežai gadījumus, kontrabandas pazīmju uzskaitījums tiek atstāts atvērts vai arī tiek izdarīta atsauce uz speciālo normatīvo tiesību aktu pārkāpšanu.

Ievērojot autora vairākkārt konstatēto, ka KL 190. panta pirmajā daļā atsevišķi uzskaitītie preču nelikumīgās pārvietošanas pāri valsts muitas robežai apstākļi savstarpēji pārklājas un ka muitas kontroles apiešana vai preču noslēpšanas no tās aptver tos visus, autora ieskatā šādi konstruēta dispozīcija, kas paredz šo apstākļu nenoslēgtu uzskaitījumu, ir liekvārdīga un tādēļ mazina normas skaidrību, bet atbilstoši juridiskās tehnikas prasībām vēlama iespējami lakoniska izteiksme.

Dispozīcijā ietvertā norāde uz citādu nelikumīgu veidu ir maldinoša, jo it kā neizmērojami paplašina normas tvērumu, liekot domāt, ka par krimināli sodāmu atzīstams jebkāds normatīvajos tiesību aktos noteiktās preču pārvietošanas pāri valsts muitas robežai kārtības pārkāpums, jo likumam neatbilstoša rīcība vienmēr ir nelikumīga. Taču vārdkopa „citāds nelikumīgs veids" interpretējama atbilstoši tiesību normu gramatiskās iztulkošanas metodes noteikumiem, nenoslēgto uzskaitījumu papildinot ar apstākļiem, kas pēc būtības ir līdzīgi jau nosauktajiem, proti, visaptverošas frāzes uzskaitījuma beigās jāiztulko tā, ka tās apzīmē tā paša veida priekšmetus, kādi ir minēti iepriekš.[463]

Ņemot vērā, ka, personai rīkojoties jebkurā no likumdevēja uzskaitītajiem preču nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts muitas robežai apstākļiem, muita pilnībā vai daļēji neuzzina par attiecīgajām precēm, precīzāk, par to esamību vai tāpatību, secināms, ka visu dispozīcijā norādīto apstākļu kriminalizēšanas mērķis ir nepieļaut preču pārvietošanu pāri valsts muitas

[462] Norādīto informāciju par minēto valstu krimināllikumiem sk. pielikumā Nr. 7 pievienotajā tabulā.
[463] Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. J. Briedes zin. red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 271. lpp.

robežai, tās pilnībā vai daļēji izslēdzot no muitas redzesloka. Kontrabandas rezultātā tās nav iespējams pakļaut pilnvērtīgai muitas kontrolei un attiecīgi tiek liegta iespēja iekasēt muitas maksājumus un uzkrāt pilnīgu informāciju par valsts iekšējā tirgus stāvokli, respektīvi, muita nevar izpildīt normatīvajos tiesību aktos tai noteiktos uzdevumus preču starptautiskas aprites jomā.

Tādēļ, kaut arī KL 190. panta dispozīcijā nav ietverta tieša norāde uz slepenību, kontrabandas objektīvo pusi veido tikai tādas darbības, kuras vērstas uz to, lai muita neuzzinātu par faktiski pārvietojamajām precēm. Tādējādi autora ieskatā ar kontrabandu jāsaprot vienīgi preču slepena pārvietošana pāri muitas robežai, izvairoties no muitas kontroles, nevis jebkāda muitas iestāžu maldināšana laikā, kamēr preces atrodas muitas kontrolē. Preču pārvietošanas slepenība objektīvi raksturo tās paaugstināto kaitīgumu, jo ne tikai draud ar negatīvu un neprognozējamu ietekmi uz tautsaimniecību, bet arī liedz muitai laikus veikt konkrētus piesardzības pasākumus, ņemot vērā, ka tai nav informācijas par konkrēto preču pārvietošanu vispār vai arī par pārvietojamo preču tāpatību. Tādējādi **kontrabandas sastāvam atbilst gadījumi, kad pārvietojamās preces netiek deklarētas vispār vai arī faktiski pāri valsts muitas robežai pārvietotās preces neatbilst deklarētajām**.

Salīdzinājumam norādāms, ka 1977. gada 9. jūnija Nairobi konvencijas „Par savstarpējo administratīvo palīdzību muitas pārkāpumu novēršanā, izmeklēšanā un sodīšanā"[464], kurai Latvija pievienojās jau 1996. gada 13. novembrī, respektīvi, vēl pirms Krimināllikuma pieņemšanas, I nodaļas 1. panta d) apakšpunktā kontrabanda skaidrota kā viens no muitas krāpšanas veidiem, proti, preču pārvietošana pāri muitas robežai jebkādā slepenā veidā. Tātad tieši slepenība uzsvērta kā apstāklis, kas pārvietošanu padara nelikumīgu. Savukārt muitas krāpšana I nodaļas 1. panta c) apakšpunktā skaidrota plašāk, proti, kā muitas lietu pārkāpums, ar kuru persona maldina muitas iestādi, tādējādi pilnībā vai daļēji izvairoties no ievedmuitas vai izvedmuitas nodokļu maksāšanas vai izvairoties no preču aprites aizliegumiem vai ierobežojumiem, vai arī gūstot jebkādu priekšrocību pretēji normatīvajiem tiesību aktiem muitas lietu jomā.

Savukārt šīs konvencijas komentāros precizēts slepenības jēdziens, ar kontrabandu aptverot ne tikai tos gadījumus, kad preces ir noslēptas, lai izvairītos no muitas kontroles, bet arī gadījumus, kad tās nav pienācīgi deklarētas.[465]

Pasaules Muitas organizācijas sagatavotajā muitas starptautisko terminu vārdnīcā, kas vērsta uz vienotas muitas lietu jautājumu izpratnes starptautiskajā sadarbībā, atsaucoties uz minētās konvencijas skaidrojumu, kontrabanda definēta kā muitas pārkāpums, ko veido preču

[464] Starptautiskā konvencija par savstarpējo administratīvo palīdzību muitas pārkāpumu novēršanā, izmeklēšanā un sodīšanā. Latvijas Vēstnesis, 1997. 13. decembris, Nr. 46/47. [19.04.2023.]
[465] International Convention on Mutual Administrative Assistance for the Prevention, Investigation and Repression of Customs Offences, Nairobi, 9 June 1977. Brussels: World Customs Organization, 1999, pp. 55. Pieejams: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/about-us/legal-instruments/conventions-and-agreements/nairobi/naireng1.pdf?la=en [skatīts 2022. gada 3. februārī].

pārvietošana pāri muitas robežai jebkādā slepenā veidā, tādējādi izvairoties no muitas kontroles (angļu val. *any clandestine manner, thereby evading customs control*). Jānorāda gan, ka Pasaules Muitas organizācija norādījusi, ka noteiktās valstīs slepenība nav obligāta pazīme kontrabandas inkriminēšanai un ar kontrabandu var tikt saprasti arī atsevišķi muitas tiesību pārkāpumi attiecībā uz preču glabāšanu un pārvietošanu valsts muitas teritorijā.[466]

Toties Starptautiskais Valūtas fonds ar kontrabandu aptver importēšanu un eksportēšanu, kuras rezultātā netiek nepilnvērtīgi nomaksāti attiecīgie nodokļi, tajā skaitā preču nepatiesas vērtības norādīšana, nepareiza klasificēšana un nepatiesa atbrīvošana no nodokļiem. Par kontrabandas obligātu pazīmi apzināti netiek nosaukta preču fiziska noslēpšana no muitas, ņemot vērā, ka šī starptautiskā organizācija ir ieinteresēta novērtēt nelegālās tirdzniecības visaptverošu ietekmi uz starptautisko ekonomiku, ar ko arī izskaidrojams kontrabandas plašais definējums.[467]

Savukārt autoritatīvās populārzinātniskās vārdnīcās, kodolīgi skaidrojot kontrabandas jēdzienu ar mērķi plašu auditoriju iepazīstināt ar tās būtiskākajām raksturojošajām iezīmēm, tiek uzsvērts preču pārvietošanas slepenības aspekts, proti, vārdnīcā "Encyclopædia Britannica" tā definēta kā priekšmetu slepena pārvietošana, lai izvairītos no muitas maksājumiem vai importa un eksporta ierobežojumiem,[468] bet vārdnīcā "Merriam-Webster" – kā slepena importēšana un eksportēšana pretēji likumam, izvairoties no nodokļu nomaksas.[469] Tādējādi secināms, ka arī starptautiskā kontekstā ar kontrabandu lielākoties tiek saprasti visi tie preču nelikumīgas pārvietošanas gadījumi pāri valsts muitas robežai, kad muitas iestādes netiek informētas par faktiski pārvietotajām precēm.

Saistībā ar KL 190. panta pirmās daļas plašo formulējumu, autora ieskatā ir pievēršana uzmanība divām arī tiesu praksē aktualizētām kontrabandas iezīmēm, kas ņemamas vērā, norobežojot kontrabandu no citiem nodarījumiem, kas izdarīti, preces pārvietojot pāri valsts muitas robežai.

Pirmkārt, **KL 190. panta dispozīcijā nodarījums tiek saistīts tieši ar muitošanai pakļautu preču nelikumīgu ievešanu valsts muitas teritorijā vai izvešanu no tās, nevis ar jebkādu nelikumīgu rīcību ar precēm, kuras atrodas muitas uzraudzībā**. Atbilstoši Savienības Muitas kodeksa 46., 48., 134. pantam muitas kontroli ir iespējams veikt visā laika

[466] Glossary of international customs terms. World Customs Organization. Brussels: World Customs Organization, 2018, pp. 34. Pieejams: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/glossary-of-international-customs-terms/glossary-of-international-customs-terms.pdf?db=web [skatīts 2022. gada 3. februārī].

[467] Changing Customs: Challenges and Strategies for the Reform of Customs Administration. Ed. by M. Keen. Washington, D. C.: International Monetary Fund, 2003, pp. 7–9.

[468] Šķirklis "smuggling". Interneta vārdnīca "Encyclopædia Britannica". Pieejams: https://www.britannica.com/topic/smuggling [skatīts 2022. gada 3. februārī].

[469] Šķirklis "smuggle". Interneta vārdnīca "Merriam-Webster". Pieejams: https://www.merriam-webster.com/dictionary/smuggling [skatīts 2022. gada 3. februārī].

posmā, kamēr preces atrodas muitas uzraudzībā un pat pēc preču izlaišanas atbilstoši piemērotajai muitas procedūrai. Šādas pilnvaras muitas iestādēm nodrošina iespēju novērst un konstatēt dažādus muitas lietu kārtības pārkāpumus, sekmējot muitas lietas regulējošo normatīvo tiesību aktu efektīvu funkcionēšanu kopumā. Taču, ja ievestās vai izvestās preces pirms tam ir deklarētas, iesniedzot muitai tās patiesi identificējošu informāciju, tad hronoloģiski pēc tam ar šīm precēm veiktās prettiesiskās darbības, kā rezultātā tās ir nonākušas nelikumīgā brīvā apgrozībā, nevar ietekmēt preču ievešanas valsts muitas teritorijā vai izvešanas no tās tiesiskumu un attiecīgi veidot kontrabandas sastāvu.

Šajā sakarā jāmin LR AT Senāta Krimināllietu departamenta savulaik paustā atziņa, saskaņā ar kuru preču ievešana valsts muitas teritorijā atzīstama par nelikumīgu un attiecīgi personas darbībās saskatāms kontrabandas sastāvs, ja precēm piemērotā muitas procedūra ir uzsākta, bet nav pabeigta, tādējādi precēm nonākot nelikumīgā brīvā apgrozībā. Kasācijas instances tiesas ieskatā tas raksturo muitas kontroles apiešanu.[470]

Konkrētajā lietā apsūdzētās personas, šķērsojot muitas robežu atļautā vietā, proti, caur MKP starptautiskajā lidostā "Rīga", saskaņā ar muitas lietas regulējošajām tiesību normām bija noformējušas tranzīta procedūru, atbilstoši kurai apģērbu un apavu krava bija jānogādā muitas noliktavā, tāpat tika veikta kravā esošo preču deklarēšana un pat to uzrādīšana muitas amatpersonām. Personu turpmāko darbību rezultātā preces netika nogādātas muitas noliktavā, bet gan nelikumīgi izlaistas brīvā apgrozījumā, neveicot nodokļu nomaksu, un realizētas. Piebilstams, ka tranzīta procedūra ir paredzēta, lai nemaksājot nodokļus, preces vienīgi pārvietotu caur valsts muitas teritoriju, kur nav paredzēta to izmantošana, kas attiecīgi izslēdz šo preču tiešu efektu uz tautsaimniecību.[471]

Atbilstoši lēmumā norādītajiem notikušā apstākļiem muitas kontrole tika atzīta par apietu, jo tika konstatēts personu iepriekš, tas ir, pirms preču deklarēšanas, radies nodoms pieteikto muitas procedūru neievērot un izvairīties no nodokļu nomaksas. Tātad kontrabandas kvalifikācijā piešķirta nozīme nodoma rašanās brīdim. Krimināltiesību teorijā pausts gan minētajam analoģisks viedoklis[472], gan arī tāds, saskaņā ar kuru maldināšana par precēm piemērojamo muitas procedūru neietekmē preču ievešanas tiesiskumu, kādēļ šādi pārkāpumi vērtējami vienīgi kā izvairīšanās no muitas maksājumu nomaksas.[473]

---

[470] LR AT Senāta Krimināllietu departamenta 2005. gada 5. aprīļa lēmums lietā Nr. SKK 01-187/05. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2005 [skatīts 2022. gada 14. janvārī].

[471] Gulbis A., Čevers A. 2014, 236. lpp.

[472] Михайлов В. И., Федоров А. В. 1999, с. 56

[473] Журавлева Е. М., Яни П. С. 2005, с. 13; Хилюта В. В. Проблемы отграничения контрабанды от уклонения от уплаты таможенных платежей в уголовном праве Беларуси. Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Сер. Юридические науки, 2011, № 4, с. 148, 149. Pieejams: http://edu.tltsu.ru/sites/sites_content/site1238/html/media71251/Khiljuta.pdf [skatīts 2022. gada 27. aprīlī].

Arī Latvijas brīvvalsts pirmajā posmā par kontrabandu atzina ne tikai gadījumus, kad muitas iestādē nepieteiktās tranzītam domātās preces Latvijā tika ievestas ārpus muitas iestādēm vai arī caur tām, noslēpjot no muitas kontroles, bet arī gadījumus, kad muitas iestādē tranzītam pieteiktās un tranzitēšanai caur Latviju pielaistās preces vēlāk pa ceļam bez muitas iestāžu ziņas tika izlaistas iekšējā tirgū.[474]

Muitas procedūra ir pasākumu kopums rīcībai ar precēm, kuras jau ir pārvietotas pāri valsts muitas robežai[475], proti, pieņemot muitas deklarāciju un pēc tam izlaižot preces, tās tiek ievestas muitas teritorijā un turpmāk saskaņā ar muitas procedūru attiecībā uz tām tiek veiktas noteiktas darbības. Toties KL 190. panta sastāvs ir aprobežots ar preču ievešanu valsts muitas teritorijā vai izvešanu no tās, tādēļ vēlāki muitas procedūras pārkāpumi nevar ietekmēt to pārvietošanas pāri valsts muitas robežai likumību. Ja arī persona, piesakot muitas procedūru, ir rīkojusies ar viltu, lai maldinātu muitas iestādes par savu turpmāko rīcību ar pārvietotajām precēm, tad muitas deklarācijā šīs preces patiesi raksturojošā informācija muitai ļauj tās pilnībā identificēt un tai rodas iespēja laikus veikt nepieciešamos piesardzības pasākumus kaitējuma tautsaimniecībai novēršanai vai mazināšanai.

Minētais neizslēdz pamatu atbilstoši citām Krimināllikuma normām vērtēt personas nelikumīgu rīcību ar konkrētajām precēm iekšzemē. Tādēļ autora ieskatā par pareizu jāatzīst iepriekš minētajā lietā pirmās un apelācijas instances tiesas sniegtais faktisko apstākļu novērtējums. Ņemot vērā, ka preču ievešana bija notikusi tiesiski, personas bija sodāmas par izvairīšanos no nodokļu nomaksas saskaņā ar KL 218. panta attiecīgo daļu, jo nodarījuma izdarīšanas laikā Krimināllikumā nebija paredzēta atbildību par muitas procedūru noteikumu pārkāpumiem, kas šobrīd atbilstu KL 191. pantam kā muitošanai pakļautu preču neatļautai pārvietošanai un realizēšanai bez muitas iestāžu atļaujas.

Par šo abu pārkāpumu principiālu atšķirību cita starpā liecina arī tas, ka vairākās valstīs, piemēram, Lietuvā un Bulgārijā, kriminālatbildība par tiem ir paredzēta nepārprotami nošķirtos noziedzīgu nodarījumu sastāvos. Kaut arī, piemēram, Spānijā un Rumānijā, nelikumīga rīcība ar tranzītā esošām precēm iekšzemē ir definēta kā viena no kontrabandas izpausmēm, tā ir konkretizēta atsevišķā tiesību normā. Savukārt vispārīgi par muitas uzraudzībā esošu preču nelikumīgu laišanu brīvā apgrozībā kriminālatbildība ir individualizēta, piemēram, Norvēģijā un Moldovā.[476]

Otrkārt, **KL 190. panta pirmajā daļā ietvertais noziedzīgā nodarījuma sastāvs ir vērsts uz to, lai novērstu preču nelikumīgu atrašanos valsts muitas teritorijā vai preču**

[474] Lūkins F. 1934, 10. lpp.
[475] Gulbis A., Čevers A. 2014, 220. lpp.
[476] Norādīto informāciju par minēto valstu krimināllikumiem sk. pielikumā Nr. 7 pievienotajā tabulā.

nelikumīgu neesamību tajā. Tādēļ, iesniedzot muitai nepatiesus preces raksturojošus datus, kontrabanda ir konstatējama tikai tad, ja šie dati konkrētajā gadījumā ir varējuši ietekmēt attiecīgo preču pārvietošanas iespējamību un būt par pamatu atteikumam izlaist preces atbilstoši pieteiktajai muitas procedūrai.

Tādēļ, ja muitas deklarācijā ietvertās nepatiesās ziņas maldina par preču izcelsmi vai to muitas vērtību, kas vienīgi ir devis iespēju nepamatoti samazināt šīm precēm piemērojamā nodokļa likmes, noziedzīgais nodarījums kvalificējams vienīgi kā izvairīšanās no attiecīgo nodokļu nomaksas.[477]

Piemēram, jau pieminētajā LR AT Senāta Krimināllietu departamenta 2012. gada 4. jūnija lēmumā lietā Nr. SKK-8/2012 tika konstatēts, ka 2003. gadā J.V., būdams SIA „[A]" īpašnieks un direktors, noslēdzis darījumu ar Lietuvas uzņēmumu „[B]" par sojas eļļas pirkšanu. Taču nolūkā nelikumīgi pārvietot preces pāri Latvijas Republikas muitas robežai un izvairīties no nodokļu nomaksas, samazinot deklarējamo preču vērtību un līdz ar to arī ar nodokli apliekamo maksājumu bāzi, tika noformēti 10 vienotie administratīvie dokumenti, kuros kā kravas nosūtītājs bija minēts ārzonas uzņēmums „[C]" un norādītā preces vērtība bija ievērojami zemāka par tās patieso vērtību. Kravas patiesais nosūtītājs bija „[B]", kuram J. V. samaksāja preces patieso vērtību. Šajā lietā apsūdzētais tika atzīts par nevainīgu un attaisnots sakarā noziedzīga nodarījuma sastāva neesamību viņa izdarītajā nodarījumā, taču kasācijas instances tiesa nevērtēja notikušā apstākļus kontekstā ar KL 190. pantā un 218. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu nošķiršanas problemātiku.

Prokurora ieskatā sojas eļļas nelikumīgā pārvietošana pāri valsts muitas robežai notikusi, izmantojot viltotus dokumentus, jo muitas deklarācijas nesaturēja patiesībai atbilstošas ziņas. Kaut arī J. V. preču pārvietošanā ir izmantojis viltotus dokumentus, muita netika maldināta par tādām ievedamo preču īpašībām, kas liegtu vai ierobežotu to ievešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā. Tādēļ šajos apstākļos veikto preču pārvietošanu pāri valsts muitas robežai nevar uzskatīt par nelikumīgu, kaut gan, kontrabandas legāldefinīciju interpretējot vienīgi gramatiski, būtu secināms pretējais.

Arī kādā jaunākā krimināprocesā personai inkriminēta kontrabanda, neraugoties uz to, ka viltoti dokumenti tika izmantoti vienīgi, lai samazinātu par pārvietojamajām precēm maksājamo nodokļu summu, bet tiem nebija nekādas nozīmes preču ievešanas nodrošināšanā vai sekmēšanā.[478]

[477] Михайлов В. И., Федоров А. В. 1999, с. 48; Бойко А. И., Родина Л. Ю. 2002, с. 16.; Волженкин Б. В. 2007, с. 602–604; Хилюта В. В. 2011, с. 148, 149.
[478] Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 18. februāra spriedums krimināllietā Nr. 15890009716. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

Atbilstoši noziedzīgā nodarījuma aprakstam secināms, ka ar mērķi laist brīvā apgrozībā no Kanādas uz Latviju atvestos motociklus, kvadraciklus un to rezerves daļas, preču pavaddokumentos jeb rēķinos par preču piegādi, pasūtītājam vienojoties ar piegādātāju, tika norādīta apzināti nepatiesa, respektīvi, samazināta, preču vērtība. Turklāt, lai šīs preces būtu iespējams klasificēt ar citu kodu kā lietotas preces, kas apstiprinātu to samazināto vērtību, pēc pasūtītāja norādījuma tās tika demontētas un nosmērētas ar dubļiem, savukārt muitas brokeris, kuram, nezinot par pasūtītāja noziedzīgo nodomu, bija uzticēts kārtot muitas formalitātes Latvijā, importa deklarācijā saskaņā ar pieejamajiem pavaddokumentiem iekļāva nepatiesu informācija par preču vērtību un tehnisko stāvokli. Ņemot vērā, ka muitas iestādes netika maldinātas par preču tāpatību pēc būtības, bet gan tikai par datiem, kas ietekmē to vērtību, nevar atzīt, ka būtu notikusi izvairīšanās no muitas kontroles.

Apskatāmajos gadījumos preču pārvietošana pāri valsts muitas robežai, kas notikusi, izmantojot viltotus muitas dokumentus, kuros norādīta mazāka preču iepirkuma cena, kas tiek ņemta vērā vienīgi preču muitas vērtības un attiecīgi muitas maksājumu apmēra noteikšanā, neveido kontrabandas sastāvu, bet gan vērtējama KL 218. panta „Izvairīšanās no nodokļu un tiem pielīdzināto maksājumu nomaksas" kontekstā.[479]

Ievērojot minēto, autora ieskatā krimināltiesību par kontrabandu paredzama tikai tās būtībai atbilstošās izpratnes ietvaros, kas reāli attiecināma uz preču ievešanas valsts muitas teritorijā vai izvešanas no tās nelikumību, par ko arī piemērojams bargākais sods salīdzinājumā ar citiem muitas lietu pārkāpumiem. Lai KL 190. pantu piemērotu atbilstoši tā mērķim, nedrīkst nepamatoti paplašināt kontrabandas tvērumu, bet vispārējas skaidrības labad kontrabanda definējama lakoniskāk, norādot, ka preču nelikumīga ievešana valsts muitas teritorijā vai izvešana no tās iespējama vienīgi, apejot muitas kontroli vai arī preces noslēpjot no tās. Šāds formulējums atbilstu jau Latvijas Krimināllikumā juridiskās tehniskā ziņa veiksmīgi nostiprinātajai kontrabandas izpratnei. Autora ieskatā šos abus preču nelikumīgas pārvietošanas apstākļus iespējams apzīmēt arī ar apkopojošu jēdzienu – izvairīšanās no muitas kontroles.

Arī tiesu nolēmumu analīze neliecina par to, ka būtu praktiska nepieciešamība preču nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts muitas robežai apstākļu kazuistiskai uzskaitīšanai tiesību normas dispozīcijā. Gandrīz visos aplūkotajos spriedumos ietvertajos noziedzīgo nodarījumu aprakstos ir ietverta tieša norāde, uz kādu no likumdevēja norādītajiem apstākļiem, kādos var

[479] Ārvalstu krimināllikumi liecina par šāda gadījuma krasi atšķirīgām kvalifikācijas versijām. Piemēram, Bosnijā un Hercegovinā un Ziemeļmaķedonijā ir skaidri nošķirta kontrabanda kā izvairīšanās no muitas kontroles pasākumiem un muitas krāpšana kā izvairīšanās no obligāto maksājumu nomaksas, attiecīgi iesniedzot muitai viltotus dokumentus vai sniedzot nepatiesus datus par faktiem, kas ietekmē šo maksājumu apmēru. Turpretī Albānijā kontrabanda tiek plaši definētā cita starpā kā pārvietojamo preču nepatiesa deklarēšana, norādot ne tikai īstenībai neatbilstošu preču dabu, veidu un kvalitāti, bet arī to cenu un galamērķi, lai izvairīties no muitas nodevām. Norādīto informāciju par minēto valstu krimināllikumiem sk. pielikumā Nr. 7 pievienotajā tabulā.

notikt preču nelikumīgā pārvietošana pāri valsts muitas robežai.[480] Taču lielākoties kontrabandas apraksti aprobežojas ar norādi uz muitas kontroles apiešanu vai preču noslēpšanu no tās, bet nedeklarēšana vai viltotu dokumentu izmantošana tiek inkriminēta nekonsekventi vienīgi kā nodarījumu papildu raksturojoša pazīme. Tikmēr tiesu praksē vispār netiek identificēts kāds cits muitošanai pakļautu preču nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts muitas robežai apstāklis.

Gadījumos, kad muitošanai pakļauto preču nelikumīgā ievešana valsts muitas teritorijā notikusi, tās pārvietojot caur "zaļo" robežu, personām absolūtajā vairumā gadījumu inkriminēta tikai muitas kontroles apiešana.[481] Konstatējams arī gadījums, kad sniegtajā noziedzīgā nodarījumā aprakstā ir norādīts gan uz muitas kontroles apiešanu, gan uz izvairīšanos no tās, lai gan nav atklāts, kā katrs no šiem apstākļiem izpaudies.[482]

Savukārt gadījumos, kad muitošanai pakļauto preču nelikumīgā ievešana valsts muitas teritorijā notikusi, tās pārvietojot caur MKP[483] vai caur robežkontroles punktu[484], personām absolūtajā vairumā gadījumu inkriminēta to noslēpšana no muitas kontroles un nedeklarēšana, bet dažkārt[485] papildus inkriminēta arī muitas kontroles apiešana, lai gan arī tad nav konkretizēts, kā katrs no šiem apstākļiem izpaudies. Savulaik, pārvietojot preces caur starptautiskajā lidostā "Rīga"

---

[480] Vienīgi Daugavpils tiesas 2018. gada 4. jūnija spriedumā krimināllietā Nr. 11824005116 un Vidzemes rajona tiesas 2018. gada 24. augusta spriedumā krimināllietā Nr. 11822000617 norādītajās apsūdzētajiem inkriminētajās darbībās vispār nav atsauces uz KL 190. panta pirmajā daļā noteiktajiem preču nelikumīgās pārvietošanas pāri valsts muitas robežai apstākļiem, aprobežojoties ar norādi uz to, ka tās attiecīgi tika pārvietotas kontrabandas ceļā un tika nelikumīgi ienestas LR muitas teritorijā bez atsauces uz atbilstošām tiesību normām, kuras apsūdzētais būtu pārkāpis. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2022. gada 14. janvārī].

[481] Daugavpils tiesas 2018. gada 18. aprīļa spriedums krimināllietā Nr. 11824003617, 2019. gada 31. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 11824003219, 2020. gada 2. novembra spriedums krimināllietā Nr. 11824004620, 2021. gada 24. septembra spriedums krimināllietā Nr. 11824001921, Vidzemes rajona tiesas 2018. gada 10. jūlija spriedums krimināllietā Nr. 15840013018. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

[482] Daugavpils tiesas 2018. gada 8. marta spriedums krimināllietā Nr. 11824003615. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

[483] Daugavpils tiesas 2016. gada 21. septembra krimināllietā Nr. 15890020515, 2017. gada 1. marta spriedums krimināllietā Nr. 15890080415, 2017. gada 28. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15890020615, 2018. gada 9. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 15890005815, 2020. gada 19. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15840004820, 2021. gada 20. aprīļa spriedums krimināllietā Nr. 15840100120, 2022. gada 9. marta spriedums krimināllietā Nr. 15890003814, Rēzeknes tiesas 2015. gada 11. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15890023114, 2017. gada 30. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15890073515, 2017. gada 2. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15890008517, 2018. gada 29. marta spriedums krimināllietā Nr. 15890039916, 2020. gada 8. septembra spriedums krimināllietā Nr. 15840004420, 2021. gada 17. decembra spriedums krimināllietā Nr. 15840026018, Krāslavas rajona tiesas 2015. gada 13. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 15890003715, 2015. gada 30. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15890008214. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 6. februārī].

[484] Alūksnes rajona tiesas 2015. gada 3. decembra spriedums krimināllietā Nr. 15890038215, 2017. gada 23. janvāra spriedums krimināllietā Nr. 11822004716, 2017. gada 2. februāra spriedums krimināllietā Nr. 15890034916, 2017. gada 5. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 11822000816, 2017. gada 14. augusta spriedums krimināllietā Nr. 11822000117, 2017. gada 9. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 11822001017, Rēzeknes tiesas 2018. gada 21. aprīļa spriedums krimināllietā Nr. 15890004017, Vidzemes rajona tiesas 2018. gada 25. maija spriedums krimināllietā Nr. 11822000318, 2018. gada 20. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15890027014. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

[485] Daugavpils tiesas 2016. gada 21. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15890021616, Rēzeknes tiesas 2016. gada 12. decembra spriedums krimināllietā Nr. 15890060915. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

ierīkotā MKP "zaļo" koridoru, personām arī tika inkriminēta vienlaikus gan preču noslēpšana no muitas kontroles, gan to nedeklarēšana[486], bet pēdējā laikā, nekonstatējot specifiskas darbības, kas liecinātu par preču maskēšanu, personām tiek inkriminēta tikai to nedeklarēšana.[487] Tāda pati pieeja konstatējama arī gadījumos, kad atbilstoši noziedzīgo nodarījumu aprakstiem preces nelikumīgi pārvietotas ar kuģi – personām tiek inkriminēta preču noslēpšana no muitas kontroles un to nedeklarēšana tad, kad papildus ir tikusi apgrūtināta preču atrašana, bet – tikai nedeklarēšana tad, kad tas nav darīts.[488]

Tikai dažos krimināprocesos[489] viltotu dokumentu izmantošana kā kontrabandas pazīme ir inkriminēta tieši. Tajā pašā laikā ir konstatējami krimināprocesi[490], kur noziedzīgo nodarījumu aprakstos šī pazīme nav minēta, neraugoties uz to, ka konstatētie faktiskie apstākļi liecina par tās esamību. Turklāt ar mērķi nodrošināt efektīvu muitas kontroles norisi, personai šķērsojot valsts muitas robežu, ir obligāta akcīzes preču pārvietošanas paziņojuma aizpildīšana un iesniegšana muitas amatpersonai. Tādēļ apzināti nepatiesu ziņu norādīšana šajā paziņojumā jeb tā viltošana un šī paziņojuma iesniegšana jeb viltojuma izmantošana ir konstatējama vienmēr, kad pāri valsts muitas robežai tiek pārvietotas atšķirīga veida vai daudzuma akcīzes preces. Neraugoties uz to,

[486] Rīgas rajona tiesas 2016. gada 11. aprīļa spriedums krimināllietā Nr. 15890003816, 2016. gada 24. maija spriedums krimināllietā Nr. 15890069915, 2016. gada 15. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15890026515. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

[487] Rīgas rajona tiesas 2019. gada 8. janvāra spriedums krimināllietā Nr. 15840000118, 2022. gada 8. augusta spriedums krimināllietā Nr. 15840000122, 2022. gada 23. augusta spriedums krimināllietā Nr. 15840036622. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

[488] Attiecīgi jau pieminētais Ventspils tiesas 2016. gada 6. aprīļa spriedums krimināllietā Nr. 15890013415, Kurzemes rajona tiesas 2020. gada 28. februāra spriedums krimināllietā Nr. 11151055217 un Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 3. decembra spriedums krimināllietā Nr. 15840058219. Taču, kā tiks norādīts turpmāk, autora ieskatā šajos gadījumos kontrabandas sastāvs ir konstatēts nepamatoti.

[489] Jau minētajā 2020. gada 18. februāra spriedumā krimināllietā Nr. 15890009716 no dispozīcijā uzskaitītajiem preču nelikumīgās pārvietošanas pāri valsts muitas robežai apstākļiem norādīts tikai uz viltotu dokumentu izmantošanu. Taču, kā jau tika norādīts, autoraprāt, kontrabandas sastāvs šajā gadījumā ir konstatēts nepamatoti. Savukārt, kaut arī Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2022. gada 11. marta spriedumā krimināllietā Nr. 12507000419 aplami kā kontrabanda ir kvalificēta nezināmas izcelsmes cigarešu bez Latvijas Republikas akcīzes nodokļa markām pārvietošana no Latvijas uz Lietuvu, šajā krimināllietā personām ir inkriminēta gan viltotu dokumentu izmantošana, gan nedeklarēšana, jo kravas automašīnas vadītājam, kurš nav zinājis par kravas nelikumīgo saturu, šīs personas iepriekš iedeva pašu izgatavotus viltotus kravas pavaddokumentus, informējot vadītāju, ka viņam ir jāved garšvielas. Noziedzīga nodarījuma aprakstā ir vienīgi norādīts, ka vadītājs, izmantojot šos dokumentus, cigaretes nelikumīgi izveda uz Lietuvu un tālāk ar prāmi nogādāja Zviedrijā, taču nav precizēts, kā šī izmantošana ir notikusi, kas ir jo sevišķi būtiski tādēļ, ka visas minētās valstis ietilpst vienotā iekšējā tirgū, kur nepastāv muitas robežas.

[490] Jau pieminētajā Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2015. gada 17. novembra spriedumā krimināllietā Nr. 15890016414 sniegtajā noziedzīga nodarījuma aprakstā nav tiešas norādes uz viltotu pavaddokumentu izmantošanu, lai gan uz to pamata sagatavotajā importa deklarācijā tika iekļauta nepatiesa informācija, maskējot kravas identitāti, ar mērķi izvairīties no muitas kontroles. Tas pats attiecināms arī uz jau minēto Daugavpils tiesas 2020. gada 9. septembra spriedumu krimināllietā Nr. 15890012617. Trūkstot informācijai par kontrabandas atklāšanas apstākļiem, nevar spriest, kādēļ nav inkriminēta viltotu dokumentu izmantošana, ja notiesātais trešajai personai, kura nezināja par tās noziedzīgo nodomu, nodeva transportlīdzekli, kurā bija iekrautas cigaretes bez Latvijas Republikas akcīzes nodokļa markām, un kravas pavaddokumentus, kuros nepatiesi bija norādīti kokmateriāli, lai tā ar šo transportlīdzekli iebrauktu Latvijas Republikas muita teritorijā no Baltkrievijas.

nevienā spriedumā, kurā ir fiksēta šajā paziņojumā neminētu akcīzes preču nelikumīga ievešana, nav norādīts uz viltotu dokumentu izmantošanu kā uz kontrabandas pazīmi.[491]

Par šī nodarījuma izpausmes nepietiekamu izpratni juridiskajā praksē cita starpā liecina arī tas, ka nereti konkrētie preču nelikumīgās pārvietošanas pāri valsts muitas robežai apstākļi atklājas tikai noziedzīgā nodarījuma aprakstā, nevis tā ievadā tradicionāli norādītajā tiesību normas dispozīcijas atreferējumā. Turklāt atsevišķos gadījumos šī nodarījuma būtību mēģināts raksturot patstāvīgi veidotos kontrabandas skaidrojumos, piemēram, norādot, ka Latvijas Republikas muitas teritorijā tabakas izstrādājumi ievesti "slēptā veidā, izvairoties no muitas kontroles, tas ir, nedeklarējot"[492].

4.2.3. Kontrabandas priekšmets

4.2.3.1. Kontrabandas priekšmeta kvalitatīvās pazīmes

Noziedzīga nodarījuma priekšmets Latvijas krimināltiesībās teorētiski tiek skaidrots kā materiālajā pasaulē pastāvoša lieta, pret kuru tieši vērsts kaitīgs nodarījums, tādējādi apdraudot noziedzīgā nodarījuma objektu.[493] U. Krastiņš to attiecīgi atzīst par vienu no noziedzīga nodarījuma objektu veidojošajiem elementiem, ievērojot, ka konkrētā interese ir radusies un pastāv sakarā ar noziedzīga nodarījuma priekšmetu.[494]

Nav apšaubāms, ka jebkurā gadījumā noziedzīga nodarījuma priekšmets ļauj identificēt kādas krimināltiesiski aizsargājamas intereses. Tas kā pašvērtība var tieši iedzīvināt kādas intereses, tas var pastarpināti liecināt par kādas intereses pastāvēšanu, vai arī tā izraisītais apdraudējums var norādīt uz kādu aizsargājamu interesi. Tādēļ noziedzīga nodarījuma priekšmets uzskatāms par noziedzīga nodarījuma objekta apdraudējuma indikatoru, jo, tieši rīkojoties ar noziedzīga nodarījuma priekšmetu, vienmēr tiek kaitēts noziedzīga nodarījuma objektam. Šādā kontekstā atbalstāms viedoklis, ka noziedzīga nodarījuma priekšmets ir materiālais priekšnosacījums, kura dēļ ir radušās un pastāv aizsargājamās intereses.[495]

Ievērojot minēto, iespējams nodalīt trīs alternatīvas funkcijas, likumdevējam noziedzīga nodarījuma sastāva dispozīcijā paredzot krimināalatbildību par darbībām, kuru kvalificēšanā būtisks ir noziedzīga nodarījuma priekšmets. Uzskatāmi tas atklājas noziedzīgu nodarījumu

[491] Piemēram, Daugavpils tiesas 2018. gada 25. oktobra spriedumā krimināllietā Nr. 15890048216 noziedzīga nodarījuma aprakstā uzsvērts, ka persona šajā paziņojumā apzināti nav norādījusi visas deklarēšanai (muitošanai) pakļautās preces. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].
[492] Sk. jau minēto Rēzeknes tiesas 2015. gada 11. novembra spriedumu krimināllietā Nr. 15890023114 un Rīgas rajona tiesas 2016. gada 15. novembra spriedumu krimināllietā Nr. 15890026515.
[493] Krastiņš U. 68. lpp.; Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. 2020, 24. lpp.; Krastiņš U. Prettiesiskuma izpratnes problemātika krimināltiesībās. Grām.: Tiesības un tiesiskā vide mainīgos apstākļos. Latvijas Universitātes 79. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2021, 485. lpp.
[494] Krastiņš U. 2014, 56.–57. lpp.
[495] Krastiņš U. 2014, 56.–57. lpp.

sastāvos, ar kuriem ir kriminalizēta kontrabanda plašākā izpratnē. Pirmkārt, pasargāt pašu noziedzīga nodarījuma priekšmetu no apdraudējuma (piemēram, KL 115.[1], 229., 229.[1] pants), otrkārt, pasargāt intereses, kuras noziedzīga nodarījuma priekšmets nodrošina pastarpināti (piemēram, KL 190. ,[496] 277., 307.[1] pants), treškārt, pasargāt kādas intereses no šī noziedzīga nodarījuma priekšmeta kaitīgās iedarbības (piemēram, KL 99. panta trešā daļa, 166. panta otrā daļa, 190.[1] pants).

Atbilstoši minētajam zināmā mērā var piekrist krimināltiesību teorijā secinātajam, ka noziedzīga nodarījuma priekšmeta jēdziens ir pakļauts objekta jēdzienam.[497] Šī iemesla dēļ Latvijas krimināltiesību doktrīnā noziedzīga nodarījuma priekšmeta teorētiska analīze tiek veikta vienīgi noziedzīga nodarījuma objekta kontekstā.[498] Šāda pieeja kopumā tika atzīta padomju krimināltiesībās[499], lai gan tika izteikts arī atšķirīgs viedoklis[500], un arī pašreizējā Krievijas krimināltiesību doktrīnā lielākoties ir pārmantots šis uzskats[501]. Neraugoties uz minēto, autora ieskatā turpmāk norādīto iemeslu dēļ noziedzīga nodarījuma priekšmeta vieta noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmju sistēmā ir diskutējama.

No Latvijas krimināltiesību literatūrā izklāstītā kopumā secināms, ka noziedzīga nodarījuma priekšmets vienmēr ir pozitīvi vērtējams jeb sociāli derīgs labums un tādēļ tieši atspoguļo ar to saistīto objektu. Taču faktiskā realitāte dod pamatu apstrīdēt šīs atziņas universālo raksturu. Piemēram, nelikumīgi rīkojoties ar priekšmetiem, kuru civiltiesiskā apgrozība ir izslēgta vai ierobežota, tajā skaitā pāri valsts robežai nelikumīgi pārvietojot narkotiskās vai psihotropās vielas vai ieročus, ir konstatējama iedarbība uz tiem, bet pret tiem, respektīvi, par sliktu tiem, nekāda rīcība netiek veikta. Ja arī šie priekšmeti kontrabandas rezultātā tiktu sabojāti vai iznīcināti, tie sava sociālā kaitīguma dēļ nav krimināltiesiskas aizsardzības vērti. Lai gan priekšmets arī šajā gadījumā ļauj spriest par krimināltiesiski aizsargājamo interesi, objekta noteikšanai nav nekādas saistības ar šī priekšmeta paša apdraudējumu.[502]

---

[496] Izvērtējot noziedzīga nodarījuma priekšmeta lomu kvalifikācijā, V. Liholaja norādījusi, ka KL 190. panta gadījumā, izdarot kontrabandu, tiek apdraudētas preces un citas vērtības (Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. 2020, 25. lpp.). Minētajam nevar piekrist, jo kontrabandas izdarītājs ir tieši ieinteresēts to daudzuma un kvalitātes saglabāšanā.

[497] Krastiņš U. 2014, 57. lpp.

[498] Sk.: Krastiņš U. 2014, 52.–59. lpp.; Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. 2020, 24.–26. lpp.

[499] Курс советского уголовного права. Часть общая. Том 1. Отв. ред. Н. А. Беляев, М. Д. Шаргодоский. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1968, с. 303.

[500] Kaut arī noziedzīga nodarījuma priekšmets tika definēts kā lieta, sakarā ar kuru vai kuras dēļ noziegums tiek izdarīts, teorētiski tas tika klasificēts kā fakultatīvs nozieguma objektīvo pusi, nevis objektu raksturojošs nozieguma sastāva elements (Трайнин А. Н. Общее учение о составе преступления. Москва: Государственное издательство юридической литературы, 1957, с. 178–179, 131–132).

[501] Кузнецова Н. Ф. 2007, с. 166; Уголовное право Российской Федерации. Общая часть. Учебник для вузов. Под ред. В. С. Комиссарова, Н. Е. Крыловой, И. М. Тяжковой. Москва: Статут, 2012, с. 233.

[502] Sk.: Пудовочкин. Ю. Е. Учение о составе преступления. Учебное пособие. Москва: Юрлитинформ, 2009, с. 61–62.

Tā kā noziedzīga nodarījuma priekšmets nosaka krimināltiesiski aizsargājamo interesi, tad ar tiešu nodomu izdarītos noziedzīgos nodarījumos tas ir vērtējams kā noziedzīgās rīcības pamudinājums, kas liecina par personas gribas momenta esamību. Ievērojot minēto, ir konstatējams pamats šādā gadījumā to teorētiski aplūkot tieši subjektīvās puses kontekstā, izzinot noziedzīgā nodarījuma izdarītāja motīvu un mērķi.

Savukārt, izvērtējot noziedzīga nodarījuma priekšmeta un noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rīka un līdzekļa teorētisko izpratni dažādu autoru skatījumā, secināts, ka, piemēram, komerciālās kontrabandas gadījumā nelikumīgi pāri valsts muitas robežai pārvietotās preces var uzlūkot gan kā noziedzīga nodarījuma priekšmetu, gan kā tā izdarīšanas rīku vai līdzekli. No vienas puses nelikumīga rīcība ar tām ļauj definēt noziedzīga nodarījuma objektu, jo to tiesiska starptautiska aprite nodrošina tautsaimniecības ilgtspēju, bet no otras – tās izmantojot, faktiski tiek īstenota negatīvā iedarbība uz noziedzīga nodarījuma objektu, jo, izvairoties no muitas kontroles, tiek kaitēts tautsaimniecībai.[503] Tātad kontrabanda tiek izdarīta vienīgi nelikumīgi pārvietojamo preču dēļ un vienlaikus to iespējams izdarīt, vienīgi rīkojoties ar tām. Kā zināms, noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas rīks un līdzeklis pamatoti tiek uzskatīts par objektīvo pusi raksturojošu noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmi.[504] Taču tie atšķirībā no noziedzīga nodarījuma priekšmeta var nebūt un lielākoties arī nav saistīti ar kādas krimināltiesiski aizsargājamas intereses saturu, kā to pamatoti norādījis U. Krastiņš.[505] No šāda skatpunkta ir pamats vispārinājumam, ka visi noziedzīga nodarījuma priekšmeti ir arī tā izdarīšanas rīki un līdzekļi, bet ne visi rīki un līdzekļi ir arī noziedzīga nodarījuma priekšmeti.

Ievērojot minētos apsvērumus, noziedzīga nodarījuma priekšmeta jēdzienu var aplūkot atšķirīgu noziedzīga nodarījuma sastāva pamata pazīmju kontekstā. Taču ikvienā gadījumā tas raksturo tieši noziedzīga nodarījuma ārējo izpausmi, jo tas ir materiālās pasaules priekšmets, kas reālajā dzīvē tiek pakļauts noteiktai darbībai vai bezdarbībai. Tas, ka noziedzīga nodarījuma priekšmets vienmēr tiek izmantots nodarījuma izdarīšanā un kaitīgo seku izraisīšanā, liecina par noziedzīga nodarījuma objektīvo pusi, kopsakarā ar kuru tas arī ir aplūkojams, teorētiski klasificējot noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes.

Kontrabandas kaitīgumu determinē dispozīcijā raksturotā nelikumīgā rīcība ar noteiktu noziedzīga nodarījuma priekšmetu – **muitošanai pakļautām precēm un citām vērtībām**. Tās kā noziedzīga nodarījuma priekšmets atzīstamas par šī **noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses obligātu papildpazīmi**, jo tikai nelikumīga rīcība ar to rada kādu interešu apdraudējuma risku.

---

[503] Яни П. С. Предмет и средство (орудие) преступления (на примере контрабанды). Законность, 2020, № 10, с. 29–30.
[504] Krastiņš U. 2014, 106. lpp.
[505] *Ibid.*, 71. lpp.

Tiesiski pareiza preču starptautiska aprite tiek nodrošināta, valsts varai nosakot preču pārvietošanas kārtību, ko tajā iesaistītajām pusēm ir pienākums ievērot. Lai valsts laikus saņemtu informāciju par noteiktu preču sagaidāmu nokļūšanu valsts muitas teritorijā vai izkļūšanu no tās ar mērķi plānot un īstenot nepieciešamās procesuālās darbības jebkādu ar konkrētajām precēm saistītu risku novēršanai, ir paredzēta preču muitošana. Muitas lietu teorijā muitošana tiek skaidrota kā savstarpēji saistītu procesu sistēma, ko piemēro muitas iestādes, lai kontrolētu preču pārvietošanu pāri valsts muitas robežai, kas saistīts ar formalitāšu izpildi, precēm piemērojot kādu no muitas procedūrām, no to uzsākšanas līdz pabeigšanas brīdim.[506] Muitošanas ietvaros tiek pieņemta muitas deklarācija, kontrolēta starptautiskās preču kodēšanas harmonizēšanas sistēmas koda atbilstība un preču izcelsme, kas saistīts ar tarifu un ārpustarifu pasākumu piemērošanu, tiek kontrolēta preču muitas vērtības noteikšana un muitas maksājumu aprēķināšanas un samaksas pareizība, kā arī preces tiek apskatītas un izlaistas.[507] Jāņem vērā, ka prece ir muitošanas objekts, uz kuru ir vērsta visa muitas kontrole.[508] Tādējādi līdz ar preču atmuitošanu valsts pauž piekrišanu preču tālākai pārvietošanai attiecīgajā muitas procedūrā noteiktajam mērķim.

1997. gada 11. jūnija Muitas likuma[509] 1. panta deviņpadsmitajā daļā preces tika definētas kā jebkura kustama manta, tajā skaitā valūta, vērtslietas, jebkuri enerģijas veidi un nekomerciāli transportlīdzekļi. Savukārt pēc Latvijas iestāšanās ES pieņemtajos Muitas likumos[510] preču jēdziens nav definēts. Ar muitas savienību saistīti jautājumi ir ES ekskluzīvās kompetences joma, kurā juridiski saistošus tiesību aktus var pieņemt tikai ES līmenī, kā tas paredzēts Līguma par Eiropas Savienība darbību 2. panta 1. punktā, 3. panta 1. punkta a) apakšpunktā. Taču arī Savienības Muitas kodeksā nav ietverts preču skaidrojums, ievērojot, ka ar precēm muitas lietās tiek saprasts neierobežots priekšmetu klāsts, ja vien tām ir piemērojama kāda muitas procedūra, jo saskaņā ar Savienības muitas kodeksa 158. panta 1. punktu visas preces, kurām paredzēts piemērot kādu muitas procedūru, izņemot brīvās zonas procedūru, iekļauj konkrētajai procedūrai atbilstošā muitas deklarācijā. No muitas lietu teorijā skaidrotā atbilstoši EST praksei secināms, ka prece ir jebkurš mantiski novērtējams materiālas dabas priekšmets, ko iespējams pārvietot pāri muitas robežai.[511]

[506] Gulbis A., Čevers A. 2014, 265. lpp. Līdzīgi muitošanas jēdziens ir definēts Muitas likuma 1. panta 8. punktā, proti, pasākumi, kurus normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā veic persona un muitas iestāde, piemērojot precēm muitas procedūru, reeksportu vai pagaidu uzglabāšanu.
[507] *Ibid.*, 266. lpp.
[508] *Ibid.*, 180. lpp.
[509] Muitas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997. 27. jūnijs, Nr. 155/156. Zaudējis spēku. [30.04.2004. red.]
[510] Muitas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2004. 6. aprīlis, Nr. 54. Zaudējis spēku. [04.07.2016. red.]; Muitas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2016. 2. jūnijs, Nr. 119. [19.04.2023.]
[511] Gulbis A., Čevers A. 2014, 180. lpp.; Lux M. 2002, pp. 47; Fedosiukas O. 2018, pp. 336–337; Lyons T. 2018, pp. 97.

Kā jau tika minēts, deklarēšana ir veicama tikai tad, ja pēc preču pārvietošanas pāri valsts muitas robežai tām paredzēts piemērot kādu no muitas procedūrām. Atbilstoši Savienības Muitas kodeksa 5. panta 12. punktam muitas deklarācija arī definēta kā darbība, ar ko persona noteiktā veidā un kārtībā paziņo par savu vēlmi precēm piemērot noteiktu muitas procedūru, vajadzības gadījumā norādot jebkurus īpašus pasākumus, kas būtu jāpiemēro. Respektīvi, veicot deklarēšanu, deklarētājs muitas iestādei iesniedz ziņas, kas nepieciešamas preču muitošanai un muitas kontroles pasākumu piemērošanai.[512]

Ievērojot minēto, ja preces ir deklarējamas, tad tās ir arī pakļautas muitošanai, un var veidot kontrabandas priekšmetu, ko vēsturiski dēvē tāpat kā pašu noziedzīgo nodarījumu – par kontrabandu.[513] Tādējādi nav praktiskas nozīmes dispozīcijā likumdevēja paredzētajam nošķīrumam starp tādiem jēdzieniem kā „preces" un „citas vērtības".

Iespējams, izvēloties šādu paplašinātu formulējumu, likumdevējs bija iecerējis aptvert visus iespējamos kādu priekšmetu nelikumīgas pārvietošanas gadījumus, jēdzienu "vērtības" uzskatot par saturiski ietilpīgāku nekā "preces", kurām *prima facia* pieskaitāmi tikai tirdzniecības kā sistemātiskas saimnieciskās darbības priekšmeti, ņemot vērā, ka latviešu literārajā valodā prece tiek skaidrota, uzsverot tās kā ekonomiskas apgrozības priekšmeta īpašības.[514] Taču kontrabandas kontekstā nav nozīmes ne tās izdarīšanas galīgajam mērķiem, ne noziedzīgajā darbībā iesaistīto personu savstarpējo attiecību raksturam. Autoraprāt, domstarpības izslēdz vienīgi jēdziena "preces" lietojums, ievērojot, ka jebkuru priekšmetu, ja tas ir deklarējams, raksturo paaugstināta vērtība un tādēļ tas arī ir uzskatāms par preci muitas lietu kontekstā. Turklāt, jau komentējot apskatāmo tiesību normu tās pamata redakcijā, A. Niedre, atsaucoties uz šajā laikā spēkā esošajā Muitas likumā sniegto jēdzienu skaidrojumu, norādījis ka jēdziens "preces" jau aptver jēdzienu "citas vērtības".[515] Šāds viedoklis pausts arī Krievijas tiesību literatūrā, izvērtējot normatīvajos tiesību aktos sniegto preču skaidrojuma saturu.[516]

[512] Gulbis A., Čevers A. 2014, 269. lpp.
[513] Latviešu konversācijas vārdnīca. IX sējums. Red. A. Švābe, A. Būmanis, K. Dišlers. Rīga: A. Gulbja apgādībā, 1933, 17499. sleja; Latvijas Padomju enciklopēdija. 10. sējums. Galv. red. P. Jērāns. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984, 315. lpp.
[514] Prece ir darba produkts, kam ir lietošanas vērtība un kas paredzēts maiņai; šāds produkts kā maiņas, pirkšanas un pārdošanas objekts (Šķirklis "prece". Interneta vārdnīca "Tēzaurs". Pieejams: https://tezaurs.lv/prece [skatīts 2022. gada 1. aprīlī]).
[515] Krastiņš U., Niedre A. 1999, 41. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2003, 76. lpp.
[516] Волженкин Б. В. 2007, с. 537–538.

Jānorāda, ka arī likumdevējs ir pārskatījis kontrabandas priekšmeta definējumu, jo, formulējot administratīvā kārtā sodāmās kontrabandas sastāvu Muitas likuma 29. panta trīspadsmitajā daļā, par šī administratīvā pārkāpuma priekšmetu ir nosauktas vienīgi muitošanai pakļautas preces.[517]

Arī ārvalstu krimināltiesiskajā regulējumā nav novērojama pieeja vienas tiesību norma ietvaros diferencēt komerciālās kontrabandas priekšmetus, tā vietā aprobežojoties ar viena jēdziena – preces – lietojumu.[518]

Tādējādi autora ieskatā Krimināllikumā ietvertais kontrabandas priekšmeta skaidrojums ir grozāms, izslēdzot norādi un citām vērtībām, kas maldina par normas tvērumu, lai bez pietiekama pamatojuma nesarežģītu normas tekstu, tādējādi arī ekonomējot resursus, kas tiktu patērēti, pamatojot konkrētā priekšmeta klasifikāciju kā preces vai kā citas vērtības. Šāda pieeja arī uzsvērtu, ka KL 190. pantā ir kriminalizēta komerciālā kontrabanda, par ko krimināltiesības paredzēta vienkopus ar citiem noziedzīgiem nodarījumiem pret tautsaimniecību. Turklāt citu priekšmetu kontrabanda faktiski jau ir kriminalizēta citos Krimināllikumā ietvertos noziedzīgu nodarījumu sastāvos, kas uzskaitīti iepriekš, analizējot kontrabandu plašākā izpratnē.

Aplūkojot KL 190. pantu vēsturiskā perspektīvā, konstatējams, ka Krimināllikuma pamata redakcijā kontrabandas priekšmets netika raksturots, bet ar 2005. gada 28. aprīļa likumu "Grozījumi Krimināllikumā" cita starpā tika precizēts kontrabandas priekšmeta nosaukums, tam pievienojot paskaidrojošus vārdus "muitošanai pakļautas", tādējādi šķietami akcentējot, ka krimināltiesības ir paredzēta tikai par noteiktas kategorijas preču nelikumīgu pārvietošanu. Latvijas Republikas Finanšu ministrija, saskaņā ar kuras priekšlikumu attiecīgie grozījumi tika izdarīti, šādu nepieciešamību pamatoja ar Latvijas pievienošanos ES, kā rezultātā valsts iekļāvās ES kopējā iekšējā tirgū, ko raksturo brīva preču kustība. Sakarā ar minēto tika norādīts, ka turpmāk Latvijas Republikas muitas teritorijā var tikt nogādātas divu veidu preces, pirmkārt, citu dalībvalstu preces, kuru aprite ES muitas teritorijas ietvaros vairs netiek kontrolēta, un, otrkārt, trešo valstu preces, kuras ir pakļaujamas muitas kontrolei. Ņemot vērā, ka dalībvalstu preces Latvijas Republikas muitas teritorijā ir likumīgi nogādājamas bez deklarēšanas un attiecīgi muitošanas, tad saskaņā ar piedāvāto noziedzīga nodarījuma priekšmeta definējumu pie krimināltiesības par kontrabandu bija paredzēts saukt personas par dispozīcijā norādītajām darbībām ar trešo valstu precēm.[519]

[517] 2019. gada 17. oktobra likuma "Grozījumi Muitas likumā" pamatā esošā likumprojekta anotācija. Pieejams: http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/25C03A33A9D38FCCC225835B0052A12B?OpenDocument [skatīts 2023. gada 29. martā].
[518] Informāciju par autora aplūkoto valstu krimināllikumiem sk. pielikumā Nr. 7 pievienotajā tabulā.
[519] Latvijas Republikas Finanšu ministrijas 2005. gada 16. februāra vēstule Nr. 31-20.1/4475. Pieejams Saeimas arhīvā.

Autoraprāt, šāds pamatojums neiztur kritiku, jo kontrabandas gadījumā krimināltiesību atbilstoši KL 190. panta dispozīcijai vienmēr ir iestājusies par preču nelikumīgu nogādāšanu otras valsts muitas teritorijā. Savukārt preču pārvietošanas pāri valsts muitas robežai prasības, kuras būtu iespējams pārkāpt, tiek noteiktas tikai tad, ja preces ir muitojamas, un tieši muitošanas procesā tiek nodrošināta šo prasību izpilde.[520] Attiecīgi, ja tiek veikta preču pārvietošana no vienas dalībvalsts uz otru, tad muitošana netiek veikta un šīs preces nav iespējams pārvietot nelikumīgi. Tādēļ KL 190. panta priekšmets arī līdz apskatāmo grozījumu izdarīšanai varēja būt tikai tādas preces, kuras ir muitošanai pakļautas. Ievērojot minēto, šis ir uzskatāms par liekvārdīgu redakcionāla rakstura papildinājumu, kas maldina par normas tvērumu, apgrūtinot tās uztveri.

Salīdzinot autora aplūkoto ārvalstu pieredzi, secināms, ka vienīgi Lietuvas un Igaunijas likumdevēji ir uzskatījuši par nepieciešamu konkretizēt kontrabandas priekšmetu, norādot, ka tās rezultātā tiek nelikumīgi pārvietotas attiecīgi "muitā deklarējamas preces" un "deklarējamas preces".[521]

Autora analizētajos tiesu nolēmumos noziedzīgu nodarījumu aprakstos un arī spriedumu motīvu daļās netiek speciāli raksturots noziedzīgā nodarījuma priekšmets, kas normatīvi apstiprinātu, ka konkrētās nelikumīgi pārvietotās preces ir muitošanai pakļautas. Minētais liecina par to, ka praksē netiek saskatīta šī KL 190. panta pirmās daļas papildinājuma praktiskā nozīme. Pozitīvi vērtējami atsevišķi spriedumi, kuros mēģināts norādīt, ka kontrabandas priekšmetam muitošanai pakļautu preču nelikumīgas ievešanas gadījumā ir ārpussavienības preces statuss.[522]

Būtiski, ka ne visus pāri valsts muitas robežai pārvietojamos priekšmetus ir nepieciešams deklarēt un attiecīgi pakļaut muitošanai. Kontrabandas priekšmets nav ceļotāju personiskā bagāža, ja tās vērtība nepārsniedz noteiktu summu un to nav paredzēts izmantot komerciāliem mērķiem.[523]

---

[520] Papildus par jēdziena "muitošanai pakļautas preces" saturu sk. darba 5. nodaļā.

[521] Informāciju par minēto valstu krimināllikumiem sk. pielikumā Nr. 7 pievienotajā tabulā

[522] Rīgas rajona tiesas 2022. gada 16. jūnija spriedumā krimināllietā Nr. 15840002322 un Rīgas rajona tiesas 2022. gada 8. augusta spriedumā krimināllietā Nr. 15840000122 sniegtajos noziedzīgo nodarījumu aprakstos norādīts, ka nedeklarējot Latvijas Republikas muitas teritorijā no Šveices Konfederācijas līdz ar "zaļā" koridora šķērsošanu starptautiskajā lidostā "Rīga" ir ievestas muitošanai pakļautās ES ārpuskopienas preces. Jāprecizē gan, ka muitas lietās vairs netiek lietots jēdziens "ārpuskopienas preces", bet gan "ārpussavienības preces". Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī]. Toties jau pieminētajā Rīgas rajona tiesas 2020. gada 25. maija spriedumā krimināllietā Nr. 15840063119, raksturojot preces, kas nelikumīgi ievestas no Krievijas, precīzāk lietots jēdziens "ārpus Eiropas Savienības preces, kas pakļautas muitošanai".

[523] Atbilstoši Padomes 2009. gada 16. novembra Regulas (EK) Nr. 1186/2009, ar kuru izveido Kopienas sistēmu atbrīvojumiem no muitas nodokļiem, 41. pantu no muitas nodokļiem ir atbrīvotas preces, kas ir ceļotāju personīgajā bagāžā un kas ir atbrīvotas no PVN (Padomes 2009. gada 16. novembra Regula (EK) Nr. 1186/2009, ar kuru izveido Kopienas sistēmu atbrīvojumiem no muitas nodokļiem, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 324, 10.12.2009., 23.–57. lpp. [19.04.2023.]). Savukārt no PVN nomaksas atbrīvojamās preces ir raksturotas Pievienotās vērtības nodokļa likuma 53. panta četrpadsmitajā daļā (Pievienotās vērtības nodokļa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 14. decembris, Nr. 197 [19.04.2023.]). Akcīzes nodoklis nav jāmaksā par precēm, kuras norādītas likuma "Par akcīzes nodokli" 21. panta ceturtajā daļā, ievērojot panta turpmākajās daļās noteikto kārtību (Par akcīzes nodokli: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2003. 14. novembris, Nr. 161 [19.04.2023.]). Turklāt normatīvajos tiesību aktos ir arī detalizēti noteikts, kādus pārtikas produktus un kādā daudzumā ir atļauts ievest ES. Sk.: Ierobežojumi un aizliegumi. Valsts ieņēmumu dienests. 2023. gada 17. marts. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/lv/ierobezojumi-un-aizliegumi [skatīts 2023. gada 17. martā].

Atbilstoši Vīnes 1961. gada konvencijai "Par diplomātiskajiem sakariem"[524] un Vīnes 1963. gada konvencijai "Par konsulārajiem sakariem"[525] no muitas kontroles ir atbrīvota diplomātiskā un konsulārā dienesta pārstāvju personīgā bagāža un tajā esošās preces. Taču, ņemot vērā, ka muitas kontroli var veikt, ja pastāv aizdomas, ka šajā bagāžā neatrodas priekšmeti, kuri paredzēti pārstāvniecības oficiālai lietošanai vai priekšmeti, kuri paredzēti šīs personas vai viņa ģimenes locekļu, kuri dzīvo kopā ar viņu, personīgai lietošanai, vai arī atrodas priekšmeti, kuru imports vai eksports ir aizliegts ar likumu, vai to regulē uzņemošās valsts noteikumi par karantīnu, tad arī šo priekšmetu nelikumīga pārvietošana pāri valsts muitas robežai var tikt vērtēta kontrabandas kontekstā. Savukārt diplomātiskās pārstāvniecības oficiālās korespondences un konsulārās korespondences aizsardzības pakāpe ir augstāka, kādēļ tā ir izslēdzama no kontrabandas priekšmetu loka.

4.2.3.2. Kontrabandas priekšmeta kvantitatīvās pazīmes

4.2.3.2.1. Kontrabandas priekšmeta vērtība

Saskaņā ar Īpašo likumu kontrabandas priekšmeta apmēra noteikšanas metodika ir diferencēta atkarībā no pārvietojamā priekšmeta specifikas. Alkohola un tabakas izstrādājumu apmērs tiek noteikts saskaņā ar to daudzumu, bet citu priekšmetu apmērs – saskaņā ar to vērtību.

Ievērojot Īpašā likuma 20., 22. panta pirmo daļu un 23.[1] panta pirmo daļu noziedzīgā nodarījuma priekšmeta vērtība tiek noteikta atbilstoši tirgus cenām vai tām pielīdzinātām cenām nodarījuma izdarīšanas laikā. Šī paskaidrojošā piebilde ar 2011. gada 1. decembra grozījumiem šajā likumā [526] tika ieviesta ar mērķi noteikt vienveidīgu pieeju šīs noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes interpretācijā atšķirīgās jomās izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, tajā skaitā, muitas lietās, kur līdz tam preces vērtība tika noteikta atbilstoši to muitas vērtībai. U. Krastiņa ieskatā tādējādi noziedzīgā nodarījuma priekšmeta apmēra noteikšanā tiek ietverti visi komponenti, kas veido attiecīgā priekšmeta vērtību.[527] Viedoklim, ka kontrabandas priekšmeta vērtību nosaka tā tirgus cena, vairākos nolēmumos ir pievienojies arī LR AT Krimināllietu departaments.[528]

[524] Vīnes konvencija par diplomātiskajiem sakariem. Latvijas Vēstnesis, 2003. 11. jūlijs, Nr. 104. [19.04.2023.]
[525] Vīnes Konvencija par konsulārajiem sakariem. Latvijas Vēstnesis, 2003. 16. jūlijs, Nr. 105. [19.04.2023.]
[526] Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību": LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2011. 20. decembris, Nr. 199. [19.04.2023.]
[527] Krastiņš U. Vērtējuma jēdzieni Krimināllikuma normās. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi. 2009–2014. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 264. lpp.
[528] LR AT Krimināllietu departamenta 2015. gada 14. maija lēmums lietā Nr. SKK-58/2015 un 2015. gada 27. maija lēmums lietā Nr. SKK-144/2015. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2015 [skatīts 2023. gada 13. februārī].

Preču patieso tirgus vērtību faktiski var noteikt tikai tad, ja tās atrodas likumīgā civiltiesiskā apgrozībā, kas nodrošina pieeju precīzai informācijai par dažādajiem apstākļiem, kas šo cenu ir ietekmējuši. Tādēļ kontrabandas preču vērtības noteikšanai kasācijas instances tiesa ir apstiprinājusi algoritmu tādas preču cenas noteikšanai, kas ir pielīdzināma tirgus cenai. Atbilstoši judikatūrai, kas iedibināta ar LR AT Krimināllietu departamenta ar 2015. gada 14. maija lēmumu lietā Nr. SKK-58/2015, 2015. gada 27. maija lēmumu lietā Nr. SKK-144/2015 un nostiprināta ar 2016. gada 8. jūnija lēmumu lietā Nr.SKK-323/2016, 2016. gada 21. jūnija lēmumu lietā Nr.SKK-99/2016[529] un 2018. gada 9. novembra lēmumu lietā Nr. SKK-240/2018[530], kontrabandas preču vērtība tiek noteikta, šo preču muitas vērtībai pieskaitot to nodokļu summas, kas precēm tiktu piemērotas, ja tās izlaistu likumīgā brīvā apgrozībā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdī, precīzāk, muitas nodokli, akcīzes nodokli un pievienotās vērtības nodokli. Saskaņā ar šādu aprēķinu iegūtā summa ir uzskatāma par minimālo iespējamo preču cenu tirgū, jo tās noteikšanā netiek ņemtas vērā izmaksas, kas rastos saistībā ar preču loģistiku iekšzemē, un uzcenojums.

Sakarā ar Īpašā likuma nepārprotamo regulējumu un stabilo judikatūru, nav pamata pieņēmumam, ka tuvākajā laikā preču vērtības aprēķināšanas kārtība tiks pārskatīta. Taču, ievērojot, ka nodarījuma kaitīgums nosakāms, ņemot vērā tās reālās dzīves jomas darbības likumsakarības, kuru šis nodarījums skar, ir diskutējams, vai preces tirgus cena adekvāti atspoguļo to nelikumīgas starptautiskas aprites kaitīgumu.

Tirgus cena ekonomikā tiek skaidrota kā vidējā cena, par kādu preces tiek pārdotas tirgū.[531] Likumdevējs normatīvi ir definējis tirgus vērtības jēdzienu, proti, Pievienotās vērtības nodokļa likuma 1. panta 27. punktā noteikts, ka tā atbilst atlīdzībai par precēm, kas to saņēmējam piegādes brīdī godīgas konkurences apstākļos būtu jāmaksā citam piegādātājam, kurš nav uzskatāms par saistītu personu likuma "Par nodokļiem un nodevām" izpratnē. Savukārt, ja salīdzināmu preču cenu nav iespējams konstatēt, tad preču tirgus vērtība ir summa, kas nav mazāka par attiecīgo preču vai līdzīgu preču pirkuma cenu, bet, ja pirkuma cenas nav, – pašizmaksa, ko nosaka piegādes laikā. Līdzīgi tirgus vērtība tiek skaidrot arī ekonomikas teorijā – tā ir jebkura cena naudā vai maksāšanas līdzekļos, kas pielīdzināmi naudai, par preci pilnīgas konkurences apstākļos, kad pircēji un pārdevēji ir maksimāli informēti par tirgu un darbojas savās interesēs.[532]

---

[529] LR AT Krimināllietu departamenta 2016. gada 8. jūnija lēmums lietā Nr.SKK-323/2016, 2016. gada 21. jūnija lēmums lietā Nr.SKK-99/2016. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2016 [skatīts 2023. gada 13. februārī].

[530] LR AT Krimināllietu departamenta 2018.gada 9. novembra lēmums lietā Nr. SKK-240/2018. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2018 [skatīts 2023. gada 13. februārī].

[531] Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. 4478 termini ar tulkojumu angļu, vācu, franču un krievu valodā. Sastādījis autoru kolektīvs R. Grēviņas vadībā. Rīga: Zinātne, 2000, 504. lpp.

[532] Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. 4478 termini ar tulkojumu angļu, vācu, franču un krievu valodā. Sastādījis autoru kolektīvs R. Grēviņas vadībā. Rīga: Zinātne, 2000, 508. lpp.

Tātad tirgus cena jeb tirgus vērtība iespējami objektīvi atspoguļo summu, par kādu preci ir iespējams iegādāties noteiktajā tirgū.

Turpretī preču muitas vērtība raksturo preču ekonomisko nozīmi un ļauj prognozēt, kādu ietekmi uz iekšējo tirgu varētu atstāt šo preču ievešana tajā vai izvešana no tā. Tādēļ arī saskaņā ar Savienības Muitas kodeksa 69. pantu tieši preču muitas vērtība tiek izmantota, lai noteiktu piemērojamo kopējo muitas tarifu un netarifu pasākumus. Atbilstoši Pievienotās vērtības nodokļa likuma 36. panta pirmajai daļai preču muitas vērtība tiek izmantota, lai noteiktu arī ar pievienotās vērtības nodokli par preču importu apliekamo vērtību.

Savienības Muitas kodeksa 70. panta 1. un 2. punktā ir noteikts, ka preču muitas vērtības pamatbāze ir darījuma vērtība, kas atbilst faktiski samaksātajai vai maksājamai cenai par precēm, kad tās pārdod izvešanai uz ES muitas teritoriju. Šo cenu veido kopējā summa, ko pircējs par ievestajām precēm ir samaksājis vai kas viņam jāmaksā pārdevējam vai trešajai personai pārdevēja labā. Tā ietver visus maksājumus, kuri ir samaksāti vai jāmaksā saskaņā ar ievesto preču pārdošanas nosacījumiem un kuri ir uzskaitīti 71. pantā. Ņemot vērā, ka darījuma vērtību ne vienmēr ir iespējams noteikt, ir izstrādātas un aprobētas arī citas metodes preču muitas vērtības noteikšanai, kuru principi ir nostiprināti Savienības Muitas kodeksa 74. pantā.

Kaut arī preču muitas vērtība atspoguļo preču patieso ekonomisko vērtību, ņemot vērā visus šīs preces vērtību nosakošos elementus,[533] tomēr muitas lietu teorijā pamatoti tiek uzsvērts, ka preču muitas vērtība tiek noteikta tikai muitas mērķiem.[534] Tai ir nozīme tikai saistībā ar preču pārvietošanu no vienas muitas teritorijas uz otru un atbilstoši Savienības muitas kodeksa 72. pantam tajā netiek ietverti maksājumi, kas radušies pēc preču ievešanas ES muitas teritorijā un uzcenojums, kas paredzēts, preces tālāk realizējot iekšējā tirgū. Tādēļ preču muitas vērtība likumsakarīgi nekad nevar būt augstāka par preču tirgus vērtību.

Sakarā ar minēto jāpiekrīt, ka muitas vērtība lielākoties neatspoguļo preces faktisko realizācijas vērtību iekšējā tirgū.[535] Apstāklis, ka kontrabandas rezultātā iekšējā tirgū iepludinātās ārzemju preces bez tām piemērojamo nodokļu nomaksas negodīgi konkurē ar tādām, kuras iekšējā tirgū ir iekļāvušās likumīgi, teorētiski pamato kontrabandas preču vērtību pielīdzināt to tirgus vērtībai, nevis muitas vērtībai. Taču kontrabanda ir pabeigta līdz ar muitas robežas šķērsošanu, kādēļ tās kaitīgums ir saistāms ar šo preču vērtību brīdī, kad tās tiek pārvietotas, respektīvi, ar to muitas vērtību. Savukārt preču tirgus vērtībai ir nozīme, novērtējot nelikumīgu rīcību ar

[533] Lyons T. 2018, pp. 321.
[534] *Ibid.*, pp. 323–324.
[535] Krastiņš U. Vērtējuma jēdzieni Krimināllikuma normās. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi. 2009–2014. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 264. lpp.

kontrabandas ceļā ievestām precēm iekšzemē, par ko attiecīgi ir paredzama krimināltbildība citos Krimināllikuma Sevišķās daļas pantos.[536]

Ievērojot minēto, autora ieskatā **preču muitas vērtība precīzāk raksturo kontrabandas kā noziedzīga nodarījuma muitas jomā specifiku**. Tādēļ, ja par kontrabandas kaitīguma determinantu likumdevējs izvēlas saglabāt pārvietojamo preču vērtību, tad ar to būtu jāsaprot to muitas vērtība.[537]

Attiecīgi būtu izdarāmi grozījumi Īpašajā likumā. Tā 20. pants būtu papildināms ar otro daļu šādā redakcijā: „Atbildība par Krimināllikuma 190. pantā paredzēto noziegumu, kas izdarīts lielā apmērā, iestājas, ja noziedzīgā nodarījuma priekšmeta kopējā preču muitas vērtība nodarījuma izdarīšanas laikā nav bijusi mazāka par piecdesmit tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu." Tā $23.^{1}$ pants būtu papildināms ar $1.^{1}$ daļu šādā redakcijā: "Atbildība par Krimināllikuma 190. pantā paredzēto noziegumu, kas izdarīts ievērojamā apmērā, iestājas, ja noziedzīgā nodarījuma priekšmeta kopējā preču muitas vērtība nodarījuma izdarīšanas laikā nav bijusi mazāka par desmit tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu." Savukārt preču muitas vērtības noteikšanas metodika vai atsauce uz to citos normatīvajos tiesību aktos būtu iekļaujama Īpašā likuma pielikumā, kas tieši paredzēts Krimināllikuma piemērošanas sekmēšanai. Lai novērstu bažas par šāda risinājuma nepietiekamu preventīvo efektu, pastāv iespēja samazināt nodarījuma laikā Latvijas noteikto minimālo mēnešalgu nepieciešamo kopsummu, kas atbilst lielam un ievērojamam apmēram, kā izvērtēšana ir atsevišķa pētījuma priekšmets.

4.2.3.2.2. Kontrabandas priekšmeta daudzums

Līdz ar 2007. gada 17. maija likumu „Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību""[538] (atbilstoši 2007. gada 21. jūnija grozījumiem Krimināllikumā) likumdevējs normatīvi ieviesa jaunu noziedzīga nodarījuma priekšmeta novērtēšanas pieeju atsevišķu noziedzīgu nodarījumu gadījumos, lai atspoguļotu noziedzīgā nodarījuma kaitīgumu. Saskaņā ar Īpašā likuma $20.^{1}$ pantu alkoholisko dzērienu pretlikumīga pārvietošana pāri valsts robežai lielā apmērā saskaņā ar KL $190.^{1}$ panta otro daļu un prettiesiska

[536] Par nelikumīgas rīcības ar kontrabandas ceļā ievestajām precēm iekšzemē krimināltiesisko novērtējumu sk. darba 5. nodaļā.
[537] Vienā no retajām publikācijām, kurā Latvijas krimināltiesībās pievērsta uzmanība šai kontrabandas sastāva pazīmei, izteikts priekšlikums kontrabandas preces vērtību noteikt atbilstoši tirgus cenām vai tām pielīdzinātām cenām, tajā neiekļaujot uz šīm precēm attiecināmos nodokļu maksājumus (Šaforostovs A. 2015, 56. lpp.). Šis priekšlikums nav pilnīgs un tādēļ nav atbalstāms, jo nav norādīts, kādas pozīcijas veido preces tirgus cena, ja netiek ņemti vērā par tām maksājamie nodokļi iekšzemē.
[538] Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību": LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. 30. maijs, Nr. 86. [19.04.2023.]

rīcība ar nelikumīgu alkoholu saskaņā ar KL 221.[1] un 221.[2] panta otro daļu bija konstatējama tad, ja attiecīgo alkoholisko dzērienu absolūtā spirta daudzums sasniedz vismaz 20 l.

Turpmāk Krimināllikumā šāda pieeja ir tikai nostiprināta. Ar 2009. gada 19. novembra likumu „Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”"[539] šāda kārtība tika attiecināta arī uz KL 190. un 221. pantu. Ar 2013. gada 25. aprīļa likumu „Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”"[540] šāda kārtība papildus tika attiecināta arī uz KL 191. pantu.[541] Savukārt ar 2015. gada 29. oktobra likumu „Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”"[542], korespondējot kriminālatbildības sliekšņa izmaiņām līdz ar Krimināllikuma 2015. gada 25. oktobra grozījumiem, tā 23.[1] panta otrajā daļā tika noteikts, ka KL 190., 191., 221. un 221.[2] panta gadījumā alkoholisko dzērienu ievērojams apmērs konstatējams, ja to absolūtā spirta daudzums sasniedz vismaz 10 l.

Savukārt ar 2020. gada 3. septembra likumu "Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”"[543], veicot izmaiņas likuma 20.[1], 22. un 23.[1] pantā, noteikts konkrēts cigarešu, cigāru un cigarillu skaits un citu tabakas izstrādājumu svars, kas konstatējams, lai personu sauktu pie kriminālatbildības par nelikumīgu rīcību ar tabakas izstrādājumiem attiecīgi ievērojamā un lielā apmēra atbilstoši Krimināllikuma 190., 191. un 221. pantam.

Atbilstoši šobrīd spēkā esošajam Īpašā likuma regulējumam KL 190. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmeta apmēra klasifikācija atbilstoši pārvietojamo preču daudzumam apkopota pielikumā Nr. 6 pievienotajā tabulā.

Sākotnēji izmaiņu veikšana, lielu apmēru pielīdzinot 20 l absolūtā spirta, pamatota ar tiesiskā regulējuma efektivitātes palielināšanas nepieciešamību, jo, pastāvot iepriekšējam regulējumam, lai personai iestātos kriminālatbildība par noziedzīgo rīcību lielā apmērā, bija jākonstatē nesamērīgi liels daudzums alkoholisko dzērienu, kas atbilstu to kopējai vērtībai vismaz piecdesmit Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu apmērā. Tika lēsts, ka personas saukšanai pie kriminālatbildības par alkoholisko dzērienu kontrabandu lielā apmērā noziedzīgā nodarījuma priekšmetam bija jāsasniedz 480 l absolūtā spirta jeb 1200 l degvīna.[544] Taču

[539] Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembris, Nr. 193. [19.04.2023.]
[540] Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2013. 15. maijs, Nr. 92. [19.04.2023.]
[541] Līdz norādītajam brīdim atkal bija saskatāma likumdevēja nekonsekvence, jo attiecībā uz radniecīgiem noziedzīgiem nodarījumiem – KL 190. un 191. pantā ietvertajiem – tika paredzēti nepamatoti atšķirīgi kriminālatbildības priekšnoteikumi.
[542] Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2015. 19. novembris, Nr. 227. [19.04.2023.]
[543] Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2020. 15. septembris, Nr. 178. [19.04.2023.]
[544] 2007. gada 17. maija likuma "Grozījumu likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”" pamatā esošā likumprojekta anotācija. Pieejams:

likumdevējs vispār nav pamatojis, kādu negatīvu ietekmi uz tautsaimniecību var atstāt attiecīgi 10 l vai 20 l absolūtā spirta nelikumīga ievešana valsts muitas teritorijā vai izvešana no tās. Tādējādi pastāv šaubas par konkrēto izvēlēto kvantitatīvo kritēju kā nodarījuma kaitīguma ievērojamas paaugstināšanās indikatoru pamatotību.

Salīdzinājumam norādāms, ka krimināltatbildība par cita veida preču kontrabandu lielā apmērā iestājas, ja to tirgus vērtība veido vismaz 50 minimālās mēnešalgas. Salīdzinoši aprēķinot, konstatējams, ka viens litrs absolūtā alkohola tiek samērots ar divarpus minimālo mēnešalgu apmēru.[545] Attiecīgi ievērojama apmēra gadījumā viens litrs absolūtā alkohola tiek samērots ar vienas minimālās mēnešalgas apmēru, jo krimināltatbildība par cita veida preču kontrabandu ievērojamā apmērā iestājas, ja to tirgus vērtība veido vismaz 10 minimālās mēnešalgas [546]

Savukārt vēlāk, apskatāmo kārtību attiecinot arī uz tabakas izstrādājumiem, Īpašā likuma grozījumu sagatavotāji norādījuši aprēķinu, saskaņā ar kuru ir noteikta dažādu tabakas izstrādājumu kvantitātes un nodarījuma kaitīguma korelācija, taču nav pamatots, kā izvelētā attiecība kaitīgumu atspoguļo. Atbilstoši likumprojekta anotācijai tabakas izstrādājumu apmērs aprēķināts, ņemot vērā likuma "Par akcīzes nodokli" noteiktos tabakas izstrādājumu apmērus, kas ir atbrīvoti no akcīzes nodokļa sakarā ar to atrašanos fiziskās personas personīgajā bagāžā un ievešanu pašpatēriņam, proti, cigarešu, cigarillu un cigāru liels apmērs tika noteikts, šo skaitli reizinot ar 125, bet ievērojams apmērs tika noteikts, šo skaitli reizinot ar 25. Arī citu tabakas izstrādājumu liels apmērs tika noteikts šo skaitli reizinot ar 25, bet ievērojams apmērs tika noteikts, šo skaitli reizinot ar pieci.[547]

Ņemot vērā, ka nav konstatējama apskatāmo kontrabandas ceļā pārvietojamo alkoholisko dzērienu un tabakas izstrādājumu apmēra un tautsaimniecības apdraudējuma saikne, secināms, ka likumdevējs, veicinot krimināltiesību preventīvo funkciju, primāri paredzējis mazināt sabiedrībā pieeju nepārbaudītas izcelsmes alkoholiskajiem dzērieniem un tabakas izstrādājumiem, kas drīzāk liecina par apņemšanos stiprināt sabiedrības veselības aizsardzību.

Tādēļ, ja likumdevēja ieskatā arī turpmāk atsevišķu pret tautsaimniecību vērstu noziedzīgu nodarījumu priekšmetu apmēru tomēr ir lietderīgi aprēķināt sakarā ar to daudzumu,

---

http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/5390EEFD05326E83C22572B2003EA1F6?OpenDocument [skatīts 2021. gada 15. decembrī].

[545] Atbilstoši Īpašā likuma 20. pantam krimināltatbildība par Krimināllikumā paredzētu noziegumu, kas izdarīts lielā apmērā, iestājas, ja nozieguma priekšmeta kopējā vērtība nodarījuma izdarīšanas brīdī nav bijusi mazāka par piecdesmit tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu.

[546] Atbilstoši Īpašā likuma 23.[1] panta pirmajai daļai krimināltatbildība par Krimināllikumā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, kas izdarīts ievērojamā apmērā, iestājas, ja noziedzīga nodarījuma priekšmeta kopējā vērtība nodarījuma izdarīšanas brīdī nav bijusi mazāka par desmit tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu.

[547] 2020. gada 3. septembra likuma "Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību"" pamatā esošā likumprojekta anotācija. Pieejams: http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/7A147354DFD680E2C225857E0022BB1E?OpenDocument [skatīts 2021. gada 15. decembrī].

kriminālatbildība paredzama un pastiprināma par nelikumīgu rīcību ar tādu šo priekšmetu daudzumu, kas ir reāli saistīts ar tautsaimniecības interešu vērā ņemamu apdraudējumu.

Lai krimināltiesiskais regulējums būtu iespējami mērķtiecīgs, autora ieskatā nodrošināma vienota pieeja vērtējuma jēdzienu piepildīšanai ar saturu vismaz attiecībā uz viena veida noziedzīgiem nodarījumiem. Ekonomiska rakstura noziedzīgo nodarījumu priekšmeta apmēra konstatēšana atbilstoši tā vērtībai adekvātāk izsaka noziedzīgā nodarījuma kaitīgumu pastāvošajos sociāli ekonomiskajos apstākļos, jo vērtība ir piesaistīta minimālajai mēnešalgai, kas ir elastīgāks kritērijs atšķirībā no konkrētu priekšmetu daudzuma. Sakarā ar minēto, ja likumdevēja ieskatā kontrabandas kaitīgumu izsaka nelikumīgi pāri valsts muitas robežai pārvietoto preču kvantitatīvas pazīmes, nevis tās rezultātā nenomaksātie nodokļi, tad tās visos gadījumos būtu nosakāms atbilstoši to vērtībai.

4.2.4. Kontrabandas izdarīšanas vieta

Saskaņā ar KL 190. panta pirmās daļas dispozīciju preces kļūst par noziedzīga nodarījuma priekšmetu, tās nelikumīgi ievedot **Latvijas Republikas muitas teritorijā** vai izvedot no tās.

Muitas likuma 1. panta 2. punktā skaidrots, ka Latvijas Republikas muitas teritorija ir visa Latvijas Republikas teritorija, ko veido sauszeme, teritoriālie un iekšējie ūdeņi un gaisa telpa, kā arī mākslīgo salu un būvju teritorijas. Tādējādi saglabāts pirms Latvijas pievienošanās ES spēkā esošā Muitas likuma 3. pantā nostiprinātais šī jēdziena saturs, taču jāņem vērā, ka šāds definējums neatspoguļo muitas lietu izpratni ES.

Ievērojot Līgumā par Eiropas Savienību, Līgumā par Eiropas Savienības darbību un konkrēti Savienības Muitas kodeksā normatīvi nostiprināto, ES pastāvēšana un saimnieciskā darbība vienmēr ir bijusi balstīta muitas ūnijā.[548] Šādas ekonomiskas savienības funkcionēšanu nodrošina vienota muitas teritorija, ko raksturo vienoti muitas tarifi un to vienota piemērošanas kārtība, jebkādu muitas nodevu vai tām pielīdzināma rakstura maksājumu vai citu tirdzniecības barjeru neesamība tās dalībvalstu savstarpējā tirdzniecībā.[549] Attiecīgi tajā pastāv centralizēta muitas politika, vienots normatīvais regulējums un muitas kontrole tiek veikta visas kopējās muitas teritorijas aizsardzības nolūkos.

[548] Lyons T. 2018, pp. 35–37. Konkrētāk, Līguma par Eiropas Savienību 3. panta 3. punktā ir nostiprināts, ka ES tiek izveidots iekšējais tirgus, Līguma par Eiropas Savienības darbību 28. panta 1. punktā – ka ES ietver muitas savienību, un Savienības Muitas kodeksa 9. apsvērumā – ka ES pamatā ir Muitas savienība un ka šis normatīvais tiesību akts ir balstīts iekšējā tirgus principos.

[549] Glossary of International Customs Terms. World Customs Organization. Brussels: World Customs Organization, 2018, pp. 14. Pieejams: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/glossary-of-international-customs-terms/glossary-of-international-customs-terms.pdf?db=web [skatīts 2021. gada 3. decembrī].

Ņemot vērā, ka saskaņā ar Savienības Muitas kodeksa 4. panta 1. punktu ES pastāvošo vienoto muitas teritoriju veido katras dalībvalsts teritorija, ieskaitot to teritoriālos un iekšējos ūdeņus un gaisa telpu, KL 190. panta pirmās daļas dispozīcija ir spilgts piemērs gadījumam, kad kolidē tiesību normas radīšanas un tās piemērošanas brīdī pastāvošie tiesiskie un faktiskie apstākļi.[550] Attiecīgi tā ir piemērojama, ievērojot šodien spēkā esošo preču starptautiskas aprites kārtību.

Latvijai kļūstot par ES dalībvalsti un vienlaikus savu noslēgto nacionālo iekšējo tirgu iekļaujot kopējā ES iekšējā tirgū, palielinājās vietējo muitas iestāžu efektīvas darbības nozīme ES kopējo tautsaimniecības interešu aizsardzības nolūkos. Šis konstatējums sabalsojas ar ANO pirmajā visaptverošajā ziņojumā par globalizācijas ietekmi uz starptautisko noziedzību vairākkārt uzsvērto valstu sadarbības nozīmi starptautiskās noziedzības apkarošanā ne tikai tamdēļ, ka tā var negatīvi skart ikvienas valsts drošību, bet arī tamdēļ, ka katras valsts teritorijai var būt sava atšķirīga nozīme personu noziedzīgo mērķu realizēšanai.[551] Tādējādi, neraugoties uz to, ka muitai ir bijusi nepārvērtējama nozīme nacionālās suverenitātes nodibināšanā un saglabāšanā, mūsdienu starptautiskie procesi mudina valstis muitas politiku īstenot ne tikai savu nacionālo interešu aizsardzības nolūkos.

Ievērojot minēto, KL 190. pantā ir kriminalizēta preču nelikumīga ievešana ES muitas teritorijā un izvešana no tās, kas noticis starp trešās valsts robežu un to ES muitas teritorijas robežas daļu, kas atbilst Latvijas teritorijas robežai. Respektīvi, krimināltiesiskā kārtā ir sodāma preču nelikumīga pārvietošana pāri ES muitas robežai, izmantojot Latvijas ģeogrāfisko teritoriju. Atbilstoši KL 2. panta pirmajā daļā nostiprinātajam Krimināllikuma spēkā esamības teritorialitātes principam, ievērojot, ka valsts vara var izpausties tikai tās jurisdikcijā esošā teritorijā, kontrabanda atbilstoši Krimināllikumam ir izdarāma tikai uz Latvijas sauszemes robežas ar Krieviju un ar Baltkrieviju, kā arī ostu, lidostu un dzelzceļa MKP.

Tādēļ **kontrabandas objektīvās puses obligāta papildu pazīme ir nodarījuma izdarīšanas speciāla vieta – muitas robeža.**[552] Turklāt konkrētajā gadījumā šī pazīme nozīmes ziņā būtiski atšķiras no citiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuru tiesisko sastāvu raksturošanā likumdevējs norādījis uz specifisku vietu, jo kontrabandu citur nav iespējams izdarīt. Šī pazīme ir izšķiroša, lai vispār konstatētu nodarījumu, nevis, lai diferencētu atbildību, kā tas ir, piemēram, KL 109. panta pirmajā, otrajā un trešajā dāļā, 110. panta 2.[1] daļā, 230. panta otrajā daļā, 253.[1]

[550] Sk.: Meļķisis E. 2000, 46.–47. lpp.
[551] The Globalization of Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime, 2010, pp. iii, 1, 19, 25. Pieejams: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/TOCTA_Report_2010_low_res.pdf [skatīts 2022. gada 14. jūnijā].
[552] Ievērojot, ka muitas robeža nodrošina pieeju muitas teritorijai, nav pamatots tiesību literatūrā konstatētais, ka apskatāmā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses pazīme ir muitas teritorija (Krastiņš U. 2014, 105. lpp.).

trešajā daļā. Tādējādi šīs pazīmes esamība vai neesamība, nevis ietekmē kvalifikāciju, bet gan attiecīgi padara to iespējamu vai neiespējamu.

KL 190. panta pirmās daļas skaidrības veicināšanas nolūkos vārdu "Latvijas Republikas muitas teritorijā" vietā būtu lietojami vārdi "Eiropas Savienības muitas teritorijā". Salīdzinot citu autora aplūkoto ES dalībvalstu pieredzi, atbilstoši grozījumi jau ir veikti Igaunijā, pēc valsts iestāšanās ES Sodu likuma 391. pantā nosakot, ka kriminālatbildība iestājas par preču nelikumīgu pārvietošanu "pāri Eiropas Savienības muitas teritorijas robežai"[553]. Lai gan saskaņā ar Lietuvas Krimināl kodeksa 199. pantu kriminālatbildība par kontrabandu ir saistīta ar preču nelikumīgu pārvietošanu pāri "Lietuva Republikas valsts robežai"[554], krimināltiesību literatūrā norādīta nepieciešamība precizēt šo tiesību normu, paredzot, ka muitai uzrādāmās preces tiek nelikumīgi vestas pāri Lietuvas Republikas valsts robežai uz ES muitas teritoriju vai no tās.[555] Taču arī līdz KL 190. panta pirmās daļas dispozīcijas izteikšanai atbilstošā redakcijā šī iemesla dēļ tiesību normas piemērošanai šķēršļi nepastāv, jo tiesību norma ir vērsta uz tās muitas teritorijas aizsardzību, kurā ietilpst Latvija, jeb uz tā iekšējā tirgus aizsardzību, kura dalībniece ir Latvija. Tāpat lakoniskākai izteiksmei iespējams lietot vienīgi muitas teritorijas vai muitas robežas jēdzienu bez paskaidrojošiem vārdiem, jo atbilstoši jau minētajam teritorialitātes principam Latvijas jurisdikcijai var būt pakļauti tikai tie noziedzīgie nodarījumi, kas izdarīti valsts teritorijā.

Novērtējot muitošanai pakļauto preču pārvietošanas tiesiskumu kontrabandas kontekstā, kriminālprocesuālajos dokumentos noziedzīga nodarījuma aprakstā nav pamata jebkādā veidā tieši vai netieši atsaukties ne uz valsts robežu, ne uz valsts teritoriju, jo muitošanai pakļauto preču pārvietošanas ierobežojumi ir saistīti vienīgi ar to kustību pāri valsts muitas robežai un to ievešanu valsts muitas teritorijā vai izvešanu no tās. Kaut arī šīs robežas un teritorijas lielākoties faktiski sakrīt, to noteikšanai ir atšķirīgi mērķi un tādēļ valsts robežas šķērsošana *per se* nenozīmē arī muitas robežas šķērsošanu. Turklāt piecos spriedumos nepilnīgas muitas lietu izpratnes dēļ ir veikta aplama kvalifikācija, par kontrabandu atzīstot ārpussavienības preču nelikumīgu

[553] Igaunijas Sodu likums. Pieejams: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/515072020011/consolide/current [skatīts 2022. gada 30. septembrī].
[554] Lietuvas Krimināl kodekss. Pieejams: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/28b18041843311e89188e16a6495e98c?jfwid=199cfecws9 [skatīts 2022. gada 30. septembrī].
[555] Fedosiukas O. 2018, pp. 347, 354.

pārvietošana no Lietuvas uz Latviju[556], no Igaunijas uz Latviju[557], no Zviedrijas uz Latviju[558], kā arī no Latvijas uz Lietuvu[559], neraugoties uz to, ka visas šīs valstis ir ES dalībvalstis.

Šajā kontekstā pievēršama uzmanība brīvās zonas jēdzienam. Tā atrodas valsts teritorijā, bet ne visās jurisdikcijās tā tiek atzīta par valsts muitas teritorijas daļu, jo attiecībā uz tajās esošajām precēm ekonomiskās aktivitātes veicināšanas nolūkos tradicionāli tiek paredzēti atšķirīgi muitas maksājumi un tirdzniecības politikas pasākumi, proti, tajās esošās preces muitas politikas pasākumu piemērošanā pielīdzināmas ārpus attiecīgās muitas teritorijas esošām precēm.[560]

Kaut arī Latvijas tiesu prakses analīze neliecina par to, ka šajā ziņā būtu aktualizēta kāda noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas problemātika, ievērojot, ka Latvijas teritorijā ir izveidotas brīvās zonas, proti, Rīgas un Ventspils brīvostas, kā arī Liepājas un Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas, kuru darbību reglamentē speciāli normatīvie tiesību akti,[561] ir izvērtējams, vai

---

[556] Ar jau pieminēto Ventspils tiesas 2016. gada 6. aprīļa spriedumu krimināllietā Nr. 15890013415 persona tika atzīta par vainīgu cigarešu ar Baltkrievijas Republikas akcīzes nelikumīgā ievešanā Latvijas Republikas muitas teritorijā no Lietuvas, kā arī šo pašu no Lietuvas Republikas ievesto cigarešu nelikumīgas izvešanas no Latvijas Republikas muitas teritorijas caur Ventspils ostu mēģinājumā, ievērojot, ka muitas amatpersonas šīs preces ostā konstatēja. Taču noziedzīga nodarījuma aprakstā nav fiksēts, uz kuru valsti kuģim bija paredzēts doties, lai izvērtētu kontrabandas mēģinājuma iespējamību. Pēc būtības analoģiski faktiskie apstākļi un kvalifikācija konstatēta arī jau minētajā Kurzemes rajona tiesas 2020. gada 28. februāra spriedumā krimināllietā Nr. 11151055217, arī šajā gadījumā personu atzīstot par vainīgu visos viņai inkriminētajos noziedzīgajos nodarījumos. Apelācijas instances tiesā gan prokurore, pievienojieties aizstāvības argumentētajam viedoklim, pamatoti atteicās no apsūdzības saskaņā ar KL 190. panta trešo daļu. Kurzemes apgabaltiesa 2020. gada 22. septembra sprieduma motīvu daļā atzina, ka atbilstoši Savienības Muitas kodeksam preces tiek pakļautas muitošanai uz ES ārējās robežas un tādēļ krimināltiesību par KL 190. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu var iestāties tikai, ievedot vai izvedot preces caur ES ārējo robežu, respektīvi, uz robežas ar valsti, kas neietilpst ES Muitas ūnijā.

Ar Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2016. gada 6. janvāra spriedumu krimināllietā Nr. 15890026215 persona tika atzīta par vainīgu pasažieru autobusā noslēptu cigarešu ar Ukrainas akcīzes nodokļa markām nelikumīgu ievešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā no Lietuvas Republikas, kas tika konstatēts iekšzemē Rīgas Starptautiskajā autoostā. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi [skatīts 2023. gada 14. februārī].

[557] Ar jau minēto Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 3. decembra spriedumu krimināllietā Nr. 15840058219 persona tika atzīta par vainīgu personīgajā bagāžā noglabātu cigarešu bez Latvijas Republikas akcīzes nodokļa markām nelikumīgu ievešanu ar kuģi no Igaunijas Republikas Latvijas Republikas muitas teritorijā, kas tika konstatēts Rīgas pasažieru ostā.

[558] LR AT Krimināllietu departaments 2014. gada 3. jūlija lēmumā lietā Nr. SKK-229/2014 neiebilda noziedzīga nodarījuma kvalifikācijai, saskaņā ar kuru atbilstoši KL 190. panta otrajai daļai tika kvalificēts nodarījums, personai ar prāmi no Zviedrijas uz Latviju atvedot Norvēģijā iegūtu ekskavatoru, kurš bija ievietots kravas automašīnas puspiekabes priekšgalā un aizkrauts ar lietotiem televizoriem un datoru monitoriem, bet kravas pavaddokumentos nebija norādīts. Ventspils ostā kravas automašīna nobrauca no prāmja, pēc kā muitas amatpersonas, veicot kravas fizisko pārbaudi, ekskavatoru atklāja. Tiesas ieskatā tas tika ievests Latvijas Republikas muitas teritorijā, noslēpjot to no muitas kontroles un nedeklarējot. Taču, ievērojot, ka ekskavators ES muitas teritorijā tika nogādāts, šķērsojot Norvēģijas un Zviedrijas robežu, tad Latvijas teritorijā personas izdarītais nodarījums ir vērtējams vienīgi kā nelikumīga rīcība ar šo priekšmetu iekšzemē. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2014 [skatīts 2023. gada 16. februārī].

[559] Ar jau minēto Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2022. gada 11. marta spriedumu krimināllietā Nr. 12507000419 divas personas tika atzītas par vainīgām kontrabandas izdarīšanā organizētā grupā lielā apmērā sakarā ar cigarešu bez Latvijas Republikas akcīzes markām iekraušanu kravas automašīnā un to nelikumīgu izvešanu no Latvijas Republikas muitas teritorijas uz Lietuvu, nenoformējot muitas procedūru, tās nedeklarējot un nesaņemot muitas atļauju. No Lietuvas cigaretes ar prāmi tika ievestas Zviedrijā, kur prāmju piestātnē muitas pārstāvji cigaretes atrada un izņēma.

[560] Lux M. 2002, pp. 43; Gulbis A., Čevers A. 2014, 37.–38., 241., 244. lpp.

[561] Rīgas brīvostas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 28. marts, Nr. 111/112 [19.04.2023.]; Ventspils brīvostas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997. 3. janvāris, Nr. 1/2 [19.04.2023.]; Liepājas speciālās ekonomiskās zonas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997. 4. marts, Nr. 63/64 [19.04.2023.]; Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997. 21. oktobris, Nr. 274/276 [19.04.2023.].

preču nelikumīga ievešana Latvijas teritorijā esošajās brīvajās zonās un izvešanas no tām ir vērtējama KL 190. panta kontekstā.

Pasaules Muitas organizācijas izstrādātajā muitas starptautisko terminu vārdnīcā, definējot brīvo zonu, skaidrots, ka tā ir valsts muitas teritorijas daļa, kurā ievestās preces attiecībā uz ievedmuitas nodevām un nodokļiem, parasti tiek uzskatītas par esošām ārpus muitas teritorijas.[562] Arī Savienības Muitas kodeksa 243. panta 1. punktā ir nepārprotami atzīts, ka brīvās zonas ir ES muitas teritorijas daļa.

Tādēļ gramatiski un sistēmiski interpretējot KL 190. pantu kopsakarā ar ES tiesisko regulējumu, kontrabandas kvalifikācijā tam, vai attiecīgajai valsts teritorijas daļai, kurā preces tiek nelikumīgi ievestas vai no kuras tiek nelikumīgi izvestas, ir vai nav brīvās zonas statusa, nav izšķirošas nozīmes, jo tā ietilpst kopējā valsts muitas teritorijā. Turklāt pēc ārpussavienības preču nelikumīgas ievešanas brīvajā zonā no trešās valsts šajā brīvajā zonā ir iespējama to nelikumīga izlaišana brīvā apgrozībā, tās patērējot vai atsavinot, kas savukārt uz tautsaimniecību atstāj tādu pašu negatīvo efektu kā gadījumā, ja tās no trešās valsts būtu nelikumīgi ievestas citā ES muitas teritorijas daļā, kam nav šāda statusa.

Preču pārvietošana pāri brīvās zonas robežai nav patvaļīga, jo atbilstoši Savienības Muitas kodeksa 243. panta 4. punktam brīvajās zonās esošas preces ir pakļaujamas muitas kontrolei. Turklāt Savienības Muitas kodeksa 245. panta pirmajā daļā noteiktajos gadījumos, kas ir saistīti ar sabiedrības apdraudējuma risku, brīvajā zonā ievedamās preces ir jāuzrāda muitai, tādā veidā tai gūstot iespēju pārliecināties par attiecīgo preču esamību brīvajās zonās.

Ievērojot minēto, arī preču nelikumīga ievešana brīvajā zonā no trešās valsts vai izvešana no tās uz trešo valsti, neinformējot vai maldinot muitas iestādes par pārvietojamo preču esamību vai to identitāti, ir kvalificējama kā kontrabanda. Savukārt KL 191. panta kontekstā ir vērtējami tādi pārkāpumi, kuru rezultātā nav ievēroti pienācīgi deklarētām precēm piemērotās muitas procedūras noteikumu saistībā ar to ievešanu brīvajā zonā vai izvešanu no tās.[563]

Brīvās zonas iespējams izveidot arī ES muitas teritorijas iekšienē. Preču ievešana tajās un izvešana no tām notiek, nešķērsojot valsts muitas robežu ar trešo valsti. Taču šādā gadījumā preču nelikumīgu ievešanu brīvajā zonā vai izvešanu no tās nav pamata vērtēt kontrabandas kontekstā, jo šīs preces līdz tam jau ir atradušās valsts muitas teritorijā. Šāda nelikumīga rīcība, ievērojot konkrētos preču pārvietošanas faktiskos un tiesiskos apstākļus, novērtējama atbilstoši tiem

[562] Glossary of International Customs Terms. World Customs Organization. Brussels: World Customs Organization, 2018, pp. 18. Pieejams: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/glossary-of-international-customs-terms/glossary-of-international-customs-terms.pdf?db=web [skatīts 2021. gada 2. decembrī].
[563] Plašāk par KL 191. panta piemērošanu sk. darba 5. nodaļā.

Krimināllikuma Sevišķajā daļā ietvertajiem noziedzīgo nodarījumu sastāviem, kuros kriminalizēta nelikumīga rīcība ar attiecīgajām precēm iekšzemē, vai atbilstoši jau minētajam KL 191. pantam.

Papildus jānorāda arī jau minētajā LR AT Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009. gada spriedumā lietā Nr. SKA-5/2009 paustais, ka valsts muitas teritorijas jēdziena tvērums nav paplašināms un attiecināms, piemēram, uz jūras kuģiem, kas ir viens no transporta veidiem starptautiskos preču pārvietojumos, jo atbilstoši tiesību doktrīnā apstiprinātajam vienā valstī reģistrēti jūras un gaisa kuģi, kā arī diplomātiskās pārstāvniecības otrā valstī ir pakļautas pirmās valsts jurisdikcijai, bet neietilpst tās teritorijā un tātad nevar veidot arī tās muitas teritoriju.[564]

4.3. Kontrabandas pabeigtības brīdis

4.3.1. Krimināllikuma 190. panta noziedzīgo nodarījumu sastāvu konstrukcija

Noteikt brīdi, ar kuru noziedzīgais nodarījums ir atzīstams par pabeigtu, ir svarīgi vairāku iemeslu dēļ. Atbilstoši noziedzīgā nodarījuma kvalifikācijas juridiskā pieraksta tradīcijai nepabeigta noziedzīga nodarījuma gadījumā pirms Krimināllikuma Sevišķās daļas attiecīgā panta izdarāma atsauce attiecīgi uz KL 15. panta trešo vai ceturto daļu. Taču būtiskākais, ka noziedzīga nodarījuma stadija neapšaubāmi liecina par noziedzīga nodarījuma raksturu[565], kas ņemams vērā, izvērtējot vieglāka soda veida noteikšanas iespējas saskaņā ar KL 46. panta otro daļu. Arī soda mēram par nepabeigtu noziedzīgu nodarījumu jābūt mazākam, atbilstoši interpretējot KL 53. pantā paredzētos apstākļus, kas ņemami vērā, nosakot sodu par noziedzīgu nodarījumu, kas nav izdarīts līdz galam. Ievērojot, ka nepabeigta noziedzīga nodarījuma gadījumā persona pakļaujama vieglākai soda negatīvajai ietekmei saistībā ar izciešamā soda veidu, mēru un attiecīgi saistībā arī ar sodāmības termiņa ilgumu, tad noziedzīga nodarījuma pabeigtības brīža pareizai identificēšanai ir nepārvērtējama nozīme krimināltiesisko attiecību taisnīgai noregulēšanai. Bez minētā noteikt brīdi, ar kuru noziedzīgs nodarījums atzīstams par pabeigtu, ir būtiski arī tādēļ, lai noteiktu robežu, līdz kurai ir iespējama labprātīga atteikšanās no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas atbilstoši KL 16. panta pirmajai daļai.

Noziedzīga nodarījuma pabeigtības brīdis nosakāms pēc tā sastāva konstrukcijas.[566] Ievērojot KL 15. panta pirmajā daļā noteikto, ka pabeigtam noziedzīgam nodarījumam ir visas Krimināllikumā paredzētās noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, attiecībā uz formāliem

[564] Jūras tiesības. M. Lejnieka un L. Medinas red. Rīga: Jumava, 1997, 26. lpp.
[565] Liholaja V. Tiesu prakse sodu noteikšanā par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un pēc vairākiem spriedumiem, sodu saskaitīšanā un aizstāšanā (Krimināllikuma 50., 51., 52. pants). Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2016, 7. lpp. 2016. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas [skatīts 2023. gada 29. martā].
[566] Krastiņš U. 2014, 5. lpp.

sastāviem jākonstatē prettiesiskās darbības izdarīšana, bet attiecībā uz materiāliem – kaitīgo seku iestāšanās.[567]

Pirmajās krimināltiesību teorijas atziņās, kas publicētas pēc Krimināllikuma spēkā stāšanās, kad kontrabandas pamatsastāva obligāta pazīme bija noziedzīgā nodarījuma priekšmeta liels apmērs, A. Niedre, iepriekš atsaucies uz Muitas likumā noteikto kārtību preču pārvietošanai pāri valsts muitas robežai, lakoniski skaidroja vienīgi, ka kontrabanda ir pabeigta ar tās objektīvo pusi veidojošo darbību izdarīšanas brīdi un tādēļ to atzina par formāla sastāva noziedzīgu nodarījumu.[568] Minētā tēze likumsakarīgi tika nostiprināta arī turpmāk sagatavotajos KL 190. panta komentāros, kad kontrabandas kriminalizēšanas tika saistīta ar nodarījuma atkārtotu izdarīšanu gada laikā.[569]

Pēc tam, kad krimināltiesību teorijas par kontrabandu priekšnoteikums bija tās rezultātā nodarīts būtisks kaitējums, kontrabanda šādos apstākļos bija atzīstama par materiāla sastāva noziedzīgu nodarījumu, jo būtisks kaitējums ir smagu seku apzīmētājs. Tagad kontrabandas kriminalizēšanas slieksni atkal saistot ar noziedzīga nodarījuma priekšmeta apmēru, ir atvieglota noziedzīga nodarījuma pabeigtības brīža konstatācija, jo vairs nav nepieciešams piepildīt ar saturu minēto atklāto juridisko jēdzienu, kas prasīja kontrabandas radītā apdraudējuma padziļinātu un individualizētu izvērtējumu.

Atbilstoši šobrīd spēkā esošajai KL 190. panta redakcijai visi tajā paredzētie noziedzīgo nodarījumu sastāvi ir saistīti ar nelikumīgi pāri valsts muitas robežai pārvietojamo preču, respektīvi, noziedzīgā nodarījuma priekšmeta, apmēru. Saskaņā ar minētā panta pirmo daļu krimināltiesību iestājas par kontrabandu ievērojamā apmērā, saskaņā ar otro daļu – par personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās izdarītu kontrabandu ievērojamā apmērā, bet saskaņā ar trešo daļu – par organizētā grupā izdarītu kontrabandu ievērojamā apmērā vai par kontrabandu lielā apmērā.

Līdz šim Latvijas krimināltiesību doktrīnā bijis nostiprināts uzskats, ka noziedzīga nodarījuma priekšmeta apmēra raksturošanā likumdevēja izmantotie vērtējuma jēdzieni, precīzāk, neliels, ievērojams un liels apmērs, liecina par tādu objektīvās puses pazīmi kā kaitīgās sekas.[570] Turklāt V. Liholaja kā ilustrējošus piemērus cita starpā minējusi arī KL 190. un 190.[1] pantu.[571]

[567] Krastiņš U. 2014, 215.–216. lpp.
[568] Krastiņš U., Niedre A. 1999, 42. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 1999, 234. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2001, 281. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2003, 77. lpp.
[569] Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2007, 88. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 420. lpp.
[570] Krastiņš U. 2014, 95.–96. lpp.; Liholaja V. 2007, 36. lpp. Krastiņš U. Vērtējuma jēdzieni Krimināllikuma normās. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi. 2009–2014. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015, 260.–261. lpp. Piebilstams, ka šajā publikācijā U. Krastiņš tādu pazīmi kā liels apmērs ir izmantojis arī noziedzīga nodarījuma priekšmeta raksturošanai (*Ibid.*, 272. lpp.).
[571] Liholaja V. 2007, 36. lpp.

Ar kaitīgajām sekām saprotama kaitējuma nodarīšana ar Krimināllikumu aizsargātām interesēm, kas radies attiecīgas darbības vai bezdarbības rezultātā.[572] Tās raksturo noziedzīga nodarījuma materiālu sastāvu, proti, tās ir noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvās puses obligāta pazīme, ja tās ir paredzētas tiesību normas dispozīcijā. Tam, kā zināms, ir būtiska nozīme šādu noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijā, jo to neiestāšanās, pastāvot pārējiem noziedzīga nodarījuma sastāva elementiem, liecina par noziedzīga nodarījuma mēģinājumu.

Toties D. Hamkova, analizējot dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu dispozīcijās ietvertos formulējumus, secinājusi, ka likumdevējs pazīmes "liels apmērs" un "ievērojams apmērs" Krimināllikumā ir lietojis vairākās nozīmēs, konkrētāk, ne tikai kaitīgo seku, bet arī noziedzīga nodarījuma priekšmeta un citu objektīvajā pusē ietverto pazīmju raksturošanai, izsakot to kvantitāti, kas determinē noziedzīga nodarījuma paaugstinātu kaitīgumu.[573]

Arī autora ieskatā ir pamats apstrīdēt atziņu, ka noziedzīga nodarījuma priekšmeta apmērs vienmēr atspoguļotu kaitīgās sekas kā nodarījuma izraisītās negatīvās izmaiņas apkārtējā vidē. Līdzšinējā teorētiskā nostādne ir attiecināma vienīgi uz tiem gadījumiem, kad tā apmērs atspoguļo kaitīgo seku smagumu. Piemēram, mantiska rakstura noziedzīgos nodarījumos nolaupītās mantas apmērs atbilst noziedzīgā nodarījuma rezultātā cietušajam nepastarpināti nodarītajiem zaudējumiem, kas pamato nepieciešamību diferencēt krimināltbildību kvalificētos sastāvos atkarībā no noziedzīgā nodarījuma priekšmeta vērtības. Tādējādi saprotams, ka atbilstoši KL 180., 175., 176., 177. vai 179. pantam mantas neiegūšana dispozīcijā norādītajā apmērā no personas gribas neatkarīgu iemeslu dēļ gadījumos, kad personas nodoms bija aptvēris mantas iegūšanu attiecīgajā apmērā, liecina par konkrētā noziedzīgā nodarījuma mēģinājumu, jo nav sasniegtas paredzētās un vēlamās kaitīgās sekas –savas mantas sastāva nepamatota papildināšana un attiecīgi zaudējumu nodarīšana cietušajam noziedzīga nodarījuma priekšmeta konkrētajā apmērā.

Savukārt, salīdzinoši izvērtējot cita veida noziedzīgu nodarījumu sastāvus, jāpiekrīt D. Hamkovas secinājumam, ka rīcība ar noziedzīga nodarījuma priekšmetu tiesību normas dispozīcijā noteiktajā apmērā *per se* nekādas konkrētas kaitīgās sekas var arī neradīt.[574] Piemēram, Krimināllikuma 220.[1], 221., 221.[2], 190., 191. pantā vai 190.[1] panta trešajā daļā krimināltbildības iestāšanās vai tās paaugstināšana ir saistīta ar noziedzīga nodarījuma priekšmeta noteiktu daudzumu vai vērtību tādēļ, ka konkrētais apmērs papildus raksturo šo noziedzīga nodarījuma priekšmetu un attiecīgi nodarījumu, palielinot tā kaitīgumu.

[572] Krastiņš U. 2014, 92. lpp.
[573] Hamkova D. Vērtējuma jēdzieni "smagas sekas", "liels apmērs" un "ievērojams apmērs" kā nodarījuma sekas. Gram.: Latvijas Republikas Satversmei – 95. Latvijas Universitātes 75. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2017, 267., 268. lpp.
[574] Hamkova D. 2017, 267. lpp.

Ar mērķi krimināltiesību vispārīgās daļas institūtus interpretēt iespējami universāli, lai tos varētu attiecināt uz dažāda rakstura noziedzīgiem nodarījumiem, autora ieskatā tiesību normas dispozīcijā norādītais **noziedzīga nodarījuma priekšmeta apmērs uzskatāms par šo priekšmetu raksturojošu noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvās puses papildu pazīmi, kuras konstatēšana personas saukšanai pie krimināalatbildības ir obligāta.**[575] Pretējā gadījumā jebkuras noziedzīga nodarījuma priekšmeta tiesību normas dispozīcijā norādītas īpašības vienmēr būtu vērtējamas kā kaitīgās sekas. Šādas izpratnes rezultātā tiktu maldinoši paplašināts šī krimināltiesību institūta saturs, kas nepamatoti liktu risināt kvalifikācijas un pierādīšanas jautājumus, kas saistīti ar tādu noziedzīga nodarījuma objektīvās puses pazīmi kā cēloņsakarība, kas savukārt iespējama tikai attiecībā uz kaitīgajām sekām.

Atsaucoties uz EST judikatūru, ka nodokļi nav iekasējami, ja preces to kontrabandas gadījumā tiek izņemtas pirmajā muitas iestādē, LR AT Krimināllietu departaments konsekventi[576] nošķīris jēdzienus "noziedzīga nodarījuma priekšmeta vērtība" un „nodokļu administrēšana", ar pirmo saprotot noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīmi, bet ar otro – valsts tiesības iekasēt šo summu, kas paredz par vainīgu atzītās personas kaitējuma kompensācijas maksāšanas pienākumu par labu cietušajam kriminālprocesā. Pie tam kasācijas instances tiesa arī vairākkārt[577] tieši norādījusi, ka kontrabandas preces vērtība pati par sevi neveido zaudējumus valsts vai ES budžetam, jo tie rodas tad, kad ir konstatēta ar likumu noteikta maksājama summa, kura noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dēļ nav ieskaitīta valsts ienākumos. Minētais neapšaubāmi liecina par to, ka konkrēti kontrabandas gadījumā pazīmes "ievērojams apmērs" un "liels apmērs" neraksturo nodarījuma rezultātā iestājušās kaitīgās sekas.

Kontrabandas sastāvs šobrīd spēkā esošajā Krimināllikuma redakcijā kā formāls novērtēts arī jaunākajā juridiskajā literatūrā, kas veltīta kontrabandas kvalifikācijas problēmu apzināšanai.[578] Arī ārvalstu tiesību literatūrā netiek apšaubīts, ka kontrabanda, tās kriminalizēšanu saistot ar nelikumīgi pārvietoto preču apmēru, ir formāla sastāva noziedzīgs nodarījums.[579]

---

[575] Jaunākajā ārvalstu ekonomiska rakstura noziedzīgu nodarījumu sastāvu izpētei veltītajā literatūrā izteikta vispārināta atziņa, ka noziedzīga nodarījuma priekšmeta apmērs raksturo noziedzīga nodarījuma priekšmetu un nodarījumu, nevis kaitīgās sekas (Есаков Г. А. 2019, с. 82, 88).

[576] LR AT Krimināllietu departamenta 2014. gada 3. jūlija lēmums lietā Nr. SKK-229/2014, 2015. gada 14. maija lēmums lietā Nr. SKK-58/2015, 2015. gada 27. maija lēmums lietā Nr. SKK-144/2015, 2016. gada 28. janvāra lēmums lietā Nr. SKK-35/2016 [nav publicēts], 2016. gada 21. jūnija lēmums lietā Nr. SKK-99/2016, 2017. gada 10. februāra lēmums lietā Nr. SKK-26/2017. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2017 [skatīts 2023. gada 29. martā].

[577] LR AT Krimināllietu departamenta 2015. gada 26. februāra lēmums lietā Nr. SKK-36/2015, 2016. gada 22. janvāra lēmums lietā Nr. SKK-115/2016, 2016. gada 28. janvāra lēmums lietā Nr. SKK-35/2016, 2016. gada 4. novembra lēmums lietā Nr. SKK-0532-16 [nav publicēti], 2016. gada 21. jūnija lēmumā lietā Nr. SKK-99/2016.

[578] Saforostovs A. 2016, 24. lpp.

[579] Шишко И. В. 2004, с. 104; Волженкин Б. В. 2007, с. 547; Русанов Г. А. 2011, с. 69.

Tādējādi autora ieskatā **atbilstoši spēkā esošajai Krimināllikuma 190. panta redakcijai gan kontrabandas pamatsastāvs, gan tās kvalificētie sastāvi pēc to uzbūves īpatnībām ir klasificējami kā formāla sastāva noziedzīgi nodarījumi.**[580] Attiecīgi šobrīd kontrabandas kā noziedzīga nodarījuma pabeigtība nav saistīta ar kādu kaitīgo seku identificēšanu, bet gan ar brīdi, kad ir pabeigts nodarījums dispozīcijā norādītajos apstākļos.

4.3.2. Brīdis, ar kuru ir notikusi preču pārvietošana pāri valsts muitas robežai

Gramatiski vērtējot, kontrabanda ir pabeigta ar preču ievešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešanu no tās jebkādā nelikumīgā veidā. Ievērojot vienīgi lietoto vārdu ikdienišķās nozīmes, *prima facie* tādi jēdzieni kā "ievešana" un "izvešana" ir nepārprotami. Acīmredzot nesaskatot noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas problemātiku, Latvijas krimināltiesību doktrīnā nodarījums atzīts par izdarītu ar preču nelikumīgu faktisku pārvietošanu pāri valsts muitas robežai.[581] Secināms, ka tādējādi joprojām tiek atbalstīta jau padomju krimināltiesību teorijas nostāja,[582] kas iedibināta ne vēlāk kā 1978. gadā 3. februārī, kad tika pieņemts PSRS Augstākās tiesas plēnuma lēmums Nr. 2 "Par tiesu praksi kontrabandas lietās", kurā šāda tēze bija noformulēta.[583]

Toties kontrabandas pabeigtības ziņā plaša polemika vērojama Krievijas krimināltiesībās, kur konstatējamas divas pieejas. Daļa autoru ar pārvietošanu arī saprot preču faktisku pārvietošanu pāri valsts muitas robežai.[584] Šī noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīme tiek tulkota autonomi krimināllikuma ietvaros, tādējādi pilnībā atkāpjoties no šīs krimināltiesību normas dispozīcijas blanketā rakstura ietekmes uz tās interpretāciju. Savukārt otri tā izpratnē vadās no Muitas kodeksā noteiktās preču pārvietošanas kārtības, kur attiecīgi preču pārvietošana pāri valsts muitas robežai to ievešanas gadījumā tika saistīta ar faktisko muitas robežas šķērsošanu, bet izvešanas gadījumā – ar muitas deklarācijas iesniegšanu.[585] Attiecīgi otrās pieejas kontekstā kontrabanda, preces nelikumīgi izvedot no valsts muitas teritorijas, tiek atzīta par nošķeltu noziedzīga nodarījuma

[580] Šāda pieeja ir iestrādāta ar jaunākajos Krimināllikuma komentāros (sal.: Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2016, 84., 86., 87. lpp., Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2019, 88., 91., 92. lpp. un Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 95. lpp.).
[581] Krastiņš U. 1999, 23. lpp.; Saforostovs A. 2011, 314. lpp.
[582] Latvijas PSR Kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A. Niedres visp. red. Rīga: Avots, 1982, 249. lpp.
[583] Журавлева Е. М., Яни П. С. Контрабанда: объекта, момент окончания преступления. Российская юстиция, ноябрь 2005 г., № 11, с. 12.
[584] Волженкин Б. В. 2007, с. 547–549; Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под ред. В. И. Радченко, А. С. Михлина. Санкт-Петербург: Питер Пресс, 2008, с. 354; Рогатых Л. Ф. Ответственность за преступления в сфере внешнеэкономической деятельности и контрабанду. Монография. Под ред. Е. Н. Рахмановой. Москва: Российский государственный университет правосудия, 2016, с. 145–147. Sk. norādes uz citu autoru darbiem, kas atbalsta šādu pieeju: Шишко И. В. 2004, с. 105; Волженкин Б. В. 2007, с. 543–544, 547–548.
[585] Михайлов В. И., Федоров А. В. 1999, с. 49–51; Бойко А. И., Родина Л. Ю. 2002, с. 150–152; Журавлева Е. М., Яни П. С. 2005, с. 15–16; Наумов. А. В. 2005, с. 466–467; Лопашенко Н. А. 2006, с. 527–528; Русанов Г. А. 2011, с. 68–70. Sk. norādes citu autoru darbiem, kas atbalsta šādu pieeju: Шишко И. В. 2004, с. 106; Волженкин Б. В. 2007, с. 541–542.

sastāvu, uzskatot, ka noziedzīgā nodarījuma pabeigtības brīdis atvirzīts uz agrāku noziedzīga nodoma realizēšanas stadiju.[586]

Iedziļinoties muitas lietu specifikā, jāsecina, ka preču pārvietošana ir visai komplicēta, par ko liecina nozares normatīvie tiesību akti.

Līdz brīdim, kad Latvija kļuva par ES dalībvalsti, atbilstoši Muitas likuma 1. panta septiņpadsmitajai daļai pārvietošana pāri muitas robežai bija definēta kā darbības, kas veicamas preču ievešanai Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešanai no šīs teritorijas jebkurā veidā. Savukārt saskaņā ar 20. panta otro daļu preču pārvietošana izvešanas gadījumā ietvēra deklarācijas iesniegšanu vai arī citu darbību, kas nepārprotami norāda, ka preces tiek izvestas, bet ievešanas gadījumā – faktisko muitas robežas šķērsošanu. Papildus tam 20. panta piektajā daļā tika norādīts, ka preču pārvietošana pāri muitas robežai veicama Muitas likumā noteiktajā kārtībā saskaņā ar piemērotajām muitas procedūrām. Tādējādi secināms, ka Muitas likumā preču pārvietošana tika skaidrota kā process. Taču noziedzīga nodarījuma pareizai kvalifikācijai nepieciešams konstatēt konkrētu brīdi, kad muitas robeža ir šķērsota un pārvietošana ir izdarīta, bet uz to tiešu atbildi Muitas likums līdz šim nav sniedzis. Savukārt Savienības Muitas kodekss vispār nesatur tiešas norādes, kas definētu preču pārvietošanu.

Ņemot vērā starptautiskās tirdzniecības sarežģīto struktūru, kur iespējami līdzsvarotas ekonomiskās attīstības nodrošināšanai nepieciešams sabalansēt privātpersonu, valstu un to pārstāvēto starptautisko organizāciju ne vienmēr saskanīgās intereses, arī preču starptautiskas pārvietošanas kārtība ir komplicēta un tādēļ normatīvi tā ir regulēta visai kazuistiski. Preču muitošanas kārtību var ietekmēt konkrētā preču pārvietotāja tiesiskais statuss, konkrēto preču veids, izvēlētais transporta veids un citi apstākļi, taču vispārīgi to var raksturot saskaņā ar turpmāko.

Lai sekmētu preču starptautisku apriti, kas līdz šim piedzīvojusi aizvien lielākus apjomus, starptautiskā sabiedrība ir lēmusi par muitošanas procesa iespējamu harmonizēšanu un vienkāršošanu. Viens no šādiem instrumentiem ir kopsavilkuma deklarāciju ieviešana, saskaņā ar ko personai ir iespēja informēt muitu par pārvietojamajām precēm pirms to ievešanas valsts muitas teritorijā vai izvešanas no tās, lai muita laikus varētu veikt risku analīzi, vēlāk neaizkavējot preču plūsmas kustību.[587]

Attiecīgi saskaņā ar Savienības Muitas kodeksa 5. panta 9. un 10. punktu ievešanas kopsavilkuma deklarācija ir darbība, ar ko persona noteiktā veidā un kārtībā un konkrētā termiņā informē muitu, ka ES muitas teritorijā tiks ievestas preces, bet izvešanas kopsavilkuma deklarācija– ka no ES muitas teritorijas preces tiks izvestas. Atbilstoši 127., 128. pantā noteiktajai

[586] Бойко А. И., Родина Л. Ю. 2002, с. 152; Шишко И. В. 2004, с. 105.
[587] Lux M. 2002, pp. 224; Gulbis A., Čevers A. 2014, 274. lpp.; Lyons T. 2018, pp. 353.

kārtībai ievešanas kopsavilkuma deklarācija tiek iesniegta pirmajā ES muitas iestādē, kura pēc tam veic riska analīzi, izvērtējot drošības un drošuma apsvērumus. Savukārt atbilstoši 271. pantam izvešanas kopsavilkuma deklarācija tiek iesniegta izvešanas muitas iestādē.

Savukārt tiklīdz preces tiek ievestas ES muitas teritorijā tās nonāk muitas uzraudzībā un ir pakļaujamas muitas kontrolei, kā to nosaka Savienības Muitas kodeksa 134. pants. Bez muitas atļaujas tās nedrīkst izņemt no muitas uzraudzības, respektīvi, patvaļīgi rīkoties ar tām pēc saviem ieskatiem, tādējādi apdraudot muitas uzraudzības mērķu izpildi.[588] Preces muitas uzraudzībā paliek tik ilgi, līdz tiek noteikts to muitas statuss, respektīvi, līdz tiek noteikts, vai tās ir savienības preces, proti, tādas, attiecībā uz kuram ir izpildītas visas prasības, lai tās harmoniski iekļautos iekšējā tirgū, vai arī ārpussavienības preces, proti, tādas, attiecībā, uz kurām tās vēl nav izpildītas. Tātad savienības preces pārstāj būt muitas uzraudzībā, tiklīdz ir noteikts to muitas statuss, bet ārpussavienības preces muitas uzraudzībā paliek, līdz tiek mainīts to muitas statuss uz savienības preču statusu, tās tiek izvestas no ES muitas teritorijas vai arī tiek iznīcinātas.

EST skaidrojusi, ka muitas uzraudzība ir paredzēta, lai nodrošinātu muitas noteikumu ievērošanu, un, tās ietvaros veicot muitas kontroli, tiek noskaidrota preču izcelsme. Tādēļ ikviena prece, kas tiek ievesta ES muitas teritorijā no to ievešanas brīža atrodas muitas uzraudzībā neatkarīgo no tā, vai ievešana bijusi likumīga vai ne.[589] Arī muitas lietu teorijā ir atzīts, ka normatīvajos tiesību aktos noteiktās preču starptautiskās aprites kārtības apiešana nevar būt par pamatu personas atbrīvošanai no pienākuma pakļaut pārvietojamo preci muitas kontrolei.[590] Pretējā gadījumā tiktu noliegta muitas kontroles jēga. Ievērojot minēto, ikviena pārvietojamā prece ir jāuzrāda muitas iestādei.[591]

Saskaņā ar Savienības Muitas kodeksa 135. pantu personai ES muitas teritorijā ievestās preces pa muitas noteiktu maršrutu un saskaņā ar tās norādījumiem nekavējoties ir jānogādā uz muitas norādītu muitas iestādi vai citu tās norādītu vai apstiprinātu vietu, vai uz brīvo zonu. Tūlīt pēc tam šīs preces ir jāuzrāda muitai, kā tas paredzēts 139. pantā.

Pēc preču uzrādīšanas muitai laikā līdz muitas procedūras piemērošanai tām vai līdz to reeksportam[592] ir iespējama arī to pagaidu uzglabāšana. Tā nav muitas procedūra, bet gan tāda muitas atļautā darbība ar precēm, saskaņā ar kuru notiek ārpussavienības preču pagaidu

[588] Lux M. 2002, pp. 223–224, 229, 477.
[589] EST 2005. gada 3. marta spriedums lietā: C-195/03 Ministerie van Financiën v Merabi Papismedov and Others, ECR I-01667, 21., 22. punkts.
[590] Lyons T. 2018, pp. 357.
[591] EST 2004. gada 4. marta spriedums apvienotajās lietās: C-238/02, C-246/02 Hauptzollamt Hamburg-Stadt v. Kazimieras Viluckas and Ricardas Jonusas, ECR I-2141, 22. punkts.
[592] Reeksports nav muitas procedūra un tās laikā preces savu muitas statusu nemaina. Tā ir tāda muitas atļautā darbība ar precēm, saskaņā ar kuru notiek valsts muitas teritorijā ievestu ārvalstu preču izvešana no muitas teritorijas, neiekasējot par tām muitas maksājumus un nepiemērojot muitas politikas pasākumus (Gulbis A., Čevers A. 2014, 231.–232. lpp.).

uzglabāšana muitas uzraudzībā laika posmā starp to uzrādīšanu muitai un muitas procedūras piemērošanu tām vai reeksportu, kā to nosaka Savienības Muitas kodeksa 5. panta 17. punkts. Uz noteiktu laika posmu atļaujot precēm nepiemērot muitas procedūru, to pagaidu uzglabāšana ir paredzēta, lai atvieglotu preču starptautisku loģistiku.[593] Par šādu preču ievešanu ES muitas teritorijā muitas iestādes tiek informētas, tām iesniedzot pagaidu uzglabāšanas muitas deklarāciju Savienības Muitas kodeksa 145. pantā noteiktajā kārtībā.

Savukārt atbilstoši Savienības Muitas kodeksa 150. un 158., 171. pantam persona var brīvi izvēlēties pārvietojamajām precēm piemērojamo muitas procedūru. Taču pirms vai pēc preču uzrādīšanas muitai visas preces, kurām paredzēts piemērot kādu muitas procedūru, izņemot brīvās zonas procedūru, ir jāiekļauj konkrētajai muitas procedūrai atbilstošā muitas deklarācijā.

Saskaņā ar Savienības Muitas kodeksa 172. un 188. pantu pēc muitas deklarācijas iesniegšanas tā tiek nekavējoties pieņemta un pārbaudīta, veicot dokumentāro muitas kontroli. Pēc tam var tikt veikta arī preču padziļinātā pārbaude jeb muitas fiziskā kontrole. Ja attiecīgās muitas procedūras piemērošanas priekšnoteikumi ir izpildīti un attiecīgās preces nav pakļautas kādiem aizliegumiem, muita atbilstoši Savienības Muitas kodeksa 194. pantam preces izlaiž, proti, veic darbību, ar kuru muitas iestāde atļauj preces izmantot mērķiem, kas atbilst piemērotajai muitas procedūrai, kā tas skaidrots 5. panta 26. punktā.

Jānorāda, ka gadījumos, kad attiecīgās muitas procedūras piemērošanas dēļ rodas muitas parāds, preces tiek izlaistas tikai tad, ja ir samaksāta muitas parādam atbilstīgā ievedmuitas vai izvedmuitas nodokļa summa vai ja ir sniegts galvojums minētā parāda segšanai, kā to paredz Savienības Muitas kodeksa 195. pants.

Neraugoties uz preču pārvietošanas kārtības izvērsto normatīvo regulējumu, ES muitas tiesībās nav nepārprotami definēts preču nelikumīgas pārvietošanas jēdziens, kuru toties savos spriedumos ir atklājusi EST.

Sākotnēji 2005. gada 3. marta spriedumā lietā Nr. C-195/03 "Ministerie van Financiën v Merabi Papismedov and Others" EST vērtēja preču ievešanas ES muitas teritorijā apstākļus kontekstā ar normatīvi nostiprināto to pārvietošanas kārtību. Šajā lietā Antverpenes ostā ar kuģi no Ķīnas tika piegādāts konteiners, kurā atbilstoši deklarācijai atradās kastes ar virtuves piederumiem. Taču, muitai pārbaudot šo konteineru, kas ar kravas automašīnu, izmantojot tranzīta procedūru, tika ievests Kopienas muitas teritorijā, atklājās, ka aiz kastēm ar deklarētajām precēm atrodas identiskas kastes ar cigaretēm.

Sprieduma 26. punktā EST noteica priekšnoteikumus, kuru iestāšanās liecina par preču pretlikumīgu ievešanu ES muitas teritorijā. Tiesas ieskatā ievešana ir pretlikumīga tad, ja pirmkārt,

[593] Lyons T. 2018, pp. 359.

pretēji Kopienas Muitas kodeksa 38. panta 1. punktam, kas atbilst Savienības Muitas kodeksa 135. panta 1. punktam, ievestās preces nav nevilcinoties nogādātas norādītajā muitas iestādē vai brīvajā zonā. Otrkārt, pretēji Kopienas Muitas kodeksa 40. pantam, kas atbilst Savienības Muitas kodeksa 139. pantam, tās nav uzrādītas muitai, tiklīdz ir nogādātas muitas iestādē. Tādēļ, lai preces atzītu par likumīgi ievestām Kopienas muitas teritorijā, preces uzreiz pēc to ievešanas ir jānogādā muitas iestādē vai brīvajā zonā un jāuzrāda muitai. Atbilstoši sprieduma 27. punktam minētais nodrošina to, ka muita tiek ne tikai informēta par to, ka preces ir ievestas, bet saņem arī visu attiecīgo informāciju saistībā ar to veidu un daudzumu, kas ļauj tās identificēt. Savukārt, ievērojot sprieduma 28. un 31. punktu, ja uzrādīto preču patiesais raksturs neizriet no iesniegtajiem dokumentiem un ieinteresētās personas nav informējušas muitu par to raksturu, respektīvi, tās nav deklarētas vai ir nepatiesi deklarētas, atzīstams, ka šīs preces nav uzrādītas muitai. No tā secināms, ka preces ir ievestas nelikumīgi.

Savukārt EST 2009. gada 2. aprīļa spriedumā lietā Nr. C-459/07 „Veli Elshani v Hauptzollamt Linz"[594] preču nelikumīgās pārvietošanas fakts sasaistīts ar iespējamo kaitējumu tautsaimniecībai. Šajā lietā tūristu autobusos, kuri bija ceļā no Kosovas uz Austriju, bija noslēptas cigaretes ar mērķi tās nelikumīgi ievest ES muitas teritorijā, un pēc tam, kad autobusi jau bija šķērsojuši ES muitas robežu, ES muitas teritorijas iekšienē esošā muitas iestāde tās atklāja, izņēma un iznīcināja.

Sprieduma 21.–22. punktā EST vēlreiz uzsvēra, ka preču likumīgu ievešanu raksturo Kopienu Muitas kodeksa 38.–41. pants, kas atbilst Savienības Muitas kodeksa 135.–140. pantam, un atkārtoja iepriekš nosauktos nelikumīgas ievešanas priekšnoteikumus un likumīgas ievešanas nozīmi. Turpinot attīstīt preču nelikumīgas pārvietošanas izpratni ES muitas lietu kontekstā, tiesa 25.–26. punktā norādīja, ka preču pretlikumīga ievešana ir notikusi, tiklīdz preces ir šķērsojušas pirmo muitas iestādi, kura atrodas Kopienas muitas teritorijā, nenogādājot un neuzrādot tajā preces, precīzāk, par preču nelikumīgu pārvietošanu liecina šo preču atrašanās Kopienas muitas teritorijā tālāk par pirmo muitas iestādi. Sprieduma 29. punktā ir piešķirta izšķiroša nozīme tam, ka līdz šim brīdim preces nav nonākušas iekšējā tirgū, kādēļ ar tām nav radīts apdraudējums ES finansiālajām interesēm un godīgai konkurencei.

Minētajos spriedumos bija būtiski precizēt preču nelikumīgas ievešanas brīdi, lai noteiktu, vai muitas parāds ir uzskatāms par dzēstu, ja tas radies preču pretlikumīgas ievešanas dēļ un preces tiek aizturētas sakarā ar to nelikumīgu ievešanu un vienlaicīgi vai vēlāk tiek konfiscētas. Ievērojot, EST 2009. gada 2. aprīļa sprieduma lietā Nr. C-459/07 „Veli Elshani v Hauptzollamt Linz" 27. punktu, atbilstoši Kopienas Muitas kodeksa 202. pantam, kas atbilst Savienības Muitas

[594] EST 2009. gada 2. aprīļa spriedums lietā: C-459/07 Veli Elshani v Hauptzollamt Linz, ECR I-2759.

kodeksa 79. pantam, muitas parāds rodas brīdi, kad ir skaidrs, ka nav izpildītas Kopienas Muitas kodeksa 38.–41. panta prasības, respektīvi, vienlaicīgi ar to pretlikumīgu ievešanu. Taču saskaņā ar Kopienas muitas kodeksa 233. panta pirmās daļas d) punktu, kas atbilst Savienības muitas kodeksa 124. panta 1. punkta e) apakšpunktam, muitas parāds tiek dzēsts un nav piedzenams, ja preces tiek aizturētas un konfiscētas. Sprieduma 28.–34. punktā skaidrots, ka šīs kārtības mērķis ir novērst nodokļa maksāšanas pienākumu gadījumā, kad ar šīm precēm nav bijis iespējams rīkoties, lai apdraudētu ES iekšējo tirgu. Tādēļ muitas parāds ir dzēšams, ja preces tiek aizturētas un konfiscētas, pirms tās ir pretlikumīgi šķērsojušas pirmo muitas iestādi. Kontrabandas izraisītā apdraudējuma novērtējuma sakarā būtisks ir sprieduma 32.–33. punktā ietvertais tiesas konstatējums, ka pirmā muitas iestāde sava novietojuma dēļ atrodas vislabākajā pozīcijā kaitējuma novēršanai. Tikai šķērsojot to, rodas ļoti liela iespējamība, ka prettiesiski ievestās preces tiks laistas brīvā apgrozībā, bet samazinās iespēja, ka muitas iestādes nejauši šīs preces atklās, veicot negaidītas pārbaudes.

Pēc tam EST 2010. gada 29. aprīļa spriedumā lietā Nr. C-230/08 "Dansk Transport og Logistik v Skatteministeriet"[595] tika apstiprinātas iepriekš izklāstītās atziņas. Atbilstoši šīs lietas apstākļiem divas kravas automašīnas Dānijas kā ES dalībvalsts muitas robežu šķērsoja uz prāmja, kurš ieradās no Klaipēdas Lietuvā. Prāmja piestāšanas laikā Obenro muitas iestāde veica šo kravas automašīnu pārbaudi, kuras rezultātā atklāja to puspiekabēs paslēptas, pavaddokumentos nenorādītas cigaretes. Papildus tam kravas automašīnās, kuras no Lietuvas Dānijā ieradās pa sauszemi, muitas iestāde Froslevā atklāja vēl noslēptas cigaretes. Taču šīs preces Kopienas muitas teritorijā tika ievestas, pretlikumīgi šķērsojot pirmo ES muitas iestādi uz Vācijas un Polijas robežas, pēc kā tās tika nogādātas Dānijā. EST norādīja, ka tās preces, kuras vietējās muitas iestādes ir aizturējušas brīdī, kad tās tiek ievestas Kopienas muitas teritorijā, tām vienmēr paliekot šo iestāžu valdījumā un vienlaikus vai pēc tam tiekot iznīcinātām, ir uzskatāmas par tādām, kuras nekad nav tikušas ievestas Kopienā. Tādēļ arī nekādi nodokļi par tām nav maksājami.

EST ir noteikusi un raksturojusi apstākļus, kas norāda uz preču ievešanas nelikumīgumu, proti, muitas deklarācijas neiesniegšana, preču nenogāšana noteiktajā muitas iestādē pa noteikto maršrutu un preču neuzrādīšana muitai noteiktajā termiņā. Taču nav tieši norādīts brīdis, ar kuru pirmā muitas iestāde ir atzīstama par šķērsotu, lai varētu spriest arī par kontrabandas pabeigtības brīdi.[596]

[595] EST 2010. gada 29. aprīļa spriedums lietā: C-230/08 Dansk Transport og Logistik v Skatteministeriet, ECR I-3799, 48.–52., 86., 99. punkts. Apskatāmie notikumi risinājās 2000. gadā, kad Lietuva un Polija vēl nebija ES dalībvalstis.
[596] EST nebija pamata šo jautājumu risināt padziļināti, jo tam nebija būtiskas nozīmes muitas lietu kontekstā, ievērojot, ka preču ievešanas nelikumība tika vērtēta vienīgi ar mērķi noteikt nodokļu nomaksas pienākumu, kur secinājumu izdarīšanai bija pietiekami ar to, ka preces nav apdraudējušas ES ekonomiskās intereses, jo tika aizturētas un iznīcinātas līdz to faktiskai nokļūšanai ES iekšējā tirgū.

Jau pieminētais P. Jani un J. Žuravļova devuši precīzu vadlīniju noziedzīga nodarījuma pabeigtības brīža noteikšanai, kas jo sevišķi ir attiecināma uz tādu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu, kuru kaitīgumu determinē nozares tiesiskā regulējuma pārkāpumi. Viņu ieskatā, lai noteiktu, kad noziedzīgs nodarījums ir pabeigts, respektīvi, kad izdarītais ir aptvēris visas noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes, ir jāizvērtē, vai ir kaitēts noziedzīga nodarījuma objektam, kas tiek aizsargāts ar konkrēto tiesību normu.[597]

Tādējādi, autoraprāt, kontrabandas pabeigtības brīdis ir nosakāms, ievērojot EST atziņas par preču nelikumīgās pārvietošanas un tautsaimniecības apdraudējuma savstarpējo saistību. Tā ir konstatējama, precēm nonākot nelikumīgā brīvā apgrozībā, jo preču atrašanās likumīgā brīvā apgrozība ir iespējama tikai tad, ja ir samaksāti muitas un citi nodokļi un tām ir piemēroti valsts tirdzniecības politikas pasākumi[598]. Vienīgi no šī brīža personai rodas iespēja ar precēm nelikumīgi rīkoties, tās realizējot vai patērējot un tādējādi apdraudot noziedzīga nodarījuma objektu. Autora ieskatā tas ir brīdis, ar kuru preces nelikumīgi izkļūst no muitas redzesloka, tai nenovēršot to nelikumīgu nokļūšanu iekšējā tirgū vai izkļūšanu no tā.

Arī atbilstoši ģenerāladvokāta Paolo Mengoci (*Paolo Mengozzi*) paustajam viedoklim jau pieminētajā lietā Nr. C-459/07 „Veli Elshani v Hauptzollamt Linz" preču ievešana Kopienas muitas teritorijā nav pretlikumīga tik ilgi, kamēr persona, kas šīs preces ieved, ar nepārprotamu izturēšanos nav parādījusi savu vēlēšanos nepaziņot kompetentajai muitas iestādei par preču ievešanu. Respektīvi, pretlikumīga ievešana konstatējama tad, ja persona atstāj MKP, nedeklarējot līdzi vestās preces, vai arī, pārvietojot preces pāri "zaļajai" robežai, atklāj nodomu nenogādāt tās MKP.[599]

Turklāt tieši šādā kontekstā kontrabandas pabeigtība tika vērtēta arī starpkaru perioda Latvijas tiesībās. Zvērināta advokāta palīgs F. Lūkins juridiskajā literatūrā daudz uzmanības veltījis ar kontrabandas izpratni saistītu jautājumu analīzei, cita starpā pievēršoties arī tās pabeigtības brīža noskaidrošanai. Secināms, ka jurista ieskatā, ja centieni preces prettiesiski pārvietot ir atklāti laikā, kad tās vēl atradās muitas pārziņā, respektīvi, pirms preču pārbaudes pabeigšanas, tad tā bija vērtējama kā sagatavošanās kontrabandai vai tās mēģinājums. Tas attiecās uz visu to rīcību, kura uzsākta ar nolūku izvairīties no muitas nodokļa maksāšanas par ievedamām precēm vai sekām, kādas paredzētas ievešanai aizliegto preču pārvešanas gadījumā.[600] F. Lūkins

[597] Ņemot vērā, ka atbilstoši iepriekš rakstītajam šie autori kontrabandas tiešo objektu izprot sašaurināti, viņu ieskatā kontrabanda ir pabeigta ar brīdi, kad šī kārtība ir pārkāpta, neizpildot muitas lietas regulējošajos normatīvajos tiesību aktos noteiktās prasības (Журавлева Е. М., Яни П. С. 2005, с. 15–16).
[598] Fabio M. 2012, §8.02.
[599] Ģenerāladvokāta Paolo Mengoci secinājumi lietā Nr. C-459/07 „*Veli Elshani* pret *Hauptzollamt Linz*". 2008. gada 4. novembris. 39.–40. punkts. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:62007CC0459&from=EN [skatīts 2022. gada 7. martā].
[600] Lūkins F. 1934, 7., 24., 26., 28., 29. lpp.

papildus norādījis, ka kontrabanda ir pabeigta tikai ar preču nelegālu ievešanu vietējā tirgū, proti, nelegāli ievesto ārzemju preču novietošanai iekšzemes tirgū bija jābūt jau notikušam faktam. [601]

Ievērojot šos apsvērumus **preču nelikumīga ievešana Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešana no tās ir saistāma ar preču nonākšanu nelikumīgā brīvā apgrozībā jeb nelikumīgu iekļūšanu iekšējā tirgū vai izkļūšanu no tā. Šis pabeigtības indikators atbilst brīdim, kad personai otras valsts muita teritorijā ir radusies iespēja ar tām nelikumīgi rīkoties, tādējādi kaitējot noziedzīga nodarījuma objektam**.

Lai noteiktu, kad valsts muitas robeža ir atzīstama par šķērsotu, precēm nonākot tālāk par pirmo muitas iestādi, autors piedāvā izvērtēt vairākus gadījumus atkarībā no preču pārvietošanas vietas un muitas procedūras piemērošanas tām, izvērtējot preču pārvietošanas apstākļus, kas attiecīgi veicina vai kavē preču nonākšanu nelikumīgā brīvā apgrozībā.

Pirmkārt, „zaļās" robežas šķērsošanas gadījumā preces ir pārvietotas pāri valsts muitas robežai ar to fizisku nogādāšanu valsts muitas robežas otrā pusē, jo tad, kaut arī preces teorētiski atrodas muitas uzraudzībā, muita to apritē vispār netiek iesaistīta un par to pārvietošanu vispār nav informēta.

Otrkārt, preces pārvietojot caur MKP, nepiesakot muitas procedūru un noslēpjot preces no muitas kontroles, preces ir pārvietotas pāri valsts muitas robežai ar muitas amatpersonas atļaujas saņemšanu turpināt pārvietošanos muitas teritorijas iekšienē vai ārpus tās vai arī ar faktisku iespēju šo pārvietošanos turpināt, piemēram, gadījumos, kad persona ar deklarējamām precēm turpina kustību pēc "zaļā" koridora šķērsošanas, iepriekš paziņojot muitai, ka tai nav deklarējamu preču. Šajā gadījumā personai faktiski vairs nav šķēršļu tālākai nelikumīgai rīcībai ar precēm iekšzemē vai ārpus tās.

Treškārt, preces pārvietojot caur MKP, piesakot un piemērojot muitas procedūru, ir noteikta īpaša kārtība, kuras vispārēja norise tika raksturota iepriekš. Šajā gadījumā preču pārvietošana ir notikusi, ja muitas deklarācija ir pieņemta un preces atbilstoši tai ir izlaistas, jo no šī brīža persona ir tiesīga rīkoties ar precēm atbilstoši izvēlētās un muitas iestādes akceptētās muitas procedūras noteikumiem. Izlaišana sakrīt ar brīdi, kad valsts atzīst tālāku rīcību ar deklarētajām precēm iekšzemē vai ārpus tās, tātad apstiprina deklarēto preču attiecīgi atrašanos vai neatrašanos valsts muitas teritorijā.

Izvērtējot preču ievešanas muitas teritorijā un izvešanas no tās praktisko realizāciju, jāsecina, ka preču tiesiskai pārvietošanai nepieciešamas secīgas un savstarpēji saistītas darbības – muitas deklarācijas iesniegšana, ar ko piesaka muitas procedūru, un tās pieņemšana, pēc kā notiek preču izlaišana. Autora ieskatā šādā gadījumā noziedzīgs nodarījums ar formālu sastāvu uzskatāms

[601] Lūkins F. 1934,, 28.–29. lpp.

par pabeigtu ar pēdējās darbības izdarīšanas brīdi, jo personas mērķu sasniegšanai nepieciešams, lai tiktu realizēti abi šie preču pārvietošanas posmi, starp kuriem pastāv laika atstarpe.[602]

Salīdzinājumam noradāms, ka, piemēram, arī Lietuvas krimināltiesībās kontrabandas pabeigtības brīža konstatācijai tiek nošķirtas situācijas atkarībā no preču pārvietošanas apstākļiem. Ja preces tiek pārvietotas caur "zaļo" robežu, tad kontrabanda ir pabeigta ar valsts robežas šķērsošanu, savukārt, ja preces tiek pārvietotas caur MKP, tad kontrabanda ir pabeigta ar preču atklāšanas brīdi, ja tās bijušas fiziski noslēptas, vai ar viltotu dokumentu iesniegšanu muitai, ja bijis paredzēts maldināt muitu.[603] Taču autora ieskatā saskaņā ar šiem kritērijiem netiek pēc būtības izvērtēti konkrētie faktiskie apstākļi un to ietekme uz noziedzīgā nodarījuma objekta apdraudējumu.

Ja "zaļās" robežas šķērsošanas gadījumā kontrabandas stadijas noteikšana ir nepārprotama, jo saistīta vienīgi ar valsts muitas robežas līnijas faktisku šķērsošanu, tad vairāki papildu aspekti ir attiecināmi uz preču pārvietošanu caur MKP.

Autora ieskatā, ja kontrabanda tiek atklāta un preces tiek aizturētas laikā, kamēr tās vēl atrodas muitas pārziņā, veicot to identifikācijas pārbaudes, pirmajā MKP pēc ES muitas robežas šķērsošanas, kontrabandu nevar atzīt par pabeigtu. Precīzāk, ja pēc muitas deklarācijas pieņemšanas un pirms preču izlaišanas tiek veikta muitas fiziskā kontrole, salīdzinot deklarācijā norādītās ar reāli pārvietojamajām precēm, kā rezultātā tiek konstatētas neatbilstības, kas var būt par pamatu preču izlaišanas atteikumam, tad nevar atzīt, ka preces būtu pārvietotas, kaut arī persona, iesniedzot deklarāciju, ir izdarījusi visu, kas no tās atkarīgs noziedzīga nodarījuma izdarīšanai. Autoraprāt, šādā gadījumā ir konstatējams pabeigts kontrabandas mēģinājums, kad vairs nav iespējama labprātīga atteikšanās,[604] jo noziedzīga nodarījuma izdarīšana līdz galam, kas saistāma ar preču izlaišanu, vairs nav atkarīga no preču pārvietotāja gribas.

Savukārt laikā, kamēr preces otras valsts iekšējā tirgū brīvā apgrozībā vēl nav nonākušas un pastāv vismaz teorētiska iespēja preces pienācīgi deklarēt un uzrādīt muitai, tikmēr ir iespējama labprātīga atteikšanās no kontrabandas izdarīšanas līdz galam. Taču, ja šī iespēja ir nokavēta, bet tās kādu iemeslu dēļ otras valsts iekšējā tirgū brīvā apgrozībā vēl nav nokļuvušas, persona ir saucama pie krimināalatbildības par nepabeigtu kontrabandu.

---

[602] Līdzīga noziedzīga nodarījuma pabeigtības konstrukcija krimināltiesību teorijā savulaik bija izstrādāta attiecībā uz kukuļdošanu, kur tās pabeigtība bija saistāma ar kukuļa, tā daļas vai piedāvājuma pieņemšanu (Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2008, 195., 196. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 770.–773.lpp.). Lai gan šajā situācijā ir runa par divām savstarpēji saistītām noziedzīgām darbībām (kukuļdošana – kukuļņemšana), kontrabandas objektīvās puses struktūra ir līdzīga, tāpēc uz to būtu attiecināmas tās pašas krimināltiesību doktrīnas nostādnes.

[603] Čevers T. Intervija ar dr. iur. Oļegu Fedosjuku (*Olegas Fedosiukas*). 2022. gada 5. decembris. Intervijas pieraksts glabājas autora arhīvā.

[604] Par labprātīgu atteikšanos no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas tā pabeigta mēģinājuma gadījumā sk.: Krastiņš U. 2014, 234.–236. lpp.

Tiesību literatūrā arī gadījumos, kad preces tiek noslēptas no muitas kontroles jeb kad tās tiek pārvietotas caur MKP, maldinot muitas amatpersonas, kontrabandu tiek piedāvāts uzskatīt par pabeigtu ar faktisko muitas robežas šķērsošanas brīdi, jo muitošanas process netiek iniciēts pēc būtības, lai nodrošinātu pārvietojamo preču pārbaudi.[605] Autors šādu viedokli neatbalsta turpmāk norādīto iemeslu dēļ. Lai preces pārvietotu caur MKP, tās tajā ir jānogādā, bet MKP jau atrodas valsts muitas teritorijā, ievērojot, ka tā aptver visu valsts ģeogrāfisko platību, bet MKP nevar atrasties ārpus valsts robežām. Tādējādi līdz ar preču fizisku ievešanu MKP tās vēl pirms muitošanas darbību uzsākšanas faktiski atrodas valsts muitas teritorijā, taču tikai MKP ar tām var veikt muitošanas darbības, lai preces iegūtu legālu statusu valsts muitas teritorijā. Sakarā ar minēto nav atbalstāma arī pastāvošā doktrīnas nostāja, kontrabandu jebkuros apstākļos atzīstot par pabeigtu jau ar valsts muitas robežas faktisku šķērsošanu, jo tad ikviena preču ievešana MKP *a priori* būtu vērtējama kā kontrabanda.

Savukārt, preces pārvietojot ar dzelzceļu, jūras vai gaisa transportu, tās faktiski nonāk valsts muitas teritorijā ar valsts robežas faktiskas šķērsošanas brīdi un nenomuitotas tiek pārvietotas pa valsts muitas teritoriju uz valsts iekšzemē esošu MKP, kur ar tām ir iespējams veikt muitošanas darbības. Šajā gadījumā līdz preču nogādāšanai MKP to pārvietošanu ar attiecīgo transportlīdzekli nav pamata kvalificēt kā kontrabandu, jo personai vēl nav bijusi iespēja veikt muitošanas darbības, lai preces iegūtu legālu statusu valsts muitas teritorijā. Tikai tad, ja šāda iespēja ir zudusi un preces ir nokļuvušas nelikumīgā brīvā apgrozībā, ir konstatējams kontrabandas sastāvs, bet par tās izdarītāju ir atzīstama persona, kura šīs preces šajā transportlīdzeklī ir ievietojusi, lai tās nelikumīgi tiktu nogādātas pāri valsts muitas robežai, vai persona, kura vada šo transportlīdzekli, apzinoties par šo preču esamību. Minētais neizslēdz iespēju preces laist nelikumīgā brīvā apgrozībā līdz to nogādāšanai MKP, piemēram, tās izmetot no transportlīdzekļa valsts muitas teritorijas iekšienē. Šādi faktiskie apstākļi novērtējami kā muitas kontroles apiešana, valsts muitas robežu šķērsojot vietā, kur netiek veikta muitas kontrole. Attiecīgi par kontrabandas izdarītāju ir atzīstama persona, kura šīs preces no transportlīdzekļa ir izmetusi.

[605] Смоляков П. Н. Уголовно-правовая характеристика контрабанды. Автореф. канд. юрид. наук. Москва: 2003, с. 25. Citēts pēc: Журавлева Е. М., Яни П. С. 2005, с. 13.

Tiesu praksē vairākkārt iztiesātas krimināllietas, kad kontrabanda izdarīta, izmantojot vilcienu. Tā brīža raksturošanai, ar kuru preces atzītas par nelikumīgi ievestām valsts muitas teritorijā, netiek izmantoti nepārprotami formulējumi un ne vienmēr kontrabandas kā pabeigta noziedzīga nodarījuma kvalifikācija ir pareiza un ne vienmēr pareizi arī tiek identificēti tās izdarītāji.[606]

---

[606] Daugavpils tiesas 2017. gada 11. decembra spriedumā krimināllietā Nr. 11820000414 sniegtajā noziedzīga nodarījuma aprakstā precīzi norādīts, ka cigaretes ar Baltkrievijas akcīzes markām, kas bija noslēptas vilcienu vagonu apakšas ārpusē, tika pārvestas "pāri valsts robežai virzienā no Baltkrievijas Republikas uz Latvijas Republiku caur [..] Indras [..] dzelzceļa robežkontroles punktu [..], jo muitas kontroles laikā [..] vilciena sastāvā paslēptās cigaretes netika atklātas". Šis MKP atrodas iekšzemē. Pēc tam vilciena mašīnists, kurš bija iesaistīts organizētajā grupā, ar vilcienu turpināja kustību pa Latvijas teritoriju, bet pēc tam to apstādināja starp stacijām un divas no personās, kas līdzdarbojās šajā organizētajā grupā, no vilciena vagonu apakšas atvienoja tur iepriekš piestiprinātās cigaretes. Attiecīgi kontrabanda organizētā grupā pamatoti atzīta par pabeigtu, jo cigaretes nelikumīgā brīvā apgrozībā nokļuva, tam izbraucot no MKP. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

Arī atbilstoši Zemgales rajona tiesas 2019. gada 2. janvāra spriedumā krimināllietā Nr. 11829003617 sniegtajam noziedzīga nodarījuma aprakstam vilciens, kurā tā elektromehāniķis bija noslēpis cigaretes ar Baltkrievijas akcīzes markām, "iebrauca [..] Latvijas Republikas muitas teritorijā, šķērsojot Latvijas Republikas sauszemes robežu Indras dzelzceļa robežkontroles punktā [..], tādējādi ieceļoja Latvijas Republikā no Baltkrievijas Republikas". Pēc tam, vilcienam turpinot kustību pa Latvijas teritoriju, viņš cigaretes izmeta no vilciena, bet tās savāca persona, ar kuru viņi sākotnēji bija vienojušies par cigarešu nelikumīgo ievešanu. Kaut arī norādīts vienīgi, ka viņš nav paziņojis muitas un Valsts robežsardzes amatpersonām par vilcienā esošajām deklarējamajām precēm, bet nekas nav minēts par muitas kontroles veikšanu, kontrabanda pareizi atzīta par pabeigtu, jo cigaretes nelikumīgā brīvā apgrozībā nokļuva, tam izbraucot no MKP. Taču otro personu nebija pamata atzīt par līdzizdarītāju, jo brīdī, kad viņš savāca cigaretes, tās jau nelikumīgi atradās Latvijas Republikas muitas teritorijā un nekādas darbības kontrabandas objektīvās puses realizēšanai viņš nebija veicis. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

Atbilstoši Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2017. gada 6. jūnija spriedumā krimināllietā Nr. 11518009615 sniegtajam noziedzīga nodarījuma aprakstam vilciena mašīnists Krievijā ieguva cigaretes ar Krievijas akcīzes markām un noslēpa lokomotīves centrālajā gaisa sistēmā, pēc tam vilciens "iebrauca Latvijas Republikā no Krievijas Federācijas, šķērsojot Latvijas Republikas valsts robežu Kārsavas muitas kontroles punktā" un tādējādi mašīnists cigaretes "ieveda Latvijas Republikas muitas teritorijā". Pēc MKP atstāšanas mašīnists ar vilcienu cigaretes nelikumīgi "pārvadāja pa Latvijas Republikas muitas teritoriju" un, izmantojot savu palīgu, kurš nezināja par mašīnista noziedzīgo nodomu, cigaretes pa lokomotīves durvīm no vilciena nodeva trešajai personai. Kaut arī nekas nav minēts par muitas kontroles veikšanu, kontrabanda pareizi atzīta par pabeigtu, jo līdz ar vilciena izbraukšanu no MKP, kas atrodas iekšzemē, cigaretes bija nokļuvušas nelikumīgā brīvā apgrozībā. Attiecīgi arī par vainīgu pareizi tika atzīts tikai mašīnists, kurš šajā brīdī vilcienu vadīja. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

Rēzeknes tiesas 2018. gada 8. februāra spriedumā krimināllietā Nr. 15890024417 sniegtais noziedzīga nodarījuma apraksts konstruēts analoģiski. Šajā gadījumā mašīnists cigaretes ar Krievijas akcīzes markām bija noslēpis lokomotīves augšējā difuzora lūkā un starp ventilācijas dzesēšanas žalūziju vērtnēm, pēc kā vilciens iebrauca "no Krievijas Federācijas teritorijas Latvijas Republikas muitas teritorijā – muitas kontroles punktā "Kārsava"". Arī šis MKP atrodas iekšzemē. Taču kontrabanda nepamatoti tika kvalificēta kā pabeigta, jo muitas fiziskās kontroles laikā cigaretes šajā MKP tika atklātas un nelikumīgā brīvā apgrozībā nenokļuva. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

Savukārt atbilstoši Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2020. gada 22. oktobra spriedumā krimināllietā Nr. 11518000617 sniegtajam noziedzīga nodarījuma aprakstam vilciena pavadone Baltkrievijā iegādājās cigaretes ar Baltkrievijas akcīzes markām un noslēpa tās kupejā, pēc tam vilciens "iebrauca Latvijas Republikas muitas teritorijā, šķērsojot Latvijas Republikas sauszemes robežu" un tādējādi vilciena pavadone "ieveda muitošanai pakļautās preces Latvijas Republikas muitas teritorijā". Norādīts, ka viņa nav paziņojusi muitas un Valsts robežsardzes amatpersonām par savā bagāžā esošajām deklarējamajām precēm, bet nekas nav minēts par muitas kontroles veikšanu. Kaut arī nepareizi norādīts, ka kontrabanda ir notikusi ar valsts robežas šķērsošanas brīdi, kontrabanda pamatoti atzīta par pabeigtu, jo cigaretes tā arī netika deklarētas, bet, vilcienam dodoties atpakaļceļā uz Baltkrieviju, kādā no dzelzceļa stacijām Latvijas teritorijā tika nodotas trešajai personai. Attiecīgi arī par vainīgu pareizi atzīta tikai vilciena pavadone, kura šīs cigaretes bija laidusi nelikumīgā brīvā apgrozībā, neizpildot pienākumu deklarēt preces. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

Turpretī atbilstoši Daugavpils tiesas 2018. gada 4. decembra spriedumā krimināllietā Nr. 11824001716 sniegtajam noziedzīga nodarījuma aprakstam nav secināms, ar kuru brīdi tieši tiesas ieskatā valsts muitas robeža ir šķērsota. Mašīnists un viņa palīgs, atrodoties Baltkrievijā, lokomotīves dzesēšanas šahtā noslēptā cigaretes ar

Autora ieskatā pretēji tiesu praksē konsekventi lemtajam[607] nav pamata inkriminēt pabeigtu kontrabandu, ja muitošanai pakļautās preces nelikumīgi tiek pārvietotas caur Starptautiskajā lidostā "Rīga" ierīkotā MKP "zaļo" koridoru, ja, veicot muitas kontroli, turpat tiek veikta personas bagāžas pārbaude. "Zaļā" koridora šķērsošanu nevar uzskatīt par brīdi, ar kuru nedeklarētās preces būtu atstājušas pirmo muitas iestādi, tādējādi nonākot nelikumīgā brīvā apgrozībā, jo "zaļais" koridors ir viens no muitas kontroles efektivizēšanas paņēmieniem, turklāt kustība caur to notiek muitas amatpersonu klātbūtnē. Savukārt vienā no nolēmumiem, saskaņā ar kuru preces Latvijas Republikas muitas teritorijā nelikumīgi nonāca pēc to piegādes ar kuģi, kontrabanda pamatoti tika atzīta par pabeigtu un pareizi tika noteikts tās izdarītājs,[608] bet citā jau analizētā nolēmumā sniegtajā noziedzīga nodarījuma aprakstā vispār konkrētāk nav aprakstīta preču atrašanās nelikumīgā brīvā apgrozībā Latvijas Republikas muitas teritorijā, lai būtu iespējams spriest par šī noziedzīgā nodarījuma stadiju.[609]

Baltkrievijas akcīzes markām, pēc kā vilciens "šķērsoja Latvijas Republikas valsts robežu no Baltkrievijas Republikas puses un ieveda noslēptos tabakas izstrādājumus", vēlāk "iebrauca Indras muitas kontroles punktā" un pēc tam, kad vilciens bija izbraucis no Indras MKP, kas atrodas iekšzemē, mašīnists turpināja vadīt vilcienu, bet viņa palīgs cigaretes pa lokomotīves durvīm izmeta ārā. Neraugoties uz to, kontrabanda pareizi atzīta par pabeigtu, jo pēc tam, kad tika veikta lokomotīves vizuālā kontrole MKP, kuras laikā cigaretes netika atklātas, vilciens izbrauca no MKP, tādējādi cigaretēm nelikumīgi nokļūstot brīvā apgrozībā. Attiecīgi arī pareizi abas personas atzītas par līdzizdarītājiem, jo abas iesaistījās kontrabandas objektīvās puses realizēšanā. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

[607] Jau minētajā Rīgas rajona tiesas 2019. gada 8. janvāra spriedumā krimināllietā Nr. 15840000118 ietvertajā noziedzīga nodarījuma aprakstā ir norādīts, ka personas nodarījums, tai šķērsojot Latvijas Republikas muitas teritorijas robežu caur "zaļo" koridoru, tādējādi apliecinot, ka pie tās neatrodas muitošanai pakļautas preces, kuras būtu jādeklarē, ir konstatēts muitas kontroles laikā. Taču citos spriedumos, piemēram, Rīgas rajona tiesas 2016. gada 11. aprīļa spriedumā krimināllietā Nr. 15890003816, 2016. gada 24. maija spriedumā krimināllietā Nr. 15890069915, 2016. gada 15. novembra spriedumā krimināllietā Nr. 15890026515, 2020. gada 25. maija spriedumā krimināllietā Nr. 15840063119, 2022. gada 16. jūnija spriedumā krimināllietā Nr. 15840002322, 2022. gada 8. augusta, 2022. gada 23. augusta spriedumā krimināllietā Nr. 15840036622 spriedumā krimināllietā Nr. 15840000122 nav norādīts, kādos apstākļos preču nelikumīgā ievešana valsts muitas teritorijā ir konstatēta, aprobežojoties ar vispārīgu frāzi, ka persona šķērsojusi "zaļo" koridoru, tādā veidā muitai apliecinot, ka bagāžā neatrodas deklarējamas preces, vai nepaziņojot muitai par bagāžā esošām deklarējamām precēm.

[608] Atbilstoši jau minētajam Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2015. gada 17. novembra spriedumam krimināllietā Nr. 15890016414 Rīgas ostā no Sanktpēterburgas ostas ienāca kuģis, uz kura klāja atradās konteiners ar cigaretēm bez Latvijas Republikas akcīzes markām, kas tika novietos universālajā terminālī. Pēc notiesātā, kuram šīs cigaretes piederēja, lūguma muitas brokere, kura nezināja par viņa noziedzīgo nodomu, sagatavoja importa deklarāciju, izmantojot apsūdzētā iesniegtos pavaddokumentus, saskaņā ar kuriem konteinerā atradās koksnes briketes. Muitas brokere sagatavoto importa deklarāciju iesniedza MKP, savukārt apsūdzētais veica saskaņā ar to aprēķināto nodokļu nomaksu, pēc kā muitas amatpersonas pieņēma lēmumu veikt konteinera fizisko kontroli. Ievērojot minēto, tika atļauts konteineru izvest no universālā termināla un nogādāt MKP fiziskās kontroles veikšanai. Apsūdzētais nolīga šoferi, kurš nezināja par viņa noziedzīgo nolūku, un uzticēja viņam savākt konteineru un nogādāt to MKP. Kad šoferim tika izsniegts attiecīgais konteiners un tas tika izvests no universālā termināla, apsūdzētais viņam norādīja, ka konteiners ir jānogādā Rojā, ko šoferis arī izdarīja, tādējādi cigaretēm nonākot nelikumīgā brīvā apgrozībā. Ņemot vērā, ka Muitas kriminālpārvaldes amatpersonas konteineru ar cigaretēm arī izņēma šajā vietā, kur tam nebija ļauts atrasties, noziedzīgais nodarījums pamatoti tika kvalificēts kā pabeigta kontrabanda lielā apmērā.

[609] Jau pieminētajā Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 18. februāra spriedumā krimināllietā Nr. 15890009716 sniegtajā noziedzīga nodarījuma aprakstā detalizēti raksturotas darbības, kas veiktas, lai noslēptu no Kanādas importējamo preču patieso vērtību (nav norādīts šo darbību mērķis samazināt uz precēm attiecināmo nodokļu apmēru sakarā ar to laišanu brīvā apgrozībā, kas arī pamatotu inkriminētā radītā kaitējuma apmēru), taču nav ietverta nekāda informācija par šo preču virzību Latvijas Republikas muitas teritorijā, aprobežojoties ar frāzi, ka notiesātais pārstāvamā uzņēmuma interesēs "pasūtīja un Latvijas Republikā jūras konteinera sūtījumā [..] tika nogādātas sekojošas preces", un par muitas amatpersonu pieņemtajiem lēmumiem attiecībā uz tām pēc viltotās importa

Toties tiesu spriedumos, kas atspoguļo raksturīgākos kontrabandas gadījumus, proti, preču nelikumīgu ievešanu valsts muitas teritorijā caur "zaļo" robežu, caur robežkontroles punktu vai caur MKP uz sauszemes valsts muitas robežas, netiek atspoguļoti apsvērumi, kas liecinātu par kontrabandas pabeigtības brīža izvērtējumu konkrēto faktisko apstākļu kontekstā, bet atbilstoši krimināltiesību doktrīnai preču ievešana valsts muitas teritorijā vienmēr saistīta ar to faktisku nogādāšanu Latvijas Republikas muitas teritorijā. Turklāt ne vienmēr noziedzīgā nodarījuma aprakstā tiek iekļauti preču nelikumīgās pārvietošanas atklāšanas apstākļi, konkrēti norādot, kad un kur tas ir noticis, lai varētu spriest par to, vai attiecīgās preces ir nonākušas nelikumīgā brīvā apgrozībā, respektīvi, vai tās ir pārvietotas tālāk par pirmo muitas iestādi.[610] Turklāt spriedumos nereti tiek norādīts, ka no muitas kontroles noslēptu preču esamības fakts konstatēts padziļinātās (fiziskās) muitas kontroles laikā, kas liecina par to, ka preces nav izvestas no MKP teritorijas, respektīvi, no pirmās muitas iestādes, lai varētu atzīt, ka tās būtu laistas nelikumīgā brīvā apgrozībā.[611]

Tādēļ jāatzīst, ka faktiskie apstākļi netiek adekvāti novērtēti atbilstoši nozares tiesiskajam regulējumam un dalībvalstīm saistošajai EST judikatūrai, lai gan dalībvalstīm ES tiesību pārākuma principa efektīvai darbībai nacionālās tiesību normas ir jāinterpretē atbilstoši EST lemtajam.[612]

Aplūkotajos spriedumos neviena persona netika atzīta par vainīgu nepabeigtas kontrabandas izdarīšanā. Taču, izvērtējot spriedumos pieejamo informāciju par noziedzīgo nodarījumu izdarīšanas apstākļiem, autora ieskatā gadījumos, kad muitošanai pakļautās preces ir

deklarācijas saņemšanas. Tādēļ nav pamata secināt, ka preces būtu izlaistas nelikumīgā brīvā apgrozībā, lai atzītu, ka kontrabanda ir pabeigta.

[610] Piemēram, jau minētajā Krāslavas rajona tiesas 2015. gada 13. oktobra spriedumā krimināllietā Nr. 15890003715, Rēzeknes tiesas 2018. gada 21. aprīļa spriedumā krimināllietā Nr. 15890004017 un Alūksnes rajona tiesas 2017. gada 9. oktobra spriedumā Nr. 11822001017, kā arī Daugavpils tiesas 2016. gada 14. septembra spriedumā krimināllietā Nr. 15890036015, 2018. gada 24. janvāra spriedumā krimināllietā Nr. 15890013015, 2022. gada 29. augusta spriedumā krimināllietā Nr. 15840037121 un Rēzeknes tiesas 2017. gada 13. jūnija spriedumā krimināllietā Nr. 15890017716 faktisko apstākļu izklāsts aprobežojas ar norādi par to, ka noslēptās preces tika nelikumīgi ievestas Latvijas Republikas muitas teritorijā. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

[611] Piemēram, jau minētajā Rēzeknes tiesas 2021. gada 17. decembra spriedumā krimināllietā Nr. 15840026018, 2016. gada 12. decembra spriedumā krimināllietā Nr. 15890060915, Daugavpils tiesas 2016. gada 21. novembra spriedumā krimināllietā Nr. 15890021616, 2018. gada 12. marta spriedumā krimināllietā Nr. 15890011914, 2020. gada 17. februāra spriedumā krimināllietā Nr. 15840021419, 2021. gada 9. marta spriedumā krimināllietā Nr. 15840012821, kā arī Rēzeknes tiesas 2016. gada 23. marta spriedumā krimināllietā Nr. 15890057615, 2017. gada 31. janvāra spriedumā krimināllietā Nr. 15890018916, 2022. gada 20. jūnija spriedumā krimināllietā Nr. 15840103320 un Daugavpils tiesas 2017. gada 26. janvāra spriedumā krimināllietā Nr. 15890021015 papildus tiek norādīts, ka pēc iebraukšanas MKP transportlīdzeklis ir novirzīts padziļinātajai (fiziskajai) muitas kontrolei, kuras laikā ir atklātas un izņemtas noslēptās preces. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

[612] Iztulkojot nacionālās tiesību normas, ir jāņem vērā valsts starptautiskās saistības, ko cita starpā nosaka valstij saistošo pārnacionālo tiesu nolēmumos ietvertās atziņas (Neimanis J. 2004, 156.–157. lpp.). Turklāt tiesību teorijā pamatoti tiek nostiprināta atziņa, ka ECT, EST un ST judikatūra ir patstāvīgais tiesību avots (Rezevska D. Judikatūra kā tiesību avots: izpratne un pielietošana. Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Biļetens, 2010, Nr. 1, 31. lpp.).

nelikumīgi pārvietotas caur MKP, kas atrodas uz sauszemes valsts muitas robežas, pabeigtu kontrabandu bija pamats konstatēt tikai divās krimināllietās.[613]

Savukārt, valsts muitas robežu nelikumīgi šķērsojot caur "zaļo" robežu, pamatoti vienmēr tiek konstatēta pabeigta kontrabanda, jo šajos gadījumos preču nelikumīgās pārvietošanas brīdī muitas kontrole faktiski netiek veikta.[614] Tādēļ atzīstams, ka līdz ar "zaļās" robežas šķērsošanu preces ir nonākušas nelikumīgā brīvā apgrozībā.

Paradoksālā kārtā vairākos spriedumos ir nepārprotami atzīts, ka preču ievešana valsts muitas teritorijā nav notikusi, taču, neraugoties uz to, personas ir notiesātas par pabeigtas kontrabandas izdarīšanu.[615] Minētais jo sevišķi attiecināms uz vairākiem pēdējo gadu kasācijas instances tiesas nolēmumiem. Tajos LR AT Krimināllietu departaments, atsaucoties uz EST judikatūru, nepārprotami ir paudis, ka nav pamatots VID mantiskā kaitējuma kompensācijas pieteikums ar lūgumu piedzīt kontrabandas rezultātā nenomaksātos nodokļus gadījumos, kad preces ir aizturētas pirmajā muitas iestādē. Vienlaikus nav ņemtas vērā no EST sniegtās tiesību normu interpretācijas atvasināmās atziņas, kas liecina par brīdi, ar kuru preču pārvietošana un tātad arī kontrabanda kā noziedzīgs nodarījums ir pabeigta.

---

[613] Atbilstoši jau minētajā Krāslavas rajona tiesas 2015. gada 30. novembra spriedumā krimināllietā Nr. 15890008214 sniegtajam noziedzīga nodarījuma aprakstam cigaretes ar Krievijas akcīzes nodokļa markām, tās noslēpjot no muitas kontroles, tika nelikumīgi ievestas Latvijas Republikas muitas teritorijā no Baltkrievijas caur MKP. Muitas amatpersonas kontrabandas faktu neatklāja laikā, kamēr cigaretes vēl nebija atstājušas pirmo muitas iestādi, bet gan tās tika konstatētas iekšzemē, kad tās jau bija nodotas citai personai un noglabātas tās automašīnā. Konkrētajā gadījumā pret kontrabandas izdarītāju kriminālprocess bija izdalīts atsevišķā lietvedībā, bet šī cita persona tika atzīta par vainīgu pabeigtas kontrabandas atbalstīšanā.

Savukārt atbilstoši jau minētajā Rēzeknes tiesas 2015. gada 11. novembra spriedumā krimināllietā Nr. 15890023114 ietvertajam noziedzīga nodarījuma aprakstam notiesātais bija vienojies ar izmeklēšanā nenoskaidrotām personām Krievijā par to, ka tās kravas automašīnā, kas atradās Krievijā, noslēps cigaretes ar Baltkrievijas un Krievijas akcīzes nodokļa markām. Saskaņā ar notiesātā noziedzīgo nodomu pēc viņa lūguma uz Krieviju, lai atvestu kravas automašīnu ar cigaretēm, devās šoferis, kurš šajā kriminālprocesā pie kriminālatbildības netika saukts. Tur izmeklēšanā nenoskaidrota persona viņam iedeva kravas automašīnas atslēgas un parādīja, kur tā atrodas. Pēc tam šoferis saskaņā ar apsūdzētā norādījumiem nogādāja cigaretes Rīgā, pirms tam šķērsojis valsts robežu. Saskaņā ar spriedumā norādīto notiesātais, "nepaziņojot muitas amatpersonām par deklarējamo [..] cigarešu esamību, tās slēptā veidā un izvairoties no muitas kontroles, tas ir, nedeklarējot [..]", ieveda Latvijas Republikas muitas teritorijā. Ņemot vērā, ka cigaretes tika atklātas iekšzemē, tad pamatoti ir konstatēta pabeigta kontrabanda lielā apmērā.

[614] Piemēram, jau minētais Daugavpils tiesas 2021. gada 24. septembra spriedums krimināllietā Nr. 11824001921, 2019. gada 31. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 11824003219, 2018. gada 18. aprīļa spriedums krimināllietā Nr. 11824003617 un Vidzemes rajona tiesas 2018. gada 24. augusta spriedums krimināllietā Nr. 11822000617, kā arī Daugavpils tiesas 2020. gada 6. jūlija spriedums krimināllietā Nr. 11824002419. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

[615] Jau minētā Rēzeknes tiesas 2017. gada 31. janvāra sprieduma krimināllieta Nr. 15890018916 motīvu daļā fiksēts, ka cigaretes "Latvijā (Kopienas teritorijā) nav ievestas minētās regulas Nr.2913/92 tiesību normu izpratnē, un [..] cigaretes tika aizturētas un konfiscētas (netika laistas brīvā apgrozībā) [..]". Alūksnes rajona tiesas 2017. gada 5. jūnija spriedumā krimināllietā Nr. 11822000816 un Alūksnes rajona tiesas 2017. gada 14. augusta spriedumā krimināllietā Nr. 11822000117 sniegtajos noziedzīgo nodarījumu aprakstos norādīts, ka muitošanai pakļautās preces "faktiski nenonāca Eiropas Savienības dalībvalsts teritorijā, jo tika konfiscētas pirmajā muitas iestādē ([..] robežkontroles punktā), neškērsojot muitas kontroles punktu, un preces tādējādi nenokļuva apgrozījumā [..]". Rēzeknes tiesas 2017. gada 30. jūnija spriedumā krimināllietā Nr. 15890073515 motīvu daļā fiksēts, ka mantiskā kaitējuma kompensācija ir noraidāma, jo atbilstoši pastāvošajai tiesu praksei "nevar piedzīt no vainīgās personas izdevumus preci, kura reāli nav pārvesta pāri Latvija Republikas muitas robežai".

Piemēram, jau iepriekš minētajā LR AT Krimināllietu departamenta 2016. gada 8. jūnija lēmumā lietā Nr.SKK-323/2016 konstatēts, ka persona ar transportlīdzekli ieceļoja Latvijā no Baltkrievijas, iebraucot MKP "Silene", kur aizpildīja akcīzes preču pārvietošanas pieteikumu, norādot, ka pārved 1000 l degvielas, 0,5 l alkoholisko dzērienu un 40 cigaretes. Padziļinātās muitas kontroles laikā tika konstatēts, ka puspiekabē zem grīdas plāksnēm izveidotā slēpnī ievietotas 328400 cigaretes ar Baltkrievijas akcīzes markām. Nedeklarētās preces tika izņemtas un konfiscētas muitas kontroles laikā. Kasācijas instances tiesa konstatēja, ka preces nav šķērsojušas muitas iestādes teritorijas robežu, bet gan palikušas tās rīcībā, tādējādi precēm netiekot laistām nelikumīgā brīvā apgrozībā. Vēl vairāk – tiesa norādīja, ka preces Kopienas Muitas kodeksa izpratnē nav ievestas Kopienas muitas teritorijā.

Savukārt, judikatūras datu bāzē iekļaujot jau pieminēto 2018. gada 9. novembra lēmumu lietā Nr. SKK-240/2018, kurā tika izvērtēta robežkontroles punkta inspektora un vecākā muitas uzrauga vaina valsts amatpersonas bezdarbības pieļaušanā saskaņā ar KL 319. panta otro daļu, kā rezultātā netika novērsta kontrabanda, tam pievienota tēze, kurā norādīts, ka "preces ir ievestas Latvijas Republikas teritorijā tad, ja tās ir aizturētas aiz pirmās muitas iestādes".

4.4. Kontrabandas subjektīvās pazīmes

4.4.1. Kontrabandas subjekts

4.4.1.1. Kontrabandas izdarītājs

Nav kādu interešu apdraudējuma, ja nav nodarījuma un attiecīgi personas, kura to ir izdarījusi, respektīvi, noziedzīga nodarījuma subjekta, kuram piemīt Krimināllikumā noteiktās īpašības, kas to ļauj saukt pie kriminālatbildības.[616]

Krimināltiesībās izdala vispārējo subjektu, kuru saskaņā ar KL 11., 13. pantu raksturo pieskaitāmība un vismaz 14 gadu vecums, un speciālo, kam bez iepriekš nosauktajām piemīt arī citas jau no attiecīgās tiesību normas dispozīcijas izrietošas pazīmes.

Latvijas krimināltiesībās kontrabandas subjekta identificēšanā problemātika līdz šim nav saskatīta un tam izvirzītas vienīgi vispārējā subjekta prasības,[617] respektīvi, tiek uzskatīts, ka Krimināllikumā nav paredzētas kādas papildu konstatējamas pazīmes, kas raksturotu subjektu un būtu obligātas personas saukšanai pie kriminālatbildības. Šāda pieeja bija nostiprināta jau padomju

[616] Uzsverot subjekta nozīmi noziedzīga nodarījuma krimināltiesiskajā novērtējumā, tā sastāva analīze savulaik tika sākta, pievēršoties tieši šai pazīmei. Sk. P. Minca grāmatas uzbūvi, noteiktā secībā izkārtojot krimināltiesību vispārīgās daļas jautājumu izpētei veltītās nodaļas: Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. 2005.

[617] Krastiņš U. 1999, 23. lpp.; Loskutovs A., Judins A. 2000, 95. lpp.; Mežulis D. 2001, 140. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2007, 89. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 417., 421. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 97. lpp.

krimināltiesībās.[618] Arī Krievijas krimināltiesību literatūrā konsekventi norādīts, ka kontrabandu var izdarīt ikviena pieskaitāma un krimināltbildības vecumu sasniegusi persona.[619]

Parasti preču starptautiskā apritē tās pilnvērtīgai nodrošināšanai tiek iesaistīts liels skaits personu, kurām attiecīgie normatīvie tiesību akti, kas regulē konkrēto preču pārvietošanas kārtību, atkarībā no šo personu uzdevumiem un lomas paredz dažādu statusu un attiecīgi atšķirīgu tiesību un pienākumu loku, piemēram, preču īpašnieks, muitas brokeris, deklarētājs, kravas ekspeditors, arī transportlīdzekļa, ar kuru preces tiek pārvietotas, vadītājs. Autora ieskatā šie apstākļi dod pamatu diferencēt kontrabandas subjektu atkarībā no preču pārvietošanas vietas un veida, to vienlaikus vērtējot kontrabandas pabeigtības brīža kontekstā.

Saskaņā ar KL 17. pantu noziedzīga nodarījuma izdarītājs ir persona, kas to pati tieši izdarījusi vai tā izdarīšanā izmantojusi citu personu, kura nav saucama pie krimināltbildības. Atbilstoši KL 190. panta pirmās daļas dispozīcijā raksturotā nodarījuma formulējumam kontrabandas izdarītājs neapšaubāmi ir persona, kura preces ir pārvietojusi pāri valsts muitas robežai. Tā ir persona, kura preces ir fiziski nogādājusi otras valsts muitas teritorijā, jo kontrabanda ir pabeigta tikai ar preču atrašanās vietas mainīšanu, proti, ar to nokļūšanu nelikumīgā brīvā apgrozībā otras valsts muitas teritorijā. Taču jāņem vērā, ka arī apstākļi, kas nosaka šīs pārvietošanas pretlikumīgumu un kas var būt saistīti ar speciālajos normatīvajos tiesību aktos noteiktās preču starptautiskās aprites kārtības pārkāpumiem, veido kontrabandas objektīvo pusi, ko var izdarīt dažādas personas.

Doktrīnas nostādnei par kontrabandas izdarītāju kā vispārējo subjektu jāpiekrīt gadījumos, kad **preces tiek nelikumīgi pārvietotas caur „zaļo" robežu**. Muitu neinformējot par preču kustību, netiek uzsākts muitošanas process un tajā iesaistītās personas reāli neiesaistās muitas tiesiskajās attiecībās saistībā ar konkrētajām precēm. Tādēļ to nelikumīga pārvietošana pāri valsts muitas robežai ir saistīta vienīgi ar fizisku piepūli, ko var izdarīt jebkura persona.

Tāpat, ja **preces tiek pārvietotas caur MKP, nedeklarējot tās un attiecīgi tām nepiemērojot muitas procedūru**, pie krimināltbildības kā vispārējais subjekts ir saucama persona, kura tās ir fiziski pārvietojusi pāri valsts muitas robežai. Ņemot vērā, ka arī šajā gadījumā muitošanas process faktiski netiek uzsākts, jebkura persona, ievērojot fizisko personu pārvietošanās noteikumus pāri valsts robežai, preces var nelikumīgi ievest valsts muitas teritorijā vai izvest no tās.

[618] Latvijas PSR Krimināltkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A. Niedres visp. red. Rīga: Avots, 1982, 249., 249. lpp.
[619] Михайлов В. И., Федоров А. В. 1999, с. 57; Бойко А. И., Родина Л. Ю. 2002, с. 179; Волженкин Б. В. 2007, с. 561; Русанов Г. А. 2011, с. 72.

Ievērojot iepriekš pamatoto KL 190. panta pirmās daļas dispozīcijas blanketo raksturu, citādi ir novērtējama situācija, ja **preces tiek pārvietotas caur MKP, tām piemērojot muitas procedūru**. Šādos apstākļos tiek uzsākts muitošanas process un, lai preces tiesiski pārvietotu pāri valsts muitas robežai, personai apņemas ievērot noteiktu kartību, precīzāk, aizpildīt un iesniegt muitas deklarācija, norādot ziņas par pārvietojamām precēm un muitas procedūru, kuru tām ir paredzēts piemērot. Ievērojot Savienības Muitas kodeksa 170. panta 1. punktu, muitas deklarāciju var iesniegt ikviena persona, kas spēj nodrošināt visu informāciju, kura ir vajadzīga, lai varētu piemērot noteikumus, ar ko reglamentē muitas procedūru, attiecībā uz kuru preces ir deklarētas. Savukārt 5. panta 15. punktā definējot deklarētāja jēdzienu, precizēts, ka tā ir persona, kura iesniedz muitas deklarāciju savā vārdā, vai persona, kuras vārdā deklarācija tiek iesniegta.

Šajā sakarā būtiski norādīt uz tādu muitas tiesību institūtu kā pārstāvība, proti, ikviena persona var sev noteikt pārstāvi muitā, kas regulēts Savienības Muitas kodeksa 18. panta 1. punktā. Ja šis pārstāvis rīkojas citas personas vārdā un uzdevumā, tā tiek atzīta par tiešo pārstāvību. Savukārt, ja šis pārstāvis rīkojas savā vārdā, bet citas personas uzdevumā, tā tiek atzīta par netiešo pārstāvību. Tātad tiešās pārstāvības gadījumā deklarētājs ir pilnvarotājs, jo darbības tiek veiktas viņa vārdā, bet netiešās pārstāvības gadījumā – pilnvarnieks, jo tas darbības veic pats savā vārdā.

Tieši no deklarētāja rīcības ir atkarīga preču ievešanas likumība, jo deklarētājs muitas iestādei sniedz visas nepieciešamās ziņas par precēm, kuras paredzēts pārvietot pāri valsts muitas robežai.[620] Iesniedzot muitas deklarāciju, tiek apstiprināts tajā norādīto ziņu patiesums jeb reāli pārvietot paredzēto un deklarācijā norādīto preču atbilstība. Deklarāciju pieņem muitas amatpersona un tieši uz tās pamata preces arī tiek izlaistas. Pie tam Savienības Muitas kodeksa 15. panta 2. punktā deklarētājam uzlikts pienākums atbildēt par deklarācijā norādīto ziņu pareizību un pilnīgumu, un muitai sniegto ziņu apliecinošo dokumentu autentiskumu.

Piemēram, saskaņā ar 1956. gada Ženēvas konvenciju „Par kravu starptautisko autopārvadājumu līgumu”[621] pārvadātājs atbild par kravu un tās pārvietošanu pārvadājuma laikā neizmainītā veidā un daudzumā, taču pārvadātāja pienākumos atbilstoši konvencijas 11. panta pirmajai un otrajai daļai neietilpst pārbaudīt pavadzīmei pievienoto ar muitas formalitāšu kārtošanu saistīto dokumentu un informācijas precizitāti un atbilstību prasībām. Saskaņā ar konvencijas 8. panta pirmo daļu, pat pieņemot kravu, pārvadātājam ir pienākums tikai pārbaudīt pavadzīmes ierakstu atbilstību iesaiņojumu skaitam, apzīmējumiem un numuriem un kravas un tās iepakojuma ārējo izskatu.

[620] Gulbis A., Čevers A. 2014, 281. lpp.
[621] Konvencija par kravu starptautisko autopārvadājumu līgumu. Latvijas Vēstnesis, 1994. 12. janvāris, Nr. 3. [19.04.2023.]

Deklarēšanu var veikt jebkura rīcībspējīga un nepieciešamības gadījumā attiecīgi pilnvarota persona, taču saskaņā ar muitas tiesībām šāda persona iegūst īpašu statusu – deklarētājs, kam muitas lietas regulējošajos normatīvajos tiesību aktos noteikts savs tiesību un pienākumu loks. Tādēļ kontrabanda konkrētajos apstākļos ir specifisks noziedzīga nodarījuma sastāvs, kur daļu no tā objektīvās puses var izdarīt tikai speciālais subjekts.[622]

U. Krastiņš savā jaunākajā krimināltiesību vispārīgās daļas jautājumiem veltītajā monogrāfijā pamatoti norādījis, ka speciālā subjekta pazīme kopā ar pārējām noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmēm raksturo noziedzīgo nodarījumu kopumā. Tādēļ speciālās subjekts ir nepieciešama pazīme, lai kādas personas nodarījumā konstatētu attiecīgā noziedzīgā nodarījuma sastāvu.[623] Šajā gadījumā noziedzīga nodarījuma objektu var apdraudēt tikai speciālais subjekts.[624] Citiem vārdiem, krimināltatbildība Krimināllikuma Sevišķās daļas attiecīgajā normā tiek paredzēta par to, ka objektīvo pusi izpilda tieši speciālais subjekts. Tātad cita persona konkrēto nodarījumu nevar izdarīt vispār, citas personas šāds nodarījums nav sodāms vai arī krimināltatbildība par tās izdarīto nodarījumu ir paredzēta citā Krimināllikuma Sevišķās daļas normā.[625]

Praktiska nozīme noziedzīga nodarījuma sastāvā paredzēt speciālo subjektu ir tad, ja tādējādi tiek ietekmēta kvalifikācija un attiecīgi ir pamats pierādīt ar subjekta personību papildus saistītos apstākļus. Tā kā nodarījuma izdarīšana tiesību normas dispozīcijā norādītajos apstākļos vienmēr raksturo subjektu, jo viņa ārējā izpausme dod iespēju un pamatu viņu raksturot arī kā personu, autora ieskatā noziedzīga nodarījuma sastāvā ir paredzēts speciālais subjekts tikai tad, ja konkrēto nodarījumu cita persona nevar izdarīt tādēļ, ka tai nepiemīt kādas noteiktas īpašības, kas raksturo tās speciālo stāvokli un pastāv neatkarīgi no nodarījuma izdarīšanas. Citiem vārdiem, par pazīmi, kas determinē speciālo subjektu, nevar noteikt tādu, ko persona iegūst vienīgi sakarā ar konkrētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. Tādēļ noziedzīga nodarījuma sastāvā nav konstatējams speciālais subjekts, ja jebkura pieskaitāma un krimināltatbildības vecumu sasniegusi persona var izdarīt tiesību normas dispozīcijā paredzēto nodarījumu un izraisīt tajā paredzētās kaitīgā sekas.[626]

---

[622] Minētais neizslēdz deklarētāja vai pārvadātāja kā kontrabandas izdarītāja individuālu krimināltatbildību, ja tie, ievērojot KL 17. pantu, attiecīgi viens otru ir izmantojuši, lai bez viena vai otra ziņas preces nelikumīgi pārvietotu pāri valsts muitas robežai.

[623] Krastiņš U. 2014, 113. lpp.

[624] *Ibid.*, 259. lpp.

[625] Piemēram, tikai valsts amatpersona ir saucama pie krimināltatbildības saskaņā ar KL 327. panta pirmo daļu par dienesta viltojumu, respektīvi, par jebkāda dokumenta viltošanu (Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 729. lpp.). Savukārt jebkura pieskaitāma un 14 gadus sasniegusi persona ir saucama pie krimināltatbildības par dokumenta viltošanu saskaņā ar KL 275. panta pirmo daļu, par ko sankcija ir divas reizes zemāka. Turklāt šai personai krimināltatbildība iestājas tikai par tāda dokumenta viltošanu, kurš piešķir tiesības vai atbrīvo no pienākumiem (Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 528. lpp.).

[626] Gadījumos, kad persona savu statusu ieguvusi vienīgi sakarā ar nodarījuma apstākļiem, jāuzskata, ka noziedzīga nodarījuma sastāvā ir paredzēts vispārējais subjekts. Piemēram, persona, kas piedalās nelikumīgās medībās KL 112. panta "Nelikumīgas medības" kontekstā vai transportlīdzekļa faktiskais vadītājs attiecīgi 260. panta "Ceļu satiksmes noteikumu un transportlīdzekļu ekspluatācijas noteikumu pārkāpšana" kontekstā. Savulaik krimināltiesību

Jāņem vērā, ka speciālajam subjektam piemītošās īpašības var nebūt tieši norādītas dispozīcijā, bet var būt izsecināmas no tās kopumā. Sarežģītā tiesiskā realitāte liecina par to, ka atsevišķu noziedzīgu nodarījumu gadījumos, tajā skaitā kontrabandas gadījumā, viena noziedzīga nodarījuma sastāva ievaros iespējams identificēt gan vispārējo, gan speciālo subjektu. Ievērojot iepriekš izdarītos apsvērumus, **preces pārvietojot caur MKP un piesakot muitas procedūru, kontrabandas izdarīšanā ir iesaistīts deklarētāja kā speciālais subjekts, kuru raksturo īpašas pazīmes, kas saistītas ar tās nodarbošanos un muitas lietās iegūto statusu, kas personai piemīt neatkarīgi no KL 190. pantā paredzētā nodarījuma izdarīšanas**.

Ņemot vērā, ka autora ieskatā kontrabandas kriminalizēšanas slieksnis būtu saistāms ar to nodokļu apmēru, no kuru nomaksas ir notikusi izvairīšanās, nelikumīgi pārvietojot preces pāri valsts muitas robežai, tad būtiski ir konstatēt nodarījuma un kaitīgo seku savstarpējo saikni. Turpmāk raksturotā nodokļu nomaksas kārtība apstiprina cēloņsakarību starp kontrabandas izdarītāja darbību un muitas parāda[627] un citu nodokļu nomaksas pienākumu.

Atbilstoši Savienības Muitas kodeksa 77. panta 3. punktam, 81. panta 3. punktam[628] ievedmuitas un izvedmuitas nodokļa parādnieks ir deklarētājs, kas attiecināms uz gadījumiem, kad preces tiek pārvietotas caur MKP, piemērojot muitas procedūru.

Savukārt, ja muitas parāds rodas muitas lietas regulējošo normatīvo tiesību aktu neizpildes dēļ, piemēram, nelikumīgi pārvietojot preces caur „zaļo" robežu vai caur MKP, nepiemērojot muitas procedūru, tad atbilstoši Savienības Muitas kodeksa 79. panta 3., 4. punktam un 82. panta 3., 4. punktam attiecīgi par ievedmuitas un izvedmuitas parādniekiem tiek atzītas būtībā līdzīgas personu grupas. Ievedmuitas parādu ir pienākums samaksāt, pirmkārt, personai, kurai attiecīgie pienākumi bija jāpilda, bet kas netika izpildīti, otrkārt, personai, kas apzinājās vai kam bija jāapzinās, ka kāds tiesību aktos muitas jomā paredzēts pienākums nav izpildīts, un kas darbojās tādas personas uzdevumā, kurai šis pienākums bija jāpilda, vai kas piedalījās darbībā, kuras rezultātā pienākums netika izpildīts, treškārt, personai, kas ieguvusi attiecīgās preces vai bijusi to turētāja un kas apzinājās vai kam preču iegūšanas vai saņemšanas brīdī bija jāapzinās, ka kāds tiesību aktos muitas jomā paredzēts pienākums nav izpildīts. Izvedmuitas parādu ir pienākums maksāt, pirmkārt, personai, kurai attiecīgie pienākumi bija jāpilda, bet kas netika

literatūrā bija norādīts, ka KL 260. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu raksturo speciālais subjekts (Liholaja V. 2007, 51. lpp.), savukārt šobrīd uzskats ir mainījies, pamatoti atzīstot, ka šo noziedzīgo nodarījumu izdara vispārējais subjekts (Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 488. lpp.).

[627] Saskaņā ar Savienības muitas kodeksa 5. panta 18. punktā sniegto definīciju muitas parāds ir personas pienākums, respektīvi, saistība, samaksāt tāda ievedmuitas vai izvedmuitas nodokļa summu, ko piemēro konkrētām precēm saskaņā ar spēkā esošiem tiesību aktiem muitas jomā.

[628] Autora ieskatā kriminālatbildības noteikšanas kontekstā nav izšķirošanas nozīmes minētajās tiesību normās ietvertajam precizējumam, ka netiešas pārstāvības gadījumā parādnieks ir arī persona, kuras uzdevumā ir aizpildīta muitas deklarācija. Tas vērtējams kā nodrošinājums, lai valsts iespējami maksimāli novērstu ekonomiska rakstura kaitējumu, nevis kā juridisks instruments ar sodošu iedarbību.

izpildīti, otrkārt, personai, kas apzinājās vai kam bija jāapzinās, ka kāds tiesību aktos muitas jomā paredzēts pienākums nav izpildīts, un kas darbojās tādas personas uzdevumā, kurai šis pienākums bija jāpilda, treškārt, personai, kas piedalījās darbībā, kuras rezultātā pienākums netika izpildīts, un kas apzinājās vai kam bija jāapzinās, ka muitas deklarācija nav iesniegta, kaut arī to bija nepieciešams iesniegt.

Papildus norādāms, ka saskaņā ar Pievienotās vērtības nodokļa likuma 84. panta pirmo daļu par šī nodokļa maksātāju tiek atzīta persona, kura ir reģistrētā VID Pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistrā vai kurai jābūt reģistrētai un kura veic apliekamus darījumus, tajā skaitā, jebkuru preču importu atbilstoši 5. panta otrajai daļai. Savukārt 85. panta pirmajā daļā paredzēts speciāls noteikums, ka nodokli par preču importu maksā jebkura persona.

Savukārt saskaņā ar likuma „Par akcīzes nodokli" 23. panta otro daļu par akcīzes nodokļa maksātāju atzīst importētāju, kurš piesaka muitas procedūru (laišana brīvā apgrozībā), vai fizisko personu, kura ieved akcīzes preces personīgajā bagāžā. Savukārt atbilstoši 33. panta septītajai daļai, ja darbībās ar akcīzes precēm netiek ievērota normatīvajos tiesību aktos noteiktā kārtība, tajā skaitā, ja tās kontrabandas ceļā tiek ievestas no ārvalsts, kura nav ES dalībvalsts, tad no šīs personas tiek piedzīts nenomaksātais akcīzes nodoklis.

4.4.1.2. Vairāku personu piedalīšanās kontrabandas izdarīšanā

KL 190. panta otrajā daļā pastiprināta krimināltbildība par kontrabandu, ja to izdarījusi **personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās**. Saskaņā ar KL 19. pantu, lai inkriminētu šo kvalificējošo pazīmi, jākonstatē, ka preces kādā no dispozīcijā norādītajiem apstākļiem tīši un kopīgi, to apzinoties, nelikumīgi ievedušas valsts muitas teritorijā vai izvedušas no tās vismaz divas personas.

Dalībā izdarītos noziedzīgos nodarījumos visiem grupas dalībniekiem kopīgi jāpiedalās noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvās puses tiešā realizēšanā, lai gan visiem nav obligāti jāveic viena un tā pati darbība.[629] Kontrabandas sastāvs, kā jau tika norādīts iepriekš, noteiktos apstākļos, piemēram, kad preču nelikumīga pārvietošana pāri valsts muitas robežai notikusi, izmantojot viltotus dokumentus vai apzināti nepatiesi deklarējot preces, ir komplicēts, jo nodarījumu raksturo vairākas savstarpēji saistītas darbības. Ņemot vērā, ka tās var veikt dažādas personas, kontrabandas sastāvu likumsakarīgi arī var realizēt vairākas personas.[630]

[629] Krastiņš U. Grupveida nodarījumi: teorija un prakse. Jurista Vārds, 2005. 12. aprīlis, Nr. 13, 3. lpp.

[630] Šajā kontekstā atkal pievēršama uzmanība Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 18. februāra spriedumam krimināllietā Nr. 15890009716. Atbilstoši noziedzīga nodarījuma aprakstam personai tika inkriminēta motociklu, kvadraciklu un to rezerves daļu ievešana Latvijas Republikas muitas teritorijā, izmantojot viltotus piegādāto preču rēķinus, kuros tika nepatiesi norādīta preču samazināta vērtība. Secināms, ka šos dokumentus viltoja piegādātājs, taču, ņemot vērā, ka viņš pats šos dokumentus muitas maldināšanai neizmantoja, tad pamatoti kontrabanda nav atzīta par izdarītu personu grupā. Šīs personas nodarījums vērtējams kā kontrabandas atbalstīšana, taču noziedzīga nodarījuma aprakstā norādīts, ka tā netiek saukta pie krimināltbildības.

Taču gadījumos, ja kādas personas nodarījums aprobežojas ar citu personu pāri valsts muitas robežai nelikumīgi jau pārvietotu preču paņemšanu, savākšanu un tālāku nogādāšanu iekšējā tirgū, nav pamata atzīt, ka tās būtu izdarījušas jebkādu darbību, kas veido kontrabandas objektīvo pusi, ņemot vērā, ka kontrabanda ir pabeigta ar preču nelikumīgu nogādāšanu otras valsts muitas teritorijā. Tiesu praksē šis noteikums ne vienmēr tiek ievērots.[631]

---

[631] Atbilstoši noziedzīga nodarījuma aprakstam, kas sniegts jau minētajā Daugavpils tiesas 2018. gada 8. marta spriedumā krimināllietā Nr. 11824003615 trīs personas, kuras atzītas par vainīgām KL 190. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, ir piegājušas pie Latvijas un Baltkrievijas robežas, kur viena no šīm personām, palikusi atstatus, novēroja apkārti, lai informētu par citu personu tuvošanos, kamēr pārējās divas personas, atrodoties Latvijas teritorijā, paņēma kartona kārbas ar cigaretēm ar Baltkrievijas akcīzes markām, kuras iepriekš no Baltkrievijas puses bija pārmetušas divas citas izmeklēšanā nenoskaidrotas personas. Ja ir konstatēti šādi faktiskie apstākļi, tad neviena no personām, kuras atzītas par vainīgām, nav izdarījušas nekādas kontrabandas objektīvo pusi veidojošās darbības. Pastāvētu pamats konstatēt personu grupu ar tām personām, kuras nogādāja cigaretes līdz valstu robežai, ja abās robežas pusēs esošās personas būtu tieši fiziski sadarbojušās cigarešu fiziskā pārvietošanā pāri valstu robežai.

Saskaņā ar Daugavpils tiesas 2020. gada 2. novembra spriedumu krimināllietā Nr. 11824004620 divas personas ir atzītas par vainīgām KL 190. panta otrajā daļā paredzētā noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kaut arī abas šīs personas, atrodoties Latvijas teritorijā pie robežas ar Baltkrievijas pārņēma uz Latvijas Republikas muitas teritoriju jau iepriekš izmeklēšanā nenoskaidrotas personas pārmestas cigaretes bez Latvijas akcīzes markām. Šīs divas personas bija saucamas pie kriminālatbildības par nelikumīgu rīcību ar akcīzes precēm iekšzemē vai par kontrabandas atbalstīšanu, bet kontrabandas izdarītāji ir nenoskaidrotās personas.

Daugavpils tiesas 2018. gada 18. aprīļa spriedumā krimināllietā Nr. 11824003617 sniegtajā noziedzīga nodarījuma aprakstā skaidrāk ir norādīta vairāku personu tieša dalība kontrabandas objektīvās puses realizēšanā, proti, notiesātais un kāda cita persona pārnesa pār robežu cigaretes bez Latvijas akcīzes markām no Baltkrievijas uz Latvijas Republikas muitas teritoriju, tās pārņemot no pirmstiesas kriminālprocesā nenoskaidrotām personām Baltkrievijā un ar speciāli pielāgotām siksnām pārnesot pāri robežai. Šādos apstākļos personu grupā bija pamats ietvert arī tās personas, kuras pa Baltkrievijas teritoriju preces nogādāja līdz robežai. Līdzīgi kvalifikācija risināta arī Daugavpils tiesas 2021. gada 2. decembra spriedumā krimināllietā Nr. 11824003018, kad četras personas uz Latvijas un Baltkrievijas robežas pārņēma kastes ar cigaretēm bez Latvijas akcīzes markām, šīs cigaretes no Baltkrievijas teritorijas pasniedzot izmeklēšanā nenoskaidrotām personām. Arī šajā gadījumā personu grupā bija pamats ietvert arī šīs personas, kas nav darīts. Savukārt personu grupā nebija pamata ietvert piekto notiesāto personu, kurai bija uzticēts vienīgi pa rāciju brīdināt pārējos par Valsts robežsardzes amatpersonu pārvietošanos konkrētajā apkaimē, bet bija apspriežama organizētā grupā izdarītas kontrabandas inkriminēšana. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

Analoģiskas nepilnības konstatējamas arī jau minētajā Daugavpils tiesas 2020. gada 6. jūlija spriedumā krimināllietā Nr. 11824002419 – divas no trijām par personu grupā izdarīto kontrabandu notiesātās personas pārņēma cigaretes bez Latvijas akcīzes markām uz robežas, atrodoties Latvijas pusē, no izmeklēšanā nenoskaidrotām personām, kuras atradās Baltkrievijas pusē un šīs kastes viņiem pasniedza. Savukārt trešā persona palīdzēja plānot cigarešu pārvietošanas maršrutu un ar rāciju brīdināja par Valsts robežsardzes amatpersonu iespējamo ierašanos apkaimē, tādējādi nerealizējot kontrabandas objektīvo pusi. Arī šajā gadījumā personu grupā nav iekļautas personas, kuras atradās Baltkrievijas pusē, bet bija apspriežama organizētā grupā izdarītas kontrabandas inkriminēšana.

Arī Vidzemes rajona tiesai 2018. gada 11. jūnija spriedumā krimināllietā Nr. 15840000218 bija pamats konstatēt personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās izdarītu kontrabandu lielā apmērā, jo notiesātā persona un citas personas, pret kurām kriminālprocess izdalīts atsevišķā lietvedībā, ieradās pie Latvijas un Krievijas robežas, kur sagaidīja citas kriminālprocesā nenoskaidrotas personas, kuras no Krievijas puses pāri robežai padeva caurules vienu galu, bet Latvijas pusē esošās personas to satvēra un turēja. Kriminālprocesā nenoskaidrotās personas caurules vienā pusē novietoja iepakojumus ar cigaretēm ar Krievijas akcīzes markām un padeva tos Latvijas pusē esošajām personām, kuras tos ieslidināja un pieņēma Latvijas Republikas muitas teritorijā. Ņemot vērā, ka kontrabandas objektīvo pusi izdarīja visas minētās personas kopā, personu grupā bija pamats ietvert arī tā personas, kuras kriminālprocesā netika noskaidrotas. Identiski faktiskie apstākļi un autora ieskatā nepareizs risinājums attiecībā uz personu grupu noteikts arī Vidzemes rajona tiesas 2018. gada 10. jūlija sprieduma krimināllietā Nr. 15840013018. Tādi paši faktiskie apstākļi ir konstatēti arī Vidzemes rajona tiesas 2018. gada 8. jūnija spriedumā krimināllietā Nr. 15890034216, toties šajā gadījumā personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās pamatoti ir iekļautas visas iesaistītās personas.

Personu grupas dalībnieki nav pareizi noteikti arī jau pieminētajā Rēzeknes tiesas 2015. gada 11. novembra spriedumā krimināllietā Nr. 15890023114. Ievērojot norādītos faktiskos apstākļus, bija pamats inkriminēt kontrabandu personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās notiesātajam ar izmeklēšanā nenoskaidrotajām personām Krievijā, jo šīs personas noslēpa cigaretes kravas automašīnā un nodeva to noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā iesaistītajam šoferim.

Kontrabandas kā grupveida nodarījuma kontekstā ir aktuāla krimināltiesību teorijā un tiesu praksē jau aprobētā tēze saistībā ar svešas kustamas mantas nolaupīšanas kvalifikāciju, kad, pastāvot kopīgam nodomam, pie krimināLatbildības par visu iegūto priekšmetu nolaupīšanu tiek sauktas visas personas, kas piedalījušās noziedzīga nodarījuma objektīvās puses izpildē, neraugoties uz to, cik un kurus priekšmetus katrs grupas dalībnieks ir paņēmis.[632] Respektīvi, kontrabandas kvalifikāciju nevar ietekmē tas, cik daudz preču un kādā vērtībā katra grupas dalībnieka ieguldījuma dēļ ir izdevies nelikumīgi pārvietot pāri valsts muitas robežai, ja šo nodarījumu ir aptvēris kopīgs nodoms.

Gadījumos, kad atbilstoši iepriekš paustajiem argumentiem par kontrabandas izdarītāju atzīstams vispārējais subjekts, personu grupas kā kvalificējošas pazīmes konstatēšanā problemātika nav saskatāma, jo jebkuras vismaz divas pieskaitāmas un krimināLatbildības vecumu sasniegušas personas var tieši veikt darbības, kas vērstas uz muitošanai pakļautu preču nogādāšanu no vienas valsts muitas teritorijas otrā. Toties papildu krimināltiesisks novērtējums ir nepieciešams situācijai, kad kontrabandas izdarīšanā ir iesaistīts speciālais subjekts.

Atbilstoši vispārīgai teorētiskai nostādnei gadījumos, kad noziedzīgā nodarījuma izdarītājs atbilst speciālā subjekta pazīmēm, cita persona, kura nav speciālais subjekts, neraugoties

---

Savukārt pamatoti personu grupa ir konstatēta Daugavpils tiesas 2019. gada 31. oktobra spriedumā krimināllietā Nr. 11824003219, kur viena persona ūdenslīdēja tērpā pārpeldēja Daugavu, lai viņam zināmā vietā Baltkrievijas teritorijā paņemtu tur novietotās cigaretes bez Latvijas akcīzes markām un peldus tās pārvietotu uz Latvijas Republikas muitas teritoriju. Secināms, ka otra personas palika Latvijas teritorijā Daugavas krastā, lai pārņemtu kastes, ko pieveda pirmā persona. Tādējādi abas personas ir fiziski iesaistījušās preču nogādāšanā valsts muitas robežas otrā pusē.

Neraugoties uz to, ka persona tika attaisnota tādēļ, ka netika pierādīta tās piedalīšanās noziedzīgajā nodarījumā, arī Vidzemes rajona tiesas 2018. gada 24. augusta spriedumā krimināllietā Nr. 11822000617 noziedzīgais nodarījums ir pareizi kvalificēts kā personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās izdarīta kontrabanda, jo notiesātā persona, atrodoties Latvijas teritorijas pusē, pa grāvī uz Latvijas un Krievijas robežas ierīkotu caurtekas cauruli pieņēma cigaretes ar Baltkrievijas akcīzes markām un bez tām, kuras viņam padeva otra persona, kura atradās Krievijas pusē un pret kuru krimināLprocess ir izdalīts atsevišķā lietvedībā. Tāpat, neraugoties, uz to, ka trešā persona šajā krimināllietā tika attaisnota tādēļ, ka netika pierādīta tās piedalīšanās noziedzīgajā nodarījumā, tai inkriminētais noziedzīgais nodarījums kā kontrabandas atbalstīšana bija novērtēts pareizi, jo šī persona vienīgi novēroja apkārtni ar mērķi brīdināt pirmo personu, ja pamanītu Valsts robežsardzes amatpersonu pārvietošanos, jo neveica kontrabandas objektīvo pusi veidojošas darbības. Taču arī šajā gadījumā bija apspriežama organizētā grupā izdarītas kontrabandas inkriminēšana.

Par pamatotu atzīstama personu grupas konstatēšana arī Daugavpils tiesas 2020. gada 9. decembra spriedumā krimināllietā Nr. 15840109420. Kaut arī abas par vainīgām atzītās personas individuāli aizpildīja akcīzes preču pārvietošanas paziņojumus, no kurām viena bija automašīnas vadītājs, kas fiziski pārvietoja preces pāri muitas robežai no Baltkrievijas uz Latvijas Republikas muitas teritoriju, un otra bija pasažieris, kuram nebija iespēju fiziski kontrolēt preču kustību, izmeklēšanā noskaidrots, ka abas personas kopā automašīnā iepriekš bija noslēpušas cigaretes ar Baltkrievijas akcīzes markām. Tādējādi abas personas tieši piedalījās kontrabandas objektīvās puses realizēšanā. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

Tāpat kvalifikācija risināta arī jau minētajā Daugavpils tiesas 2020. gada 19. novembra spriedumā krimināllietā Nr. 15840004820, kad no Baltkrievijas Latvijas Republikas muitas teritorijā iebrauca pasažieru autobuss, kurā pirms tam abi šoferi jeb šoferu ekipāža kopīgi bija noslēpuši iepriekš Ukrainā šim nolūkam kopīgi iegādātās cigaretes un alkoholiskos dzērienus ar Ukrainas akcīzes markām un citas preces, neraugoties uz to, ka preces pāri muitas robežai fiziski pārvietoja tikai viena persona. Taču spriedumos būtu konkrēti jānorāda, kurš šoferis konkrētajā brīdī vadīja transportlīdzekli, jo tam bija iespēja muitošanai pakļautās preces arī nelikumīgi neievest, jo fiziski kontrolēja to atrašanās vietu, par ko paredzams lielāks sods.

[632] Krastiņš U. Grupveida nodarījumi: teorija un prakse. Jurista Vārds, 2005. 12. aprīlis, Nr. 13, 3. lpp.

uz tās lomu nodarījumā, nav atzīstama par tā izdarītāju. Savukārt šīs citas personas, kura nav speciālais subjekts, nodarījums lielākoties vērtējams kā līdzdalība attiecīgā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā.[633] Šajā gadījumā tiek ņemta vēra vienīgi viņu funkcionālā nozīme noziedzīgā nodoma realizēšanā.[634]

Tomēr U. Krastiņš atsevišķā publikācijā savulaik pauda atziņu, atbilstoši kurai krimināltiesību taisnīgai pastiprināšanai, nepieciešams nošķirt divu veidu gadījumus grupveida nodarījumu kvalifikācijā, kad konkrētā noziedzīgā nodarījuma sastāvu raksturo speciālais subjekts. Pirmkārt, noziedzīga nodarījuma sastāvā norādītajā darbības jomā bez speciālā subjekta cita persona nevar darboties sakarā ar attiecīga pilnvarojuma neesamību. Otrkārt, noziedzīga nodarījuma sastāvā norādītajā darbības jomā speciālajam subjektam paredzētās darbības kaut vai daļēji tieši var izdarīt ikviena persona. U. Krastiņa ieskatā pirmajā gadījumā būt par noziedzīgā nodarījuma izdarītājiem un veidot personu grupu var vienīgi speciālie subjekti, jo attiecīga pilnvarojuma trūkuma dēļ citai personai šādu nodarījumu izdarīt nav iespējams. Savukārt otrajā gadījumā persona, kura neatbilst speciālā subjekta pazīmēm, bet rīkojas ar to kopīgi, ir līdzizdarītājs un tādēļ var veidot personu grupu kopā ar speciālo subjektu.[635] Tāds pats viedoklis iepriekš pausts arī Krievijas krimināltiesību literatūrā.[636]

Ņemot vērā, ka speciālā subjekta kā tāda paredzēšana Krimināllikumā norāda tieši uz šīs personas paaugstinātu juridisko atbildību tās īpašā statusa dēļ, piedāvātā pieeja zināmā mērā ir pretrunā krimināltiesībām raksturīgajam individualitātes principam, kas atspoguļots KL 20. panta sestajā daļā, saskaņā ar kuru individuālās noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, kas attiecas uz noziedzīga nodarījuma izdarītāju vai līdzdalībnieku, neietekmē citu dalībnieku vai līdzdalībnieku atbildību.[637]

Neraugoties uz minēto, nav apšaubāms, ka vairāku personu jebkāda apzināta iesaiste noziedzīga nodarījuma izdarīšanā raksturo tā paaugstinātu kaitīgumu, jo tā apstiprina noziedzīgās rīcības mērķtiecību un palielina risku, ka noziedzīgais nodarījums tiks realizēts līdz galam un tiks apgrūtināta tā atklāšana. Tādēļ arī autora ieskatā, lai taisnīgi krimināltiesiski novērtētu vairāku personu piedalīšanos noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, pastāv iespēja pastiprināt krimināltiesību, konstatējot personu grupu arī tad, ja visi objektīvās puses tiešie realizētāji nav

[633] Krastiņš U. 2014, 258. lpp.; Liholaja V. 2007, 51., 101., 125. lpp.
[634] Рарог А. И. Проблемы квалификации преступлений по субъективным признакам. Москва: Проспект, 2018, с. 222–223.
[635] Krastiņš U. Grupveida nodarījumi: teorija un prakse. Jurista Vārds, 2005. 19. aprīlis, Nr. 14, 2. lpp.; Krastiņš U. 2014, 260. lpp.
[636] Волженкин Б.В. Некоторые проблемы соучастия в преступлениях, совершаемых специальными субъектами. Уголовное право, 2000, № 1; arī vēlāk, krimināltiesiski novērtējot vairāku personu iesaistīšanos tādu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā, kuros paredzēts speciālais subjekts, tiek analizētas iespējas attiecīgo nodarījuma pilnīgi vai daļēji izdarīt personai atkarībā no tai piemītošo īpašību esamības vai neesamības (Рарог А. И. 2018, с. 225–228).
[637] Sk.: Mežulis D. Īpašuma krimināltiesiskā aizsardzība. Rīga: Turība, 2006, 311.–312. lpp.

speciālie subjekti. Autors piekrīt, ka tādā gadījumā ir nepieciešams izvērtēt vai un kādā mērā nodarījumu faktiski un tiesiski ir iespējams izdarīt jebkurai personai. Attiecīgi atzīt, ka noziedzīgo nodarījumu personu grupā ar speciālo subjektu var izdarīt jebkura persona, ir iespējams tad, ja tā sastāva objektīvo pusi veido vairākas un savstarpēji nošķiramas darbības, kuru izdarīšanai nav nepieciešamas kādas speciālas personas īpašības. Savukārt, ja persona, kurai nav speciālo subjektu raksturojošo pazīmju, var vienīgi veicināt un atvieglot konkrētā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses realizēšanu, autora ieskatā to var atzīt tikai par līdzdalībnieku.

Konkrētajā gadījumā, pārvietojot preces pāri valsts muitas robežai caur MKP, piemērojot muitas procedūru, tikai deklarētājs var iesniegt muitas deklarāciju. Taču kontrabandas objektīvā puse ir salikta, jo nodarījuma izdarīšanai ir nepieciešama gan muitas deklarācijas iesniegšana, gan šo preču fiziska pārvietošana, ko var veikt jebkura persona. Tādēļ par līdzizdarītājiem atzīstams gan deklarētājs, gan persona, kura ir veikusi preču fizisku pārvietošanu pāri valsts muitas robežai. Attiecīgi kontrabandu neatkarīgi no apstākļiem, kādos preces tiek nelikumīgi pārvietotas pāri valsts muitas robežai, var izdarīt personu grupā, ko veido kā speciālais, tā vispārējais subjekts.

Autora ieskatā personu grupā, kas izdara kontrabandu, iekļaujamas personas, kuras veikušas tādas darbības vai pieļāvušas tādu bezdarbību, kura ir nesaraujami saistīta ar preču pārvietošanu pāri valsts muitas robežai un kura tieši nosaka tos apstākļus, kas šo pārvietošanu padara nelikumīgu, piemēram, jebkāda fizisku pūļu pielikšana preču noslēpšanai transportlīdzeklī vai personas apģērbā, preču atrašanās vietas mainīšanai no vienas valsts muitas teritorijas uz otru, viltotu dokumentu iesniegšana muitai, nepatiesas muitas deklarācijas iesniegšana vai preču nedeklarēšana, pastāvot šādam pienākumam. Turpretī kā kontrabandas atbalstīšana saskaņā ar KL 20. panta ceturto daļu krimināltiesiski novērtējamas tādas darbības, ar kurām tās izdarīšana ir tikai veicināta vai atvieglota.[638]

Savukārt KL 190. panta trešajā daļā kriminālatbildība ir paaugstināta par kontrabandu, ja to izdarījusi **organizēta grupa**. Ievērojot KL 21. pantu, lai inkriminētu šo kvalificējošo pazīmi, bez dalībnieku vienotā nodoma un katra apzināšanos par citu dalībnieku esamību jākonstatē, ka muitošanas pakļautās preces kādā no dispozīcijā norādītajiem apstākļiem pārvietojusi apvienība vismaz trīs personu sastāvā, kuras savā starpā sadalījušas pienākumus.

Lai iestātos kriminālatbildība par organizētā grupā izdarītu noziedzīgu nodarījumu, tikai vienai personai tieši jārealizē sastāva objektīvās puses pazīmes, bet pārējās personas kopīgi

[638] Ievērojot minēto, nevar piekrist tiesību literatūrā izteiktajam priekšlikumam personu grupā, kas izdara kontrabandu, ietvert arī tās personas, kuras viltojušas muitas dokumentus, izgatavojušas slēpņus, iegādājušās preces un vielas, kuru aprite ir aizliegta vai speciāli reglamentēta (Saforostovs A. 2011, 311. lpp.). Autora ieskatā šīs darbības tāpat kā kontrabandas izdarīšanai nepieciešamo rīku un līdzekļu sagādāšana, izgatavošana un pielāgošana, nelikumīgi pārvietoto preču iepriekš apsolīta iegādāšanās vai realizēšana atbilst kontrabandas atbalstīšanai.

realizējamajā noziedzīgajā nodarījumā var pildīt vadītāja, kā arī uzkūdītāja, organizētāja un atbalstītāja uzdevumus, kas citkārt būtu raksturīgi līdzdalībniekiem.[639] [640]

Turpinot ideju par nepieciešamību nošķirt noziedzīgu nodarījumu sastāvus ar speciālo subjektu atkarībā no noziedzīgā nodarījuma sastāva formulējuma dispozīcijā, U. Krastiņš analoģiski arī organizētas grupas gadījumā savulaik piedāvāja vērtēt, vai konkrēto nodarījumu vispār iespējams veikt arī tādām personām, kuras nav speciālais subjekts.[641] Secināms, ka U. Krastiņa ieskatā par organizētas grupas sastāvā izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, kurus raksturo speciālais subjekts, vispārējo subjektu varēja saukt pie krimināltatbildības tikai tad, ja dispozīcijā paredzētais nodarījums nebija sevišķi attiecināms tikai uz speciālo subjektu. Citos gadījumos tās personas krimināltatbildība, kura piedalījusies attiecīgā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, bija vērtējama līdzdalības kontekstā.

Turpretī autora ieskatā organizētas grupas gadījumā nav nepieciešams vērtēt, vai konkrēto nodarījumu vispār ir iespējams veikt arī personām, kuras nav speciālais subjekts, jo organizētai grupai raksturīga dažāda apjoma pienākumu un atšķirīga nozīmīguma lomu sadale, respektīvi, tām nav obligāti jābūt saistītām ar noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses tiešu realizēšanu. Turklāt U. Krastiņš iepriekš pamatoti bija norādījis, ka noziedzīgu nodarījumu sekmīgu izdarīšanu organizētās grupas sastāvā nodrošina tās vadība un pakļautības attiecības tās ietvaros, rūpīgāka noziedzīgās darbības plānošana un pastāvīgāku darbības formu un metožu izmantošana.[642] Jāņem vērā, ka šo personu lomas ir cieši saistītas un savstarpēji nosacītas un noziedzīgā nodarījuma rezultāts ir būtiski atkarīgs no katras personas pūlēm tā sasniegšanā.[643] Nepastāvot un neizmantojot organizētas grupas strukturēto uzbūvi un koordinēto darbību, kas apliecina noziedzīgā nodoma noturību un sevišķo mērķtiecību, nemaz nebūtu iespējams izmantot šo personu apvienību noziedzīgo nodarījumu efektīvai izdarīšanai, kas arī ir pamatā šī noziedzīgā nodarījuma ārkārtējam kaitīgumam un attiecīgi bargākām sankcijām, stiprinot visu organizētajā grupā iesaistīto personu atbildību. Tādēļ arī, uz visiem organizētās grupas dalībniekiem attiecinot

[639] Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2008, 238. lpp.; Krastiņš U. Grupveida nodarījumi: teorija un prakse. Jurista Vārds, 2005. 12. aprīlis, Nr. 13, 5. lpp.

[640] Neraugoties uz minēto, Daugavpils tiesas 2021. gada 12. janvāra spriedumā krimināllietā Nr. 11824000820 organizētās grupas dalībnieku skaitā vispār nav iekļautas personas, kuras kontrabandas objektīvo pusi ir realizējušas. Šajā krimināllietā četras personas tika atzītas par vainīgām cigarešu ar Baltkrievijas akcīzes markām ievešanā Latvijas Republikas muitas teritorijā no Baltkrievijas organizētā grupā, taču atbilstoši noziedzīga nodarījuma aprakstam neviena no šīm personām neizdarīja kontrabandas objektīvo pusi veidojošās darbības. Viena no šīm personām izveidoja un vadīja šo organizēto grupu, cita persona nodibināja sakarus ar izmeklēšanā nenoskaidrotām personām Baltkrievijā, kuras uzņēmās iegādāties cigaretes, glabāt tās un noteiktā laikā nogādāt uz abu valstu robežas, un abas šīs personas koordinēja noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, savukārt vēl divas citas personas uzņēmās Latvijas Republikas muitas teritorijā nogādāto cigarešu fizisku pārvietošanu no robežas uz iekšzemi. Taču cigarešu fizisko nogādāšanu pāri abu valstu muitas robežai, tās pārmetot robežas otrā pusē, veica minētās izmeklēšanā nenoskaidrotās personas, kuras nav iekļautas organizētās grupas sastāvā. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

[641] Krastiņš U. Grupveida nodarījumi: teorija un prakse. Jurista Vārds, 2005. 19. aprīlis, Nr. 14, 3. lpp.

[642] Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2008, 237. lpp.

[643] Krastiņš U. Līdzdalība noziegumā. Lekciju konspekts. Rīga: Latvijas Universitāte, 1990, 26. lpp.

noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmi „organizēta grupa", netiek pārkāpts iepriekš minētais KL 20. panta sestās daļas noteikums par atbildības individualizāciju.

Tādēļ, lai noziedzīgu nodarījumu, kuru raksturo speciālais subjekts, kvalificētu kā izdarītu organizētā grupā, ir pietiekami, ka tās sastāvā ietilpstošais izdarītājs ir speciālais subjekts. Savus uzskatus laika gaitā mainījis arī U. Krastiņš, savā jaunākajā krimināltiesību vispārīgās daļas jautājumiem veltītajā monogrāfijā tieši norādot, ka iepriekš minētā kvalifikācijas problemātika, kas saistīta ar vairāku personu piedalīšanos tādā noziedzīgā nodarījumā, ko raksturo speciālais subjekts, neattiecas uz noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti organizētā grupa.[644]

Ievērojot minēto, kaut arī kontrabandas sastāvs noteiktā preču nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts muitas robežai gadījumā paredz speciālā subjekta iesaisti, organizētu grupu kontrabandas izdarīšanai var veidot arī tādas personas, kurām nepiemīt speciālā subjekta pazīmes.

4.4.2. Kontrabandas subjektīvā puse

4.4.2.1. Vaina formāla sastāva noziedzīgā nodarījumā

Atbilstoši KL 8. panta pirmajā daļa nostiprinātajai vainas šaurākajai izpratnei par vainīgu noziedzīgā nodarījumā atzīstama tikai tāda persona, kas to izdarījusi ar nodomu jeb tīši vai aiz neuzmanības jeb netīši. [645] Tādējādi jebkura noziedzīga nodarījuma sastāva subjektīvās puses obligāts elements ir vaina, kas Latvijas krimināltiesību teorijā tradicionāli ir skaidrota kā personas psihiskā attieksme pret noziedzīgā nodarījuma ārējo izpausmi.[646]

Krimināltiesībās vainas konstatēšanai un konkretizēšanai tiek izvērtēta saikne starp personas psihiskajiem procesiem un to faktisko realizāciju, kā rezultātā tiek izdarīts noziedzīgs nodarījums. Šādā izvērtēšanā noskaidrojamie apstākļi, proti, intelektuālais un gribas moments, atklāti KL 9. un 10. pantā, norādot un skaidrojot nodoma un neuzmanības veidus. Atkarībā no noziedzīga nodarījuma sastāva konstrukcijas ir noskaidrojams, vai persona ir apzinājusies sava nodarījuma kaitīgumu un vai un kādā mērā ir paredzējusi kaitīgo seku iestāšanos (intelektuālais moments), kā arī tas, vai persona nodarījumu ir apzināti izdarījusi, respektīvi, vai ir vēlējusies attiecīgi rīkoties, un vai un kādā mērā ir vēlējusies attiecīgo kaitīgo seku iestāšanos (gribas moments).

---

644 Krastiņš U. 2014, 260. lpp.

645 J. Rozenbergs pamatojis, ka KL 1. panta pirmajā daļā vainas jēdziens lietots plašākā nozīmē, jo paredz visu to pazīmju konstatēšanu, lai personu notiesātu un tai piemērotu krimināsodu (Rozenbergs J. 2013, 16.–17., 28.–30. lpp.). Sk. arī: Leja M. 2019, 51.–53. lpp.

646 Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I–VIII[2] nodaļa). 3. papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 56., 57. lpp. Kaut arī KL 8. panta otrajā daļā ir tieši nostiprināts, ka vainas forma tiek noteikta atbilstoši personas psihiskajai attieksmei pret noziedzīga nodarījuma objektīvajām pazīmēm, kas attiecīgi ietver gan noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvās puses obligātās pazīmes, gan papildu pazīmes, šobrīd juridiskās domas telpā nepastāv vienprātība par to, kāda ir personas psihiskās attieksmes nozīme pret visām šīm pazīmēm (Leja M. Turpinot diskusiju par vainas formām krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2016. 27. septembris, Nr. 39, 30.–32. lpp.; Rozenbergs J. 2013, 23.–26., 205.–206. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V. 2021, 56.–57., 63. lpp.).

Latvijas krimināltiesību doktrīnā ir izvirzīta un mērķtiecīgi nostiprināta aksioma, ka formāla sastāva noziedzīgus nodarījumus var izdarīt tikai tīši ar tiešu nodomu.[647] Tiek atzīts, ka krimināltiesiskā nozīmē darbība un bezdarbība, kas gan ir tikai viena no noziedzīga nodarījuma objektīvo pusi veidojošajām pazīmēm, var būt vienīgi tīša, jo tā ir apzināta un cilvēka gribas vadīta, ņemot vērā, ka cilvēks nevar apzināti izdarīt to, ko nevēlas.

Secināms, ka tieša nodoma intelektuālais moments tiek saistīts ar darbības (bezdarbības) kaitīguma apzināšanos, kas nozīmē to, ka persona noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā saprot sava nodarījuma faktiskos apstākļus un to, ka tādējādi apdraud kādas likumīgas intereses vai nodara tām kaitējumu.[648] Šo apzinātību raksturo personas dzīves pieredze, erudīcija, izglītība, profesionālās iemaņas, vispārējais kultūras līmenis, tiesiskā apziņa un citi apstākļi.[649] Taču vienlaikus netiek skaidrots, vai nodarījuma kaitīguma apzināšanās ir prezumējama vai konstatējama. Savukārt secināms, ka gribas moments tiek aprobežots ar attiecīgās darbības apzinātu izdarīšanu vai bezdarbības apzinātu pieļaušanu.[650]

Tātad abi vainas formas un veida noteikšanā būtiskie psihiskie momenti formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos tiek sapludināti un faktiski vienādoti ar darbības izdarīšanu vai bezdarbības pieļaušanu.

Kaut arī U. Krastiņš ir detalizēti skaidrojis apziņas un apzināšanās saistību ar apkārtējās pasaules uztveri, izzināšanu un savas rīcības virzīšanu atbilstoši tai,[651] un paudis, ka apzināšanās kā personas psihiskās darbības izpausme ir saistīta ar tās izdarītā konkrētā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pazīmju saturu,[652] tiek izdarīts vispārīgs secinājums, kurā šie pamatotie konstatējumi netiek ņemti vērā, proti, tiešs nodoms tiek izslēgts un persona nav saucama pie krimināatbildības vienīgi tad, ja persona darbojas neapzināti, respektīvi, kad psihisku traucējumu, citas smagas

[647] Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2008, 165.lpp.; Liholaja V. 2007, 59.lpp.; Krastiņš U., Liholaja V. 2021, 74. lpp.
[648] Krastiņš U., Liholaja V. 2021, 63., 64. lpp. Šajā izdevumā kopumā iestrādātas sevišķi tieša nodoma izpratnei veltītajā brošūrā (Krastiņš U. Tieša nodoma tvērums krimināltiesībās. Krimināllikuma 9. panta otrās daļas paplašināts komentārs ar teorētiskām nostādnēm. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017) ietvertās atziņas.
[649] Šīs tēzes U. Krastiņš izteicis jau pirmajos krimināltiesību pamatjautājumiem veltītajos izdevumos, kas tapuši pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas (Krastiņš U. Nozieguma subjekts. Nozieguma subjektīvā puse. Lekciju konspekts. Rīga: Latvijas Universitāte, 1990, 21., 24. lpp.; Krastiņš U. Mācība par nozieguma sastāvu. Rīga: Zvaigzne ABC, 1994, 66., 67. lpp.). Vēlāk tās nostiprināta atsevišķās publikācijās (piemēram, Krastiņš U. Vaina kā obligāts krimināatbildības nosacījums. Jurista Vārds, 2008. 2. decembris, Nr. 45), monogrāfijās (piemēram, Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2008, 161.–162., 165. lpp.; Krastiņš U. 2014, 145.–146. lpp.) un Krimināllikuma komentāros (Krastiņš U., Liholaja V. 2021, 63. lpp.).
[650] Krastiņš U., Liholaja V. 2021, 65. lpp.
[651] U. Krastiņš skaidrojis, ka apziņa ir personas psihes daļa, kas tai ļauj apzināties un vērtēt ārējās pasaules parādības un norises, kontrolēt un mērķtiecīgi uz tām reaģēt, lai rīkotos atbilstoši prasībām, kas iekļautas drošības un piesardzības noteikumos. Savukārt apzināšanās ir personas psihiska darbība, kas vērsta uz ārējās objektīvās pasaules izmaiņām nākotnē apstiprinot, ka tai ir pietiekams priekšstats par šīm izmaiņām sakarā ar tās nodarījumu un tā izraisītajām iespējamajām kaitīgajām sekām (Krastiņš U., Liholaja V. 2021, 63. lpp.; Krastiņš U. Vainas formas intelektuālais līmenis krimināltiesībās. Grām.: Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā I. LU Juridiskās fakultātes 6. starptautiskās zinātniskās konferences (2016. gada 16.–17. novembrī Rīgā) rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016, 231. lpp.).
[652] Krastiņš U. 2017, 26. lpp.

slimības, bezsamaņas, nepārvaramas varas, mazgadības un tiem līdzīgu apstākļu dēļ tā nespēj saprast savu rīcību vai to vadīt.[653] Taču saskaņā ar krimināltiesību teorijā skaidroto šādu apstākļu konstatēšana, neliecina par noziedzīgā nodarījuma sastāva subjektīvās puses un attiecīgi paša sastāva neesamību, bet gan par apstākli, kas izslēdz vainīgumu un attiecīgi iespēju personu saukt pie krimināltatbildības.[654]

A. Rarogs, kurš Krievijas krimināltiesībās ir atzīta autoritāte subjektīvās puses jautājumos, atsaucoties uz vairākiem citiem Krievijas autoru viedokļiem, citu vainas formu un veidu neiespējamību formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos argumentējis ar to, ka kaitīgās sekas nav obligāta šīs konstrukcijas veida noziedzīgā nodarījuma sastāva objektīvās puses pazīme, kādēļ subjektīvā attieksme vērtējama tikai pret nodarījumu. Tā kā persona nevar izdarīt vai pieļaut, ka izdara, to, ko nevēlas, tad arī viņa ieskatā personas gribas elementu atspoguļo sabiedriski bīstamas darbības apzināta izdarīšana vai bezdarbības pieļaušana.[655] Taču arī šajā gadījumā netiek skaidrots, kā tiek konstatēta nodarījuma sabiedriskās bīstamības apzināšanās, kas veido intelektuālo momentu.

Autora ieskatā šāda pieeja nesniedz pietiekamu pamatojumu intelektuālā un gribas momenta izpratnes sašaurināšanai. Neiedziļinoties medicīniskajā un psiholoģiskajā terminoloģijā par brīdi, kad teorētiski var runāt par kādiem apziņas darbības pārtraukumiem, autora ieskatā krimināltiesībās nozīmīga ir nevis kāda nodarījuma kā tāda fiziska izdarīšana, bet gan tādas darbības izdarīšana vai bezdarbība pieļaušana, kas konkrētajos apstākļos ir kaitīga un tādēļ kriminalizēta. Dzīves realitāte liedz apgalvot, ka ikvienā situācijā, ieskaitot tās, kurās persona ir pieskaitāma, sasniegusi krimināltatbildības vecumu un neatrodas nepārvaras varas apstākļos, tā apzinās sava nodarījuma kaitīgumu, vēlas tā rīkoties un tādēļ arī mērķtiecīgi rīkojas[656], lai izdarītu kādu kaitīgu darbību vai pieļautu kaitīgu bezdarbību, kas jo sevišķi ir attiecināms uz kādu citu normatīvo tiesību aktu pārkāpšanu. Papildus norādāms, ka arī psiholoģijā griba tiek saprasta kā psihisku norišu kopums, kura izpaužas motivētā, mērķtiecīgā un apzinātā darbībā, pārvarot kādas grūtības.[657]

---

[653] Krastiņš U., Liholaja V. 2021, 64. lpp.

[654] Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma subjekts un vainīgums krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2009. 5. maijs, Nr. 18; Rozenbergs J. 2013, 31.–32. lpp.

[655] Papor A. И. 2018, c. 69–70.

[656] U. Krastiņš ar mērķi Krimināllikumā lietotos apzīmējumus, kas līdz šim tika uzskatīti par tādiem, kas norāda uz darbības izdarīšanu ar nodomu vai aiz neuzmanības, saskaņot ar ideju, ka nodarījumu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu, piedāvājis ar tīšu darbību (bezdarbību) apzīmēt tādu, kas ir personas apzināta gribas izpausme, kas tiek mērķtiecīgi īstenota, lai kaut ko sasniegtu, ber ar netīšu darbību (bezdarbību) apzīmēt tādu, kurai nav mērķtiecīguma, jo noteicošais moments notikušajā ir negaidītu nelabvēlīgu apstākļu sagadīšanās, kas ietekmējis personas rīcību (Krastiņš U. 2017, 15. lpp.). U. Krastiņš turpinājumā turpat norāda, ka abos gadījumos darbība (bezdarbība) tomēr ir personas apzināta gribas izpausme ārējā pasaulē un liecina par tiešu nodomu. Taču autora ieskatā šāda nostāja ir pretrunīga, jo griba nevar tikt realizēta, ja tā nav virzīta uz kādu konkrēti vai abstrakti formulētu mērķi, kādēļ šādu netīšu darbību (bezdarbību) nevar vērtēt kā gribas izpausmi.

[657] Šķirklis "griba ". Interneta vārdnīca "Tēzaurs". Pieejams: https://tezaurs.lv/griba:1 [skatīts 2022. gada 14. februārī].

Tādēļ ar apzināšanos kā intelektuālu momentu ir jāaptver arī konteksts, kādā darbība vai bezdarbība notiek, jo netiek apšaubīts, ka faktiski darbība ir izdarīta vai bezdarbība ir pieļauta, kas guvis atspoguļojumu reālajā dzīvē, bet ir jānoskaidro, vai persona apzinās apstākļus, kas viņas darbību padara kaitīgu un tādēļ noziedzīgu.[658] Ar to cieši saistīts ir arī gribas moments[659], jo netiek apšaubīts, ka persona vēlas faktiski izdarīt attiecīgo darbību vai pieļaut bezdarbību, bet ir jānoskaidro, vai tā ir vēlējusies izdarīt tieši kaitīgu nodarījumu, par ko ir paredzēta krimināltbildība. Kā norādījis Jānis Rozenbergs: "[..] krimināltiesību kontekstā nav pamata aplūkot jebkādu personas darbību vai bezdarbību, bet gan tikai darbību vai bezdarbību, kas var radīt likuma pārkāpumu. [..] jebkura apzināta darbība, [..] pati par sevi neveido noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvo pusi."[660]

Tādēļ autora ieskatā atkarībā no konkrētā noziedzīgā nodarījuma specifikas attieksmi pret darbību vai bezdarbību teorētiski var raksturot kā abi nodoma, tā abi neuzmanības veidi. Taču, likumdevējam ne Krimināllikuma Vispārīgajā daļā, ne konkrētās tiesību normas dispozīcijā nenosakot nekādus ierobežojumus, kā pareizi norāda M. Leja, ir izšķirams jautājums par to, vai visi nodoma un neuzmanības veidi, kuri raksturo konkrēto noziedzīgo nodarījumu, ir arī kriminalizēti.[661] Pārfrāzējot, arī uz šo situāciju ir attiecināmi Jāņa Baumaņa izvirzītie jautājumi, skeptiski vērtējot priekšlikumu pilnveidot vainas regulējumu Krimināllikuma Vispārīgajā daļā, kuru mērķis būtu nostiprināt atziņu, ka nodarījumus var izdarīt tikai tīši. Respektīvi, nav skaidrs, vai tādējādi tiek dekriminalizēti tādi formāla sastāva noziedzīgi nodarījumi, kas nav izdarīti ar tiešu nodomu, vai arī mehāniski visi formāla sastāva noziedzīgi nodarījumi ir atzīstami par izdarītiem ar tiešu nodomu.[662]

Uz to, ka darbību iespējams izdarīt un bezdarbību pieļaut ne tikai ar tiešu nodomu, norādījuši vairāki Latvijas autori,[663] taču visplašāko argumentāciju vairākās publikācijās[664] ir

[658] Leja M. Vai Krimināllikumā bija nepieciešama jauna nodoma definīcija. Jurista Vārds, 2016. 22. marts, Nr. 12, 13.–14., 15., 16. lpp.; Leja M. Turpinot diskusiju par vainas formām krimināltiesībās. 2016, 28. lpp. M. Leja, skaidrojot subjektīvās puses pazīmes, nelieto jēdzienu "kaitīgums", norādot, ka tas praktiski nav nošķirams no prettiesiskuma vai noziedzīguma un ka ir vispāratzīts, ka nodomam šīs pazīmes nav jāaptver, ievērojot, ka parasti likuma nezināšana neatbrīvo no atbildības (Leja M. Noziedzīga nodarījuma uzbūve, nodoms un vaina. Jurista Vārds, 2017. 13. jūnijs, Nr. 25). Taču autora ieskatā šī jēdziena lietojums šajā kontekstā ir lietderīgs, jo norāda uz tādu darbību (bezdarbību), kura ir kriminalizēta, vienlaikus neparedzot, lai persona apzinātos tās, noziedzīgumu.

[659] Leja M. Netieša nodoma īpatnības formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos. Jurista Vārds, 2016. 5. jūlijs, Nr. 27, 19.–20. lpp.

[660] Rozenbergs J. 2013, 86.–87. lpp.

[661] Leja M. Vai Krimināllikumā bija nepieciešama jauna nodoma definīcija. 2016, 14., 17. lpp.; Leja M. Turpinot diskusiju par vainas formām krimināltiesībās. 2016, 31., 29. lpp.; šajā sakarā jānorāda, ka J. Rozenbergs bez izvērstāka pamatojuma norādījis, ka Krimināllikuma Sevišķajā daļā neesot ietverti formāla sastāva noziedzīgi nodarījumi, kuru subjektīvo pusi veidotu personas psihiskā attieksme neuzmanības formā (Rozenbergs J. 2013, 85. lpp.).

[662] Sk.: Baumanis J. 2020.

[663] Beļska A. Stingri noteiktās atbildības institūts krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2010. 15. jūnijs, Nr. 24; Rozenbergs J. 2013, 86.–87., 140.–141. lpp.; Baumanis J. 2020.

[664] Leja M. Vai Krimināllikumā bija nepieciešama jauna nodoma definīcija. 2016; Leja M. Netieša nodoma īpatnības formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos. 2016; Leja M. Turpinot diskusiju par vainas formām krimināltiesībās. 2016.

izstrādājis M. Leja, kurš sava viedokļa pamatošanā sistēmiski un teleoloģiski analizējis Krimināllikuma normas, atsaucies uz vācvalodīgo valstu krimināltiesību teorijas un prakses nostādnēm, kā arī padomju krimināltiesību teorijas atziņām, tādējādi netieši norādot uz viņa sniegto vērtējumu iederību Latvijas krimināltiesiskajā domā. Šādu pieeju autoram intervijā[665] apstiprināja arī S. Bikelis. Viņš, uzsverot Vācijas krimināltiesību doktrīnas atzinumu kvalitāti, cita starpā ir pētījis noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos un savulaik aktualizējis netieša nodoma iespējamu konstatēšanu noziedzīgos nodarījumos ar formālu sastāvu, kas gan arī nav guvis pietiekamu atspoguļojumu Lietuvas krimināltiesību doktrīnā un praksē.[666]

Atbilstoši KL 9. un 10. panta sākotnējai redakcijai ar intelektuālo un gribas momentu *expressis verbis* tika saistītas tikai nodarījuma sekas. Taču M. Leja aicina tās uztvert plašāk, ar tām saprotot noziedzīga nodarījuma sastāva izpildīšanu neatkarīgi no tā uzbūves īpatnībām, jo sevišķi ņemot vērā, ka arī noziedzīga nodarījuma objekts ir objektīvā pazīme, pret kuru saskaņā ar KL 8. panta otro daļu joprojām ir nosakāma personas psihiskā attieksme.[667] Arī padomju krimināltiesībās bija pazīstams viedoklis, ka formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos pati noziedzīgā nodarījuma izdarīšana arī ir sabiedriski kaitīgais rezultāts. Tādēļ, nosakot personas psihisko attieksmi, apzināšanās kontekstā jāvērtē visa sabiedriski bīstamā situācija kopumā.[668] Papildus pamatojot šo nostāju, jānorāda, ka neatkarīgi no noziedzīga nodarījuma sastāva konstrukcijas ikviens nodarījums atstāj negatīvu ietekmi ārējā pasaulē, kas arī nosaka nepieciešamību par to paredzēt krimināatbildību.[669] Tādēļ var piekrist M. Lejas ieskatam, ka kaitīgās darbības (bezdarbības) apzināšanās ir pietiekama šāda abstrakta apdraudējuma radīšanai, jo ir ar to nesaraujami saistīta.[670]

Līdzīgi M. Lejam arī S. Bikelis konkrēti norāda uz iespējamu atšķirīgu attieksmi pret objektīvo pusi, respektīvi, viņa ieskatā persona formāla sastāva noziedzīgu nodarījumu izdara ar netiešu nodomu, ja personai ir būtiskas šaubas par atsevišķiem sava nodarījuma faktiskajiem apstākļiem, bet, neskatoties uz noziedzīga nodarījuma sastāva realizēšanas lielo risku, tā attiecīgo

---

[665] Autora intervija ar S. Bikeli 2022. gada 5. decembrī, kuras laikā tika secināts, ka Lietuvas Krimināl kodeksā paredzētie subjektīvās puses noteikumi līdzinās Krimināllikumā iekļautajiem ar to atšķirību, ka tā 16. panta ceturtajā daļā ir tieši noteikts, ka personu var saukt pie krimināatbildības par noziedzīgu nodarījumu, kas izdarīts aiz neuzmanības tikai tad, ja tas tieši paredzēts Krimināl kodeksa Sevišķajā daļā. Intervijas pieraksts glabājas autora arhīvā.

[666] Sk.: Bikelis S. Kaltininko abejonė dėl nusikalstamos veikos aplinkybių ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas. Jurisprudencija, 2007, Nr. 8 (98). Šajā rakstā pausto atziņu aktualitāti S. Bikelis autoram apstiprināja arī intervijā (Čevers T. Intervija ar dr. iur. Skirmantu Bikeli (*Skirmantas Bikelis*). 2022. gada 5. decembris. Intervijas pieraksts glabājas autora arhīvā.).

[667] Leja M. Vai Krimināllikumā bija nepieciešama jauna nodoma definīcija. 2016, 11. lpp.

[668] Никифоров В. С. Об умысле по действующему законодательству. Советское государство и право, 1965, № 6, с. 27. Citēts pēc: Бойко А. И., Родина Л. Ю. 2002, с. 173–174; Злобин Г. А., Никифоров В. С. Умисел и его формы. Москва: [..], 1972, с. 188. Citēts pēc: Бойко А. И., Родина Л. Ю. 2002, с. 173–174.

[669] Krastiņš U. 2014, 89. lpp.

[670] Leja M. Vai Krimināllikumā bija nepieciešama jauna nodoma definīcija. 2016, 11. lpp.

nodarījumu izdara, izrādot savu vienaldzību pret noziedzīgās darbības realizēšanu un līdz ar tā kriminalizēšanu aizsargātajām vērtībām.[671]

Tādējādi, novērtējot personas psihisko attieksmi formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos, ir jāvērtē, vai persona ir apzinājusies, ka izdara un vēlas izdarīt tieši tādu nodarījumu, par kuru ir paredzēta krimināltbildība. Šī problemātika, kaut arī margināli, bet tika fiksēta arī padomju krimināltiesībās, respektīvi, tika izteikts nepopulārs viedoklis, ka formāla sastāva noziedzīgus nodarījumus var izdarīt ar netiešu nodomu, kad persona nav pārliecināta, bet pieļauj iespēju, ka tās izdarītais nodarījums satur pazīmes, kas to raksturo kā noziedzīgu.[672]

Ievērojot, ka KL 9. un 10. panta jauno redakciju formulējumi joprojām pakļaujas dažādām interpretācijām un šo tiesību normu grozījumu anotācija nav izsmeļoša[673], autora ieskatā arī šobrīd nav šķēršļu M. Lejas piedāvātās izpratnes attiecināšanai uz minētajām tiesību normām, jo sevišķi ņemot vērā to, ka arī laikā, kad vaina formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos vispār nebija normatīvi definēta, tai skaidrojums tika sniegts krimināltiesību doktrīnā.[674]

Tādējādi formāla sastāva noziedzīgs nodarījums ir izdarīts ar tiešu nodomu gadījumos, kad persona savas rīcības rezultātā paredz noziedzīga nodarījuma sastāva realizēšanu,[675] tādējādi apzinoties savas rīcības kaitīgumu, vēlas veikt tieši tādu rīcību, kas ir atzīta par noziedzīgu, un arī izdara tādu rīcību, kas ir atzīta par noziedzīgu.

Formāla sastāva noziedzīgs nodarījums ir izdarīts ar netiešu nodomu gadījumos, kad persona, savas rīcības rezultātā paredz iespēju realizēt noziedzīga nodarījuma sastāvu, tādējādi apzinoties savas rīcības kaitīgumu, taču, kaut arī nevēlas veikt tieši tādu rīcību, kas ir atzīta par noziedzīgu, tomēr tieši tādas rīcības izdarīšanu, kas ir atzīta par noziedzīgu, ir apzināti pieļāvusi vai arī ir vienaldzīga pret to.[676]

---

[671] Bikelis S. 2007, pp. 44–45. Ņemot vērā, ka Lietuvas Krimināl kodeksā nav nepārprotami nostiprināta iespējamā vainas forma formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos, S. Bikelis piedāvājis papildinājumu, paredzot, ka noziedzīgs nodarījums izdarīts ar netiešu nodomu, ja persona, to izdarot, apzinājās pietiekami lielu noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmju realizācijas iespējamību (*Ibid.*, pp. 46).

[672] Макашвили В. Г. Понятие умысла в уголовном праве. Вестник отделения общественных наук АН ГрузССР, 1966, № 6, с. 81. Citēts pēc: Пудовочкин Ю. Е. 2009, с. 145.

[673] Likumprojekta, kas bijis pamatā 2012. gada 13. decembra likumam "Grozījumi Krimināllikumā", anotācijā vienīgi norādīts, ka: "Ar likumprojektu jaunā redakcijā tiek izteikts KL 9. un 10. pants, jo tie pašreizējā izklāstā nenodala tiešu nodomu nodarījumos, kas izpaužas tikai kā darbība vai bezdarbība (formālie sastāvi), no nodarījumiem ar kaitīgām sekām kā noziedzīga nodarījuma sastāva obligātu pazīmi (materiālie sastāvi)." Sk.: 2012. gada 13. decembra likuma "Grozījumi Krimināllikumā" pamatā esoša likumprojekta anotācija. Pieejams: https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument [skatīts 2022. gada 1. septembrī].

[674] Sk.: Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2008, 164.–165. lpp.

[675] Šajā un turpmākajos piemēros nav runa par prettiesiskuma vai noziedzīguma apzināšanos, bet gan par tāda nodarījuma apzināšanos, kurš atbilstoši Krimināllikumam ir atzīstams par noziedzīgu jeb kurš satur tādas pazīmes, kas to kriminalizē.

[676] M. Leja norādījis, ka formāla sastāva noziedzīgs nodarījums ir izdarīts ar netiešu nodomu, ja persona nav pilnīgi droša, ka pastāv tāds faktiskais apstāklis, kas tās nodomāto rīcību padara noziedzīgu, taču viņa apzinās šāda apstākļa pastāvēšanas iespēju un tas viņu neattur no attiecīgās darbības (bezdarbības), pieļaujot apdraudējuma radīšanu (Leja M. Vai Krimināllikumā bija nepieciešama jauna nodoma definīcija. 2016, 14. lpp.).

Formāla sastāva noziedzīgs nodarījums ir izdarīts aiz noziedzīgas pašpaļāvības gadījumos, kad persona ir paredzējusi noziedzīga nodarījuma sastāva realizēšanas iespējamību savas rīcības rezultātā, tomēr ir vieglprātīgi paļāvusies, ka novērsīs tieši tādas rīcības izdarīšanu, kas ir atzīta par noziedzīgu.[677]

Formāla sastāva noziedzīgs nodarījums ir izdarīts aiz noziedzīgas nevērības gadījumos, kad persona nav paredzējusi noziedzīga nodarījuma sastāva realizēšanas iespēju savas rīcības rezultātā, lai gan pēc nodarījuma apstākļiem tā varēja un tai vajadzēja paredzēt tieši tādas rīcības izdarīšanu, kas ir atzīta par noziedzīgu.

Savukārt atbilstoši šādai pieejai visaptveroši interpretējot Krimināllikumā paredzēto subjektīvās puses regulējumu saskaņā ar KL 10. panta ceturto daļu, ja persona nav paredzējusi, bet tai arī nevajadzēja un tā nevarēja paredzēt, ka savas rīcības rezultātā tā realizēs noziedzīga nodarījuma sastāvu jeb izdarīs tiešu tādu rīcību, kas ir atzīta par noziedzīga, tās nodarījums nav sodāms.

Autoraprāt, ja reiz likumdevējs ir noteicis psihiskās attieksmes diferenciāciju, tad atbilstoši tai skrupulozi arī izvērtējamas dažādās situācijas, kādas reālajā dzīvē var izveidoties. Attiecīgi vainas formu un veidu nošķiršana ir atkarīga no faktiskajiem apstākļiem un iegūtajiem pierādījumiem, kas tos apstiprina.[678]

Turpretī, kā jau tika norādīts iepriekš, saskaņā ar valdošo doktrīnu krimināltbildība par formālu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu iestājas tad, ja psihisko attieksmi pret nodarījumu raksturo tiešs nodoms, bet šis nodoma veids ir konstatējams vienmēr, kad attiecīgā darbība ir izdarīta vai bezdarbība ir pieļauta, ja vien nav konstatēti apstākļi, kas izslēdz vainīgumu. Minētais liecina par to, ka subjektīvā puse nav analizējama pēc būtības, kādēļ tai nav principiālas nozīmes kvalifikācijā vai soda noteikšanā,[679] un persona tiek saukta pie krimināltbildības par faktiski notikušo, vienīgi konstatējot personas objektīvu saistību ar to. Tādējādi pretēji tam, ko paredz KL 8. panta otrā daļa, vainas forma netiek noteikta, respektīvi, izsecināta, konstatēta vai noskaidrota,[680] bet gan tā tiek prezumēta jeb pieņemta. Tas savukārt liecina par krimināltbildību neatkarīgi no vainas jeb stingri noteikto atbildību[681] tās vispārējā nozīmē.

---

[677] M. Leja norādījis, ka formāla sastāva noziedzīgs nodarījums ir izdarīts aiz noziedzīgas pašpaļāvības, ja persona apzinās noteikta apstākļa pastāvēšanas iespējamību, kas tās rīcību padara noziedzīgu, taču nepiekrīt noziedzīga nodarījuma sastāva realizācijai, bet paļaujas uz to, ka apstāklis, kas tās rīcību padara noziedzīgu, nepastāv (Leja M. Vai Krimināllikumā bija nepieciešama jauna nodoma definīcija. Jurista Vārds, 2016. 22. marts, Nr. 12, 14. lpp.).

[678] Šo psihiskās attieksmes veidu norobežošanā ir izmantojami tādi kritēriji kā, piemēram, personas rīcības motīvi, nodarījuma izdarīšanas veids un pieļautās rūpības trūkuma smaguma pakāpe (Sk.: Leja M. Turpinot diskusiju par vainas formām krimināltiesībās. 2016, 21.–23. lpp.).

[679] U. Krastiņš tieša nodoma gadījumā sodu piedāvā individualizēt atkarībā no tā, vai darbība (bezdarbība) ir tīša vai netīša. Taču viņa ieskatā šī pazīme liecina par nodarījuma raksturu, nevis par psihisko attieksmi pret to (Krastiņš U. 2017, 16. lpp.).

[680] Šķirklis "noteikt". Interneta vārdnīca "Tēzaurs". Pieejams: https://tezaurs.lv/noteikt [skatīts 2022. gada 20. februārī].

[681] Sk. plašāk par stingri noteikto atbildību: Beļska A. 2010; Rozenbergs J. 2013, 156.–170. lpp.

Pamatojot šādu pozīciju, U. Krastiņš sākotnēji norādīja, ka darbība vai bezdarbība krimināltiesībās tiek vērtēta pēc formāliem kritērijiem,[682] proti, noziedzīgos nodarījumos ar formālu sastāvu vainas formu nosaka personas faktiskā uzvedība, kas atspoguļo tās apziņu un gribu, un vienlaikus netieši atsaucās uz ārvalstu izpratni pat atbildību neatkarīgi no vainas.[683] Savukārt vēlāk tiek nepārprotami atzīts, ka formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos vaina tiek prezumēta, ievērojot, ka KL 9. panta otrajā daļā ir iestrādāts stingri noteiktās atbildības princips.[684] Šīs tēzes nav palikušas bez ievērības arī juridiskajā literatūrā, kur pamatoti secināts, ka saskaņā ar šādu pieeju formāla sastāva noziedzīgu nodarījumu gadījumā nodoma konstatēšanai noteiktas zemākas prasības atšķirībā no materiāla sastāva noziedzīgiem nodarījumiem.[685]

Stingri noteiktā atbildība Latvijas krimināltiesībās līdz šim bijusi kategoriski noliegta. Ticis uzsvērts, ka ar KL 1. panta pirmo daļu, 6. panta pirmo daļu un 8. panta otro daļu, kas savu redakciju būtībā saglabājušas kopš Krimināllikuma pieņemšanas, tiek izslēgta objektīvā pieskaitāmība, tas ir, netiek pieļauta krimināltatbildību bez vainas, kas atbilst vainīguma principam "nav nozieguma, nav soda bez vainas" (latīņu val. *nullum crimen, nulla poena sine culpa*).[686]

Ar minēto principu tiek saistīts arī latīņu teiciens, ka darbība nepadara cilvēku par vainīgu, ja vien vainīgs nav prāts (latīņu val. *actus non facit reum nisi mens sit rea*).[687] Vēsturiskā perspektīvā prasība vērtēt personas psihisko attieksmi pret izdarīto ir bijusi tieši paredzēta, lai par krimināltatbildības pamatu nebūtu tikai attiecīgās rīcības radītās kaitīgās izmaiņas apkārtējā pasaulē.[688]

Krimināllikumā likumdevēja izvēlētie formulējumi un to teorētiskā izpratne ir pārņemta no padomju krimināltiesībām, kur stingri noteiktā atbildība principiāli netika atzīta.[689] Vēl senāk pirmskara Latvijā arī P. Mincs konceptuāli iebilda individuālas vainas nozīmes mazināšanai, kad, saucot personu pie krimināltatbildības, procesuālās ekonomijas nolūkos persona tiek sodīta, ja vien tiek "realizēts [nozieguma] ārējais sastāvs".[690] Tādēļ būtu sagaidāms, ka šāda fundamentāla subjektīvās puses izpratnes maiņa, atsakoties no teorijā un praksē jau iesakņotās izpratnes, tiktu

[682] Krastiņš U. Kāda ir vārda "neuzmanība" jēga krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2015. 3. marts, Nr. 5.
[683] Krastiņš U. Darbības un bezdarbības izpratne krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2015. 21. aprīlis, Nr. 16.
[684] Krastiņš U. 2014, 142.–143. lpp.; Krastiņš U. Prettiesiska nodarījuma kaitīgo seku divējādā nozīme. Jurista Vārds. 2015. 25. augusts, Nr. 33. Jaunākajā juridiskajā literatūrā autors gan ir atbalstījis nostāju, ka saskaņā ar Krimināllikumu arī pēc grozījumu izdarīšanas nav atzīta krimināltatbildība bez vainas (Krastiņš U., Liholaja V. 2021, 16., 57. lpp.).
[685] Leja M. Turpinot diskusiju par vainas formām krimināltiesībās. 2016, 31., 33. lpp.
[686] Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. 3. papildinātais izd. Zin. red. prof. U. Krastiņš. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 23., 151., 154. lpp.; Liholaja V. Noziegums. Juridiskā Zinātne, 2006, 703. sējums, 45. lpp.; Rozenbergs J. 2013, 17. lpp.; Krastiņš U. 2014, 16. lpp.
[687] Comparative Concepts of Criminal Law. 3rd Ed. Ed. by J. Keiler, D. Roef. Cambridge: Intersentia, 2019, pp. 108, 177.
[688] Comparative Concepts of Criminal Law. 3rd Ed. Ed. by J. Keiler, D. Roef. Cambridge: Intersentia, 2019, pp. 178.
[689] Beļska A. Padomju krimināltiesību ietekme uz vainas teorijas attīstību Latvijas krimināltiesībās. Juridiskā Zinātne, 2010, Nr. 1, 198.–201. lpp.; Krastiņš U. Prettiesiska nodarījuma kaitīgo seku divējādā nozīme. Jurista Vārds, 2015. 25. augusts, Nr. 33.
[690] Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārīgā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. 2005, 123., 124. lpp.

plaši un detalizēti diskutēta, taču to neatspoguļo likumdošanas materiāli vai viedokļu apmaiņa publiskajā vidē.

Arī stingri noteiktā atbildība ir teorētiski iespējama un atsevišķu pārkāpumu veidu gadījumos ir sen pazīstama citās valstīs, taču tādā gadījumā nav pamata doktrīnā uzsvērt subjektīvās puses sevišķo nozīmi noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijā un izšķirt tieša nodoma veidu formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos. Ievērojot minēto, stingri noteiktā atbildība neatbilst līdzšinējai vainas izpratnes tradīcijai Latvijas krimināltiesībās un nav arī nepārprotami nostiprināta Krimināllikumā. Tādēļ šobrīd nevar atzīt par iespējamu kāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu sodīt neatkarīgi no vainas.

Ņemot vērā, ka visi KL 190. pantā paredzētie noziedzīgo nodarījumu sastāvi ir atzīstami par formāliem, tad iepriekš izklāstītās atziņas ir tieši attiecināmas arī uz kontrabandas kvalifikāciju.

4.4.2.2. Kontrabandas izdarītāja vainas forma un veids

Līdz šim Latvijas krimināltiesību teorijā kontrabandas subjektīvajai pusei ir veltīts maz uzmanības. Vienmēr, tajā skaitā pēc to Krimināllikuma normu grozīšanas, kas attiecas uz vainas izpratni, norādīts, ka kontrabandu var izdarīt tikai ar tiešu nodomu, formulējumā norādot uz intelektuālo un gribas momentu, kas apstiprina šo tīšas vainas veidu, proti, vainīgais apzinās, ka ar precēm vai citām vērtībām rīkojas nelikumīgi, un vēlas to.[691] Tādējādi secināms, ka arī pēc iepriekš raksturotās tieša nodoma jaunās izpratnes, vērtējot psihisko attieksmi pret nodarījumu, joprojām tiek piešķirta nozīme gan intelektuālajam, gan gribas momentam, ikvienu preču nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts muitas robežai gadījumu automātiski neatzīstot par izdarītu ar tiešu nodomu un attiecīgi krimināli sodāmu. Tajā pašā laikā netiek norādīts, ka nelikumīga preču pārvietošana pāri valsts muitas robežai, kas izdarīta ar atšķirīgu vainas formu vai veidu nebūtu sodāma krimināltiesiskā kārtā. Citkārt norādīts, ka to nevar izdarīt ar netiešu nodomu vai aiz neuzmanības, jo KL 190. pants neparedz psihiskās attieksmes vērtēšanu pret kaitīgajām sekām.[692]

[691] Loskutovs A., Judins A. 2000, 95. lpp., Mežulis D. 2001, 140. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2007, 89. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 417., 420. lpp.; Saforostovs A. 2016, 23.–24. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 97. lpp.
[692] Saforostovs A. 2016, 24. lpp.

Arī padomju un pēc tam Krievijas krimināltiesībās kontrabandas subjektīvās puses analīze ir aprobežota ar lakonisku norādi, ka to raksturo tiešs nodoms,[693] ka persona apzinās to, ka nelikumīgi pārvieto attiecīgo priekšmetu pāri valsts muitas robežai, un vēlas to.[694] Identiski Lietuvas krimināltiesību teorijā un praksē atzīts, ka kontrabandas subjektīvo pusi raksturo vienīgi tiešs nodoms.[695]

Atbilstoši iepriekš raksturotajai kontrabandas objektīvajai pusei tās ārējā izpausme nav tikai muitošanai pakļautu preču pārvietošana no vienas valsts muitas teritorijas uz citu, jo, ievērojot preču starptautiskas aprites kārtību, tā ir atļauta darbība. Izšķiroša ir šīs pārvietošanas nelikumība, izvairoties no muitas kontroles. To nosaka attiecīgie pārvietošanas apstākļi, pret kuriem arī personas psihiska attieksme ir vērtējama.

Ievērojot KL 9. panta otro daļu, lai personu sauktu pie krimināltatbildības par tīši ar tiešu nodomu izdarītu kontrabandu, ir jākonstatē, ka persona ir apzinājusies savas darbības kaitīgumu, ka tā ieved valsts muitas teritorijā vai izved no tās muitošanai pakļautas preces pretēji noteiktajai kārtībai, un, neraugoties uz to, šo preču pārvietošanu šādā veidā ir apzināti izdarījusi.

Tādējādi kontrabanda ir izdarīta ar tiešu nodomu, kad persona apzinās faktiskos apstākļus, kas muitošanai pakļauto preču pārvietošanu pāri valsts muitas robežai padara nelikumīgu, respektīvi, kad persona par šiem apstākļiem ir pārliecināta, un vēlas šīs preces otras valsts muitas teritorijā nogādāt, neievērojot noteikto kārtību. Tādējādi persona apzinās un piekrīt šiem kaitīgajiem apstākļiem, kas viņas rīcību padara noziedzīgu. Jāņem vērā, ka kontrabandas gadījumā runa ir par speciālajos normatīvajos tiesību aktos noteikto pienākumu nepildīšanu, ko pieļauj tāda persona, kura zina par šāda regulējuma pastāvēšanu, jo citādi persona nemaz necenstos no muitas kontroles izvairīties.[696] Juridiskajā literatūrā jau pagājušā gadsimta sākumā tika norādīts,

---

[693] Курс советского уголовного права. Часть особенная. Том 3. Отв. ред. Н. А. Беляев, М. Д. Шаргородский. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1973, с. 301; Словарь по уголовному праву. Отв. ред. А. В. Наумов. Москва: БЕК, 1997, с. 166; Российское уголовное право. Особенная часть: учебник для вузов. Коллектив авторов. Под ред. В. П. Коняхина, М. Л. Прохоровой. Москва: Контракт, 2015, с. 395.

[694] Советское уголовное право. Особенная часть. Под. ред. П. И. Гришаева, Б. В. Здравомыслова. Москва: Юридическая литература, 1988, с. 89; Уголовное право. Особенная часть. Учебник для вузов. Отв. ред. И. Я. Козаченко, З. А. Незнамова, Г. П. Новоселов. Москва: Норма-Инфра-М, 1998, с. 317; Бойко А. И., Родина Л. Ю. 2002, с. 172–173; Наумов. А. В. 2005, с. 47, Лопашенко Н. А. 2006, с. 528; Волженкин Б. В. 2007, с. 560; Русанов Г. А. 2011, с. 72; Рогатых Л. Ф. 2016, с. 161–162.

[695] Fedosiukas O. 2018, pp. 342; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2003 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose", 6 p. Pieejams: https://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=26465 [skatīts 2022. gada 9. decembrī]. Autoram intervijā O. Fedosjuks papildus skaidroja, ka šāda psihiskās attieksmes izpratne kontrabandas gadījumā ir dabiska un tās krimināltiesisko novērtējumu neietekmē jau minētā Lietuvas Krimināl kodeksa 16. panta ceturtās daļas norāde, ka krimināltatbildība par noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti aiz neuzmanības, iestājas tikai tad, ja tas tieši paredzēts attiecīgajā tiesību normā. Intervijas pieraksts glabājas autora arhīvā (Čevers T. Intervija ar dr. iur. Oļegu Fedosjuku (*Olegas Fedosiukas*). 2022. gada 5. decembris. Intervijas pieraksts glabājas autora arhīvā).

[696] Ņemot vērā, ka KL 190. panta pirmās daļas dispozīcijā *expressis verbis* ir ietverta norāde uz nelikumīgumu, tad atbilstoši juridiskajā literatūrā paustajam tā kļūst par noziedzīga nodarījuma sastāva obligātu pazīmi, pret kuru būtu jākonstatē personas subjektīvā attieksme (sk.: Leja M. Noziedzīga nodarījuma izdarīšana ar nodomu. Jurista Vārds, 2010. 13. aprīlis, Nr. 15; Leja M. Noziedzīga nodarījuma uzbūve, nodoms un vaina. Jurista Vārds, 2017. 13. jūnijs, Nr. 25; Leja M. Juridiskās kļūdas tiesiskās sekas krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2018. 9. janvāris, Nr. 2). Kaut arī

ka nav pieļaujama atsaukšanās uz tirdzniecības noteikumu nezināšanu, jo katram tirgotājam, stājoties tirdzniecībā, jāzina un jāizpilda visi noteikumi, kas uz to attiecas.[697] Arī mūsdienās tiek atbalstīts viedoklis, ka likuma nezināšana lielākoties neizslēdz tiešu nodomu.[698] Ja ir pierādīts, ka persona pārvieto preces ārpus vietām, kur tas atļauts, ārpus laika, kad tas atļauts, zinot par šo preču esamību, vai arī pati ir noslēpusi preces no muitas kontroles vai zinājusi par to noslēpšanu, pirms to pārvietošanas caur vietām, kur tas ir atļauts, un laikā, kad tas ir atļauts, tad atzīstams, ka tā vēlas to nogādāšanu otras valsts muitas teritorijā nelikumīgi. Gan kaitīgo seku, gan noziedzīgā nodarījuma sastāva realizēšanas neizbēgamības paredzēšana norāda uz vēlēšanos un attiecīgi uz tiešu nodomu.[699]

Kaut arī Latvijas tiesu praksē kontrabandas lietās vispār netiek pievērsta uzmanība vainas izvērtējumam, autora analizētajos nolēmumos aprakstītie faktiskie apstākļi liecina par to, ka absolūti lielākajā daļā gadījumu kontrabandas izdarītāja psihisko attieksmi pret izdarīto raksturo tiešs nodoms tikko sniegtajā skaidrojumā. Respektīvi, persona ir pārliecināta par tādu apstākļu pastāvēšanu, kas preču pārvietošanu padara kaitīgu un tādēļ noziedzīgu, un šādos apstākļos vēlas preces pārvietot pāri valsts muitas robežai un arī dara to.

Taču nevar izslēgt, ka reālajā dzīvē iespējamas arī atšķirīgas situācijas. Neraugoties uz to praktiskas pastāvēšanas mazo iespējamību, arī tām ir jāsniedz krimināltiesisks novērtējums, ievērojot, ka jebkādas teorētiskas konstrukcijas, nedrīkst atstāt bez ievērības krimināatbildības individuālo raksturu, kas tiek ievērots viscaur Krimināllikumā. Tādēļ ir pamats izvērtēt kontrabandas izdarīšanas iespēju arī citu vainas formu un veidu kontekstā.

Teorētiski ir iespējama situācija, kad persona neapzinās tādu apstākļu pastāvēšanu, kas preču pārvietošanu padara nelikumīgu un tādēļ kaitīgu un noziedzīgu, jeb nav pārliecināta par tiem, taču konkrētajos faktiskajos apstākļos viņa apzinās šāda apstākļa pastāvēšanas iespēju, samierinās ar to, ja tāds būtu, un preces tomēr pārvieto. Minētais autora ieskatā raksturo netiešu nodomu.

Tāpat iespējamas, ka persona apzinās tāda apstākļa pastāvēšanas iespējamību, kas preču pārvietošanu padarītu nelikumīgu un tādēļ kaitīgu un noziedzīgu, taču nepiekrīt to pārvietošanai šādos apstākļos un paļaujas, ka attiecīgais faktiskais apstāklis tomēr nepastāv, un preces pārvieto. Minētais autora ieskatā raksturo noziedzīgu pašpaļāvību.

---

nepieciešamība konstatēt nodarījuma kaitīguma, prettiesiskuma un noziedzīguma apzināšanos personas vainas izvērtēšanā ir atsevišķas izpētes priekšmets, autora ieskatā konkrētajā gadījumā šāda formulējuma izvēle ir juridiskās tehnikas jautājums. Tādēļ nodarījuma nelikumīguma apzināšanās būtu vērtējama tā kaitīguma apzināšanās kontekstā, uz ko tika norādīts zemsvītras piezīmē iepriekš.

[697] Lūkins F. 1934, 21. lpp.

[698] Leja M. 2010; Leja M. Princips "likuma nezināšana neatbrīvo no atbildības" krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2017. 22. augusts, Nr. 35.

[699] Leja M. Turpinot diskusiju par vainas formām krimināltiesībās. 2016, 19.–20. lpp.

Iespējamas arī, ka persona neapzinās tāda apstākļa pastāvēšanu, kas preču pārvietošanu padara nelikumīgu un tādēļ kaitīgu un noziedzīgu, taču konkrētajos faktiskajos apstākļos šo apstākli viņa varēja un viņai vajadzēja paredzēt un preces pārvieto. Minētais autora ieskatā raksturo noziedzīgu nevērību.

Šīs trīs situācijas apsveramas turpmāk modelētajā situācijā. Baltkrievijas pierobežā dzīvo persona A, kura pastāvīgi nodarbojas ar preču importu no Baltkrievijas uz Latviju, izmantojot viņa uzņēmumam piederošās kravas automašīnas. Visā apkaimē ir zināms, ka A iepriekš ir tiesāts par cigarešu kontrabandu, tās noslēpjot kravas automašīnās speciāli ierīkotās slēptuvēs. Viņa bērnības draugs B turpat pierobežā nodarbojas ar mazumtirdzniecību un viņš palūdz A vienu no kravas automašīnām pārtikas preču ievešanai no Baltkrievijas. A uz labo savstarpējo attiecību pamata viņam bez maksas atļauj izmantot vienu kravas automašīnu ar norunu, ka, esot Baltkrievijā, B pa nakti to novietos A paziņu pagalmā. B piekrīt, aizbrauc uz Baltkrieviju, iekrauj paša nopirktās preces un novieto automašīnu norunātajā vietā, kur viņu sagaida viņam nepazīstamas personas un pasaka, ka A uzdevumā viņi ar automašīnu veiks dažas darbības. Turpat pagalmā B ierauga cigaretes iepakojumos bez jebkādām akcīzes markām. Neraugoties uz minēto, B automašīnu ar aizdedzes atslēgu atstāj šiem cilvēkiem. Nākamajā dienā B paņem automašīnu, to nepārbauda, šķērso Baltkrievijas un Latvijas valsts robežu un iebrauc MKP, kur deklarē savas nopirktās preces. Muitas amatpersonas veic muitas fizisko kontroli un kravas automašīnā ierīkotos slēpņos konstatē cigaretes.

Kaut arī persona B bija tas, kurš fiziski pārvietoja visas kravas automašīnā esošās preces, šādos apstākļos nevar apgalvot, ka viņš būtu izdarījis kontrabandu ar tiešu nodomu, jo viņš nav apzinājies, ka kravas automašīnā tika noslēptas cigaretes, un viņš noteikti nevēlējās ES muitas teritorijā ievest nedeklarētas preces un neparedzēja kādu preču nelikumīgas ievešanas neizbēgamību. Taču atkarībā no apstākļiem, kas raksturo šo situāciju, var atzīt, ka B pirms preču pārvietošanas, pirmkārt, apzinājās iespēju, ka automašīnā tika noslēptas cigaretes, un samierinājās ar to, ja tas tā arī būtu (netiešs nodoms), otrkārt, apzinājās iespējamību, ka automašīnā tika noslēptas cigaretes, un paļāvās, ka cigaretes automašīnā tomēr netika noslēptas (noziedzīga pašpaļāvība), treškārt, neapzinājās, ka automašīnā tika noslēptas cigaretes, kaut gan konkrētajos faktiskajos apstākļos viņš šo apstākli varēja un viņam vajadzēja paredzēt (noziedzīga nevērība).

Ievērojot minēto, ir iespējama dažāda personas psihiskā attieksme pret muitošanai pakļautu preču nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts muitas robežai, tādēļ arī kontrabandas objektīvo pusi faktiski var izdarīt ar atšķirīgām vainas formām un veidiem. Arī jau pieminētais S. Bikelis, skaidrojot savus teorētiskos apsvērumus par subjektīvo pusi formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos, izmantojis tieši kontrabandas sastāvu. Secināms, ka arī viņa ieskatā

atkarībā no faktiskajiem apstākļiem ir iespējama personas atšķirīga psihiskā attieksme pret tiem apstākļiem, kas preču pārvietošanu pāri valsts muitas robežai padara nelikumīgu.[700]

Krimināllikumā nav vispārīgi paredzēts, ka kriminālatbildība iestātos tikai par tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kas izdarīti ar kādu konkrētu vainas formu un veidu.[701] No tā secināms, ka, likumdevējam dispozīcijā neatklājot konkrētā noziedzīgā nodarījuma subjektīvo pusi, ir kriminalizēta attiecīgā nodarījuma izdarīšana neatkarīgi no personas vainas formas un veida. KL 190. panta pirmajā daļā nav ietvertas nepārprotamas norādes, kas konceptuāli sašaurinātu vainas izpratni kontrabandas gadījumā. Vienīgi tāda alternatīva pazīme kā preču noslēpšana no muitas kontroles piešķir vairāk konkrētības likumdevēja iespējami paredzētajai personas psihiskajai attieksmei pret preču pārvietošanas apstākļiem, norādot uz tiešu nodomu. Taču nevar atstāt bez ievērības, ka kontrabandas legāldefinīcija ir ārkārtīgi plaša, aptverot jebkādus apstākļus, kuri preču pārvietošanu pāri valsts muitas robežai padara nelikumīgu. Tādēļ attiecīgi arī nav izslēdzams, kas šī dispozīcija aptver atšķirīgas vainas formas un veidus.

Autora ieskatā vienīgais šķērslis, kas liegtu atzīt par kriminalizētu arī ar vieglākām vainas formām un veidiem izdarītu kontrabandu varētu būt *ultima ratio* principa pārkāpums, kas tiesību literatūrā pamatoti tiek atzīts par tāda vispārējā tiesību principa kā samērīguma principa krimināltiesisku izpausmi, kas ir saistošs likumdevējam.[702] Taču jāievēro, ka Latvijas krimināltiesību politikā kriminalizēšanas slieksnis nav vērtējams kā augsts, ievērojot, ka tas ne vienmēr tiek saistīts ar kādām kaitīgumu papildus raksturojošām pazīmēm, t. sk., ar kaitīgu seku iestāšanos,[703] un pat šīm sekām ne vienmēr ir paredzēts kāds kvantitatīvs vai kvalitatīvs slieksnis (sk., piemēram, KL 180., 185., 220. pantu). Minētais ir attiecināms arī uz tautsaimniecības apdraudējumu, ievērojot, ka atbilstoši 2020. gadā Krimināllikumā ieviestajam 221.[6] pantam "Tabakas izstrādājumu nelikumīga realizācija" kā mazāk smags noziegums tika kriminalizēta noteikta veida tabakas izstrādājumu realizācija neatkarīgi no to apmēra. Savulaik zvērināta

[700] S. Bikelis modelē situāciju, kad personai tiek lūgts pāri muitas robežai pārvietot mikroautobusu, bet šī persona nezina un nav pārliecinājusies par tajā esošo kravu un attiecīgi tās pārvietošanas noteikumiem. Nodarījuma faktisko apstākļu izpratne un attiecīgi noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmju izpildes apzināšanās pakāpe var būt atkarīga no dažādiem apstākļiem, piemēram, no tieši saņemtās informācijas par kravu, no profesionālās pieredzes (piemēram, faktiska iespējamība pavaddokumentos norādīto kravu pārvietot ar konkrēto transportlīdzekli) un no dzīves pieredzes (piemēram, stipro alkoholisko dzērienu specifiskā, viegli atpazīstamā smaka) (Bikelis S. 2007, pp. 42).

[701] Savulaik tika rosināta grozījumu izdarīšana Krimināllikumā, paredzot, ka kriminālatbildība par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu aiz neuzmanības iestājas tikai tad, ja tas ir tieši paredzēts Krimināllikuma Sevišķajā daļā. Saeimas Juridiskā komisija šādu iniciatīvu noraidīja (sk. noraidītā likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" Nr. 151/Lp12 un alternatīvā likumprojekta anotācijas. Pieejams: https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/4FCA2E7DA6BCE8F6C2257DC50049AC8F?OpenDocument;
ttps://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/0D031287BE5CBD59C2257DE3004D282C?OpenDocument [skatīts 2022. gada 8. decembrī]).

[702] Fedosiukas O. 2012, pp. 718, 720–721, 734; Bikelis S. 2012, pp. 7.

[703] Piemēram, KL 111. pantā "Elektrozvejas ierīču nelikumīga izgatavošana, iegādāšanās, glabāšana, realizēšana, pārvadāšana un pārsūtīšana" cita starpā ir kriminalizēta elektrozvejas ierīču nelikumīga glabāšana, pat nepastāvot iespējai personai atbrīvoties no kriminālatbildības, šīs ierīces labprātīgi nododot tiesībsargājošajām iestādēm.

advokāta palīgs F. Lūkins arī kontrabandas kontekstā norādīja, ka valsts kasei zaudējumi rodas vienādā apmērā vienalga, vai pārkāpums izdarīts ar nodomu vai bez tā. Tādēļ minētā autora ieskatā pārkāpumi pret valsts mantu un ienākumiem būtu sodāmi neatkarīgi no motīviem, nodoma trūkuma vai nejaušības.[704]

Kontrabandas subjektīvās puses kontekstā zīmīgs un joprojām aktuāls ir ECT 1998. gada 7. oktobra spriedums lietā "Salabiaku v. France",[705] saskaņā ar kuru par tiesisku tika atzīts ļoti zems krimināl atbildības slieksnis, jo tiesa atzina, ka objektīvu faktu kriminalizēšana neatkarīgi no vainas nav *per se* nesavienojama ar ECK 6. panta 2. punktā garantētajām tiesībām tikt uzskatītam par nevainīgu, iekams viņa vaina nav pierādīta saskaņā ar likumu, ja valsts noteiktie ierobežojumi ir saprātīgi, izvērtējot personai noteikto negatīvo seku nozīmību un saglabājot personas tiesības uz aizstāvību. Francijas nacionālās tiesas personu bija notiesājušas par marihuānas kontrabandu atbilstoši Francijas Muitas kodeksam sakarā ar valsts teritorijā ievešanai aizliegtu priekšmetu atrašanos viņa valdījumā brīdī, kad viņš šķērsoja valsts robežu, šīs preces nedeklarējot. Konkrētajā lietā persona ieradās lidostā pēc ārzemēs esošu radinieku nosūtīta pārtikas preču sūtījuma. Nespējot to lidostā atrast, persona bija vērsusies pie atbildīgā darbinieka, kurš paziņoja, ka sūtījums atrodas nepaņemto mantu novietnē un vienlaikus viņu aicināja to neņemt, jo tajā var būt priekšmeti, kuru aprite ir aizliegta. Neraugoties uz brīdinājumu, persona paņēma čemodānu, kurš bija aprīkots ar piekaramo atslēgu, lai gan atbilstošas atslēgas viņam nebija. Turklāt čemodānam nebija nekādas tā īpašnieku vai saturu identificējošas informācijas un tas bijis ievērojami smagāks par to, kuru persona bija gaidījusi. Neraugoties uz šiem apstākļiem, persona nepārbaudīja čemodāna saturu un izgāja caur pasažieru zaļo koridoru, muitai apliecinot, ka viņam nav nekā deklarējama. Pēc tam muitas amatpersonas viņu aizturēja un atvēra čemodānu, tajā zem dubultā dibena konstatējot 10 kg marihuānas, bet persona neizrādīja nekādu pārsteigumu par čemodāna saturu. Savukārt pēc dažām dienām citā lidostā kļūdas pēc tika saņemts pārtika preču sūtījums uz šīs personas vārda. Izvērtējot minētos apstākļos kopsakarā, nacionālo tiesu ieskatā persona nevarēja uzskatīt, ka konkrētais sūtījums bija paredzēts viņam.

Ņemot vērā, ka pārkāpums tika konstatēts uz fakta pamata, neraugoties uz personas nodomu vai neuzmanību, tiesa konstatēja, ka saskaņā ar nacionālajiem likumiem persona tika saukta pie atbildības uz vainas prezumpcijas pamata, respektīvi, uz personu tika attiecināta stingri noteiktā atbildība. ECT šo lietu skatīja nevainīguma prezumpcijas kontekstā un nosprieda, ka personas tiesības netika pārkāptas, jo tai bija nodrošinātas iespējas atspēkot apsūdzību, pierādot nepārvaramas varas gadījumu, kaut arī normatīvais regulējums to tieši neparedzēja. Jānorāda, ka ECT nevērtē nacionālā regulējuma atbilstību konvencijai *in abstracto*, bet gan tā piemērošanas

[704] Lūkins F. 1934, 20., 21., 29. lpp.
[705] ECT 1998. gada 7. oktobra spriedums lietā: 10519/83 Salabiaku v. France.

tiesiskumu katrā konkrētajā gadījumā. Šajā lietā nacionālās tiesas bija vērtējušas lietā esošos pierādījumus, lietas apstākļos konstatējot zināmu vainas elementu. Šajā spriedumā izteiktās atziņas interpretējis arī LR AT Senāta Administratīvo lietu departaments, norādot, ka nevainīguma prezumpcija nav pārkāpta, ja muitas brokerim ir bijusi iespēja izvairīties no pārkāpuma izdarīšanas, piemēram, gadījumā, ja pārkāpums ir saistīts ar muitas deklarācijā norādītām nepatiesām ziņām.[706]

Tādējādi autora ieskatā ir pamats apšaubīt līdzšinējo teorētisko uzskatu, ka Krimināllikumā kriminālatbildība būtu paredzēta tikai par kontrabandu, kas izdarīta ar tiešu nodomu. Atbilstoši nodarījumu kriminalizēšanas principiem likumdevējam gan būtu jāpārskata krimināltiesiskais regulējums, lai nepārprotami norādītu uz politisku izšķiršanos par kriminalizētas kontrabandas un citu līdzīgas konstrukcijas noziedzīgu nodarījumu sastāvu subjektīvo pusi.

Muitas lietu tiesiskā regulējuma un EST prakses konteksts liecina par to, ka personas atbildību neizslēdz un nemazina personas psihiskās attieksmes atšķirības. Taču jāņem vērā, ka turpmāk analizētajos gadījumos runa ir vienīgi par naudas piedziņu bez uzskatāmām individuālām tālejošām negatīvām sekām personai. Neraugoties uz personas subjektīvās attieksmes novērtējuma nozīmi atbildības piemērošanai citās tiesību nozarēs, jāievēro krimināltiesību atšķirīgie mērķi un kriminālprocesuālo līdzekļu un kriminālsoda ārkārtēji represīvā iedarbība.

Saskaņā ar Savienības Muitas kodeksa 79. panta 3. punktu dažādu ievedmuitas parāda parādnieku subjektīvajai attieksmei pret notikušo tiek piešķirta atšķirīga nozīme. Tā saskaņā ar minētā punkta a) apakšpunktu muitas parāda parādnieks ir jebkura persona, kam bija jāpilda pienākums attiecībā uz ārpussavienības preču ievešanu ES muitas teritorijā, kuru neizpildes dēļ ir radies muitas parāds, tādējādi nepiešķirot nekādu nozīmi personas subjektīvajai attieksmei. Savukārt saskaņā ar b) apakšpunktu parādnieks ir arī tā persona, kura apzinājās vai kam būtu bijis jāapzinās, ka kāds tiesību aktos muitas jomā paredzēts pienākums nav izpildīts, un kas darbojās tādas personas uzdevumā, kurai šis pienākums bija jāpilda, vai kas piedalījās darbībā, kuras rezultātā pienākums netika izpildīts, bet saskaņā ar c) apakšpunktu – ieguvusi attiecīgās preces vai bijusi to turētāja un kas apzinājās vai kam preču iegūšanas vai saņemšanas brīdī būtu bijis jāapzinās, ka kāds tiesību aktos muitas jomā paredzēts pienākums nav izpildīts. Līdzīga pieeja attiecināta arī uz izvedmuitas parāda parādnieku 82. panta 3. punktā.

Attiecīgi EST savā judikatūrā ir nepārprotami nostiprinājusi, ka muitas lietās preču nelikumīgas ievešanas gadījumā muitas parāds tiek aprēķināts sakarā ar faktiski notikušo, neizvērtējot tās personas subjektīvo attieksmi, kura muitas robežu ir tieši šķērsojusi. Šādas pieejas

[706] LR AT Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 10. maija spriedums lietā Nr. SKA-162/2007, 10. punkts. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2007 [skatīts 2022. gada 17. februārī].

mērķis ir nodrošināt ES tiesību normu rūpīgu un vienveidīgu piemērošanu un aizsargāt ES finanšu intereses, kas netiek apstrīdēts ar speciālajā literatūrā.[707]

Izskatot jau minētās apvienotās lietas Nr. C-238/02 un Nr. C-246/02 "Hauptzollamt Hamburg-Stadt v. Kazimieras Viluckas and Ricardas Jonusas", tika atzīts, ka kravas automašīnas vadītājs un viņa pārinieks, kuri ES muitas teritorijā nelikumīgi kravas automašīnas slepenā nodalījumā ieveda no muitas kontroles noslēptas cigaretes, ir atbildīgi par attiecīgā muitas parāda nomaksu, neraugoties uz to, vai viņi bija vai nebija zinājuši par cigarešu atrašanos kravas automašīnā.[708] Savukārt kādā ievērojami senākā lietā, proti, apvienotajās lietās Nr. 98/83 un 230/83 "Van Gend & Loos NV and Expeditiebedrijf Wim Bosman BV v. Commission of the European Communities"[709], Eiropas Kopienu tiesa atzina muitas brokeru atbildību sakarā ar Nīderlandē ievestu tekstila izstrādājumu nepatiesu deklarēšanu kā Ēģiptes, Marokas un Turcijas ražojumus, pamatojoties uz trešās valsts muitas iestāžu izsniegtajiem preču izcelsmes sertifikātiem, kā rezultātā muitas brokeri, pašiem par to nezinot, samazināja maksājamo ievedmuitas nodokli. Tiesas ieskatā viņu atbildību varētu ietekmēt vienīgi nepārvaras varas apstākļi, taču tie ietver neparedzamus un pie lielākās rūpības nenovēršamus šķēršļus, kas attiecībā uz muitas brokeriem kā profesionāļiem vērtējami ļoti šauri.

Atbilstoši jau minētās Eiropas Komisijas sagatavotās direktīvas "Par Savienības tiesisko regulējumu attiecībā uz muitas noteikumu pārkāpumiem un sankcijām" priekšlikuma sākotnējai redakcijai pārkāpumi muitas lietās tika klasificēti, ņemot vērā personas subjektīvo attieksmi pret tiem, proti, vieglākais sods bija paredzēts par pārkāpumiem, kuri tiktu sodīti neatkarīgi no vainas, bet sods tiktu pastiprināts par to izdarīšanu aiz nolaidības vai ar nodomu.[710]

Toties Eiropas Parlamenta pieaicinātie eksperti, kam tika uzticēts izvērtēt šo juridisko modeli, ar kuru iecerēts harmonizēt ES dalībvalstu atšķirīgo tiesisko regulējumu muitas kārtības pārkāpumu jomā, principiāli neizslēdzot atbildību arī par formāla sastāvi pārkāpumiem,

[707] Lyons T. 2018, pp. 476.

[708] Šis princips tiek attiecināts arī uz gadījumiem, kad tiek pārkāpta tranzīta procedūra, tām pakļautās preces nenogādājot galamērķa muitas iestādē, kā rezultātā ir notikusi to laišana nelikumīgā brīvā apgrozībā. Lietā Nr. C-230/06 "Militzer & Münch GmbH v. Ministero delle Finanze" muitas brokeris tika atzīts par muitas parāda parādnieku, kad tranzīta muitas procedūra netika pabeigta krāpšanas dēļ, kurā bija iesaistītas galamērķa muitas iestādes amatpersonas (EST 2008. gada 3. aprīļa spriedums lietā: C-230/06 Militzer & Münch GmbH v. Ministero delle Finanze, ECR I-717). Muitas brokera atbildība, ko EST nosaukusi par objektīvo atbildību, ar mērķi nodrošināt tranzīta operāciju pienācīgu norisi tika apstiprināta arī lietā Nr. C-154/16 "Latvijas dzelzceļš VAS v. Valsts ieņēmumu dienests", kad galamērķa muitas iestādē netika nogādāta prece deklarācijā norādītajā daudzumā sakarā ar sūci cisternā (EST 2017. gada 18. maija spriedums lietā: C-154/16 Latvijas dzelzceļš VAS v. Valsts ieņēmumu dienests, ECLI:EU:C:2017:392).

[709] Eiropas Savienības Tiesas (bij. Kopienu) 1984. gada 13. novembra spriedums apvienotajās lietās: 98/83, 230/83 Van Gend & Loos NV and Expeditiebedrijf Wim Bosman BV v. Commission of the European Communities, ECR 3763.

[710] Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par Savienības tiesisko regulējumu attiecībā uz muitas noteikumu pārkāpumiem un sankcijām (COM/2013/0884 final – 2013/0432 (COD)). Brisele, 13.12.2013., 3.–5., 9.–11. pants Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52013PC0884 [skatīts 2022. gada 29. septembrī].

konstatēja, ka stingri noteiktā atbildība šajā jomā ir paredzēta mazākajā daļā ES dalībvalstu, lai gan vienota regulējuma ieviešanu loģiskāk būtu veidot, vadoties no tādiem tiesību principiem, kas pazīstami vairākumā ES dalībvalstu.[711]

Bez tā par sliktu stingri noteiktās atbildības piemērošanai muitas lietās eksperti pauduši arī vairākus citus argumentus. Tā neiederas modernas muitas darbības principos, kas vērsta uz atturēšanu no pārkāpuma izdarīšanas. Turklāt pārkāpuma cēlonis var būt informācijas tehnoloģiju darbības traucējumi, ievērojot informācijas apmaiņas starp muitas iestādēm un starptautiskās tirdzniecības subjektiem aizvien plašāku elektronizēšanu. Savukārt ekonomiska rakstura noziedzīgo nodarījumu kontekstā norādīts, ka sodīt par pārkāpumiem, kurus valsts institūcijas varētu laikus novērst, ir nelietderīgi, jo rada tādas izmaksas sabiedrībai, no kurām varēja izvairīties, it īpaši, ja stingri noteiktā atbildība tiek paredzēta, lai mazinātu administratīvās izmaksas. Vienlaikus tas var kavēt konkurenci, jo var mazināt jaunu, sevi vēl nepierādījušu uzņēmumu darbības aktivitāti.[712] Kā zināms, personas psihiskās attieksmes neizvērtēšanas dēļ stingri noteiktās atbildības preventīvā mērķa sasniegšanas iespējas tiek vērtētas pretrunīgi, jo no vienas puses tas personai liek rūpīgāk pārdomāt potenciālās rīcības sekas, bet no otras – nespēj atturēt no pārkāpuma izdarīšanas.[713] Ievērojot šos apsvērumus, eksperti nodarījuma smaguma izvērtēšanā likumsakarīgi rekomendēja ņemt vērā to, vai nodarījums ir izdarīts ar nodomu vai aiz neuzmanības.[714]

Ņemot vēra ekspertu sniegto atzinumu, atbilstoši direktīvas priekšlikuma uzlabotajai redakcijai, saskaņā ar kuru tiek paredzētas tikai administratīva rakstura sankcijas, tajā personas saukšanai pie atbildības tika normatīvi nostiprināta nepieciešamība izvērtēt vainu, nepārprotami atsakoties no stingri noteiktās atbildības. Tās 2. pants tika papildināts ar vainas formu skaidrojumiem, proti, neuzmanība tika saistīta ar savas darbības nepietiekami rūpīgi kontroli un veikto pasākumu acīmredzamu nepietiekamību, lai novērstu attiecīgo pārkāpumu izraisošo apstākli, savukārt nodoms – ar apzināšanos, ka tā veic tādu darbību vai bezdarbību, kas ir pārkāpums.[715]

ES muitas tiesību potenciālā pilnveide apstiprina ne tikai to, ka nav pietiekama pamata par formāla sastāva pārkāpumiem muitas lietās izdarīšanu saukt pie atbildības neatkarīgi no vainas,

[711] Analysis and effects of the different Member States' customs sanctioning systems. Study for the IMCO Committee. Tusveld R., Godel M., Stoop A. et al. European Union: Brussels, 2016, pp. 13, 67.
[712] *Ibid.*, pp. 13, 43, 67–68, 92.
[713] Rozenbergs J. 2013, 172.–173. lpp.
[714] Analysis and effects of the different Member States' customs sanctioning systems. Study for the IMCO Committee. Tusveld R., Godel M., Stoop A. et al. European Union: Brussels, 2016. pp. 14, 92.
[715] Ziņojums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par Savienības tiesisko regulējumu attiecībā uz muitas noteikumu pārkāpumiem un sankcijām (COM(2013)0884 – C8-0033/2014 – 2013/0432(COD)). 2016. gada 19. jūlijs. Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2016-0239_LV.html?redirect [skatīts 2023. gada 1. aprīlī].

bet arī to, ka formāla sastāva pārkāpumus faktiski var izdarīt ar atšķirīgām vainas formām un ka sodāmi var tikt pat aiz neuzmanības izdarīti administratīva rakstura pārkāpumi.

Apkopojot apsvērumus par apstākļiem, kas ietekmē kontrabandas subjektīvās puses noteikšanu, autora ieskatā atbilstoši pašreizējam Krimināllikuma regulējumam kriminālatbildība par kontrabandu iestājas neatkarīgi no tā, kāda ir bijusi personas psihiskā attieksme pret tās objektīvās puses pazīmēm, izņemot gadījumus, kad persona nav paredzējusi un nevarēja paredzēt, ka tās rīcības rezultātā pāri valsts muitas robežai preces tiks pārvietotas nelikumīgi, respektīvi, ka tās rīcības rezultātā tiks izdarīts tāds kaitīgs nodarījums, par kuru ir paredzēta kriminālatbildība.

4.4.2.3. Kontrabandas izdarītāja motīvs un mērķis

KL 190. panta pirmajā daļā līdzīgi kā lielākajā daļā citu valstu krimināltiesiskajos regulējumos, kurus autors ir analizējis, nav nekādas norādes par citām kontrabandas subjektīvās puses pazīmēm, proti, par tās izdarīšanas motīvu un mērķi.[716] Krimināltiesību teorijā ir vispāratzīts, ka, likumdevējam šādas papildu pazīmes neietverot tiesību normas dispozīcijā, to konstatēšana nav obligāta kvalifikācijas izdarīšanai.[717]

Taču jāņem vērā, ka kontrabanda plašākā izpratnē tīši ar tiešu nodomu vienmēr tiek izdarīta, lai kādus priekšmetus pārvietotu pāri valsts robežai tā, lai muitas iestādes par to neuzzinātu. Muitas kontrole tiek veikta ne tikai tādēļ, lai aizsargātu tautsaimniecību, bet arī citas sabiedrības darbības jomas, novēršot ierobežotas vai aizliegtas aprites priekšmetu starptautisku apriti. Attiecīgi priekšmetus nelikumīgi pārvietot pāri valsts robežai ir nozīme tikai tad, ja tādējādi iespējams izvairīties no pienākumiem, kas var rasties sakarā ar to pakļaušanu muitas kontrolei. Tādēļ kontrabandas plašākā izpratnē motīvs un mērķis ir atkarīgs no nelikumīgi pārvietojamo priekšmetu rakstura.

KL 190. pantā paredzētā komerciālā kontrabanda kā pret tautsaimniecību vērsts noziedzīgs nodarījums, kura priekšmetu primāri raksturo tā ekonomiskā vērtība, tīši ar tiešu nodomu tiek izdarīta, lai izvairītos no nodokļu nomaksas, kam tiek pakļauts preču imports un eksports, samazinot izdevumus uz nodokļu nomaksas rēķina, vai arī lai gūtu citas nepamatotas ekonomiska rakstura priekšrocības, kas ar to importu vai eksportu ir saistītas. Ievērojot minēto, šis noziedzīgais nodarījums ir mantkārīgu motīvu vadīts ar mērķi iedzīvoties, ar to saprotot personas vēlēšanos panākt sava vai trešās personas saimnieciskā stāvokļa uzlabošanos, uz ko tai nav

[716] M. Leja aizsācis teorētisku diskusiju par motīva un mērķa nošķiršanas problemātiku krimināltiesībās (sk. Leja M. Nolūka divējādais lietojums krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2021. 31. augusts, Nr. 35), taču līdz šo atziņu praktiskai aprobācijai autors darba ierobežotā apjoma dēļ ar motīvu saprot personas iekšēju pamudinājumu, kas tās gribu virza konkrēta noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, bet ar mērķi – vēlamo rezultātu, ko persona ar konkrēto noziedzīgo nodarījumu vēlas panākt (Krastiņš U., Liholaja V. 2021, 70. lpp.).

[717] Krastiņš U. 2014, 184., 187. lpp.; Liholaja V. 2007, 67. lpp. Sk. tieši saistībā ar kontrabandas sastāvu: Бойко А. И., Родина Л. Ю. 2002, с. 178; Волженкин Б. В. 2007, с. 560; Плохова В. И. 2016, с. 148.

tiesību.[718] Rezultātā līdz ar nelikumīgi pāri valsts muitas robežai pārvietoto preču laišanu nelikumīgā brīvā apgrozībā otras valsts muitas teritorijā tiek gūts maksimāls ekonomisks labums. Salīdzinājumam norādāms, ka vienīgi Horvātijas un Albānijas krimināllikumos personas mērķis normatīvi ir atzīts par kontrabandas sastāva subjektīvās puses obligātu papildu pazīmi, un tam ir mantisks raksturs – attiecīgi pilnībā vai daļēji izvairīties no nodokļu vai muitas nodevu nomaksas un izvairīties no muitas nodevām vai iegūt daļēju vai pilnīgu atbrīvojumu no muitas nodevām, atgūt vai samazināt muitas nodevas, nodokļus vai akcīzi vai gūt jebkāda veida priekšrocību, kas saistīta ar preču importu vai eksportu.[719]

Piebilstams, ka mantkārīgu motīvu apmierināšana joprojām ir viens no galvenajiem cilvēka rīcības pamudinātājiem.[720] Lai pielāgotos ekonomiskā un sociālā rakstura pārmaiņām sabiedrībā, indivīdi atkarībā no to profesionālās kompetences un sociāla statusa izmanto atšķirīgas pieejas, tajā skaitā pievērsties ekonomiskajai noziedzībai. Ja uzņēmēji apgūst paņēmienus, kā izvairīties no nodokļu nomaksas un legalizēt noziedzīgi iegūtus līdzekļus, tad tie, kuriem uzņēmējdarbības infrastruktūra nav pieejama, izmanto vienkāršākus noziedzīgās rīcības veidus, kas cita starpā ietver kontrabandu.[721] Šis konstatējums ir cieši saistīts ar mūsdienās aktuālo uzvedības ekonomikas (angļu val. *behavioural economics*) konceptu, saskaņā ar kuru indivīda noteiktu ekonomiska rakstura lēmumu pieņemšana tiek saistīta ar psiholoģisku, kognitīvu, emocionālu, kultūras un sociālu faktoru ietekmi.[722]

Kontrabandu izdarot tīši ar tiešu nodomu, raksturotais motīvs un mērķis konstatējams vienmēr, jo, izšķiroties par preču nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts muitas robežai un attiecīgi izvairoties no pienākumiem, ko paredz preču starptautiskas aprites kārtība, persona apzinās ekonomiska rakstura kaitējuma neizbēgamu nodarīšanu tautsaimniecībai. Ievērojot minēto, atzīstams, ka šīs noziedzīga nodarījuma sastāva subjektīvās puses papildu pazīmes ir ietvertas kontrabandas sastāva pazīmju skaitā. Līdzīgi, piemēram, Kosovas krimināltiesībās ir norādīts, ka, neraugoties uz to, ka norāde uz noziedzīgo mērķi nav *expressis verbis* paredzēta Krimināl kodeksā kā kontrabandas sastāva obligāts elements, mērķis gūt materiālu labumu tajā ir ietverts netieši.[723]

Šim konstatējumam ir būtiska praktiska nozīme, jo soda mēru var pastiprināt, ja tiek konstatēts tāds atbildību pastiprinošs apstāklis, kā noziedzīgā nodarījuma izdarīšana mantkārīgu

[718] Sk. M. Lejas piedāvāto mantkārības jeb prettiesiskas iedzīvošanās nolūka izpratni: Leja M. Krāpšanas aktuālie jautājumi Latvijā un ārvalstīs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 458.–459. lpp.
[719] Norādīto informāciju par minēto valstu krimināllikumiem sk. pielikumā Nr. 7 pievienotajā tabulā.
[720] Sk.: Brassey A. What Drives Man Toward Greed? In: Greed. Ed. A. Brassey, S. Barber. London: Palgrave Macmillan, 2009.
[721] Achim M. V., Borlea S. N. 2020, pp. 2, 3.
[722] *Ibid.*, pp. 177.
[723] Hajdari A., Alishani A. 2020. Pieejams: https://doi.org/10.31141/zrpfs.2020.57.138.1159 [skatīts 2022. gada 17. oktobrī]. Konkrēto autoru ieskatā minētais cita starpā liecina par to, ka kontrabanda nevar tikt izdarīta aiz neuzmanības vai nejaušības.

tieksmju dēļ, kas paredzēts KL 48. panta pirmās daļas 11. punktā. Taču atbilstoši minētā panta ceturtajai daļai par atbildību pastiprinošu nav atzīstams apstāklis, kurš ir paredzēts kā noziedzīga nodarījuma sastāva pazīme. Autora ieskatā kontrabandas motīvs un mērķis ir norādāms noziedzīgā nodarījuma aprakstā procesuālajos dokumentos, bet tas nav atzīstams par atbildību pastiprinošu apstākli.

Autora analizētajos nolēmumos sniegtajos noziedzīgo nodarījumu aprakstos lielākoties precīzi tiek norādīts komerciālās kontrabandas izdarīšanas mērķis, proti, izvairīšanās no nodokļu nomaksas.[724] Atsevišķos gadījumos tiek ietverta norādē uz mantkārīgu motīvu, kas subjektīvo pusi raksturo vispārīgāk.[725] Taču tiesu praksē šim apstāklim tiek piešķirta būtiski atšķirīga nozīme – lielākoties tas netiek atzīts par atbildību pastiprinošu apstākli saskaņā ar KL 48. panta pirmās daļas 11. punktu, ieskaitot gadījumos, kad tas ir tieši norādīts noziedzīgā nodarījuma aprakstā, taču daļā spriedumu – tiek par tādu atzīts. Savukārt tiesas motivācija ir bijusi pieejama tikai atsevišķos gadījumos.[726]

---

[724] Piemēram, jau minētais Krāslavas rajona tiesas 2015. gada 30. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15890008214, Rīgas rajona tiesas 2016. gada 15. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15890026515, 2022. gada 8. augusta spriedums krimināllietā Nr. 15840000122, Rēzeknes tiesas 2017. gad 30. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15890073515, Daugavpils tiesas 2018. gada 9. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 15890005815.

[725] Piemēram, jau pieminētais Daugavpils tiesas 2017. gada 11. decembra spriedums krimināllietā Nr. 11820000414, 2022. gada 4. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 15840022022, Vidzemes rajona tiesas 2018. gada 11. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15840000218, 2018. gada 24. augusta spriedums krimināllietā Nr. 11822000617, Zemgales rajona tiesas 2019. gada 2. janvāra spriedums krimināllietā Nr. 11829003617, kā arī Rēzeknes tiesas 2019. gada 12. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15840042519 (vienlaikus pamatoti norādīts arī mērķis izvairīties no nodokļu nomaksas). Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

[726] Daugavpils tiesas 2018. gada 5. jūnija sprieduma krimināllietā Nr. 15890002917 motīvu daļā argumentēts, ka prokurora norādītais atbildību pastiprinošais apstāklis nav konstatējams, jo KL 190. panta pirmā daļa jau pati par sevi ietver mantkārīgu nolūku. Prokurors iesniedza apelācijas protestu, norādot, ka noziedzīga nodarījuma sastāvs neietver tādu pazīmi kā mantkārība un ka to var izdarīt ne tikai mantkārīgā nolūkā, bet arī citu motīvu dēļ. Latgales apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģija 2019. gada 22. maija spriedumā nepiekrita pirmās instances tiesas atzinumam, norādot, ka saskaņā ar izmeklēšanā noskaidroto kontrabanda tika izdarīta, lai gūtu mantisku labumu, respektīvi, lai ievestās cigaretes pārdotu. Netika gan vērtēts, vai šī pazīme jau ir ietverta kontrabandas sastāva pazīmju skaitā vai ne. Turklāt mērķis pārdot nelikumīgi ievestās cigaretes noziedzīga nodarījuma aprakstā nebija ietverts. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

Savukārt Vidzemes apgabaltiesa ar 2018. gada 12. decembra spriedumu krimināllietā Nr. 11822000617 noraidīja personai inkriminētā mantkārīgā motīvā esamību, tai personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās nelikumīgi ievedot Latvijas Republikas muitas teritorijā cigaretes no Krievijas. Secināms, ka apelācijas instances tiesas ieskatā kontrabandu ir iespējams izdarīt ar dažādiem motīviem, starp kuriem var būt arī mantkārība, taču konkrētajā gadījumā pats apsūdzētais ir noliedzis noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vispār un izmeklēšanā nav noskaidrots, kādā nolūkā cigaretes Latvijas muitas teritorijā tika ievestas, kādēļ mantkārīgs motīvs netika atzīts par pierādītu. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

Kurzemes apgabaltiesas 2020. gada 22. septembra spriedumā krimināllietā Nr. 11151055217 apelācijas instances tiesa nepiekrita aizstāvja argumentam, ka KL 221.[1] un 191. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu gadījumā mantkārīgs motīvs kā atbildību pastiprinošs apstāklis nav konstatējams, jo to objekts ir tautsaimniecības intereses attiecīgi akcīzes preču aprites un muitas jomā, kādēļ šajās tiesību normās jau ir paredzēta atbildība par fiskālu priekšrocību gūšanu attiecīgi uz akcīzes nodokļa vai muitošanai pakļauto preču rēķina, un krimināllietā nav konstatēti nekādi īpaši apstākļi, kas norādītu uz tādu mantkārību, kas pārsniedz noziedzīga nodarījuma sastāvā paredzēto fiskālo priekšrocību gūšanu. Ņemot vērā šo noziedzīgo nodarījumu sastāvu līdzību, minētais būtu pilnībā attiecināms arī uz KL 190. pantā paredzēto. Spriedumā šie argumenti nav atspēkoti, aprobežojoties ar atzinumu, ka noziedzīgais nodarījums ir izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ, jo noziedzīgo darbību mērķis ir bijis tālāka peļņas gūšana, kaut gan noziedzīga nodarījuma aprakstā ir norādīts vienīgi nolūks nemaksāt muitas administrētos nodokļus, kā arī nedeklarēt

Kontrabandas mērķa noskaidrošana ir būtiska arī kvalifikācijas pareizai izdarīšanai, jo to ļauj nošķirt no citiem noziedzīgiem nodarījumiem. Kontrabandas sastāvā var saskatīt zināmas līdzības ar tādu noziegumu pret valsti kā kaitniecība, par ko krimināltatbildība paredzēta KL 89. pantā, jo tās objektīvā puse izpaužas dažādu tautsaimniecības nozaru graušanā un arī kontrabanda kā jebkurš ekonomiska rakstura noziedzīgs nodarījums negatīvi ietekmē tautsaimniecību. Taču būtiski, ka KL 89. panta dispozīcijā *expressis verbis* norādīts uz nolūku kaitēt Latvijas Republikai, bet kontrabandas gadījumā vainīgā mērķis nav vērsties pret valsti kā tādu, lai apgrūtinātu tās funkcionēšanu, bet gan lai apmierinātu savas individuālās mantkārīgās tieksmes.

Kontrabandas subjektīvās puses papildu pazīmju identificēšana autora ieskatā dod papildu teorētisku pamatu KL 190. un 218. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu savstarpējās saistības izvērtēšanai. Latvijas tiesību literatūrā izteikts priekšlikums šos abus noziedzīgo nodarījumu sastāvus norobežot saskaņā ar personas mērķi, respektīvi, ja kontrabanda tiek izdarīta, lai preces pārvietotu pāri Latvijas Republikas muitas robežai, tad noziedzīgais nodarījums kvalificējams saskaņā ar KL 190. panta attiecīgo daļu, bet, ja tā tiek izdarīta, lai izvairītos no nodokļu nomaksas, tad – saskaņā ar KL 218. panta attiecīgo daļu.[727] Autora ieskatā šāda kontrabandas mērķa izpratne nav atbalstāma tādēļ, ka tā ir tautoloģiska, nesekmējot kontrabandas sastāva un arī ar tās izdarīšanu saistīto kriminoloģisko aspektu izpratni. Pati preču nelikumīgā pārvietošana jau ir kontrabanda, tādēļ šo darbību nav iespējams apzināti veikt, to nevēloties. Attiecīgi vienmēr tā ir vērsta uz preču nelikumīgu ievešanu citas valsts muitas teritorijā. Turklāt tā neatbilst arī likumdevēja ieskatam par noziedzīga nodarījuma mērķi, jo konkrētos noziedzīgu nodarījumu sastāvos, kuros mērķis ir iekļauts kā noziedzīga nodarījuma sastāva subjektīvās puses obligāta papildu pazīme, tas tiek nošķirts no nodarījuma un liecina par personas rīcības virzību uz kāda tālāka rezultāta sasniegšanu.[728]

Noziedzīgā nodarījuma mērķis nevar būt šo abu noziedzīgo nodarījumu norobežošanas kritērijs, jo, preces nelikumīgi pārvietojot pāri valsts muitas robežai, neizbēgami notiek

---

un noslēpt cigaretes no muitas kontroles. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

[727] Saforostovs A. 2016, 25., 27. lpp. Arī L. Rogatiha norādījusi, ka kontrabandas mērķis ir vienīgi preču nelikumīga pārvietošana pāri valsts muitas robežai (Рогатых Л. Ф. 2016, с. 165–166.).

[728] Piemēram, KL 145. panta otrajā un trešajā daļā ir paredzēta krimināltatbildība attiecīgi par nelikumīgām darbībām ar fiziskās personas datiem, ja tās izdarījis personas datu apstrādes pārzinis vai operators, lai atriebtos vai lai šantažētu, un par personas datu apstrādes pārziņa vai operatora vai datu subjekta ietekmēšanu ar viltu, lai veiktu nelikumīgas darbības ar fiziskās personas datiem. KL 178. panta pirmajā daļā ir paredzēta krimināltatbildība par savas mantas tīšu iznīcināšanu, bojāšanu vai slēpšanu, lai saņemtu apdrošināšanas atlīdzību. Savukārt KL 220. pantā ir paredzēta krimināltatbildība par mantas vai maksāšanas līdzekļu atsavināšanu, bojāšanu, iznīcināšanu, izšķiešanu, noslēpšanu vai citādu nobēdzināšanu, lai izvairītos no parāda maksāšanas vai citu saistību pildīšanas. Sk. papildus par mērķa kā subjektīvās puses papildu pazīmes izpratni un nozīmi: Leja M. Nolūka divējādais lietojums krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2021. 31. augusts, Nr. 35; Leja M. Nolūks kā subjektīvās puses papildu pazīme. Jurista Vārds, 2021. 7. septembris, Nr. 36.

izvairīšanas no nodokļu nomaksas. Tā kā persona, kontrabandu izdarot tīši ar tiešu nodomu, ar šādām sekām rēķinās, respektīvi, tās vēlas, tad to iestāšanās ir atzīstama par personas mērķi. Minētais vēlreiz apstiprina, ka preču nelikumīga ievešana valsts muitas teritorijā vai izvešana no tās nav nošķirama no izvairīšanās no nodokļu nomaksas, tādēļ attiecībā uz nelikumīgu rīcību ar vienām un tām pašām nelikumīgi pāri valsts muitas robežai pārvietotajām precēm nav pamata inkriminēt šo abu noziedzīgo nodarījumu sastāvus. Kontrabandas izdarīšana uzskatāmi atspoguļo indivīda negatīvo *tax morale* (no latīņu val. – nodokļu morāle), ar ko raksturo personas iekšējo motivāciju pienācīgi maksāt nodokļus un kurai mazinoties, pieaug izvairīšanās no nodokļu nomaksas un attiecīgi noziedzīgas rīcības risks.[729]

[729] Achim M. V., Borlea S. N. 2020, pp. 218.

5. KRIMINĀLLIKUMA 191. PANTA NOZĪME MUITAS DARBĪBAS JOMĀ IZDARĪTU NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU SISTĒMĀ

Krimināllikuma pamata redakcijā 191. pantā bija paredzēta kriminālatbildība par tādu preču vai citu vērtību glabāšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu, kas Latvijas Republikā ievestas bez nepieciešamajiem dokumentiem, kuri apliecina šo vērtību likumīgu pārvietošanu. Bez nepārprotami noformulētās šī panta pirmās daļas dispozīcijas šaubas par tiesību normas tvērumu izslēdza arī tā nosaukums, proti, "Nelikumīgi ievestu preču un citu vērtību glabāšana un realizēšana", tādējādi uzsverot noziedzīga nodarījuma priekšmeta nelegālo statusu Latvijas teritorijā. Ņemot vērā to, ka preču tiesiskas ievešanas gadījumā personai būtu pieejami arī to apliecinoši dokumenti, šajā noziedzīgā nodarījuma sastāvā bija kriminalizēta nelikumīga rīcība ar kontrabandas ceļā ievestām precēm iekšzemē, par ko nepastāvēja šaubas ne krimināltiesību teorijā, ne praksē.[730] Tādējādi likumdevējs bija nodrošinājis normatīvo pamatu efektīvai cīņai ar kontrabandu, lai krimināltiesiskiem līdzekļiem novērstu tās radīto kaitējumu, sākot ar preču nelikumīgu ievešanu valsts muitas teritorijā un turpinot ar nelikumīgu rīcību ar šīm precēm iekšzemē.

Taču ar iepriekš jau vairākkārt pieminēto 2005. gada 28. aprīļa likumu "Grozījumi Krimināllikumā" KL 191. pants tika pakļauts kapitālām transformācijām.[731] Atbilstoši panta jaunajai redakcijai, kas spēku saglabājusi līdz mūsdienām, tam tika dots citāds nosaukums, proti, "Neatļautas darbības ar muitošanai pakļautām precēm un citām vērtībām", un atbilstoši dispozīcijā ietvertajam nodarījuma jaunajam formulējumam tajā krimināalatbildība turpmāk paredzēta par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību glabāšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu Latvijas Republikas muitas teritorijā bez muitas iestāžu atļaujas.

Normatīvā tiesību akta un arī tiesību normas nosaukums kā juridiskās tehnikas instruments izsaka attiecīgā tiesiskā regulējuma priekšmetu, tādējādi ietekmējot tiesību normas izpratni.[732] Tādēļ tiesību normas nosaukumam kā attiecīgā normatīvā tiesību akta uzbūves konstruktīvam elementam ir nozīme tās sistēmiskā interpretācijā.[733] Likumdevējs, mainot KL 191. panta nosaukumu, to izteicis pilnīgi citiem vārdiem, kas tiesību normas adresātam neizbēgami signalizē par izmaiņām attiecīgo krimināltiesisko attiecību saturā.

---

[730] Krastiņš U. 1999, 23. lpp.; Krastiņš U., Niedre A. 1999, 43. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 1999, 235. lpp.; LR Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2018. gada 25. oktobra lēmums lietā Nr. SKK-57/2018, 6.6.1. punkts. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2018 [skatīts 2020. gada 12. decembrī].

[731] Visu KL 191. pantā izdarīto grozījumu ietekmi uz šajā tiesību normā ietvertajiem noziedzīgo nodarījumu sastāviem, tas ir, uz dispozīcijām un sankcijām, skatīt pielikumā Nr. 3 pievienotajā tabulā.

[732] Krūmiņa V., Skujiņa V. 2002, 21. lpp.

[733] Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. J. Briedes zin. red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 271. lpp.

Krimināltiesību teorijas atziņās, kas publicētas pēc apskatāmo Krimināllikuma grozījumu stāšanās spēkā, šī noziedzīgā nodarījuma sastāva tvērums skaidrots pretrunīgi. Vispirms A. Niedre norādīja, ka tā objektīvo pusi veido kontrabandas ceļā ievesto muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību glabāšana, pārvadāšana, pārsūtīšana vai realizēšana bez muitas iestāžu atļaujas,[734] tādējādi apstiprinot, ka kontrabanda joprojām ir KL 191. panta noziedzīgo nodarījumu predikatīvais noziedzīgais nodarījums. Taču turpat papildus cita starpā tieši tika norādīts, ka: "Ja agrāk pantā nosauktais nodarījums attiecās uz nelikumīgi Latvijas Republikā ievestām precēm un citām vērtībām, tad tagad atbildība iestājas par šo nodarījumu ar muitošanai pakļautām precēm un citām vērtībām bez muitas iestāžu atļaujas." [735]

Savukārt pēc tam, kad tiesību norma jaunajā redakcijā bija spēkā jau vairāk nekā 10 gadus, D. Hamkova skaidrojusi, ka KL 191. panta gadījumā muitošanai paļautās preces Latvijas Republikas muitas teritorijā ir ievestas likumīgi, bet dispozīcijā noteiktās darbības ar šīm precēm ir izdarītas bez muitas iestāžu atļaujas,[736] kas liecina par to, ka šīs tiesību normas tvērums ir pilnīgi mainījies salīdzinājumā ar tās pamata redakciju. Dažus gadus vēlāk autore gan no šī viedokļa ir atkāpusies, atsaucoties uz jaunāko judikatūru, kas tiks analizēta turpmāk.[737]

Ņemot vērā, ka arī tiesību normu piemērotāji laika gaitā būtiski atšķirīgi izpratuši šī noziedzīgā nodarījuma sastāvu, kā to konstatējusi V. Liholaja, apkopojot tiesu praksi krimināllietās par noziedzīgiem nodarījumiem tautsaimniecībā,[738] un krimināltiesību teorijā līdz šim izdarīti pretrunīgi secinājumus par KL 191. panta saturu, ir aktuāli noteikt šī noziedzīgā nodarījuma sastāva tvērumu un tā vietu un nozīmi muitas lietu jomā izdarītu noziedzīgu nodarījumu sistēmā.

Finanšu ministrijas priekšlikumā, kurā motivēta apskatāmo Krimināllikuma grozījumu nepieciešamība, attiecībā uz KL 191. panta jauno redakciju tika norādīts, ka, ja Latvijas teritorijā tiek aizturētas preces, kas ES muitas teritorijā nonākušas, nelikumīgi šķērsojot jebkuras dalībvalsts, tajā skaitā Latvijas, un trešās valsts muitas robežu, ir piemērojams KL 191. pants.[739]

---

[734] Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2007, 92.–93. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 422.–423. lpp.; secināms, ka atsaucoties uz A. Niedres viedokli, tas tika atbalstīts arī citu autoru publikācijā (sk.: Hamkova D., Liholaja V. 2012, 19. lpp.).

[735] Atzīmējams, ka A. Niedre kā Latvijas zvērinātu advokātu padomes priekšsēdētājs padalījās minētā likumprojekta apspriešanā (Sk.: Latvijas zvērinātu advokātu padomes 2004. gada 28. decembra vēstule Nr. 1-31-3083 Saeimas Aizsardzības un iekšlietu komisijai. Pieejams Saeimas arhīvā).

[736] Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2016, 93. lpp. Šādu viedokli bija paudis arī autors savā iepriekšējā publikācijā (Sk.: Čevers T. 2015, 92.–94. lpp.).

[737] Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2019, 98. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 102. lpp.

[738] Liholaja V. Ieskats noziedzīgu nodarījumu pret tautsaimniecības interesēm juridiskā izvērtējuma problemātikā. 2020, 157. lpp.; Liholaja V. Noziedzīgie nodarījumi nodokļu jomā (vispārīgi un arī jo īpaši izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, muita, akcīze, u. c.). 2016.–2019. Tiesu prakses apkopojums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2020, 60.–65. lpp.; Liholaja V. Krimināllikuma 191. vai 221. pants? Jurista Vārds, 2022. 18. janvāris, Nr. 3; Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. 2. daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022, 40.–41., 42.–44. lpp.

[739] Latvijas Republikas Finanšu ministrijas 2005. gada 16. februāra vēstule Nr. 31-20.1/4475, 2.–3. lpp. Pieejams Saeimas arhīvā.

Turklāt, ņemot vērā arī to, ka minēto grozījumu rezultātā noziedzīga nodarījuma priekšmets KL 190. un 191. pantā ir nosaukts identiski un tas ir lietots vienā un tajā pašā Krimināllikuma Sevišķās daļas nodaļā divās secīgās tiesību normās, tad būtu pamats uzskatīt, ka šo abu noziedzīgo nodarījumu priekšmeti sakrīt. Vienīgi pirmajā gadījumā ir kriminalizēta rīcība ar šo priekšmetu uz muitas robežas, bet otrajā – turpmākā rīcība ar to pašu priekšmetu iekšzemē, kur tas tā arī nav ieguvis legālu statusu. Tādējādi šis likumprojekta izstrādes materiāls apstiprina KL grozījumu izstrādātāju mērķi šajā noziedzīgā nodarījuma sastāvā saglabāt krimināltbildību par rīcību ar kontrabandas precēm iekšzemē, kā tas bija Krimināllikuma sākotnējā redakcijā.

Taču autora ieskatā saskaņā ar turpmāk skaidroto nebija šķēršļu līdzšinējo KL 191. pantu interpretēt atbilstoši jaunajiem tiesiskajiem un faktiskajiem apstākļiem sakarā ar Latvijas iestāšanos ES, kur nepastāv iekšējās muitas robežas. Citiem vārdiem, ja bija paredzēts saglabāt šīs tiesību normas iepriekšējo tvērumu, jauns KL 191. panta formulējums nebija nepieciešams.

To, vai preces ir ievestas bez nepieciešamajiem dokumentiem, kuri apliecina to likumīgu pārvietošanu pāri valsts muitas robežai, un arī to, vai attiecīgās preces ir muitojamas, nosaka muitas lietas regulējošie normatīvie tiesību akti noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī. Attiecīgi, ja preču aprite ir brīva, tad arī normatīvajos tiesību aktos atļauto darbību izdarīšanu nevar atzīt par nelikumīgu rīcību ar šīm precēm. Pastāvot vienotam iekšējam tirgum, no jebkuras trešās valsts kādā dalībvalstī, izvairoties no muitas kontroles, ievestās preces ir uzskatāmas par nelegālām arī jebkurā citā dalībvalstī, respektīvi, par tādām, kas ievestas bez nepieciešamajiem dokumentiem, kuri apliecina to likumīgu pārvietošanu pāri valsts muitas robežai.

Tādējādi pretēji likumprojekta izstrādātāju bažām arī bez apskatāmo grozījumu izdarīšanas KL 191. pants nebūtu aptvēris gadījumus, kad Latvijas teritorijā tiek veiktas darbības ar tajā ievestajām citu dalībvalstu precēm. Taču tas būtu aptvēris gadījumus, kad Latvijas teritorijā tiek veiktas nelikumīgas darbības ar tādām trešo valstu precēm, kuras, izmantojot brīvo preču kustību, šeit nogādātas no citas dalībvalsts, bet kuras sākotnēji ES muitas teritorijā ievestas, nelikumīgi šķērsojot muitas robežu kādas citas dalībvalsts teritorijā.

Kasācijas instances tiesa vairākos secīgos nolēmumos ir apstiprinājusi, ka ar minētajiem grozījumiem KL 191. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmeta izpratne pēc būtības nav mainīta.

Ar 2018. gada 25. oktobra lēmumu lietā Nr. SKK-57/2018 LR AT Krimināllietu departaments atstāja negrozītu Ventspils tiesas 2017. gada 17. novembra spriedumu, ar kuru tika apstiprināta pirmstiesas procesā noslēgtā vienošanās par vainas atzīšanu un sodu, personu atzīstot par vainīgu KL 191. panta trešajā daļā paredzētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā. Konkrētajā gadījumā Latvijas Republikas muitas teritorijā Valsts Robežsardzes amatpersonu apturēta transportlīdzekļa un tā puspiekabes apskates laikā tajā tika konstatētas speciāli sagatavotas

transformatoru butaforijas, kurās bija noslēptas cigaretes ar Baltkrievijas akcīzes markām lielā apmērā. Tādējādi tika konstatēts, ka Latvijas Republikas muitas teritorijā tiek nelikumīgi, respektīvi, neievērojot trešās valsts akcīzes preču pārvietošanas kārtību, pārvadāti tabakas izstrādājumi.

Starp kriminālprocesa dalībniekiem pastāvēja strīds par to, vai noziedzīgais nodarījums ir kvalificējams saskaņā ar KL 191. vai 221. pantu "Alkoholisko dzērienu un tabakas izstrādājumu nelikumīga izgatavošana (ražošana), uzglabāšana, pārvietošana un realizācija". Ievērojot, ka abās tiesību normās paredzēta krimināltbildība par tādām pašām Latvijas teritorijā veiktām nelikumīgām darbībām un ka KL 191. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma priekšmets var būt arī alkoholiskie dzērieni un tabakas izstrādājumi, ja tie konkrētajos apstākļos bija pakļaujami muitošanai, kasācijas instances tiesas lēmumā attiecīgi secināts, ka abu noziedzīgo nodarījumu norobežošanā izšķiroši ir noskaidrot, vai konkrētajam noziedzīga nodarījuma priekšmetam nodarījuma izdarīšanas laikā ir bijis muitošanai pakļautas preces statuss. Kaut arī tiesa to nav norādījusi *expressis verbis*, tā risināja normu konkurences gadījumu, ko noteica noziedzīga nodarījuma priekšmetu atšķirīgas īpašības, par speciālu tiesību normu atzīstot KL 191. pantu.

Kasācijas instances tiesa, atsaukusies uz iepriekš apskatīto Krimināllikuma grozījumu likumprojekta izstrādes materiāliem, konkrētāk, uz minētajā Finanšu ministrijas vēstulē norādīto argumentāciju, pauda, ka ir viennozīmīgi secināms, ka likumdevēja griba ir bijusi virzīta, nevis uz to, lai pilnībā mainītu KL 191. panta noziedzīgā nodarījuma priekšmetu, bet gan lai palielinātu šīs tiesību normas panta tvērumu attiecībā uz tām trešo valstu precēm, kas Latvijas teritorijā nogādātas pēc tam, kad tās nelikumīgi ievestas ES teritorijā, apejot muitas kontroli uz citu dalībvalstu un trešo valstu muitas robežām.

Šo viedokli LR AT Krimināllietu departaments nostiprinājis arī 2018. gada 8. novembra lēmumā lietā Nr. SKK-189/2018,[740] kad par pareizu tika atzīta kvalifikācija atbilstoši KL 191. panta pirmajai daļai sakarā ar to, ka persona Latvijas teritorijā ar transportlīdzekli nelikumīgi pārvadāja izmeklēšanā nenoskaidrotos apstākļos iepriekš iegādātas cigaretes ar Baltkrievijas akcīzes markām.

Vienlaikus kasācijas instances tiesa ir definējusi muitošanai pakļautas preces jēdzienu procesuālā nozīmē atšķirībā no darba 4.2.3.1. nodaļā sniegtā skaidrojuma, netieši norādot, ka tas aptver preces, kurām ir ārpussavienības preču statuss un kuras tādēļ turpina atrasties muitas uzraudzībā. Muitošanai pakļautas preces tiesas ieskatā ir, pirmkārt, tādas preces, kas Latvijas teritorijā ievestas, šķērsojot ES teritorijas ārējo robežu, vienlaikus apejot muitas kontroli, un, otrkārt, ārpussavienības preces, kas Latvijas teritorijā ievestas, izejot muitas kontroli, bet kuru

[740] LR AT Krimināllietu departamenta 2018. gada 8. novembra lēmums lietā Nr. SKK-189/2018 [nav publicēts].

muitas statuss nav mainīts, kura nav izvesta no ES muitas teritorijas un nav arī iznīcināta.[741] Līdzīgs muitošanai pakļautu preču skaidrojums savulaik tika piedāvāts arī tiesību literatūrā, norādot, ka tās ir starp ES muitas teritoriju un trešās valsts muitas teritoriju pārvietotas preces, kurām nav savienības preču statusa.[742]

Papildus ņemot vērā tiesas uzsvērto, ka KL 191. panta piemērošanā izšķiroša nozīme ir tam, vai preces Latvijā ir ievestas no trešajām valstīm, sakarā ar ko tās ir pakļautas muitošanai, nevis tam, vai tās ir ievestas likumīgi vai nelikumīgi,[743] ir jāpievērš uzmanība preču muitas statusa noteikšanas kārtībai. Kā jau norādījusi tiesa, atsaucoties uz Savienības Muitas kodeksa 134. panta pirmo daļu, preces no to ievešanas brīža ES muitas teritorijā ir muitas uzraudzībā. Preces paliek muitas uzraudzībā tik ilgi, cik vajadzīgs, lai noteiktu to muitas statusu. Savienības preces nav muitas uzraudzībā, tiklīdz ir noteikts to muitas statuss, savukārt ārpussavienības preces paliek muitas uzraudzībā, līdz tiek mainīts to muitas statuss vai tās tiek izvestas no ES muitas teritorijas, vai iznīcinātas.

Visas ES muitas teritorijā esošās preces tiek iedalītas savienības precēs un ārpussavienības precēs, ievērojot Savienības muitas kodeksa 5. panta 23. un 24. punktā noteikto. Ar pirmajām tiek saprastas tās, kuras ir pilnībā likumīgi iekļāvušās iekšējā tirgū, proti, pirmkārt, preces, kas ir pilnībā iegūtas ES muitas teritorijā un nesatur preces, kuras ievestas no valstīm vai teritorijām ārpus ES muitas teritorijas, otrkārt, preces, kas ES muitas teritorijā ievestas no valstīm vai teritorijām ārpus ES muitas teritorijas un ir laistas brīvā apgrozībā, treškārt, preces, kas iegūtas vai ražotas Savienības muitas teritorijā no iepriekš minētajām precēm. Turpretī ar otrajām – tās preces, attiecībā uz kurām nav izpildītas visas prasības, lai tās varētu brīvi pārvietot un izmantot iekšējā tirgū, proti, preces, kuras neatbilst iepriekš nosauktajām precēm vai kuras ir zaudējušas savienības preču muitas statusu.[744]

Citiem vārdiem, visām no trešajām valstīm ievestajām precēm, tajā skaitā tām, kuras ievestas pagaidu uzglabāšanai, ES muitas teritorijā sākotnēji ir ārpussavienības preču statuss un, lai turpmāk ar tām tiesiski rīkotos iekšzemē, tām ir jāpiemēro kāda no muitas procedūrām. Tātad trešo valstu preces pēc to ievešanas ES muitas teritorijā ārpussavienības preču statusu saglabā laikā līdz muitas procedūras piemērošanai, proti, to pagaidu uzglabāšanas laikā, muitas procedūras

[741] Sk. jau minētā LR AT Krimināllietu departamenta 2018. gada 25. oktobra lēmuma lietā Nr. SKK-57/2018 6.6.4., 6.6.5., 6.7. punktu, LR AT Krimināllietu departamenta 2018. gada 8. novembra lēmuma lietā Nr. SKK-189/2018 9., 11. punktu. Iepriekš minētajos nolēmumos izteiktās atziņas par KL 191. pantā paredzētā noziedzīgā nodarījuma priekšmetu nostiprinātas arī LR Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2021. gada 28. maija lēmumā lietā Nr. 30/2021 un LR Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2021. gada 16. jūnija lēmumā lietā Nr. SKK-84/2021 ([nav publicēti]).

[742] Zvejsalnieks A. Par Krimināllikuma 191. panta piemērošanu. Jurista Vārds, 2007. 17. jūlijs, Nr. 29, 19. lpp.

[743] LR AT Krimināllietu departamenta 2018. gada 8. novembra lēmuma lietā Nr. SKK-189/2018 9. punkts.

[744] Būtībā preču muitas statuss mainās atkarībā no precēm piemērotās muitas procedūras – izlaižot brīvā apgrozībā ārpussavienības preces, tās kļūst par savienības precēm, bet, savienības preces izvedot, tās kļūst par ārpussavienības precēm. Sk.: Gulbis A., Čevers A. 2014, 226.–227. lpp.

izpildes laikā un pēc tam līdz to reeksportam, iznīcināšanai vai preču muitas statusa maiņai. Preces iegūst savienības preču statusu un ir tiesīgas palikt iekšzemē vienīgi tad, ja tiek piemērota muitas procedūra laišana brīvai apgrozībai, saskaņā ar kuru atbilstoši Savienības Muitas kodeksa 201. panta 2. un 3. punktam tiek iekasēts ievedmuitas nodoklis un citi maksājumi, piemēroti tirdzniecības politikas pasākumi un izpildītas citas uz preču importu attiecināmas formalitātes.

Tādējādi ar KL 191. panta noziedzīgā nodarījuma priekšmetu tiesa ir aptvērusi ļoti plašu preču loku – visas ES muitas teritorijā esošās preces, kuras nav ieguvušas savienības preču muitas statusu. Atbilstoši tiesas sniegtajai interpretācijai ar muitošanai pakļautas preces jēdzienu ir aptveramas gan nelegāli ES muitas teritorijā ievestas preces, respektīvi, kontrabandas ceļā ievestas preces, gan pagaidu uzglabāšanai ievestas preces, kurām vēl nav piemērota muitas procedūra un kuras nav izvestas no ES muitas teritorijas, gan arī legāli ievestas preces, kurām piemērotā muitas procedūra vēl nav pabeigta.

Ir saprotama kasācijas instances tiesas nostāja, saskaņā ar kuru būtu taisnīgi kriminalizēt visus minētos gadījumus, jo tajos visos tautsaimniecībai nodarītais kaitējums veidojas pēc tā paša mehānisma, proti, sakarā ar preču nelikumīgu izlaišanu brīvā apgrozībā. Attiecīgi arī jāpiekrīt krimināltiesību literatūrā paustajam, ka noziedzīgu nodarījumu muitas lietu jomā priekšmets var būt tikai tādas preces, kuras atrodas muitas uzraudzībā.[745] Taču, pirmkārt, KL 191. panta pirmās daļas sākotnējās redakcijas formulējums šādu interpretāciju acīmredzami nepieļāva un, otrkārt, arī likumdevējs, pamatojot apskatāmo grozījumu nepieciešamību, ar šo tiesību normu *expressis verbis* nebija paredzējis aptvert nelikumīgu rīcību ar likumīgi ievestām precēm. Secināms, ka apskatāmo Krimināllikuma grozījumu izstrādātāji izvēlējās lietot muitošanai pakļautu preču jēdzienu vienīgi tādēļ, lai apzīmētu trešo valstu preces.[746]

Tādēļ autora ieskatā KL 191. panta tvēruma noteikšanā būtiskāka ir ar šiem grozījumiem ietvertā papildu pazīme, proti, ir nepieciešams izvērtēt, vai attiecībā uz identificēto noziedzīgā nodarījuma priekšmetu ir iespējams pārkāpt kādas muitas iestāžu atļaujas, ko kasācijas instances tiesa vispār nav analizējusi. Vienlaikus jānorāda, ka pamatojumu tam, kādēļ dispozīcija bija papildināma ar norādi par atļaujas nesaņemšanu rīcībai ar muitošanai pakļautajām precēm, likumdošanas materiāli nesatur.

Savienības Muitas kodeksa 134. panta pirmajā daļā, uz kuru atsaukusies arī kasācijas instances tiesa, noteikts, ka preces, kas ievestas ES muitas teritorijā, no to ievešanas brīža ir muitas uzraudzībā, un tās var pakļaut muitas kontrolei. Turklāt preces paliek muitas uzraudzībā tik ilgi, cik vajadzīgs, lai noteiktu to muitas statusu, un tās netiek izņemtas no muitas uzraudzības bez

[745] Fedosiukas O. 2018, pp. 336–337.
[746] Latvijas Republikas Finanšu ministrijas 2005. gada 16. februāra vēstule Nr. 31-20.1/4475, 2. lpp. Pieejams Saeimas arhīvā.

muitas dienestu atļaujas. Taču jāievēro, ka Savienības Muitas kodekss ir paredzēts tiesiskas preču starptautiskas aprites nodrošināšanai starp ES un trešajām valstīm. Tādēļ 134. pantā paredzētā atļaujas došana rīcībai ar precēm ir iespējama tikai attiecībā uz tādām precēm, par kurām muita tiek informēta, respektīvi, attiecībā uz likumīgi ievestām un muitas uzraudzībā faktiski nodotām precēm, proti, pagaidu uzglabāšanā esošām vai tādām, kurām ir piemērota kāda muitas procedūra.

Attiecīgi saskaņā ar 198. panta 1. punkta "a" punktu muitas dienesti atsavina preces, tās konfiscējot un pārdodot vai iznīcinot, cita starpā tādos gadījumos, ja nav izpildīts kāds no pienākumiem, kas ir noteikts tiesību aktos muitas jomā attiecībā uz trešo valstu preču ievešanu ES muitas teritorijā, vai ja preces nav bijušas nodotas muitas uzraudzībā. Tādējādi, nepārprotami secināms, ka preces, kas ES muitas teritorijā ievestas kontrabandas ceļā, respektīvi, izvairoties no muitas kontroles, nemaz nav uzrādītas muitai un tādēļ ir atzīstamas par tādām, kas faktiski nemaz nav saņemtas muitas uzraudzībā.

Atbilstoši iepriekš skaidrotajam secināms, ka muitas iestādes nevar kādai personai, kura prettiesiski rīkojas ar kontrabandas precēm iekšzemē, dot kādu atļauju rīcībai ar tām. Tādēļ autora ieskatā nav iespējams, ka KL 191. panta noziedzīgā nodarījuma priekšmets būtu nelikumīgi ES muitas teritorijā esošas preces, jo šajā tiesību normā nav runa par rīcības nelikumību kā tādu, bet gan nepārprotami – par atļaujas nesaņemšanu konkrētai rīcībai ar tām. Secināms, ka persona atļauju varētu saņemt, bet kaut kādu iemeslu dēļ tas nav noticis. Savukārt rīcībai ar nelikumīgi ievestām, tajā skaitā, kontrabandas ceļā ievestām, precēm atļauju nevar saņemt nekādi, jo tās ir iegūtas noziedzīga nodarījuma rezultātā, kādēļ par rīcību ar tām jālemj atbilstoši Krimināprocesa likumā noteiktajam.[747] Autora ieskatā atļaujas nesaņemšanu nevar interpretēt vispārīgi kā rīcību pretēji normatīvajiem tiesību aktiem, jo gadījumā, ja atļauju nevarētu saņemt, tad nebūtu racionāli uz to norādīt tiesību normas dispozīcijā un likumdevējs būtu aprobežojies ar norādi par rīcības nelikumīgumu vai prettiesiskumu.

Tādēļ KL 191. pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes kopumā liecina par to, ka šī noziedzīgā nodarījuma priekšmets ir likumīgi ievestas trešo valstu preces, kuras vēl nav kļuvušas par savienības precēm. Ņemot vērā, ka persona ir saistīta ar preču pagaidu uzglabāšanas noteikumiem, kas noteikti Savienības Muitas kodeksa 147. un 149. pantā, un izvēlētās muitas procedūras izpildes noteikumiem, tad to pārkāpumi arī veido KL 191. pantā paredzēto nodarījumu, jo no preču pagaidu uzglabāšanas brīža un vēl jo vairāk no to izlaišanas atbilstoši attiecīgajai muitas procedūrai brīža muita ir atļāvusi konkrētajām precēm atrasties valsts muitas teritorijā atbilstoši zināmai kārtībai. Tādēļ, autoraprāt, KL 191. pants piemērojams gadījumos, kad preču

[747] Atsevišķas izpētes priekšmets būtu noskaidrot, kāds ir kontrabandas preču kriminālprocesuālais statuss, ko *prima facia* var vērtēt gan lietiskā pierādījuma, gan noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rīka un līdzekļa, gan noziedzīgi iegūtas, gan arī ar noziedzīgo nodarījumu saistītas mantas kontekstā.

ievešana valsts muitas teritorijā ir notikusi tiesiski, bet turpmāk nav ievēroti to pagaidu uzglabāšanas vai tām piemērotās muitas procedūras noteikumi.[748] Minētais attiecināms arī uz tādām nelikumīgām darbībām, kuru rezultātā nav veikts preču reeksports, kā rezultātā ārpussavienības preces nav atstājušas ES muitas teritoriju un ir nonākušas nelikumīgā brīvā apgrozībā iekšzemē.

Autora ieskatā KL 191. pantam atbilst jau analizētajā LR AT Senāta Krimināllietu departamenta 2005.gada 5.aprīļa lēmumā lietā Nr. SKK 01-187/05 norādītās notiesāto darbības, kad pēc tiesiskas ievešanas preces netika nogādātas muitas noliktavā, bet pa ceļam uz to tika transportētas uz citu vietu, kur tika veikta šo preču realizācija. Tādā veidā tika nodarīts kaitējums neiekasēto nodokļu veidā, jo, tikai ievērojot tranzīta procedūras noteikumus, par precēm nodokļi nebūtu jāmaksā. Realizēšana būtu atļauta, ja iepriekš tiktu izvēlēta attiecīga procedūra – izlaišana brīvam apgrozījumam, kas paredz nodokļu nomaksu.

Konstatējams, ka kasācijas instances tiesa, atklājot KL 191. panta saturu, izšķirošu nozīmi piešķīra tieši vēsturiskās interpretācijas metodes izmantošanas rezultātā noskaidrotajam, atklājot likumdevēja gribu, ko paudusi Krimināllikuma grozījumus izstrādājusī ministrija.

Jāievēro, ka tiesību normu interpretācijā, mijiedarbojoties tiesību normu vēsturiskajai un teleoloģiskajai interpretācijas metodei, ir nodalāma likumdevēja griba no likuma gribas. Attiecīgi salīdzināms likumdevēja viedoklis un tas, kā tam izdevies šo viedokli noformulēt tiesību normā, ar sociālo mērķi, kura sasniegšanai attiecīgā tiesību norma ir paredzēta.[749] Vienmēr ir jānosaka, kāda ir tiesību normas jēga šodien tā saprātīgā izpratnē, pamatojoties uz likumdevēja vēsturisko gribu, lai tiktu sasniegts saprātīgs, lietderīgs un taisnīgs rezultāts.[750] Aizvien dinamiskākā laikā dzīvojot, tikai būtiskāka kļūst atziņa, ka tiesību normas savu leģitimitāti gūst tagadnē[751], tās piemērojot jaunajos apstākļos, kas atspoguļo piedzīvotās izmaiņas faktiskajā un tiesiskajā realitātē. Tādēļ, kā pamatoti norādījis M. Leja, likumprojekta izstrādes materiāli krimināltiesību normu interpretācijā izmantojami piesardzīgi, proti, tādā mērā, kādā tie raduši pietiekami konkrētu izpausmi tiesību normas tekstā un apstiprina ar pārējām tiesību normu interpretācijas metodēm

[748] Savulaik krimināltiesību literatūrā tika pausts arī tāds uzskats, ka KL 191. pants piemērojams tad, ja persona Latvijas teritorijā rīkojas ar tādām precēm, kuru statusu ES muitas teritorijā un kurām piemērotās muitas procedūras pabeigšanu apliecinošu dokumentu persona pēc muitas iestādes pieprasījuma nespēj uzrādīt (Savienības muitas kodeksa 51. panta pirmā daļa), jo tādā gadījumā turpmāko rīcību ar šādām precēm nav iespējams veikt bez saskaņošanas ar muitas iestādi, ņemot vērā, ka persona ir pārkāpusi normatīvos tiesību aktus, kas paredz kārtību rīcībai ar muitošanai pakļautam precēm (Zvejsalnieks A. Par Krimināllikuma 191.panta piemērošanu. Jurista Vārds, 2007. 17. jūlijs, Nr. 29, 19. lpp.). Atbilstoši autora sniegtajai interpretācijai, ievērojot, ka šādu preču izcelsme nav zināma, KL 191. pants šādā gadījumā nebūtu piemērojams.

[749] Par subjektīvo, objektīvo un jaukto jeb subjektīvi objektīvo tiesību normu iztulkošanas mērķa teoriju sk.: Meļķisis E. 2000, 6.–7., 45.–46., 48.–49. lpp.; Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. J. Briedes zin. red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 268. lpp.

[750] Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. J. Briedes zin. red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 268. lpp.

[751] Meļķisis E. 2000, 47., 52. lpp.

noskaidroto, novēršot šaubas par tiesību normas saturu.[752] Ņemot vērā krimināltiesību sevišķi represīvo raksturu, tam ir sevišķa nozīme krimināltiesībās, jo, lai sasniegtu krimināltiesību preventīvo mērķi, personai pirms kādas darbības izdarīšanas vai bezdarbības pieļaušanas ir jāspēj prognozēt savas rīcības sekas.

Autora ieskatā minētajos kasācijas instances tiesas nolēmumos nav izvērtēta arī likumdevēja paša sniegtās interpretācijas saderība ar preču starptautiskas aprites krimināltiesiskās aizsardzības sistēmu Krimināllikumā. Nosakot KL 191. panta tvērumu, ir pievēršama īpaša uzmanība arī tā sistēmiskai un teleoloģiskai iztulkošanai. Nepieciešams izsvērt šī noziedzīgā nodarījuma sastāva vietu Krimināllikumā, lai saglabātu krimināltiesiskā regulējuma integritāti,[753] un tā atbilstību konkrētā normatīvā tiesību akta un arī tiesību sistēmas mērķiem, lai sekmētu tās efektivitāti kopumā[754].

Pirmkārt, izvērtējot Krimināllikuma pamata redakcijā ietvertos noziedzīgo nodarījumu sastāvus, secināms, ka preču nelegālas starptautiskas aprites kontekstā bija kriminalizēta kontrabanda kā preču nelikumīga pārvietošana pāri valsts muitas robežai saskaņā ar KL 190. pantu un turpmākā rīcība iekšzemē ar kontrabandas ceļā ievestajām precēm saskaņā ar KL 191. pantu. Savukārt nelikumīga rīcība ar likumīgi ievestām ārpussavienības precēm, tajā skaitā, muitas procedūru pārkāpumi, *expressis verbis* vispār nebija kriminalizēta, lai gan par to vienmēr bijusi paredzēta administratīvā atbildība.[755] Ievērojot vienlīdz būtisko negatīvo ietekmi uz tautsaimniecību, ko nodara nelikumīga rīcība ar muitas uzraudzībā faktiski nodotām precēm, likumdevējam nebūtu pamata sodus par visiem šiem nodarījumiem paredzēt atšķirīgu sodu sistēmu ietvaros.

Vienlaikus norādāms, ka kasācijas instances tiesa paudusi pretrunīgu nostāju saistībā ar muitas procedūru pārkāpumu kriminalizēšanu un kvalificēšanu. Vērtējot līdzšinējo judikatūru, bija secināms, ka tiesas ieskatā muitas procedūru pārkāpumi kvalificējami kā kontrabanda,[756] savukārt no tikko apskatītajiem nolēmumiem netieši izriet, ka šajos gadījumos tomēr ir piemērojams KL 191. pants.

---

[752] Leja M. 2019, 170.–171., 213. lpp.
[753] *Ibid.*, 195.–196. lpp.
[754] Meļķisis E. 2000, 34. lpp.; Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. J. Briedes zin. red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 272.–273. lpp.
[755] Sk. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.[10] panta „Muitas režīma izpildes noteikumu pārkāpšana" pirmo un otro daļu. (Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LR likums. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1984. 20. decembris, Nr. 51. Zaudējis spēku [30.06.2020.]).
[756] LR AT Senāta Krimināllietu departaments jau pieminētajā 2005. gada 5. aprīļa lēmumā lietā Nr. SKK 01-187/05 skaidroja, ka preču ievešana valsts muitas teritorijā uzskatāma par nelikumīgu, ja attiecīga muitas procedūra ir uzsākta, bet nav pabeigta, kas raksturo muitas kontroles apiešanu.

Otrkārt, rīcība ar precēm, kas kontrabandas rezultātā ievestas Latvijas teritorijā, ir atzīstama par rīcību ar noziedzīgi iegūtu mantu.[757] Krimināllikumā vienmēr bijusi paredzēta kriminālatbildība par rīcību ar šādu mantu atbilstoši 195. pantam un 314. pantam "Noziedzīgā kārtā iegūtas mantas iegādāšanās un realizēšana". Tādēļ izvēlei speciālā noziedzīga nodarījuma sastāvā kriminalizēt tieši rīcību ar kontrabandas ceļā ievestām precēm trūka pamatojuma, it sevišķi, kad maksimālās sankcijas par KL 191. pantā noteiktajiem noziedzīgajiem nodarījumiem nebija smagākas, salīdzinot ar tām, kas bija paredzētas par tikko minētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.[758]

Ievērojot minētos argumentus, secināms, ka līdz ar apskatāmajiem Krimināllikuma grozījumiem 191. pantā tika noformulēts jauns noziedzīga nodarījuma sastāvs, proti, nelikumīga rīcība ar visām likumīgi ievestajām, respektīvi, muitas uzraudzībā faktiski nodotām, ārpussavienības precēm. Tikai tad preču tiesiskas starptautiskas aprites krimināltiesiskā aizsardzība būtu vērtējama kā mērķtiecīga, jo tiktu paredzēta kriminālatbildība par pietiekami un salīdzināmi kaitīgiem nodarījumiem noteiktā tautsaimniecības jomā, proti, muitas darbības jomā.

Tādējādi KL 191. pantā paredzēta kriminālatbildība par muitas procedūru noteikumu pārkāpumiem, par ko, nekonstatējot Krimināllikumā noteiktos kvalificējošos apstākļus, šobrīd ir paredzēta administratīvā atbildība Muitas likuma 29. panta devītajā, vienpadsmitajā un divpadsmitajā daļā,[759] un par Savienības Muitas kodeksa 147. un 149. pantā paredzēto pienākumu attiecībā uz pagaidu uzglabāšanā nodotām precēm neizpildi, par ko, nekonstatējot Krimināllikumā noteiktos kvalificējošos apstākļus, administratīvā atbildība šobrīd ir paredzēta Muitas likuma 29. panta sestajā un desmitajā daļā.

Savukārt Lietuvas krimināltiesību literatūrā aicināts ieviest atšķirīgu pieeju, kādā kriminalizējami noziedzīgi nodarījumi muitas darbības jomā. O. Fedosjuks norāda, ka šobrīd Lietuvas Krimināl kodeksā šo noziedzīgo nodarījumu sistēmā ietilpst trīs veidu pārkāpumi. Pirmkārt, 199. pantā "Kontrabanda" kriminalizēti ārējās muitas kontroles pārkāpumi, kas saistīti ar izvairīšanos no muitas kontroles, ievedot preces Lietuvas muitas teritorijā vai izvedot no tās uz robežas ar trešo valsti. Otrkārt, 199.[1] pantā "Muitas krāpšana" kriminalizēti iekšējās muitas kontroles pārkāpumi, kas saistīti ar izvairīšanos no muitas kontroles attiecībā uz tādām likumīgā

[757] U. Krastiņš tieši norādījis, ka manta atzīstama par iegūtu noziedzīgā kārtā, ja tā iegūta kontrabandas ceļā (Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 737. lpp.).
[758] Turklāt jau šajā laikā bija atzīts, ka pie kriminālatbildības saskaņā ar KL 191. pantu nav saucama persona, kura pati attiecīgās preces Latvijas Republikas teritorijā bija ievedusi vai bijusi kontrabandas izdarītāja līdzdalībnieks, pretēji kā tas ir KL 195. panta gadījumā (Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 1999, 236. lpp.; Krastiņš U., Niedre A. 1999, 44. lpp.).
[759] Sk.: 2019. gada 17. oktobra likuma "Grozījumi Muitas likumā" pamatā esoša likumprojekta anotācija, 2. sadaļas 9., 11., 12. punktu. Pieejams: http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/25C03A33A9D38FCCC225835B0052A12B?OpenDocument [skatīts 2023. gada 29. martā].

brīvā apgrozībā vēl neizlaistām ārpussavienības precēm, kas Lietuvas muitas teritorijā ievestas no citām dalībvalstīm, neraugoties uz to, vai ES muitas teritorijā tās atrodas likumīgi vai nelikumīgi. Treškārt, 200. pantā "Preču vai izstrādājumu nelikumīga neizvešana no Lietuvas Republikas" kriminalizēti tranzīta vai eksporta procedūras noteikumi pārkāpumi, daļēji pārklājoties ar 199.[1] panta regulējumu, bet vienlaikus neaptverot pārkāpumus ar līdzvērtīgu negatīvo ekonomisko ietekmi, kad atbilstoši citām muitas procedūrām no trešajām valstīm Lietuvas muitas teritorijā likumīgi ievestās preces tiek nelikumīgi laistas brīvā apgrozībā.[760]

Viņa ieskatā visu ar muitas lietām saistīto noziedzīgo nodarījumu sastāvi būtu apvienojami vienā, ņemot vērā to, ka iekšējās un ārējās muitas kontroles nozīme ir vienlīdz būtiska. Tā ir vērsta uz vienu un to pašu mērķi nodrošināt muitas lietas regulējošo normatīvo tiesību aktu ievērošanu un tos raksturo vienādi kaitīguma determinanti, proti, preču atrašanās muitas uzraudzībā, kas aptver gan tādas preces, kas ievestas ES muitas teritorijā un izvestas no tās caur Lietuvas valsts robežu, gan tādas, kas ievestas Lietuvas teritorijā no trešās valsts vai citas dalībvalsts, bet joprojām atrodas muitas uzraudzībā, muitas maldināšana un izvairīšanās no nodokļu nomaksas.[761] Šī pieeja ir argumentēta, taču autors nevar piekrist, ka nekāda veida nošķiršanai nav ne teorētiskas, ne praktiskas nepieciešamības.

Kā tas jau tika norādīts iepriekš, ir būtiski nošķirt nelikumīgu rīcību ar ES muitas teritorijā likumīgi un nelikumīgi ievestām precēm, jo šīs rīcības kaitīgums atšķiras atkarībā no tā, vai muita ir bijusi informēta par attiecīgo preču atrašanos iekšzemē un vai tai ir bijusi iespēja novērst vai mazināt kaitējumu. Ņemot vērā, ka pirmajā gadījumā kaitīgums ir mazāks, jo tā negatīvā ietekme uz tautsaimniecību ir prognozējama, arī sodam ir jābūt principiāli mazākam, to demonstrējot likumdevēja noteiktā sankcijā, nevis atstājot vienīgi tiesas izspriešanai. Turklāt, likumīgi ievedot preces ES muitas teritorijā iespējamais muitas parāds, kas rastos, precēm nonākot nelikumīgā brīva apgrozībā, tiek nodrošināts ar muitas galvojumu[762], kā rezultātā laikus tiek segti valstij nodarītie zaudējumi.

Ievērojot minēto, lai novērstu šaubas par KL 191. panta tvērumu, tā pirmā daļa būtu izsakāma šādā redakcijā: "Par nelikumīgu rīcību ar muitas uzraudzībā nodotām ārpussavienības precēm, ja tās rezultātā notikusi izvairīšanās no nodokļu nomaksas ievērojamā apmērā –, [..]." Attiecīgi panta trešā daļa būtu izsakāma šādā redakcijā: "Par nelikumīgu rīcību ar muitas uzraudzībā nodotām ārpussavienības precēm, ja tās rezultātā notikusi izvairīšanās no nodokļu nomaksas lielā apmērā –, [..]."

---

[760] Fedosiukas O. 2018, pp. 334, 338–339, 341–342, 350–352. Šo atziņu aktualitāti O. Fedosjuks autoram apstiprināja arī intervijā (Čevers T. Intervija ar dr. iur. Oļegu Fedosjuku (*Olegas Fedosiukas*). 2022. gada 5. decembris. Intervijas pieraksts glabājas autora arhīvā).

[761] *Ibid.*, pp. 335–337, 338–339, 352-353, 354.

[762] Sk.: Muitas galvojumi. Valsts ieņēmumu dienests. 2023. gada 1. marts. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/lv/muitas-galvojumi [skatīts 2023. gada 19. martā].

Ņemot vērā, ka šo darbību kriminalizēšanas nepieciešamība ir saistāma ar mērķi novērst ES muitas teritorijā likumīgi ievestu ārpussavienības preču nonākšanu nelikumīgā brīvā apgrozībā, izvairoties no attiecināmo nodokļu nomaksas, krimināltbildības slieksnis arī ir saistāms ar nelikumīgās rīcības rezultātā valstij nodarīto zaudējumu apmēru. KL 191. pantā paredzētie noziedzīgie nodarījumi, tāpat kā KL 190. pantā paredzētie raksturo speciālu izvairīšanās no nodokļu nomaksas veidu. Tādēļ šī tiesību norma ir vērtējama kā speciāla iepretī KL 218. pantam.

Kontrabandas izdarīšana nevar būt pašmērķis, jo bez turpmākas rīcības ar nelikumīgi otras valsts muitas teritorijā ievestajām precēm tai nav praktiskas nozīmes. Tādēļ pēc valsts muitas robežas šķērsošanas tās vienmēr tiek nelikumīgi uzglabātas, pārvietotas un patērētas vai realizētas. Autors piekrīt, ka arī šīm darbībām ir nepieciešams krimināltiesisks novērtējums, ja tās izdara persona, kura pati kontrabandu nav izdarījusi,[763] vai arī ja nav iespējams pierādīt kontrabandas faktu. Autora piedāvātā KL 191. panta interpretācija tam nekādus šķēršļus nerada, jo, piemēram, KL 220.[1], 221. un 221.[2] pantā paredzētajos noziedzīgajos nodarījumos ir vispārīgi formulēts aizliegums nelikumīgi rīkoties ar noteiktiem priekšmetiem iekšzemē neatkarīgi no to izcelsmes vietas vai veida. Attiecīgi šajās tiesību normās ir kriminalizēta iekšzemē veikta nelikumīga rīcība cita starpā ar nelikumīgi no trešajām valstīm ievestām un arī ar nezināmas izcelsmes precēm.

Savukārt, ja Krimināllikumā nav paredzēts speciāls noziedzīga nodarījuma sastāvs attiecībā uz konkrētu preču veidu, nav šķēršļu personu saukt pie krimināltbildības sakarā ar izraisītajām kaitīgajām sekām, piemēram, vispārīgi par izvairīšanos no nodokļu nomaksas saskaņā ar KL 218. pantu.

[763] Latvijas krimināltiesību teorijā tiek vienprātīgi atzīts, ka par nelikumīgu rīcību ar kontrabandas ceļā ievestām precēm pie krimināltbildības nav saucams kontrabandas izdarītājs vai tā līdzdalībnieks. Šīm personām krimināltbildība iestājas vienīgi saskaņā ar KL 190. pantu (Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. 2009, 423. lpp.; Hamkova D., Liholaja V. 2012, 19. lpp.; Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. 2023, 104. lpp.).

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autors aizstāvēšanai izvirza turpmāk minētās tēzes, kas izteiktas secinājumu un tiem atbilstošu priekšlikumu formā.

1. Kriminalizējot nodarījumus, kas apdraud publiskās varas institūciju, tajā skaitā muitas, normālu darbību, ir aizsargājama tām noteikto funkciju izpilde un attiecīgi mērķa sasniegšana. Ņemot vērā, ka laika gaitā muitas funkcijas ir pilnveidojušās no vienīgi ienākumus vairojošām līdz drošības sekmēšanai dažādās tās dzīves jomās, tieši sabiedrības drošības tās plašākajā izpratnē aizsardzība ir muitas darbības mērķis, kura izpildes nodrošināšana pelna augstāko valsts varas aizsardzību. Sabiedrības apdraudējuma komplekso raksturu nosaka pāri valsts robežai pārvietojamo priekšmetu specifiskas īpašības, ietverot starptautiskās sabiedrības miera, valsts stabilitātes, sabiedrības veselības un dzīvības, valsts ekonomikas politikas un valstī pastāvošo ekonomisko attiecību, dabas vides, kultūrvēsturiskā mantojuma un sabiedriskās kārtības un procesu aizsardzību.

2. Lai teorētiski nostiprinātu muitas nozīmīgo lomu sabiedrības drošības aizsardzībā, nošķirama kontrabandas plašāka un šaurāka izpratne. Ar pirmo saprotama jebkādu priekšmetu nelikumīga ievešana valsts teritorijā un izvešana no tās, izvairoties no to starptautiskas aprites aizliegumiem vai ierobežojumiem. Savukārt ar otro – komerciālā kontrabanda jeb tādu preču nelikumīga ievešana valsts muitas teritorijā vai izvešana no tās, izvairoties no muitas kontroles, kurām primāri ir ekonomiska vērtība.

3. Muitas funkciju izpildes efektivitāti sekmē kontrabandas plašākā izpratnē kriminalizēšana, likumdevējam diferencējot krimināltatbildību par to vairākos atšķirīgi formulētos noziedzīgu nodarījumu sastāvos, kas lielākoties ietverti dažādās Krimināllikuma Sevišķās daļas nodaļās atbilstoši apdraudētajām interesēm, ko nosaka pārvietojamais priekšmets. Tas liecina par Krimināllikumā iestrādātu kontrabandas plašākā izpratnē apkarošanas sistēmu. Savukārt ar muitas lietām saistītie komerciāla rakstura nodarījumi ir kriminalizēti, aptverot iespējamos gadījumus, kad tautsaimniecībai var kaitēt nelikumīga rīcība ar valsts muitas teritorijā ievestām precēm, pirmkārt, ir kriminalizēta komerciālā kontrabanda (KL 190. pants), otrkārt, ir kriminalizēta nelikumīga rīcība ar likumīgi ievestām precēm iekšzemē (KL 191. pants), treškārt, ir kriminalizēta nelikumīga rīcība ar atsevišķām nelikumīgi ievestu preču grupām iekšzemē (KL 220.[1], 221. un 221.[2] panta). Tas liecina par Krimināllikumā iestrādātu arī ar muitas lietām saistīto komerciāla rakstura nodarījumu apkarošanas sistēmu.

4. Atbilstoši Latvijas teritorijā spēkā esošajiem normatīvajiem tiesību aktiem valsts pastāvēšanas pirmajā posmā, okupāciju laikā un arī pēc neatkarības atjaunošanas līdz šim brīdim, neraugoties uz likumdevēju atšķirīgo motivāciju, kontrabanda vienmēr bijusi atzīta par nodarījumu ar paaugstinātu kaitīgumu, lai, piedraudot ar krimināltbildību, pret to vērstos ar smagāko tiesību aizsardzības līdzekli. Normatīvajam regulējumam kopumā bijusi raksturīga kontrabandas sastāva pazīmju un kvalificējošo pazīmju kazuistika un nekonsekventa nošķiršana, kas nesniedz sistēmisku priekšstatu par kontrabandas kaitīguma novērtējumu. Taču tieši 1961. gada 6. janvāra Latvijas PSR Krimināltkodekss ir formējis pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas likumdevēja izvēlēto pieeju kontrabandas definēšanā un kriminalizēšanā, proti, Latvijas Krimināltkodeksā un pēc tam Krimināllikumā sniegta kontrabandas legāldefinīcija, kurā bez tiešas atsauces uz nozares tiesisko regulējumu aprakstītas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, un par krimināltbildības un administratīvās atbildības nošķiršanas kritēriju noteikts preču apmērs.

5. Jau Krimināllikuma sākotnējās redakcijas XIX nodaļu "Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā" ievadīja 190. pants "Kontrabanda", programmatiski apstiprinot šī noziedzīgā nodarījuma imanento piederību Krimināllikuma Sevišķās daļas sistēmai. Laikā kopš Krimināllikuma spēkā stāšanās 190. panta pirmās daļas dispozīcijā ietvertajā kontrabandas legāldefinīcijā izdarītie grozījumi ir vērtējami vienīgi kā redakcionāli precizējumi, kas kaitē tiesiskajai noteiktībai.

6. Likumdevējs vienreizēju preču nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts muitas robežai gadījumu nekad nav uzskatījis par tik kaitīgu, lai krimināltbildību paredzētu tikai par prettiesisku nodarījumu vien. Taču krimināltbildības par kontrabandu slieksnis Krimināllikuma darbības divdesmit piecu gadu laikā ir grozīts trīs reizes bez izsmeļoša un plašāk izdiskutēta, konkrētā nodarījuma specifiskā kaitīguma izvērtējumā balstīta pamatojuma, kas liek apšaubīt labas likumdošanas principa ievērošanu. Tiesiskā regulējuma nepastāvība, likumdevējam ikreiz par kritēriju izvēloties savstarpēji nesalīdzināmas kriminalizējošas pazīmes, proti, noziedzīga nodarījuma priekšmeta apmērs, izraisītās kaitīgās sekas un izdarītāja prettiesiskā motīva noturība, izdarot administratīvo pārkāpumu atkārtoti gada laikā, liecina par likumdevēja nespēju noteikt kontrabandas kaitīgumu un šaubām par piemērotāko tiesību aizsardzības līdzekli tās apkarošanai.

7. Ņemot vērā kontrabandas plašo un tālejošo negatīvo ietekmi uz tautsaimniecību, ko raksturo iekšējā tirgus struktūras destabilizēšana, ēnu ekonomikas veicināšana un sabiedrībā pastāvošo ekonomisko attiecību deformēšana, un aktīvo kriminogēno iedarbību, palielinot citu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas risku, ar kontrabandu aizskartās intereses ir krimināltiesiskas aizsardzības vērtas. Fizisko ierobežojumu dēļ jebkurš vienreizējs preču nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts muitas robežai gadījums objektīvi nevar izraisīt sevišķas negatīvas pārmaiņas tautsaimniecībā. Tādēļ, lai attaisnotu kontrabandas kriminalizēšanu, ievērojot samērīguma kā vispārēja tiesību principa krimināltiesisko izpausmi, ir nepieciešams paredzēt papildu pazīmi, kas visprecīzāk raksturotu tās radīto paaugstināto kaitējumu tautsaimniecībai. Pretēji pašreiz Krimināllikumā nostiprinātajai pieejai par kontrabandas kriminalizēšanas slieksni nosakāms nodokļu apmērs, no kura nomaksas ir notikusi izvairīšanās kontrabandas dēļ, jo neatkarīgi no preču veida, daudzuma un vērtības tieši nodokļu pienācīga nomaksa novērš preču starptautiskas aprites iespējami negatīvo ietekmi uz iekšējo tirgu un valsts realizētās muitas politikas mērķu apdraudējumu, kas raksturo šo noziedzīgo nodarījumu kā tādu, kas apdraud tautsaimniecību.

8. Kriminalizējot muitas tiesību kā speciālas tiesību nozares regulējuma pārkāpumu, attiecīgā krimināltiesību norma ir paredzēta, lai nodrošinātu muitas tiesību efektivitāti. Tādēļ kontrabandas kaitīgumu determinē tādas kārtības neievērošana, ko likumdevējs iepriekš ir noteicis par nepieciešamu un pietiekamu normālas starptautiskas preču aprites organizēšanai, un kontrabandas sastāva pazīmju saturu nosaka vienīgi šīs nozares nepieciešamība. Tādēļ KL 190. panta pirmās daļas dispozīcija pēc uzbūves veida ir klasificējama kā blanketa. Ievērojot minēto, atbilstoši muitas tiesībām ir interpretējamas kontrabandas sastāva pazīmes un noziedzīga nodarījuma aprakstā procesuālajos dokumentos ir ietverama precīza norāde uz muitas lietu normatīvo tiesību aktu pārkāpumiem, lai nodrošinātu apsūdzības konkrētību un attiecīgi personas tiesības uz aizstāvību, savukārt uz šo speciālo tiesisko regulējumu ir attiecināmas likumības principa prasības.

9. Ņemot vērā, ka likumdevējs savu ekskluzīvo kompetenci izšķirties par konkrētā uzvedības akta kaitīgumu un saturu realizē, kriminalizējot nodarījumu attiecīgā tiesību normā, noziedzīgu nodarījumu klasificēšana pēc to grupas objekta ir vērtējama kā juridiskās tehnikas paņēmiens, kas likumdevējam dod iespēju tiesību normas izkārtot noteiktā sistēmā, veicinot normatīvā tiesību akta pārskatāmību un atvieglojot krimināļās statistikas uzskaiti. Vienlaikus krimināllikuma strukturēšanai atbilstoši grupas objektam ir nozīme krimināltiesību normu sistēmiskā interpretācijā, kas var ietekmēt noziedzīgu nodarījumu

sastāvu tvēruma robežas. Turklāt kontrabandas sastāvs apstiprina grupas objekta ideoloģisko nozīmi, jo tas uzskatāmi atklāj Latvijas tiesiskās iekārtas maiņu līdz ar neatkarības atjaunošanu, kad, KL 190. pantu ietverot pie noziedzīgiem nodarījumiem tautsaimniecībā, kontrabandas grupas objekts tika noteikts sakarā ar tās objektīvo kaitīgumu, nevis politiski angažētu novērtējumu, kas bija raksturīgi padomju krimināltiesībām, kad kontrabanda bija kriminalizēta līdztekus noziegumiem pret valsti.

10. Lai ievērotu noziedzīgu nodarījumu grupēšanas teorētisko un praktisko nozīmi Krimināllikumā, atzīstams, ka tautsaimniecību apdraudošo noziedzīgo nodarījumu grupas objekts ir valsts izraudzītā tās ekonomiskās attīstības virziena aizsardzības intereses, kas saistītas ar valsts noteikto uzdevumu izpildi tās makroekonomisko mērķu sasniegšanai, lai nodrošinātu noteiktu nozaru attīstību, pienācīgi pildītu valsts budžetu un veicinātu ekonomisko labumu pārdali atbilstoši īstenotajai ekonomiskajai politikai, kas sekmē komersantu godīgas konkurences attīstību un iedzīvotāju dzīves līmeņa paaugstināšanos. Attiecīgi no KL 190. panta noziedzīgā nodarījuma priekšmeta tvēruma izslēdzami tie, kuriem primāri nav ekonomiskas nozīmes.

11. Tiesiski pareizas preču aprites pāri valsts muitas robežai kārtības aizsardzības intereses ir kontrabanda galvenais tiešais objekts, jo tās vienmēr cieš nodarījuma rezultātā, raksturojot kontrabandas kriminalizēšanas tiešo mērķi. Savukārt uz starptautiskai apritei pakļautajām precēm attiecināmo nodokļu iekasēšanas aizsardzības intereses ir kontrabandas papildu tiešais objekts, jo tām neizbēgami rodas kaitējums preču nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts muitas robežai rezultātā. Šāda tiešo objektu diferencēšana teorētiski pamato tādu kvalifikācijas risinājumu, saskaņā ar kuru izslēdzama KL 190. un 218. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu kopība sakarā ar vienu un to pašu preču kontrabandu.

12. Kaut arī visos kontrabandas plašākā izpratnē gadījumos tiek pārkāpta muitas kontrolēta preču tiesiskas pārvietošanas pāri valsts robežai kārtība, kontrabandas atšķirīgo veidu objekts nosakāms atbilstoši noziedzīga nodarījuma konkrētā priekšmeta specifikai, jo to pārvietošanas kārtības pārkāpumi izsaka ar attiecīgo nodarījumu reāli apdraudētās intereses. Tādējādi krimināltiesību ir paredzama par katru to interešu apdraudējumu, uz kuru aizsardzību ir vērsta muitas darbība, realizējot tās atšķirīgās funkcijas. Ievērojot minēto, atbilstoši Krimināllikuma uzbūves principiem noziedzīgu nodarījumu sastāvi ir ietverami atšķirīgās, to apdraudējumam atbilstošās Krimināllikuma Sevišķās daļas nodaļās.

13. Krimināllikuma XIX nodaļā "Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā" ietvertajā 190.[1] pantā kriminalizēto vispārbīstamu priekšmetu kontrabandu objektīvi nav iespējams saistīt ar tautsaimniecības apdraudējumu. Tādēļ, lai nodrošinātu Krimināllikuma Sevišķās daļas teorētiski pamatotu struktūru, kriminālatbildība par tajā noteikto aizliegtas un ierobežotas aprites priekšmetu nelikumīgu pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai paredzama Krimināllikuma XX nodaļā "Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību" un XI nodaļā "Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi", kurās jau ir kriminalizēta citāda nelikumīga rīcība ar šiem priekšmetiem. Minētās Krimināllikuma nodaļas papildināmas ar jauniem noziedzīgu nodarījumu sastāviem analoģiski 190.[1] panta dispozīcijai, bet KL 190.[1] pants ir svītrojams. Ievērojot minēto Krimināllikums papildināms ar:
    - KL 253.[3] pantu "Narkotisku un psihotropu vielu kontrabanda" šādā redakcijā: (1) "Par narkotiskas vai psihotropas vielas, šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru), jaunas psihoaktīvas vielas vai to saturoša izstrādājuma, kuru aprite ir aizliegta vai ierobežota, pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai jebkādā nelikumīgā veidā, – [..]."; (2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai ja tās izdarītas lielā apmērā, – [..]; (3) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa, — [..].
    - KL 98.[2] pantu "Radioaktīvu un bīstamu vielu kontrabanda" šādā redakcijā: (1) "Par radioaktīvu un bīstamu vielu pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai jebkādā nelikumīgā veidā, – [..]."; (2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai ja tās izdarītas lielā apmērā, – [..]; (3) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa, — [..].
    - KL 237.[2] pantu "Stratēģiska nozīmes preču kontrabanda" šādā redakcijā: (1) "Par stratēģiskas nozīmes preces vai citas vērtības pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai jebkādā nelikumīgā veidā, – [..]."; (2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai ja tās izdarītas lielā apmērā, – [..]; (3) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa, — [..].
    - KL 236.[1] pantu "Sprāgstvielas, ieroča un munīcijas kontrabanda" šādā redakcijā: (1) "Par sprāgstvielas, ieroča vai munīcijas pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai jebkādā nelikumīgā veidā, – [..]."; (2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai ja tās izdarītas lielā

apmērā, – [..]; (3) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa, — [..].

14. KL 190. panta pirmajā daļā sniegta kontrabandas legāldefinīcija, ietverot objektīvās puses pamatpazīmi, kas izsaka nodarījuma būtību, proti, muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību ievešana Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešana no tās, un obligātu papildpazīmi – kādu no alternatīvajiem apstākļiem, kas nosaka preču pārvietošanas pāri valsts muitas robežai nelikumīgumu. Legāldefinīcijas uzbūve, raksturojot kontrabandas ārējo izpausmi, uzskatāmi atklāj, ka tas ir salikts noziedzīgs nodarījums. Tādēļ KL 190. pantā vienlaikus ir paredzēta kriminālatbildība gan par preču nelikumīgu pārvietošanu pāri Latvijas Republikas muitas robežai, gan par apstākļiem, kas to padara nelikumīgu, bet citkārt būtu kvalificējami atsevišķi, piemēram, saskaņā ar KL 275. panta otro daļu vai 219. panta pirmo daļu.

15. Ņemot vērā, ka, personai rīkojoties jebkuros no likumdevēja uzskaitītajiem preču nelikumīgas pārvietošanas pāri valsts muitas robežai apstākļiem, muita netiek pienācīgi informēta par konkrēto preču kustību, visu KL 190. panta pirmās daļas dispozīcijā norādīto apstākļu kriminalizēšana ir vērsta uz to, lai nepieļautu preču starptautisku apriti, tās pilnībā vai daļēji izslēdzot no muitas redzesloka. Attiecīgi kontrabandas sastāvam atbilst gadījumi, kad pārvietojamās preces netiek deklarētas vispār vai arī faktiski pāri valsts muitas robežai pārvietotās preces neatbilst deklarētajām, tādējādi ne tikai draudot ar negatīvu ietekmi uz tautsaimniecību, bet arī liedzot muitai veikt preventīvus pasākumus šī apdraudējuma mazināšanai vai novēršanai. Tādēļ, kaut arī KL 190. panta pirmajā daļā preču nelikumīgās pārvietošanas pāri valsts muitas robežai apstākļu uzskaitījums ir kazuistisks, alternatīvs un nenoslēgts, faktiski konstatējami vienīgi divi patstāvīgi apstākļi, proti, muitas kontroles apiešana un preču noslēpšana no tās, kas izsmeļoši raksturo nodarījumu. Tie abi ir apzīmējami ar apkopojošu jēdzienu – izvairīšanās no muitas kontroles.

16. Norobežojot kontrabandu no citiem nodarījumiem, kas izdarīti, preces pārvietojot pāri valsts muitas robežai, jāievēro divas kontrabandai raksturīgas iezīmes. Pirmkārt, KL 190. panta pirmās daļas dispozīcijā nodarījums tiek saistīts tieši ar muitošanai pakļautu preču nelikumīgu ievešanu valsts muitas teritorijā vai izvešanu no tās, nevis ar jebkādu nelikumīgu rīcību ar precēm, kuras atrodas muitas uzraudzībā. Tādēļ, ja pārvietotās preces pirms tam ir deklarētas, norādot tās patiesi identificējošu informāciju, tad hronoloģiski pēc tam ar šīm precēm veiktas prettiesiskas darbības iekšzemē, tām nonākot nelikumīgā brīvā

apgrozībā, nevar ietekmēt preču ievešanas valsts muitas teritorijā vai izvešanas no tās tiesiskumu un attiecīgi veidot kontrabandas sastāvu. Otrkārt, KL 190. panta pirmajā daļā ietvertais noziedzīgā nodarījuma sastāvs ir vērsts uz to, lai novērstu preču nelikumīgu atrašanos valsts muitas teritorijā vai preču nelikumīgu neesamību tajā. Tādēļ, iesniedzot muitai nepatiesus preces raksturojošus datus, kontrabanda ir konstatējama tikai tad, ja šie dati konkrētajā gadījumā varēja būt par pamatu tam, lai atteiktu preču izlaišanu atbilstoši pieteiktajai muitas procedūrai. Ja muita tiek maldināta vienīgi par tādiem datiem, kas ir par pamatu muitas maksājumu nepamatotai samazināšanai, tad personas izdarītais vērtējams KL 218. panta kontekstā.

17. Ņemot vērā, ka kontrabandu raksturo preču starptautiska nelegāla pārvietošana, valstu individuāli veikta kontrabandas plašākā izpratnē apkarošana ir visas starptautiskās sabiedrības interesēs. Savukārt valsts, kas kļuvusi par kādas muitas ūnijas dalībnieci un vienlaikus pievienojusies kopīgai muitas teritorijai, apkarojot komerciālo kontrabandu, vienlaikus aizsargā visu šīs muitas ūnijas vienoto iekšējo tirgu. Tādēļ pēc Latvijas pievienošanās ES, KL 190. pantā kriminālatbildība ir paredzēta par preču nelikumīgu ievešanu ES muitas teritorijā, kas noticis starp trešās valsts robežu un to ES muitas teritorijas robežas daļu, kas atbilst Latvijas teritorijas robežai. Tādēļ kontrabandas objektīvās puses obligāta papildu pazīme ir nodarījuma izdarīšanas speciāla vieta – muitas robeža, kas nodrošina pieeju muitas teritorijai. KL 190. panta pirmās daļas skaidrības veicināšanas nolūkos vārdu "Latvijas Republikas muitas teritorijā" vietā lietojami vārdi "Eiropas Savienības muitas teritorijā". Lakoniskākai izteiksmei iespējams lietot vienīgi muitas teritorijas jēdzienu bez paskaidrojošiem vārdiem.

18. Likumdevējam noziedzīga nodarījuma priekšmetu tiesību normas dispozīcijā paredzot kā noziedzīga nodarījuma sastāva obligātu pazīmi, tiek īstenotas vairākas alternatīvas funkcijas, pirmkārt, pasargāt pašu priekšmetu no apdraudējuma, otrkārt, pasargāt intereses, kuras priekšmets nodrošina pastarpināti, treškārt, pasargāt kādas intereses no priekšmeta kaitīgās iedarbības. Kaut arī noziedzīga nodarījuma priekšmets ļauj identificēt konkrēto krimināltiesiski aizsargājamo interesi, teorētiski klasificējot noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, tas ir sistematizējams kā noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvās puses, nevis objekta pazīme, jo kā materiālās pasaules priekšmets, kas reālajā dzīvē tiek pakļauts noteiktai darbībai vai bezdarbībai, tas vienmēr raksturo noziedzīga nodarījuma ārējo izpausmi.

19. Kontrabandas kaitīgumu determinē KL 190. panta pirmās daļas dispozīcijā raksturotā nelikumīgā rīcība ar muitošanai pakļautajām precēm vai citām vērtībām. Tās kā noziedzīga nodarījuma priekšmets atzīstamas par kontrabandas sastāva objektīvās puses obligātu papildu pazīmi. Taču likumdevēja izvēlētais formulējums ir liekvārdīgs divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, muitošana tiek veikta, lai kontrolētu priekšmetu pārvietošanu pāri valsts muitas robežai, kas notiek uz muitas deklarācijas pamata, un deklarējami ir visi priekšmeti, kuriem piemērojama kāda muitas procedūra. Tādēļ kontrabandas priekšmeta raksturošanai nav lietderīgs nenoslēgts uzskaitījums. Saglabājams vienīgi jēdziens "prece", jo, tādējādi uzsverot priekšmeta komerciālo dabu, kontrabanda uzskatāmi tiktu saistīta ar tautsaimniecības apdraudējumu, kura novēršanai KL 190. pants ir paredzēts. Turklāt citu priekšmetu kontrabanda jau ir kriminalizēta citos noziedzīgu nodarījumu sastāvos. Otrkārt, noteiktas preču pārvietošanas prasības, kuras būtu iespējams pārkāpt, tiek noteiktas tikai tad, ja preces ir muitojamas, un muitošanas procesā tiek nodrošināta šo prasību izpilde. Tādēļ, dispozīcijā saglabājot norādi uz preču pārvietošanas pāri valsts muitas robežai nelikumīgumu, kontrabandas priekšmeta raksturošanai nav lietderīgi paskaidrojošie vārdi "muitošanai pakļautas".

20. Ievērojot, ka kontrabanda ir aprobežota ar valsts muitas robežas šķērsošanu, tās kaitīgums ir saistāms ar preču vērtību valsts muitas robežas šķērsošanas brīdī, respektīvi, ar to muitas vērtību, kas ļauj prognozēt, kādu ietekmi uz iekšējo tirgu atstās preču ievešana tajā vai izvešana no tā. Tādēļ, ja likumdevēja ieskatā par kontrabandu kriminalizējošu un tās kaitīgumu paaugstinošu pazīmi joprojām ir nosakāma nelikumīgi pārvietojamo preču vērtība, pretēji normatīvi nostiprinātajam, kā arī doktrīnā un judikatūrā atzītajam ar to jāsaprot preču muitas vērtība, nevis tirgus vērtība vai tai pielīdzināta vērtība. Attiecīgi būtu izdarāmi grozījumi Īpašajā likumā. Tā 20. pants būtu papildināms ar otro daļu šādā redakcijā: „Atbildība par Krimināllikuma 190. pantā paredzēto noziegumu, kas izdarīts lielā apmērā, iestājas, ja noziedzīgā nodarījuma priekšmeta kopējā preču muitas vērtība nodarījuma izdarīšanas laikā nav bijusi mazāka par piecdesmit tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu." Tā $23.^1$ pants būtu papildināms ar $1.^1$ daļu šādā redakcijā: "Atbildība par Krimināllikuma 190. pantā paredzēto noziegumu, kas izdarīts ievērojamā apmērā, iestājas, ja noziedzīgā nodarījuma priekšmeta kopējā preču muitas vērtība nodarījuma izdarīšanas laikā nav bijusi mazāka par desmit tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu."

21. Ekonomiska rakstura noziedzīgo nodarījumu priekšmeta apmēra konstatēšana atbilstoši tā vērtībai, nevis konkrētu priekšmetu daudzumam adekvātāk izsaka noziedzīgā nodarījuma kaitīgumu mainīgajos sociāli ekonomiskajos apstākļos, jo vērtība tiek piesaistīta minimālajai mēnešalgai, kas ir elastīgāks kritērijs. Tādēļ, ja likumdevēja ieskatā kontrabandas kaitīgumu izsaka nelikumīgi pāri valsts muitas robežai pārvietoto preču kvantitatīvas pazīmes, nevis kontrabandas dēļ nenomaksātie nodokļi, tās visos gadījumos būtu nosakāmas atbilstoši to vērtībai. Savukārt, ja likumdevēja ieskatā arī turpmāk atsevišķu pret tautsaimniecību vērstu noziedzīgu nodarījumu priekšmetu apmēru tomēr ir lietderīgi noteikt atbilstoši to daudzumam, krimināltiesību paredzama un pastiprināma par nelikumīgu rīcību ar tādu priekšmeta daudzumu, kas ekonomiski pamatoti atspoguļo tautsaimniecībai nodarīto apdraudējumu.

22. Ņemot vērā atšķirīgu funkcionalitāti, kāda paredzēta tiesību normas dispozīcijā norādītajam noziedzīga nodarījuma priekšmeta apmēram, ar mērķi krimināltiesību vispārīgās daļas institūtus interpretēt iespējami universāli tas atzīstams par šo priekšmetu un attiecīgi nodarījumu raksturojošu noziedzīga nodarījuma sastāva objektīvās puses obligātu papildu pazīmi. Tā kā visos KL 190. panta noziedzīgo nodarījumu sastāvos tas vienīgi izsaka nodarījuma kaitīgumu, nevis kaitīgās sekas, visi kontrabandas sastāvi pēc to uzbūves ir formāli un tādēļ atzīstami par pabeigtiem ar nodarījuma izdarīšanas brīdi dispozīcijā norādītajos apstākļos.

23. Ņemot vērā, ka kontrabanda ir kriminalizēta, lai nodrošinātu preču pārvietošanas pāri valsts muitas robežai kārtības ievērošanu, kas paredzēta ES ārējās tirdzniecības politikas realizēšanai un ES ekonomiskās drošības uzturēšanai, kontrabandas objektīvo pusi veidojošais nodarījums ir izdarīts un kontrabanda ir pabeigta ar brīdi, kad muitas lietas regulējošo normatīvo tiesību aktu neizpildes dēļ tiek apdraudēts noziedzīga nodarījuma objekts. Ievērojot tajos reglamentēto preču pārvietošanas pāri valsts muitas robežai kārtību kopsakarā ar ES dalībvalstīm saistošo EST judikatūru, preces ir atzīstamas par ievestām ES muitas teritorijā vai izvestām no tās, ja šīs preces ir nonākušas nelikumīgā brīvā apgrozībā jeb nelikumīgi iekļuvušas iekšējā tirgū vai izkļuvušas no tā, kā rezultātā otras valsts muitas teritorijā ir iespējama nelikumīga rīcība ar šīm precēm, tādējādi kaitējot tautsaimniecībai.

24. Lai noteiktu brīdi, ar kuru valsts muitas robeža ir šķērsota, izvērtējami preču pārvietošanas apstākļi, kas veicina vai kavē to nonākšanu nelikumīgā brīvā apgrozībā. Pirmkārt, „zaļās”

robežas šķērsošanas gadījumā preces ir pārvietotas pāri valsts muitas robežai ar to fizisku nogādāšanu valsts muitas robežas otrā pusē, jo muita to apritē vispār netiek iesaistīta. Otrkārt, preces pārvietojot caur MKP, nepiesakot muitas procedūru un noslēpjot preces no muitas kontroles, tās ir pārvietotas pāri valsts muitas robežai ar muitas amatpersonas atļauju turpināt pārvietošanos muitas teritorijas iekšienē vai ārpus tās vai arī ar faktisku iespēju šo pārvietošanos turpināt, jo faktiski ir novērsti šķēršļi personas tālākai nelikumīgai rīcībai ar precēm iekšzemē vai ārpus tās. Treškārt, preces pārvietojot caur MKP, piesakot un piemērojot muitas procedūru, preču pārvietošana ir notikusi, ja muitas deklarācija ir pieņemta un preces ir izlaistas, jo no šī brīža valsts atzīst tālāku rīcību ar deklarētajām precēm iekšzemē vai ārpus tās atbilstoši izvēlētās muitas procedūras noteikumiem. Attiecīgi, ja kontrabanda tiek atklāta un preces tiek aizturētas laikā, kamēr tās vēl atrodas muitas pārziņā, veicot to identifikācijas pārbaudes, pirmajā MKP pēc ES muitas robežas šķērsošanas, kontrabanda nav atzīstama par pabeigtu.

25. Kontrabandas izdarītājs ir persona, kura preces fiziski ir nogādājusi otras valsts muitas teritorijā, jo kontrabanda ir pabeigta tikai ar preču atrašanās vietas mainīšanu, tām nokļūstot nelikumīgā brīvā apgrozībā otras valsts muitas teritorijā, ko var izdarīt jebkura pieskaitāma 14 gadu vecumu sasniegusi persona. Taču, ņemot vērā valsts muitas robežas šķērsošanas faktiskos un tiesiskos apstākļus, tā var izpausties kā salikts nodarījums, kas ietver vairākas savstarpēji saistītas darbības, ko var veikt dažādas personas. Tādēļ par kontrabandas līdzizdarītājiem atzīstami visi tie, kuri veikuši tādas darbības vai pieļāvuši tādu bezdarbību, kas ir nesaraujami saistīta ar preču pārvietošanu pāri valsts muitas robežai un kura tieši nosaka tos apstākļus, kas šo pārvietošanu padara nelikumīgu, piemēram, jebkāda fizisku pūļu pielikšana preču noslēpšanai transportlīdzeklī vai personas apģērbā, preču atrašanās vietas mainīšanai no vienas valsts muitas teritorijas uz otru, viltotu dokumentu iesniegšana muitai, nepatiesas muitas deklarācijas iesniegšana vai preču nedeklarēšana, pastāvot šādam pienākumam.

26. Intelektuālā un gribas momenta kontekstā ir jānovērtē, vai un kādā mērā persona apzinās pazīmes, kas viņas nodarījumu padara kaitīgu un noziedzīgu, un attiecīgi vai tā vēlas izdarīt tādu nodarījumu, kam piemīt šādas pazīmes. Ievērojot, ka ir iespējama dažāda personas psihiskā attieksme pret noziedzīga nodarījuma objektīvās puses pazīmēm, formāla sastāva noziedzīgus nodarījumus faktiski ir iespējams izdarīt ar jebkuru no vainas formām un veidiem. Savukārt likumdevēja ieskatā ir noteikt, vai krimināatbildība ir paredzama par konkrētā nodarījuma izdarīšanu ar jebkuru no vainas formām un veidiem.

27. Ievērojot, ka ir iespējama dažāda personas psihiskā attieksme arī pret preču nelikumīgu pārvietošanu pāri valsts muitas robežai, kontrabandu faktiski ir iespējams izdarīt ar jebkuru no vainas formām un veidiem. Ņemot vērā turpmāk uzskaitītos argumentus, atzīstams, ka šobrīd kontrabanda pretēji doktrīnā paustajam ir kriminalizēta neatkarīgi no tā, kāda ir bijusi personas psihiskā attieksme pret tās objektīvās puses pazīmēm. Pirmkārt, Krimināllikumā nav vispārīgi paredzēta krimināltatbildības iestāšanās tikai par nodarījumiem, kas izdarīti ar kādu konkrētu vainas formu un veidu. Otrkārt, kontrabandas legāldefinīcijā, ievērojot tās plašo tvērumu, nav ietvertas nepārprotamas norādes, kas konceptuāli sašaurinātu vainas izpratni kontrabandas gadījumā. Treškārt, krimināltatbildības slieksnis Krimināllikumā kopumā nav atzīstams par augstu. Ceturtkārt, arī ES normatīvo tiesību aktu projektos ir tikusi apsvērta subjektīvās puses diferenciācija muitas kārtības noteikumu pārkāpumu gadījumos. Neraugoties uz minēto, vainas forma un veids ir jānosaka obligāti, jo stingri noteiktā atbildība nav nepārprotami nostiprināta Krimināllikumā un tā neatbilst līdzšinējai vainas izpratnes tradīcijai Latvijas krimināltiesībās.

28. Ievērojot, ka kontrabanda ir pret tautsaimniecību vērsts noziedzīgs nodarījums, kura priekšmetu primāri raksturo tā ekonomiskā vērtība, un neraugoties uz to, ka KL 190. panta pirmās daļas dispozīcijā nav ietvertas tiešas norādes par kontrabandas izdarīšanas motīvu un mērķi, tīši ar tiešu nodomu izdarītu kontrabandu raksturo mantkārīgs motīvs un mērķis iedzīvoties, samazinot izdevumus uz nodokļu nomaksas rēķina vai nepamatoti gūstot citas ekonomiska rakstura priekšrocības. Šīs pazīmes ir konstatējams vienmēr, jo, apzināti izvairoties no muitas kontroles un attiecīgi arī no pienākumiem, kas rodas sakarā ar preču pakļaušanu šai kontrolei, persona apzinās ekonomiska rakstura kaitējuma neizbēgamu nodarīšanu tautsaimniecībai. Tādēļ, personu atzīstot par vainīgu šāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tai, ievērojot KL 48. panta ceturto daļu, nav pamata inkriminēt minētā panta pirmās daļas 11. punktā paredzēto atbildību pastiprinošo apstākli, ka noziedzīgais nodarījums ir izdarīts mantkārīgu tieksmju dēļ, kas tiesu praksē netiek risināts vienveidīgi.

29. Ārvalstu tiesiskā regulējuma izpēte liecina par to, ka visās jurisdikcijās kontrabanda faktiski ir kriminalizēta, neraugoties uz to, ka ne vienmēr tās apzīmēšanai tiek lietots kontrabandas jēdziens. Ar mērķi nepārprotami aptvert visus praktiski iespējamos preču nelikumīgās pārvietošanas pāri valsts muitas robežai gadījumus arī citviet kontrabandas

pazīmju uzskaitījums tiek atstāts atvērts vai arī tiek izdarīta atsauce uz speciālo normatīvo tiesību aktu pārkāpšanu, bet tiesiskais regulējums arvien ir komplicēts un kazuistisks. Vienprātības neesamība par normativizējamām kontrabandu konstituējošām pazīmēm un tās kriminalizēšanas slieksni, kā arī ES dalībvalstu nespēja vienoties pat par unificētām ne krimināltiesiska rakstura sankcijām muitas noteikumu pārkāpumu gadījumos liecina par katras valsts izteikti individuālu kontrabandas izpratni un ārvalstu prakses problemātisku pārņemšanu.

30. Latvijas tiesu prakses analīze neuzrāda tiesību normu piemērotāju identificētas kontrabandas kvalifikācijas problēmas, nolēmumos ietvertajos noziedzīgu nodarījumu aprakstos lielākoties ievērojot līdzšinējās krimināltiesību doktrīnas atziņas un nepārvērtējot katra konkrētā gadījuma apstākļu ietekmi uz kvalifikāciju, par ko jo sevišķi liecina tas, ka augstāku instanču tiesās netiek pārskatīta noziedzīgā nodarījuma kvalifikācija vai polemizēts par atsevišķu kontrabandas sastāva pazīmju izpratni. Neraugoties uz minēto, ir konstatējamas vairākas būtiskas pastāvošā krimināltiesiskā regulējuma piemērošanas nepilnības. Pirmkārt, nepareizi kā pabeigta kontrabanda tiek kvalificēta preču nelikumīga ievešana valsts muitas teritorijā caur MKP gadījumos, kad preces tiek atklātas un izņemtas pirmajā MKP pēc ES muitas robežas šķērsošanas. Otrkārt, nereti aplami tiek izprasts muitas teritorijas jēdziens, kā kontrabandu kvalificējot arī ārpussavienības preču nelikumīgu apriti starp ES dalībvalstīm. Treškārt, tiek inkriminēta personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās izdarīta kontrabanda, neraugoties uz to, ka šīs personas nav tieši piedalījušās kontrabandas objektīvās puses realizēšanā.

31. Ievērojot iepriekš minētās atziņas, nepieciešama jauna kontrabandas legāldefinīcija, kuras formulējuma izteiksme atbilstoši juridiskās tehnikas prasībām būtu iespējami lakoniska, nepārprotami un izsmeļoši norādot pazīmes, kas kodolīgi izsaka kontrabandas būtību un vienlaikus nodrošina tiesību normas elastīgu piemērošanu. Lai novērstu atsevišķu liekvārdīgu pazīmju normativizāciju, kas nekonsekventi tiek piemērotas arī tiesu praksē un var kavēt procesuālo ekonomiju, tās piepildot ar saturu, KL 190. panta pirmā daļa izsakāma jaunā redakcijā: "Par preču nelikumīgu pārvietošanu pāri muitas robežai, izvairoties no muitas kontroles (kontrabanda), ja tās rezultātā notikusi izvairīšanās no nodokļu nomaksas ievērojamā apmērā, – [..]." Ievērojot minēto, arī KL 190. panta trešā daļa izsakāma jaunā redakcijā: "Par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja to izdarījusi organizēta grupa, vai par kontrabandu, ja tās rezultātā notikusi izvairīšanās no nodokļu nomaksas lielā apmērā, – [..]."

32. Krimināllikuma 191. panta gramatiska, sistēmiska un teleoloģiska interpretācija liecina par to, ka pretēji likumdevēja gribai, kas atspoguļota likumprojekta izstrādes materiālos, tajā atšķirībā no šīs tiesību normas sākotnējās redakcijas vairs nav paredzēta krimināltbildība par rīcību ar tādām precēm, kuras Latvijā kā ES dalībvalstī nogādātas, iepriekš nelikumīgi šķērsojot ES un trešās valsts muitas robežu, bet gan par nelikumīgu rīcību ar visām ārpussavienības precēm, kas ES muitas teritorijā ir ievestas likumīgi, respektīvi, kas ir faktiski nodotas muitas uzraudzībā. Nelikumīgā rīcība aptver preču pagaidu uzglabāšanas noteikumu pārkāpumus un muitas procedūru noteikumu pārkāpumus, kā rezultātā preces var nonākt nelikumīgā brīva apgrozībā iekšzemē, izvairoties no attiecināmo nodokļu nomaksas. Savukārt sistēmisku pieeju muitas darbības jomā izdarītu noziedzīgu nodarījumu rezultātā nodarītā kaitējuma krimināltiesiskam novērtējumam nodrošina iespēja nelikumīgu rīcību iekšzemē ar nelikumīgi ES muitas teritorijā ievestām precēm kvalificēt saskaņā ar KL 220.[1], 221. vai 221.[2] pantu. Toties, ja Krimināllikumā nav paredzēts speciāls noziedzīga nodarījuma sastāvs attiecībā uz konkrētu nelikumīgi ievestu preču veidu, tad persona saucama pie krimināltbildības sakarā ar izraisītajām kaitīgajām sekām, piemēram, par izvairīšanos no nodokļu nomaksas saskaņā ar KL 218. pantu.

33. Lai novērstu šaubas par KL 191. panta tvērumu, tā pirmā daļa izsakāma jaunā redakcijā: "Par nelikumīgu rīcību ar muitas uzraudzībā nodotām ārpussavienības precēm, ja tās rezultātā notikusi izvairīšanās no nodokļu nomaksas ievērojamā apmērā –, [..]." Attiecīgi panta trešā daļa izsakāma šādā redakcijā: "Par nelikumīgu rīcību ar muitai muitas uzraudzībā nodotām ārpussavienības precēm, ja tās rezultātā notikusi izvairīšanās no nodokļu nomaksas lielā apmērā –, [..]. Turklāt būtiski atšķiras nodarījuma kaitīgums atkarībā no tā, vai nelikumīga rīcība veikta ar likumīgi vai nelikumīgi valsts muitas teritorijā ievestām precēm, jo pirmajā gadījumā, muitai esot pilnībā informētai par pārvietojamajām precēm, tai laikus ir iespējams rīkoties, lai novērstu vai mazinātu potenciālo kaitējumu tautsaimniecībai. Tādēļ sankcijai par 191. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu ir jābūt zemākai nekā par kontrabandu un par nelikumīgu rīcību ar nelikumīgi ievestām precēm iekšzemē, kas Krimināllikumā nav ievērots.

34. Kaut arī likumdevējs KL 190. panta pirmās daļas dispozīcijā nav ietvēris norādes par izvairīšanos no nodokļu nomaksas, kontrabanda ir specializēts, uz muitas darbības jomu attiecināms veids, kā persona izvairās no tādu nodokļu nomaksas, kas saistīti ar preču pārvietošanu pāri valsts muitas robežai. Ņemot vērā, ka vispārīgi izvairīšanās no nodokļu

nomaksas ir kriminalizēta KL 218. pantā, nekonkretizējot nodarījuma jomu un jebkādus tā izdarīšanas apstākļus, 190. pants un KL 218. pants savstarpēji konkurē kā speciāla norma iepretī vispārējai. Tādēļ atbilstoši normu konkurences noteikumiem kontrabanda kvalificējama tikai saskaņā ar speciālo normu, kurā nodarījuma konkrētā izpausme ir atklāta pilnīgāk. Apstāklis, ka preces pāri valsts muitas robežai tiek pārvietotas slepeni, acīmredzami liecina par personas nolūku tās nepakļaut muitas kontrolei, kas cita starpā tiek veikta par to pārvietošanu iekasējamo nodokļu apmēra noteikšanai un to samaksas nodrošināšanai, un attiecīgi par atteikšanos veikt uz pārvietojamajām precēm jebkādus attiecināmos maksājumus.

ANOTĀCIJA

Promocijas darbs ir veltīts muitas darbības jomā izdarītu noziedzīgu nodarījumu kaitīguma izvērtēšanai, to identificēšanai un sistematizēšanai, ņemot vērā, ka neraugoties uz ekonomiskās noziedzības pieaugošo aktualitāti, līdz šim nav veikta to sastāvu padziļināta teorētiska izpēte, kuras rezultātā izstrādātās atziņas varētu būtiski ietekmēt arī krimināltiesisko attiecību praktisku noregulēšanu.

Aizvien pieaugot globalizācijas tempam, kas veicina preču starptautiskas aprites intensitāti, un valstīm savstarpēji integrējoties vienotu politiski ekonomisku mērķu sasniegšanai, tiek ietekmēta arī muitas darbība, kas vienmēr ir pielāgojusies starptautiskās tirdzniecības attīstības tendencēm un vienlaikus neizbēgami arī to kavējusi, sabiedrības drošības aizsardzības nolūkos veicot pārvietojamo priekšmetu muitas kontroli. Tādēļ darba mērķis ir pamatot muitas nodrošināto sabiedriski svarīgo interešu krimināltiesiskās aizsardzības nepieciešamību, atklāt ar muitas lietām saistītu nodarījumu kriminalizēšanas sistēmu Krimināllikumā un sniegt priekšlikumus efektīvai noziedzīgu nodarījumu muitas darbības jomā kvalificēšanai un krimināltiesību normu jaunradei.

Plaši izmantojot vēsturisko zinātniskās izpētes metodi, darbā izsekots muitas funkciju attīstībai, izzinot tās nozīmīgo lomu sabiedrības dzīvē un pierādot tās nodrošināto interešu krimināltiesiskas aizsardzības vērtību, un atklāta krimināltbildības par kontrabandu tiesiskā regulējuma evolūcija tagadējās Latvijas teritorijā. Apzināti un izvērtēti nodarījumu kriminalizēšanas principi kontekstā ar Krimināllikumā realizēto pieeju nepastāvīgumu, nosakot krimināltbildību par komerciālo kontrabandu 190. pantā "Kontrabanda". Detalizēti analizētas šī noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmes pārnacionālo un vietējo tiesu prakses, kā arī ārvalstu tiesiskā regulējuma salīdzinošā kontekstā. Nošķirta komerciālā kontrabanda no citiem noziedzīgu nodarījumu sastāviem, iezīmējot Krimināllikumā iestrādātu to noziedzīgo nodarījumu apkarošanas sistēmu, kas saistīti ar dažādu priekšmetu nelikumīgu starptautisku apriti un rīcību ar nelikumīgi ievestiem priekšmetiem iekšzemē.

Izpētes rezultātā ir pārskatītas atsevišķu krimināltiesību vispārīgas daļas institūtu teorētiskās nostādnes, piedāvāts komerciālās kontrabandas kriminalizēšanas slieksni noteikt atbilstoši nodokļu apmēram, no kura notikusi izvairīšanās, atklāts Krimināllikuma 190. panta sastāva tvērums, ierosināts šī noziedzīgā nodarījuma pabeigtības brīdi saistīt ar preču izlaišanu nelikumīgā brīvā apgrozībā un piedāvāts izdarīt grozījumus Krimināllikumā un likumā "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību", lai nodrošinātu tajos ietverto tiesību normu efektīvu sasaisti ar muitas lietu teoriju un praktisko nepieciešamību šajā speciālajā tautsaimniecības nozarē.

ANNOTATION

The doctoral thesis is devoted to the evaluation of the harmfulness of criminal offences committed in the field of customs activity, their identification and systematization. Despite the growing relevance of economic crimes, until now they have not been studied in depth theoretically. Findings made could have a significant impact on the practical regulation of criminal legal relations.

As the pace of globalization, which promotes the international circulation of goods, increases and as countries integrate with each other to achieve common political and economic goals, the customs activity is also affected. It has always adapted to the development of international trade and at the same time inevitably delayed it carrying out customs control of the objects moved across the border for the purpose of protecting public safety. Therefore, the aim of the thesis is to substantiate the need for criminal legal protection of public interests provided by customs, to reveal the system of criminalization of the offences related to customs matters in the Criminal Law and to provide proposals for the effective qualification of criminal offences and lawmaking in the field of customs activity.

Widely applying the historical scientific research method, thesis traces the development of customs functions, clarifying importance of customs in the life of society and proving that values provided by it deserve criminal law protection, and reveals the evolution of the legal regulation of criminal liability for smuggling in the territory of Latvia. The principles of criminalization have been identified and evaluated in the context of the instability of the approaches implemented in the Criminal Law, determining criminal liability for commercial smuggling in Section 190 “Smuggling”. The characteristics of the composition of this criminal offence are analyzed in detail in the comparative context of supranational and nation case law, as well as foreign legal framework. Commercial smuggling has been separated from other types of criminal offences, marking the system of combating criminal offences related to the illegal international circulation of various objects and illegal actions with those brought in domestically, incorporated in the Criminal Law.

As a result of the research, the theoretical approaches of certain institutes of the general part of criminal law have been revised, it has been proposed to set the criminalizing threshold for commercial smuggling according to the amount of taxes evaded, the scope of the composition of Section 190 of the Criminal Law has been revealed, it has been proposed to associate the moment of completion of this criminal offence with the release of goods into illegal free circulation, and amendments to the Criminal Law and the Law On the Procedures for the Coming into Force and Application of the Criminal Law have been proposed in order to ensure the effective link between the criminal law regulation and the theory of customs matters and the practical necessity of this specific economic sector.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS, NORMATĪVO TIESĪBU AKTU UN JURIDISKĀS PRAKSES SARAKSTS

Izmantotā literatūra

1. Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. J. Briedes zin. red. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013. ISBN 9789934508042.
2. Aizsilnieks A. Latvijas saimniecības vēsture 1914–1945. Stokholma: Daugava, 1968.
3. Ārlietu ministrija. Kādas sankcijas Eiropas Savienība noteikusi Krievijai un Baltkrievijai par agresiju pret Ukrainu. Jurista Vārds, 2022. 19. aprīlis, Nr. 16.
4. Banga E. Sodu politika kā brīdinājums. Jurista Vārds, 2006. 3. janvāris, Nr. 1.
5. Beļska A. Padomju krimināltiesību ietekme uz vainas teorijas attīstību Latvijas krimināltiesībās. Juridiskā Zinātne, 2010, Nr. 1.
6. Beļska A. Stingri noteiktās atbildības institūts krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2010. 15. jūnijs, Nr. 24.
7. Beļska A. Noziedzīga nodarījuma izpratne Latvijas un Amerikas Savienoto Valstu krimināltiesības. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012.
8. Bigaunis A. Pārdomas par muitas likumu. Muitas Darbinieks, 1936. 1. maijs, Nr. 15.
9. Bišers I., Pāže A. Administratīvā atbildība. Rīga: Avots, 1988.
10. Bukovskis K. Ekonomiskā nacionālisma teorētiskā skola, politiskajā ekonomikā. Nacionālā enciklopēdija. 17.08.2021. Pieejams: https://enciklopedija.lv/skirklis/96797-ekonomisk%C4%81-nacion%C4%81lisma-teor%C4%93tisk%C4%81-skola,-politiskaj%C4%81-ekonomik%C4%81 [skatīts 2022. gada 6. jūlijā].
11. Bukovskis K. Klasiskā ekonomiskā liberālisma idejiskā skola, politiskajā ekonomijā. Nacionālā enciklopēdija. 17.08.2021. Pieejams: https://enciklopedija.lv/skirklis/96811-klasisk%C4%81-ekonomisk%C4%81-liber%C4%81lisma-idejisk%C4%81-skola,-politiskaj%C4%81-ekonomik%C4%81 [skatīts 2022. gada 6. jūlijā].
12. Blūma M. Nozieguma jēdziens un tā pazīmes padomju krimināltiesībās. Rīga: Pētera Stučkas LVU Redakcijas un izdevniecības daļa, 1972.
13. Blūma M., Reigase A. Latvijas PSR Kriminālkodekss un tā attīstība. Rīga: Pētera Stučkas LVU Redakcijas un izdevniecības daļa, 1972.
14. Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. I. Ziemeles zin. red. 2. papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021. ISBN 9789934508899.
15. Čevers A. Muitas procesu vadības un organizācijas novērtēšanas sistēmiskais risinājums. Promocijas darbs. Rīga: Rīgas Tehniskā Universitāte, 2021. ISBN 9789934227042.

16. Čevers T. Intervija ar mg. hist. Brigitu Madelāni. 2022. gada 9. jūnijs. Intervijas pieraksts glabājas autora arhīvā.
17. Čevers T. Intervija ar dr. iur. Skirmantu Bikeli (*Skirmantas Bikelis*). 2022. gada 5. decembris. Intervijas pieraksts glabājas autora arhīvā.
18. Čevers T. Intervija ar dr. iur. Oļegu Fedosjuku (*Olegas Fedosiukas*). 2022. gada 5. decembris. Intervijas pieraksts glabājas autora arhīvā.
19. Čevers T. Kontrabandas krimināltiesiskie aspekti. Rīga: Pārdaugavas juridiskais birojs, 2015. ISBN 9789934145230.
20. Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002. ISBN 9984671313.
21. Ekonomikas skaidrojošā vārdnīca. 4478 termini ar tulkojumu angļu, vācu, franču un krievu valodā. Sast. autoru kolektīvs R. Grēviņas vadībā. Rīga: Zinātne, 2000. ISBN 9984698033.
22. Gulbis A., Čevers A. Muitas darbības pamati. Papildināts un pārstrādāts izd. Rīga: RTU Izdevniecība, 2014. ISBN 9789934105227.
23. Hamkova D. Krimināltiesību globalizācijas procesi un kriminālsods. Grām.: Aktuālās tiesību realizācijas problēmas. Latvijas Universitātes 69. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2011. ISBN 9789984453545.
24. Hamkova D. Kriminālatbildība par nelikumīgām darbībām ar alkoholiskajiem dzērieniem un tabakas izstrādājumiem. Grām: Inovāciju juridiskais nodrošinājums. Rīga: Latvijas Universitātes 70. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012. ISBN 9789984455426.
25. Hamkova D. Profesora U. Krastiņa ieguldījums vērtējuma jēdziena "būtisks kaitējums" izpratnes attīstībā Latvijas krimināltiesībās. Grām.: Tiesību interpretācija un tiesību jaunrade – kā rast pareizo līdzsvaru: Latvijas Universitātes 71. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013. ISBN 9789984457321.
26. Hamkova D. Noziedzīga nodarījuma kvalificēta un salikta sastāva konstrukcijas problēmas. Grām.: Tiesību efektivitāte postmodernā sabiedrībā: Latvijas Universitātes 73. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2015. ISBN 9789934180170.
27. Hamkova D. Goda un cieņas krimināltiesiskā aizsardzība Latvijā. Grām.: Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā I. 2016. gada 16.–17. novembris. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 6. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016. ISBN 9789934181856.
28. Hamkova D. Vērtējuma jēdzieni "smagas sekas", "liels apmērs" un "ievērojams apmērs" kā nodarījuma sekas. Gram.: Latvijas Republikas Satversmei – 95. Latvijas Universitātes

75. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2017. ISBN 9789934182464.

29. Hamkova D. Krimināltiesību normas skaidrība kā konstitucionāla vērtība. Grām.: Satversmē nostiprināto vērtību krimināltiesiska aizsardzība. Latvijas Universitātes 77. konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2019. ISBN 9789934184451.
30. Hamkova D., Liholaja V. Nelikumīgas darbības ar alkoholiskajiem dzērieniem un tabakas izstrādājumiem: kvalifikācijas problemātika. Jurista Vārds, 2012. 28. augusts, Nr. 35.
31. Interneta vārdnīca "Tēzaurs". Pieejams: https://tezaurs.lv [skatīts 2023. gada 30. martā].
32. Ierobežojumi un aizliegumi. Valsts ieņēmumu dienests. 2023. gada 17. marts. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/lv/ierobezojumi-un-aizliegumi [skatīts 2023. gada 17. martā].
33. Judins A. Pārskats par ārvalstu pieredzi administratīvās atbildības regulējumā. [B. v.]: sabiedriskās politikas centrs "Providus", [b. g.]. Pieejams: http://petijumi.mk.gov.lv/node/70 [skatīts 2022. gada 12. jūlijā].
34. Judins A. Par atkārtotību Krimināllikumā. Jurista Vārds, 2008. 11. marts, Nr. 10.
35. Judins A. "Ne bis in idem" princips Latvijas kriminālprocesā. Grām.: Kriminālprocesa likumam – 10. Pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi. Ā. Meikališas zin. red. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015.
36. Judins A., Loskutovs A. Bīstamība kā noziedzīga nodarījuma pazīme. LPA Raksti, 2000, Nr. 7.
37. Juridisko terminu vārdnīca. Dubure V., Fogels A., Fridrihsons I. u. c. Rīga: Nordik, 1998. ISBN 998451045X.
38. Jurušs M., Šmite-Roķe B., Gasūne L. Excise Duty Gap on Cigarettes. Engineering Economics, 2018, Vol. 29, No. 4.
39. Kara ietekme uz ekonomiku – ar ko jārēķinās. Raidījums "Šodienas jautājums". VSIA "Latvijas Televīzija". 2022. gada 30. marts. Pieejams: https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/ltv/257339/sodienas-jautajums-kara-ietekme-uz-ekonomiku-ar-ko-jarekinas [skatīts 2022. gada 17. novembrī].
40. Karnīte R. Ekonomika. Nacionālā enciklopēdija. 01.03.2022. Pieejams: https://enciklopedija.lv/skirklis/981-ekonomika [skatīts 2022. gada 2. jūnijā].
41. Krastiņš U. Līdzdalība noziegumā. Lekciju konspekts. Rīga: Latvijas Universitāte, 1990.
42. Krastiņš U. Nozieguma subjekts. Nozieguma subjektīvā puse. Lekciju konspekts. Rīga: Latvijas Universitāte, 1990.
43. Krastiņš U. Mācība par nozieguma sastāvu. Rīga: Zvaigzne ABC, 1994. ISBN 5405015172.

44. Krastiņš U. Noziedzīgi nodarījumi ekonomikā II. Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 1999. ISBN 9984655288.
45. Krastiņš U. Par tiesību normu konkurenci. Jurista Vārds, 1999. 8. aprīlis, Nr. 13.
46. Krastiņš U. Krimināltiesību teorijas un prakses problēmas. Jurista Vārds, 2003. 30. septembris, Nr. 35.
47. Krastiņš U. Vēlreiz par Krimināllikuma 260. panta trešās daļas un 262. panta kopību. Jurista Vārds, 2004. 27. aprīlis, Nr. 16.
48. Krastiņš U. Grupveida nodarījumi: teorija un prakse. Jurista Vārds, 2005. 12. aprīlis, Nr. 13.
49. Krastiņš U. Grupveida nodarījumi: teorija un prakse. Jurista Vārds, 2005. 19. aprīlis, Nr. 14.
50. Krastiņš U. Taisnīgums un nodarījuma kvalifikācija. Jurista Vārds, 2005. 25. oktobris, Nr. 40.
51. Krastiņš U. Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības kvalifikācijas problēmas. Jurista Vārds, 2007. 20. novembris, Nr. 47.
52. Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma subjekts un vainīgums krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2009. 5. maijs, Nr. 18.
53. Krastiņš U. Krimināllikumam 10 gadi: tapšana, attīstība un perspektīva. Juridiskā zinātne, 2010, Nr. 1.
54. Krastiņš U. Noziedzīgu nodarījumu atkārtotības un kopības teorētiski praktiskie risinājumi. Jurista Vārds, 2010. 30. novembris, Nr. 48.
55. Krastiņš U. Noziedzīga nodarījuma sastāvs un nodarījuma kvalifikācija. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014. ISBN 9789934508219.
56. Krastiņš U. Dokumenta juridiskais spēks. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi. 2009–2014. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015. ISBN 9789984840352.
57. Krastiņš U. Vērtējuma jēdzieni Krimināllikuma normās. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi. 2009–2014. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2015. ISBN 9789984840352.
58. Krastiņš U. Kāda ir vārda "neuzmanība" jēga krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2015. 3. marts, Nr. 5.
59. Krastiņš U. Darbības un bezdarbības izpratne krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2015. 21. aprīlis, Nr. 16.
60. Krastiņš U. Prettiesiska nodarījuma kaitīgo seku divējādā nozīme. Jurista Vārds. 2015. 25. augusts, Nr. 33.

61. Krastiņš U. Vainas formas intelektuālais līmenis krimināltiesībās. Grām.: Konstitucionālās vērtības mūsdienu tiesiskajā telpā I. LU Juridiskās fakultātes 6. starptautiskās zinātniskās konferences (2016. gada 16.–17. novembrī Rīgā) rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2016. ISBN 9789934181856.
62. Krastiņš U. Tieša nodoma tvērums krimināltiesībās. Krimināllikuma 9. panta otrās daļas paplašināts komentārs ar teorētiskām nostādnēm. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2017. ISBN 9789934508455.
63. Krastiņš U. Augstākās tiesas plēnuma lēmumu krimināltiesību jautājumos apkopojums ar komentāriem mūsdienu skatījumā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021. ISBN 9789934508912.
64. Krastiņš U. Prettiesiskuma izpratnes problemātika krimināltiesībās. Grām.: Tiesības un tiesiskā vide mainīgos apstākļos. Latvijas Universitātes 79. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2021. ISBN 978-9934-18-680-6.
65. Krastiņš U., Liholaja V. Krimināllikuma komentāri. Pirmā daļa (I–VIII^2 nodaļa). 3. papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021. ISBN 9789934508882.
66. Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa). Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2016. ISBN 9789934508370.
67. Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa). 2. papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019. ISBN 9789934508714.
68. Krastiņš U., Liholaja V., Hamkova D. Krimināllikuma komentāri. Trešā daļa (XVIII–XXV nodaļa). 3. papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2023. ISBN 9789934621062.
69. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. 3. papildinātais izd. Zin. red. U. Krastiņš. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008. ISBN 9789984790541.
70. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā un sevišķā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999. ISBN 9984930971.
71. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā un sevišķā daļa. Papildināts izd. Zin. red. U. Krastiņš. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001. ISBN 9984671275.
72. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Zin. red. U. Krastiņš. Rīga: AFS, 2003. ISBN 9984658732.
73. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. 3. Sevišķā daļa. Zin. red. U. Krastiņš. Rīga: AFS, 2007. ISBN 9789984787336.
74. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. 3. papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009. ISBN 9789984790572.

75. Krastiņš U., Niedre A. Krimināllikuma komentāri. 5. grāmata. Sevišķā daļa. Rīga: AFS, 1999. ISBN 9984658406.

76. Kriminālā statistika. Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs. 2022. gada 3. februāris. Pieejams: https://www.ic.iem.gov.lv/lv/kriminala-statistika [skatīts 2023. gada 15. augustā].

77. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. I. T. Goļakova visp. red. Tulkojums no trešā pārlabotā un papildinātā izd. Rīga: Latvijas valsts izdevniecība, 1947.

78. Krimināltiesības. Vispārīga daļa. I. T. Goļakova visp. red. Tulkojums no trešā pārlabotā un papildinātā izd. Rīga: APP, 1946.

79. Kronberga I. Nepilngadīgo personu likumpārkāpumu prevencija kā krimināls oda mērķis. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2019.

80. Krūmiņa V., Skujiņa V. Normatīvo aktu izstrādes rokasgrāmata. Rīga: [B. i.], 2002.

81. Ķinis U. Noziedzīgi nodarījumi pret informācijas sistēmu drošību (kibernoziegumi). Disertācija. Rīga: Latvijas Universitāte, 2005.

82. Latviešu konversācijas vārdnīca. IX sējums. Red. A. Švābe, A. Būmanis, K. Dišlers. Rīga: A. Gulbja apgādībā, 1933.

83. Latviešu valodas gramatika. I. Auziņa I. Breņķe, J. Grigorjevs u. c. Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 2013. ISBN 9789984742700.

84. Latvijas Padomju enciklopēdija. 5.[1] sējums. Galv. red. P. Jērāns. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984.

85. Latvijas Padomju enciklopēdija. 10.sējums. Galv. red. P. Jērāns. Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984.

86. Latvijas PSR Kriminālkodeksa komentāri. Atb. red. R. Brīze. Rīga: Liesma, 1965.

87. Latvijas PSR Kriminālkodeksa komentāri. J. Dzenīša un A. Niedres visp. red. Rīga: Avots, 1982.

88. Latvijas tiesību vēsture (1914–2000). Mācību grāmata juridiskajām augstskolām un fakultātēm. D. A. Lēbera red. Rīga: fonds „Latvijas Vēsture", 2000. ISBN 998464314X.

89. Latviešu valodas vārdnīca. Atb. red. D. Guļevska. Rīga: Avots, 1987.

90. Lavrentjevs A. Kontrabandas un tās apkarošana Latvijā. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1923. 1. februāris, Nr. 7.

91. Leja M. Noziedzīga nodarījuma izdarīšana ar nodomu. Jurista Vārds, 2010. 13. aprīlis, Nr. 15.

92. Leja M. Krāpšanas aktuālie jautājumi Latvijā un ārvalstīs. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013. ISBN 9789934508066.

93. Leja M. Vai Krimināllikumā bija nepieciešama jauna nodoma definīcija. Jurista Vārds, 2016. 22. marts, Nr. 12.

94. Leja M. Netieša nodoma īpatnības formāla sastāva noziedzīgos nodarījumos. Jurista Vārds, 2016. 5. jūlijs, Nr. 27.

95. Leja M. Turpinot diskusiju par vainas formām krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2016. 27. septembris, Nr. 39.

96. Leja M. Noziedzīga nodarījuma uzbūve, nodoms un vaina. Jurista Vārds, 2017. 13. jūnijs, Nr. 25.

97. Leja M. Princips "likuma nezināšana neatbrīvo no atbildības" krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2017. 22. augusts, Nr. 35.

98. Leja M. Juridiskās kļūdas tiesiskās sekas krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2018. 9. janvāris, Nr. 2.

99. Leja M. Krimināltiesību aktuālie jautājumi un to risinājumi Latvijā, Austrijā, Šveicē un Vācijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2019. ISBN 9789934508684.

100. Leja M. Nolūka divējādais lietojums krimināltiesībās. Jurista Vārds, 2021. 31. augusts, Nr. 35.

101. Leja M. Nolūks kā subjektīvās puses papildu pazīme. Jurista Vārds, 2021. 7. septembris, Nr. 36.

102. Lejiņš P. Krimināltiesības. [B. v.]: [b. i.], 1940.

103. Lieljuksis A. Latvijas valsts iekšējās drošības iestādes. Nacionālā enciklopēdija. 22.02.2023. Pieejams: https://enciklopedija.lv/skirklis/22126-Latvijas-valsts-iek%C5%A1%C4%93j%C4%81s-dro%C5%A1%C4%ABbas-iest%C4%81des [skatīts 2023. gada 30. martā].

104. Liholaja V. Demokrātijas paraugstunda jeb Krimināllikuma kārtējā vivisekcija. Jurista Vārds, 2004. 27. janvāris, Nr. 3.

105. Liholaja V. Noziegums. Juridiskā Zinātne, 2006, 703. sējums.

106. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Likums, teorija, prakse. 2. papildinātais izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007. ISBN 9984790169.

107. Liholaja V. Krimināltiesību normu tālākveidošana: pamats, problēmas, risinājumi. Grām.: Jurisprudence un kultūra: pagātnes mācības un nākotnes izaicinājumi. Latvijas Universitātes 5. starptautiskā zinātniskā konference, veltīta Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes 95. gadadienai, 2014. gada 10.–11. novembris. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014. ISBN ISBN 9789984458922.

108. Liholaja V. Noziedzīgi nodarījumi valsts institūciju dienestā: likums un prakse. [B. v.]: [b. i.], 2007. Pieejams: http://www.tm.gov.lv/lv/nozares-politika/petijumi [skatīts 2022. gada 12. janvārī].

109. Liholaja V. Uz Krimināllikuma desmitgadi atskatoties. Jurista Vārds, 2009. 17. novembris, Nr. 46.

110. Liholaja V. Ieskats noziedzīgu nodarījumu pret tautsaimniecības interesēm juridiskā izvērtējuma problemātikā. Grām.: Starptautisko un Eiropas Savienības tiesību piemērošana nacionālajās tiesās. Latvijas Universitātes 78. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2020. ISBN 9789934185373.

111. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020. ISBN 9789934508752.

112. Liholaja V. Krimināllikuma 191. vai 221. pants? Jurista Vārds, 2022. 18. janvāris, Nr. 3.

113. Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija. Palīglīdzeklis krimināltiesību normu piemērotājiem. 2. daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2022. ISBN 9789934508929.

114. Līdaks J. Muitas likumu noteikumi par kontrabandu. Rīga: [b. i.], 1931.

115. Loskutovs A., Judins A. Krimināllikums neformālā skatījumā. Rīga: [b. i.], 2000. ISBN 998419194X.

116. Lūkins F. Kas ir kontrabanda pēc Latvijā spēkā esoša muitas nolikuma. Rīga: [b. i.], 1934.

117. Lūkins F. Latvijas Muitas likuma izstrādāšanu uzsākot. Muitas Darbinieks, 1935. 1. decembris, Nr. 14.

118. Meļķisis E. Tiesību normu iztulkošana. Rīga: Latvijas Universitāte, 2000.

119. Meņšagins V., Višinska Z. Padomju krimināltiesības. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība, 1952.

120. Mežulis D. Krimināltiesības shēmās. Sevišķā daļa. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001. ISBN 9984220710.

121. Mežulis D. Īpašuma krimināltiesiskā aizsardzība. Rīga: Turība, 2006. ISBN 9984766837.

122. Miķelsone G. Judikatūras nozīme Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskajā sistēmā. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2015.

123. Mincs P. Krimināltiesības. Sevišķā daļa. Ar V. Liholajas komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005. ISBN 9984671909.

124. Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U. Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005. ISBN 9984671917.

125. Mincs. P. Jaunais sodu likums. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1930. 1. oktobris, Nr. 10.

126. Muitas maksājumi. Valsts ieņēmumu dienests. 2022. gada 25. novembris. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/lv/muitas-maksajumi [skatīts 2023. gada 16. martā].

127. Muitas galvojumi. Valsts ieņēmumu dienests. 2023. gada 1. marts. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/lv/muitas-galvojumi [skatīts 2023. gada 19. martā].

128. Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: Jānis Neimanis, 2004. ISBN 9984977005.

129. Niedre A. Par Latvijas krimināltiesībām, tuvojoties Eiropas kritērijiem. Latvijas Vēstnesis, 2001. gada 9. janvāris, Nr. 4.

130. Niedre A. Komentārs par Krimināllikuma grozījumiem, kas izdarīti pēc 2002. gada 31. oktobra. Grām.: Krimināllikums. Rīga: AFS, 2006. ISBN 9984787001.

131. Nikuļceva I. Likums un tā grozījumi. Jurista Vārds, 2008. 8. aprīlis, Nr. 14.

132. Nodokļi nodevas un muita Latvijā. Urtāns A., Ketners K., Ankalniņš M. u. c. Rīga: RTU Izdevniecība, 2008. ISBN 9789984328553.

133. Ore. A. Muitas ieņēmumi. Muitas darbinieks, 1933. 1. aprīlis, Nr. 7.

134. Osipova S. Ievads tiesību socioloģijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010. ISBN 9789984790831.

135. Pakalne L. Par nelikumīgu alkohola pārvešanu pāri valsts robežai mazos apmēros neparedzēs krimināalatbildību. Tieslietu ministrija. 23.04.2009. Pieejams: https://www.tm.gov.lv/lv/jaunums/par-nelikumigu-alkohola-parvesanu-pari-valsts-robezai-mazos-apmeros-neparedzes-kriminalatbildibu-0 [skatīts 2023. gada 28. martā].

136. Reigase A. Kriminalizācija un dekriminalizācija – krimināltiesību politikas īstenošanas metodes. Administratīvā un Krimināla Justīcija, 2007, Nr. 2.

137. Rezevska D. Judikatūra kā tiesību avots: izpratne un pielietošana. Latvijas Republikas Augstākās Tiesas Biļetens, 2010, Nr. 1.

138. Rezevska D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. 2. izd. Rīga: Daiga Rezevska, 2015. ISBN 9789934145834.

139. Rezevska D. Latvijas tiesiskā sistēma. Nacionālā enciklopēdija. 12.10.2021. Pieejams: https://enciklopedija.lv/skirklis/25869-Latvijas-tiesisk%C4%81-sist%C4%93ma [skatīts 2022. gada 28. jūlijā].

140. Pīpirs A. Pasaules muitas politika. Muitas Darbinieks, 1931. 1. jūlijs, Nr. 2.

141. Rozenbergs J. Vainas institūts krimināltiesībās un tā nozīme noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijā. Promocijas darbs. Rīga: Latvijas Universitāte, 2013.

142. Saforostovs A. Kontrabandas kvalifikācijas problēmas. Grām.: Starptautiskās zinātniskās konferences „Valsts un tiesību aktuālās problēmas" zinātnisko rakstu krājums. Zin. red.

A. Baikovs. Daugavpils: Daugavpils Universitātes Akadēmiskais apgāds „Saule", 2011. ISBN 9789984145433.

143. Saforostovs A. Kontrabandas subjektīvā puse. Administratīvā un Krimināla Justīcija, 2016, Vol. 3, Nr. 76.

144. Saukāne L. Krimināla tbildība par atkārtoti izdarītu administratīvo pārkāpumu. Jurista Vārds, 2009. 27. janvāris, Nr. 4.

145. Slaņķe G. Tiesību tālākveidošana krimināltiesībās. Jurista Vārds. 2012. gada 11. septembris, Nr. 37.

146. Sniedzīte G. Tiesību normu iztulkošana *praeter legem* (II). Likums un tiesības, 2005, Nr. 11.

147. Stiglics Dž. J. Globalizācija un neapmierinātība ar to. Rīga: Turība, 2010. ISBN 9789984828442.

148. Strada-Rozenberga K. Krimināltiesības: tiesiskā drošība krimināltiesībās un kriminālprocesā. Grām: Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti. 2015–2020. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2021. ISBN 9789934186578.

149. Šaforostovs A. Kontrabandas preces vērtības noteikšana. Administratīvā un Krimināla Justīcija. 2015, Vol. 3, Nr. 72.

150. Švābe A. Mūsu sodu likumu valoda. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1933. 1. jūnijs, Nr. 6.–8.

151. Valsts ieņēmumu dienesta darbības un attīstības stratēģija 2011.–2013. gadam. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/default.aspx?tabid=4&id=684&hl=1 [skatīts 2022. gada 6. septembrī].

152. Valsts ieņēmumu dienesta darbības stratēģija 2014.–2016. gadam. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/default.aspx?tabid=4&id=684&hl=1 [skatīts 2022. gada 6. septembrī]**.**

153. Valsts ieņēmumu dienesta darbības stratēģija 2017.–2019. gadam. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/vid_darbibas_un_attistibas_strategija_2017-2019_1310.pdf [skatīts 2022. gada 6. septembrī].

154. Valsts ieņēmumu dienesta darbības stratēģija 2020.–2022. gadam. Pieejams: https://www.vid.gov.lv/sites/default/files/vid_strategija_precizeta_.pdf [skatīts 2022. gada 6. septembrī].

155. Valsts ieņēmumu dienesta publiskie gada pārskati. Pieejami: https://www.vid.gov.lv/lv/strategija-plans-parskati [skatīts 2023. gada 10. martā].

156. Vilks A. Cigarešu kontrabanda kā nacionālās drošības apdraudējums. RSU zinātniskā konference "Politiskās, ekonomiskās, sociālās un tiesiskās sistēmas transformācijas

Latvijā un pasaulē", VIII sekcija, 2016. gada 17.–18. marts, Rīga. Pieejams: https://www.rsu.lv/rsu-zinatniska-konference-2016 [skatīts 2023. gada 15. augustā].

157. Zaļuma Z. Dokumenta jēdziens Senāta Krimināllietu departamenta nolēmumos. Jurista Vārds, 2010, Nr. 47.

158. Zvejsalnieks A. Par Krimināllikuma 191. panta piemērošanu. Jurista Vārds, 2007. 17. jūlijs, Nr. 29.

159. 1973. gada Vašingtonas konvencijas par tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām (CITES) ieviešana Eiropas Savienībā un Latvijā. Strode G., Gabrāne G., Čeirāns A. u. c. [B. v.]: Dabas aizsardzības pārvalde, [b. g.].

160. Achim M. V., Borlea S. N. Economic and Financial Crime: Corruption, Shadow Economy, and Money Laundering. Cham: Springer, 2020. ISBN 9783030517809.

161. Analysis and effects of the different Member States' customs sanctioning systems. Study for the IMCO Committee. Tusveld R., Godel M., Stoop A. et al. European Union: Brussels, 2016.

162. An Analysis of the Illegal Trade of Alcoholic Beverages, Cigarattes and Tobacco, Fuel and Mobile Phones in Turkey. Bahçeşehir University Center for Economic and Social Research. April 2021. Pieejams: https://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2021/05/An-analysis-of-the-illegal-trade-of-alcoholic-beverages-cigarettes-and-tobacco-fuel-and-mobile-phones-in-Turkey-1.pdf [skatīts 2022. gada 16. oktobrī].

163. Ashworth A. Principles of Criminal Law. 5th Ed. Oxford: Oxford University Press, 2006. ISBN 9780199281145.

164. Bikelis S. Kaltininko abejonė dėl nusikalstamos veikos aplinkybių ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas. Jurisprudencija, 2007, Nr. 8 (98).

165. Bikelis S. Permąstant sankcijas už kontrabandą: proporcingumo problema (I). Proporcingumo principas ir Bausmės už kontrabandą. Teisės problemos, 2012, Nr. 4.

166. Bogdan S. A Complex Legal Framework for a Lack of Legal Certainty: Case Study of Romania. Book: Combatting Illicit Trade on the EU Border. A Comparative Perspective. Editor C. Novak. Cham: Springer, 2021. ISBN 9783030510213.

167. Bogumil E., Chase-Dunn C. Settlement Networks and Sociocultural Evolution. In: Handbook of Cities and Networks. Ed. Neal Z. P., Rozenblat C. Cheltenham, Northampton: Edward Elgar Publishing, 2021. ISBN: 9781788114707.

168. Brassey A. What Drives Man Toward Greed? In: Greed. Ed. A. Brassey, S. Barber. London: Palgrave Macmillan, 2009. ISBN: 9780230246157.

169. Buczkowski K., Dziekański P. Legal and Practical Challenges of Combating Illicit Trade of Tobacco in Poland. In: Combatting Illicit Trade on the EU Border. A Comparative Perspective. Ed. C. Nowak. Cham: Springer, 2021. ISBN 9783030510213.

170. Buczkowski K., Nowak C. Conclusions: Criminal Policy on Illicit Tobacco Trade Between Scylla of Health Concerns and Charybdis of Fiscal Interests. In: Combatting Illicit Trade on the EU Border. A Comparative Perspective. Cham: Springer, 2021. ISBN 9783030510213.

171. Changing Customs: Challenges and Strategies for the Reform of Customs Administration. Ed. by M. Keen. Washington, D. C.: International Monetary Fund, 2003. ISBN 9781589062115.

172. Comparative Concepts of Criminal Law. Ed. J. Keiler, D. Roef. 3rd Ed. Cambridge: Intersentia, 2019. ISBN 9781780686851.

173. Craig P., de Búrca G. EU Law: Text, Cases and Materials. 7th Ed. New York: Oxford University Press, 2020. ISBN 9780198859840.

174. Customs in the 21st Century: A Foundation for the Future. U.S. Customs Service Senior Executive Futures Sessions Digest. Washington: Coates & Jarratt Inc., 2001.

175. De Wulf L. Strategy for customs modernization. In: Customs Modernization Handbook. Ed. L. De Wulf and J. B. Sokol. Washington: World Bank, 2005. ISBN 0821357514.

176. De Wulf L. Human Resources and Organizational Issues in Customs. In: Customs Modernization Handbook. Ed. L. De Wulf and J. B. Sokol. Washington: World Bank, 2005. ISBN 0821357514.

177. De Wulf L., McLinden G. The Role of Information Technology in Customs Modernization. In: Customs Modernization Handbook. Ed. L. De Wulf and J. B. Sokol. Washington: World Bank, 2005. ISBN 0821357514.

178. Fabio M. Customs law of the European Union. 4th Ed. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2012. ISBN 9789041138996.

179. Fedosiukas O. Baudžiamoji atsakomybė kaip kraštutinė priemonė (ultima ratio): teorija ir realybė. Jurisprudencija, 2012, Vol. 19, No. 2.

180. Fedosiukas O. Muitų teisės pažeidimas kaip nusikalstama veika: kokį kriminalizavimo modelį turime? Jurisprudencija, 2018, Vol. 25, No. 2.

181. Glossary of international customs terms. World Customs Organization. Brussels: World Customs Organization, 2018. Pieejams: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/glossary-of-international-customs-terms/glossary-of-international-customs-terms.pdf?db=web [skatīts 2021. gada 3. decembrī].

182. Hajdari A., Alishani A. Smuggling of Goods. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 57, 4/2020, pp. 1160. Pieejams: https://doi.org/10.31141/zrpfs.2020.57.138.1159 [skatīts 2022. gada 17. oktobrī].

183. Harris D. J. Harris, O'Boyle & Warbrick. Law of the European Convention on Human Rights. 2nd Ed. Oxford, New York: Oxford University Press, 2009. ISBN 0406905940, 9780406905949.

184. Herring J. Criminal Law. Text, Cases, and Materials. Oxford: Oxford University Press, 2004. ISBN 0198765789.

185. Hörnle T. Theories of Criminalization. Book: Oxford Handbook of Criminal Law. Ed. M. D. Dubber, T. Hörnle. Oxford: Oxford University Press, 2014. Pieejams: https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199673599.013.0030 [skatīts 2022. gada 27. jūlijā]. ISBN 9780191751738.

186. Husak D. Criminal Law Theory. In: The Blackwell Guide to the Philosophy of Law and Legal Theory. Ed. M. P. Golding and W. A. Edmundson. Oxford: Blackwell Publishing, 2006. ISBN 9781782685234.

187. Illicit Cigarette Trade: Complex Analysis of the Phenomenon and Controls. Executive summary. Bikelis S., Giedrytė-Mačiulienė R., Mickėnienė I. et al. Law institute of Lithuania, 2017. Pieejams: https://teise.org/wp-content/uploads/2017/03/Summary-Illict-cigarette-trade.pdf [skatīts 2022. gada 9. decembrī]. ISBN 9789986704447.

188. International Convention on Mutual Administrative Assistance for the Prevention, Investigation and Repression of Customs Offences, Nairobi, 9 June 1977. Brussels: World Customs Organization, 1999. Pieejams: http://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/about-us/legal-instruments/conventions-and-agreements/nairobi/naireng1.pdf?la=en [skatīts 2022. gada 3. februārī].

189. International Standard Industrial Classification of All Economic Activities. Revision 4. New York: United Nations, 2008. Pieejams: https://unstats.un.org/unsd/classifications/Econ/Download/In%20Text/ISIC_Rev_4_publication_English.pdf [skatīts 2022. gada 3. jūnijā]. SBN: 9789211615180.

190. Interneta vārdnīca "Encyclopædia Britannica". Pieejams: https://www.britannica.com/topic/smuggling [skatīts 2022. gada 3. februārī].

191. Interneta vārdnīca "Merriam-Webster". Pieejams: https://www.merriam-webster.com/dictionary/smuggling [skatīts 2022. gada 3. februārī].

192. Ivoška G. Baudžiamosios politikos kontrabandos ir muitinės apgaulės kontrolės srityje įgyvendinimo Lietuvos teisinėje sistemoje problemos. Teisės problemos. 2011, Nr. 2 (72).

193. Jojarth C. Crime, War, and Global Trafficking. Designing International Cooperation. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. ISBN 9780521886116.

194. Landes D. S. The Wealth and Poverty of Nations: Why Some Are So Rich and Some So Poor. London, New York: W. W. Norton & Company, 1998. ISBN 0393318885.

195. Lee M. Trafficking and Global Crime Control. London: SAGE, 2011. ISBN 9781412935562.

196. Lux M. Guide to Community Customs Legislation. Brussels: Bruylant, 2002. ISBN 2802715127.

197. Lyons T. EU Customs Law. 3rd Ed. London: Oxford University Press, 2018. ISBN 9780198784029.

198. Nicali A. Customs History. A Historical Outlook on the Italian Customs Policy. Pieejams: https://www.adm.gov.it/portale/documents/20182/2394935/storiadogane_uk.pdf/26ebc323-eac9-4cd7-8fa7-621b7d2daeb8 [skatīts 2022. gada 5. septembrī].

199. McLinden G. Integrity in Customs. In: Customs Modernization Handbook. Ed. L. De Wulf and J. B. Sokol. Washington: World Bank, 2005. ISBN 0821357514.

200. Mikuriya K. The Customs Response to the 21st Century, Global Trade and Customs Journal, 2006, Vol. 1, Issue 1. Pieejams: https://doi.org/10.54648/gtcj2006002 [skatīts 2022. gada 17. novembrī].

201. Mikuriya K. Legal Framework for Customs Operations and Enforcement Issues. In: Customs Modernization Handbook. Ed. L. De Wulf and J. B. Sokol. Washington: World Bank, 2005. ISBN 0821357514.

202. Montagnat-Rentier G., Bremeersch C. The Multifaceted Role of Customs and Its Importance for the Economy and Society. In: Customs Matters: Strengthening Customs Administration in a Changing World. Washington, DC: International Monetary Fund, 2022. ISBN 9798400200120.

203. Muñiz P. EU Harmonization of Customs Infringements and Sanctions Is Needed but the EU Must Proceed with Caution. Global Trade and Customs Journal, Vol. 13 (2018), Issue 7/8. Pieejams: https://doi.org/10.54648/gtcj2018031 [skatīts 2023. gada 5. janvārī].

204. Peña Cuervo J. J., Martínez Espinosa L. F., Peña Cuervo L. A. El delito aduanero de contrabando: identificación de los elementos de su tipo penal en Colombia. Prolegómenos, 2018, Vol. 21, No. 41. Pieejams: https://doi.org/10.18359/prole.2944 [skatīts 2022. gada 17. novembrī].

205. Reference Guide to the European Union Wildlife Trade Regulations. Brussels: European Commission and TRAFFIC, 2020, pp. 122–123. Pieejams: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/wildlife-trade_en [skatīts 2023. gada 1. aprīlī].

206. Rovetta D. The Future Role of Customs in the EU after the Paris Declaration. Global Trade and Customs Journal, 2008, Vol. 3, Issue 11/12. Pieejams: https://doi.org/10.54648/gtcj2008051 [skatīts 2022. 20. decembrī].

207. Robinson O. F., Fergus T. D., Gordon W. M. European Legal History. Sources and Institutions. 3rd Edition. Oxford: Oxford University Press, 2000. ISBN 9780406913609.

208. Wildlife trade. EU and international measures to protect endangered species from illegal trade. European Commission. Pieejams: https://environment.ec.europa.eu/topics/nature-and-biodiversity/wildlife-trade_en [skatīts 2023. gada 1. aprīlī].

209. The Globalization of Crime: A Transnational Organized Crime Threat Assessment. Vienna: United Nations Office on Drugs and Crime, 2010. Pieejams: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/tocta/TOCTA_Report_2010_low_res.pdf [skatīts 2022. 14. jūnijā]. ISBN ISBN: 978-92-1-130295-0.

210. Timmerman M. Legality in Europe. On the principle nullum crimen, nulla poena sine lege in EU law and under ECHR. Cambridge: Intersentia, 2018. ISBN 9781780683041.

211. Transnational Commercial Law: Text, Cases, and Materials. Goode R., Kronke H., McKendrick E. et al. Oxford, New York: Oxford University Press, 2007. ISBN 9780199251667.

212. Vasiliauskas K. Kontrabandos ir muitinės prižiūrimų prekių ar produkcijos gabenimo nusikaltimai: kai kurie baudžiamojo įstatymo trūkumai ir tobulinimo galimybės. Jurisprudencija, 2017, Vol. 24, No. 1.

213. VAT Gap. European Commission. Pieejams: https://taxation-customs.ec.europa.eu/taxation-1/value-added-tax-vat/vat-gap_lv [skatīts 2023. gada 1. aprīlī].

214. Walsh J. T. New Customs. Finance & Development. A quarterly magazine of the IMF. March 2006, Vol. 43, No. 1. Pieejams: https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2006/03/walsh.htm [skatīts 2020. gada 4. maijā].

215. Widdowson D. Raising the Portcullis. Conference: Developing the Relationship between WCO, Universities and Research Establishments, March 2006, Brussels. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/265245988_RAISING_THE_PORTCULLIS [skatīts 2022. gada 12. jūlijā].

216. Widdowson D. The Changing Role of Customs: Evolution or Revolution. World Customs Journal. January 2007, Vol. 1, No. 1.

217. Wildlife Trade Regulations in the European Union. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2010, pp. 11. Pieejams:

http://ec.europa.eu/environment/cites/pdf/trade_regulations/short_ref_guide.pdf [skatīts 2022. gada 22. jūnijā].

218. Агафонов А. В. О содержании непосредственного объекта преступления при контрабанде. Сибирский юридический вестник, 2003, № 3.

219. Аннерс Э. История европейского права. Москва: Наука, 1999. ISBN 5020083305.

220. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования. 2-е изд. Москва: Издательсто МГУ, Норма, 1998. ISBN 5211036247.

221. Бодня Т. В Украине исчезнет товарная контрабанда. Kyiv City Prosecutor's Office. 2011. gada 5. jūlijs. Pieejams: https://kyiv.gp.gov.ua/ua/vist.html?_m=publications&_t=rec&id=96005&fp=10 [skatīts 2022. gada 12. oktobrī].

222. Бойко А. И., Родина Л. Ю. Контрабанда: история, социально экономическое содержание и ответсвенность. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. ISBN 5942011095.

223. Волженкин Б. В. Преступления в сфере экономической деятельности по уголовному праву России. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2007. ISBN 9785942015329.

224. Волчкова. А. А. Проблемы противодействия контрабанде: уголовно-правовой аспект. Вестник Нижегородской академии МВД России, 2016, № 2.

225. Есаков Г. А. Экономическое уголовное право: Общая часть. Москва: Издательский дом Высшей школы экономики, 2019. ISBN 9785759817994.

226. Журавлева Е. М., Яни П.С. Контрабанда: объект, момент окончания преступления. Российская юстиция, ноябрь 2005 г., № 11.

227. Злобин Г. А., Никифоров В. С. Умисел и его формы. Москва: [..], 1972. Citēts pēc: Бойко А. И., Родина Л. Ю. Контрабанда: история, социально экономическое содержание и ответсвенность. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. ISBN 5942011095.

228. Игнатюк Ф. З. Контрабанда и иные правонарушение во внешнеэкономической деятельности: теория и практика расследования. Москва: Изд–во деловой и учебной литературы; Минск: Амалфея, 2001. ISBN 5944860065, 9854412148.

229. Козлов Ю. М. Административное право. Учебник. Москва: Юристъ, 2001. ISBN 579750197X.

230. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации. Под ред. В. И. Радченко, А. С. Михлина. Санкт-Петербург: Питер Пресс, 2008. ISBN 9785911805005.

231. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. 2-е изд., перераб. и дополн. Москва: Юристъ, 2001. ISBN 5797501708.

232. Кузнецова Н. Ф. Проблемы квалификации преступлений: Лекции по спецкурсу «Основы квалификации преступлений». Науч. ред. В. Н. Кудрявцев. Москва: Городец, 2007. ISBN 9785958401734.

233. Курс советского уголовного права. Часть общая. Том 1. Отв. ред. Н. А. Беляев, М. Д. Шаргородский. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1968.

234. Курс советского уголовного права. Часть особенная. Том 3. Отв. ред. Н. А. Беляев, М. Д. Шаргородский. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1973.

235. Лопашенко Н. А. Преступления в сфере экономики: авторский комментарий к уголовному закону (раздел VIII УК ПФ). Москва: Волтерс Клувер, 2006. ISBN 546600202X.

236. Макашвили В. Г. Понятие умысла в уголовном праве. Вестник отделения общественных наук АН ГрузССР, 1966, № 6. Citēts pēc: Пудовочкин Ю. Е. Учение о составе преступления. Учебное пособие. Москва: Юрлитинформ, 2009. ISBN 9785932955475.

237. Михайлов В. И., Федоров А. В. Таможенные преступления. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 1999. ISBN 5932920068.

238. Наумов. А. В. Практика применения Уголовного кодекса Российской Федерации. Комментарий судебной пактики и доктринальное толкование. Москва: Волтерс Клувер, 2005. ISBN 5466001139.

239. Нечаев А. Д. Концептуальные основы криминализации и декриминализации деяний. Москва: Юрлитинформ, 2018. ISBN 9785439616404.

240. Никифоров В. С. Об умысле по действующему законодательству. Советское государство и право, 1965, № 6. Citēts pēc: Бойко А. И., Родина Л. Ю. Контрабанда: история, социально экономическое содержание и ответсвенность. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002. ISBN 5942011095.

241. Пудовочкин Ю. Е. Учение о составе преступления. Учебное пособие. Москва: Юрлитинформ, 2009. ISBN 9785932955475.

242. Плохова В. И. Толкование признаков контрабанды. Lex russica (Русский закон), 2016, № 5.

243. Пикуров Н. И. Квалификация преступлений с бланкетными признаками состава. Москва: Российская академия правосудия, 2009. ISBN 9785939161848.

244. Рарог А. И. Проблемы квалификации преступлений по субъективным признакам. Москва: Проспект, 2018. ISBN 9785392277537.

245. Рогатых Л. Ф. Ответственность за преступления в сфере внешнеэкономической деятельности и контрабанду. Монография. Под ред. Е. Н. Рахмановой. Москва: Российский государственный университет правосудия, 2016. ISBN 9785939165099.

246. Рогатых Л. Ф. Уголовно наказуемая контрабанда. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт Генеральной прокуратуры Российской Федерации, 2005.

247. Розумань И. В. Уголовная ответственность за контрабанду: по материалам Сибирского федерального округа. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Омск: Омская академия, 2005. Pieejams: https://search.rsl.ru/ru/record/01003261468 [skatīts 2023. gada 2. janvārī].

248. Российское уголовное право. Особенная часть: учебник для вузов. Коллектив авторов. Под ред. В. П. Коняхина, М. Л. Прохоровой. Москва: Контракт, 2015. ISBN 9785982091819.

249. Русанов Г. А. Уголовная ответственность за контрабанду (статья 188 Уголовного кодекса Российской Федерации). Российское право: состояние, перспективы, коментарии, 2011, № 2.

250. Словарь по уголовному праву. Отв. ред. А. В. Наумов. Москва: БЕК, 1997. ISBN 5856392183, 3406430317

251. Смоляков П. Н. Уголовно-правовая характеристика контрабанды. Автореф. канд. юрид. наук. Москва: 2003. Citēts pēc: Журавлева Е. М., Яни П. С. Контрабанда: объект, момент окончания преступления. Российская юстиция, ноябрь 2005 г., № 11.

252. Советское уголовное право. Особенная часть. Под. ред. П. И. Гришаева, Б. В. Здравомыслова. Москва: Юридическая литература, 1988.

253. Трайнин А. Н. Общее учение о составе преступления. Москва: Государственное издательство юридической литературы, 1957.

254. Уголовное право. Общая часть. Учебник для вузов. Отв. ред. И. Я. Козаченко и З. А. Незнамова. Москва: Норма-Инфра-М, 1999. ISBN 589123081X, 5862254080.

255. Уголовное право. Особенная часть. Учебник для вузов. Отв. ред. И. Я. Козаченко, З. А. Незнамова, Г. П. Новоселов. Москва: Норма-Инфра-М, 1998. ISBN 5862255478, 5891231344.

256. Уголовное право Российской Федерации. Общая часть. Учебник для вузов. Под ред. В. С. Комиссарова, Н. Е. Крыловой, И. М. Тяжковой. Москва: Статут, 2012. ISBN 9785835408566.

257. Фёдоров А. В. Ещё раз к вопросу об объекте «переродившейся» контрабанды, предметах контрабанды и её месте в особенной части УК РФ. Ученые записки Санкт-Петербургского имени В. Б. Бобкова филиала Российской таможенной академии, 2013, № 2.

258. Хилюта В. В. Проблемы отграничения контрабанды от уклонения от уплаты таможенных платежей в уголовном праве Беларуси. Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Сер. Юридические науки, 2011, № 4. Pieejams: http://edu.tltsu.ru/sites/sites_content/site1238/html/media71251/Khiljuta.pdf [skatīts 2022. gada 27. aprīlī].

259. Хилюта В. В. Преступления против собственности и порядка осуществления экономической деятельности: концептуальные основы моделирования объекта и системы. Москва: Юрлитинформ, 2012. ISBN 5439601996, 9785439601998.

260. Шишко И. В. Экономические правонарушения: Вопросы юридической оценки и ответственности. Санкт-Петербург: Юридический центр Прес, 2004. ISBN 5942012911.

261. Яни П. С. Товарная контрабанда и уклонение от уплаты таможенных платежей. Российкая Юстиция, май 2012 г., № 5.

262. Яни П. С. Предмет и средство (орудие) преступления (на примере контрабанды). Законность, 2020, № 10.

Normatīvie tiesību akti

1. Vīnes Konvencija par konsulārajiem sakariem. Latvijas Vēstnesis, 2003. 16. jūlijs, Nr. 105. [19.04.2023.]

2. Vīnes konvencija par diplomātiskajiem sakariem. Latvijas Vēstnesis, 2003. 11. jūlijs, Nr. 104. [19.04.2023.]

3. Starptautiskā konvencija par savstarpējo administratīvo palīdzību muitas pārkāpumu novēršanā, izmeklēšanā un sodīšanā. Latvijas Vēstnesis, 1997. 13. decembris, Nr. 46/47. [19.04.2023.]

4. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Latvijas Vēstnesis, 1997. 13.jūnijs, Nr. 143/144. [19.04.2023.]

5. Par starptautisko tirdzniecību ar apdraudētajām savvaļas dzīvnieku un augu sugām: starptautisks līgums. Latvijas Vēstnesis, 1997. 7. janvāris, Nr. ¾. [19.04.2023.]

6. Konvencija par kravu starptautisko autopārvadājumu līgumu. Latvijas Vēstnesis, 1994. 12. janvāris, Nr. 3. [19.04.2023.]
7. Līgums par Eiropas Savienības darbību (konsolidētā versija), Eiropas Savienības Oficiālais vēstnesis, C 83, 30.03.2010., 47.–199. lpp. [19.04.2023.]
8. Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 23. oktobri regula Nr. 2018/1672 par Savienības teritorijā ievestās skaidras naudas vai no tās izvestās skaidras naudas kontroli un par Regulas Nr. 1889/2005 atcelšanu, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 284, 12.11.2018., 6.–21. lpp. [19.04.2023.]
9. Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 23. jūlija regula (ES) Nr. 910/2014 par elektronisko identifikāciju un uzticamības pakalpojumiem elektronisko darījumu veikšanai iekšējā tirgū un ar ko atceļ direktīvu 1999/93/EK, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 257, 28.08.2014., 73.–114. lpp. [19.04.2023.]
10. Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 9. oktobra regula (ES) Nr. 952/2013, ar ko izveido Savienības Muitas kodeksu, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 269, 10.10.2013., 1.–101. lpp. [19.04.2023.]
11. Padomes 2009. gada 16. novembra Regula (EK) Nr. 1186/2009, ar kuru izveido Kopienas sistēmu atbrīvojumiem no muitas nodokļiem, Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 324, 10.12.2009., 23.–57. lpp. [19.04.2023.]
12. Padomes Regula (EK) Nr. 338/97 (1996. gada 9. decembris) par savvaļas dzīvnieku un augu sugu aizsardzību, reglamentējot to tirdzniecību. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 61, 3.3.1997., 1.–69. lpp. [19.04.2023.]
13. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva (EK) Nr. 99/2008 (2008. gada 19. novembris) par vides kriminmāltiesisko aizsardzību. Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis, L 328, 6.12.2008., 28.–37. lpp. [19.04.2023.]
14. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2020. 29. decembris, Nr. 250. [19.04.2023.]
15. Valsts robežsardzes likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2020. 17. novembris, Nr. 223. [19.04.2023.]
16. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2020. 15. septembris, Nr. 178. [19.04.2023.]
17. Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību": LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2020. 15. septembris, Nr. 178. [19.04.2023.]
18. Grozījumi Muitas likumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2019. 5. novembris, Nr. 224. [19.04.2023.]
19. Muitas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2016. 2. jūnijs, Nr. 119. [19.04.2023.]

20. Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2016. 15. februāris, Nr. 31. [19.04.2023.]
21. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2015. 19. novembris, Nr. 227. [19.04.2023.]
22. Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību": LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2015. 19. novembris, Nr. 227. [19.04.2023.]
23. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2014. 15. oktobris, Nr. 204. [19.04.2023.]
24. Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību": LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2013. 15. maijs, Nr. 92. [19.04.2023.]
25. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 27. decembris, Nr. 202. [19.04.2023.]
26. Pievienotās vērtības nodokļa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2012. 14. decembris, Nr. 197. [19.04.2023.]
27. Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību": LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2011. 20. decembris, Nr. 199. [19.04.2023.]
28. Dokumentu juridiskā spēka likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2010. 19. maijs, Nr. 78. [19.04.2023.]
29. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembris, Nr. 193. [19.04.2023.]
30. Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību": LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 9. decembris, Nr. 193. [19.04.2023.]
31. Latvijas Republikas valsts robežas drošības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2009. 2. decembris, Nr. 189. [19.04.2023.]
32. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas un terorisma un proliferācijas finansēšana novēršanas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2008. 30. jūlijs, Nr. 116. [19.04.2023.]
33. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. 29. decembris, Nr. 208. [19.04.2023.]
34. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. 5. jūlijs, Nr. 107. [19.04.2023.]
35. Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību": LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. 30. maijs, Nr. 86. [19.04.2023.]
36. Pornogrāfijas novēršanas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. 24. maijs, Nr. 83. [19.04.2023.]

37. Par skaidras naudas deklarēšanu uz valsts robežas: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2007. 17. aprīlis, Nr. 62. [19.04.2023.]
38. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 18. maijs, Nr. 78. [19.04.2023.]
39. Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11. maijs, Nr. 74. [19.04.2023.]
40. Muitas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2004. 6. aprīlis, Nr. 54. Zaudējis spēku. [04.07.2016. red.]
41. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2004. 3. marts, Nr. 34. [19.04.2023.]
42. Par akcīzes nodokli: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2003. 14. novembris, Nr. 161. [19.04.2023.]
43. Elektronisko dokumentu likums: LR likums, Latvijas Vēstnesis, 2002. 20. novembris, Nr. 169. [19.04.2023.]
44. Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 6. novembris, Nr. 161. [19.04.2023.]
45. Rīgas brīvostas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 28. marts, Nr. 111/112. [19.04.2023.]
46. Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8. jūlijs, Nr. 199/200. [19.04.2023.]
47. Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 4. novembris, Nr. 331/332. [19.04.2023.]
48. Latvijas Krimināl̦kodekss. Komentāri pie atsevišķiem Latvijas Krimināl̦kodeksa pantiem. Rīga: VSIA "Tiesiskās informācijas centrs", 1998. [19.04.2023.]
49. Muitas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997. 27. jūnijs, Nr. 155/156. Zaudējis spēku. [30.04.2004. red.]
50. Liepājas speciālās ekonomiskās zonas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997. 4. marts, Nr. 63/64. [19.04.2023.]
51. Ventspils brīvostas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997. 3. janvāris, Nr. 1/2.[19.04.2023.]
52. Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997. 21. oktobris, Nr. 274/276. [19.04.2023.]
53. Par nodokļiem un nodevām: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 18. februāris, Nr. 26. [19.04.2023.]

54. Latvijas Krimināl kodekss. Komentāri pie atsevišķiem Latvijas Krimināl kodeksa pantiem. Rīga: Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995. [19.04.2023.]

55. Latvijas Krimināl kodekss. Rīga: Latvijas Republikas Tieslietu ministrija, 1992.

56. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LR likums. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1984. 20. decembris, Nr. 51. Zaudējis spēku. [30.06.2020.]

57. 1903. gada 22. marta Sodu likumi. Tulkojums ar paskaidrojumiem un ar motīviem par Latvijas valdības laikā izdotiem grozījumiem. 3. izd. Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Neoficiāls izd. Rīga: [B. i.], 1930.

58. 1933.gada 24.aprīļa Sodu likums ar likumdošanas motīviem un sīkiem komentāriem, kā arī ar alfabētisko un citiem rādītājiem. Rīga: [b. i], 1934.

59. Akcīzes preču pārvietošanas paziņojuma aizpildīšanas un iesniegšanas kārtība uz autoceļa izveidotajā robežšķērsošanas vietā. Ministru kabineta 2019. gada 16. jūlija noteikumi Nr. 334. Latvijas Vēstnesis, 2022. 28. novembris, Nr. 230. [19.04.2023.]

60. Noteikumi par cilvēka asiņu un asins komponentu savākšanas, testēšanas, apstrādes, uzglabāšanas un izplatīšanas kvalitātes un drošības standartiem un kompensāciju par izdevumiem zaudētā asins apjoma atjaunošanai: Ministru kabineta 2005. gada 27. decembra noteikumi Nr. 1037. Latvijas Vēstnesis, 2006. 13. janvāris, Nr. 8. [19.04.2023.]

61. Par Valsts nodokļu politikas pamatnostādnēm 2018.–2021. gadam: Ministru kabineta 2017. gada 24. maija rīkojums Nr. 245. Latvijas Vēstnesis, 2017. 30. maijs, Nr. 105. [19.04.2023.]

62. Krimināl sodu politikas koncepcija: Ministru kabineta 2009. gada 9. janvāra rīkojums Nr. 6, Latvijas Vēstnesis, 2009. 13. janvāris, Nr. 6. Informatīvā daļa. Pieejams: http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2891 [skatīts 2022. gada 18. jūlijā]. Zaudējis spēku. [31.12.2020.]

63. Par Nacionālās drošības koncepcijas apstiprināšanu: Saeimas paziņojums, Latvijas Vēstnesis, 2019. 27. septembris, Nr. 197. [19.04.2023.]

64. Deklarācija par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību. Pieejams: https://www.mk.gov.lv/lv/media/532/download [skatīts 2022. gada 19. novembrī].

65. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Krimināl kodekss. Latvijas PSR Tieslietu ministrija. Oficiālais teksts ar pielikumiem, kuros ievietoti pa pantiem sistematizēti materiāli. Rīga: Avots, 1984.

66. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Krimināl kodekss. “Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotāja” pielikums. Rīga: [b. i.], 1961.
67. KPFSR Krimināl kodekss. Ar pārgrozījumiem līdz 1940.gada 15.novembrim. Oficiāls teksts ar pielikumiem un sistematizētiem materiāliem pantu kārtībā. Latvijas PSR Tieslietu Tautas Komisariāta Kodifikācijas daļas tulkojums. Rīga: Latvijas PSR Tieslietu Tautas Komisariāts, 1940.
68. Albānijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://euralius.eu/index.php/en/library/albanian-legislation?task=download.send&id=11&catid=10&m=0 [skatīts 2022. gada 30. septembrī].
69. Baltkrievijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb.htm [skatīts 2022. gada 12. oktobrī].
70. Bosnijas un Hercegovinas Krimināl kodekss. Pieejams: https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/66356/94269/F380473566/BIH66356%20English.pdf [skatīts 2022. gada 16. oktobrī].
71. Bulgārijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://www.globalwps.org/data/BGR/files/Criminal%20Code.pdf [skatīts 2022. gada 12. oktobrī].
72. Krievijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://base.garant.ru/10108000/ [skatīts 2022. gada 29. septembrī].
73. Igaunijas Sodu likums. Pieejams: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/515072020011/consolide/current [skatīts 2022. gada 30. septembrī].
74. Lietuvas Krimināl kodekss. Pieejams: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/28b18041843311e89188e16a6495e98c?jfwid=199cfecws9 [skatīts 2022. gada 30. septembrī].
75. Horvātijas Krimināllikums. Pieejams: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_11_125_2498.html [skatīts 2022. gada 15. oktobrī].
76. Moldovas Krimināl kodekss. Pieejams: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133053&lang=ru [skatīts 2022. gada 13. oktobrī].
77. Norvēģijas Muitas nodokļu un preču aprites likums. Pieejams: https://www.toll.no/en/services/regulations/law-and-regulations/the-act-on-customs-duties-and-movement-of-goods/ [skatīts 2022. gada 3. oktobrī].

78. Serbijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://www.mpravde.gov.rs/files/Criminal%20%20%20Code_2019.pdf [skatīts 2022. gada 13. oktobrī].
79. Slovākijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://www.derechos.org/intlaw/doc/svk1.html [skatīts 2022. gada 4. oktobrī].
80. Somijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039_20150766.pdf [skatīts 2022. gada 30. septembrī].
81. Spānijas Kontrabandas apkarošanas likums. Pieejams: https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-26836 [skatīts 2022. gada 3. oktobrī].
82. Turcijas Kontrabandas apkarošanas likums. Pieejams: https://www.refworld.org/docid/3ae6b5330.html [skatīts 2022. gada 16. oktobrī].
83. Ukrainas Krimināl kodekss. Pieejams: https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-1-7/ [skatīts 2022. gada 12. oktobrī].
84. Ziemeļmaķedonijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/zakoni/criminal_code.pdf [skatīts 2022. gada 14. oktobrī].

Juridiskās prakses materiāli

Tiesu prakse

1. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1998. gada 7. oktobra spriedums lietā: 10519/83 Salabiaku v. France.
2. Eiropas Savienības Tiesas 2017. gada 18. maija spriedums lietā: C-154/16 Latvijas dzelzceļš VAS v. Valsts ieņēmumu dienests, ECLI:EU:C:2017:392.
3. Eiropas Savienības Tiesas 2010. gada 29. aprīļa spriedums lietā: C-230/08 Dansk Transport og Logistik v Skatteministeriet, ECR I-3799.
4. Eiropas Savienības Tiesas 2009. gada 2. aprīļa spriedums lietā: C-459/07 Veli Elshani v Hauptzollamt Linz, ECR I-2759.
5. Eiropas Savienības Tiesas 2008. gada 3. aprīļa spriedums lietā: C-230/06 Militzer & Münch GmbH v. Ministero delle Finanze, ECR I-717.
6. Eiropas Savienības Tiesas 2004. gada 4. marta spriedums apvienotajās lietās: C-238/02, C-246/02 Hauptzollamt Hamburg-Stadt v. Kazimieras Viluckas and Ricardas Jonusas, ECR I-2141.

7. Eiropas Savienības Tiesas 2005. gada 3. marta spriedums lietā: C-195/03 Ministerie van Financiën v Merabi Papismedov and Others, ECR I-01667.
8. Eiropas Savienības Tiesas (bij. Kopienu) 1984. gada 13. novembra spriedums apvienotajās lietās: 98/83, 230/83 Van Gend & Loos NV and Expeditiebedrijf Wim Bosman BV v. Commission of the European Communities, ECR 3763.
9. Par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2021-34-01: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2022. gada 27. maija lēmums. Latvijas Vēstnesis, 2022. 30. maijs, Nr. 103.
10. Par Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma 3. panta $9.^2$ daļas 1. un 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta spriedums lietā Nr. 2018-11-01. Latvijas Vēstnesis, 2019. 8. marts, Nr. 48.
11. Par likuma "Par akcīzes nodokli" 33. panta piektās un septītās daļas vārdu "un soda naudu saskaņā ar likumu "Par nodokļiem un nodevām"" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta otrajam teikumam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Septītā protokola 4. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2012. gada 18. oktobra spriedums lietā Nr. 2012-02-0106. Latvijas Vēstnesis, 2012. 23. oktobris, Nr. 167.
12. Par Krimināllikuma $230.^1$ panta pirmās daļas atbilstību Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 7.panta pirmās daļas pirmajam teikumam un Latvijas Republikas Satversmes 64. un 65. pantam un 92. panta otrajam teikumam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008. gada 16. decembra spriedums lietā Nr. 2008-09-0106. Latvijas Vēstnesis, 2008. 18. decembris, Nr. 197.
13. Par likuma "Par tiesu varu" 49. panta otrās daļas atbilstību Satversmes 1. un 83. pantam: Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2003. gada 4. februāra spriedums lietā Nr. 2002-06-01, Latvijas Vēstnesis, 2003. 5. februāris, Nr. 19.
14. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2021. gada 16. jūnija lēmumā lietā Nr. SKK-84/2021 [nav publicēts].
15. Latvijas Republikas Senāta Krimināllietu departamenta 2021. gada 28. maija lēmums lietā Nr. SKK-30/2021 [nav publicēts].
16. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2018.gada 9. novembra lēmums lietā Nr. SKK-240/2018. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2018 [skatīts 2023. gada 13. februārī].
17. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2018. gada 8. novembra lēmums lietā Nr. SKK-189/2018 [nav publicēts].

18. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2018. gada 25. oktobra lēmums lietā Nr. SKK-57/2018. Pieejams: http://at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2018 [skatīts 2020. gada 12. decembrī].
19. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2017. gada 10. februāra lēmums lietā Nr. SKK-26/2017. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2017 [skatīts 2023. gada 29. martā].
20. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2016. gada 4. novembra lēmums lietā Nr. SKK-0532-16 [nav publicēts].
21. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2016. gada 21. jūnija lēmums lietā Nr.SKK-99/2016. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2016 [skatīts 2023. gada 13. februārī].
22. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2016. gada 8. jūnija lēmums lietā Nr.SKK-323/2016. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2016 [skatīts 2023. gada 13. februārī].
23. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2016. gada 22. janvāra lēmums lietā Nr. SKK-115/2016 [nav publicēts].
24. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2016. gada 28. janvāra lēmums lietā Nr. SKK-35/2016 [nav publicēts].
25. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2015. gada 29. maija lēmums lietā Nr. SKK-113/2015. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2015 [skatīts 2023. gada 6. janvārī].
26. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2015. gada 27. maija lēmums lietā Nr. SKK-144/2015. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2015 [skatīts 2023. gada 13. februārī].
27. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2015. gada 14. maija lēmums lietā Nr. SKK-58/2015. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2015 [skatīts 2023. gada 13. februārī].
28. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2015. gada 26. februāra lēmums lietā Nr. SKK-36/2015 [nav publicēts].

29. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2014. gada 19. septembra lēmums lietā Nr. SKK-353/2014. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2014;

30. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2014. gada 3. jūlija lēmums lietā Nr. SKK-229/2014. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2014 [skatīts 2023. gada 16. februārī].

31. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2012. gada 4. jūnija lēmums lietā Nr. 8/2012. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2012 [skatīts 2023. gada 6. janvārī].

32. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010. gada 22. novembra spriedums lietā Nr. SKA-428/2010. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2010 [skatīts 2023. gada 9. februārī].

33. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2010. gada 27. oktobra lēmums lietā Nr. SKK-509/2010. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2010 [skatīts 2023. gada 6. janvārī].

34. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments 2010. gada 17. septembra lēmums lietā Nr. SKK-350/2010. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2010 [skatīts 2023. gada 8. martā].

35. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2010. gada 14. jūnija lēmums lietā Nr. SKK-265/2010. Pieejami: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2010 [skatīts 2023. gada 6. janvārī].

36. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2009. gada 21. oktobra lēmums lietā Nr. SKK-520/2009. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2009.

37. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2009. gada 2. marta lēmums lietā Nr. SKA-5/2009. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2009 [skatīts 2023. gada 1. februārī]

38. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2008. gada 15. oktobra lēmums lietā Nr. SKK-535/2008. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2008.

39. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2008. gada 11. septembra lēmums lietā Nr. SKK-351/2008. Pieejams: http://www.at.gov.lv/lv/info/archive/department2/2008/ [skatīts 2012. gada 11. maijā].

40. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2007. gada 10. maija spriedums lietā Nr. SKA-162/2007. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2007 [skatīts 2022. gada 17. februārī].

41. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 21. februāra lēmumā lietā Nr. SKK-7/2007. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2007 [skatīts 2023. gada 6. janvārī].

42. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2005. gada 5. aprīļa lēmums lietā Nr. SKK 01-187/05. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?lawfilter=0&year=2005 [skatīts 2022. gada 14. janvārī].

43. Kurzemes apgabaltiesas 2020. gada 22. septembra spriedumā krimināllietā Nr. 11151055217. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

44. Vidzemes apgabaltiesa ar 2018. gada 12. decembra spriedumu krimināllietā Nr. 11822000617. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

45. Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2017. gada 25. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 11092025213. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 8. martā].

46. Daugavpils tiesas 2022. gada 4. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 15840022022. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

47. Daugavpils tiesas 2022. gada 29. augusta spriedums krimināllietā Nr. 15840037121. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

48. Rīgas rajona tiesas 2022. gada 23. augusta spriedums krimināllietā Nr. 15840036622. Pieejama: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

49. Rīgas rajona tiesas 2022. gada 8. augusta spriedums krimināllietā Nr. 15840000122. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

50. Rēzeknes tiesas 2022. gada 20. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15840103320. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

51. Rīgas rajona tiesas 2022. gada 16. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15840002322. Pieejams: Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

52. Rīgas pilsētas Pārdaugavas tiesas 2022. gada 11. marta spriedums krimināllietā Nr. 12507000419. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

53. Daugavpils tiesas 2022. gada 9. marta spriedums krimināllietā Nr. 1589003814. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

54. Rēzeknes tiesas 2021. gada 17. decembra spriedums krimināllietā Nr. 15840026018. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

55. Daugavpils tiesas 2021. gada 2. decembra spriedums krimināllietā Nr. 11824003018. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

56. Daugavpils tiesas 2021. gada 24. septembra spriedums krimināllietā Nr. 15840001921. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

57. Daugavpils tiesas 2021. gada 23. septembra spriedums krimināllietā Nr. 15840039721. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

58. Daugavpils tiesas 2021. gada 20. aprīļa spriedums krimināllietā Nr. 15840100120. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 6. februārī].

59. Daugavpils tiesas 2021. gada 9. marta spriedums krimināllietā Nr. 15840012821. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

60. Daugavpils tiesas 2021. gada 12. janvāra spriedumā krimināllietā Nr. 11824000820. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

61. Daugavpils tiesas 2020. gada 9. decembra spriedumā krimināllietā Nr. 15840109420. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

62. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 3. decembra spriedumā krimināllietā Nr. 15840058219. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

63. Daugavpils tiesas 2020. gada 19. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15840004820. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

64. Daugavpils tiesas 2020. gada 2. novembra spriedums krimināllietā Nr. 11824004620. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

65. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2020. gada 22. oktobra spriedumā krimināllietā Nr. 11518000617. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

66. Daugavpils tiesas 2020. gada 9. septembra spriedums krimināllietā Nr. 15890012617. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

67. Rēzeknes tiesas 2020. gada 8. septembra spriedums krimināllietā Nr. 15840004420. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

68. Daugavpils tiesas 2020. gada 6. jūlija spriedums krimināllietā Nr. 11824002419. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

69. Rīgas rajona tiesas 2020. gada 25. maija spriedums krimināllietā Nr. 15840063119. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

70. Kurzemes rajona tiesas 2020. gada 28. februāra spriedums krimināllietā Nr. 11151055217. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

71. Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2020. gada 18. februāra spriedums krimināllietā Nr. 15890009716. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

72. Daugavpils tiesas 2020. gada 17. februāra spriedums krimināllietā Nr. 15840021419. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

73. Rēzeknes tiesas 2019. gada 12. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15840042519. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

74. Daugavpils tiesas 2019. gada 31. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 11824003219. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

75. Rīgas rajona tiesas 2019. gada 8. janvāra spriedums krimināllietā Nr. 15840000118. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

76. Zemgales rajona tiesas 2019. gada 2. janvāra spriedumā krimināllietā Nr. 11829003617. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

77. Daugavpils tiesas 2018. gada 4. decembra spriedumā krimināllietā Nr. 11824001716. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

78. Rēzeknes tiesas 2018. gada 4. decembra spriedums krimināllietā Nr. 15890014817. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

79. Daugavpils tiesas 2018. gada 25. oktobra sprieduma krimināllietā Nr. 15890048216 Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

80. Daugavpils tiesas 2018. gada 9. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 15890005815. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

81. Vidzemes rajona tiesas 2018. gada 24. augusta spriedums krimināllietā Nr. 11822000617. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2022. gada 14. janvārī].

82. Vidzemes rajona tiesas 2018. gada 10. jūlija spriedums krimināllietā Nr. 15840013018. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

83. Vidzemes rajona tiesas 2018. gada 20. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15890027014. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

84. Vidzemes rajona tiesas 2018. gada 11. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15840000218. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

85. Vidzemes rajona tiesas 2018. gada 8. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15890034216. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

86. Daugavpils tiesas 2018. gada 5. jūnija sprieduma krimināllietā Nr. 15890002917. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

87. Daugavpils tiesas 2018. gada 4. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 11824005116. Pieejami: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2022. gada 14. janvārī].

88. Vidzemes rajona tiesas 2018. gada 25. maija spriedums krimināllietā Nr. 11822000318. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

89. Rēzeknes tiesas 2018. gada 21. aprīļa spriedums krimināllietā Nr. 15890004017. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

90. Daugavpils tiesas 2018. gada 18. aprīļa spriedums krimināllietā Nr. 11824003617. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

91. Rēzeknes tiesas 2018. gada 29. marta spriedums krimināllietā Nr. 15890039916. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 6. februārī].

92. Daugavpils tiesas 2018. gada 12. marta spriedums krimināllietā Nr. 15890011914. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

93. Daugavpils tiesas 2018. gada 8. marta spriedums krimināllietā Nr. 11824003615. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

94. Rēzeknes tiesas 2018. gada 8. februāra spriedumā krimināllietā Nr. 15890024417. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

95. Daugavpils tiesas 2018. gada 24. janvāra spriedums krimināllietā Nr. 15890013015. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

96. Daugavpils tiesas 2017. gada 11. decembra spriedums krimināllietā Nr. 11820000414. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

97. Rēzeknes tiesas 2017. gada 2. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15890008517. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 6. februārī].

98. Alūksnes rajona tiesas 2017. gada 9. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 11822001017. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

99. Alūksnes rajona tiesas 2017. gada 14. augusta spriedums krimināllietā Nr. 11822000117. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

100. Rēzeknes tiesas 2017. gada 30. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15890073515. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

101. Daugavpils tiesas 2017. gada 28. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15890020615. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

102. Rēzeknes tiesas 2017. gada 13. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 15890017716. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

103. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2017. gada 6. jūnija spriedumā krimināllietā Nr. 11518009615. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

104. Alūksnes rajona tiesas 2017. gada 5. jūnija spriedums krimināllietā Nr. 11822000816. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

105. Daugavpils tiesas 2017. gada 1. marta spriedums krimināllietā Nr. 15890080415. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

106. Alūksnes rajona tiesas 2017. gada 2. februāra spriedums krimināllietā Nr. 15890034916. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

107. Rēzeknes tiesas 2017. gada 31. janvāra spriedums krimināllietā Nr. 15890018916. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

108. Daugavpils tiesas 2017. gada 26. janvāra spriedums krimināllietā Nr. 15890021015. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

109. Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2017. gada 24. janvāra spriedumu krimināllietā Nr. 11092025213.

110. Alūksnes rajona tiesas 2017. gada 23. janvāra spriedums krimināllietā Nr. 11822004716. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

111. Rēzeknes tiesas 2016. gada 12. decembra spriedums krimināllietā Nr. 15890060915. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

112. Daugavpils tiesas 2016. gada 21. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15890021616. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

113. Rīgas rajona tiesas 2016. gada 15. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15890026515. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

114. Daugavpils tiesas 2016. gada 21. septembra krimināllietā Nr. 15890020515. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

115. Daugavpils tiesas 2016. gada 14. septembra spriedums krimināllietā Nr. 15890036015. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

116. Rīgas rajona tiesas 2016. gada 24. maija spriedums Nr. 15890069915. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

117. Rīgas rajona tiesas 2016. gada 11. aprīļa spriedums krimināllietā Nr. 15890003816. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

118. Ventspils tiesas 2016. gada 6. aprīļa spriedums krimināllietā Nr. 15890013415. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 5. februārī].

119. Rēzeknes tiesas 2016. gada 23. marta spriedums krimināllietā Nr. 15890057615. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 16. februārī].

120. Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesas 2016. gada 6. janvāra spriedums krimināllietā Nr. 15890026215. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/nolemumi [skatīts 2023. gada 14. februārī].

121. Alūksnes rajona tiesas 2015. gada 3. decembra spriedums krimināllietā Nr. 15890038215. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

122. Krāslavas rajona tiesas 2015. gada 30. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15890008214. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 6. februārī].

123. Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2015. gada 17. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15890016414. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

124. Rēzeknes tiesas 2015. gada 11. novembra spriedums krimināllietā Nr. 15890023114. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

125. Daugavpils tiesas 2015. gada 19. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 15890007215. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

126. Krāslavas rajona tiesas 2015. gada 13. oktobra spriedums krimināllietā Nr. 15890003715. Pieejams: https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi [skatīts 2023. gada 10. janvārī].

Citi prakses materiāli

1. The Grand Chamber of the European Court of Human Rights. Advisory opinion concerning the use of the "blanket reference" or "legislation by reference" technique in the definition of an offence and the standards of comparison between the criminal law in force at the time of the commission of the offence and the amended criminal law. Request no. P16-2019-001. Strasbourg, 29 May 2020. Pieejams: https://www.echr.am/resources/echr/judgments/19963d5f567f262c689eab822767f39c.pdf [skatīts 2022. gada 3. janvārī].
2. European Court of Human Rights. Guide on Article 7 of the European Convention on Human Rights. 31 August 2022. Pieejams: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_7_ENG.pdf [skatīts 2023. gada 31. martā].
3. Joint partly dissenting opinion of Judges Pinto de Albuquerque, Turković, joined to Matytsina v. Russia no. 58428/01, 27 March 2014. Pieejams: https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-141950%22]} [skatīts 2022. gada 3. janvārī].
4. Ģenerāladvokāta Paolo Mengoci secinājumi lietā Nr. C-459/07 „*Veli Elshani* pret *Hauptzollamt Linz*". 2008. gada 4. novembris. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:62007CC0459&from=EN [skatīts 2022. gada 7. martā].
5. 1993. gada 1. marta Latvijas Republikas Augstākās Tiesas plēnuma lēmums Nr. 2 "Par kontrabanda apmēru noteikšanu, izskatot krimināllietas pēc Latvijas krimināl kodeksa 73. panta".
6. Liholaja V. Tiesu prakse krimināllietās pēc Krimināllikuma 317. panta otrās daļas, 318. panta otrās daļas un 319. panta otrās daļas. [B. v.]: Latvijas Tiesnešu mācību centrs, 2014. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas [skatīts 2022. gada 12. janvārī].
7. Liholaja V. Tiesu prakse sodu noteikšanā par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem un pēc vairākiem spriedumiem, sodu saskaitīšanā un aizstāšanā (Krimināllikuma 50., 51., 52. pants). Rīga: Latvijas Republikas Augstākā tiesa, 2016. Pieejams: https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas [skatīts 2023. gada 29. martā].
8. Liholaja V. Noziedzīgie nodarījumi nodokļu jomā (vispārīgi un arī jo īpaši izvairīšanās no nodokļu maksāšanas, muita, akcīze, u. c.). 2016.–2019. Tiesu prakses apkopojums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2020.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2003 m. gruodžio 29 d. nutarimas Nr. 43 „Dėl teismų praktikos kontrabandos bylose". Pieejams:

https://www.teisesgidas.lt/modules/paieska/lat.php?id=26465 [skatīts 2022. gada 9. decembrī].

Likumprojekti

1. Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par Savienības tiesisko regulējumu attiecībā uz muitas noteikumu pārkāpumiem un sankcijām (COM/2013/0884 final – 2013/0432 (COD)). Brisele, 13.12.2013. Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52013PC0884 [skatīts 2022. gada 29. septembrī].
2. Ziņojums par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par Savienības tiesisko regulējumu attiecībā uz muitas noteikumu pārkāpumiem un sankcijām (COM(2013)0884 – C8-0033/2014 – 2013/0432(COD)). 2016. gada 19. jūlijs. Pieejams: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2016-0239_LV.html?redirect [skatīts 2023. gada 1. aprīlī].
3. 2007. gada 17. maija likuma "Grozījumu likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību"" pamatā esošā likumprojekta anotācija. Pieejams: http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/5390EEFD05326E83C22572B2003EA1F6?OpenDocument [skatīts 2021. gada 15. decembrī].
4. 2010. gada 21. oktobra likuma „Grozījumi Krimināllikumā" pamatā esošā likumprojekta anotācija. Pieejams: http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/7318F47F694717E9C22576CB00505314?OpenDocument [skatīts 2022. gada 22. jūnijā].
5. 2019. gada 17. oktobra likuma "Grozījumi Muitas likumā" pamatā esošā likumprojekta Nr. 145/Lp13 anotācija. Pieejams: http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/25C03A33A9D38FCCC225835B0052A12B?OpenDocument [skatīts 2022. gada 10. aprīlī].
6. 2012. gada 13. decembra likuma "Grozījumi Krimināllikumā" pamatā esošā likumprojekta anotācija.
   Pieejams: https://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/0/F8EAF0BB07FCB67AC225793300488419?OpenDocument#_ftnref17 [skatīts 2022. gada 18. jūlijā].
7. 2015. gada 29. oktobra likuma "Grozījumi Krimināllikumā" pamatā esošā likumprojekta anotācija.
   Pieejams: https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/945D99DD5A3969EBC2257DE3004B422E?OpenDocument [skatīts 2022. gada 18. jūlijā].
8. 2019. gada 20. jūnija likuma "Grozījumi Krimināllikumā" pamatā esošā likumprojekta anotācija. Pieejams:

http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/74C4AFDF9F813D2FC225840F003B8EC6?OpenDocument [skatīts 2022. gada 6. aprīlī].

9. 2019. gada 17. oktobra likuma "Grozījumi Muitas likumā" pamatā esošā likumprojekta anotācija Pieejams: http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/25C03A33A9D38FCCC225835B0052A12B?OpenDocument [skatīts 2023. gada 29. martā].
10. 2020. gada 3. septembra likuma "Grozījumi likumā „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību"" pamatā esošā likumprojekta anotācija. Pieejams: http://titania.saeima.lv/LIVS13/SaeimaLIVS13.nsf/0/7A147354DFD680E2C225857E0022BB1E?OpenDocument [skatīts 2021. gada 15. decembrī].
11. Noraidītā likumprojekta "Grozījumi Krimināllikumā" Nr. 151/Lp12 un alternatīvā likumprojekta anotācijas. Pieejams: https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/4FCA2E7DA6BCE8F6C2257DC50049AC8F?OpenDocument; https://titania.saeima.lv/LIVS12/SaeimaLIVS12.nsf/0/0D031287BE5CBD59C2257DE3004D282C?OpenDocument [skatīts 2022. gada 8. decembrī].
12. Ministru kabineta 2019. gada 16. jūlija noteikumu Nr. 334 "Akcīzes preču pārvietošanas paziņojuma aizpildīšanas un iesniegšanas kārtība uz autoceļa izveidotajā robežšķērsošanas vietā" pamatā esošā noteikumu projekta anotācija. Pieejams: https://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40473319 [skatīts 2022. gada 31. oktobrī].

Arhīva materiāli

1. Latvijas Republikas Finanšu ministrijas 2005. gada 16. februāra vēstule Nr. 31-20.1/4475. Pieejams Saeimas arhīvā.
2. Latvijas zvērinātu advokātu padomes 2004. gada 28. decembra vēstule Nr. 1-31-3083 Saeimas Aizsardzības un iekšlietu komisijai. Pieejams Saeimas arhīvā.

Pielikumi

Pielikums Nr. 1

KL 190. panta evolūcija[764]

Krimināllikuma redakcija	**Dispozīcija**	**Sankcija**	**Klasifikācija**	**Sastāva konstrukcija**
01.04.1999.–19.11.2002.	(1) Par preču vai citu vērtību pārvietošanu pāri Latvijas Republikas muitas robežai, apejot muitas kontroli vai noslēpjot preces vai citas vērtības no šādas kontroles, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā (kontrabanda), ja tā izdarīta lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar arestu, vai ar naudas sodu līdz simt divdesmit minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags	Formāls
	(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem vai ar naudas sodu līdz simt astoņdesmit minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags	Formāls
	(3) Par kontrabandu, ja to izdarījusi organizēta grupa, kā arī par narkotisko, psihotropo, stipri iedarbīgo, indīgo vai radioaktīvo vielu, stratēģiskas nozīmes preču vai citu vērtību, sprāgstvielu, ieroču, munīcijas, gāzes pistoļu (revolveru), to patronu vai ar kairinošas iedarbības vielām pildītu gāzes baloniņu, vai ar indīgām vai stipri iedarbīgām vielām pildītu speciālo līdzekļu kontrabandu	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu	Smags	Formāls
20.11.2002.–31.12.2004.	(1) Par preču vai citu vērtību pārvietošanu pāri Latvijas Republikas muitas robežai, apejot muitas kontroli vai noslēpjot preces vai citas vērtības no šādas kontroles, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā (kontrabanda), ja tā izdarīta lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar naudas sodu līdz **divsimt** minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags	Formāls

[764] Treknrakstā izceltas izmaiņas, salīdzinot ar Krimināllikuma iepriekšējo redakciju.

	(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku **no pieciem līdz desmit gadiem**, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags	Formāls
	(3) Par kontrabandu, ja to izdarījusi organizēta grupa, kā arī par stipri iedarbīgo, indīgo vai radioaktīvo vielu, stratēģiskas nozīmes preču vai citu vērtību, sprāgstvielu, ieroču, munīcijas, gāzes pistoļu (revolveru), to patronu vai ar kairinošas iedarbības vielām pildītu gāzes baloniņu, vai ar indīgām vai stipri iedarbīgām vielām pildītu speciālo līdzekļu kontrabandu	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku **no astoņiem līdz piecpadsmit gadiem**, konfiscējot mantu	**Sevišķi smags**	Formāls
01.01.2005.–31.05.2005.	(1) Par preču vai citu vērtību pārvietošanu pāri Latvijas Republikas muitas robežai, apejot muitas kontroli vai noslēpjot preces vai citas vērtības no šādas kontroles, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā (kontrabanda), ja tā izdarīta lielā apmērā		Mazāk smags	Formāls
	(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem **vai ar piespiedu darbu**, vai ar naudas sodu līdz divsimt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags	Formāls
	(3) Par kontrabandu, ja to izdarījusi organizēta grupa, kā arī par stipri iedarbīgo, indīgo vai radioaktīvo vielu, stratēģiskas nozīmes preču vai citu vērtību, sprāgstvielu, ieroču, munīcijas, gāzes pistoļu (revolveru), to patronu vai ar kairinošas iedarbības vielām pildītu gāzes baloniņu, vai ar indīgām vai stipri iedarbīgām vielām pildītu speciālo līdzekļu kontrabandu		Sevišķi smags	Formāls

01.06.2005.–11.01.2008.	(1) **Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību ievešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešanu no tās**, apejot muitas kontroli vai noslēpjot tās no šādas kontroles**, vai nedeklarējot**, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā (kontrabanda)**, ja tā izdarīta atkārtoti gada laikā**	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku **līdz trim gadiem** vai ar **piespiedu darbu**, vai ar naudas sodu **līdz simt minimālajām mēnešalgām**, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags	Formāls
	(2) Par **kontrabandu, ja tā izdarīta lielā apmērā**	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku **no trim līdz astoņiem gadiem** vai ar **piespiedu darbu**, vai ar naudas sodu līdz **simt piecdesmit minimālajām mēnešalgām**, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags	Formāls
	(3) **Par šā panta otrajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās**	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem **vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz divsimt minimālajām mēnešalgām**, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags	Formāls
	(4) **Par kontrabandu, ja to izdarījusi organizēta grupa**	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no astoņiem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu	Sevišķi smags	Formāls
12.01.2008.–31.03.2013.	(1) Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību ievešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešanu no tās, apejot muitas kontroli vai noslēpjot tās no šādas kontroles, vai nedeklarējot, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā (kontrabanda), ja tā izdarīta atkārtoti gada laikā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags	Formāls
	(2) Par kontrabandu, ja tā izdarīta lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz astoņiem gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt piecdesmit minimālajām mēnešalgām,	Smags	Formāls

		konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas		
	(3) Par šā panta otrajā daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz divsimt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags	Formāls
	(4) Par kontrabandu, ja to izdarījusi organizēta grupa	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no astoņiem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu, **un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem**	Sevišķi smags	Formāls
01.04.2013.–02.12.2015.	(1) Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību ievešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešanu no tās, apejot muitas kontroli vai noslēpjot tās no šādas kontroles, vai nedeklarējot, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā (kontrabanda), ja **ar to radīts būtisks kaitējums**	soda ar brīvības atņemšanu **uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu**, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags	**Materiāls**
	(2) Par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, **ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās**	soda ar brīvības atņemšanu **uz laiku līdz četriem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu**, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags	**Materiāls**
	(3) Par kontrabandu, ja to izdarījusi **organizēta grupa vai tā izdarīta lielā apmērā**	soda ar brīvības atņemšanu **uz laiku no diviem līdz vienpadsmit gadiem**, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās, atņemot tiesības uz noteiktu vai visu veidu komercdarbību vai uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem	Sevišķi smags	Formāls

	(4) (Izslēgta)			
03.12.2015.– 31.12.2017.	(1) Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību ievešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešanu no tās, apejot muitas kontroli vai noslēpjot tās no šādas kontroles, vai nedeklarējot, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā (kontrabanda), **ja tā izdarīta ievērojamā apmērā**	soda ar brīvības atņemšanu **uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu**, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags	**Formāls**
	(2) Par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags	**Formāls**
	(3) Par kontrabandu, ja to izdarījusi organizēta grupa vai tā izdarīta lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no diviem līdz vienpadsmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās, atņemot tiesības uz noteiktu vai visu veidu komercdarbību vai uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem	Sevišķi smags	Formāls
	(4) (Izslēgta)			
01.01.2018.– 28.09.2020.	(1) Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību ievešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešanu no tās, apejot muitas kontroli vai noslēpjot tās no šādas kontroles, vai nedeklarējot, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā (kontrabanda), ja tā izdarīta ievērojamā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags	Formāls
	(2) Par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar	Smags	Formāls

		naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas		
	(3) **Par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu**, ja to izdarījusi organizēta grupa, vai par kontrabandu, ja tā izdarīta lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no diviem līdz vienpadsmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās, atņemot tiesības uz noteiktu vai visu veidu komercdarbību vai uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem	Sevišķi smags	Formāls
	(4) (Izslēgta)			
29.09.2020.– 13.12.2021.	(1) Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību ievešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešanu no tās, apejot muitas kontroli vai noslēpjot tās no šādas kontroles, vai nedeklarējot, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā (kontrabanda), ja tā izdarīta ievērojamā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags	Formāls
	(2) Par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags	Formāls
	(3) Par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja to izdarījusi organizēta grupa, vai par kontrabandu, ja tā izdarīta lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no diviem **līdz desmit gadiem**, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās, atņemot tiesības uz noteiktu vai visu veidu komercdarbību vai uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem	Sevišķi smags	Formāls

	(4) (Izslēgta)			
No 01.01.2022.	(1) Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību ievešanu Latvijas Republikas muitas teritorijā vai izvešanu no tās, apejot muitas kontroli vai noslēpjot tās no šādas kontroles, vai nedeklarējot, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā (kontrabanda), ja tā izdarīta ievērojamā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, **vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu,** vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.	Mazāk smags	Formāls
	(2) Par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, **vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu,** vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas.	Smags	Formāls
	(3) Par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja to izdarījusi organizēta grupa, vai par kontrabandu, ja tā izdarīta lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no diviem līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās, atņemot tiesības uz noteiktu vai visu veidu komercdarbību vai uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem	Sevišķi smags	Formāls
	(4) (Izslēgta)			

Pielikums Nr. 2

KL 190.[1] panta evolūcija[765]

Krimināllikuma redakcija	**Dispozīcija**	**Sankcija**	**Klasifikācija**
20.11.2002.–30.05.2005.	(1) **Par narkotisko vai psihotropo vielu vai šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru)** pārvietošanu pāri Latvijas Republikas muitas robežai, apejot muitas kontroli vai noslēpjot šīs vielas no šādas kontroles, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, vai citādā nelikumīgā veidā (kontrabanda)	**soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz septiņiem gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas**	Smags
	(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti vai ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja tās izdarītas lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags
	(3) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no astoņiem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu	Sevišķi smags
01.06.2005.–18.07.2007.	(1) Par narkotisko vai psihotropo vielu vai šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru), **kā arī par radioaktīvo vai bīstamo vielu, stratēģiskas nozīmes preču vai citu vērtību, sprāgstvielu, ieroču, munīcijas** pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai **jebkādā nelikumīgā veidā**	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku **līdz desmit gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām**, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags
	(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti vai ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja tās izdarītas lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem **līdz divpadsmit** gadiem **vai ar naudas sodu līdz divsimt minimālajām mēnešalgām**, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Sevišķi smags
	(3) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no astoņiem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu	Sevišķi smags
19.07.2007.–11.01.2008.	(1) Par narkotisko vai psihotropo vielu, šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru)**, spirta**	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas	Smags

[765] Treknrakstā izceltas izmaiņas, salīdzinot ar Krimināllikuma iepriekšējo redakciju.

	vai citu alkoholisko dzērienu, kā arī par radioaktīvo vai bīstamo vielu, stratēģiskas nozīmes preču vai citu vērtību, sprāgstvielu, ieroču, munīcijas pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai jebkādā nelikumīgā veidā	sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	
	(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti vai ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja tās izdarītas lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz divpadsmit gadiem vai ar naudas sodu līdz divsimt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Sevišķi smags
	(3) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no astoņiem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu	Sevišķi smags
12.01.2008.–22.12.2009.	(1) Par narkotisko vai psihotropo vielu, šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru), spirta vai citu alkoholisko dzērienu, kā arī par radioaktīvo vai bīstamo vielu, stratēģiskas nozīmes preču vai citu vērtību, sprāgstvielu, ieroču, munīcijas pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai jebkādā nelikumīgā veidā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags
	(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti vai ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja tās izdarītas lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz divpadsmit gadiem vai ar naudas sodu līdz divsimt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Sevišķi smags
	(3) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no astoņiem līdz piecpadsmit gadiem, konfiscējot mantu**, un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem**	Sevišķi smags
23.12.2009.–30.03.2013.	(1) Par narkotisko vai psihotropo vielu, šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru), kā arī par radioaktīvo vai bīstamo vielu, stratēģiskas nozīmes preču vai citu vērtību, sprāgstvielu, ieroču, munīcijas pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai jebkādā nelikumīgā veidā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku **līdz pieciem gadiem** vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags
	(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarītas atkārtoti vai ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja tās izdarītas lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku **līdz desmit gadiem**, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags

	(3) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku **līdz divpadsmit gadiem**, konfiscējot mantu, un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem	Sevišķi smags
01.04.2013.–28.10.2019.	(1) Par narkotisko vai psihotropo vielu, šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru), kā arī par radioaktīvo vai bīstamo vielu, stratēģiskas nozīmes preču vai citu vērtību, sprāgstvielu, ieroču, munīcijas pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai jebkādā nelikumīgā veidā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem **vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu**, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags
	(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai ja tās izdarītas lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags
	(3) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz divpadsmit gadiem, konfiscējot mantu **vai bez mantas konfiskācijas**, un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem**, atņemot tiesības uz noteiktu vai visu veidu komercdarbību vai uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem**	Sevišķi smags
29.10.2019.–31.12.2021.	(1) Par narkotiskas vai psihotropas vielas, šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru)**, jaunas psihoaktīvas vielas vai to saturoša izstrādājuma, kuru aprite ir aizliegta vai ierobežota**, kā arī par radioaktīvas vai bīstamas vielas, stratēģiskas nozīmes preces vai citas vērtības, sprāgstvielas, ieroča, munīcijas pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai jebkādā nelikumīgā veidā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags
	(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai ja tās izdarītas lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags
	(3) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz divpadsmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar policijas kontroli uz	Sevišķi smags

		laiku līdz trim gadiem, atņemot tiesības uz noteiktu vai visu veidu komercdarbību vai uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem	
No 01.01.2022.	(1) Par narkotiskas vai psihotropas vielas, šo vielu izgatavošanai paredzēto izejmateriālu (prekursoru), jaunas psihoaktīvas vielas vai to saturoša izstrādājuma, kuru aprite ir aizliegta vai ierobežota, kā arī par radioaktīvas vai bīstamas vielas, stratēģiskas nozīmes preces vai citas vērtības, sprāgstvielas, ieroča, munīcijas pārvietošanu pāri Latvijas Republikas valsts robežai jebkādā nelikumīgā veidā	oda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu**, vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu**, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags
	(2) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai ja tās izdarītas lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags
	(3) Par tādām pašām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz divpadsmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem, atņemot tiesības uz noteiktu vai visu veidu komercdarbību vai uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem	Sevišķi smags

Pielikums Nr. 3

KL 191. panta evolūcija[766]

Krimināllikuma redakcija	**Dispozīcija**	**Sankcija**	**Klasifikācija**
01.04.1999.–31.12.2004.	(1) Par tādu preču vai citu vērtību glabāšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu, kas Latvijas Republikā ievestas bez nepieciešamajiem dokumentiem, kuri apliecina šo vērtību likumīgu pārvietošanu pāri muitas robežai, ja šīs darbības izdarītas atkārtoti gada laikā,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar arestu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Krimināl-pārkāpums
	(2) Par tādu preču vai citu vērtību glabāšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu, kas Latvijas Republikā ievestas bez nepieciešamajiem dokumentiem, kuri apliecina šo vērtību likumīgu pārvietošanu pāri muitas robežai, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai ja tas izdarīts lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar naudas sodu līdz simt piecdesmit minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu	Mazāk smags
01.01.2005.–31.05.2005.	(1) Par tādu preču vai citu vērtību glabāšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu, kas Latvijas Republikā ievestas bez nepieciešamajiem dokumentiem, kuri apliecina šo vērtību likumīgu pārvietošanu pāri muitas robežai, ja šīs darbības izdarītas atkārtoti gada laikā,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar arestu, **vai ar mantas konfiskāciju, vai ar piespiedu darbu,** vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Krimināl-pārkāpums
	(2) Par tādu preču vai citu vērtību glabāšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu, kas Latvijas Republikā ievestas bez nepieciešamajiem dokumentiem, kuri apliecina šo vērtību likumīgu pārvietošanu pāri muitas robežai, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai ja tas izdarīts lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem **vai ar piespiedu darbu**, vai ar naudas sodu līdz simt piecdesmit minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu	Mazāk smags
01.06.2005.–31.03.2013.	(1) **Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību glabāšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu**	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku **līdz trim gadiem** vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas	Mazāk smags

[766] Treknrakstā izceltas izmaiņas, salīdzinot ar Krimināllikuma iepriekšējo redakciju.

	Latvijas Republikas muitas teritorijā bez muitas iestāžu atļaujas, ja šīs darbības izdarītas atkārtoti gada laikā,	sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	
	(2) **Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību glabāšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu Latvijas Republikas muitas teritorijā bez muitas iestāžu atļaujas, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai ja tas izdarīts lielā apmērā**	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku **no trim līdz desmit gadiem** vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz **divsimt** minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu **vai bez mantas konfiskācijas**	Smags
01.04.2013.–02.12.2015.	(1) Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību glabāšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu Latvijas Republikas muitas teritorijā bez muitas iestāžu atļaujas**, ja ar to radīts būtisks kaitējums**	soda ar brīvības atņemšanu **uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu**, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags
	(2) **Par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās**	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem **vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu**, vai ar piespiedu darbu, **vai ar naudas sodu**, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags
	(3) Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību glabāšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu Latvijas Republikas muitas teritorijā bez muitas iestāžu atļaujas, ja tas izdarīts lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu **uz laiku līdz sešiem gadiem**, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, **un ar probācijas uzraudzību vai bez tās, atņemot tiesības uz noteiktu vai visu veidu komercdarbību vai uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem**	Smags
03.12.2015.–28.09.2020.	(1) Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību glabāšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu Latvijas Republikas muitas teritorijā bez muitas iestāžu atļaujas**, ja tā izdarīta ievērojamā apmērā**	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags
	(2) Par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags
	(3) Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību glabāšanu, pārvadāšanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas	Smags

	Latvijas Republikas muitas teritorijā bez muitas iestāžu atļaujas, ja tas izdarīts lielā apmērā	konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību vai bez tās, atņemot tiesības uz noteiktu vai visu veidu komercdarbību vai uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem	
29.09.2020.–31.12.2021.	(1) Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību glabāšanu, **pārvietošanu**, pārsūtīšanu vai realizēšanu Latvijas Republikas muitas teritorijā bez muitas iestāžu atļaujas, ja tā izdarīta ievērojamā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu **uz laiku līdz diviem gadiem** vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags
	(2) Par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags
	(3) Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību glabāšanu, **pārvietošanu,** pārsūtīšanu vai realizēšanu Latvijas Republikas muitas teritorijā bez muitas iestāžu atļaujas, ja tas izdarīts lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību vai bez tās, atņemot tiesības uz noteiktu vai visu veidu komercdarbību vai uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem	Smags
No 01.01.2022.	(1) Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību glabāšanu, pārvietošanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu Latvijas Republikas muitas teritorijā bez muitas iestāžu atļaujas, ja tā izdarīta ievērojamā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu**, vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu**, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags
	(2) Par šā panta pirmajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu**, vai ar probācijas uzraudzību, vai ar sabiedrisko darbu**, vai ar naudas sodu, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Mazāk smags
	(3) Par muitošanai pakļauto preču vai citu vērtību glabāšanu, pārvietošanu, pārsūtīšanu vai realizēšanu	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas, un ar probācijas uzraudzību vai	Smags

	Latvijas Republikas muitas teritorijā bez muitas iestāžu atļaujas, ja tas izdarīts lielā apmērā	bez tās, atņemot tiesības uz noteiktu vai visu veidu komercdarbību vai uz noteiktu nodarbošanos vai tiesības ieņemt noteiktu amatu uz laiku līdz pieciem gadiem	

Pielikums Nr. 4

Kriminālatbildības par kontrabandu Latvijas teritorijā attīstība vēsturiskā perspektīvā

Normatīvais tiesību akts	**Dispozīcija**	**Sankcija**	**Klasifikācija**
1910. gada Muitas nolikums (saistībā ar 1903. gada Sodu likumiem un 1933. gada Sodu likumu)	1045. pants Par kontrabandu uzskatāma ādu preču: 1) ievešana no ārzemēm ārpus muitas iestādēm vai caur tām, bet slēpjot no muitas kontroles: (a) kuras ir ārzemju preces un aizliegtas ievešanai, vai, apliekot ar muitu, atļautas ievešanai vai pielaistas pārvešanai pār robežu tranzītā bez muitas samaksas vai (b) kuras cēlušās Latvijā un pielaistas izvešanai uz ārzemēm, atmaksājot muitas nodevas, kas samaksātas par to izgatavošanai izlietotiem materiāliem, vai atļautas izvešanai, atmaksājot akcīzes nodevu un citas maksas, 2) izvešanai aizliegtu vai, apliekot ar muitu, atļautu Latvijas preču izvešanu vai mēģinājumu izvest uz ārzemēm ārpus muitas iestādēm vai caur tām, bet slēpjot no muitas kontroles, 3) tādu preču ievešanu iekšējā tirgū, kuras: (a) ienākušas muitnīcās kā ievešanai aizliegtas un ir pielaistas izvest atpakaļ uz ārzemēm, bet nav izvestas no valsts robežām, vai (b) aizliegtas vai, samaksājot muitu, atļautas ievešanai, bet ir saņemtas, vienojoties ar amatpersonām, pretlikumīgi nesamaksājot muitu vai samaksājot to mazākā apmērā nekā pienācies.	1048. panta pirmā daļa Par kontrabandu uzliekamie sodi ir: 1) kontrabandas preču, kā arī pārvadāšanas līdzekļu atņemšana; 2) bez kontrabandas preču, kā arī pārvadāšanas līdzekļu atņemšanas, arī naudas sods; 3) sevišķi norādītos gadījumos bez naudas soda un kontrabandas preču un pārvadāšanas līdzekļu atņemšanas izraidīšana 25 km attālumā no sauszemes un jūras robežas uz laiku no viena gada līdz pieciem gadiem, cietums vai pārmācības nams	Pārkāpums [ja bargākais soda veids ir naudas sods] vai noziegums [ja bargākais soda veids ir cietums vai pārmācības nams] [smagākais noziedzīgo nodarījumu veids bija smags noziegums, ja bargākais soda veids bija spaidu darbi]

	1046. pants Kontrabandai pielīdzināma tādu preču glabāšana, novietošana un pārvietošana, kuras atzītas par kontrabandas precēm, ja nav sniegti pienācīgi pierādījumi par to izcelšanās likumību šādos gadījumos: 1) 25 km platā pierobežas joslā no sauszemes robežas un jūras krastiem uz valsts iekšieni, muitas neapzīmogojamās ārzemju preces, kas atrastas tirdzniecības iestādēs, kā arī tirdzniecībai neparedzētās telpās, kad tās tur glabā pārdošanai vai to pārvadāšanas laikā, ja muitas samaksa par tām nav pierādīta, uzrādot attiecīgas muitas kvītis vai to vietā izsniegtas apliecības; 2) muitas apzīmogojamās ārzemju preces veselos gabalos vai atgriezumos, kuras atrastas bez attiecīgiem muitas apzīmogojumiem vai citām to atvietotājām muitas zīmēm, vai bez pilnīgi ar atgriezumiem saskanīgiem apzīmogotiem atlikumiem, no kuriem tie bijuši nogriezti, tirdzniecības iestādēs, ka arī tirdzniecībai neparedzētās telpās, kad tās tur glabā pārdošanai vai to pārvadāšanas laikā; 3) preces, kuras uzdod par Latvijas precēm, bet kurām nav Latvijas fabriku vai meistaru apzīmogojumu vai preču nozīmju, atrodot tādas tirdzniecības iestādēs, kā arī tirdzniecībai neparedzētās telpās, kad tās tur glabā pārdošanai kopā ar muitas apzīmogojamām ārzemju precēm, kurām nav attiecīgu muitas apzīmogojumu, ja preču saimnieks nesniegtu pierādījumus par to izcelšanos Latvijā;		

	4) tvertnes ar ievestu tēju bez noteiktām muitas plombām vai valsts bandrolēm, kad pēdējās jāuzliek pēc likuma vai kaut arī ar tādām, bet atvērtā veidā ar neatļautu svara daudzumu un atrastas tirdzniecības iestādēs, kuras tirgojas ar tēju, kā arī tirdzniecības noliktavās un transportos; 5) spirts, vīns un degvīna izgatavojumi, kas aizturēti tādos apvidos, kur ievesta valsts dzērienu pārdošana, 30 km platā pierobežas joslā no sauszemes robežas un jūras krastiem uz valsts iekšieni, nesniedzot pierādījumus par to, ka tos izgatavojusi valsts		
	1067. pants Kas kontrabandu atkārtojis sodāms	bez kontrabandas preču atņemšanas ar naudas sodu divkāršā apmērā un ar izraidījumu aiz 25km platības no sauszemes un jūras robežas, ja viņš dzīvojis tuvāk pie tām, uz laiku no viena gada līdz pieciem gadiem	
	1068. pants Kas nodarbojas ar kontrabandu [..] pēc pieraduma vai amata veidā, sodāms	bez kontrabandas preču atņemšanas ar naudas sodu divkāršā apmērā un ar cietumu uz laiku, ne mazāku par trim mēnešiem, kā arī ar izraidījumu aiz 25km platības no sauszemes un jūras robežas, ja viņš dzīvojis tuvāk pie tām, uz laiku no viena gada līdz pieciem gadiem	
	1069. pants Kas vainīgs kontrabandā, ja tā izdarīta: 1) ievedot preces ārpus muitas iestādēm ar iejūdzamiem lopiem vai zirgiem;	bez atbildības, kāda noteikta par kontrabandu, ar cietumu uz laiku, ne ilgāku par sešiem mēnešiem, kā arī ar	

	2) slēpjot pārvešanā kontrabandas preces sevišķi to slēpšanai iekārtotās telpās, kā arī apslēpjot preci ar muitas dokumentiem, kuri attiecas uz citu preci, sodāms	izraidījumu aiz 25km platības no sauszemes un jūras robežas, ja viņš dzīvojis tuvāk pie tām, uz laiku no viena gada līdz pieciem gadiem	
	1070. pants Kas vainīgs kontrabandā, ja tā izdarīta: 1) piedaloties vairākām personām, kas darbojušās kopīgi preču pārvešanā vai pārnešanā ārpus muitas iestādēm; 2) turot pie sevis preču pārvešanas vai pārnešanas laikā ārpus muitas iestādēm ieroci, sodāms	bez atbildības, kāda noteikta par kontrabandu, ar cietumu uz laiku, ne mazāku par trim mēnešiem, kā arī ar izraidījumu aiz 25km platības no sauszemes un jūras robežas, ja viņš dzīvojis tuvāk pie tām, uz laiku no viena gada līdz pieciem gadiem	
	1071. pants Kas piedalījies bandā, kura sastādījusies kontrabanda preču ievešanai, neatkarīgi no Sodu likuma 279. pantā noteiktā soda, sodāms par kontrabandu	bez preču atņemšanas ar naudas sodu divkāršā apmērā un ar izraidījumu aiz 25km platības no sauszemes un jūras robežas, ja viņš dzīvojis tuvāk pie tām, uz laiku no viena gada līdz pieciem gadiem	
	1079. pants Kas ievedis ārzemju spēļu kārtis, apejot muitas iestādes vai kaut arī caur tām, bet slēpjot no muitas kontroles, sodāms	ar spēļu kāršu atņemšanu un naudas sodu desmit latu apmērā par katru spēli	
	1080. pants Kas ievedis no ārzemēm, apejot muitas iestādes vai kaut arī caur tām, bet slēpjot no muitas kontroles, ievešanai aizliegtu ārzemju naudu, sodāms	bez kontrabandas naudas atņemšanas ar naudas sodu ārzemju nauda vērtības apmērā	
	1080.[1] pants Kas ievedis no ārzemēm, apejot muitas iestādes vai kaut arī caur tām, bet slēpjot no muitas kontroles, ārzemju loteriju biļetes vai ārzemju aizņēmumu biļetes ar vinnestiem vai prēmijām un to promeses, kā arī	ar kontrabandas ceļā ievesti biļešu, promešu, akciju, obligāciju un citu vērtspapīru atņemšanu	

	ārzemēs ārzemju privātu sabiedrību un iestāžu izlaistas akcijas, obligācijas un citus vērtspapīrus, kuru ievešanu finanšu ministrs pēc vienošanās ar ārlietu ministru noteiktā kārtībā atzinis par neatļautu, sodāms		
1926. gada Krievijas PFSR Kriminālkodekss	83. pants Par vienkāršu kontrabandu noteikta [PSRS Muitas kodeksa 164. pants Kontrabanda ir: a) kādas kravas (preču, vērtību vai citu priekšmetu) pārvietošana pār robežu ārpus muitas iestādēm vai caur tām, bet noslēpjot to no muitas kontroles; b) "a" punktā norādītās kravas glabāšana un pārvietošana; c) tādas kravas tālāknodošana pret samaksu bez attiecīgas atļaujas, kura no ārzemēm ievesta bez muitas, kā arī ar muitas samaksu, bet bez pārdošanas tiesībām; d) sistemātiska tādu preču pārdošana bez atļaujas, ko pasažieri ieved no ārvalstīm bez nodevu nomaksas vai arī ar nodevu nomaksu, bet bez licences; e) no ārvalstīm bez licences pasta sūtījumos saņemto sūtījumu sistemātiska pārdošana bez atļaujas; f) tādas kravas izvešana ārpus noteikta rajona, neievērojot šādai rīcībai izdotos noteikumus, kuras ievešana attiecīgajā rajonā ir noteikta bez muitas vai ar pazeminātu muitu; g) visāda veida ārzemju kravas, ārzemju valūtas un tanī izrakstītu maksājuma dokumentu glabāšana 50 km platā pierobežas joslā, ja šo	kontrabandas preču konfiskācija un naudas sods, kas uzliekams administratīvā kārtībā uz PSRS Muitas kodeksa pamata	Administratīvs pārkāpums

	priekšmetu glabātājs vai īpašnieks nepierāda, ka tos likumīgi saņēmis; h) ārzemju kravu uzglabāšana ārpus "g" apakšpunktā noteiktās zonas tādā apjomā, kas pārsniedz parasto pašpatēriņa normu, ja vien šo kravu glabātāji vai īpašnieki nepierāda to likumīgu saņemšanu; i) ārzemju kravu pārvadāšana uz paliktņiem bez pienācīga nodevu nomaksas apliecinājuma; j) kravu ievešana vai saņemšana no ārvalstīm, pat ja ir noteiktas atļaujas un ar nodevas samaksu, ja šo kravu ievešana vai saņemšana ir saistīta ar nelikumīgu valūtas un fondu vērtību izvešanu, pārsūtīšanu vai pārsūtīšanu uz ārvalstīm; k) valūtas un fondu un citu vērtību nelikumīga izvešana uz ārzemēm, ievešana no ārzemēm, pārsūtīšana un pārvešana uz ārzemēm vai no ārzemēm; l) jebkāda veida sagatavošanas darbību veikšana šajā pantā uzskaitītajiem pārkāpumiem.]		
	Kontrabandu atkārtojot, noteikta	bez kontrabandas preču konfiskācijas un naudas soda, vēl izraidījums administratīvā kārtībā	Administratīvs pārkāpums
	59.[9] pants Par kvalificētu kontrabandu noteikta [PSRS Muitas kodeksa 166. pants Kvalificēta kontrabanda ir: a) kravas pārvietošana, apejot muitas iestādes, ar sevišķu šim nolūkam paredzētu pārvietošanas līdzekļu palīdzību;	bez muitas pārvaldes izdarītas preču konfiskācijas un naudas soda uzlikšanas, brīvības atņemšana uz laiku, ne mazāku par vienu gadu, konfiscējot visu mantu vai tās daļu, bet sevišķi pastiprinošos apstākļos līdz pat augstākajam sociālās aizsardzības līdzeklim – nošaušanai, ar mantas konfiskāciju	Atbilst 46. pantā uzskaitītajiem noziegumiem, kas vērsti pret strādnieku un zemnieku varas PSR Savienības nodibinātās

	b) kontrabandas kravas noglabāšana telpās, kuras īpaši ierīkotas slēpšanai; c) kontrabanda, kas saistīta ar muitas dokumentu viltošanu vai kravas noslēpšanu ar tādu dokumentu palīdzību, kas attiecas uz citu kravu; d) līdzdalība organizācijā, kura speciāli nodarbojas ar kontrabandu; e) kontrabanda, ko izdara apbruņotas personas; f) kontrabanda, ko izdara amatpersonas, kas tieši saistītas muitas darbā, kā arī amatpersonas, kurām bijusi iespēja izmantot kontrabandas nolūkos savu dienesta stāvokli; g) kontrabanda, kas izdarīta vairāk nekā divas reizes triju gadu laikā, tāpat arī preču glabāšana, pārvietošana vai tirgošanās ar tām amata veidā, apzinoties, ka prece ir kontrabanda; h) sprāgstvielu, ieroču, kara apgādes piederumu, gaisa kuģu, telegrāfa un radiotelegrāfa mantas kontrabanda un anulētu vērtspapīru izvešana; i) amatveidīga nodarbošanās ar valūtas un fondu vērtību nelikumīgu izvešanu, ievešanu, pārsūtīšanu vai pārvietošanu uz ārzemēm vai no ārzemēm.]		Padomju iekārtas pamatiem un tamdēļ atzīstami par visbīstamākajiem [smagākais noziegumu veids]
1961. gada 6. janvāra Latvijas PSR Kriminālkodekss	73. pants Par kontrabandu, tas ir, preču un citu vērtību nelikumīga pārgādāšana pāri PSRS valsts robežai, kas izdarīta, noslēpjot priekšmetus speciālās glabātavās vai viltus ceļā izmantojot muitas un citus dokumentus, vai lielos apmēros, vai ko izdara personu grupa, kura organizējusies, lai nodarbotos ar kontrabandu, vai ko izdara amatpersona, izmantojot dienesta stāvokli, kā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu [vēlāk – papildus ar nometinājumu uz laiku no diviem līdz pieciem gadiem vai bez nometinājuma]	Smags noziegums [smagākais noziegumu veids]

	arī sprāgstvielu, narkotisko, stipri iedarbīgu un indīgu vielu, ieroču un uzkabes kontrabandu		
Latvijas Kriminālkodekss	73. pants [1991. gada 25. septembra likuma redakcijā[767]] Par kontrabandu, tas ir, preču vai citu vērtību nelikumīgu pārvietošanu pāri Latvijas Republikas muitas robežai, kas izdarīta lielos apmēros, apejot muitas kontroli vai noslēpjot no šādas kontroles	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar labošanas darbiem uz laiku līdz diviem gadiem, konfiscējot mantu vai bez konfiskācijas	Smags noziegums [smagākais noziegumu veids]
	Par to pašu nodarījumu, ja to izdarījusi personu grupa, kura ir organizējusies, lai nodarbotos ar kontrabandu, kā arī par narkotisko līdzekļu, stipri iedarbīgu, indīgu un radioaktīvu vielu, sprāgstvielu, ieroču un munīcijas (izņemot gludstobra medību ieroču un to munīcijas) kontrabandu	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu	Smags noziegums [smagākais noziegumu veids]
	73. pants [1995. gada 21. septembra likuma redakcijā[768]] Par kontrabandu, tas ir, preču vai citu vērtību nelikumīgu pārvietošanu pāri Latvijas Republikas muitas robežai, apejot muitas kontroli vai noslēpjot no šādas kontroles**, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus**[769], ja tā izdarīta lielā apmērā	brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem **vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām**, konfiscējot mantu vai bez **mantas** konfiskācijas	Smags noziegums [smagākais noziegumu veids]
	Par kontrabandu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, kā arī par **narkotisko, psihotropo** vai indīgu **vielu vai stratēģiskas nozīmes preču, produkcijas vai tehnoloģijas** kontrabandu	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu	Smags noziegums [smagākais noziegumu veids]

[767] Latvijas Kriminālkodekss. Rīga: Latvijas Republikas Tieslietu ministrija, 1992, 44.–45. lpp.
[768] Latvijas Kriminālkodekss. Komentāri pie atsevišķiem Latvijas Kriminālkodeksa pantiem. Rīga: Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995, 49. lpp.
[769] Šajā tabulā šeit un turpmāk treknrakstā izceltas izmaiņas, salīdzinot ar Latvijas Kriminālkodeksa iepriekšējo redakciju.

	73. pants [1995. gada 21. septembra likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 1998. gada 15. janvāra likumu[770]]		
	Par kontrabandu, tas ir, preču vai citu vērtību nelikumīgu pārvietošanu pāri Latvijas Republikas muitas robežai, apejot muitas kontroli vai noslēpjot no šādas kontroles, vai izmantojot viltotus muitas vai citus dokumentus, ja tā izdarīta lielā apmērā	brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas	Smags noziegums [smagākais noziegumu veids]
	Par kontrabandu, ja to izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās, kā arī par narkotisko, psihotropo vai indīgu vielu vai stratēģiskas nozīmes preču, produkcijas vai tehnoloģijas kontrabandu	brīvības atņemšana uz laiku no trim līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu, **un ar policijas kontroli uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās**	Smags noziegums [smagākais noziegumu veids]

[770] Latvijas Krimināl kodekss. Komentāri pie atsevišķiem Latvijas Krimināl kodeksa pantiem. Rīga: VSIA "Tiesiskās informācijas centrs", 1998, 73. lpp.

Pielikums Nr. 5

Kontrabandas plašākā izpratnē kriminalizēšanas sistēma Krimināllikumā[771]

Krimināllikuma norma	**Krimināllikuma nodaļa**	**Noziedzīga nodarījuma priekšmets**	**Faktiskā sabiedrības drošības aizsardzības joma**
73. pants	IX nodaļa "Noziegumi pret cilvēci, mieru, kara noziegumi, genocīds"	kodolieroči, ķīmiskie, bioloģiskie, bakterioloģiskie, toksiskie vai citi masveida iznīcināšanas ieroču	starptautiskā miera aizsardzība
81. pants	"Pret Latvijas Republiku vērsts aicinājums"	materiāli, kas satur aicinājumu vērsties pret Latvijas Republikas valstisko neatkarību, suverenitāti, teritoriālo vienotību, valsts varu vai valsts iekārtu Latvijas Republikas Satversmē neparedzētā veidā	valsts stabilitātes aizsardzība
84. pants	X nodaļa "Noziegumi pret valsti"	ANO, ES, citu starptautisko organizāciju un Latvijas Republikas noteiktajām sankcijām pakļauti priekšmeti vai priekšmeti, kuru starptautiskā apritē iesaistīts sankciju subjekts	valsts stabilitātes aizsardzība
99. panta trešā, ceturtā daļa	XI nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi"	atkritumi	dabas vides aizsardzība
115.[1] pants	XI nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi"	apdraudēto savvaļas dzīvnieku vai augu sugu īpatnis vai to daļa vai izstrādājums	dabas vides aizsardzība
166. panta pirmā, otrā daļa	XVI nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi pret tikumību un dzimumneaizskaramību"	pornogrāfiska rakstura materiāls	sabiedrības veselības un dzīvības aizsardzība
190. pants	XIX nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā"	muitošanai pakļauta prece vai cita vērtība	valsts ekonomikas politikas un valstī pastāvošo ekonomisko attiecību aizsardzība

[771] Jāņem vērā, ka arī citu noziedzīgu nodarījumu sastāvu padziļināta analīze var atklāt, ka atsevišķos gadījumos krimināltiesību par kontrabandu plašākā izpratnē ir paredzēta arī tādos noziedzīgu nodarījumu sastāvos, kuros nav ne tiešas, ne netiešas norādes uz priekšmetu pārvietošanu pāri valsts robežai, piemēram, KL 84. pants.

190.[1] pants	XIX nodaļa “Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā”	narkotiska vai psihotropa vielas, šo vielu izgatavošanai paredzētais izejmateriāls (prekursors), jauna psihoaktīva viela vai to saturošs izstrādājums, kura aprite ir aizliegta vai ierobežota, kā arī radioaktīva vai bīstama viela, stratēģiskas nozīmes prece vai cita vērtība, sprāgstviela, ierocis, munīcija	sabiedrības veselības un dzīvības, sabiedriskās kārtības un dabas vides aizsardzība
192. pants	XIX nodaļa “Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā”	viltota Latvijas Republikā apgrozībā esoša vai apgrozībai paredzēta naudas zīme, monēta, valsts finanšu instrumenta vai ārvalstu valūta	valsts ekonomikas politikas un valstī pastāvošo ekonomisko attiecību aizsardzība
192.[1] pants	XIX nodaļa “Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā”	tāda iekārta, programmatūra, dati, aizsardzības (pretviltošanas) elements vai jebkāds cits līdzeklis, kas pielāgots Latvijas Republikā apgrozībā esošu vai apgrozībai paredzētu naudas zīmju, monētu, valsts finanšu instrumentu vai ārvalstu valūtas viltošanai	valsts ekonomikas politikas un valstī pastāvošo ekonomisko attiecību aizsardzība
193. pants	XIX nodaļa “Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā”	nolaupīts maksāšanas līdzeklis; viltots finanšu instrumenta vai maksāšanas līdzeklis	valsts ekonomikas politikas un valstī pastāvošo ekonomisko attiecību aizsardzība
193.[1] pants	XIX nodaļa “Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā”	dati, kas dod iespēju nelikumīgi izmantot finanšu instrumentu vai maksāšanas līdzekli; programmatūra vai iekārta, kas paredzēta KL 193. pantā paredzēto noziegumu izdarīšanai	valsts ekonomikas politikas un valstī pastāvošo ekonomisko attiecību aizsardzība
194.[1] pants	XIX nodaļa “Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā”	apzināti nepatiesi dati vai ziņas par Latvijas Republikas finanšu sistēmas stāvokli	valsts ekonomikas politikas un valstī pastāvošo ekonomisko attiecību aizsardzība
195. pants	XIX nodaļa “Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā	noziedzīgi iegūta manta	valsts ekonomikas politikas un valstī

			pastāvošo ekonomisko attiecību aizsardzība
195.[2] pants	XIX nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā"	skaidra nauda	valsts ekonomikas politikas un valstī pastāvošo ekonomisko attiecību aizsardzība
206. pants	XIX nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi tautsaimniecībā"	preču zīme, preču vai pakalpojumu citāda atšķirības zīme vai dizainparaugs, viltota zīme	valsts ekonomikas politikas un valstī pastāvošo ekonomisko attiecību aizsardzība
229. panta pirmā daļa	XX nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību"	kultūras priekšmets	kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzība
229.[1] panta pirmā daļa	XX nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību"	Latvijas Republikas aizsardzībā esoša senlieta, kura neatrodas muzeja krājumā, vai citas valsts aizsardzībā esoša senlieta	kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzība
244. pants	XX nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību"	tāds rīks (ierīce, datorprogramma, datorparole, pieejas kods vai līdzīgi dati), kas paredzēts automatizētas datu apstrādes sistēmas resursu ietekmēšanai vai ar kura palīdzību var piekļūt automatizētas datu apstrādes sistēmai vai tās daļai	sabiedriskās kārtības un procesu aizsardzība
244.[1] pants	XX nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību"	elektronisko sakaru tīklu galiekārtu identificēšanai elektronisko sakaru tīklā nepieciešamo datu izmainīšanai paredzēt dati, programmatūra vai iekārta	sabiedriskās kārtības un procesu aizsardzība
277. pants	XXII nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi pret pārvaldības kārtību"	Latvijas Republikas vai citas valsts aizsardzībā esošs arhīva dokuments, dokumenta ar arhīvisko vērtību vai šādu dokumentu aizstājoša kopija	sabiedriskās kārtības un procesu aizsardzība
307.[1] pants	XXIII nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi pret jurisdikciju"	kriminālllietas materiāli	sabiedriskās kārtības un procesu aizsardzība

Pielikums Nr. 6

Komerciālās kontrabandas (Krimināllikuma 190. pants) priekšmeta apmēra klasifikācija atbilstoši pārvietojamo preču veidam (likuma "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību" 20., 20.[1] un 23.[1] pants)

Noziedzīga nodarījuma priekšmeta veids	**Noziedzīga nodarījuma priekšmeta apmērs**	
	Ievērojams apmērs	Liels apmērs
Spirts un citi alkoholiskie dzērieni	Daudzums	
	≥ 10 l absolūtā spirta	≥ 20 l absolūtā spirta
Tabakas izstrādājumi:	Daudzums	
– cigaretes	≥ 5000 gab.	≥ 25000 gab.
– cigarillas	≥ 2500 gab.	≥ 12500 gab.
– cigāri	≥ 1250 gab.	≥ 6250 gab.
– smēķējamā, karsējamā, šņaucamā, košļājamā tabaka, tabakas lapas, tabakas izstrādājumi orālai lietošanai un citi tabakas izstrādājumi	≥ 1250 g	≥ 6250 g
Citas muitošanai pakļautas preces un vērtības	Tirgus cena vai tai pielīdzināta cena noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā	
	≥ 10 minimālās mēnešalgas	≥ 50 minimālās mēnešalgas

Pielikums Nr. 7

Krimināllatbildības par komerciālo kontrabandu tiesiskais regulējums ārvalstīs[772]

Valsts, normatīvais tiesību akts	**Nodarījuma apraksts**	**Sankcija**
Albānija Krimināllkodekss[773] 5. nodaļa "Noziegumi muitas jomā"	171. pants "Aizliegtu vai ierobežotu priekšmetu kontrabanda" Par aizliegtu vai ierobežotu preču nelegālu importu, eksportu vai tranzītu, tās ievedot Albānijas Republikā un izvedot no tās, izmantojot jebkādus veidus vai līdzekļus, 172. pants "Preču, kurām tiek piemērots akcīzes nodoklis vai kuras ir pilnībā vai daļēji atbrīvotas no muitas vai akcīzes nodokļa, kontrabanda" Par preču, kurām tiek piemērots akcīzes nodoklis, importu, eksportu vai tranzītu, tās izvedot ārpus muitas zonas, daļēji vai pilnīgi noslēpjot, precīzi nedeklarējot muitai, nepatiesi deklarējot to dabu, veidu, kvalitāti, cenu, galamērķi vai citādā veidā, ar mērķi izvairīties no muitas nodevām vai iegūt daļēju vai pilnīgu atbrīvojumu no muitas nodevām, atgūt vai samazināt muitas nodevas, nodokļus vai akcīzi vai gūt jebkāda veida priekšrocību, kas saistīta ar preču importu vai eksportu Par tādu preču ievešanu patēriņam, kuras laistas brīvā apgrozībā pēc ievešanas ar pilnīgu vai daļēju atbrīvojumu no muitas nodevām vai akcīzes to galamērķa vai gala patēriņa dēļ ar mērķi izvairīties no muitas nodevām, Par tādu pašu nodarījumu, ja tas izdarīts sadarbībā vai vairāk nekā vienu reizi,	 soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz septiņiem gadiem soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem

[772] Ņemot vērā katras valsts krimināltiesību ciešo integrāciju nacionālajās tiesībās, kā arī tulkošanu, lielākoties izmantojot starpniekvalodas, tabulā norādītā informācija sniegta ar mērķi radīt vispārīgu priekšstatu par citās valstīs pastāvošā tiesiskā regulējuma, saskaņā ar kuru iestājas krimināllatbildība par komerciālo kontrabandu, veidošanas principiem, proti, normatīvā tiesību akta veids, kurā krimināllatbildība reglamentēta, noziedzīga nodarījuma sastāva uzbūve, krimināllatbildības nosacījumi un nodarījuma kaitīguma novērtējums. Darba ierobežotā apjoma dēļ tiek aplūkota galvenokārt komerciālā kontrabanda un citi komerciāla rakstura noziedzīgi nodarījumi muitas darbības jomā (kontrabanda plašākā izpratnē tiek aplūkota tad, ja arī attiecīgās valsts tiesiskajā regulējumā tā ir iekļauta vienkopus).

[773] Albānijas Krimināllkodekss. Pieejams: https://euralius.eu/index.php/en/library/albanian-legislation?task=download.send&id=11&catid=10&m=0 [skatīts 2022. gada 30. septembrī]. *Expressis verbis* krimināllatbildības slieksnis nav noteikts.

	173. pants “Tādu preču kontrabanda, kurām ir nepieciešama licence”	
	Par preču, kurām nepieciešama kompetentās iestādes licence, importu, eksportu vai tranzītu, tās izvedot ārpus muitas robežšķērsošanas vietām, daļēji vai pilnīgi noslēpjot, precīzi nedeklarējot muitai, nepatiesi deklarējot to dabu, veidu, kvalitāti, cenu, galamērķi vai citādā veidā, ar mērķi izvairīties no muitas nodevām,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem
	Par tādu pašu nodarījumu, ja tas izdarīts sadarbībā vai vairāk nekā vienu reizi,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem
	174. pants “Citu preču kontrabanda”	
	Par preču importu, eksportu vai tranzītu, tās izvedot ārpus muitas robežšķērsošanas vietām, daļēji vai pilnīgi noslēpjot, precīzi nedeklarējot muitai, nepatiesi deklarējot to dabu, veidu, kvalitāti, cenu, galamērķi vai citādā veidā, ar mērķi izvairīties no muitas nodevām vai iegūt daļēju vai pilnīgu atbrīvojumu no muitas nodevām, atgūt vai samazināt muitas nodevas, nodokļus vai akcīzi vai gūt jebkāda veida priekšrocību, kas saistīta ar preču importu vai eksportu	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem
	Par tādu pašu nodarījumu, ja tas izdarīts sadarbībā vai vairāk nekā vienu reizi,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz septiņiem gadiem
	175. pants “Muitas amatpersonu izdarīta kontrabanda”	
	Par kontrabandu, ko izdara muitas amatpersonas vai citi darbinieki, kuri ir darba attiecībās saistībā ar muitas darbību, tajā skaitā sadarbojoties ar citām personām,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz desmit gadiem
	176. pants “Tādu preču kontrabanda, kurām ir kultūras vērtība”	
	Par nacionālo kultūras vērtību importu, eksportu vai tranzītu, kas ir pretrunā ar to regulējošajām tiesību normām	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem
	Par tādu pašu nodarījumu, ja tas izdarīts sadarbībā vai vairāk nekā vienu reizi,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem
	177. pants “Starppatēriņa produktu kontrabanda”	
	Par preču importu, eksportu vai tranzītu, uzrādot tās kā starppatēriņa produktus, ar mērķi izvairīties no muitas nodevām vai iegūt daļēju vai pilnīgu atbrīvojumu no muitas nodevām, atgūt vai samazināt muitas nodevas, nodokļus vai akcīzi vai gūt jebkāda veida priekšrocību, kas saistīta ar preču importu vai eksportu	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem
	Par tādu pašu nodarījumu, ja tas izdarīts sadarbībā vai vairāk nekā vienu reizi,	

		soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem
	178. pants "Kontrabandas preču tirdzniecība un transportēšana"	
	Par preču tirdzniecību, atsavināšanu vai transportēšanu, apzinoties, ka tās ir ievestas kontrabandas ceļā, un par jebkādu citu palīdzību, kas sniegta personām, kas iesaistītas šāda veida darbībās,	soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem
	Par tādu pašu nodarījumu, ja tas izdarīts ar precēm, kurām piemērojams akcīzes nodoklis vai kuras ir aizliegtas vai ierobežotas,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem
	Par šā panta otrajā daļā paredzēto nodarījumu, ja tas izdarīts sadarbībā vai vairāk nekā vienu reizi,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem
	179. pants "Kontrabandas preču uzglabāšana"	
	Par preču uzglabāšanu un apstrādi, apzinoties, ka tās ir ievestas kontrabandas ceļā,	soda ar naudas sodu vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem
	Par tādu pašu nodarījumu, ja tas izdarīts ar precēm, kurām piemērojams akcīzes nodoklis vai kuras ir aizliegtas vai ierobežotas,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem
	Par tādu pašu nodarījumu, ja tas izdarīts sadarbībā vai vairāk nekā vienu reizi,	soda ar brīvības atņemšanu no trim līdz septiņiem gadiem
	179.a pants "Naudas un vērtīgu priekšmetu nedeklarēšana"	
	Par naudas summu, jebkura veida bankas čeku, metālu vai dārgakmeņu, kā arī citu vērtīgu priekšmetu nedeklarēšana, iebraucot vai izbraucot no Albānijas Republikas teritorijas, pārsniedz likumā noteikto vērtību,	soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem
	179.c pants "Preču izņemšana no muitas zonas, nenomaksājot muitas nodevas"	
	Par preču izņemšanu no muitas zonas bez muitas iestāžu atļaujas un nenomaksājot muitas nodevas, kas jāsamaksā, vai bez galvojuma samaksas, izņemot gadījumus, kad muitas normatīvajos tiesību aktos paredzēts atbrīvojums no pienākuma sniegt galvojumu,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem
	Par tādu pašu nodarījumu, ja tas izdarīts ar akcīzes precēm,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz septiņiem gadiem

Baltkrievija Krimināl kodekss[774] 25. nodaļa "Noziegumi pret ekonomiskās darbības īstenošanas kārtību"	228. pants "Kontrabanda" (1) Par tādu preču nelikumīgu pārvietošanu pāri Eirāzijas ekonomiskās savienības muitas robežai, kuru pārvietošana ir ierobežota vai aizliegta, **lielā apmērā**[775], ja nav šī kodeksa 328.[1] vai 333.[1] pantā paredzētā nozieguma pazīmju (2) Par skaidras naudas vai naudas instrumentu nelikumīgu pārvietošanu pāri Eirāzijas ekonomiskās savienības muitas robežai lielā apmērā (3) Par šā panta 1. vai 2. daļā paredzētajām darbībām, kuras izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai kas izdarītas atkārtoti, vai kuras izdarījusi persona, kura iepriekš izdarījusi noziegumus, kas paredzēti šā kodeksa 328.[1] un 333.[1] pantā, vai kuras izdarījusi amatpersona, izmantojot savas dienesta pilnvaras, vai kas izdarītas, pielietojot vardarbību pret personu, kas veic muitas kontroli vai robežkontroli (4) Par šā panta 1., 2. vai 3. daļā paredzētajām darbībām, kuras izdarījusi organizēta grupa Piezīme. 1. Šajā pantā, šā kodeksa 328.[1] un 333.[1] pantā nelikumīga pārvietošana pāri Eirāzijas Ekonomiskās savienības muitas robežai ir preču pārvietošana pāri Eirāzijas Ekonomiskās savienības muitas robežai ārpus noteiktām vietām vai arī caur šīm vietām ārpus muitas iestāžu noteiktā darba laika, vai noslēpjot preces no muitas kontroles, vai apzināti nepatiesi deklarējot vai nedeklarējot preces, vai izmantojot dokumentus, kas satur apzināti nepatiesas ziņas par precēm, vai arī izmantojot viltotus vai uz citām precēm attiecināmus identifikācijas līdzekļus. 2. Šā panta 1. daļā paredzētā darbība atzīstama par izdarītu lielā apmērā, ja vienas personas vai personu grupas pārvietoto preču vērtība divtūkstoš vai vairāk reižu pārsniedz noteikto bāzes vērtības apmēru, kas noteikta nozieguma izdarīšanas dienā. 3. Šā panta 2. daļā paredzētā darbība atzīstama par izdarītu lielā apmērā, ja pārvietotās skaidrās naudas apmērs, tostarp starptautiskajos pasta sūtījumos, un (vai) naudas instrumentu vērtība, tostarp starptautiskajos pasta sūtījumos, divreiz pārsniedz skaidras naudas summu un (vai) ceļojuma čeku vērtību, kas atļauta Eirāzijas Ekonomiskās savienības Muitas kodeksā pārvietošanai bez rakstiskas muitas deklarācijas. [..]	soda ar naudas sodu vai brīvības ierobežošanu uz laiku līdz trim gadiem, vai ar brīvības atņemšanu uz tādu pašu laiku soda ar naudas sodu vai brīvības ierobežošanu uz laiku no diviem līdz pieciem gadiem, vai ar brīvības atņemšanu uz tādu pašu laiku soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem, ar naudas sodu vai bez tā soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no septiņiem līdz divpadsmit gadiem, ar naudas sodu vai bez tā

[774] Baltkrievijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://kodeksy-by.com/ugolovnyj_kodeks_rb.htm [skatīts 2022. gada 12. oktobrī].
[775] Šeit un turpmāk šajā ailē treknrakstā izcelts krimināl atbildības par komerciālo kontrabandu slieksnis.

	4. Šā panta 2. daļā minētie naudas instrumenti ir ceļojuma čeki, vekseļi, čeki (bankas čeki), kā arī tādi vērtspapīri dokumentārā veidā, kas apliecina izdevēja (parādnieka) pienākumu samaksāt naudas līdzekļus un kurā nav norādīta persona, kurai veicams šāds maksājums. [..] 228.[1] pants "Nelikumīga preču pārvietošana pāri muitas robežai"	
	(1) Par preču pārvietošanu pāri Eirāzijas Ekonomiskās savienības muitas robežai ārpus likumā noteiktajām vietām vai caur šīm vietām ārpus muitas iestāžu noteiktā darba laikā, ja nav šā kodeksa 228. pantā paredzētā nozieguma pazīmju (preču nelikumīga pārvietošana pāri muitas robežai), kas izdarīta **gada laikā pēc administratīvā soda uzlikšanas par tādu pašu pārkāpumu**	soda ar naudas sodu, vai arestu, vai brīvības ierobežošanu uz laiku līdz diviem gadiem, vai ar brīvības atņemšanu uz tādu pašu laiku
	(2) Par preču nelikumīgu pārvietošanu pāri muitas robežai, ko izdarījusi persona, kas iepriekš sodīta par šajā pantā vai šā kodeksa 228. pantā paredzētajiem noziegumiem	soda ar naudas sodu, vai arestu, vai brīvības ierobežošanu uz laiku līdz trim gadiem, vai ar brīvības atņemšanu uz tādu pašu laiku
	(3) Par preču nelikumīgu pārvietošanu pāri muitas robežai, ko izdarījusi organizēta grupa	soda ar brīvības ierobežošanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar brīvības atņemšanu uz laiku no diviem līdz pieciem gadiem
	231. pants "Izvairīšanās no muitas iestāžu iekasējamo maksājumu nomaksas"	
	(1) Par izvairīšanos no muitas iestāžu iekasēto maksājumu nomaksas lielā apmērā	soda ar naudas sodu vai ar tiesību atņemšanu ieņemt noteiktus amatus vai veikt noteiktas darbības, vai ar audzināšanas darbiem uz laiku līdz diviem gadiem, vai ar arestu, vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem
	(2) Par tādu pašu darbību, ja tā ir izdarīta atkārtoti vai personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās,	soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem, vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem
	Piezīme. Izvairīšanās no muitas iestāžu iekasēto maksājumu veikšanas lielā apmērā tiek atzīta par izvairīšanos no pienākuma nomaksāt muitas iestāžu iekasētos maksājumus, kad ir iestājies to nomaksas termiņš, ja šādu nenomaksāto maksājumu summa trīs tūkstošus vai vairāk reižu pārsniedz noteikto bāzes vērtības apmēru, kas noteikts nozieguma izdarīšanas dienā.	

29. nodaļa “Noziegumi pret sabiedrības veselību”	328.[1] pants “Narkotisko, psihotropo vielu vai to prekursoru vai analogu nelegāla pārvietošana pāri Eirāzijas Ekonomiskās savienības muitas robežai un (vai) Baltkrievijas Republikas valsts robežai”	
	(1) Par narkotisko, psihotropo vielu vai to prekursoru vai analogu nelegālu pārvietošanu pāri Eirāzijas Ekonomiskās savienības muitas robežai un (vai) Baltkrievijas Republikas valsts robežai	soda ar brīvības ierobežošanu uz laiku līdz četriem gadiem vai ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz septiņiem gadiem, ar naudas sodu vai bez tā
	(2) Par šā panta 1. daļā paredzēto darbību, ko izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai kas izdarīta atkārtoti, vai ko izdarījusi persona, kas iepriekš izdarījusi noziegumus, kas paredzēti šā kodeksa 228. un 333.[1] pantā, vai ko izdarījusi amatpersona, izmantojot savas dienesta pilnvaras, vai kas izdarīta pielietojot vardarbību pret personu, kas veic muitas kontroli vai robežkontroli, vai izdarītā ar īpaši bīstamām narkotiskajām, psihotropajām vielām vai arī ar narkotiskajām, psihotropajām vielām vai to analogiem lielā apmērā,	soda ar brīvības ierobežošanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem, ar naudas sodu vai bez tā
	(3) Par šā panta 1. vai 2. daļā paredzētajām darbībām, kuras izdarījusi organizēta grupa	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no septiņiem līdz divpadsmit gadiem, ar naudas sodu vai bez tā
	333.[1] pants ”Stipri iedarbīgu, indīgu, toksisku vielu, radioaktīvu materiālu, šaujamieroču, munīcijas, sprāgstvielu, spridzināšanas ierīču, masu iznīcināšanas ieroču vai to piegādes līdzekļu, kā arī cita veida ieroču un militārā aprīkojuma nelikumīga pārvietošana pāri Eirāzijas Ekonomiskās savienības muitas robežai vai Baltkrievijas Republikas valsts robežai”	
	(1) Par stipri iedarbīgu, indīgu, toksisku vielu, radioaktīvu materiālu, šaujamieroču, to sastāvdaļu un komponentu, munīcijas, sprāgstvielu, spridzināšanas ierīču, masu iznīcināšanas ieroču vai to piegādes līdzekļu, materiālu vai aprīkojuma, kas tikt izmantots masu iznīcināšanas ieroču radīšanai, kā arī cita veida ieroču un militārā aprīkojuma nelikumīga pārvietošana pāri Eirāzijas ekonomiskās savienības muitas robežai vai Baltkrievijas Republikas valsts robežai	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz septiņiem gadiem, ar naudas sodu vai bez tā
	(2) Par šā panta 1. daļā paredzēto darbību, ko izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai kas izdarīta atkārtoti, vai ko izdarījusi persona, kas iepriekš izdarījusi šā kodeksa 228. un 328.[1] pantā paredzētos noziegumus, vai ko izdarījusi amatpersona, izmantojot savas dienesta pilnvaras, vai kas izdarīta, pielietojot vardarbību pret personu, kas veic muitas kontroli vai robežkontroli	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem, ar naudas sodu vai bez tā
	(3) Par šā panta 1. vai 2. daļā paredzētajām darbībām, kuras izdarījusi organizēta grupa	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no septiņiem līdz divpadsmit gadiem, ar naudas sodu vai bez tā

Bosnija un Hercegovina Krimināl kodekss[776] 18. nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi pret ekonomiku, tirgus integritāti un muitas jomā"	214. pants "Preču kontrabanda" (1) Personu, kura, izvairoties no muitas kontroles pasākumiem, pāri muitas līnijai pārvieto preces, kuru **vērtība ir lielāka** vai, izvairoties no muitas kontroles pasākumiem, ir iesaistīts preču pārvietošanā pāri muitas līnijai, (2) Personu, kura bez atbilstošas saskaņošanas, izvairoties no muitas kontroles pasākumiem, pārvieto pāri muitas līnijai preces, kuru eksports vai imports ir aizliegts, ierobežots vai prasa īpašu pilnvarotās institūcijas apstiprinājumu, (3) Ja, izdarot [šī panta] 1. un 2. daļā minēto noziedzīgo nodarījumu, caur muitas līniju ir pārvietoti priekšmeti, preces vai vielas, kas ir bīstami cilvēku dzīvībai vai veselībai vai apdraud sabiedrisko drošību, vai ja noziedzīgais nodarījums ir izdarīts, izmantojot ieročus, spēku vai draudus, personu [..] 216. pants "Muitas krāpšana" (1) Personu, kura ar mērķi pašai vai citai personai izvairīties no nodevu vai citu maksājumu nomaksas, kas būtu jāmaksā, importējot preces, kuru vērtība pārsniedz 5000 BAM [2551 EUR], izgatavo vai iesniedz muitas iestādei viltotu muitas sertifikātu vai citu viltotu dokumentu, (2) Ja šā panta 1. daļā minētais maksājums pārsniedz 20000 BAM [10203 EUR], personu (3) Ja šā panta 1. daļā minētais maksājums pārsniedz 80000 BAM [40813 EUR], personu	soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no sešiem mēneši līdz pieciem gadiem soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no viena līdz desmit gadiem soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no viena līdz desmit gadiem soda ar brīvības atņemšanu uz laiku, kas nav mazāks par trim gadiem
Bulgārija Krimināl kodekss[777] 6. sadaļas "Noziegumi pret ekonomiku"	242. pants (1) Ikviens, kurš pārved preces pāri Bulgārijas robežai bez muitas ziņas un atļaujas, ja:	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz desmit gadiem un ar naudas sodu no 20000

[776] Bosnijas un Hercegovinas Krimināl kodekss. Pieejams: https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/66356/94269/F380473566/BIH66356%20English.pdf [skatīts 2022. gada 16. oktobrī].
[777] Bulgārijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://www.globalwps.org/data/BGR/files/Criminal%20Code.pdf [skatīts 2022. gada 12. oktobrī].

3. daļa “Noziegumi pret muitas režīmu”	a) **šī darbība tiek praktizēta sistemātiski**; b) **tiek izmantoti nepatiesa satura dokumenti, viltoti dokumenti vai dokumenti, kas attiecas uz citām precēm**; c) **to izdara amatpersona, kas ir tieši saistīta ar muitas iestādēm**; d) **tiek pārvestas ļoti efektīvas vai indīgas vielas, sprāgstvielas, ieroči vai šaujamieroču munīcija, pirotehniskie izstrādājumi, radioaktīvās vielas, kodoliekārtas vai citi jonizējošā starojuma avoti, iepriekšminēto komponenti vai prekursori, kā noteikts likumā vai Ministru padomes tiesību aktā**; e) **tiek pārvests liels daudzums preču un priekšmetu komerciāliem un industriāliem mērķiem** [apmēru nosaka, ievērojot preču vērtību, kas pārsniedz 70 minimālās mēnešalgas]; f) **to izdara divas vai vairāk personas ar iepriekšēju nodomu**; g) **to izdara persona, izpildot organizētas noziedzīgas grupas pavēli vai lēmumu**; h) **tiek pārvests aizsargājamas savvaļas floras vai faunas sugas īpatnis, tā daļas vai derivāts** izdara kvalificētu kontrabandu, par ko	BGN [10226 EUR] līdz 100000 BGN [51130 EUR]
	(2) Personu, kura bez atbilstošas atļaujas pārved pāri šīs valsts robežai narkotikas un/vai to analogus,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no desmit līdz piecpadsmit gadiem un ar naudas sodu no 100000 BGN [51130 EUR] līdz 200000 BGN [102260 EUR] augsta riska narkotisku gadījumā un ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz piecpadsmit gadiem un ar naudas sodu no 10000 BGN [5113 EUR] līdz 100000 BGN [51130 EUR] augsta riska narkotiku gadījumā
	(3) Personu, kura bez atbilstošas atļaujas pārved pāri šīs valsts robežai prekursorus vai iekārtas un materiālus narkotiku ražošanai,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no diviem līdz desmit gadiem un ar naudas sodu no 50000 BGN [25565 EUR] līdz 100000 BGN [51130 EUR]
	(4) Ja kontrabandas priekšmeta daudzums saskaņā ar [šī panta] iepriekšējām daļām ir īpaši liels un nodarījuma apstākļi ir īpaši smagi, un ja persona, kas minēta [šī panta] 1. daļas f) punktā, ir muitas amatpersona, tad personu	[šī panta] 1. daļā minētajos gadījumos soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz piecpadsmit gadiem un naudas sodu no 50000 BGN [25565 EUR] līdz 200000 BGN [102260 EUR] un 2. un 3. daļā minētajos gadījumos soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no piecpadsmit līdz divdesmit gadiem un naudas sodu no 200000 BGN [102260 EUR] līdz 300000 BGN [153390 EUR]
	(5) Gadījumos, kas minēti [šī panta] 1. daļas a), d) un e) apakšpunktā, kā arī 2., 3. un 4. daļā, tiesa naudas soda vietā var uzlikt vainīgā mantas daļas vai visas mantas konfiskāciju.	

	(6) Gadījumos, kas minēti [šī panta] 1., 2. un 3. daļā, ja tie ir maznozīmīgi, soda ar naudas sods no 100 BGN [51 EUR] līdz 300 BGN [153 EUR], sodu uzliekot administratīvā kārtībā. [..] 242.a pants Personu, kura pārved pāri šīs valsts robežai preces ar tranzīta pārvadāšanas dokumentiem un, pārkāpjot noteikto kārtību, izkrauj preces tās teritorijā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem un naudas sodu no 50000 BGN [25565 EUR] līdz 500000 BGN [255649 EUR]
Horvātija Krimināllikums[778] 24. nodaļa "Noziegumi pret ekonomiku"	256. pants "Izvairīšanās no nodokļiem vai muitas nodevām" (1) Personu, kura, lai viņa vai cita persona pilnībā vai daļēji izvairītos no nodokļu vai muitas nodevu nomaksas, sniedz nepatiesas vai nepilnīgas ziņas par ienākumiem, priekšmetiem vai citiem faktiem, kas ietekmē maksājamā nodokļa vai muitas nodevas apmēra noteikšanu, vai kurš ar tādu pašu mērķi obligātās deklarēšanas gadījumā nedeklarē ienākumus, priekšmetus vai citus faktus, kas ietekmē maksājamā nodokļa vai muitas nodevas noteikšanu, kā rezultātā **maksājamais nodoklis vai muitas nodeva tiek samazināta par vairāk nekā 20000 HRK** [2599 EUR] **vai netiek noteikts nodoklis vai muitas nodeva šajā apmērā**, (2) Ar šī panta 1. daļā noteikto sodu soda arī personu, kura izmanto nodokļu vai muitas atvieglojumus, pārkāpjot noteikumus, saskaņā ar kuriem tie tika piešķirti, par summu, kas pārsniedz 20000 HKR [2599 EUR] apmērā. (3) Personu, kuras izdarītā šī panta 1. un 2. daļā minētā noziedzīgā nodarījuma rezultātā ir samazināti nodokļi vai arī nav noteikti nodokļi vērā ņemamā apmērā, [..] 257. pants "Izvairīšanās no muitas kontroles" (1) Personu, kura, izvairoties no muitas kontroles pasākumiem, pārved pāri robežai preces, kuru ražošana vai aprite ir ierobežota vai aizliegta, ja nav izdarīts cits noziedzīgs nodarījums, par kuru paredzēts bargāks sods, [..]	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no sešiem mēnešiem līdz pieciem gadiem soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no viena līdz desmit gadiem soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no sešiem mēnešiem līdz pieciem gadiem

[778] Horvātijas Krimināllikums. Pieejams: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2011_11_125_2498.html [skatīts 2022. gada 15. oktobrī].

Igaunija Sodu likums[779] 21. nodaļa "Ekonomiskie noziegumi" 4. apakšnodaļa "Nodokļu krāpšana"	391. pants "Nelikumīga pārvietošana" (1) Par izvairīšanos no muitas kontroles, par preču vai skaidras naudas nedeklarēšanu, par preču vai skaidras naudas deklarēšanu, izmantojot nepareizu tarifu klasifikāciju, vai par nepatiesa apraksta izmantošanu vai jebkādu citu krāpšanu, pārvadājot deklarējamas preces vai skaidru naudu pāri Eiropas Savienības muitas teritorijas robežai, ja **nodarījuma priekšmets veido lielu daudzumu** vai ja tā rezultātā **radies muitas parāds vismaz 10 000 EUR apmērā** (2) Par to pašu nodarījumu, ja to izdarījusi: 1) amatpersona, izmantojot savu dienesta stāvokli; 2) personu grupa, [..] 393. pants "Nelikumīgas darbības ar precēm, kurām piemēroti muitas atvieglojumi, vai ar akcīzes precēm" (1) Par nelikumīgām darbībām vai darījumiem ar precēm, kas ar muitas atvieglojumiem ievestas Igaunijā no valsts ārpus Eiropas Savienības, ar muitas uzraudzībā esošām precēm vai akcīzes precēm, ja nodarījuma priekšmets veido lielu daudzumu vai ja tā rezultātā radies muitas parāds vismaz 10 000 EUR apmērā [..]	soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no viena līdz pieciem gadiem soda ar naudas sodu vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem

[779] Igaunijas Sodu likums. Pieejams: https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/515072020011/consolide/current [skatīts 2022. gada 30. septembrī].

Krievija[780] Kriminālkodekss[781] VIII daļa "Noziegumi ekonomikas jomā" 22. nodaļa "Noziegumi ekonomiskās darbības jomā"	194. pants "Izvairīšanās no muitas maksājumu, speciālo, antidempinga un (vai) kompensācijas maksājumu nomaksas, kas uzlikti organizācijai vai fiziskai personai" (1) Par izvairīšanās no muitas maksājumu, speciālo, antidempinga un (vai) kompensācijas maksājumu nomaksas, ko iekasē no organizācijas vai fiziskas personas, kas izdarīta lielā apmērā	soda ar naudas sodu no 100000 RUB [1118 EUR] līdz 500000 RUB [5589 EUR] vai notiesātā darba samaksas vai citu ienākumu par laika periodu no viena līdz trim gadiem apmērā, vai ar obligāto darbu uz laiku līdz četrsimt astoņdesmit stundām vai ar piespiedu darbu uz laiku līdz diviem gadiem, vai ar brīvības atņemšanu uz tādu pašu laiku
	(2) Par tādas pašas darbības izdarīšanu: a) personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās; [..]	soda ar naudas sodu no 300000 RUB [3354 EUR] līdz 500000 RUB [5589 EUR] vai notiesātā darba samaksas vai citu ienākumu par

[780] Līdz ar Krievijas Federācijas Konstitucionālā tiesas ar 2010. gada 13. jūlija nolēmumu № 15-П[780] Kriminālkodeksa 188. panta "Kontrabanda" pirmā daļa, kurā bija nostiprināta kriminālatbildība par kontrabandu, tika atzīta par antikonstitucionālu. Pēc tam krimināltiesiskais regulējums kļuva nestabils, sākumā ar 2011. gada 7. decembra likumu vispār dekriminalizējot komerciālo kontrabandu, bet vēlāk no jauna kriminalizējot atsevišķu priekšmetu kontrabandu atbilstoši tabulā norādītajiem noziedzīgo nodarījumu sastāviem. Savukārt vispārbīstamo priekšmetu kontrabanda tika kriminalizēta jaunos noziedzīgu nodarījumu sastāvos, kas tika iekļauti IX sadaļas "Noziegumi pret sabiedrisko drošību un kārtību" 24. nodaļā "Noziegumi pret sabiedrisko drošību" un 25. nodaļā "Noziegumi pret sabiedrisko veselību un tikumību", attiecīgi 226.[1] pantā kriminalizējot tādu priekšmetu kontrabandu kā stipras iedarbības, indīgas, sprādzienbīstamas, radioaktīvas vielas, starojuma avoti, kodolmateriāli, šaujamieroči vai to būtiskas sastāvdaļas, sprāgstvielas, munīcija, masu iznīcināšanas ieroči, to piegādes līdzekļi, citi ieroči, cits militārais aprīkojums, kā arī materiāli un aprīkojums, ko var izmantot masu iznīcināšanas ieroču, to piegādes līdzekļu, citu ieroču, cita militārā aprīkojuma izgatavošanai, kā arī stratēģiski svarīgas preces un resursi, kultūras vērtības un īpaši vērtīgi savvaļas dzīvnieki un ūdens bioloģiskie resursi, bet 229.[1] pantā – tādu priekšmetu kontrabandu kā narkotiskās, psihotropās vielas, to prekursori vai analogi, narkotiskās vielas, psihotropās vielas vai to prekursorus saturoši augi vai to daļas, narkotisko vai psihotropo vielu ražošanai izmantojami instrumenti vai iekārtas, kas ir pakļauti īpašai kontrolei.

Līdz minētajam konstitucionālās tiesas nolēmumam Kriminālkodeksa 188. panta, kas arī bija ietverts VIII daļas 22. nodaļā, pirmajā daļa bija paredzēta kriminālatbildība par kontrabandu, tas ir, par preču vai citu priekšmetu pārvietošana pāri Krievijas Federācijas muitas robežai lielā apmērā, izņemot šā panta otrajā daļā norādītos priekšmetus, kas veikta apejot muitas kontroli vai noslēpjot priekšmetus no tās, vai arī ar viltu izmantojot dokumentus vai muitas identifikācijas līdzekļus, vai arī nedeklarējot vai nepienācīgi deklarējot. Sods bija noteikts brīvības atņemšana uz laiku līdz pieciem gadiem. Otrajā daļā bija paredzēta kriminālatbildība par jau iepriekš uzskaitīto vispārbīstamo priekšmetu kontrabandu. Sods bija noteikts brīvības atņemšana uz laiku no trim līdz septiņiem gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas. Trešajā daļā bija paredzēta kriminālatbildība par panta pirmajā vai otrajā daļā paredzētās darbības izdarīšanu vai nu atkārtoti, vai, ja to izdarījusi amatpersona izmantojot savu dienesta stāvokli, vai izmantojot vardarbību pret personu, kura veic muitas kontroli. Sods bija noteikts brīvības atņemšana uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem, konfiscējot mantu vai bez mantas konfiskācijas. Savukārt ceturtajā daļā bija paredzēta kriminālatbildība par panta pirmajā, otrajā vai trešajā daļā paredzētās darbības izdarīšanu organizētā grupā. Sods bija noteikts brīvības atņemšana uz laiku no septiņiem līdz divpadsmit gadiem, konfiscējot mantu. Atbilstoši pantam pievienotajai piezīmei šā panta pirmajā daļā paredzētā darbība bija atzīstama par izdarītu lielā apmērā, ja pārvietotās preces vērtība pārsniedza piecsimt minimālās mēnešalgas.

[781] Krievijas Kriminālkodekss. Pieejams: https://base.garant.ru/10108000/ [skatīts 2022. gada 29. septembrī].

	b) sevišķi lielā apmērā;	laika periodu no diviem līdz trim gadiem apmērā, vai ar piespiedu darbu uz laiku līdz pieciem gadiem, atņemot tiesības ieņemt noteiktus amatus vai veikt noteiktas darbības uz laiku līdz trim gadiem vai bez tā, vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem, atņemot tiesības ieņemt noteiktus amatos vai nodarboties ar noteiktām darbībām līdz trim gadiem vai bez tās
	(3) Par šī panta pirmajā vai otrajā daļā paredzētās darbības izdarīšanu, ja: a) to izdarījusi valsts amatpersona, izmantojot savu dienesta stāvokli; b) tā izdarīta, izmantojot vardarbību pret personu, kura veica muitas kontroli vai robežkontroli,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem, ar naudas sodu līdz 1000000 RUB [11179 EUR] vai notiesātā darba samaksas vai citu ienākumu par laika periodu līdz pieciem gadiem apmērā un ar brīvības ierobežojuma uz laiku līdz pusotram gadam vai bez tā
	(4) Par šī panta pirmajā, otrajā vai trešajā daļā paredzētās darbības izdarīšanu organizētā grupā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no septiņiem līdz divpadsmit gadiem, ar naudas sodu līdz 1000000 RUB [11179 EUR] notiesātā darba samaksas vai citu ienākumu par laika periodu līdz pieciem gadiem apmērā vai bez tā un ar brīvības ierobežojumu uz laiku līdz diviem gadiem vai bez
	Piezīme. Izvairīšanās no muitas maksājumu, speciālo, antidempinga un (vai) kompensācijas maksājumu nomaksas tiek atzīta par izdarītu lielā apmērā, ja ir nesamaksāta muitas maksājumu, speciālo, antidempinga un (vai) kompensācijas maksājumu summa par precēm, kas pārvietotas pāri Eirāzijas Ekonomiskās savienības muitas robežai, ieskaitot vienā vai vairākās reizēs, pārsniedz 2000000 RUB [22357 EUR], bet īpaši lielā apjomā – 6000000 RUB [67072 EUR]. 200.[1] pants “Skaidras naudas un (vai) naudas instrumentu kontrabanda” (no 28.06.2013.)	
	(1) Par skaidras naudas un (vai) naudas instrumentu nelikumīgu pārvietošanu pāri Muitas savienības muitas robežai Eirāzijas Ekonomiskās savienības ietvaros lielā apmērā	soda ar naudas sodu nelikumīgi pārvietotās skaidras naudas summas un (vai) naudas instrumentu vērtības trīskāršā līdz desmitkāršā apmērā, vai notiesātā darba samaksas vai citu ienākumu par laika periodu līdz diviem gadiem apmērā, vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz

		diviem gadiem, vai ar piespiedu darbu uz laiku līdz diviem gadiem
	(2) Par [šī] panta pirmajā daļā paredzētās darbības izdarīšanu: a) sevišķi lielā apmērā; b) personu grupā	soda ar naudas sodu nelikumīgi pārvietotās skaidras naudas summas un (vai) naudas instrumentu vērtības desmitkāršā līdz piecpadsmitkāršā apmērā, vai notiesātā darba samaksas vai citu ienākumu par laika periodu līdz trim gadiem apmērā, vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem, vai ar piespiedu darbu uz laiku līdz četriem gadiem
	Piezīme. Šajā pantā paredzētā darbība atzīstama par izdarītu lielā apmērā, ja nelikumīgi pārvietotās skaidrās naudas apjoms un (vai) nelikumīgi pārvietoto naudas instrumentu vērtība divreiz pārsniedz atļauto vērtību, ko atļauts pārvietot bez rakstiskas deklarācijas. Šajā pantā paredzētā darbība atzīstama par izdarītu sevišķi lielā apmērā, ja nelikumīgi pārvietotās skaidrās naudas apjoms un (vai) nelikumīgi pārvietoto naudas instrumentu vērtība piecas reizes pārsniedz vērtību, ko atļauts pārvietot bez rakstiskas deklarācijas.	
	200.[2] pants "Alkoholiskās produkcijas un (vai) tabakas izstrādājumu kontrabanda" (31.12.2014.)	
	(1) Par alkohola izstrādājumu un (vai) tabakas izstrādājumu nelikumīgu pārvietošanu pāri Muitas savienības muitas robežai **lielā apmērā**	soda ar naudas sodu no trīssimt tūkstošu līdz 1000000 RUB [11179 EUR] vai notiesātās algas vai citu ienākumu par laika periodu no viena līdz trim gadiem apmērā, vai ar piespiedu darbu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar brīvības atņemšanu uz tādu pašu laiku
	(2) Par to pašu darbību, ja to izdarījusi: a) personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās; b) valsts amatpersona, izmantojot savu dienesta stāvokli	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz septiņiem gadiem, ar vai bez naudas sodu līdz 1000000 RUB [11179 EUR] vai notiesātā darba algas vai citu ienākumu par laika periodu līdz trim gadiem apmērā
	(3) Par [šī] panta pirmajā vai otrajā daļā paredzētās darbības izdarīšanu organizētā grupā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no septiņiem līdz divpadsmit gadiem, ar naudas sodu līdz 2000000 RUB [22357 EUR] vai notiesātās personas algas vai citu ienākumu par periodu līdz pieciem gadiem apmērā un ar vai

	Piezīme. Šajā pantā paredzētās darbības atzīstamas par izdarītām lielā apmērā, ja alkohola izstrādājumu un (vai) tabakas izstrādājumu vērtība pārsniedz 250000 RUB [2795 EUR].	bez brīvības ierobežojuma uz laiku līdz diviem gadiem
Lietuva Kriminālkodekss[782] XXXI nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi un pārkāpumi pret ekonomiku un uzņēmējdarbības kārtību"	199. pants "Kontrabanda" (1) Personu, kura, pārvadājot pāri Lietuvas Republikas valsts robežai muitā deklarējamas preces, kuru **vērtība pārsniedz 250 minimālās mēnešalgas**, neiziet muitas kontroli vai citādi izvairās no šīs kontroles, vai kura, šķērsojot Lietuvas Republikas valsts robežu, bez atļaujas pārvadā kustamas kultūras vērtības vai senlietas (2) Personu, kura, neizejot muitas kontroli vai citādi izvairoties no tās vai bez atļaujas, pārvadā pāri Lietuvas Republikas valsts robežai likumā "Par noteiktu dopinga vielu kontroli" norādītās vielas (3) Personu, kura, neizejot muitas kontroli vai citādi izvairoties no tās vai bez atļaujas, pārvadā pāri Lietuvas Republikas valsts robežai šaujamieročus, munīciju, sprāgstvielas, radioaktīvus materiālus vai citas stratēģiskas nozīmes preces, toksiskas, stipras iedarbības, narkotiskās vai psihotropās vielas vai narkotisko vai psihotropo vielu prekursorus 199.[1] "Muitas maldināšana" (1) Personu, kura ieved Lietuvas Republikā no Eiropas Savienības dalībvalsts muitā deklarējamas preces, kuru **vērtība pārsniedz 250 minimālās mēnešalgas**, un neiziet Lietuvas Republikas vai citas Eiropas Savienības dalībvalsts muitas kontroli vai citādi izvairās no šīs kontroles 200. pants "Preču vai izstrādājumu nelikumīga neizvešana no Lietuvas Republikas" Personu, kura nelikumīgi neizved ārpus Lietuvas Republikas valsts robežai preces vai izstrādājumus, kuru **vērtība pārsniedz 250 minimālās mēnešalgas** un kurus saskaņā ar tranzīta vai izvešanas dokumentiem vajadzēja izvest ārpus Lietuvas Republikas, 212. pants "Jēdzienu interpretācija" [..]	soda ar naudas sodu vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem soda ar naudas sodu vai arestu, vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz desmit gadiem soda ar naudas sodu vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz astoņiem gadiem soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz septiņiem gadiem

[782] Lietuvas Kriminālkodekss. Pieejams: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/28b18041843311e89188e16a6495e98c?jfwid=199cfecws9 [skatīts 2022. gada 30. septembrī].

	(2) Šīs nodaļas 199., 199.[1], 199.[2] un 200. pantā norādīto priekšmetu/preču vērtību aprēķina pēc to muitas vērtības, ieskaitot maksājamos nodokļus.	
Moldova Krimināl kodekss[783] 10. nodaļa "Ekonomiskie noziegumi"	248. pants "Kontrabanda" (1) Par preču ievešanu Moldovas Republikas teritorijā vai izvešanu no tās caur muitas kontrolei paredzētajām vietām, noslēpjot tās no muitas kontroles speciāli izgatavotās vai tam pielāgotās glabātuvēs vai krāpnieciski izmantojot dokumentus vai muitas identifikācijas līdzekļus vai nedeklarējot vai nepatiesi deklarējot muitas vai citos dokumentos, kas nepieciešami robežas šķērsošanai, ja **preču vērtība pārsniedz 8000 nosacītās vienības**	soda ar naudas sodu no 2500 līdz 3000 nosacīto vienību apmērā vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 3 gadiem, bet juridiskās personas soda ar naudas sodu no 5000 līdz 6000 nosacīto vienību apmērā, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos
	(2) Par preču ievešanu vai izvešanu no Moldovas Republikas teritorijas caur vietām, kas nav noteiktas muitas kontrolei, ja **preču vērtība pārsniedz 4000 nosacītās vienības**	soda ar naudas sodu no 3500 līdz 4500 nosacīto vienību apmērā vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 3 gadiem, bet juridiskas personas soda ar naudas sodu no 5500 līdz 6500 nosacīto vienību apmērā, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos
	(3) Par muitas uzraudzībā esošo preču atsavināšanu vai izlaišanu brīvā apgrozījumā bez ievedmuitas nodokļa samaksas, ja preču vērtība pārsniedz 8000 nosacītās vienības	soda ar naudas sodu no 4000 līdz 5000 nosacīto vienību apmērā vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 3 gadiem, bet juridiskas personas soda ar naudas sodu no 6000 līdz 7000 nosacīto vienību apmērā, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos
	(4) Par preču izvešanu no Moldovas Republikas teritorijas, nepatiesi deklarējot preču izcelsmes vietu, norādot, ka tās ir pilnībā iegūtas Moldovas Republikas teritorijā, ja to vērtība pārsniedz 8000 nosacītās vienības	soda ar naudas sodu no 4500 līdz 5500 nosacīto vienību apmērā vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 3 gadiem, bet juridiskas personas soda ar naudas sodu no 6500 līdz 7500 nosacīto vienību apmērā, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos
	(5) Par kultūras vērtību ievešanu vai izvešanu no Moldovas Republikas teritorijas kā caur muitas kontrolei paredzētajām vietām, tā arī caur vietām, kas nav izveidotas muitas kontrolei, noslēpjot tās no muitas kontroles speciāli izgatavotās vai tam pielāgotās glabātuvēs vai krāpnieciski izmantojot dokumentus vai	soda ar naudas sodu no 4500 līdz 5500 nosacīto vienību apmērā vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 5 gadiem, bet juridiskas personas

[783] Moldovas Kriminālkodekss. Pieejams: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=133053&lang=ru [skatīts 2022. gada 13. oktobrī].

	muitas identifikācijas līdzekļus vai nedeklarējot vai nepatiesi deklarējot muitas dokumentos, kā arī par kultūras vērtību neatgriešanu Moldovas Republikas teritorijā, ja to atgriešana ir obligāta,	soda ar naudas sodu no 6000 līdz 8000 nosacīto vienību apmērā, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos
	(6) Par narkotiku, prekursoru, etnobotānisku vielu vai to analogu, toksisku un kaitīgu vielu, ieroču un munīcijas, ko aizliegts lietot civiltiesiskajā apgrozībā vai kuru lietošanai tajā nepieciešama atļauja, šaujamieroču būtisko sastāvdaļu, stratēģisku preču, militāras nozīmes ierīču, sprāgstvielu, kodolmateriālu vai radioaktīvu materiālu ievešanu vai izvešanu no Moldovas Republikas teritorijas kā caur muitas kontrolei paredzētajām vietām, tā arī caur vietām, kas nav izveidotas muitas kontrolei, noslēpjot tās no muitas kontroles speciāli izgatavotās vai tam pielāgotās glabātuvēs vai krāpnieciski izmantojot dokumentus vai muitas identifikācijas līdzekļus vai nedeklarējot vai nepatiesi deklarējot muitas dokumentos	soda ar naudas sodu no 5500 līdz 6500 nosacīto vienību apmērā vai ar brīvības atņemšanu uz laiku no 3 līdz 8 gadiem, bet juridiskas personas soda ar naudas sodu no 7000 līdz 11000 nosacīto vienību apmērā, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos
	(7) Par [šī panta] 1.-6. daļā paredzētajām darbībām, ja: a) tās izdarījušas divas vai vairākas personas; b) tās izdarītas, izmantojot dienesta stāvokli; c) ja preču vērtība pārsniedz 16000 nosacīto vienību apmēru,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no 4 līdz 10 gadiem, bet juridiskas personas soda ar naudas sodu no 8000 līdz 12000 nosacīto vienību apmērā, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos
	248.[1] pants "Akcīzes preču kontrabanda"	
	(1) Par akcīzes preču ievešanu Moldovas Republikas teritorijā vai izvešanu no tās caur muitas kontrolei paredzētajām vietām, noslēpjot tās no muitas kontroles speciāli izgatavotās vai tam pielāgotās glabātuvēs vai krāpnieciski izmantojot dokumentus vai muitas identifikācijas līdzekļus vai nedeklarējot vai nepatiesi deklarējot muitas vai citos dokumentos, kas nepieciešami robežas šķērsošanai, ja **akcīzes preču vērtība pārsniedz 4000 nosacītās vienības vai** ja **cigarešu ar filtru vai bez filtra skaits pārsniedz 60000 gab.**,	soda ar naudas sodu no 2500 līdz 3000 nosacīto vienību apmērā vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 3 gadiem, bet juridiskas personas soda ar naudas sodu no 5000 līdz 6000 nosacīto vienību apmērā, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos
	(2) Par akcīzes preču ievešanu vai izvešanu no Moldovas Republikas teritorijas caur vietām, kas nav noteiktas muitas kontrolei, ja **akcīzes preču vērtība pārsniedz 2000 nosacītās vienības vai** ja **cigarešu ar filtru vai bez filtra skaits pārsniedz 30000 gab.**,	soda ar naudas sodu no 3500 līdz 4500 nosacīto vienību apmērā vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 3 gadiem, bet juridiskas personas soda ar naudas sodu no 5500 līdz 6500 nosacīto vienību apmērā, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos
	(3) Par muitas uzraudzībā esošo akcīzes preču atsavināšanu vai izlaišanu brīvā apgrozījumā bez ievedmuitas nodokļa samaksas, ja akcīzes preču vērtība pārsniedz 4000 nosacītās vienības vai ja cigarešu ar filtru vai bez filtra skaits pārsniedz 60000 gab.,	soda ar naudas sodu no 4000 līdz 5000 nosacīto vienību apmērā vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 3 gadiem, bet juridiskas personas soda ar naudas sodu no 6000 līdz 7000 nosacīto vienību apmērā, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos

	(4) Par [šī panta] 1.–3. daļā paredzētajām darbībām, ja: a) ja tās izdarījušas divas vai vairākas personas; b) tās izdarītas, izmantojot dienesta stāvokli; c) ja akcīzes preču vērtība pārsniedz 8000 nosacītās vienības vai ja cigarešu ar filtru vai bez filtra skaits pārsniedz 120000 gab,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no 4 līdz 10 gadiem, bet juridiskas personas soda ar naudas sodu no 8000 līdz 12000 nosacīto vienību apmērā, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos
	248.[2] pants "Kontrabandas ceļā ievestu preču savākšana, glabāšana, ražošana, transportēšana, pieņemšana, uzglabāšana, nodošana, pārdošana un realizācija"	
	Par muitas uzraudzībai pakļauto preču savākšanu, glabāšanu, ražošanu, transportēšanu, pieņemšanu, uzglabāšanu, nodošanu, pārdošanu un realizāciju, apzinoties, ka tās ir ievestas kontrabandas ceļā, ja akcīzes preču vērtība pārsniedz 2000 nosacīto vienību apmēru, ja cigarešu ar filtru vai bez filtra skaits pārsniedz 60000 gab. vai ja citu preču vērtība pārsniedz 4000 nosacīto vienību apmēru,	soda ar naudas sodu no 3000 līdz 4000 nosacīto vienību apmērā vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 3 gadiem, bet juridiskas personas soda ar naudas sodu no 4500 līdz 5500 nosacīto vienību apmērā, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos
	249. pants "Izvairīšanās no ievedmuitas maksājumu nomaksas"	
	(1) Par izvairīšanos no ievedmuitas maksājumu nomaksas, iekļaujot muitas, tirdzniecības, transporta, grāmatvedības, finanšu dokumentos, tostarp elektroniskā formātā, nepatiesus datus par preču vērtību, preču klasifikāciju, muitas režīmu vai muitas galamērķi, tarifu atvieglojumu iemērošanu, ja nenomaksāto ievedmuitas maksājumu summa pārsniedz 8000 nosacīto vienību apmēru,	soda ar naudas sodu no 3500 līdz 5000 nosacīto vienību apmērā vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 2 gadiem un 6 mēnešiem, atņemot tiesības ieņemt noteiktus amatus vai tiesības uz noteiktu nodarbošanos uz laiku līdz 5 gadiem, bet juridisku personu soda ar naudas sodu no 5000 līdz 8000 nosacīto vienību apmērā, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos
	(2) Par [šī panta] 1. daļā paredzētajām darbībām, ja: a) ja tās izdarījušas divas vai vairākas personas; b) tās izdarītas, izmantojot dienesta stāvokli; c) ja nesamaksāto ievedmuitas maksājumu summa pārsniedz 16 000 nosacīto vienību apmēru,	soda ar naudas sodu no 5000 līdz 7000 nosacīto vienību apmērā vai ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz 5 gadiem, atņemot tiesības ieņemt noteiktus amatus vai tiesības uz noteiktu nodarbošanos uz laiku no 2 līdz 5 gadiem, bet juridisku personu soda ar naudas sodu no 10 000 līdz 16 000 nosacīto vienību apmērā, atņemot tiesības uz noteiktu nodarbošanos vai likvidējot juridisko personu

Norvēģija Muitas nodokļu un preču aprites likums[784]	Pants Nr. 16-2 "Nelegāla preču aprite" (1) Personu, kura, pārkāpjot šajā likumā vai saskaņā ar šo likumu paredzētos noteikumus, importē vai eksportē preces ārpus muitas iestāžu kontroles vai atsavina preces (2) Par nelikumīgu ievešanu vai izvešanu uzskatāma arī transportlīdzeklī esošo preču nedeklarēšana muitas iestādēm, ja deklarēšana ir obligāta. Tas pats attiecas uz gadījumiem, kad precēm tiek piešķirts maldinošs izskats vai tās ir paslēptas citu preču iekšpusē vai starp tām, lai izvairītos no atbilstošā muitas režīma. (3) Ikvienai personai, kura ir atbildīga par transportlīdzekli un kura apmierinošā veidā nemēģina novērst preču nelikumīgu izņemšanu no šī transportlīdzekļa vai iekraušanu tajā, tiek piemērots tāds pats sods kā [šī panta] 1. daļā. Pants Nr. 16-4 "Rīcība ar nelikumīgi importētām precēm" Personu, kura pārvadā, glabā, slēpj, pārdod, uztic citiem vai iegādājas preces, kas ir ievestas vai atsavinātas, pārkāpjot šajā likumā vai saskaņā ar šo likumu, Pants Nr.16-5 "Muitas iestāžu kavēšana" (1) Personu, kura pārkāpj kādu no šajā likumā vai saskaņā ar šo likumu paredzētajiem noteikumiem, neievērojot noteiktos kontroles noteikumus vai kontroles pasākumus vai nepildot pienākumu sniegt palīdzību vai sniegt paziņojumu vai deklarāciju. (2) Ikvienai personai, kura sniedz nepareizu paziņojumu vai nepareizu informāciju, vai uzrāda nepareizus vai maldinošus identifikācijas dokumentus, vai citādi mēģina maldināt muitas iestādes, tiek piemērots tāds pats sods.	soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem mēnešiem, vai ar abiem soda veidiem. soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem mēnešiem, vai ar abiem soda veidiem. soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem mēnešiem, vai ar abiem soda veidiem

[784] Norvēģijas Muitas nodokļu un preču aprites likums. Pieejams: https://www.toll.no/en/services/regulations/law-and-regulations/the-act-on-customs-duties-and-movement-of-goods/ [skatīts 2022. gada 3. oktobrī]. *Expressis verbis* kriminālatbildības slieksnis nav noteikts.

	(3) Ikviena persona, kura Norvēģijā izsniedz vai liek izsniegt nepareizu izcelsmes sertifikātu, rēķinu vai citu nepareizu vai maldinošu identifikācijas dokumentu, kas paredzēts kā pierādījums preču muitošanai citā valstī, tiek piemērots tāds pats sods. Pants Nr. 16-7 "Īpaši smags pārkāpums" (1) Ja pārkāpums, kas paredzēts no panta Nr. 16.-2 līdz pantam Nr. 16.-6, ir īpaši smags, tad personu soda ar naudas sods vai brīvības atņemšana uz laiku līdz diviem gadiem, bet soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem gadiem, ja nodarījums ir izdarīts tīši vai aiz rupjas nolaidības. (2) Nosakot, vai nodarījums ir uzskatāms par īpaši smagu, ņem vērā, vai nodarījums ir izdarīts lielā apmērā, vai preču imports un eksports ir bijis aizliegts vai pakļauts īpašiem nosacījumiem, vai pārvietotās preces bija iecerēts pārdot vai šī persona iepriekš ir bijusi notiesāta par muitas tiesību aktu pārkāpumiem vai arī citus pastiprinošus apstākļus. Pants Nr. 16-9 "Naudas sods apsūdzība vietā" (1) Par mazāk smagiem muitas pārkāpumiem var uzlikt naudas sodu notikuma vietā vai arī pēc notikuma [..]	
Polija Finanšu sodu likums[785]	86. pants (1) Personu, kura, pārkāpjot muitas saistības, importē preces no ārzemēm vai eksportē uz tām, neuzrādot tās muitai vai bez muitas deklarācijas, tādējādi radot **muitas parāda samazināšanos**, (2) Personu par tādu preču kontrabandu, kuru tirdzniecību ar trešajām ārvalstīm ierobežo netarifu pasākumi, soda ar tādu pašu sodu. (3) Personu par šī panta pirmajā vai otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja attiecīgi apmērs, kādā ir notikusi muitas parāda samazināšana, ir zems vai preču vērtība ir zema,	soda ar naudas sodu līdz 720 dienas likmēm vai ar brīvības atņemšanu uz laiku no piecām dienām līdz pieciem gadiem, vai ar abiem soda veidiem soda ar naudas sodu līdz 720 dienas likmēm

[785] Normatīvais tiesību akts autoram nav pieejams, izmantots juridiskajā literatūrā pieejamais apkopojums. Sk.: Buczkowski K., Dziekański P. Legal and Practical Challenges of Combating Illicit Trade of Tobacco in Poland. Book: Combatting Illicit Trade on the EU Border. A Comparative Perspective. Editor C. Novak. Cham: Springer, 2021, pp. 175, 178–179, 189–190.

	(4) Personu par šī panta pirmajā vai otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja attiecīgi apmērs, kādā ir notikusi muitas parāda samazināšana, vai preču vērtība nepārsniedz likumā noteikto slieksni,	soda ar naudas sodu [minimālais soda mērs ir 10 dienas likmes, bet maksimālais sodam mērs ir 720 likmes]
	87. pants	
	(1) Personu, kura maldina iestādi, kas pilnvarota veikt muitas kontroli, tādējādi radot muitas parāda samazināšanos,	soda ar naudas sodu līdz 720 dienas likmēm vai ar brīvības atņemšanu uz laiku no piecām dienām līdz pieciem gadiem, vai ar abiem soda veidiem
	(2) Ja muitas krāpšana ir saistīta ar precēm, kuru tirdzniecību ar trešajām ārvalstīm ierobežo netarifu pasākumi, personu soda ar tādu pašu sodu.	
	(3) Personu par šī panta pirmajā vai otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja attiecīgi apmērs, kādā ir notikusi muitas parāda samazināšana, ir zems vai preču vērtība ir zema,	soda ar naudas sodu līdz 720 dienas likmēm
	(4) Personu par šī panta pirmajā vai otrajā daļā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja attiecīgi apmērs, kādā ir notikusi muitas parāda samazināšana, vai preču vērtība nepārsniedz likumā noteikto slieksni	soda ar naudas sodu
Rumānija Muitas kodekss[786]		
	270. pants	
	(1) Preču ievešana valstī vai izvešana no tās jebkādā veidā caur vietām, kas nav iekārtotas muitas kontroles veikšanai, ir kontrabanda un par to	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no diviem līdz septiņiem gadiem un ar noteiktu tiesību atņemšanu
	(2) Kontrabanda ir arī un to soda ar [šī panta] pirmajā daļa paredzēto sankciju: a) preču ievešana valstī vai izvešana no tās caur vietām, kas ir iekārtotas muitas kontroles veikšanai, izņemot tās no muitas kontroles, ja **preču vai preču, kurām ir piemērojama muitas procedūra, vai nozagto preču muitas vērtība ir lielāka par 20000 RON** [4200 EUR], **ja tās ir akcīzes preces, vai arī ir lielāka par 40000 RON** [8400 EUR]**, ja tās ir citas preces**; b) preču ievešana valstī vai izvešana no tās caur vietām, kas ir iekārtotas muitas kontroles veikšanai, izņemot tās no muitas kontroles, divas reizes viena gada laikā**, ja preču vai preču, kurām ir piemērojama muitas procedūra, vai nozagto preču muitas vērtība ir mazāka par 20000 RON**	

[786] Normatīvais tiesību akts autoram nav pieejams, izmantots juridiskajā literatūrā pieejamais apkopojums. Sk: Bogdan S. A Complex Legal Framework for a Lack of Legal Certainty: Case Study of Romania. Book: Combatting Illicit Trade on the EU Border. A Comparative Perspective. Editor C. Novak. Cham: Springer, 2021, pp. 215, 217, 218.

	[4200 EUR], **ja tās ir akcīzes preces, vai arī ir mazāka par 40000 RON** [8400 EUR]**, ja tās ir citas preces**; c) tranzītā esošu preču atsavināšana jebkādā veidā. (3) Kontrabanda ir arī tādu preču vākšana, glabāšana, ražošana, pārvietošana, pārņemšana un nodošana, kurām ir nepieciešams piemērot muitas procedūru, zinot, ka tās ir ievestas kontrabandas ceļā vai arī paredzētas tai, un to soda ar [šī panta] pirmajā daļa paredzēto sankciju.	
	271. pants Munīcijas, sprādzienbīstamu materiālu, sprāgstvielu, narkotiku, prekursoru, kodolmateriālu vai citu radioaktīvu vielu, toksisku vielu, atkritumu, bīstamu ķīmisku vielu atlikumu ievešana valstī vai izvešana no tās bez tiesībām ir kvalificētā kontrabanda un par to	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz divpadsmit gadiem un ar noteiktu tiesību atņemšanu, ja Krimināllikumā nav noteiks lielāks sods
	272. pants Tādu transporta vai komerciālo dokumentu iesniegšana muitas iestādei, kuri attiecas uz citām precēm vai preču citu daudzumu atšķirībā no tām, kas ir uzrādītas muitai, ir maldinošu dokumentu izmantošana un par to	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no diviem līdz septiņiem gadiem un ar noteiktu tiesību atņemšanu
	273. pants Viltotu transporta vai komerciālo dokumentu iesniegšana muitas iestādei ir viltotu dokumentu izmantošana un par to	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz desmit gadiem un ar noteiktu tiesību atņemšanu
	274. pants Par 270.–273. pantā paredzētajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, ko izdarījusi viena vai vairākas bruņotas personas vai ko kopīgi izdarījušas divas vai vairākas personas	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz piecpadsmit gadiem un ar noteiktu tiesību atņemšanu

Serbija Krimināllikums[787] 22. nodaļa "Noziegumi pret ekonomikas interesēm"	236. pants "Kontrabanda" (1) Personu, kura ved preces pāri muitas līnijai, izvairoties no muitas kontroles pasākumiem, vai kura ved preces pāri muitas līnijai, izvairoties no muitas kontroles pasākumiem, esot bruņojusies vai sastāvot grupā vai izmantojot spēku vai draudus, (2) Personu, kura nodarbojas ar nenomuitotu preču pārdošanu, izplatīšanu vai slēpšanu vai kura organizē tirgotāju vai starpnieku tīklu šādu preču izplatīšanai, [..]	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no sešiem mēnešiem līdz pieciem gadiem un uzliek naudas sodu soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no viena līdz astoņiem gadiem un naudas sodu
Slovākija Krimināl kodekss[788] 5. sadaļa "Ekonomiskie noziedzīgie nodarījumi" 1. nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi, kas apdraud tirgus ekonomiku"	254. pants "Preču importu un eksportu reglamentējošo noteikumu pārkāpums" (1) Personu, kura, pārkāpjot preču importa, eksporta vai tranzīta aizliegumu vai noteiktos ierobežojumus, rada **būtisku sabiedrības interešu apdraudējumu**, (2) Personu, kura **par lielāku summu samazina vai nesamaksā muitas nodevu vai citu saskaņā ar likumu par importētām precēm iekasējamu maksājumu**, (3) Par [šī panta] pirmajā vai otrajā daļā paredzēto nodarījumu, ja tas izdarīts kopā ar vēl vismaz divām personām,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem soda ar brīvības atņemšanu no sešiem mēnešiem līdz trim gadiem soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no viena līdz pieciem gadiem soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz astoņiem gadiem

[787] Serbijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://www.mpravde.gov.rs/files/Criminal%20%20%20Code_2019.pdf [skatīts 2022. gada 13. oktobrī]. *Expressis verbis* krimināl atbildības slieksnis nav noteikts.
[788] Slovākijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://www.derechos.org/intlaw/doc/svk1.html [skatīts 2022. gada 4. oktobrī].

	(4) Par panta pirmajā vai otrajā daļā paredzēto nodarījumu, ja: a) tā rezultātā radīts būtisks kaitējums vai citas īpaši nopietnas sekas vai; b) tas ir izdarīts īpaši smagā veidā (5) Par panta pirmajā vai otrajā daļā paredzēto nodarījumu, ja: a) ir nodarīts liela apmēra kaitējums; b) tas ir izdarīts, darbojoties kā bīstamas grupas loceklim,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no septiņiem līdz divpadsmit gadiem
3. nodaļa "Ar valūtu un nodokļiem saistīti noziedzīgi nodarījumi"	279. pants "Noteikumu, kas reglamentē valsts tehniskos pasākumus preču marķēšanai, pārkāpums" (1) Personu, kura ar nolūku nodarīt otram kaitējumu vai gūt sev vai citam nepamatotu labumu, pārkāpj vispārsaistošu tiesisko regulējumu, nelikumīgi izmantojot kontroles zīmogus, kontrolsvītras vai citus tehniskos kontroles līdzekļus, kas paredzēti preču marķēšanai nodokļu iekasēšanai vai citiem likumā noteiktiem nolūkiem, vai kas pārkāpj vispārsaistošu tiesisko regulējumu, importējot, eksportējot, transportējot, nododot izplatīšanai vai glabājot preces bez kontroles zīmogiem, kontrolsvītrām vai citiem tehniskiem kontroles līdzekļiem, kas paredzēti preču marķēšanai nodokļu iekasēšanai vai citiem likumā noteiktiem nolūkiem,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no sešiem mēnešiem līdz trim gadiem
	(2) Par panta pirmajā daļā paredzēto nodarījumu, ja: a) ir nodarīts lielāks kaitējums; b) tas ir izdarīts īpašu motīvu dēļ; c) tas ir izdarīts īpaši smagā veidā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no viena līdz pieciem gadiem
	(3) Par panta pirmajā daļā paredzēto nodarījumu, ja: a) ir nodarīts liela apmēra kaitējums; b) tas ir izdarīts, darbojoties kā bīstamas grupas loceklim, 125. pants (1) Neliels kaitējums ir kaitējums, kas pārsniedz 8000 SKK [266 EUR]. Lielāks kaitējums ir kaitējums, kas ir vismaz desmit reizes lielāks par minēto summu. Būtisks kaitējums ir kaitējums, kas ir vismaz simts reizes lielāks par iepriekšminēto apmēru. Liela apmēra kaitējums ir kaitējums, kas ir vismaz piecsimt reižu lielāks par minēto apmēru. Pēc šiem kritērijiem nosaka arī priekšmeta vērtību. (2) Ja šā likuma Sevišķajā daļā noteikts, ka noziedzīga nodarījuma pamata elementus veido mantiska kaitējuma nodarīšana, nenorādot tā apmēru, ar šādu kaitējumu saprot vismaz nelielu kaitējumu.	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz astoņiem gadiem

	126. pants (1) Kaitējuma apmēru nosaka, pamatojoties uz parasto cenu, par kādu bojātais priekšmets tiek pārdots pārkāpuma laikā un vietā. Ja kaitējuma apmēru nevar noteikt, kā norādīts iepriekš, to nosaka, pamatojoties uz izmaksām, kas saprātīgi rastos, lai iegūtu identisku vai līdzīgu priekšmetu vai atjaunotu to sākotnējā stāvoklī. [..]	
Somija Krimināl kodekss[789] 46. nodaļa "Nodarījumi, kas saistīti ar importu un eksportu"	4. pants "Kontrabanda" (1) Personu, kura bez attiecīgas atļaujas vai citādi pārkāpjot importa vai eksporta noteikumus, importē vai eksportē vai mēģina importēt vai eksportēt preces, kuru imports vai eksports ir aizliegts vai kuru importam vai eksportam ir nepieciešama iestādes atļauja vai pārbaude (2) Personu, kura tīši vai aiz rupjas neuzmanības, pārkāpjot likumu "Par veterinārajām pārbaudēm uz robežas" vai vispārīgu vai individuālu noteikumu vai rīkojumu, importē vai tīši mēģina importēt, pārvadāt vai glabāt dzīvniekus vai preces vai rīkoties ar tiem vai arī nolaidīgi pilda savu pienākumu nodrošināt, ka dzīvnieki un preces tiek pārbaudīti, soda par kontrabandu. 5. pants "Sīkā kontrabanda" Ja kontrabanda, vērtējot kopumā un ņemot vērā preču vērtību, daudzumu vai citus ar nodarījumu saistītos apstākļus, ir uzskatāma par sīku, personu 6. pants "Nelikumīga rīcība ar importētām precēm" Personu, kas slēpj, iegādājas, ņem savā valdījumā vai pārvadā mantu, kuras imports ir saistīts ar [šīs nodaļas] 1.–5. pantā vai 29. nodaļas 1.–3. pantā minēto nodarījumu, vai citā veidā rīkojas ar šo mantu, lai gan viņš zina, ka tā ir importēta minētajā veidā,	soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem [naudas soda minimālais soda mērs ir 1 dienas likme, bet maksimālais soda mērs ir 120 likmes] soda ar naudas sodu soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam un sešiem mēnešiem

[789] Somijas Krimināl kodekss. Pieejams: https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1889/en18890039_20150766.pdf [skatīts 2022. gada 30. septembrī]. *Expressis verbis* krimināl atbildības slieksnis nav noteikts.

	6.(a) pants “Sīka nelikumīga rīcība ar importētām precēm”	
	Ja nelikumīgā rīcība ar importētām precēm, vērtējot kopumā un ņemot vērā preču vērtību vai citus ar nodarījumu saistītos apstākļus, ir uzskatāma par sīku, personu	soda ar naudas sodu
	7. pants “Muitas deklarēšanas pārkāpums”	
	Personu, kura aiz nolaidības neievēro muitas normatīvajos tiesību aktos noteikto pienākumu sniegt informāciju vai arī, pildot šo pienākumu, sniedz nepatiesu vai nepilnīgu informāciju, kā rezultātā: a) netiek uzlikts nodoklis, tiek uzlikts zemāks nodoklis vai arī tiek veikta nodokļa nepamatota atmaksāšana, b) tiek noteikta zemāka muitas parāda drošības nauda, c) tiek veikts preču imports vai eksports, pārkāpjot normatīvajos tiesību aktos paredzētos noteikumu, ja vien šis nodarījums nav sodāms kā nodokļu krāpšana saskaņā ar 29. nodaļas 1.–3. pantu, kā kontrabanda saskaņā ar šīs nodaļas 1.–4. pantu vai kā valūtas paziņojuma neiesniegšana saskaņā ar likuma “Par valūtas kontroli uz Eiropas Kopienas robežas” 9. pantu,	soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam un sešiem mēnešiem
	8. pants “Muitas deklarēšanas pārkāpums pastiprinošos apstākļos”	
	Personu, kuras muitas deklarēšanas pārkāpums: a) veicina ievērojama ekonomiska labuma gūšanu, b) izdarīts īpaši plānotā veidā, c) izdarīts organizētas noziedzīgās darbības ietvaros saskaņā ar [šī likuma] 6. nodaļas 5. panta 2. daļu vai arī izdarīts profesionāli, vai arī tas ir izdarīts pastiprinošos apstākļos, vērtējot kopumā,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no četriem mēnešiem līdz trim gadiem
	9. pants “Sīks Muitas deklarēšanas pārkāpums ”	
	Ja muitas deklarēšanas pārkāpums, vērtējot kopumā un ņemot vērā nepamatota ekonomiska labuma bīstamības maznozīmīgumu vai citus ar nodarījumu saistītus apstākļus, ir uzskatāma par sīku, personu	soda ar naudas sodu
	10. pants “Eksporta izcelsmes nepatiesa deklarēšana”	
	(1) Personu, kura sniedz nepatiesas ziņas par eksporta izcelsmi Somijas iestādei vai citai institūcijai, kas ir tiesīga izsniegt izcelsmes sertifikātu, lai no minētās iestādes vai institūcijas iegūtu labvēlīgu muitas attieksmi vai lai iegūtu tādu izcelsmes sertifikātu, kas nodrošina citādu labvēlīgu attieksmi ārvalstī,	soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem
	(2) Personu, kura, izvedot preces no Somijas uz citu valsti, sniedz šīs valsts iestādēm nepatiesas ziņas par preču izcelsmi, lai iegūtu labvēlīgu muitas attieksmi vai tai pielīdzināmu attieksmi šajā valstī, soda par eksporta izcelsmes nepatiesu deklarēšanu.	

	11. pants “Aizsardzības materiālu eksporta pārkāpums” (1) Personu, kura bez Aizsardzības preču eksporta likumā noteiktās atļaujas: 1) eksportē vai pārvieto no Somijas aizsardzības materiālus; 2) ir starpnieks starp pusēm, lai noslēgtu līgumu par aizsardzības materiālu eksportu vai pārsūtīšanu caur trešo valsti; 3) pārvieto aizsardzības materiālus caur Somiju, ja to eksportētājs vai saņēmējs atrodas ārpus Eiropas Ekonomiskās zonas (2) Personu, kura: 1) sniedz nepatiesas ziņas vai slēpj informāciju, lai saņemtu Aizsardzības preču eksporta likumā noteikto eksporta atļauju, pārvietošanas atļauju, sūtījuma atļauju vai tranzīta atļauju vai 2) pārvieto aizsardzības materiālus no Somijas uz Eiropas Ekonomisko zonu, nereģistrējoties Aizsardzības ministrijā atbilstoši Aizsardzības preču eksporta likuma 31. pantam soda par aizsardzības materiālu eksporta pārkāpumu. (3) Ir sodāms [šī panta] 1. daļā un 2. daļas 2. punktā minētā nodarījuma mēģinājumus. 12. pants “Divējāda lietojuma preču eksporta uzraudzības ziņojuma neiesniegšana” Personu, kura neuzmanības dēļ nepilda savu pienākumu sniegt informāciju, kas noteikts likuma “Par divējāda lietojuma preču eksporta uzraudzību” 4. panta 4. daļā, 15. pants “Ierobežojošs noteikums” (1) Nenozīmīga ziņošanas pienākuma vai informācijas sniegšanas pienākuma neievērošana vai cits nenozīmīgs procesuālo noteikumu pārkāpums nav uzskatāms par šīs nodaļas 1. līdz 5., 7. līdz 10. un 12. pantā minēto nodarījumu. [..]	soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem mēnešus
Spānija Kontrabandas apkarošanas likums[790]	2. pants “Nozieguma raksturojums” 1. Persona izdara kontrabandu, ja tā veic kādu no turpmāk paredzētajām darbībām ar precēm, kuru **vērtība sasniedz vismaz 150000 EUR**:	3. pants “Sods” Kontrabandas izdarītāju soda ar cietumsodu uz laiku no viena līdz pieciem gadiem un naudas

[790] Spānijas Kontrabandas apkarošanas likums. Pieejams: https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-26836 [skatīts 2022. gada 3. oktobrī].

	a) importē vai eksportē civiltiesiskā apgrozībā esošas preces, neuzrādot tās muitošanai muitas iestādēs vai muitas administrācijas atļautās vietās; Preču jebkāda veida slēpšana vai izņemšana no muitas iestādes vai muitas administrācijas atļautās vietās ir līdzvērtīga šo preču neuzrādīšanai. b) veic civiltiesiskā apgrozībā esošu ārpuskopienas preču tirdzniecības, glabāšanas vai aprites darbības, neievērojot likumā noteiktās prasības, kas pierādītu to likumīgu importu; c) laiž nelikumīgā brīvā apgrozībā tranzītā esošas preces, pārkāpjot šīs muitas procedūras noteikumus, kas paredzēti Modernizētajā muitas kodeksā, tā piemērošanas noteikumos un TIR konvencijā ; d) importē vai eksportē preces, uz kurām attiecas tirdzniecības politikas pasākumi, neievērojot spēkā esošos piemērojamos noteikumus; vai ja attiecīgajai darbībai bija nepieciešama iepriekšēja administratīvā atļauja un tā tika iegūta uz nepatiesi sniegtu datu vai dokumentu pamata, kas saistīts ar šo preču veidu vai galīgo galamērķi, vai ja šī darbība veikta jebkādā citā nelikumīgā veidā; e) panāk vai mēģina panākt, norādot nepatiesu iemeslu vai izmantojot jebkādu citu nelikumīgu veidu, preču izlaišanu, kas noteikta Modernizētā Muitas kodeksa 123. pantā un tā piemērošanas noteikumos, vai iepriekšējos punktos uzskaitītās darbības; f) pārvadā ārpuskopienas preces kuģī, kura tonnāža ir mazāka par noteikumos atļauto, ja vien nav atļauts to darīt, pa jebkuru ostu vai piekrastes vietu, kas nav paredzēta muitas vajadzībām, vai jebkuriem iekšējiem ūdeņiem vai Spānijas teritoriālo jūru vai tai piegulošo teritoriju; g) jebkāda veida preču slepena izkraušana vai pārkraušana no kuģa iekšējos ūdeņos vai Spānijas teritoriālajā jūrā vai tai piegulošajā teritorijā, vai apstākļos, kas paredzēti Apvienoto Nāciju Organizācijas Jūras tiesību konvencijā. 2. Persona izdara kontrabandu, ja tā veic kādu no turpmāk paredzētajām darbībām ar precēm, kuru **vērtība sasniedz vismaz 50000 EUR**: a) eksportē priekšmetus, kas veido Spānijas vēsturisko mantojumu, bez kompetentās iestādes atļaujas, ja tāda ir nepieciešama, vai ja tā ir iegūta uz nepatiesi sniegtu datu vai dokumentu pamata, kas saistīts ar šo preču veidu vai galīgo galamērķi, vai ja šī darbība veikta jebkādā citā nelikumīgā veidā; b) neievērojot likumā noteiktās prasības, veic aizliegtas vai ierobežotas aprites priekšmetu vai savvaļas dzīvnieku un augu sugu īpatņu, to daļu un derivātu, kas noteikti CITES konvencijā un ES Padomes regulā Nr. 338/97 “Par savvaļas dzīvnieku un augu sugu aizsardzību, reglamentējot to tirdzniecību”, importa, eksporta, tirdzniecības, glabāšanas, aprites darbības; c) importē, eksportē vai veic jebkādas citas darbības, kas pakļautas kontrolei, kas paredzēta noteikumos, kas attiecas uz kādā no turpmāk minētajos normatīvajos tiesību aktos norādītajām precēm, bez tajos norādītās atļaujas vai ja tā ir iegūta uz nepatiesi sniegtu datu vai dokumentu pamata, kas saistīts ar šo preču veidu vai galīgo galamērķi, vai ja šī darbība veikta jebkādā citā nelikumīgā veidā: - noteikumi, kas reglamentē ārējo tirdzniecību ar aizsardzības materiāliem vai divējāda lietojuma produktiem un tehnoloģijām; - ES Padomes regula Nr. 1236/2005 “Par tādu preču tirdzniecību, ko varētu izmantot nāvessoda izpildei, spīdzināšanai vai citādai nežēlīgai, necilvēcīgai vai pazemojošai rīcībai vai sodīšanai”; - noteikumi, kas reglamentē ārējo tirdzniecību ar narkotisko vielu prekursoriem.	sodu, kas ir sešas reizes lielāks par preču vai priekšmetu vērtību. [..]

	d) panāk vai mēģina panākt, norādot nepatiesu iemeslu vai izmantojot jebkādu citu nelikumīgu veidu, priekšmetu izlaišanu, kas noteikta Modernizētā Muitas kodeksa 123. pantā un tā piemērošanas noteikumos. 3. Persona, kura veic kādu no šī panta 1. un 2. punktā minētajām darbībām, izdara kontrabandu arī tad, ja iestājas kāds no šādiem apstākļiem: a) ja kontrabandas priekšmets ir toksiskas narkotiskas vai psihotropas vielas, ieroči, sprāgstvielas, bioloģiskie aģenti vai toksīni vai citi priekšmeti, kuru glabāšana ir noziedzīga, vai ja kontrabanda tiek veikta, izmantojot organizāciju, neatkarīgi no preču vērtības; b) ja kontrabandas priekšmets ir tabakas izstrādājumi, kuru vērtība sasniedz vismaz 15000 EUR 4. Persona izdara kontrabandu arī tad, ja, īstenojot iepriekš izstrādātu plānu vai izmantojot vienu un to pašu gadījumu, veic vairākus šā panta 1. un 2. daļā paredzētos nodarījumus, kurās preču vai priekšmetu vērtība atsevišķi nesasniedz šī panta iepriekšējās daļās noteiktos kvantitatīvos 150000 EUR, 50000 EUR vai 15000 EUR ierobežojumus, bet kuru kopējā vērtība sasniedz attiecīgo summu. 5. Iepriekš minētie nodarījumi ir vienlīdz sodāmi arī tad, ja tie izdarīti rupjas nolaidības dēļ.	
Turcija[791]		

[791] Pārkāpumu sastāvi un sodi par atšķirīgu preču kontrabandu ir paredzēti speciālos normatīvajos tiesību aktos, piemēram, Kontrabandas apkarošanas likumā kazuistisku regulēti atbildības par alkoholisko dzērienu, tabakas izstrādājumu, mobilo tālruņu un degvielas produktu kontrabandu jautājumi (Turcijas Kontrabandas apkarošanas likums. Pieejams: https://www.refworld.org/docid/3ae6b5330.html [skatīts 2022. gada 16. oktobrī]); kontrabanda ir muitas noteikumu pārkāpums, veicot Kontrabandas apkarošanas likumā noteiktās darbības. Sods tiek palielināts, ja kontrabandas prece ir degviela, tabakas, tabakas izstrādājumi, etilspirts, metanols un alkoholiskie dzērieni. Parasti par kontrabandu minimālais brīvības atņemšanas sods ir seši mēneši, savukārt, konkrētāk, par tabakas, tabakas izstrādājumu un alkoholisko dzērienu kontrabandu – trīs vai četri gadi, par degvielas kontrabandu – divi, trīs un četri gadi, savukārt par mobilo tālruņu kontrabandu – seši mēneši, viens un divi gadi atkarībā no noziedzīgās rīcības, noziedzīgu nodarījumu sastāvi un sankcijas par nelikumīgu tirdzniecību, kas pārkāpj intelektuālā un industriālā īpašuma tiesības, noteiktas Intelektuālo un mākslas darbu likumā, savukārt citu priekšmetu nelikumīgas aprites jautājumi regulēti Naftas tirgus likumā, Tabakas izstrādājumu un alkohola izstrādājumu regulēšanas likumā u. c. likumos.
(An Analysis of the Illegal Trade of Alcoholic Beverages, Cigarattes and Tobacco, Fuel and Mobile Phones in Turkey. Bahçeşehir University Center for Economic and Social Research. April 2021. Pp. 116–120. Pieejams: https://betam.bahcesehir.edu.tr/wp-content/uploads/2021/05/An-analysis-of-the-illegal-trade-of-alcoholic-beverages-cigarettes-and-tobacco-fuel-and-mobile-phones-in-Turkey-1.pdf [skatīts 2022. gada 16. oktobrī]).

Ukraina[792] Kriminālkodekss[793] 7. nodaļa "Noziegumi saimnieciskās darbības sfērā"	201. pants "Kontrabanda" (1) Par kontrabandu, tas ir, par kultūras vērtību, indīgu, stipri iedarbīgu vielu, sprāgstvielu, radioaktīvu materiālu, ieroču vai munīcijas (izņemot gludstobra medību ieročus vai munīciju), šaujamieroču daļu, kā arī speciālo tehnisko līdzekļu slepenai informācijas iegūšanai pārvietošana pāri Ukrainas muitas robežai ārpus muitas kontroles vai noslēpjot tos no muitas kontroles	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz septiņiem gadiem
	(2) Par tādu pašu darbību, ko izdarījusi personu grupa pēc iepriekšējas vienošanās vai persona, kas iepriekš sodīta par noziegumu saskaņā ar šo pantu, vai amatpersona, izmantojot savu dienesta stāvokli	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz divpadsmit gadiem, konfiscējot mantu
	201.[1] pants "Vērtīgu un retu koku sugu kokmateriālu vai zāģmateriālu, neapstrādātu kokmateriālu, kā arī citu ārpus Ukrainas muitas teritorijas izvešanai aizliegtu kokmateriālu pārvietošana pār Ukrainas muitas robežu ārpus muitas kontroles vai noslēpjot tos no muitas kontroles"	
	(1) Par vērtīgu un retu koku sugu kokmateriālu vai zāģmateriālu, neapstrādātu kokmateriālu, kā arī citu ārpus Ukrainas muitas teritorijas izvešanai aizliegtu kokmateriālu pārvietošanu pār Ukrainas muitas robežu ārpus muitas kontroles vai noslēpjot tos no muitas kontroles	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no trim līdz pieciem gadiem
	(2) Par tādu pašu darbību, ko izdarījusi persona, kura iepriekš izdarījusi kādu no šā kodeksa 201., 201.[1], 246. pantā paredzētajiem noziegumiem, vai ja tā izdarīta personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja to izdarījusi amatpersona, izmantojot varu vai dienesta stāvokli, vai ja tā izdarīta lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no pieciem līdz desmit gadiem, atņemot tiesības ieņemt noteiktus amatus vai veikt noteiktas darbības uz laiku līdz trim gadiem, un konfiscējot mantu
	(3) Par šā panta 1. vai 2. daļā paredzētajām darbībām, ja tās izdarījusi organizēta grupa vai ja tās izdarītas sevišķi lielā apmērā	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no desmit līdz divpadsmit gadiem, atņemot tiesības ieņemt noteiktus amatus vai veikt noteiktas darbības uz laiku līdz trim gadiem, un konfiscējot mantu
	Piezīme. 1. Ar vērtīgām un retām koku sugām šajā pantā jāsaprot tās, kas norādītas likuma "Par ar kokmateriālu realizāciju un eksportu saistīto komersantu darbības valsts regulējuma īpatnībām" 1. pantā.	

[792] Ukrainā komerciālā kontrabanda ir dekriminalizēta kopš 2011. gada 17. janvāra, likumdevējam uzskatot, ka efektīvāk ar to ir cīnīties, izmantojot ekonomiskas metodes (Бодня Т. В Украине исчезнет товарная контрабанда. Kyiv City Prosecutor's Office. 2011. gada 5. jūlijs. Pieejams: https://kyiv.gp.gov.ua/ua/vist.html?_m=publications&_t=rec&id=96005&fp=10 [skatīts 2022. gada 12. oktobrī]).

[793] Ukrainas Kriminālkodekss. Pieejams: https://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-1-7/ [skatīts 2022. gada 12. oktobrī].

	2. Ar pārvietošanu lielā apmērā šajā pantā jāsaprot vērtīgu un retu koku sugu kokmateriālu vai zāģmateriālu, kā arī neapstrādātu kokmateriālu pārvietošana, kuru vērtība ir astoņpadsmit vai vairāk reižu lielāka nekā ar nodokli neapliekamais iedzīvotāju ienākumu minimums, ar sevišķi lielu apmēru – kuru vērtība ir trīsdesmit sešu vai vairāk reižu lielāka nekā ar nodokli neapliekamais iedzīvotāju ienākumu minimums. 203.[1] pants "Lāzerlasīšanas sistēmu, matricu, iekārtu un to izgatavošanas izejvielu nelikumīga aprite" (1) Lāzerlasīšanas sistēmu disku, matricu, iekārtu un to izgatavošanas izejvielu nelikumīga ražošana, eksports, imports, glabāšana, realizācija un pārvietošana, ja šīs darbības izdarītas ievērojamā apmērā (2) Par tādu pašu darbību, ja tā izdarīta atkārtoti vai personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās, vai ja tā izdarīta lielā apmērā	 soda ar naudas sodu no trīs tūkstošu līdz piecu tūkstošu ar nodokli neapliekamā iedzīvotāju ienākumu minimumu apmērā, konfiscējot un iznīcinot lāzerlasīšanas sistēmas, matricas, iekārtas vai izejvielas to izgatavošanai soda ar naudas sodu no pieciem tūkstošiem līdz desmit tūkstošiem ar nodokli neapliekamā iedzīvotāju ienākumu minimuma apmērā, konfiscējot un iznīcinot lāzerlasīšanas sistēmas, matricas, iekārtas vai izejvielas to izgatavošanai
Ziemeļmaķedonija Kriminālkodekss[794] 25. nodaļa "Noziegumi pret valsts finansēm, maksājumu operācijām un ekonomiku"	 278. pants "Kontrabanda" (1) Personu, kura nodarbojas ar neuzrādītu preču vai, šķērsojot muitas līniju, no deklarētajām un uzrādītajām precēm citu preču pārvietošanu, izvairoties no muitas kontroles, vai kura, izvairoties no muitas kontroles, pārvieto neuzrādītas preces vai no deklarētajām atšķirīgas preces, kas no deklarētajām vai uzrādītajām precēm atšķiras ar lielāku vērtību (2) Ja precēm ir nozīmīga vērtība, tad personu (3) Ja preces ir lielākā daudzumā, tad personu	 soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz četriem gadiem soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku no sešiem mēnešiem līdz pieciem gadiem soda ar naudas sodu un ar brīvības atņemšanu uz laiku vismaz uz četriem gadiem

[794] Ziemeļmaķedonijas Kriminālkodekss. Pieejams: https://vlada.mk/sites/default/files/dokumenti/zakoni/criminal_code.pdf [skatīts 2022. gada 14. oktobrī]. *Expressis verbis* kriminālatbildības slieksnis nav noteikts.

	(4) Personu, kura organizē tālākpārdevēju vai starpnieku tīklu nenomuitotu preču izplatīšanai vai kura šī panta 1. daļā minēto noziegumu izdara, esot bruņojusies ar šaujamieročiem vai izmantojot spēku vai draudus,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no viena līdz pieciem gadiem
	(5) Amatpersonu, kura palīdz, veicina vai nodrošina vai nenovērš [šī panta] 1. un 2. daļā minēto noziegumu izdarīšanu, [..]	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no viena līdz desmit gadiem
	278.a pants "Muitas krāpšana"	
	(1) Personu, kura ar nolūku sev vai citam izvairīties no pilnīgas vai daļējas ar likumu noteiktu importa vai eksporta nodevu un nodokļu nomaksas, muitas iestādei sniedz nepatiesus datus par precēm un citiem faktiem, kas ietekmē nodokļu un nodevu samaksas un atgriešanas aprēķinu vai kas nepilda likumā noteikto pienākumu, kas ietekmē importa vai eksporta laikā maksājamo nodevu un nodokļu aprēķināšanu, vai arī citādi maldina muitas iestādi, ja importa un eksporta laikā maksājamo nodevu un nodokļu vērtība ir lielāka,	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no sešiem mēnešiem līdz trim gadiem un naudas sodu
	(2) Ja importējot vai eksportējot maksājamo nodevu un nodokļu vērtība ir nozīmīga, [..]	soda ar brīvības atņemšanu uz laiku no viena līdz desmit gadiem
	278.b "Rīcībā ar kontrabandas vai muitas krāpšanas ceļā iegūtām precēm"	
	(1) Personu, kura pērk, pārdod, izplata, saņem dāvinājumā, slēpj, saņem glabāšanai, lieto vai pieņem glabāšanā preces, kurām ir lielāka vērtība un par kurām tā zina vai tai bija jāzina, ka šīs preces ir 278. pantā un 278.a pantā paredzētā nozieguma priekšmets, [..]	soda ar naudas sodu vai brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem